

Holy Bible

Aionian Edition®

Alla la Kitabu Seniman
Sankaran Maninka Bible

AionianBible.org
The world's first Holy Bible untranslation
100% free to copy and print
also known as "The Purple Bible"

Holy Bible Aionian Edition ®

Alla la Kitabu Seniman

Sankaran Maninka Bible

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2025

Source text: eBible.org

Source version: 5/14/2025

Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0

Pioneer Bible Translators, 2022

Formatted by Speedata Publisher 5.1.7 (Pro) on 6/1/2025

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

<https://AionianBible.org>

Published by Nainoia Inc, <https://Nainoia-Inc.signedon.net>

All profits are given to <https://CoolCup.org>

We pray for a modern Creative Commons translation in every language
Translator resources at <https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources>

Report content and format concerns to Nainoia Inc

Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Sankaran Malinke at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aīdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aīdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is eternal! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Please understand these eleven words. The original translation is unaltered and a highlighted note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read at AionianBible.org, with Android, and with TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal and purple is the color of royalty! All profits are given to CoolCup.org.

History

Sankaran Malinke at AionianBible.org/History

06/21/75 - Two boys, P. and J., wonder if Jesus saves all and pray.
04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
09/15/18 - Aionian Bible dedicated as J. and J. pray again.
10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
10/28/19 - Aionian Bible nursed as another J. and J. pray.
10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
01/23/22 - Volunteers celebrate with pie and prayer.
02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEP Bible.
02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
12/04/23 - Eleēśē added to the Aionian Glossary.
02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
08/05/24 - 378 translations now available in 165 languages.
08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.
10/20/24 - Gospel Primer handout format.
11/24/24 - Progressive Web Application off-line format.
01/28/25 - All profits are given to CoolCup.org.
03/12/25 - 382 translations now available in 166 languages.
05/04/25 - 393 translations now available in 175 languages.
05/27/25 - 462 translations now available in 229 languages.

Table of Contents

OLD TESTAMENT

Genesis	11
Exodus	133
Joshua	244
Ruth	309
Jonah	318

NEW TESTAMENT

Matthew	325
Luke	407
John	497
Acts	559
Galatians	647
Ephesians	660
Philippians	672
Colossians	680
James	688
1 Peter	698
2 Peter	707
1 John	713
2 John	723
3 John	725
Jude	727

APPENDIX

Reader's Guide

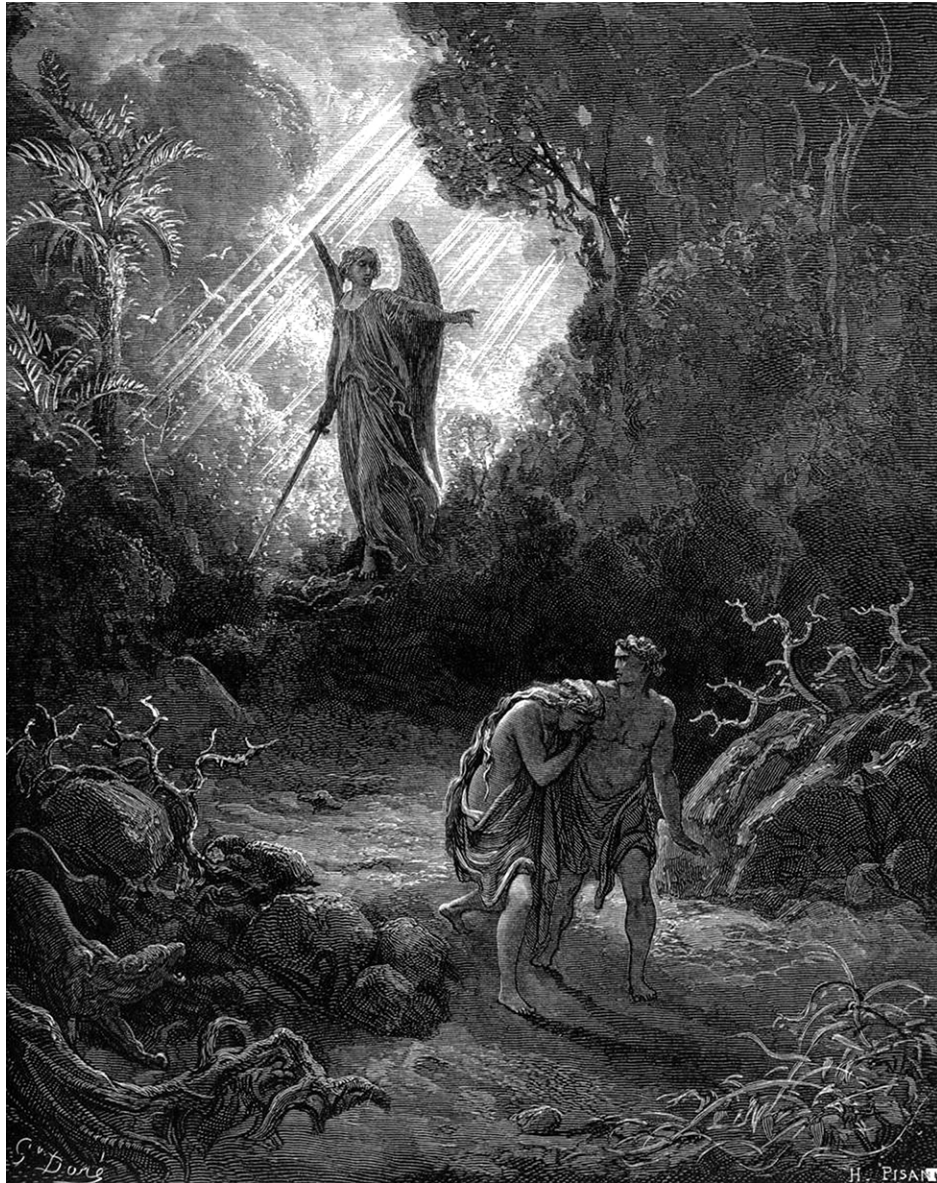
Glossary

Maps

Destiny

Illustrations, Doré

OLD TESTAMENT

*Nba, Allabatala Alla ka Adama ni Hawa gben jia wo le ma. A ka melekailu lalo nako juma
donda la telebo fan fe. A ka fanmuru fanan bila ye, ta ye menenna men na. Fanmuru tama
wo ye mininmininna tuma bee. A ka woilu bila le ye, kosa maa si kana
tamin ka wa penemaya jiri ma.*

Genesis 3:24

Genesis

1 Fɔɔfɔɔ, Alla ka sankolo dan ka duukolo dan, **2** kɔni duu rabenni tɛ tɛ waati wo rɔ. Fen fen tɛ sa a kan. Ji dunba le tɛ a yɔrɔ bɛ rɔ, a ni dibi. Alla la Nii tɛ ye taa ni sɛ kɛla ji kunna san ma. **3** Alla ka a fɔ ko: «Kɛnɛ ye bɔ!» Kɛnɛ bɔra. **4** Alla ka a yen ko kɛnɛ ka ji. A ka kɛnɛ ni dibi fara i jɔɔn na. **5** A ka kɛnɛ tɔ la ko tele, ka dibi tɔ la ko su. Nba, su kora ka kɛnɛ bɔ. Wo kɛra lon fɔɔ ri. **6** Alla kumara ikɔ ko: «Dan ye kɛ jiilu tɛma, ka ii fara i jɔɔn na.» **7** Wo kɛra. Ji mɛn tɛ san ma, a ni mɛn tɛ duu ma, a ka woilu fara i jɔɔn na, ka kɛnɛgbɛ ladan ii tɛma. Alla ka a fɔ ja mɛn ma, a kɛra ten. **8** A ka kɛnɛgbɛ tɔ la ko san. Nba, su kora ka kɛnɛ bɔ. Wo kɛra lon filana ri. **9** Alla kumara ikɔ ko: «Ji mɛn ye san kɔrɔ, wo bɛ ye lɛɛn yɔrɔ kelen dɔ, kosa gbelemala ye bɔ gbɛ ma.» A ka a fɔ ja mɛn ma, a kɛra wo ja ma. **10** A ka gbelemala wo tɔ la ko duu, ka ji lɛɛnnin tɔ la ko kɔɔji. Alla ka a yen ko wo ka ji. **11** Nba, a ka a fɔ ko: «Binilu ni sumanilu ye fɛrɛn duu kan ka ii kisɛilu labɔ ka kɛ si ri. Jiri denta su bɛ fanan ye bɔ, mɛn ye kisɛ ni kolo kɛla ii den dɔ.» Alla ka a fɔ ja mɛn ma, a kɛra wo ja. **12** Duu ka bin su bɛ labɔ, mɛn ye kisɛ kɛla. Jiri denta su bɛ fanan bɔra, mɛn ye kisɛ ni kolo kɛla ii den dɔ. Alla ka a yen ko wo ka ji. **13** Nba, su kora ka kɛnɛ bɔ. Wo kɛra lon sawana ri. **14** Alla kumara ikɔ ko: «Kɛnɛbɔlan ye bɔ san dɔ, ka tele ni su fara i jɔɔn na. Woilu ye sali lonilu yiraka, a ni lon damira ni san damira. **15** Woilu ye kɛ san dɔ, ka kɛnɛ labɔ duu kan.» Alla ka a fɔ ja mɛn ma, a kɛra ten. **16** Alla ka kɛnɛbɔlan belebele fila rabɛn, tele ni karo. Woilu rɔ bonba ba, tele

kōnin, Alla ka wo lasii lon kun na. Mēn dōoman, karo kōnin, a ka wo lasii su kun na. A ka loloilu fanan dan.

17 A ka kēnebōlan woiu kē san dō, kosa ii ri kēne labō duu kan. **18** A ka ii lasii tele ni su kun na, ka kēne ni dibi fara i jōon na. Alla ka a yen ko wo ka jii. **19** Nba, su kora ka kēne bō. Wo kera lon naaninna ri. **20** Alla kumara ikō ko: «Niimafen ye kē ji rō ka siyaya kosebe. Kōnōilu ye ii gban san ni duu tē.» **21** A ka ji rō niimafen masilani belebelebailu dan, a ni ji rō niimafen tō bēe. Fen woiu bēe kera ji rō ka siyaya, a bēe ni a su. A ka kōnō su bēe fanan dan. Alla ka a yen ko wo ka jii. **22** A kumara ka baraka don ii rō. A ka a fō ko: «Ai ye jiri ka siyaya kōji fan bēe rō.» A ka a fō kōnōilu ye ko: «Ai ye jiri ka siyaya duukolo kan.» **23** Nba, su kora ka kēne bō. Wo kera lon looluna ri. **24** Alla kumara ikō ko: «Nimafen su bēe ye kē duu kan, so kōndō kolofenilu wo, waa rō soboilu wo, ni niimafen mēsen mēn ye taamala duu ma, a bēe ni a su!» A ka a fō ja mēn ma, a kera ten. **25** Waarō sobo ni so kōndō kolofen ni niimafen mēsen mēn ye taamala duu ma, a ka woiu su bēe dan. Alla ka a yen ko wo ka jii. **26** Wo kō, Alla ka a fō ko: «An di adamaden dan ka a kē an munu ri, ka a su sudunya an jōon na. Ii ri ii sii duu bēe kun na, ka ii sii jēe kun na, a ni kōnōilu ni kolofenilu ni niimafen mēsen mēn ye taamala duu ma.» **27** Nba, Alla ka adamaden dan ka a kē a jere munu le ri. Wo rō, a ka cēe dan, ka muso fanan dan. A ka adamaden dan ten de. **28** Alla kumara ka baraka don ii rō. A ka a fō ko: «Ai ye jiri ka jēnsen duu fan bēe rō, ka ai la fanka sii duu kan. Ai ye ai sii jēe ni kōnōilu ni niimafen tōilu bēe kun na.» **29** A ka a

fɔ ii ye ko: «Duu suman su su, n da wo bɛɛ di ai ma. Ka a la wo kan, jiri denta fen fen ye duu kan, n da wo fanan bɛɛ di ai ma, mɛn ye kɛsɛ ni kolo kɛla ii denilu rɔ. Wo bɛɛ ri kɛ ai balo ri. 30 So kɔndɔ kolofenilu ni waa rɔ soboilu ni kɔnoilu ni niimafen mɛsɛn mɛn ye taamala duu ma, niimafen bɛɛ kɔnin, n da bin ni fira bɛɛ di woilu ma ka kɛ ii balo ri.» Nba, a ka a fɔ ja mɛn ma, a kɛra ten. 31 Alla ka dalifen mɛn dan, a ka a yen ko wo ka ji bakɛ. Nba, su kora ka kɛnɛ bɔ. Wo kɛra lon wɔɔrɔna ri.

2 Nba, sankolo ni duukolo ni ii kɔndɔfen bɛɛ danda ja mɛn ma, wo le wo ri. 2 Tele wɔrɔnwulana sera ka a tɛrɛn Alla ra ban baarala. A ka a la baara bɛɛ ban tele wɔɔrɔ wo le kɔrɔ. Tele wɔrɔnwulana lon, a ka jɔjɔ wo lon. 3 Alla ka tele wɔrɔnwulana bonya ka a bɔ lon tɔilu ma, ka a masɔrɔn a ma baara si kɛ wo lon. 4 Nba, Alla ka sankolo ni duukolo dan ja mɛn ma, wo le ye jin di. Allabatala Alla ka sankolo ni duukolo dan tuma mɛn na, 5 bin ni jiri tun tɛ duukolo kan fɔlɔ, baa Allabatala Alla tun ma sanci lana duu kan fɔlɔ. Mɔɔ si tun tɛ ye fɔlɔ ka duu sɛnɛ fanan. 6 Tenke le tɛrɛ bɔla duu kɔrɔ ka duu yɔrɔ bɛɛ sɔ. 7 Allabatala Alla ka duu buuri ta ka adamaden dabɛn wo la. A ka jɛnemaya fɔjɔ fɛ adamaden nunwo rɔ. Wo rɔ, adamaden wo kɛra nima ri. 8 Nba, Allabatala Alla ka nakɔ labɔ Edɛni jamana rɔ, mɛn ye telebɔ fan fɛ. A tun ka adamaden mɛn dan, a ka wo bila nakɔ wo kɔndɔ. 9 Allabatala Alla ka jiri su bɛɛ lafɛrɛn yɔrɔ wo rɔ, jiri mɛnilu ka ji kɔsɛbɛ. Ii den duman. A ka jiri su fila gbɛrɛ lafɛrɛn nakɔ tɛma. Kɛlɛn tɛrɛ jɛnemaya jiri ri. A tɔ kɛlɛn tɛrɛ mɔɔ lalɔnnijala kɔnuma ni kojuu faranfaasi

la. **10** Ba do tere bɔni Edeni jamana rɔ ka latamin nako wo rɔ, mɛn ye a yɔrɔ bɛɛ sɔla ji la. A bɔ mɛn kɛni nako wo rɔ, a farara ka kɛ ba bolo naanin di. **11** Ba fɔlɔ tɔɔ ko Pison. Wo ye woyenna ka Habila jamana laminin. Sanin ye bɔla jamana wo rɔ. **12** Sanin wo ye sanin jɛɛwolo le ri. Jiri kasila latikɔlɔnnaman fanan ye ye. Kabakurun do fanan ye bɔla ye, mɛn tɔɔ ko onikisi. **13** Ba filana tɔɔ ko Kiyon. Wo le ye woyenna ka Kusi bɔnsɔn na jamana bɛɛ laminin. **14** Ba sawana tɔɔ ko Tikire. Wo le ye woyenna ka wa Asuri so telebɔ fan fɛ. Ba naaninna tɔɔ ko Efirati. **15** Nba, Allabatala Alla ka adamaden bila Edeni nako numarɔ, ko a ye a sɛnɛ ka a janto a rɔ. **16** Allabatala Alla ka a fɔ a ye ko: «Jiriden dɔɔnta fen fen ye yan, i ye wo bɛɛ dɔɔn. **17** Kɔni, jiri mɛn ye mɔɔ lalɔnnipala kojuma ni kojuu faranfaasi la, i kana wo den dɔɔn de! Ni i ka a dɔɔn lon mɛn na, i ri faa.» **18** Wo kɔ, Allabatala Alla ka a fɔ ko: «Ka cɛɛ to a kelen na, wo ma jɛi. N di a dɛmɛnba rabɛn, mɛn di bɛn a ma.» **19** Wo rɔ, Allabatala Alla ka sobo su bɛɛ ni kɔnɔ su bɛɛ dan duu buuri la, ka ii bɛɛ lana cɛɛ ma, kosa a ri ii kelen kelenna bɛɛ tɔɔ la. A ka tɔɔ mɛnilu fɔ, woilu kɛra ii tɔɔilu ri. **20** Cɛɛ ka tɔɔ la so kɔndɔ kolofen ni kɔnɔilu, ni waa rɔ soboilu bɛɛ la. Kɔni a dɛmɛnba ma sɔrɔn woilu rɔ, mɛn bɛnni a ma kɔnin. **21** Wo rɔ Allabatala Alla ka sunoo ba don cɛɛ ja rɔ. A sunoora. Ka a to sunoo rɔ, Allabatala Alla ka barasa kolo kelen ta cɛɛ fari rɔ, ka sobo bila wo nɔ rɔ ka a da tuun wo la. **22** Allabatala Alla ka barasa kolo wo ta ka muso rabɛn, ka na muso di cɛɛ ma. **23** Cɛɛ ka a fɔ ko: «A koloilu bɔni n koloilu le rɔ. A fari bɔni n fari le rɔ. N di a tɔɔ la ko muso, ka a masɔrɔn a

bɔni cɛɛ le rɔ.» **24** Wo le kosɔn, cɛɛ ri a mataa a fa ni a na la, ka to a muso fɛ. A fila ri kɛ mɔɔ kelen di. **25** Nba, wo tuma cɛɛ ni a muso fila bɛɛ fari makolon de tɛɛ, kɔni fari makolontɔya maloya tun tɛ ii la.

3 Nba, Allabatala Alla ka waa rɔ sobo menilu dan, duuma sa le kewuyani tɛɛ wo tɔ bɛɛ ko. Lon do rɔ, sa ka a fɔ muso yɛ ko: «Tujɔ wa, Alla ka a fɔ ko: «Ai kana nakɔ numa jiriden si dɔɔn?»» **2** Muso ka a jabi: «A sɔnni an ye nakɔ numa jiriden dɔɔn. **3** Kɔni jiri mɛn ye nakɔ numa tɛma, Alla ka a fɔ an yɛ ko: «Ai kana wo le den dɔɔn. Ai kana ai maa a la. Ni ai ka ai maa a la, ai ri faa.»» **4** Sa ka a fɔ muso yɛ ko: «Tujɔ tɛ wo rɔ. Ai tɛ faa fɛwu! **5** Alla ka a lɔn ko ai wa jiriden wo dɔɔn lon mɛn na, ai ri kɛ hankilimailu ri. Ai ri kɛ ikomin Alla, ka kojuma ni kojuu faranfaasi lɔn.» **6** Muso ka a yen ko jiriden wo ka jni, a duman kosɛbɛ. A ka a yen fanan ko jiriden wo ri mɔɔ kɛ hankilima ri. Wo rɔ, muso ka do kadi ka a dɔɔn, ka do di a cɛɛ ma, mɛn lɔni tɛɛ a tɔrɔfɛ. Wo ka a ta ka a dɔɔn. **7** Ii banni a dɔɔnna, ii ka hankili sɔrɔn ka ii jɛɛ yen jna gɛɛ ma. Ii ka a yen ko ii fari makolon de. Ii ka toro firailu kara i jɔɔn na ka ii kɛ feriyabɔ ri ka ii jɛɛ sutura. **8** Nba, wura fɛ, Allabatala Alla tɛɛ ye a mataamala nakɔ numa rɔ, fɔjɔ tɛɛra dooni dooni waati mɛn na. Cɛɛ ni a muso ka a natɔla kan mɛn ka ibori a kɔrɔ ka wa ii dokon Alla ma jiriilu tɛma. **9** Allabatala Alla ka a kan nabɔ cɛɛ ma ko: «I ye mi?» **10** Cɛɛ ka a jabi: «N ka i natɔla kan mɛn nakɔ numa rɔ tuma mɛn na, n silanda, baa n fari makolon de. Wo le kosɔn, n ka n dokon.» **11** Allabatala Alla ka a fɔ ko: «Yon de ka a fɔ i yɛ ko i fari makolon de? N ka tɔn sii jiri

men na, i ra wo le den dɔɔn wa?» **12** Cɛɛ ka a fɔ ko: «I ka muso men di n ma, wo le ka jiriden wo di n ma. N ka a dɔɔn.» **13** Allabatala Alla ka a fɔ muso yɛ ko: «I ka nfen kɛ jin di?» Muso ka a fɔ ko: «Sa le ka n manɛɛn ka n lɔɔ a dɔɔnna.» **14** Allabatala Alla ka a fɔ sa yɛ ko: «I ra wo kɛ. Wo le kosɔn, n di tɔrɔya la i kan ka tamin kolofen ni waa rɔ sobo bɛɛ kan. Sisen i ri i sɔmɔn i kɔnɔ kan, ka buuri dɔɔn i la dunɔɔnaratɛɛ bɛɛ rɔ. **15** N di juuya ladon i ni muso tɛ, ka a ladon i bɔnsɔn ni a bɔnsɔn tɛ. A ri i kun gbasi. I fanan di a sen tintiri cin.» **16** Allabatala Alla ka a fɔ muso yɛ ko: «N di do la i la tin tɔrɔya kan. I ri i la kɔnɔmaya bɛɛ kɛ dun ba rɔ. A lɔɔ ri kɛ i la, ka sii i cɛɛ kun na, kɔni i ri to a fanka kɔrɔ.» **17** Allabatala Alla ka a fɔ Adama yɛ ko: «I ra i muso kan lamɛn ka jiriden dɔɔn, n ka tɔn sii men na ko i kana a dɔɔn. Wo rɔ, n di duu tɔɔn ile kosɔn. Duu tɛ sɔn ka i balo di i ma fo i wa baara siyaman kɛ. A ri kɛ wo ɲa i la dunɔɔnaratɛɛ bɛɛ rɔ. **18** Tiriwɔnin ni bin juu ri fɛrɛn duukolo kan kɔni i balo ri kɛ sɛnɛsumanilu ri. **19** I tɛ balo sɔrɔn ni i ma wasi. A ri kɛ wo ɲa haan i wa i kɔsɛ duu rɔ, i dannɪ duu mɛn dɔ kɔnin. I kɔsɛtɔ buuri wo le rɔ, baa i bɔni buuri le rɔ.» **20** Nba, Adama ka a muso tɔɔ la ko Hawa, baa ale le kɛra mɔɔ bɛɛ na ri. **21** Allabatala Alla ka gbolo faanin doilu ladan ka woilu kɛ durukibailu ri ka ii bila Adama ni a muso kan na. **22** Allabatala Alla ka a fɔ ko: «Awa, cɛɛ ra kɛ ikomin ande do, ka kɔɲuma ni kɔjuu lɔn. A kana a bolo rasɔmɔn ma ɲenemaya jiri ma ka a den kadi ka a dɔɔn. Ni a ka a dɔɔn a ri to ɲenema rɔ habadan.» **23** Wo rɔ, Allabatala Alla ka ii labɔ Edenɪ nakɔ ɲuma rɔ, ko ii ye wa duu sɛnɛ, Alla ka ii

dan duu men dɔ. **24** Nba, Allabatala Alla ka Adama ni Hawa gbɛn ja wo le ma. A ka mɛlɛkailu lalɔ nakɔ numa donda la telebɔ fan fɛ. A ka fanmuru fanan bila ye, ta ye menenna men na. Fanmuru tama wo ye mininmininna tuma bɛɛ. A ka woilu bila le ye, kosa mɔɔ si kana tamin ka wa jenemaya jiri ma.

4 Nba, nbenba Adama ni a muso nma Hawa dɛnda. Nma Hawa ka kɔnɔ ta ka Kabila sɔrɔn. A ka a fɔ ko: «Allabatala da n dɛmɛn ka dɛncɛ sɔrɔn.» **2** Wo kɔ, a ka kɔnɔ ta ikɔ tuun ka Kabila dɔɔcɛ Abila sɔrɔn. Abila kera kolofengbɛngbɛnna ri. Kabila kera sɛnɛkɛla ri. **3** Lon do rɔ, Kabila ka a la sɛnɛsuman doilu ta ka na a la sɔ ka na woilu di Allabatala ma. **4** Abila fanan ka a la saa doilu di Allabatala ma. Saa woilu tɛrɛ ii na den fɔlɔ le ri. Abila ka ii kannatɛɛ ka Allabatala sɔ ii ken dɔ. Abila ni a la saraka diyara Allabatala yɛ. **5** Kɔni Kabila ni a la saraka ma diya Allabatala yɛ. Kabila mɔnɛra wo rɔ kojuyya, ka a ja wulen kosebɛ! **6** Allabatala ka a fɔ Kabila yɛ ko: «Nfenna i ye mɔnɛla fɔɔ ka i ja wulen ten? **7** Ni i ka kojuma kɛ, n di n ban i rɔ wa? Ni i ma kojuma kɛ, kojuu a ri kɛ ikomin wara, mɛn ye i makɔnɔla i la bon da la. A lɔɔ ri kɛ a la, ka sii i kun na, kɔni i kana sɔn a rɔ le, fɔ i ye se a la le.» **8** Nba, Kabila ka a fɔ a dɔɔcɛ Abila yɛ ko: «An ye wa waa rɔ.» Ii sera ye tuma mɛn na Kabila bera a dɔɔcɛ kan ka a faa. **9** Allabatala ka a fɔ Kabila yɛ ko: «I dɔɔcɛ Abila ye mi?» Kabila ka a fɔ ko: «N ma a diya lɔn. Nde le a kɔnɔgbɛnba ri wa?» **10** Allabatala ka a fɔ ko: «I ka nfen kɛ jin? I dɔɔcɛ jeli bɔtɔla kule kan bɔra duu ma ka se n ma yan, ko ka a ta sara i la. **11** Sisen, n di tɔrɔya la i kan. I wa

fen fen sene, a te son butun, baa i ra i dooce jeli le bo ka ke duu wo kan. **12** I wa duu sene, i te suman foyi saron a ro. I ri ke moo ri, sii yoro kelen te men bolo.» **13** Kabila ka a fo Allabatala ye ko: «I ra n jahadi men la n kan, wo ka bon ka tamin. N ti se wo koru. **14** A ragbe! I ra n gben ka bo duu kan bi. Fo n ye wa n dokon ka n bo i jakoro, ka ke moo ri, sii yoro kelen te men bolo. Men wa n saron wo ri n faa.» **15** Allabatala ka a fo Kabila ye ko: «Ni moo moo ka Kabila faa, n di i jeli sara wo la signa woronwula.» Allabatala ka a toomasere la Kabila kan, sa moo men wa a yen, wo kana a faa. **16** Wo ro, Kabila bora Allabatala jakoro ka wa i sii Nodi jamana ro, men ye Edeni jamana telebo fan fe. **17** Nba, Kabila ni a muso denda. A muso ka konu ta ka dence saron. A ka wo too la ko Hanoki. Wo saron ko, Kabila ka so do sii ka wo too la a dence Hanoki la. **18** Hanoki ka Iradi saron. Iradi ka Metujayeli saron. Metujayeli ka Metusayeli saron. Metusayeli ka Lameki saron. **19** Lameki ka muso fila ta. Kelen too ko Ada. A to kelen too ko Tisila. **20** Ada ka dence saron ka wo too la ko Jabali. Moo menilu ye ii siila faaninbonilu la ka ii la kolofenilu konogben, Jabali kera wo bee benba ri. **21** Jabali dooce le Jubali ri. Wo le kera korafola ni fulofola bee benba ri. **22** Tisila fanan ka dence saron ka wo too la ko Tubali Kabila. Wo kera numun di. A tere ye sula ni nefin nadanna. Tubali Kabila doomuso too ko Nama. **23** Lon do ro, Lameki ka a fo a musoilu ye ko: «Ada ni Tisila, ai ye n kan namen. Ai, Lameki musoilu, ai ye ai tolo malo n na kuma la. Cee men ka n madimin, n da wo faa. Kanberen men sera n ma, n da wo faa. **24** A fora ko ni moo

men ka Kabila faa, a julu ri sara wo tii la sija wɔrɔnwula. Kɔni Lamɛki la julu ri sara fɔɔ sija biwɔrɔnwula ni sija wɔrɔnwula.» **25** Nba, Adama ni a muso dɛnda. A muso ka kɔnɔ ta ka dɛnce sɔrɔn ikɔ tuun. A ka wo tɔɔ la ko Seti, baa a ka a fɔ ko: «Alla ra dɛnce gbɛrɛ di n ma Abila nɔ rɔ, Kabila ka mɛn faa kɔnin.» **26** Nba, Seti fanan ka dɛnce sɔrɔn. A ka wo tɔɔ la ko Enosi. Mɔɔilu ka Allabatala tara damira Enosi tele le rɔ, ko a ye ii dɛmɛn.

5 Adama bɔnsɔn tɔɔ le sɛbeni jin di. Alla ka mɔɔ dan lon mɛn na, a ka a dan ka a kɛ a jɛrɛ munuɲa le ri. **2** A ka ii dan ka ii kɛ cɛɛ ni muso ri. A banni ii danna, a kumara ka baraka don ii rɔ ka ii tɔɔ la ko mɔɔ. **3** Adama sɔrɔn ka san kɛmɛ ni san bisawa bɔ tuma mɛn na, a ka dɛnce sɔrɔn, mɛn kɛra a la munuɲa ri. Adama ni a dɛnce tɛrɛ su kelen de ri. A ka a tɔɔ la ko Seti. **4** Seti sɔrɔn kɔrɔ, Adama ka san kɛmɛ seyin de kɛ, ka dɛnce ni denmusoilu sɔrɔn. **5** A si san bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ kɔnɔndɔ ni san bisawa le ri. Wo dafanin, a sara. **6** Seti si ka san kɛmɛ ni san loolu bɔ tuma mɛn na, a ka dɛnce sɔrɔn. A ka wo tɔɔ la ko Enosi. **7** Enosi sɔrɔn kɔrɔ, Seti ka san kɛmɛ seyin ni san wɔrɔnwula le kɛ, ka dɛnce ni denmusoilu sɔrɔn. **8** Seti si san bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ kɔnɔndɔ ni san tan ni fila le ri. Wo dafanin, a sara. **9** Enosi si ka san bikɔnɔndɔ bɔ tuma mɛn na, a ka dɛnce sɔrɔn. A ka wo tɔɔ la ko Kenan. **10** Kenan sɔrɔn kɔrɔ, Enosi ka san kɛmɛ seyin ni san tan ni loolu le kɛ, ka dɛnce ni denmusoilu sɔrɔn. **11** Enosi si san bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ kɔnɔndɔ ni san loolu le ri. Wo dafanin, a sara. **12** Kenan si ka san biwɔrɔnwula bɔ tuma mɛn na, a ka dɛnce sɔrɔn. A ka wo tɔɔ la ko Mahalaleli. **13**

Mahalaleli sɔrɔn kɔrɔ, Kenan ka san kɛmɛ seyin ni san binaanin de kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **14** Kenan si san bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ kɔnɔndɔ ni san tan de ri. Wo dafanin, a sara. **15** Mahalaleli si ka san biwɔrɔ ni san loolu bɔ tuma mɛn na, a ka dence sɔrɔn. A ka wo tɔɔ la ko Jɛrɛdi. **16** Jɛrɛdi sɔrɔn kɔrɔ, Mahalaleli ka san kɛmɛ seyin ni san bisawa le kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **17** Mahalaleli si san bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ seyin ni san bikɔnɔndɔ ni san loolu le ri. Wo dafanin, a sara. **18** Jɛrɛdi si ka san kɛmɛ ni san biwɔrɔ ni san fila bɔ tuma mɛn na, a ka dence sɔrɔn. A ka wo tɔɔ la ko Hanɔki. **19** Hanɔki sɔrɔn kɔrɔ, Jɛrɛdi ka san kɛmɛ seyin de kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **20** Jɛrɛdi si san bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ kɔnɔndɔ ni san biwɔrɔ ni san fila le ri. Wo dafanin, a sara. **21** Hanɔki si ka san biwɔrɔ ni san loolu bɔ tuma mɛn na, a ka dence sɔrɔn. A ka wo tɔɔ la ko Metusalemu. **22** Metusalemu sɔrɔn kɔrɔ, Hanɔki ka san kɛmɛ sawa le kɛ Alla la dɛn dɔ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **23** Hanɔki si san bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ sawa ni san biwɔrɔ ni san loolu le ri. **24** Hanɔki mɛnda Alla la dɛn dɔ. A tunura ka a masɔrɔn Alla ka a ta ka wa a ri. **25** Metusalemu si ka san kɛmɛ ni san biseyin ni san wɔrɔnwula bɔ tuma mɛn na, a ka dence sɔrɔn. A ka wo tɔɔ la ko Lamɛki. **26** Lamɛki sɔrɔn kɔrɔ, Metusalemu ka san kɛmɛ wɔrɔnwula ni san biseyin ni san fila le kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **27** Metusalemu si bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ kɔnɔndɔ ni san biwɔrɔ ni san kɔnɔndɔ le ri. Wo dafanin, a sara. **28** Lamɛki si ka san kɛmɛ ni san biseyin ni san fila bɔ tuma mɛn na, a ka dence sɔrɔn. **29** A ka wo tɔɔ la ko

Nuhan. A ka a fɔ ko: «Allabatala ka duu tijan ka an bila baara gbelen dɔ. Kɔni cɛɛ jin de ketɔ an masabarila baara gbelen jusukasi kosɔn.» **30** Nuhan sɔrɔn kɔrɔ, Lamɛki ka san kɛmɛ loolu ni san bikɔnɔndɔ ni san loolu le kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **31** Lamɛki si bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ wɔrɔnwula ni san biwɔrɔnwula ni san wɔrɔnwula le ri. Wo dafanin, a sara. **32** Nuhan ka san kɛmɛ loolu sɔrɔn tuma mɛn na, a ka Sɛmu ni Hamu ni Jafɛti sɔrɔn.

6 Nba, mɔɔilu tɛrɛ ye siyaya la duukolo kan tuma mɛn na, ii ka denmusoilu sɔrɔn. **2** Wo kɛni, Alla denceilu ka ii ja lɔ denmuso wilu rɔ ka a yen ko wilu kɛɲi kɔsɛbɛ. Mɛnilu diyara ii yɛ, ii ka wilu ta ka ii kɛ ii musoilu ri. **3** Wo le rɔ, Allabatala ka a fɔ ko: «N ka n na nii don mɔɔilu rɔ, kɔni n tɛ sɔn a ye mɛn ii rɔ fɔɔ habadan, baa ii tɛ foyi ri fɔ faribanku, fɛn banta kɔnin. Ii si san bɛɛ ladennin tɛ tamin san kɛmɛ ni san muwan kan.» **4** Alla denceilu sera mɔɔilu denmusoilu ma tuma mɛn na, wilu ka kɔnɔ ta ka deni sɔrɔn. Den wilu kɛra mɔɔilu jan belebele ri, mɛnilu tɔɔ ko Nefilimu. Kɛbi waati taminni, wilu kɛra cɛɛ fadiyanin di. Ii tɔɔilu bɔra kɔsɛbɛ. **5** Allabatala ka a yen ko adamadenilu kɔnɔrɔjuuya ra wara dunuɲa rɔ. A ka a yen ko fɛn si tɔ adamadenilu jusu rɔ fɔɔ miriyajuu tuma bɛɛ. **6** Allabatala nimisara adamadenilu dan ko rɔ duukolo kan. A sɛwani tun tɛ. **7** A ka a fɔ ko: «N da mɔɔ mɛnilu dan, n di wilu halaki ka ii bɔ duukolo kan. Adamadenilu wo, kolofenilu wo, waa rɔ soboilu wo, kɔnɔilu wo, ni niimafɛn mɛsɛn mɛnilu ye taamala duu ma, n di wo bɛɛ halaki ka a masɔrɔn n da nimisa ii dan ko rɔ.» **8** Kɔni

Nuhan diyara Allabatala yɛ. **9** Nuhan bɔnsɔn de jɪn di. Nuhan de tɛrɛ mɔɔ telenni ri. A kelen de ma kojuu kɛ a la waati rɔ. A mɛnda Alla la dɛn dɔ. **10** A ka dɛncɛ sawa sɔrɔn, Sɛmu ni Hamu ni Jafɛti. **11** Wo tuma, juuya warani fan bɛɛ Alla jɔkɔrɔ duukolo kan. Mɔɔilu karagbɛɛman tɛrɛ i jɔɔn na fan bɛɛ rɔ. **12** Alla ka a yɛn ko duukolo ra tijan juuya la. Mɔɔ bɛɛ kɛwali ra juuya fɔɔ ka a dan natamin. **13** Wo rɔ, Alla ka a fɔ Nuhan yɛ ko: «N da a latɛɛ ko mɔɔilu bɛɛ ri halaki n bolo, baa karagbɛɛya ra jɛnsɛn ii bolo fɔɔ ka duukolo fa. N kɛtɔ ii bɛɛ ni duukolo halakila i jɔɔn fɛ le. **14** Wa jiri juma jinin ka kulunba rabɛn i jɛrɛ yɛ. I yɛ a kɔndɔ ratala ka a kɛ bonkɔndɔilu ri, ka ban ka a kɔndɔla ni a kɔkanna bɛɛ mamun tulubɔ fasani la. **15** I yɛ a rabɛnna jɔa mɛn ma, wo le yɛ jɪn di. I yɛ a janya kɛ nunkan jɔa kɛmɛ sawa ri, ka a kɔndɔ kɛ nunkan jɔa biloolu ri, ka a lɔ kɛ nunkan jɔa bisawa ri. **16** I yɛ fɔjɔ don yɔrɔ bɔ a san fɛ, ka wo lɔ kɛ nunkan jɔa kelen di. I yɛ donda bɔ kulunba fan kelen fɛ, ka kulunba kɛ ikomin sankaso, ka a kɛ duuma bon ni tɛma bon ni san ma bon di. **17** N jɛrɛ kɛtɔ ji dunba lanala duu kan. Fɛn fɛn yɛ a niilakili san kɔrɔ, wo bɛɛ ri halaki. Fɛn bɛɛ ri faa duu kan. **18** Kɔni n di teriya ta i yɛ ka i kisi. I ri don kulunba kɔndɔ, i ni i dɛncɛilu, a ni i muso ni i dɛncɛilu musoilu. **19** I yɛ niimafɛn su bɛɛ fila fila ladon i fɛ kulunba kɔndɔ, cɛman ni musoman, sa woilu ri to niimaya rɔ. **20** Kɔnɔilu wo, kolofenilu wo, waa rɔ soboilu wo, ni niimafɛn mɛsɛn mɛnilu yɛ taamala duu ma, a su bɛɛ fila fila ri na i ma sa ii ri to niimaya rɔ. **21** I yɛ dɔɔnninfɛn su bɛɛ dɔ ta ka a lamara i fɛ kulunba kɔndɔ. Wo ri kɛ balo ri ile ni woilu

ye.» 22 Nba, Alla ka Nuhan jamari ko ko la, Nuhan ka wo bee ke ikomin a fora a ye ja men ma.

7 Nba, Allabatala ka a fo Nuhan ye ko: «I ye don kulunba kondɔ, i ni i la denbaya. N da a yen ko i kelen pe le telenni n jakoro adamaden bee tema. 2 I ye sobo seniman su bee ta i fe, a ceman wɔrɔnwula ni a musoman wɔrɔnwula. Sobo men seniman te, i ye wo su bee fanan ta, ceman kelen ni musoman kelen. 3 I ye kondɔ su bee fanan ta, ceman wɔrɔnwula ni musoman wɔrɔnwula, sa ii siya kana tunu duukolo kan. 4 A ra to tele wɔrɔnwula ma. Wo wa dafa, n di sanci lana duukolo kan. Sanci wo ri tele binaanin ni su binaanin ke nali la. Wo ri ke sababu ri. Fen menilu dannin n bolo, wo bee ri halaki ka bo duu kan.» 5 Allabatala ka Nuhan jamari ko ko la, a ka wo bee ke. 6 Nba, ka a teren Nuhan sɔron da san keme wɔron bo, ji dunba nara duukolo kan. 7 Nuhan ni a denceilu ni a muso ni a denceilu musoilu, ii bee donda kulunba kondɔ kosa ii ri kisi ji dunba ma. 8 Wo lon, sobo menilu seniman a ni menilu seniman te, a ni kondɔlu ni niimafen mesen menilu ye taamala duu ma, 9 wo bee fila fila nara Nuhan ma, a ceman ni a musoman. Ii bee donda kulunba kondɔ, ikomin Alla ka Nuhan jamari ja men ma. 10 A tele wɔrɔnwulana, sanci nara duukolo kan. 11 Nuhan sɔron san keme wɔrona, wo karo filana tele tan ni wɔrɔnwulana, ji bondon men ye duu koro, wo tera ka ji bon duu kan. Sankolo ji bondon fanan da lakara. 12 Wo ro, sanci ba nara duu kan. A ka tele binaanin ni su binaanin ke, a ma tee. 13 Sanci nara lon men, wo lon kelen Nuhan ni a denceilu donda kulunba kondɔ. A denceilu le tere

Semu ni Hamu ni Jafeti ri. Nuhan muso donda ii fe, a ni a denceilu muso sawa. **14** Nimafen su bee donda kulunba kondɔ ii fe. Waarɔ soboilu wo, kolofenilu wo, niimafen mesen menilu ye taamala duu ma, a ni konɔilu wo, kawa ye fen fen na, woiu su bee donda. **15** Nba, fen fen ye a niilakili, wo bee fila fila donda kulunba kondɔ Nuhan fe. **16** Nimafen su bee donda, ceman ni musoman, ikomin Alla ka jamarili ke na men ma. Ii bee donda tuma men na, Allabatala ka kulunba da tuun Nuhan ma. **17** Nba, sanci ka tele binaanin ke, a ye nala duukolo kan. Ji siyayara ka ke ji dunba ri, ka kulunba korɔta ka bɔ duu ma. **18** Ji yelera ka siyaya kosebe. Kulunba fundu ji kan ka wa. **19** Ji tora yelera kojuuya fɔɔ ka koyinke bee latunun fan bee san korɔ. **20** Ji yelera koyinke woiu kun na ka se fo nunkan na tan ni loolu, ka koyinke latunun fewu! **21** Nimafen bee faara duukolo kan. Konɔilu wo, kolofenilu wo, waa rɔ soboilu wo, niimafen mesenilu wo, menilu ye taamala duu ma, mɔɔilu wo, ii bee faara. **22** Fen fen ye duukolo kan, ni a ye a niilakilila, wo bee faara. **23** Allabatala ka duukolo niimafen bee halaki wo na le ma. Mɔɔilu wo, soboilu wo, konɔilu wo, ni niimafen mesen menilu ye taamala duu ma, ii bee halakira ka bɔ duukolo kan. A tora Nuhan dɔrɔn de ma, a ni menilu tere a kun kulunba kondɔ. **24** Ji ka tele keme ni biloolu ke duukolo kan, a ma majii.

8 Koni Alla hankili tora Nuhan dɔ, a ni waa rɔ soboilu ni so kondɔ kolofenilu, menilu tere a kun kulunba kondɔ. Wo rɔ, Alla ka fɔɔ lawuli ka a tee duu kan ka ji majii. **2** Duukolo ji bondon da tuunda, a ni sankolo ji bondon. Sanci teera. **3** Ji tora majiila dooni dooni duukolo kan. Tele

keme ni tele biloolu taminda tuma men na, ji madooyara.

4 A karo wɔrɔnwulana tele tan ni wɔrɔnwulana, kulunba nara i sii Arara jamana koyinke do kan. **5** Ji tora madooyala fɔɔ ka se karo tanna ma. Wo karo tele fɔɔ, koyinkeilu kunilu bɔra. **6** Tele binaanin taminda tuma men na, Nuhan ka fɔɔ don da laka, a tun ka men bɔ kulunba la. **7** A ka najasila do bila. Wo bɔra ka taa ni se ke haan ji yara duukolo kan tuma men na. **8** Wo kɔ, a ka kanba do bila ka a kɔrɔsi ni ji ra dɔɔya duukolo kan. **9** Kanba wo bɔ men keni, a ma sii yɔrɔ sɔrɔn. A ka a kɔse ka na Nuhan ma kulunba kɔndɔ, baa ji tere ye duukolo yɔrɔ bee kan fɔɔ. Nuhan ka a bolo labɔ ka kanba mira ka a ladon a fe kulunba kɔndɔ. **10** Nuhan ka a to tele wɔrɔnwula ye tamin iko tuun, ka ban ka kanba bila iko. **11** Wura fe, kanba ka a kɔse Nuhan ma. Olibiye fira kende ye a da la. Nuhan ka a lon wo le rɔ ko ji ra fɔɔ madɔɔyala duukolo ka a fɔ kosebe. **12** A ka a to tele wɔrɔnwula ye tamin iko, ka ban ka kanba bila. Kanba wa men keni, a ma a kɔse Nuhan ma wo kɔ. **13** Nuhan sɔrɔn san keme wɔrɔ ni kelen, wo karo fɔɔ tele fɔɔ, ji tun te duukolo kan butun. Nuhan ka kulunba kunnafe waranka ka a yen ko duu ra fɔɔ jala. **14** A karo filana tele muwan ni wɔrɔnwulana sera ka a teren duu ra ja fewu! **15** Nba, Alla kumara Nuhan fe ko: **16** «I ye bɔ kulunba kɔndɔ sisen, i ni i muso ni i denceilu ni ii musoilu. **17** I ye niimafen bee labɔ. Kɔnɔilu wo, waa rɔ soboilu wo, so kɔndɔ kolofenilu wo, ni niimafen mesen menilu ye taamala duu ma, i ye ii bee labɔ, sa ii ri jiri ka siyaya duukolo fan bee rɔ.» **18** Wo rɔ, Nuhan bɔra kulunba kɔndɔ, a ni a denceilu ni a muso ni a denceilu musoilu. **19**

Nimafen bɛɛ bɔra. Waarɔ soboilu wo, so kɔndɔ kolofenilu wo, kɔnɔilu wo, ni niimafen mesen menilu ye taamala duu ma, bɛɛ ni a la siya bɔra kulunba kɔndɔ. **20** Nuhan ka Alla saraka janin diya do lɔ ka Allabatala bato kanma. A ka sobo seniman ni kɔnɔ seniman su bɛɛ do ta ka Allabatala sɔ ii rɔ. A ka ii janin Alla saraka janin diya wo kan, ka ii kɛ buuri ri. **21** Saraka wo suma diyara Allabatala yɛ. Allabatala ka a latɛɛ ko: «N tɛ duu danka adamaden kosɔn butun. N ka a lɔn ko ka bɔ ii den mesɛnya waati ma fɔɔ ka na se ii la mɔɔya laban ma, ii miriya bɛnni kojuu le ma. Hali wo, n tɛ sɔn ka niimafen bɛɛ halaki butun, ikomin n ka a kɛ ja mɛn ma fɔlɔ. **22** Ka bɔ bi ma ka wa haan dunuɲa laban, si foyi tuma ni suman ka tuma, nɛnɛ tuma ni tara tuma, sanma ni telema, su ni tele, wo si tɛ ban.»

9 Alla kumara ka baraka don Nuhan ni a denceilu rɔ. A ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye jiri ka siyaya duukolo fan bɛɛ rɔ ka a fa. **2** Nimafen bɛɛ ri silan ai ye kosebɛ. Waarɔ soboilu wo, so kɔndɔ kolofenilu wo, kɔnɔilu wo, jɛɛilu wo, ni niimafen mesen menilu ye taamala duu ma, wo bɛɛ ri silan ai yɛ. Ii bɛɛ ri kɛ ai la fanka kɔrɔ. **3** Nimafen bɛɛ ri kɛ balo ri ai yɛ. N ka suman di ai ma ja mɛn ma, n ye niimafenilu fanan dila ai ma ja kelen wo le ma. **4** Kɔni ai kana sobo ni a jeli dɔɔn muumɛ! Baa a nimaya ye a jeli le rɔ. **5** Ni sobo do ka mɔɔ jeli labɔ ka a faa, sobo wo ka kan ka faa. Ni mɔɔ do ka a mɔɔɲɔɔ faa, wo fanan di faa. **6** Nde Alla ka mɔɔ dan ka a kɛ n jɛɛ munuɲa le ri. Wo rɔ, mɔɔ mɔɔ wa a mɔɔɲɔɔ jeli labɔ ka a faa, mɔɔ ri wo fanan jeli labɔ ka a faa. **7** Nba, ai kɔnin, ai ye jiri ka siyaya. Ai ye sɛɛɲa ka siyaya duukolo fan bɛɛ rɔ ka a fa.» **8** Alla ka a fɔ

Nuhan ni a denceilu ye ko: **9** «Sisen teriya ri tɔ nde ni aile tɛma, a ni ai bɔnsɔn mɛn ye nala ai kɔ **10** a ni duukolo niimafen, mɛn bɛɛ tɛɛ ai kun, fɛn fɛn bɔra ai fɛ kulunba kɔndɔ, kɔnɔilu wo, so kɔndɔ kolofenilu wo, waa rɔ soboilu wo. **11** Teriya jɛn ye tɔla n ni duukolo niimafen bɛɛ tɛma. Ji dunba tɛ niimafen bɛɛ halaki butun. Ji dunba tɛ kɛ butun ka duukolo bɛɛ tijan.» **12** Alla ka a fɔ ikɔ ko: «N ye teriya mɛn tala ai ye a ni ai bɔnsɔn bɛɛ ni niimafen bɛɛ fɔɔ habadan, wo tɔɔmasere le jɛn di. **13** N di nincinankan labɔ san fɛ bandafin kɔrɔ. Nincinankan wo le n na teriya tɔɔmasere le ri, n ye teriya mɛn tala dunɔɔna bɛɛ ye. **14** Tuma tuma, ni n ka bandafin nadɛn duukolo kun na, ni nincinankan fanan bɔra, **15** wo rɔ, n di n hankili bila n na teriya rɔ, n ka mɛn ta ai ni niimafen su bɛɛ ye. N tɛ ji siyaya ka a kɛ ji dunba ri butun ka niimafen bɛɛ halaki. **16** Nincinankan wa bɔ bandafin kɔrɔ, n di wo yen ka n hankili bila n na teriya banbali rɔ, n ka mɛn ta duukolo niimafen su bɛɛ ye.» **17** Alla ka a fɔ Nuhan ye ko: «N da teriya mɛn ta duukolo niimafen bɛɛ ye, wo tɔɔmasere le wo ri.» **18** Nba, Nuhan dence mɛnilu bɔra a fɛ kulunba kɔndɔ, woilu le tɛɛ Sɛmu ni Hamu ni Jafɛti ri. Nuhan dence sawa le woilu ri. Woilu le bɔnsɔn jɛnsɛnda ka se duukolo fan bɛɛ rɔ. Wo rɔ, Kanaan fa le tɛɛ Hamu ri. **20** Nba, Nuhan ka sɛnɛ damira. Ale le fɔlɔ ka rɛsɛnfɛ sɛnɛ. **21** Lon do rɔ, Nuhan ka rɛsɛnji do min ka a jɛa laminin. A fari makolon lani tɛɛ a la faaninbon kɔndɔ. **22** Kanaan fa Hamu ka a fa Nuhan fari makolon yen, ka wa wo fɔ a badenma fila ye lu ma. **23** Sɛmu ni Jafɛti ka durukiba ta ka a la ii kanbankun kan ka don ii kɔnkɔma ii fa la

faaninbon na ka ii fa sutura. Ii ma sɔn ii jayen na ii fa kan, kosa ii kana a fari makolon yen fewu. **24** Nba, resenji ka Nuhan bila tumana men na, a dence dɔmanni Hamu ka ko men ke a la, wo fɔra a ye. **25** Wo rɔ, Nuhan ka a fɔ ko: «Alla ma tɔɔya lara Hamu dence Kanaan kan. Ka a ke a kɔrɔcɛilu la jɔntajɔn di, Alla ma wo kɛra.» **26** Nuhan ka a fɔ ko: «N di Allabatala tando, Sɛmu Maari Alla kɔnin. Alla ma Kanaan ke Sɛmu la jɔn di, Alla ma wo kɛra. **27** Alla ma Jafeti bonyara, Ka a bɔnsɔn sii Sɛmu bɔnsɔn fɛ, Alla ma wo kɛra. Alla ma Kanaan ke ii la jɔn di, Alla ma wo kɛra.» **28** Nba, ji dunba tamin kɔ, Nuhan ka san kɛmɛ sawa ni san biloolu le ke. **29** A si bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ kɔnɔndɔ ni san biloolu le ri. Wo bɛɛ taminni, a sara.

10 Ji dunba tamin kɔ, Nuhan denceilu Sɛmu ni Hamu ni Jafeti ka denceilu sɔrɔn. Ii bɔnsɔn le jɔin di. **2** Jafeti denceilu le ten: Komeri, Makɔki, Madayi, Jaban, Tubali, Mesɛki a ni Tirasi. **3** Komeri denceilu le Asikenasi, ni Rifati ni Tokarima ri. **4** Jaban denceilu le ten: Elisiya, Tarasisi, Kitimu a ni Dodanimu. **5** Jaban bɔnsɔn jensenda ka wa i sii kɔɔji da la, a bɛɛ ni a la duu, a bɛɛ ni a la kumakan, a bɛɛ ni a mɔɔilu, a bɛɛ ni a la jamana. **6** Hamu denceilu le ten: Kusi, Misiran, Puti a ni Kanaan. **7** Kusi denceilu le ten: Seba, Habila, Sabita, Rayɛma a ni Sabiteka. Rayɛma denceilu le Seba ni Dedan di. **8** Kusi dence do le Nimurodu ri. Wo le fɔlɔ kɛra fankatii ri duukolo kan. **9** A kɛra donso fadimanba ri Allabatala pana. Wo rɔ a ye fɔla doilu ma ko: «A kɛni donso fadimanba le ri, Allabatala jakɔrɔ ikomin Nimurodu tɛrɛ ja men ma.» **10** Nimurodu kɛra faama ri. A fɔlɔma le ka a sii Babilɔni ni Erɛki ni

Akadi soilu kun na. So sawa wo bee tere Sineyari jamana le ro. **11** A bora jamana wo ro ka wa Asuri jamana ro. A ka Ninibe ni Rehobotiri ni Kalasi **12** ni Reseni soilu sii ka ii lo. Reseni ye Ninibe ni Kalasi so fila le te. So ba le wo ri. **13** Misiran kera menilu benba ri, woilu le ten: Ludi bonsen, Anamu bonsen, Lehabi bonsen, Nafitu bonsen, **14** Patirusi bonsen, Kafitori bonsen a ni Kasiluhi bonsen. Filisitiilu bora Kasiluhi bonsen le ro. **15** Kanaan dence folo le tere Sidon di, ka Heti tuun wo la. **16** Moa menilu fanan bora Kanaan da, woilu le ten: Jebusikailu, Amarikailu, Kirikasikailu, Hifikailu, Arikailu, Sinikailu, Arifadikailu, Semarikailu a ni Hamarikailu. Kanaanka jensenda. **19** Ii la jamana ye damirala Sidon de ka wa Kerari fan fe, ka wa se foo Kasa. A ye wala Sodomu ni Komori ni Adima ni Seboyimu fan fe, ka wa se foo Lesa. **20** Hamu bonsen de woilu ri, a bee ni a la moailu, a bee ni a kumakan, a bee ni a la duu, a bee ni a la jamana. **21** Jafeti koroce Semu fanan ka denceilu saron. Semu wo le kera Eberi bonsen bee benba ri. **22** Semu denceilu le ten: Elamu, Asuri, Aripasadi, Ludi a ni Aramu. **23** Aramu denceilu le ten: Usi, Huli, Keteri a ni Masi. **24** Aripasadi wo ka Selasi saron. Selasi ka Eberi saron. **25** Eberi ka dence fila saron. Kelen too ko Peleji ka a masaron duukolo ratalara a tele le ro. A dooce too ko Jokitan. **26** Jokitan denceilu le ten: Alimodadi, Selef, Hasamaweti, Jeraki, Hadoramu, Usali, Dikila, Obali, Abimayeli, Seba, Ofiri, Habila a ni Jobabu. Nba, woilu bee tere Jokitan denceilu le ri. **30** Duu men ye Mesa ni Safari te, ii ta le tere wo bee ri. Yoro wo ye koyinkeilu koro telebo fan fe. **31** Nba woilu bee kera Semu

denni le ri, a bɛɛ ni a la mɔɔilu, a bɛɛ ni a la kumakan, a bɛɛ ni a la duu, a bɛɛ ni a la jamana. **32** Nba, Nuhan denceilu bɔnsɔn de woilu ri, a bɛɛ ni a bɔnsɔn, a bɛɛ ni a jamana. Mɔɔ woilu le jɛnsɛnda ka kɛ jamana siyaman di duukolo kan ji dunba kɔ.

11 Dunuɲa mɔɔilu bɛɛ tɛrɛ ye kan kelen de mɛnna. Ii bɛɛ tɛrɛ ye i ɲɔɔn famunna. **2** Ii bɔra telebɔ fan dɔ, ka wa gbekannan ba do tɛrɛn Sineyari jamana rɔ. Ii ka i sii dinkira wo rɔ. **3** Lon do rɔ, ii ka a fɔ i ɲɔɔn yɛ ko: «An ye birikiilu gbasi ka ii janin kɔsɛbɛ.» Ii ma kabakurun ta fɔɔ biriki. Ii ma boro fanan ta, fɔɔ tulubɔ fasani. **4** Ii ka a fɔ ko: «An ye so lɔ an jɛrɛ yɛ, ka sankaso jan lɔ a kɔndɔ. Wo lɔ ye se haan sankolo ma, sa an di tɔɔ sɔrɔn. Ni an ma wo kɛ, an di jɛnsɛn duukolo fan bɛɛ fɛ.» **5** Allabatala jiira ka so ni sankaso jan dagbɛ, adamadenilu ka mɛn lɔ. **6** A ka a fɔ ko: «A ragbɛ. Ii bɛɛ ye siya kelen de ri, ii bɛɛ ye kan kelen de mɛnna. Ii ye baara mɛn kan ɲin, ii la baara fɔlɔ le wo ri. A tɛ mɛn bakɛ, ii wa ii miri fen fen ma, ii ri se wo kɛla. **7** An ye jii ka ii kan basan, sa ii kana se i ɲɔɔn kan mɛnna butun.» **8** Wo rɔ, Allabatala ka ii farafara ka ii bɔ dinkira wo rɔ, ka ii jɛnsɛn duukolo fan bɛɛ rɔ. Ii la so lɔ ko ra dan wo rɔ. **9** Wo le kɔsɔn, dinkira wo tɔɔ lara ko Babeli, baa Allabatala ka dunuɲa mɔɔilu bɛɛ kumakan basan ye le, ka ban ka ii jɛnsɛn duukolo fan bɛɛ rɔ. **10** Nba, Sɛmu bɔnsɔn de ɲin di. Sɛmu sɔrɔn ka san kɛmɛ bɔ tuma mɛn na, a ka Aripasadi sɔrɔn. Wo kɛra san fila ji dunba kɔ. **11** Aripasadi sɔrɔn kɔrɔ, Sɛmu ka san kɛmɛ loolu le kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **12** Aripasadi sɔrɔn ka san bisawa ni san loolu bɔ tuma mɛn na, a ka

Selasi sɔrɔn. **13** Selasi sɔrɔn kɔrɔ, Aripasadi ka san kɛmɛ naanin ni san sawa le kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **14** Selasi sɔrɔn ka san bisawa bɔ tuma mɛn na, a ka Eberi sɔrɔn. **15** Eberi sɔrɔn kɔrɔ, Selasi ka san kɛmɛ naanin ni san sawa le kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **16** Eberi sɔrɔn ka san bisawa ni san naanin bɔ tuma mɛn na, a ka Peleji sɔrɔn. **17** Peleji sɔrɔn kɔrɔ, Eberi ka san kɛmɛ naanin ni san bisawa le kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **18** Peleji sɔrɔn ka san bisawa bɔ tuma mɛn na, a ka Eruhu sɔrɔn. **19** Eruhu sɔrɔn kɔrɔ, Peleji ka san kɛmɛ fila ni san kɔnɔndɔ le kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **20** Eruhu sɔrɔn ka san bisawa ni san fila bɔ tuma mɛn na, a ka Seruki sɔrɔn. **21** Seruki sɔrɔn kɔrɔ, Eruhu ka san kɛmɛ fila ni san wɔrɔnwula le kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **22** Seruki sɔrɔn ka san bisawa bɔ tuma mɛn na, a ka Nakɔri sɔrɔn. **23** Nakɔri sɔrɔn kɔrɔ, Seruki ka san kɛmɛ fila le kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **24** Nakɔri sɔrɔn ka san muwan ni san kɔnɔndɔ bɔ tuma mɛn na, a ka Teraki sɔrɔn. **25** Teraki sɔrɔn kɔrɔ, Nakɔri ka san kɛmɛ ni san tan ni kɔnɔndɔ le kɛ, ka dence ni denmusoilu sɔrɔn. **26** Teraki sɔrɔn ka san biwɔrɔnwula bɔ tuma mɛn na, a ka Iburama ni Nakɔri ni Haran sɔrɔn. **27** Teraki bɔnsɔn de jɔn di. A ka Iburama ni Nakɔri ni Haran sɔrɔn. Haran ka Luti sɔrɔn. **28** Haran sara ka a fa kende to. A la saya kera a sɔrɔn jamana le rɔ, Kalide jamana kɔnin. A sara Uri so le kɔndɔ. **29** Iburama ni Nakɔri ka furu kɛ. Iburama muso tɔɔ le tɛrɛ ko Sarayi. Nakɔri ka Haran denmuso do furu, mɛn tɔɔ ko Milika. Haran denmuso do fanan tɔɔ ko Sisika. **30** Sarayi tɛrɛ densɔrɔnbali le ri. Den tun tɛ a bolo. **31**

Nba, Teraki ka a dence Iburama ni a mamarence Luti ta ka wa Kanaan jamana rɔ. Luti ye Haran den de ri. Teraki ka a biranmusoni Sarayi fanan ta, men ye Iburama muso ri. Ii bee bɔra Uri so la ka Kanaan bonsɔn na jamana sila mira. Uri wo ye Kalide jamana le rɔ. Kɔni ii se men keni Haran, ii ka i sii ye. **32** Teraki si bee ladennin kera san keme fila ni san loolu le ri. A sara Haran ye.

12 Nba, Allabatala kumara Iburama ye ko: «Iburama, i ye bɔ i la jamana rɔ, ka bɔ i badenmailu tema, ka bɔ i fa la lu ma. I ye wa jamana do rɔ, n keto men yirakala i la. **2** N di i bonsɔn ke jamana ba ri ye. N di baraka don i rɔ, ka i tɔɔ bonya. Mɔoilu ri baraka sɔrɔn i la sababu rɔ. **3** Mɔ men ba duwa i ye ka i miri koɔnuma, n di numaya ke wo tii ye. Mɔ men ba i danku, n di tɔrɔya la wo kan. I ri ke sababu ri, siyailu bee ri baraka sɔrɔn n bolo.» **4** Iburama wulira ka wa ikomin Allabatala ka a fɔ a ye ja men ma. Luti taara a fe. Iburama bɔra Haran ka wa, ka a teren a sɔrɔn da san biwɔrɔnwula ni san loolu bɔ. **5** Iburama ka a muso Sarayi ta a ni a kɔrɔce dence Luti a ni a jɔnilu a ni a bolofen bee. A tun ka fen fen sɔrɔn Haran, a ka wo bee ta. Ii bɔra wo ja le ma ka wa Kanaan jamana rɔ. Iburama ni a la mɔoilu seni ye, **6** ii ka jamana ratee ka wa Sekemu, More la jiriju ba lɔni dinkira men dɔ. Wo tuma, Kanaanka tere jamana wo rɔ ye fɔlɔfɔlɔ. **7** Awa Allabatala ka a jere yiraka Iburama la, ka a fɔ a ye ko: «N di duu jin bee di i bonsɔn ma.» Wo le rɔ, Iburama ka saraka janin diya lɔ Allabatala bato kanma, Allabatala men ka a jere yiraka a la. **8** Iburama bɔra ye ka wa koyinkeilu fan fe, menilu ye Beteli so telebo fan fe. A ka a la faaninbon lɔ

ye, ka Beteli to a telebe fan ƒɛ, ka Ayi to a telebo fan. A ka saraka janin diya lo Allabatala bato kanma ye ka a tara. **9** Iburama bora ye ka jamana wo rataama ka wa Nekebi mara. **10** Nba, wo tuma konko ba ra don jamana kondɔ. Wo juuyara kosebe. Wo ro, Iburama wara Misiran jamana ro ka men ye. **11** Ii dontola Misiran, Iburama ka a fo a muso Sarayi ye ko: «N ka a lon ko i kenji ba le. **12** Ni Misirankailu ka i yen, ii ri a lon ko n muso le i ri. Wo ro, ii ri n faa ka i kende to. **13** I jaandi, ni an sera ye, i ye a fo ko n domuso le i ri, sa ii ri n damira kojuma ka n to i la ko koson.» **14** Iburama ni a muso sera Misiran tuma men na, Misirankailu ka a yen ko Sarayi kenji kosebe. **15** Misiran mansa Ferawunala mabailu ka Sarayi yen tuma men na, ii wara a mankutun fo Ferawuna ye. A ka wo men ka mamilu lo Sarayi tala ka na a ri a wara. **16** A ka Iburama mira kojuma Sarayi la ko koson, ka kolofen su bee di Iburama ma: saailu wo, bailu wo, nisiilu wo, jomailu wo, faliilu wo, jonilu a ni jonmusoilu. **17** Konni Allabatala ka yankaro juuilu bila Ferawuna ni a la bonkondomamilu la Iburama muso Sarayi la ko koson. **18** Wo ro, Ferawuna ka Iburama kili ka a fo a ye ko: «I ra nfen ke n na ten? Nfenna i ma a fo n ye ko i muso le? **19** Nfenna i ka a fo ko i domuso le? Wo le ka a ke, nde ka a ta ko n ye a kela n muso ri. Hen, i muso le jin de. A mira, i ye wa a ri!» **20** Ferawuna ka a fo a la mamilu ye ko ii ye Iburama ni a muso labo Misiran, a ni ii bolofenilu bee.

13 Iburama ni a muso bora Misiran ka wa Nekebi. A wara a bolofenilu bee ri. Luti wara a ƒɛ. **2** Iburama tun da ke fentii ba ri. Kolofen ni wodigbe ni sanin tere a

bolo a ja ma. **3** A bora Nekebi ka wa Beteli. A tun ka
 a la faaninbon lo dinkira men do koroman, a sera ye.
 Dinkira wo tere Beteli ni Ayi soilu te le, **4** Iburama tun ka
 Alla saraka janin diya lo dinkira men do. A se men keni
 ye, a ka Allabatala matara. **5** Kolofenilu ni mooilu tun
 ka siya Luti fanan bolo, men tere ye taamala Iburama
 fe. **6** Wo le koson, dinkira wo dooyara ii fila bolo, baa ii
 bolofenilu ka siya kosebe. Ii fila tun ti se tola dinkira
 kelen do. **7** Lon do ro, kele wulira Iburama la kolofen
 konmadenilu ni Luti la kolofen konmadenilu te. Wo
 tuma, Kanaanka ni Peresikailu fanan siini jamana wo ro
 ye. **8** Wo ro, Iburama ka a fo Luti ye ko: «An kana son kele
 ye wuli ile ni nde te ma, wala ile la kolofen konmadenilu
 ni nde la kolofen konmadenilu te ma. An ye badenma le
 ri. **9** I ye jamana mafene. Nin bee te dinkira le ri wa? An
 ye fara. Ni bolomaran yan fan fe la le duman i ye, i ye
 wo ta. Nde ri to bolokinin yan fan fe. Ni bolokinin yan
 fan fe la le duman i ye, i ye wo ta. Nde ri to bolomaran
 yan fan fe.» **10** Luti ka a ja lo ka Juriden Ba dinban bee
 ragbe. A ka a yen ko ji ko noman dinkira wo ro, ikomin
 a noman Allabatala la nako juma ro ja men ma, wala
 ikomin Misiran ye ja men ma ji ko ro. A tere wo ja haan
 Sowari so. Dinkira wo ka ji tere folo. Tuma wo, Allabatala
 tun ma Sodomu ni Komori soilu halaki folo. **11** Nba, Luti ka
 wo yen ka Juriden Ba dinban bee janatonbon ka a ke a ta
 ri. Wo ro, a bora Iburama fe ka wa telebo fan fe. Badenma
 fila wo farara wo ja le ma. **12** Iburama ka i sii Kanaan
 jamana ro. Luti wara i sii ba dinban soilu fan fe, ka a la
 faaninbonilu lo Sodomu so donda la. **13** Sodomukailu tun

ka juu kosebe, ka kojuu siyaman ke, ka Allabatala hake ta. **14** Luti ni Iburama farani ko ro, Allabatala ka a fo Iburama ye ko: «Iburama, i ja lo. Ka bo i lo dinkira ye i ja lawa tele kankan bolomaran fan fe, a ni tele kankan bolokinin fan fe, telebo fan fe a ni telebe fan fe. **15** I ja ye jamana men bee la jin, n di wo bee di i ni i bonsen ma, ka a ke ai ta ri kadawu! **16** N di i bonsen siyaya ka ii ke ikomin dunuja kije. Ni mo ri se dunuja kije jatela, i bonsen fanan di se jatela. **17** I wuli ka jamana rataama, ka a janya ni a bonya ragbe, baa n ye a bee dila ile le ma.» **18** Iburama ka a la faaninbonilu bo, ka wa i sii Mamere la jiriju bailu koru. Dinkira wo ye Heburon so da la. A ka saraka janin diya wose raben Allabatala ye.

14 Wo tuma, Amurafeli ye Sineyari jamana mansaya la. Ariyaki ye Elasari jamana mansaya la. Kedorilameri ye Elamu jamana mansaya la. Tidali ye Koyimu jamana mansaya la. **2** Mansa naanin wilu ka ii lade ka wa mansa Bera kele, a ni mansa Birisa ni mansa Sineyabu ni mansa Semebere ni mansa men siini Bela so kun na. Bela too fanan ko Sowari. Bera siini tere Sodamu so kun na. Birisa siini tere Komori so kun na. Sineyabu siini tere Adima so kun na. Semebere siini tere Seboyimu so kun na. **3** Mansa loolu wilu wara i lade Sidimu dinban do, Dalaba Kojilama ye dinkira men do bi. **4** Ii tun da san tan ni fila ke, ii ye mansa Kedorilameri la fanka koru. A san tan ni sawana, ii muruntira a ma. **5** A san tan ni naaninna, Kedorilameri ni a fe mansailu wulira ka na, ka mansa menilu kele; Refayikailu menilu siini Asiteroti Karinayimu so la, Sisikailu menilu siini Hamu so la, Emukailu menilu

siini Sawe Kiriyaṭayimi so la, ka ye mōoilu keɛ ka ii se
woilu la. **6** Ii wara Horilu keɛ woilu bara, koyinke ma
dinkira do rɔ, Seyiri la jamana rɔ, ka se woilu la. Ii ka ii
gben haan Heliparan, so men ye wula kɔndɔ. **7** Wo kɔ,
Kedorilameri ni a dafaɲōoilu ka ii kɔse ka na En Misipati,
men tɔɔ ko Kadesi. Mōō menilu tere ye Amaleki bɔnsɔn
na jamana rɔ, ii ka woilu keɛ ye, ka se woilu la ka ai la
jamana bee ta. Ii sera Amɔrikailu fanan na, menilu siini
tere Asarɔn Tamari so la. **8** Wo rɔ, Sɔdɔmu mansa bɔra, a
ni Kɔmɔri mansa ni Adima mansa ni Seboyimu mansa ni
Bela mansa. Bela wo tɔɔ fanan ko Sowari. Mansa woilu
bɔra ka wa keɛ diya Sidimu dinban dɔ. **9** Ii wara ka Elamu
mansa Kedorilameri keɛ, a ni Koyimu mansa Tidali ni
Sineyari mansa Amurafeli ni Elasari mansa Ariyoki. Mansa
loolu woilu ka mansa naanin keɛ. **10** Nba, Sɔdɔmu mansa
ni Kɔmɔri mansa ni ii la mōoilu ka i bori ii juuilu ɲɛ. Ii
siyaman borimantɔ bera tulubɔ fasani denkaile rɔ, baa
wo ka siya tere Sidimu dinban dɔ. Menilu ma be denka rɔ,
woilu ka i bori fɔɔ tindilu kan. **11** Wo rɔ, Kedorilameri ni
a la mōoilu wara ka Sɔdɔmu ni Kɔmɔri nanfulu bee ta, a
ni ii la dɔnninfenilu bee. Ii ka wo bee ta ka wa a ri. **12** Ii
ka Iburama badenma Luti fanan mira ka wa a ri, a ni a
bolofen bee, baa ale fanan siini tere Sɔdɔmu so le kɔndɔ.
13 Mōō do borimantɔ nara ka wo bee ɲafɔ Iburama ɲɛ, a ye
fɔla men ma ko Heburu cɛɛ. Wo tuma, Iburama siini tere
Mamere la jiriju bailu tɔrɔfɛ. Mamere wo tere Amɔrika
mōō do le ri. A badenmailu le Esikoli ni Aneri ri. Wo bee
tere Iburama denkuuile le ri. **14** Iburama badenma mira
ko fɔra a ɲɛ tuma men na, a ka a la mōoilu kili, menilu

kusan keɓɓe. Cee fadinman moo keme sawa ni moo tan ni seyin men bee saronni Iburama wara woilu bora, ka mansailu kosaran fɔ Daan so la. **15** Su rɔ, Iburama ka a la mooilu ratalan ka be mansailu kan. Iburama ka ii keɓe ka se ii la, ka ii gben haan Hoba. So wo ye Damasi so tele kankan bolomaran fan fela. **16** Mansailu tere ra nanfulu men bee ta, Iburama ka wo bee mira ii la ka na a ri. A nara a badenma Luti fanan di, a ni Luti bolofenilu bee ni muso menilu mirani tere wo ni moo toilu bee. **17** Nba, Iburama ka mansa Kedorilameri ni a mansa jooonilu keɓe ka se ii la, ka ban ka i kose. A kose to, Sodomu mansa wara a kunben Sawe dinban do, mooilu ye a folo men ma ko mansa la dinban. **18** Salemu so mansa Melikisedeki nara Iburama kunben ka so buru ni resenji a rɔ. Alla Korotaniba sarakalasela le wo ri. **19** A duwara Iburama ye ko: «Alla ye jumaya ke Iburama ye, Alla Korotaniba, men ka san dan ka duu dan. **20** An ye Alla Korotaniba tando, men ka i juuile di i ma.» Iburama ka menilu saron keɓe rɔ, a ka wo bee ja bo ka a di Melikisedeki ma. **21** Sodomu mansa ka a fo Iburama ye ko: «N na mooilu lase n ma. Koni i ka nanfulu men mira, i ye wo ta.» **22** Iburama ka a jabi: «N da n bolo korota ka n kali Allabatala la, Alla Korotaniba, men ka san dan ka duu dan. **23** N da n kali wo la ko n te i bolofen si tala, hali jisikari, wala sanbara julu. N te a foyi ta, sa i kana a fo ko ile le ka Iburama ke nanfulutii ri. **24** N te foyi tala fo n na mooilu ka men ke ii balo ri. Koni menilu wara n kofe, Aneri wo, Esikoli wo, Mamere wo, fen menilu saronda keɓe rɔ woilu ri ii nii bo wo rɔ.»

15 Wo waati taminni kɔ rɔ, Iburama ka Allabatala kumakan mɛn kibarɔ misaliya rɔ. A ka a fɔ ko: «Iburama i kana silan. N di i lantanka fen bɛɛ ma ka i sara kosebɛ.» **2** Iburama ka a jabi: «N Tii Allabatala, den tɛ n bolo. I ri nfen de di n ma wo rɔ? Damasika mɛn tɔɔ ko Eliyɛsɛri, wo le ketɔ n na bon cɛtala ri.» **3** Iburama ka a fɔ ko: «I ma den si di n ma. Wo rɔ, n na jɔn, mɛn ye n wara yan, wo le ketɔ n cɛtala ri.» **4** Iburama ka Allabatala kumakan mɛn jabili rɔ ko: «Wo kuma tɛ. Cɛɛ wo tɛ kɛla i cɛtala ri, fo i jɛrɛ den, i ketɔ mɛn sɔrɔnna. Wo le ketɔ i cɛtala.» **5** Allabatala ka Iburama labɔ kɛnɛma ka a fɔ a yɛ ko: «Iburama, i ja lɔ san dɔ, ka lolo bɛɛ jate, ni i ri se wo dan lɔnna.» Allabatala ka a fɔ ko: «Loloilu siyaman ja mɛn ma, i bɔnsɔn di siyaya wo ja.» **6** Iburahima lara Allabatala la kuma la, wo rɔ Allabatala ka a jate mɔɔ telenni ri. **7** Allabatala ka a fɔ a yɛ ko: «Nde le Allabatala ri, mɛn ka lɔ i jɔrɔ ka i labɔ Uri so kɔndɔ Kalide jamana rɔ. N ka i lana yan de, ka jamana jin di i ma ka a kɛ i cɛtala ri.» **8** Kɔni Iburama ka a jabi: «N tii Allabatala, n di se a lɔnna di ko jamana jin di kɛ n ta ri?» **9** Allabatala ka a fɔ ko: «Nisi muso kelen mira ka na a di n ma, a ni bamuso kelen ni saaji kelen. Wo bɛɛ ye kɛ san sawa sawa ri. I ye kanba kelen fanan mira, a ni sokɔndɔkanbanin kelen.» **10** Iburama nara woilu bɛɛ di a ma, ka ii faa ka kolofenilu sensen a tɛma fila ri, kɔni a ma kɔnɔilu sensen. A ka kunkundun woilu bilabila ka ii jabɛn i jɔɔn na. **11** Duwailu jiira soboilu ma tuma mɛn na, Iburama ka ii gbɛn. **12** Nba, tele be tumana, sunɔɔ ba donda Iburama ja rɔ. Ka a tɛrɛn a ye sunɔɔ rɔ, silan juu ni dibi ba sera a ma. **13** Allabatala

ka a fɔ a ye ko: «Iburama, i ye a lɔn ko i bɔnsɔn di kɛ londonilu ri jamana gbɛrɛ rɔ. Ii ri kɛ jɔnilu ri, ka tɔrɔ kojuuya haan san kɛmɛ naanin wa dafa. **14** Kɔni jamana mɛn kɛtɔ ii bilala jɔnya rɔ, n di kititɛɛ jamana wo kan. Kiti wa kɛ, i bɔnsɔn di bɔ jamana wo rɔ nanfulu siyaman di. **15** Ile kɔnin di i la kɔrɔya diya bɔ, ka sa hɛrɛ rɔ. Ii ri i su don. **16** I denilu bɔnsɔn naaninna ri ii kɔsɛ yan, baa yan mɔɔilu, ni woilu ye Amɔrikailu le ri, ii la kojuu ma dan natamin fɔlɔ ka se ii gbɛn ma.» **17** Nba, tele bera ka dibi don tuma mɛn na, sinkɔn sisima ni kala mɛlɛn taminda sobo kunkundunilu tɛma. **18** Wo lon jɛrɛ rɔ, teriya donda Allabatala ni Iburama tɛma. A ka a fɔ a ye ko: «N di duu jɔn di i bɔnsɔn ma, ka bɔ Misiran Ba ma, ka wa haan ba belebele ba ma, mɛn ye Efirati Ba ri kɔnin. **19** Dinkira wo ye Kenikailu bolo, a ni Kenisikailu ni Kadimonikailu **20** ni Hɛtikailu ni Peresikailu ni Refayikailu **21** ni Amɔrikailu ni Kanaanka ni Kirikasikakailu ni Jebusikailu.»

16 Iburama muso Sarayi tun ma den sɔrɔn a ye. Wo tuma, Misiranka sunkurun do tɛrɛ Sarayi bolo jɔnya la, mɛn tɔɔ ko Hajara. **2** Lon do rɔ, Sarayi ka a fɔ Iburama ye ko: «N cɛɛ, Allabatala ma sɔn n ye den sɔrɔn. I ye wa i la n na jɔnmuso Hajara fɛ. Ni Alla sɔnda, a ri den sɔrɔn n ye.» Iburama sɔnda Sarayi la kuma ma. **3** Wo rɔ, a muso Sarayi ka a la jɔn Misiranka sunkurun di a ma ka a kɛ a muso ri, wo ka a tɛrɛn Iburama ra san tan kɛ Kanaan jamana rɔ. **4** Iburama wara a la Hajara fɛ. Hajara ka kɔnɔ ta. Hajara ka a yen tuma mɛn na ko a kɔnɔ ma le, a ma a tii Sarayi jii foyi le ri, fo ka a dɔɔya. **5** Wo rɔ, Sarayi ka a fɔ Iburama ye ko: «Ko mɛn ye kɛla n na, wo bɔni ile le rɔ. N ka n na jɔn

di i ma ka a ke i muso ri. Koni a ka a yen tuma men na ko a konɔ ma le, a ma n jii foyi le ri. Allabatala, a ye wo kititɛɛ nde ni ile tema!» **6** Iburama ka Sarayi jabi: «Ale le wo ri. I la jonmuso ye i la fanka le korɔ. Men wa i diya, i ye wo ke a la.» Wo rɔ, Sarayi ka Hajara tɔrɔ kojuuya, fɔɔ Hajara ka i bori a korɔ ka wa. **7** Allabatala la meɛka ka Hajara yen tenke do rɔ wula kɔndɔ; tenke wo ye Suri sila dafɛ. **8** Meɛka ka a fɔ a ye ko: «Ile, Hajara, Sarayi la jonmuso, i boni mi? I wato mi?» Hajara ka a jabi: «N borini n tii Sarayi le korɔ.» **9** Allabatala la meɛka ka a fɔ a ye ko: «I kɔsɛ i tii wara, ka wa i fanmajii a ye ka a kan mira.» **10** Meɛka ka a fɔ ko: «N di i bɔnsɔn siyaya a ja ma, fɔɔ mɔɔ tɛ wo jate lɔn muumɛ!» **11** Habadan Mansala la meɛka ka a fɔ a ye iko tuun ko: «I ja lɔ. I konɔ ma le, i ri dence sɔrɔn. I ye wo tɔɔ la ko Isumayila, baa Allabatala da i la jusukasi kan namɛn. **12** Den wo ri ke ikomin waa rɔ sofali, mɛn bilani a jere ma. A ti se a la yala a badenma tema. A ni a badenmailu tɛ bɛn.» **13** Hajara ka a fɔ ko: «Allabatala jayen n na», wo rɔ a ka tɔɔ do la ko: «Alla mɛn korɔtanin jayen n na.» **14** Wo le rɔ, kɔkun mɛn ye Kadesi so ni Bɛrɛdi so tɛ, mɔɔilu ye wo kilila ko Lasayi Rɔyi. **15** Wo taminni kɔ, Hajara ka dence sɔrɔn Iburama ye. Iburama ka den tɔɔ la ko Isumayila. **16** Hajara ka Isumayila sɔrɔn tuma mɛn na, Iburama sɔrɔn tun da san biseyin ni san wɔrɔ bɔ.

17 Iburama sɔrɔn ka san bikɔnɔndɔ ni san kɔnɔndɔ bɔ tuma mɛn na, Allabatala ka a jere yiraka a la ka a fɔ a ye ko: «Nde le Alla Sebeɛtii ri. I ye n na sila taama ka ke mɔɔ telenni ba ri. **2** Wo wa ke, n di an na teriya mafa

i ye ka i bɔnsɔn siyaya kosebe.» 3 Iburama ka wo men ka a jakɔɔ ben duu ma. Alla kumara a ye ko: 4 «An ye teriya men tala, wo le ye jin di. Jamana siyaman di bɔ i rɔ. 5 A tɛ fɔ i ma butun ko Iburama. I kilitɔ le sisen ko Iburahima, baa n di i kɛ jamana siyaman benba ri. 6 N di i jiri kosebe. I bɔnsɔn di siyaya ka kɛ jamanailu ri. Mansailu ri bɔ i bɔnsɔn dɔ. 7 An na teriya wo ri tɔ an tɛma a ni i bɔnsɔnilu fanan, menilu bɛɛ nato i kɔ. Teriya wo tɛ banna habadan. N di kɛ i Maari Alla ri, a ni i bɔnsɔn ta. 8 I ye londanya la jamana men dɔ bi, n di jamana wo di ile ni i bɔnsɔn bɛɛ ma. Kanaan jamana wo ri kɛ ile ni i bɔnsɔn ta ri habadan. N di kɛ i bɔnsɔn na Maari Alla ri.» 9 Alla ka a fɔ Iburahima ye ko: «I ni i bɔnsɔn bɛɛ ye an na teriya sila taama ka n kan mira. Ai ka kan ka diyagboya ko men kɛ, wo le ye jin di. Ai cɛɛ kelen kelenna bɛɛ ye faaninta kɛ. 11 Ai wa faaninta kɛ, wo ri kɛ an na teriya tɔɔmasere ri nde ni aile tɛma. 12 Ka bɔ bi ma haan ka wa, denceilu bɛɛ ye faaninta kɛ ii sɔrɔn tele seyin ma. Hali jɔnilu. Jɔn fen fen wa sɔrɔn i wara, i ye a faaninta kɛ wo ja le ma. I wa jɔn fen fen san wodi la siya gbɛɛilu ma, wo fanan ye faaninta kɛ ja kelen wo ma. 13 Ni a sɔrɔnda i wara, ni i ka a san i la wodigbe la, a bɛɛ ye faaninta kɛ. Wo le rɔ, n na teriya tɔɔmasere ri kɛ ai fari ma, ka a yiraka ko teriya wo ri men kadawu. 14 Ni cɛɛ men ma faaninta kɛ ka wo nɔ kɛ a fari ma, wo ye fara a badenmailu la, baa n kan men diyagboya le, a ma wo kɛ. Wo rɔ, a ra n na teriya sila bila.» 15 Nba, Alla ka a fɔ Iburahima ye ko: «I kana a fɔ i muso ma butun ko Sarayi. A tɔɔ le sisen ko Saran. 16 N di baraka don a rɔ. N di a kɛ, a ri dence sɔrɔn i ye. N di

baraka don Saran na ko rɔ ka a ke siyailu ma ri. Mansailu ri bo a bɔnsɔn dɔ.» **17** Iburahima ka a jakɔrɔ bɛn duu ma. Kɔni a ka Alla la kuma mɛn a yɛlɛra ka a fɔ a jɛrɛ kɔndɔ ko: «Cɛɛ mɛn sɔrɔn da san kɛmɛ bo, wo kɛtɔ den sɔrɔnna di? Saran fanan da san bikɔnɔndɔ sɔrɔn. Wo ri se moyila den na wa?» **18** A ka Alla madiya ko: «I jaandi. I ye baraka don Isumayila la ko rɔ, ka i janto a rɔ.» **19** Alla ka a jabi: «Wo kuma tɛ, kɔni i muso Saran di dence sɔrɔn i yɛ. I ri a tɔɔ la ko Isiyaka. Teriya ri don n ni Isiyaka tɛma, a ni a bɔnsɔn mɛnilu nato a kɔ. Teriya wo ri mɛn kadawu. **20** Mɛn lɔni Isumayila la ko ma, i ka mɛn dali n fɛ, n di wo kɛ. N di baraka don a la ko rɔ ka den siyaman di a ma, ka a bɔnsɔn siyaya kɔsɛbɛ. A ri faama tan ni fila sɔrɔn. N di jamana ba do bo a rɔ. **21** Kɔni n na teriya ri tɔ n ni Saran dence Isiyaka le tɛma, mɛn Saran di sɔrɔn i yɛ jin tuma sandɔ.» **22** Alla banda kumala Iburahima yɛ tumana mɛn na, a bɔra Iburahima fɛ. **23** Wo lon kelen dɔ, Iburahima ka Isumayila la faaninta kɛ, ka a la jɔn bɛɛ fanan faaninta kɛ, mɛnilu sɔrɔnni a wara a ni mɛnilu sanni a bolo. Cɛɛman kelen kelenna mɛn bɛɛ tɛrɛ a wara, Iburahima ka wo bɛɛ faaninta kɛ ikomin Alla ka a fɔ a yɛ ja mɛn ma. **24** Iburahima jɛrɛ ka faaninta kɛ ka a tɛrɛn a sɔrɔn da san bikɔnɔndɔ ni san kɔnɔndɔ bo. **25** A dence Isumayila ka faaninta kɛ ka a tɛrɛn a sɔrɔn da san tan ni sawa bo. **26** Wo lon kelen dɔ, Iburahima ni a dence Isumayila fila bɛɛ ka faaninta kɛ, **27** a ni cɛɛman mɛnilu bɛɛ tɛrɛ Iburahima wara. Jɔn mɛnilu sɔrɔnni a wara, a ni mɛnilu sanni a bolo siya gbɛɛilu ma, woilu bɛɛ ka faaninta kɛ a fɛ.

18 Lon do rɔ, Allabatala ka a jɛɛ yiraka Iburahima la Mamere la jiriju bailu kɔrɔ. Wo ka Iburahima siini tɛɛ a la faaninbon da la tele kunna rɔ. **2** Iburahima ka a ja lɔ ka cɛɛ sawa lɔni yen. Ii tun ma jan a la. A ka ii yen tuma mɛn na, a borimantɔ bɔra a la faaninbon da la ka wa ii labɛn, ka a majii bakɛ ka ii fɔ. **3** A ka a fɔ ii yɛ ko: «N tiilu, ai jaandi, ai kana tamin n wara ten. **4** Ko ji ye na ka ai sen mako, ka ban ka ai jɔɔɔ lulen na. **5** N ye wa dɔɔnninfen jiinin a ye dɔɔnnin kɛ. Baa, ai ra na ai la baaraden wara. Ai ti se bɔla yan wo ja a ma dɔɔnnin ke. A wa banda dɔɔnninna a ri sila mira ka wa.» Ii ka Iburahima jabi: «Ale le wo ri, wo tɛ baasi ri.» **6** Iburahima borimantɔ donda a la faaninbon na ka a fɔ Saran yɛ ko: «I kaliya ka farinin muun juma sumanifen ja sawa suman, ka a gbasi ka a kɛ buru ri.» **7** Iburahima ka a bori ka wa nisi warɛ rɔ, ka nisiden tɔlɔni do mira, mɛn sobo duman. A ka wo don a la jɔn do bolo. Jɔn wo ka a kaliya ka nisiden kannatɛɛ ka a sobo tibi. **8** Iburahima ka nɔnɔ sunɔni ni nɔnɔ kɛndɛ ta, ka nisiden sobo tibini la woilu kan ka wa wo bɛɛ sii london sawa kɔrɔ. Ii tɛɛ ye dɔɔnninna tuma mɛn na, Iburahima ka a lɔ ii dafɛ jiri kɔrɔ. **9** Ii ka Iburahima majininka ko: «I muso Saran ye mi?» A ka a fɔ ko: «A ye faaninbon na.» **10** Kelen ka a fɔ ko: «N di na bɔ i fɛ jin tuma sandɔ. Wo ri a tɛɛn i muso Saran da dence sɔrɔn.» Saran siini tɛɛ londance wo kɔfɛ faaninbon da la, ka a tolo malɔ a la. **11** Wo tuma, Iburahima ni Saran da kɔrɔ kɔsɛbɛ. Den sɔrɔn waati ra tamin Saran kan. **12** Saran ka kuma wo mɛn tuma mɛn na, a yɛlɛra a jɛɛ ma, ka a fɔ ko: «Nde kɔrɔni ba le. N cɛɛ fanan da cɛmɔɔya kɔsɛbɛ. N di se den sɔrɔnna

wo rɔ, ka sewa wo rɔ wa?» **13** Wo rɔ, Allabatala ka a fɔ Iburahima yɛ ko: «Nfenna Saran ye yɛlɛla ka sika a den sɔrɔn ko rɔ a kɔrɔya waati? **14** Allabatala se kaɲala fen su ɲuman de kɛla? Nin tuma sandɔ, n di na bɔ i fɛ yan. Wo ri a tɛrɛn i la muso Saran da dence sɔrɔn.» **15** Saran silanda ka wuya fɔ ko: «Nde ma yɛlɛ de!» Kɔni Allabatala ka a fɔ ko: «I yɛlɛra le jɔ!» **16** Nba, london woilu wuli mɛn kɛni ka wa, Iburahima wara ii bilasila. Ii sera tindi do kan ka ii ɲa lɔ Sɔdɔmu so fan fɛ lala. **17** Allabatala ka a fɔ a jɛrɛ ma ko: «N kɛtɔ mɛn kɛla, n di wo dokon Iburahima ma wa? **18** Baa a ri kɛ jamatii ba ri, fanka ye mɛn na. Iburahima ri kɛ sababu ri, siya bɛɛ ri baraka sɔrɔn n bolo. **19** N da a ɲɛnematɔmɔn, kosa a ri a denilu ni a bɔnsɔn bɛɛ jamari ko ii ye n na sila taama telenbaya rɔ. Ni ii ka wo kɛ, n di n na teriya mafa, n ka mɛn ta Iburahima yɛ.» **20** Nba, Allabatala ka a fɔ Iburahima yɛ ko: «Sɔdɔmukailu ni Kɔmɔrikailu jalakili kan da siyaya. Ii la ko haramunnin a ra wara kosebɛ. **21** Wo rɔ, n watɔ ii ragbɛla, sa n di a lɔn ni ii ra kojuu kɛ ikomin a fɔra n ɲana ɲa mɛn ma.» **22** Cɛɛ woilu bɔra Iburahima tɔrɔfɛ ka wa Sɔdɔmu fan fɛ. Kɔni Iburahima lɔni tora Allabatala ɲakɔrɔ. **23** A ka a madon a la ka a fɔ a yɛ ko: «Allabatala, i ri jahadi la mɔɔ telenniilu ni mɔɔ telenbaliilu bɛɛ ɲɔɔn kan wa? **24** Ni i ka mɔɔ telenni biloolu tɛrɛn so kɔndɔ ye, i ri jahadi la so kɔndɔ mɔɔilu bɛɛ kan wa? I ti se so kɔndɔ mɔɔilu tola ye mɔɔ telenni biloolu woilu la ko kosɔn wa? **25** Ka mɔɔ telenniilu faa mɔɔ telenbaliilu fɛ, i tɛ ko su wo kɛla fewu. I tɛ sɔnna ka mɔɔ teleni ni mɔɔ telenbaliilu jate kelen di ka jahadi la ii bɛɛ kan. I tɛ ko su wo kɛla fewu!

Ile le dununya bee kititeela ri, men ye kojuu ni koinuma faranfaasila.» **26** Allabatala ka Iburahima jabi: «Ni n ka maa telenni biloolu teren Sodomu, n di so kondoo maa bee to ye maa numa biloolu woiu la ko koson.» **27** Iburahima ka a fo a ye iko tuun ko: «Maari, i ye diye. N te foyi ri fo banku, koni n ye n dajala ka kuma i ye. **28** Ni i ka a teren maa telenni te maa biloolu bo don? Ni maa loolu daron ka maa biloolu jan, i ri jahadi la so bee kan maa loolu woiu la ko koson wa?» Allabatala ka a jabi: «Ni n ka maa telenni binaanin ni loolu teren so kondoo, n te jahidi la so kan.» **29** Iburahima kumara a ye iko ko: «Ni maa telenni ma tamin maa binaanin kan don?» Allabatala ka a fo ko: «Maa binaanin woiu la ko koson, n te jahadi la so kan.» **30** Iburahima ka a fo ko: «Maari, i jaandi, i kana diminya n ma, koni n ye kumala iko. Ni i ka maa telenni bisawa daron teren so kondoo don?» Allabatala ka a fo ko: «Ni n ka maa telenni bisawa teren ye, n te jahadi la so kan.» **31** Iburahima ka a fo ko: «Maari, ye n diye. N ye n dajala ka kuma i ye iko. Ni i ka a teren ko maa telenni te tamin maa muwan kan don?» Allabatala ka a jabi: «N te jahadi la so kan maa muwan woiu la ko koson.» **32** Iburahima ka a fo ko: «Maari, i kana diminya n ma. N na kuma dan de jin di. Ni maa telenni muume kera maa tan di don?» Allabatala ka a fo ko: «N te jahadi la so kan maa tan woiu la ko koson.» **33** Allabatala banni kumala Iburahima fe, a wara. Iburahima ka i kose ka wa a wara.

19 Nba, meleka fila wo sera Sodomu wura fe. Luti tere siini so donda la. A ka ii yen tuma men na, a wulira ka wa ii laben ka majii bake ka ii tuwa. **2** A ka a fo ko: «N tiilu, ai

jaandi, ai ye diɲe ka na jiya n wara. Ai ye ai sen mako ka sii yan. Sɔɔma jona, n di sila di ai ma, sa ai ri wa ai la taama rɔ.» Melekailu ka Luti jabi: «Eɛn. An di sii kenɛma yan.» **3** Kɔni Luti kumara ii ye ka a magbeleya, fɔɔ ii sɔnda ka wa jiya a wara. A la mɔɔilu ka buru fununbali ni dɔɔnnin ba rabɛn. Luti ka wo bɛɛ sii a la londonilu kɔrɔ. Ii ka dɔɔnnin kɛ. **4** Ka a tɛrɛn ii ma i la fɔlɔ, Sɔdɔmukailu bɔra fan bɛɛ rɔ ka na bon naminin. Kanberenilu wo, mɔɔbakɔrɔilu wo, ii bɛɛ nara. **5** Ii ka ii kan nabɔ Luti ma ko: «Cɛɛ mɛn nani i wara yan su jɪn dɔ, ii ye mi? I ye ii lana an ma. An ye a fɛ ka an na ii fɛ.» **6** Luti bɔra bon na, ka bon da tuun londonilu ma. **7** A ka fɔ: «N badenmailu. Ai jaandi, ai kana kojuu jɪn kɛ. **8** N denmuso fila ye yan, wo si ma cɛɛ lɔn fɔlɔ. N di woilu lana ai ma ka ii di ai ma. Fen fen wa diya ai ye, ai ye wo kɛ ii la. Kɔni ai kana foyi kɛ cɛɛ jɪnilu la, baa ii nani londanya le la n wara.» **9** So kɔndɔ mɔɔilu ka a fɔ i jɔɔn ye ko: «Cɛɛ jɪn tɛ foyi le ri fɔɔ london, kɔni sisen a ye a fɛ ka kɛ an na kuntii ri.» Ii ka a fɔ Luti ye ko: «I bɔ sila la an tɛma. Ni i ma i bɔ an yɔrɔ, an di mɛn kɛ i la, wo ri juuya i la londonilu ta ri.» Ii ka Luti tuntun fanka la ka sudunya bon na sa ii ri da kadi ka don. **10** Kɔni cɛɛ fila woilu ka da laka ka ii boloilu labɔ ka Luti mira. Ii ka a ladon bon na ka da sɔɔ tuma mɛn na, **11** ii ka mɔɔilu bɛɛ ja fuyɛnya bonda kɔrɔ. Fen fen tɛrɛ don ko rɔ bon na, woilu bɛɛ ja fuyɛnyara, kanberen wo, mɔɔbakɔrɔ wo, woilu bɛɛ. Wo rɔ, ii ka bonda jɪnin ka kɔna. **12** Cɛɛ fila wo ka a fɔ Luti ye ko: «I la mɔɔ doilu ye so kɔndɔ yan wa? I ye a bɛɛ labɔ so kɔndɔ. I biran wo, i dɛncɛilu wo, i denmusoilu wo, i la mɔɔ bɛɛ labɔ, **13** baa an kɛtɔ so jɪn

bæe halakila le. Ii jalakili kan da siyaya Allabatala jana.
 Wo rɔ, ale le ka an lɔ ii halakila.» **14** Nba, Luti bɔra ka wa
 kuma a biranilu ye, menilu ka a denmusoilu mamira. A ka
 a fɔ ii ye ko: «Ai ye wuli. An ye an bori ka bɔ so kɔndɔ.
 Allabatala kɛtɔ so halakila le!» Kɔni, Luti biranilu ka a
 kuma jate yelɛmako le ri. **15** Sɔɔma da la, mɛlɛka woilu
 ka a fɔ Luti ye ka a magbɛɛya a ye ko: «I kaliya! I ye i
 muso ni i denmuso fila ta ka wa. Ni wo tɛ, ai ri halaki so
 jahadi rɔ.» **16** Kɔni, Luti ka a la sumaya. Wo rɔ, ii ka a
 mira a bolo ma, a ni a muso ni a denmuso fila ka wa ii ri
 so kɔkan. Allabatala kininkinira ii ma wo ja le ma. **17** Ii
 bɔ mɛn kɛni so kɔndɔ, mɛlɛka kelen ka a fɔ ii ye ko: «Ai
 ye ai bori ka wa ka ai jɛrɛ kisi. Ai kana ai kɔfɛnɛ. Ai kana
 ai lɔ dinban yɔrɔ si rɔ. Ai ye i bori ka wa koyinke kan, sa
 ai kana halaki.» **18** Luti ka fɔ: «Ɛɛ, n tii. I jaandi. **19** I ra
 ban ka n kisi, kɔni n ti se n borila fɔ koyinke kan. Sani n
 ye se ye, n di jahadi sɔrɔn. **20** I ja lɔ. I ma so wo yen, mɛn
 ma jan yan na. So wo ka doo. N di se wo sɔrɔnna. N tii, i
 jaandi. N ye n bori ka wa so mɛsɛn wo la, sa n di kisi.» **21**
 Mɛlɛka ka a fɔ ko: «Ale le wo ri. N da dijɛ wo ma. I kan so
 mɛn ma wo ri, n tɛ jahadi la wo kan. **22** Kɔni ai ye i kaliya
 ka wa don ye. Ni ai ma se ye, n ti se foyi kɛla.» So mɛn
 Luti ka a fɔ a ma ko a dɔɔman, so wo tɔɔ lara ko Sowari.
23 Luti donda Sowari so kɔndɔ ka a tɛrɛn tele ra yɛɛ. **24**
 Wo tuma, Allabatala ka ta tinbiriki lamaa lajii Sɔdɔmu ni
 Kɔmɔri kan ikomin sanci kisɛ. Allabatala jɛrɛ le ka wo
 lajii ka bɔ sankolo rɔ. **25** Wo rɔ, Allabatala ka so woilu bæe
 janin, a ni dinban bæe. Mɔɔilu bæe halakira, a ni jiri ni
 bin bæe. **26** Ii watɔla, Luti muso ka kɔfɛnɛ dinkira mɛn

dɔ, a yeɛmɛnda ka kɛ kɔɔ kaba ri. **27** Wo sɔɔma da la jona, Iburahima wara kuma diya wo rɔ, a ni Allabatala tun kumara i jɔɔn fɛ dinkira mɛn kɔnin. **28** A ka a ja lɔ ka Sɔdɔmu ni Kɔmɔri soilu ragbɛ, a ni dinban bɛɛ. A ka sisi wulitɔla yen. Sisi bɔra ikomin ta wa jiri mira furu kɔndɔ. **29** Nba, Alla ka dinban so bɛɛ halaki tuma mɛn na, a ka a miri Iburahima ma ka Luti kisi ta la halakili ma. Ta wo ka so bɛɛ halaki, Luti siini tɛrɛ dinkira mɛn dɔ. **30** Luti ma sɔn ka to Sowari ka a masɔrɔn a silanni. Wo rɔ, a ka a denmuso fila ta ka wa ii ri koyinkɛ kan. Ii ka ii sii falan na ye. **31** Lon do rɔ a denmuso kɔrɔmamɔɔ ka a fɔ a dɔɔmuso ye ko: «An fa ra kɔrɔya. Cɛɛ fanan tɛ yan, mɛn di an furu, ikomin a ye kɛla dunuɲa fan bɛɛ rɔ ja mɛn ma. **32** An ye dɔlɔ di an fa ma. A wa a min ka a ja laminin, an di an na a fɛ, sa an di den sɔrɔn, sa an fa bɔnsɔn kana tunun dunuɲa ma.» **33** Ii ka dɔlɔ di ii fa ma su wo rɔ. A ka a min fɔɔ ka a ja laminin. A denmuso kɔrɔmamɔɔ wara a la a fɛ. Luti ma a la tumana lɔn. A ma a wuli tumana fanan lɔn. **34** Wo sɔɔma da la, Luti denmuso kɔrɔmamɔɔ ka a fɔ a dɔɔmuso ye ko: «Su rɔ, n ka n la n fa fɛ. Su ba ko: an ye dɔlɔ di a ma ikɔ. A wa a min ka a ja laminin, ile ri wa i la a fɛ, sa an fa bɔnsɔn kana tunun dunuɲa ma.» **35** Ii ka dɔlɔ di ii fa ma su wo rɔ ikɔ. A ka a min fɔɔ ka a ja laminin. A denmuso dɔɔmamɔɔ wara a la a fɛ. Luti ma a la tumana lɔn. A ma a wuli tumana fanan lɔn. **36** Nba, Luti denmuso fila bɛɛ ka kɔnɔ ta Luti fɛ ja wo le ma. **37** A denmuso kɔrɔmamɔɔ ka dence sɔrɔn ka a tɔɔ la ko Mowabu. Mowabu bɔnsɔn mɛn ye ye bi, wo benba le

wo ri. **38** A dɔɔmuso fanan ka dence sɔrɔn, ka a tɔɔ la kɔ Benami. Amoni bɔnsɔn mɛn ye ye bi, wo benba le wo ri.

20 Nba, Iburahima bɔra Mamere ka wa Nɛkɛbi, ka taa i sii Kadɛsi a ni Suri so fila tɛma. Ka a tɛrɛn a ye Kerari, **2** Iburahima ka a fɔ ye mɔɔilu ye Saran na ko rɔ ko: «N dɔɔmuso le.» Wo le rɔ, Kerari mansa Abimeleki ka a la mɔɔilu lɔ Saran mirala kosa a ri a kɛ a la muso ri. **3** Kɔni su do rɔ, Alla ka a jɛrɛ yiraka Abimeleki la sibo rɔ, ka a fɔ a ye ko: «Abimeleki i ja lɔ. A tɛ mɛn i ri faa dɛ, baa i nɔ muso mɛn mirala jin di, a furunin de.» **4** Wo ka a tɛrɛn, Abimeleki tun ma a la Saran fɛ fɔlɔ. Wo rɔ, a ka Alla jabi: «Faama, i ri se n na jamana halakila hali an ma kojuu kɛ wa? **5** A cɛɛ le ma a fɔ n ye ko a dɔɔmuso le jin di wa? Muso fanan ma a fɔ ko ale kɔrɔcɛ le wa? N kɔnin ka ko jin kɛ jusu gbɛya le la. N ma kojuu kɛ.» **6** Alla ka Abimeleki jabi sibo kelen wo rɔ ko: «N ka a lɔn ko i ka ko jin kɛ jusu gbɛya le rɔ. Wo le rɔ, nde le ka a kɛ, i ma i la a fɛ fɔlɔ ka ko haramunnin kɛ. **7** Nba, cɛɛ wo muso lasɛ a ma. N na nabi de a ri. A ri madiyali kɛ i ye sa i kana faa. Ni i ma a muso lasɛ a ma, i ye la a la ko i ri faa fewu, i ni i la mɔɔ bɛɛ!» **8** Sɔɔma da la jona, Abimeleki ka a la mɔɔilu kili ka ko wo bɛɛ jafo ii ye. Ii ka wo mɛn ka silan kojuuya. **9** Abimeleki ka Iburahima kili ka a fɔ a ye ko: «Cɛɛ, i ka nfen kɛ an na jin de ten? N na kojuu su numan kɛla i la fo i ra kojuu jin jɔɔn nase nde ni n na jamana mɔɔilu ma? I ra mɛn kɛla n na jin, mɔɔ ma kan ka wo kɛ i mɔɔjɔɔ na habadan! **10** I ka ko jin kɛ nfenna?» **11** Iburahima ka a jabi: «N tɛrɛ ye n mirila le ko n tɛ mɔɔ sɔrɔn jamana jin dɔ, mɛn silanni Alla ye. N ko yan mɔɔilu ri n faa n na

muso koson. Wo le rɔ, n ka a fɔ i ye ko n doomuso le. **12** Wo bee ni a ta, n doomuso bere bere le a ri. An bee ye fa kelen de la, koni an te na kelen na. N ka a furu ka a ke n muso ri. **13** Alla ka n nabɔ n fa wara tuma men na n ka wa taama rɔ, n ka a fɔ Saran ye ko: «I ka kan ka jumaya men ke n ye wo rɔ, wo le ye jin di. An wa wa yɔrɔ yɔrɔ, i ye a fɔ ye mɔɔilu ye ko «N kɔrɔce le a ri.»» **14** Abimeleki ka Iburahima muso Saran nase a ma, ka saailu ni bailu ni nisiilu la a kan, a ni jonilu. **15** A ka a fɔ Iburahima ye ko: «N na jamana ragbe. A yɔrɔ men wa diya i ye, i ye wa i sii ye.» **16** A ka a fɔ Saran ye ko: «A ragbe! N da wodigbe waa kelen di i kɔrɔce ma ka a yiraka ai wara mɔɔ bee la ko i ma kojuu ke. Mɔɔ bee ri a lon ko i ra jo sɔron.» **17** Iburahima ka Alla tara Abimeleki ye. Wo rɔ, Alla ka Abimeleki lakendeya, a ni a la muso ni a la jon muso bee, wo le rɔ ai ri se den sɔron ikɔ tuun **18** baa Allabatala tun da densɔronbaliya jankarɔ le bila Abimeleki muso bee la Iburahima muso Saran mira koson.

21 Allabatala hinara Saran na ikomin a tun ka a fɔ ja men ma. A ka lahidi men ta a ye folo, a ka wo mafa. **2** Wo rɔ, Iburahima la cemɔɔbaya waati rɔ, Saran ka konɔ ta ka dence sɔron a ye, waati men foni Alla bolo kɔromanna. **3** Saran ka dence men sɔron, Iburahima ka wo tɔɔ la ko Isiyaka. **4** Isiyaka sɔron tele seyin, Iburahima ka a faaninta ke, ikomin Alla ka a jamari a ye ja men ma folo. **5** Isiyaka sɔrɔnda ka a teren Iburahima sɔron da san keme bɔ. **6** Saran ka a fɔ ko: «Ee! Alla ra n nasewa fɔɔ n da jalen ka yeɛ bake. Ko jin wa fɔ mɔɔ men ye, wo fanan di sewa ka yeɛ n fe.» **7** Saran kumara ikɔ ko: «Yon tun di a fɔ

Ibrahimia yɛ ko Saran di sin di den ma wa? Kɔni n da dence sɔrɔn a yɛ, ka a tɛrɛn a ra cɛmɔɔya kɔsɛbɛ.» 8 Nba, den bonyara. Ii ka a da bɔ sin na lon mɛn dɔ, Ibrahimia ka tolon ba kɛ. 9 Misiranka muso Hajara ka dence mɛn sɔrɔn Ibrahimia yɛ, wo tɛrɛ ye Isiyaka mayɛlɛla. Saran ka wo yen 10 ka a fɔ Ibrahimia yɛ ko: «I ye jɔnmuso wo ni a dence gbɛn. N dence Isiyaka le dɔrɔn di kɛ i cɛtala ri. A dence tɛ kɛ i cɛtala ri fewul!» 11 Saran na kuma wo gbara Ibrahimia la kɔsɛbɛ, ka a masɔrɔn Isumayila fanan ye a den de ri. 12 Kɔni Alla ka a fɔ a yɛ ko: «Ibrahimia, wo kana gba i la i dence ni i la jɔnmuso la ko. Saran ba fen fen jinin i fɛ, i ye wo kɛ a yɛ, baa n ka bɔnsɔn mɛn lahidi ta i yɛ, bɔnsɔn wo bɔtɔ Isiyaka le rɔ. 13 Kɔni n di i la jɔnmuso dence bɔnsɔn fanan siyaya ka a kɛ jamatii ri ka a masɔrɔn a bɔra ile le rɔ.» 14 Wo duusagbɛni, Ibrahimia ka buru ta ka a di Hajara ma, ka ji kɛ jikɛfen gbololama kɔndɔ ka wo fanan di a ma. A ka a den di a ma ko ii ye wa. Hajara bɔra Ibrahimia wara wo rɔ ka wa a mataama wula kɔndɔ, Beri-Seba so kɔkan. 15 Ii ka ii mataama wula kɔndɔ haan ji banda jikɛfen kɔndɔ. Ji banda tuma mɛn na, Hajara ka a den to jirinin do lulɛn na. 16 A ka a mabɔ a den na ko biɲɛ sɔmɔndiya ko kelen jatɛla ka a sii, baa a ka a miri ko a tɛ a fɛ ka a den faatɔla yen. A ka a sii ye ka kasi kojuuya. 17 Kɔni Alla ka den kasi kan mɛn. Wo rɔ, Alla la mɛlɛka ka a kan nabɔ Hajara ma ka bɔ sankolo rɔ. A ka a fɔ ko: «Hajara, nfen kɛni? I kana silan. Alla ra i den kasi kan mɛn. 18 I wuli ka wa den bolo mira. N di a bɔnsɔn siyaya ka a kɛ jamana ba ri.» 19 Alla ka Hajara ɲa laka. A ka kɔlɔn do yen. A wara jikɛfen nafa ji

rɔ ka na a di den ma. Den ka ji min. **20** Alla tora den fɛ. A kunbayara, ka a sii wula kɔndɔ ka a kɛ biɲɛfilila ri. **21** A siini tɛrɛ Paran wula kɔndɔ. A na ka Misiranka muso do furu ka wo di a ma. **22** Nba, lon do rɔ Abimeleki ka a la kɛlɛden kuntii Pikɔli ta ka wa Iburahima wara. A ka a fɔ Iburahima yɛ ko: «Alla yɛ i fɛ i la ko bɛɛ rɔ. **23** Wo rɔ, n yɛ a fɛ i yɛ i kali Alla la yan bi, ko nde ni n denilu, a ni n mamarenilu, ko i tɛ an si janfa. I yɛ london de ri n na jamana rɔ yan. N ka ɲumaya mɛn kɛ i yɛ wo rɔ, n da wo kɛ. Wo ɲa kelen ma, i ka kan ka ɲumaya wo kɛ n yɛ, i yɛ wo kɛ. I yɛ an na jamana mɛn dɔ bi, i ka kan ka ɲumaya mɛn kɛ wo la mɔɔilu yɛ, i yɛ wo fanan kɛ.» **24** Iburahima ka a fɔ ko: «Ale le wo ri, n da n kali wo la.» **25** Kɔni Iburahima ka Abimeleki jalaki kɔlɔn do la ko rɔ, baa Abimeleki la ɲɔnilu tun da wo mira fanka la. **26** Abimeleki ka Iburahima jabi: «N ma a lɔn n na ɲɔn mɛn ka kɔlɔn mira. Ile ma foyi fɔ n yɛ. N ma a lɔn fɔ bi.» **27** Iburahima ka a la saa doilu bɔ, a ni a la bailu a ni a la nisiilu bɔ ka a di Abimeleki ma, ii la teriya rɔ. **28** Iburahima ka saadenni musoman wɔrɔnwula gbɛrɛ fanan bɔ a la saa kuru rɔ. **29** Abimeleki ka a maɲininka ko: «I ka saaden musoman wɔrɔnwula ɲin bɔ nfenna ko rɔ?» **30** Iburahima ka a fɔ ko: «Saadenni musoman wɔrɔnwula ɲin mira. Ii yɛ kɛ an sere ri ka a yiraka ko nde le ka kɔlɔn ɲin sen.» **31** Wo le rɔ, ii ka dinkira wo tɔɔ la ko Beri-Seba, baa Iburahima ni Abimeleki ka ii kali ii ɲɔɔn yɛ dinkira wo le rɔ. **32** Ii ka ii kali ii ɲɔɔn yɛ tuma mɛn na, Abimeleki ni a la kɛlɛden kuntii Pikɔli ka ii kɔsɛ ii wara Filisiti jamana rɔ. **33** Iburahima ka tamarisiju turu Beri-Seba ka Allabatala

bato, Maari men te banna konin. **34** Iburahima menda Filisiti jamana wo ro ka waati jan ke ye.

22 Nba, waati wo taminni ko ro, Alla ka Iburahima korobo. A ka a kili ko: «Iburahima.» Iburahima ka a fo ko: «Naamun.» **2** Alla ka a fo ko: «I ye Isiyaka ta, i dence kelen pe, men duman i ye. I ye wa a ri Morija mara ro. N di koyinke do yiraka i la ye. I ye wa koyinke wo kan ka Isiyaka ke saraka ri ka n so a la ye. I ye a faa ka a janin ka a ke buuri ri.» **3** Wo Duusa gbeni, Iburahima wulira jona ka loo tee Alla solifen janin kanma ka a la fali raben. A ka a la jonce fila kili, a ni a dence Isiyaka. Ii bee ka sila mira ka wa. Alla ka dinkira men ko fo a ye, ii wara ye. **4** Ii ka tele sawa ke taaman na. Iburahima ka a ja lo wula jan na ka dinkira wo yen. **5** Iburahima ka a fo a la jonilu ye ko: «N ni n dence wato koyike wo kan ka Alla bato. Ai ye an makono fali dafe yan. An nato.» **6** Iburahima ka Alla solifen janin loo sii a dence Isiyaka kun ma, ka a la muru ta, a ni takise. Ii fila wara ii jonon fe. **7** Isiyaka ka a fo a fa ye ko: «N fa.» Iburahima ka a fo ko: «Naamun.» Isiyaka ka a fo ko: «Takise ye an bolo, loo fanan ye an bolo. Saadennin ye mi, an ye men kela saraka janinta ri Alla ma?» **8** Iburahima ka a jabi: «N den, Alla ri an mako ja ka saadennin ko janabo.» Ii fila tora wa la i jonon fe. **9** Dinkira men ko foni a ye Alla bolo, ii sera ye. Iburahima ka saraka janin diya lo ka loo la wo kan. Wo keni, a ka a dence Isiyaka sidi ka a lala saraka janin diya kan loo kun na. **10** A ka a la muru ta ko a ye a dence kannateela. **11** Koni Allabatala la meleka tora sankolo ro ka a kan nabo Iburahima ma ko: «Iburahima, Iburahima!» Iburahima ka

a fɔ ko: «Naamun.» **12** Meleka ka a fɔ ko: «I kana i bolo lase i den ma de! I kana foyi ke a la. N da a lon sisen ko i silanni Alla ye, ka a masɔɔn i ma i ban ka i dence kelen pe di Alla ma.» **13** Iburahima ka a ja lo ka saaji do yen. A mirani a kere ma tunin do ro. Iburahima wara saaji wo mira ka a ke saraka ri Allabatala so kanma a dence no ro. A ka a faa ka a janin ka a ke buuri ri. **14** Iburahima ka dinkira wo too la ko: «Allabatala ri moo mako ja.» Wo le ro, mooilu ye a folo bi ko: «Allabatala ri moo mako ja a la koyinke kan.» **15** Allabatala la meleka tora sankolo ro ka Iburahima kili a sija filana ro, **16** ka a fɔ a ye ko: «Allabatala ka a fɔ ko: «I ma i ban i dence kelen pe faala ka a ke saraka ri ka a di n ma. Ikomini ra wo ke, n da n kali n jere too la, ko **17** i ri baraka. N di i bonson siyaya ikomini lolo ye sankolo ro ja men ma, wala kooji da la kije siyaman ye ja men do. I bonson di se ii juuila, foo ka woila soila mira ii la. **18** Wo ri ke sababu ri, siya bee ri baraka sɔɔn n bolo i bonson fe, baa i ra n kan mira ka a ke.» **19** Nba, Iburahima ni a dence ka ii kose ka wa a la jonilu teren ye. Ii bee ka sila mira ka wa Beri-Seba. Iburahima ka a sii ye le ka men. **20** Waati wo taminni, a fora Iburahima ye ko a badenma cee Nakori muso Milika fanan da denceilu sɔɔn. **21** A dence foloma too ko Usi. A dence filana too ko Busi. A dence sawana too ko Kemuheli. Kemuheli wo ye Aramu fa le ri. **22** Milika dence naaninna too ko Kesedi, ka Haso tuun wo la, ka Pilidasi tuun wo la, ka Jidilafe tuun wo la, ka ban ka Betuweli tuun wo la. **23** Betuweli wo le denmuso le Rebeka ri. Milika ka dence seyin wo le sɔɔn Iburahima badenma cee Nakori

ye. **24** Nakōri jōn muso, mēn tōō ko Rehuma, wo fanan ka denceilu sōrōn a ye. Wo denceilu tōō le ten: Tebaki, Kahamu, Tahasi a ni Maaka.

23 Saran ka san keme ni san muwan ni wōrōnwula bō tuma mēn na, **2** a sara Kanaan jamana Kiriyaṭi Ariba so kōndō, mēn tōō bi ko Heburōn. Iburahima ka a sii Saran su kun na a ka kasi. **3** Iburahima bōra a muso Saran su dafē, ka wa kuma Hetika ye, **4** a ka a fō ko: «Nde ye london de ri ai wara yan. Ai ye dinkira do san n ma, sa n di a ke kaburu so ri ka n muso su don ye.» **5** Hetika ka Iburahima jabi: **6** «An fa, i tolo malō an kan na. Ile ye Alla la faamaden de ri an tema yan. An na kaburu so dinkira mēn ba diya i ye, i ye i la su don ye. An si tē an ban wo ma ka an na duu di i ma. I ye i muso su don.» **7** Iburahima ka a wuli ka a majii Hetikailu jana. **8** A ka a fō ii ye ko: «Nba, ni ai sōnda n ye n muso sutura, ai jaandi, ai ye Sohari dence Efurōn madiya n ye. **9** Falan mēn ye a bolo Makipela, a la sene kōnkō fē kōnin, a ye wo san n ma. A sōnkō wa ke wodi mēn di, n di wo di a ma ai jākōrō yan, sa dinkira wo ri ke n na kaburu so ri.» **10** Wo ka a tēren Efurōn jere siini Hetika tema so donda la ye, baa ale fanan tere Hetika de ri. A ka Iburahima jabi jama bee jana ko: **11** «An fa, i tolo malō n kan na. N di sene ni falan bee di i ma ka a la a jōōn kan. N ye a bee dila i ma ka n badenmailu ke a sere ri. Wa, i muso su don.» **12** Iburahima ka a majii so kōndō mōō bee jana. **13** A ka a fō Efurōn ye wo bee jākōrō ko: «I jaandi, i tolo malō n na. N di sene jin sankō di i ma. I ye a mira, sa n di wa n muso su don ye.» **14** Efurōn ka a fō Iburahima ye ko: **15** «N na faama, i tolo malō n na. Sene

jɪn sɒŋkɔ tɛ tamin wɔdɪgbɛ kilo naanin a ni tala la. Wo ri nfen ja nde ni ile tɛma? Wa i muso su don.» **16** Efurɔn ka sɛnɛ sɒŋkɔ mɛn fɔ, Iburahima sɔnda wo ma. A ka wɔdɪgbɛ wo suman Hetika bɛɛ jana ka a di Efurɔn ma, wɔdɪgbɛ kilo naanin a ni tala la, ka bɛn julailu la sumanni ja ma. **17** Wo rɔ, Iburahima ka Efurɔn na sɛnɛ san a ma, sɛnɛ mɛn tɛrɛ Makipela, Mamere fan fɛ. Sɛnɛ wo ni a falan ni a jiri bɛɛ haan ka wa se sɛnɛ dan na, **18** wo bɛɛ kɛra Iburahima ta ri. Hetika mɛn bɛɛ siini tɛrɛ ladɛn dɔ so donda la ye, woilu kɛra ii sere ri. **19** Iburahima bɔra ye ka a wa a muso Saran su don falan na Makipela, Mamere fan fɛ Kanaan jamana. Mamere wo tɔɔ le fanan ko Heburɔn. **20** Wo le kosɔn, sɛnɛ wo ni a falan bɛɛ kɛra Iburahima ta ri, ka a kɛ a la kaburu so ri. A ka wo san Hetika de ma.

24 Nba, Iburahima kɔrɔyara kɔsɛbɛ, Allabatala tun ka baraka don a la ko bɛɛ rɔ. **2** Lon do rɔ, a ka a dɛmɛnba kili, mɛn ye a la nanfulu kunnasiila ri, a ka a fɔ a ye ko: «I bolo la n woro kɔrɔ ka lahidi ta n ye ka i kali. **3** An siini Kanaanka le tɛma yan, kɔni n ye a fɛ i ye i kali Allabatala tɔɔ rɔ, mɛn ye sɒŋkolo ni duukolo tii ri, ko i tɛ Kanaanka denmuso si furu ka a di n dɛnɛ ma. **4** I ye i kali ko i ri wa n fa jamana rɔ, ka wa denmuso do furu n dɛnɛ Isiyaka ye n badenmailu wara.» **5** Dɛmɛnba wo ka a fɔ ko: «Ni denmuso ma sɔn ka na nde kɔfɛ yan don? N ye wa i dɛnɛ ri i fa jamana rɔ wa?» **6** Iburahima ka a fɔ ko: «Ɛɛn de! I kana wa n dɛnɛ ri ye fewu! **7** Allabatala Alla, mɛn ye sɒŋkolo tii ri, wo ka n nabɔ n fa so la, ka n nabɔ n sɔrɔn jamana rɔ. A kumara ka a kali n ye ko a ri jamana jɪn di n bɔnsɔn ma. Ale le jɛrɛ kɛtɔ a la mɛleka bilala i jɛ ka wa

n fa jamana rɔ, sa i ri muso do sɔrɔn n dence ye ye. **8** Ni muso ma sɔn ka na i kɔfɛ, wo kalili kunko ri bɔ i ma, kɔni i kana wa n dence ri de!» **9** A demenba ka a bolo la a tii Iburahima woro kɔrɔ ka a kali ko a ri wo bɛɛ kɛ. **10** Wo rɔ, Iburahima la demenba ka jɔɔmɛ tan ta a tii la jɔɔmɛilu rɔ ka wa Nakɔri la so la, Aramu Naharayimu mara rɔ. A tii la fen juma ba doilu wara a kun ma. **11** A se men keni ye, a ka jɔɔmɛilu lala kɔlɔn da la so kɔkan. A donda wura da le fɛ, musoilu ye wala ji ta diya kɔlɔn da la waati men dɔ. **12** A ka Alla tara ko: «Allabatala, n tii Iburahima Maari Alla, i jaandi, i ye n na sila diya n na bi. I ye jumaya kɛ n tii Iburahima ye. **13** N lɔni kɔlɔn da la yan, so kɔndɔ sunkurunilu ri na ji ta diya yan sisen. **14** N ba a fɔ sunkurun men ye ko: «I la jitaŋen najii ka n sɔ ji rɔ, n ye n min», ni wo ka n sɔ, ka ban ka n na jɔɔmɛilu fanan namin, nba sunkurun wo ye kɛ i la baaraden Isiyaka muso ri, i jere ka men nateɛ a ma. Ni wo bɛɛ kɛra, n di a lɔn ko i ra jumaya kɛ n tii ye ka a masɔrɔn i ra kɛ a Maari Alla ri.» **15** Sani a ye ban Alla matarala, Rebeka nara ka a tɛrɛn a la jitaŋen ye a kanbankun kan. Rebeka ye Betuwɛli denmuso le ri. Betuwɛli ye Milika dence le ri. Milika ye Nakɔri la muso le ri, Iburahima kɔrɔcɛ kɔnin. **16** Sunkurun wo kenpi kɔsɛbɛ. A ma cɛɛ lɔn fɔlɔ. A wara ji ta diya, ka a la jitaŋen nafa ka a kɔsɛ. **17** Iburahima demenba ka i bori ka wa a labɛn, ka a fɔ a ye ko: «N na, i jaandi, i ye n sɔ ji rɔ, n ye n min.» **18** Sunkurun ka a kaliya ka a la jitaŋen majii, ka cɛɛ wo jabi: «N fa, i min.» A ka a la jitaŋen mira a bolo la ka cɛɛ sɔ ji rɔ. **19** A banni ji minna, sunkurun ka a fɔ ko: «I lɔ, n di wa ji ta ka i la jɔɔmɛilu fanan sɔ ji rɔ. A bɛɛ ye

ii min ka wasa.» **20** A ka i kaliya ka a la jitaŋfen najii ka ji ke kolofen na jiminŋfen kɔndɔ ka i bori ka wa ji ta ikɔ. A tora ji tala ka na haan jɔɔmɛilu bɛɛ banda ii minna. **21** A tɛrɛ ye baara wo kan tuma mɛn na, cɛɛ wo ka a lɔ ka a mafɛnɛ. A ma foyi fɔ. A ka sunkurun kɔrɔsi ka a lɔn ni Allabatala da a la sila diyala. **22** Nɔɔmɛ bɛɛ banda ji minna tuma mɛn na, cɛɛ ka nundɔlafɛn sanin do labɔ, mɛn sumannin di karamun loolu bɔ. A ka bololafɛn sanin fila fanan nabɔ, mɛn sumannin di karamun kɛmɛ a ni karamun tan ni loolu bɔ. **23** A ka sunkurun maɓininka ko: «Hake to, yon denmuso ye ile ri? I fa ri sɔn ka nde ni n taamaɓɔɔnilu jiya a wara wa?» **24** Rebeka ka a jabi: «Nakɔri ni Milika dence Betuweli, wo denmuso le nde ri. **25** Ai ri jiya diya sɔrɔn an wara. Bin ni fira siyaman ye an bolo fanan ka a di i la jɔɔmɛilu ma.» **26** Cɛɛ ka wo mɛn ka a tin birin ka Allabatala bato. **27** A ka a fɔ ko: «N di Allabatala tando, n tii Iburahima Maari Alla, a ma ban a la kanintɛya ma. Allabatala le ka a lɔ n jɔrɔ ka n na n di n tii Iburahima badenmailu ma yan.» **28** Sunkurun ka a bori ka wa a bɛɛ jafɔ mɔɔilu yɛ a na wara. **29** Wo ka Rebeka kɔrɔcɛ do tɛrɛn ye, mɛn tɔɔ ko Laban. Wo ka wo bɛɛ mɛn tuma mɛn na, a bɔra ka a bori ka wa cɛɛ wo kɔ kolɔn da la, **30** baa Laban tun ka nundɔlafɛn ni bololafɛn yɛn a dɔɔmuso bolo la. Rebeka ka a dantɛɛli mɛn ke, Laban tolo tɛrɛ ye wo bɛɛ la. A sera kolɔn da la, ka cɛɛ lɔni tɛrɛn a la jɔɔmɛilu dafɛ. **31** Laban ka a fɔ a yɛ ko: «N fa, ile, Allabatala ka baraka don ile mɛn na kɔ rɔ, nfenna i lɔni kɔkan yan? An ye wa lu ma. N da dinkira rabɛn i yɛ, ka dinkira fanan dabɛn i la jɔɔmɛilu yɛ.» **32** Wo rɔ, cɛɛ

wara Laban kɔfɛ lu ma. Ii sisen ye, Laban ka jɔɔmɛilu la donin bɛɛ lajii, ka bin ni fira di ii ma. A nara ji di cɛɛ ni a taamaɲɔɔnilu ma. Ii ka ii sen mako. **33** A ka dɔɔnnin sii ii kɔrɔ. Kɔni cɛɛ ka a fɔ ko: «N tɛ dɔɔnnin kɛla fɔlɔ, fo n ye dantɛɛli kɛ fɔlɔ.» Laban ka a jabi: «Ale le wo ri. I ye dantɛɛli fɔlɔ kɛ.» **34** Cɛɛ ka a fɔ ko: «N ye Iburahima demenba le ri. **35** Allabatala ka baraka don n tii la wo rɔ kosebɛ ka a kɛ nanfulutii ri. A ra saa ni baa ni nisiilu di a ma, a ni wodigbɛ ni sanin, a ni jɔnilu ni jɔnmusoilu, a ni jɔɔmɛilu ni faliilu. **36** N tii Iburahima muso Saran ka dence sɔrɔn a ye a la musokɔrɔbaya waati rɔ. N tii ra a bolofen bɛɛ di a dence wo le ma. **37** Nba, lon do rɔ, n tii ka a fɔ n ye ko n ye n kali a ye ko a siini Kanaan bɔnsɔn wara mɛn dɔ jin, ko n kana sɔn ka wo denmuso si furu a dence ye. **38** Ko n ye wa a fa jamana rɔ ka muso jinin a dence ye a badenmailu wara. **39** N ka a maɲininka ko ni denmuso ma a sɔn ka na n kɔfɛ don? **40** A ka n jabi a ye taamala ka bɛn Allabatala mɛn kan ma, wo jɛrɛ ri a la mɛɛka bila n jɛ ka n na sila diya n na, kosa n di muso furu a dence ye a badenmailu wara a fa jamana rɔ. **41** N tii ka a fɔ ko n ba se a fa la jamana rɔ, ko ni a badenmailu ka i ban muso dila n ma, ko n na kalili kunko ri bɔ n ma wo rɔ. Ko kalili kunko wo tɛ bɔ n ma jɲa gbɛrɛ si ma fo wo ba kɛ. **42** «Nba, n se mɛn keni kɔlɔn da la bi, n ka Alla matara ko: «Allabatala, n tii Iburahima Maari Alla, i jaandi, i ye n na sila diya n na. **43** N lɔni kɔlɔn da la yan. Sunkurun mɛn ba na ji ta diya yan, ni n ka a fɔ wo ye ko: «Na, i ye i la jitafen najii ka n sɔ ji rɔ, » **44** ni a ka n jabi: «Do min, n ye wa do fanan ta ka na a di i la jɔɔmɛilu ma, » nba sunkurun wo ye kɛ n

tii la dence la muso ri, Allabatala jere ka men natee a ma.» 45 Nba, sani n ye ban madiyali kela n kondɔ, n ka Rebeka natola yen. A la jitafen ye a kanbankun kan. A wara jitafen wo lafa. N ka a fɔ a ye ko: «N na, n so ji rɔ.» 46 A ka a kaliya ka jitafen majii a kanbankun na ka a fɔ ko: «I min. N di i la jɔɔmɛilu fanan so ji rɔ.» Wo rɔ, n ka n min. N banni n minna, a ka n na jɔɔmɛilu fanan so ji rɔ. 47 N ka a mapininka ko: «Yon denmuso ye ile ri?» A ka a fɔ ko: «Nakɔri ni Milika dence Betuweli denmuso le nde ri.» N ka nundɔlafen don a nun dɔ, ka a bololafen bila a bolo la. 48 N ka n tin birin ka Allabatala bato, n tii Iburahima Maari Alla kɔnin. N ka wo tando ka a masɔrɔn a ka a lɔ n jɔrɔ ka na n di n tii Iburahima badenmailu wara, ka ii denmuso sɔrɔn n tii dence ye. 49 Nba, ni ii ye a fe ka kaninteya yirika n tii la, ai ye wo fɔ n ye. Ni ai fanan ti se wo kela, ai ye wo fɔ n ye, kosa n ka kan ka men ke, n ye wo ke.» 50 Laban ni Betuweli ka a jabili ke ko: «Ko jin bɔni Allabatala jere le rɔ. An ti se wo masɔsɔla. 51 Rebeka le jin di. A ta, i ye wa a ri. A ye ke i tii dence la muso ri, iko Allabatala a ra a lateɛ ja men ma.» 52 Iburahima demenba ka jabili wo men tuma men na, a ka a jakɔrɔ ben duu ma ka Allabatala bato. 53 A ka wodigbe masidilifen ni sanin masidilifen labɔ ka woilu di Rebeka ma, a ni faanin. A ka fen puma bailu di a kɔrɔce ni a na fanan ma. 54 Wo rɔ, kuma wo banni, cɛɛ ni a taamajɔɔnilu ka dɔnnin ke, ka ii min, ka su si. Ii kununni sɔɔma da la, cɛɛ ka a fɔ Rebeka la mɔɔilu ye ko: «Ai ye sila di n ma sa n di n kɔse n tii wara.» 55 Rebeka kɔrɔce ni a na ka jabili ke ko: «A to sunkurun ye tele tan jɔɔn ke an fe yan fɔlɔ. Wo ba tamin,

a ri wa.» 56 Cɛɛ ka a fɔ ko: «Ai jaandi, ai kana n nanɔ butun, baa Allabatala a ra n na sila diya n na. Ai ye a to n ye kɔsɛ n tii wara jona.» 57 Ii ka a jabi: «Nba, an ye sunkurun kili ka a majininka.» 58 Ii ka Rebeka kili ka a majininka ko: «I ri taa cɛɛ jin kɔfɛ sisen wa?» A ka a fɔ ko: «N di wa.» 59 Wo rɔ, ii ka ii badenma muso Rebeka bila ka wa Iburahima demenba ni a taamajɔɔnilu kɔfɛ. Jɔnmuso mɛn ka a mamira, wo wara Rebeka malɔ. 60 Ii watɔla, Rebeka wara mɔɔilu duwara a yɛ. Ii ka a fɔ ko: «An badenma muso, Alla ye i bɔnsɔn siyaya ka a kɛ mɔɔ waa siyaman siyaman di, Alla ma wo kɛra. Alla ye ii se ii juuulu la, Alla ma wo kɛra.» 61 Rebeka ni a la jɔnmusoilu ka ii rabɛn ka yɛlɛ jɔɔmɛilu kan, ka ii bila Iburahima demenba kɔfɛ. A wara Rebeka ri wo ja le ma. 62 Wo ka a tɛrɛn, Isiyaka ra bɔ Beri Lasayi Rɔyi fan fɛ, Nɛkɛbi mara rɔ. 63 Lon do rɔ, Isiyaka wara a mataamala diya wula kɔndɔ wura da fɛ. A ka a ja lɔ ka jɔɔmɛilu natɔla yen. 64 Rebeka ka a ja lɔ ka Isiyaka yen tuma mɛn na, a jiira ka bɔ a la jɔɔmɛ kan. 65 A ka Iburahima demenba majininka ko: «Mɛn bɔtɔ wula rɔ ka na an kunbɛn jin, yon de wo ri?» Cɛɛ ka a fɔ ko: «N tii le wo ri.» Wo rɔ, Rebeka ka a la kunnabirin kɛ a kun na. 66 Nba, cɛɛ tun ka fen fen kɛ a la taama rɔ, a ka wo bɛɛ jaɔfɔ Isiyaka yɛ. 67 Isiyaka wara Rebeka ri a na Saran na faaninbon na, ka a furu ka a kɛ a muso ri. Isiyaka ka Rebeka kanin kɔsɛbɛ, a diyara a yɛ. Wo rɔ, Isiyaka jususumara a na la saya ko rɔ.

25 Nba, Iburahima ka muso gbɛrɛ furu, mɛn tɔɔ ko Ketura. 2 Wo ka denceilu sɔrɔn Iburahima yɛ: Simiran, Jokisan, Medan, Madiyan, Sisibaki a ni Suwahi. 3

Ibrahim dence Jokisan fanan ka dence fila sɔrɔn: Seba ni Dedan. Dedan denceilu kɛra Asirikailu ni Letusikailu ni Lemikailu le ri. **4** Ibrahim dence Madiyan denceilu le ten: Efa, Efɛri, Hanɔki, Abida a ni Elida. Wo bɛɛ ye Ketura bɔnsɔn de ri. **5** Ibrahim ka a cɛ bɛɛ di Isiyaka le ma, **6** kɔni a ka a jɔn muso tɔilu denceilu fanan sɔ fen doilu rɔ. Sani a ye sa, Ibrahim ka woilu lawa telebɔ jamana rɔ, ka ii mabɔ a dence Isiyaka la. **7** Ibrahim si san bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ ni san biwɔrɔnwula ni san loolu le ri. **8** A ka a la kɔrɔya diya bɔ kosebɛ ka sa ka la a benbailu kan. **9** A dence fila, mɛnilu ye Isiyaka ni Isumayila ri, woilu ka a su don Makipela falan na, Mamere fan fɛ. Dinkira wo tɛrɛ ye Hɛtika Sohari dence Efurɔn bolo kɔrɔman na, **10** kɔni Ibrahim ka wo le san a ma. A ni a muso Saran su donda ye. **11** Ibrahim sani kɔ rɔ, Alla ka baraka don a dence Isiyaka la kɔ rɔ. Isiyaka siini tɛrɛ Bɛri Lasayi Rɔyi le la. **12** Nba, Ibrahim dence Isumayila bɔnsɔn de jɔn di, Saran na jɔnmuso Misiranka Hajara a ka mɛn sɔrɔn Ibrahim ye. **13** Isumayila denceilu tɔɔ le jɔn di, ka bɛn ii sɔrɔn waati ma. A dence fɔlɔ tɔɔ ko Nebayɔti, ka Kedari tuun wo la, ka Adibeli tuun wo la, ka Mibisamu tuun wo la, **14** ka Misima tuun wo la, ka Duma tuun wo la, ka Masa tuun wo la, **15** ka Hadadi tuun wo la, ka Tema tuun wo la, ka Jeturi tuun wo la, ka Nafisi tuun wo la, ka Kedima tuun wo la. **16** Isumayila denceilu le wo ri, mɛnilu kɛra faama tan ni fila le ri, ka ii sii kabila tan ni fila kun na, bɛɛ ni ii la so. **17** Isumayila ka san kɛmɛ ni san bisawa ni san wɔrɔnwula le sɔrɔn, ka sa ka la a benbailu kan. **18** A bɔnsɔn siini tɛrɛ Asuri so sila la, Misiran telebɔ fan fɛ,

Habila ni Suri soilu tema. Ii ni ii badenma tere ma i sii i jɔɔn fe. **19** Nba, Iburahima dence Isiyaka bɔnsɔn de jin di. Iburahima ka Isiyaka sɔrɔn. **20** Isiyaka sɔrɔn ka san binaanin bɔ tuma mɛn na, a ka Rebeka furu. Rebeka fa le tere Betuweli ri. Betuweli ye Aramu bɔnsɔn do le ri ka bɔ Padani Aramu. Rebeka kɔrɔce le tere Aramu bɔnsɔn Laban di. **21** Isiyaka ka Allabatala matara a muso ye ka a masɔrɔn a tere densɔrɔnbali le ri. Allabatala ka a la tarali kan mira, Rebeka ka filani kɔnɔ ta. **22** Ka a tɛɛn ii ma sɔrɔn fɔlɔ, denilu bilara i jɔɔn na ii na kɔnɔ rɔ. Rebeka ka a fɔ ko: «Nfenna jin ye kɛla n na?» A wara Allabatala majininka ko wo ma. **23** Allabatala ka a jabi: «Jamana fila le ye i kɔnɔ. Jamana fila ri bɔ i kɔnɔ rɔ. Kelen fanka ri bonya kelen ta ri. Kɔrɔmamɔɔ ri ke dɔɔmamɔɔ la baaraden de ri.» **24** Nba, Rebeka moyi lon seni, a moyira filani le la. **25** Mɛn fɔlɔma sɔrɔnda, wo wulenni de tere, si le tere ye a fari ma. Wo rɔ ii ka wo tɔɔ la ko Esawu. **26** Wo kɔ rɔ, a dɔɔce nara, a kɔrɔce sen tintiri mirani a bolo. Ii ka wo tɔɔ la ko Yakuba. Rebeka ka ii sɔrɔn ka a tɛɛn Isiyaka sɔrɔn da san biwɔrɔ bɔ. **27** Denilu bonyara ka ke kanberen di. Esawu kɛra donso fadiman di, waa rɔ taama diyara a ye. Kɔni, Yakuba kɛra mɔɔ masumanin di, a tun te a mabɔla faaninbon na kosebe. **28** Esawu duman tere Isiyaka ye, ka a masɔrɔn a tere ye sobo sɔrɔnna Esawu le sababu le rɔ. Yakuba duman tere Rebeka ye. **29** Lon do rɔ, Yakuba tere ye sɔsɔ tibila. Esawu kɔnkɔto ba nara ka bɔ wula kɔndɔ. **30** A ka a fɔ Yakuba ye ko: «Kɔnkɔ ba le n na jin. I jaandi, i ye n sɔ i la sɔsɔ wulen dɔ. N ye a dɔɔn.» Nba, kuma wo kɛra sababu ri, mɔɔilu ka a fɔ Esawu ma ko

Edomu. **31** Yakuba ka a jabi: «Ni i ka i la kərəmaməyyə di n ma fələ, n di i sə.» **32** Esawu ka a fə ko: «Kənkə ketə n faala. Kərəmaməyyə ye nfen jala n ma?» **33** Yakuba ka a jabi: «I kali Alla la fələ.» Esawu ka a kali a ye, ka a la kərəmaməyyə falen Yakuba ma wo ja le ma. **34** Wo rə Yakuba ka a sə sə sə ni buru rə. Esawu ka a dən ka ji min ka a wuli ka wa. Nba, a kera ten de. Esawu ma a la kərəmaməyyə jate foyi ri.

26 Nba, wo bəe taminni kə rə, kənkə donda jamana kəndə. Kəni kənkə mən donda Iburahima la waati rə, wo ni jin tē kelen di. Isiyaka wara Filisitiilu la mansa Abimeleki wara, Kerari so la. **2** Allabatala bəra gbə rə Isiyaka ye, ka a fə a ye ko: «I kana wa Misiran! N ketə jamana mən yirakala i la, i ye wa i sii ye. **3** I ye mən jamana wo rə fələ. N di to i fə, ka baraka don i la ko rə, ka yorə jin bəe di i ni i bənsən ma. Wo rə n di n na lahidi mafa, n ka mən ta i fa Iburahima ye. **4** Ko lolo ka siya ja mən ma, n di i bənsən siyaya wo ja ma, ka duu jin bəe di ii ma. Siyailu bəe ri baraka sərən n bolo i bənsən na sababu rə. **5** N di baraka don i la ko rə, ka a masərən Iburahima ka n kan mira ka a kə. N ka mən fə a ye, a ka wo bəe kə. A ka n na jamarili ni n na sariya bəe latelen.» **6** Wo rə, Isiyaka ka a sii Kerari ye. **7** Ye cəeilu tun ba Isiyaka maḡininka a muso la ko ma, a ri a fə ko a dəmuso le. A silanni tere a fəla ii ye ko a muso le, sa ii kana a faa ka Rebeka ta, baa Rebeka kənpi ba le tere. **8** Nba, Isiyaka mēda Kerari. Lon do rə, Filisiti la mansa Abimeleki ka a ja labə a la bon na ka Isiyaka ni a muso Rebeka yen. Ii ye tolon kēla i jəən fə. **9** Abimeleki ka Isiyaka kili ka a fə a

ye ko: «I muso le jin di jɔ! Nfenna i ka a fɔ an ye ko i dɔɔmuso le?» Isiyaka ka a jabi: «N ka a fɔ ka a masɔrɔn a tɛrɛ n kɔndɔ ko ai ri n faa ka a ta.» **10** Abimeleki ka a fɔ ko: «I ka nfen ko kɛ an na jin de ten? Ni n na jamana mɔɔ do tun ka a la i muso fɛ wo rɔ don? Ni wo tun kɛra, i tun di an lɔ ko haramunnin kɛla ri!» **11** Abimeleki ka a jasere mala a la mɔɔ bɛɛ ye ko: «Mɔɔ mɛn ba a maa Isiyaka la, wala a muso la, n di wo tii faa.» **12** Nba, wo san kelen Isiyaka ka suman sɛnɛ jamana wo rɔ. A la suman sɔnda kɔsɛbɛ, a ka suman si mɛn foyi, a ka wo jɔɔn kɛmɛ sɔrɔn, baa Allabatala ka baraka don a la suman dɔ. **13** Isiyaka bolofen siyayara, fɔɔ ka a kɛ nanfulutii ba ri. **14** Saa ni ba ni nisi ni jɔnilu tɛrɛ a bolo. Wo rɔ, a la ko jangboya ka Filisitiilu sɔrɔn. **15** Wo bolo ma, ii ka bɔɔ kɛ a la kɔlɔn bɛɛ kɔndɔ fɔ ka ii ja. A fa Iburahima la jɔnilu le tun ka kɔlɔn woilu sen a la tele rɔ. **16** Abimeleki ka Isiyaka kili ka a fɔ a ye ko: «I ye bɔ an wara yan. I fanka ka bon an ta ri.» **17** Wo rɔ, Isiyaka bɔra ye ka wa a la faaninbon lɔ Kerari dinban dɔ, ka a sii dinkira wo rɔ. **18** A fa Iburahima tun ka kɔlɔn mɛnilu sen dinkira wo rɔ a tele rɔ, Filisitiilu nara ka woilu bɛɛ lafa a la saya kɔ rɔ. Isiyaka ka kɔlɔn wo bɛɛ rabɔ ko kura. A fa tun ka tɔɔ mɛn la kɔlɔnilu la, Isiyaka ka tɔɔ kelen kelenna kɔlɔnilu la ii la. **19** Lon do rɔ, Isiyaka la jɔnilu ka kɔlɔn do sen dinban dɔ ka se ji ma. **20** Kerari kolofen kɔnɔmadenilu nara ka Isiyaka la kolofen kɔnɔmadenilu kɛɛ, ka a fɔ ko: «Kɔlɔn jin ye an ta le ri.» Isiyaka ka kɔlɔn wo tɔɔ la ko Eseki, ka a masɔrɔn ii kɛlera a fɛ. **21** Isiyaka la jɔnilu ka a kɔlɔn dogbɛrɛ sen. Kɔni Kerarikailu nara ka ii kɛɛ wo fanan fɛ. Isiyaka ka wo

tɔɔ la ko Sitina. **22** A ka yɔrɔ wo bila ka wa yɔrɔ gbere, ka kɔlɔn gbere sen ye ikɔ. Mɔɔ si ma ii kelela wo fe. Wo rɔ, Isiyaka ka wo tɔɔ la ko Rehoboti. A ka a fɔ ko: «Sisen Allabatala da dinkira di an ma. An di sabati jamana jin kɔndɔ.» **23** Isiyaka bɔra ye ka wa Beri-Seba. **24** Su wo rɔ, Allabatala bɔra gbe rɔ a ye, ka a fɔ a ye ko: «Nde ye i fa Iburahima Maari Alla le ri. I kana silan, baa n ye i fe. N di numaya ke i ye ka i bɔnsɔn siyaya n na baaraden Iburahima la ko kosɔn.» **25** Isiyaka ka Alla saraka janin diya lɔ ye Allabatala bato kanma. A ka a la faaninbon lɔ dinkira wo rɔ. A la jɔnilu ka kɔlɔn gbere sen. **26** Lon do rɔ, mansa Abimeleki ni a lalila Ahusati ni a la keleden kuntii Pikɔli bɔra Kerari ka na Isiyaka wara. **27** Isiyaka ka ii mapininka ko: «Waati taminni, ai ka n tɔrɔ ka n gben ka n nabɔ ai la jamana rɔ. Nfenna ai nani n wara yan sisen?» **28** Ii ka a jabi: «An da a yen ko Allabatala ye i fe. An ye teriya sidi an jɔɔn tɛma, ka ben kan kelen ma. **29** Ikomɩn an ma kojuu ke i la, i fanan tɛ kojuu ke an na. An ka kojuma le ke i ye. I bɔra an tɔrɔfe here le rɔ. An da a yen sisen ko Allabatala ra baraka don i la ko rɔ.» **30** Isiyaka ka tibili ba ke ii ye. Ii ka dɔɔnnin ke ka ii min. **31** Wo duusa gbe jona, ii ka ii kali i jɔɔn ye ko ii tɛ kojuu ke i jɔɔn na. Wo banni, Isiyaka ka sila di ii ma. Ii bɔra here le rɔ ka wa. **32** Nba, wo lon kelen, Isiyaka la jɔnilu bɔra kɔlɔn sen diya ka na a fɔ a ye ko: «An da kɔlɔn sen ka se ji ma.» **33** Isiyaka ka kɔlɔn wo tɔɔ la ko Seba. Wo le ka a ke, so wo tɔɔ lara ko Beri-Seba haan bi. **34** Nba, Esawu sɔrɔn ka san binaanin bɔ tuma mɛn na, a ka Hetika sunkurun fila furu. Kelen tɔɔ ko Yuditi. Wo fa tɛrɛ Bɛeri le ri. A

tə kelen tɔɔ ko Basimati. Wo fa tɛrɛ Elɔn de ri. **35** Muso woilu la ko ka Isiyaka ni Rebeka jusu tɔrɔ kɔsɛbɛ.

27 Nba, Isiyaka kɔrɔra kɔsɛbɛ. A ja tɛrɛ tɛ fen na sa la wula rɔ. Lon do rɔ, a ka a dence fɔlɔ Esawu kili ko: «N dence.» Esawu ka a jabi: «Naamun.» **2** Isiyaka ka a fɔ ko: «A ragbɛ, n da kɔrɔ. N ma n sa waati lɔn. **3** I ye i la donsoya muran ta, i la biɲɛkala ni i la biɲɛ, ka wa sobo ɲinin wula kɔndɔ. I ye na sobo di n ma. **4** Suman mɛn duman n yɛ, i ye wo tibi ka a sii n kɔrɔ. N di wo dɔɔn ka duwa i yɛ sani n ye sa waati mɛn dɔ.» **5** Jaa, Isiyaka ka mɛn fɔ a dence Esawu yɛ, Rebeka tolo tɛrɛ ye wo bɛɛ la. Esawu bɔra ka wa sobo ɲinin diya wula kɔndɔ tuma mɛn na, **6** Rebeka ka a fɔ a dence Yakuba yɛ ko: «N da i fa kumakan mɛn. A ra a fɔ i kɔrɔcɛ Esawu yɛ ko: **7** <i ye na sobo ri. Ko suman mɛn duman n yɛ, ko i ye wo tibi ka a sii n kɔrɔ. Ko n di wo dɔɔn ka duwa i yɛ Allabatala pana sani n ye sa waati mɛn dɔ.» **8** Rebeka ka a fɔ ko: «Nba, n dence, i tolo malɔ. N ye mɛn fɔla i yɛ, i ye wo kɛ. **9** Wa badenni juma fila mira baa kuru rɔ ka na ii ri. Suman mɛn duman i fa yɛ, n di wo tibi. **10** N ba ban wo tibila, i ri wa a di i fa ma. A ri wo dɔɔn ka duwa i yɛ sani a ye sa waati mɛn dɔ.» **11** Yakuba ka a na jabi: «Kɔni i ka a lɔn ko n kɔrɔcɛ Esawu fari fan bɛɛ ye si le ri. Si don tɛ nde ma. **12** Ni n fa ka a maa n na don? Ni wo kɛra, a ri n jate janfate ri. N tɛ duwa si sɔrɔn, fɔ danka.» **13** A na ka a fɔ ko: «N dence, Alla ye a kɛ danka wo kana i mira fo nde. N ka mɛn fɔ, i ye wo kɛ dɔrɔn. Wa bailu mira ka na ii ri.» **14** Yakuba wara baa fila mira ka na ii di a na ma. A na ka a fa diyanan tibili kɛ. **15** Esawu la faanin juma tɛrɛ ye a na

bolo bon na. Rebeka ka faanin wo ta ka wo don a dence
 dōmanni Yakuba bolo. A ka a bila a ma. **16** Rebeka ka
 badenni gbolo ta ka Yakuba bolokailu masidi. A ka a kan
 fanan masidi, si tun tɛ a fan menilu ma. **17** A ka suman
 tibini wo don Yakuba bolo, ka buru la a kan, a tun ka
 men gbasi. **18** Yakuba wara wo ri a fa wara, ka a fa kili ko:
 «N fa.» Isiyaka ka a fɔ ko: «Naamun. N dence juman de
 kan?» **19** Yakuba ka a fa jabi: «I dence fɔlɔ Esawu le kan. I
 ka men fɔ n yɛ, n da wo kɛ. I wuli ka i sii ka n na sobo
 dɔn, sa i ri duwa n yɛ.» **20** Isiyaka ka a fɔ a dence ye ko:
 «Ɛɛ, n dence! I ra kaliya. I ka sobo sɔrɔn jona di?» Yakuba
 ka a fɔ ko: «Allabatala, i Maari Alla, wo le ka n harijee
 fulɛn.» **21** Isiyaka ka a fɔ ko: «N dence, i madon n na yan.
 N ye n bolo maa i la ka a lɔn ni Esawu le ile ri.» **22** Yakuba
 ka a madon a fa la. A fa ka a maa a la ka a fɔ ko: «I kan
 bɔni Yakuba kan na, kɔni i boloilu ye Esawu boloilu le
 ri.» **23** Isiyaka filira Yakuba ma, ka a masɔrɔn si tɛrɛ ye a
 boloilu ma ikomin Esawu boloilu tɛrɛ ye na men ma, wo
 bolo ma a duwara a yɛ. **24** Isiyaka ka Yakuba mapininka
 ko: «Tupa le wa, ko n dence Esawu le ile ri?» Yakuba ka a
 jabi «Nde le.» **25** Isiyaka ka a fɔ ko: «Suman di n ma. N di i
 la sobo dɔn ka duwa i yɛ.» Yakuba ka suman sii a kɔrɔ.
 A ka dɔnnin kɛ. Yakuba nara resenji fanan di. A ka wo
 min. **26** Isiyaka banda dɔnninna ka a fɔ a ye ko: «N den, i
 madon n na ka n sunbu.» **27** Yakuba ka a madon a la ka a
 sunbu. Isiyaka ka a la faanin suma men tuma men na, a
 ka a duwa a yɛ ko: «N dence suma ye ikomin sene suma
 duman na men ma, Allabatala ka baraka don sene men
 dɔ. **28** N dence, Alla ma i la senɛke duu jumaya ka sanci

juma lana a kan, Alla ma wo kera. Ka i la suman ni i la
 resenji siyaya kosebe, Alla ma wo kera. **29** Ka moilu bila i
 la fanka koro, Alla ma wo kera. Ka siyailu lana ka ii majii i
 koro, Alla ma wo kera. Ka i lasii i badenmailu kun na, Alla
 ma wo kera. Ka i na la den bee lana ka ii majii i koro, Alla
 ma wo kera. Mo men ba i danka, Alla ma toroya lara wo
 kan. Mo men ba duwa i ye, Alla ma numaya kera wo ye.»
30 Nba, Isiyaka banni duwala Yakuba ye, Yakuba bora a fa
 torofe. A ma men baka wo ko ro, a koroe Esawu nara ka
 bo donsoya diya wula kondi. **31** A ka suman duman tibi,
 ka wa a di a fa ma. A ka a fo a fa ye ko: «N fa, i ye i wuli. I
 ye i dence la sobo don, ka duwa n ye.» **32** A fa ka a fo
 ko: «Yon de kan?» A ka a jabi: «Nde le kan, i dence folo
 Esawu.» **33** Isiyaka yeyeyera kojuuya. A ka a fo ko: «Yon
 wara sobo faa ka wo tibi ka na a sii n koro? N ka wo don
 ka duwa a tii ye sani i ye na. N da duwa a ye, n ti se wo
 yelemanna butun.» **34** Nba, Esawu ka a fa la kuma wo
 men tuma men na, a jusu kasira. A kulera kojuuya ka a fo
 a fa ye ko: «N fa, i ye duwa n fanan ye!» **35** Isiyaka ka a
 jabi: «I dooe le nara janfa ro ka i la duwawu saron.» **36**
 Esawu ka a fo ko: «Men ka a too la ko Yakuba, jo ye wo fe,
 baa a ra janfa don n ma sija fila. A too benni a ma fewu!
 A ka n na koromamoya mira n na ka wo ke a ta ri. A
 ra n na duwawu fanan ta. N fa, i ma duwa si bila n ye
 wa?» **37** Isiyaka ka a jabi: «A ragbe! N da a lasii i kun na,
 ka a badenma to bee ke a la baarden di. N da suman
 ni resenji siyaman baraka don a la ko ro. N dence, n ye
 nfen ke i ye?» **38** Esawu ka a fa madiya iko tuun ko: «N fa,
 duwa kelen pe wo le teren i bolo wa? I ye duwa n fanan

ye.» Esawu kulera ka wəyɔ ka kasi kosebe. **39** A fa ka a fɔ a ye ko: «Duu juma ye yɔrɔ mən dɔ, sanci juma ye na la a kan, i ri janya wo la. **40** I ri i balo sərɔn i la fanmuru le la. I ri ke i dɔɔce la baaraden de ri, kɔni i wa murunti tuma mən na, i ri i jere bɔ a la fanka kɔrɔ.» **41** Nba, Isiyaka ka duwawu mən ke Yakuba ye, wo kera sababu ri, Yakuba gboyara Esawu ye. Esawu ka a miri ko: «N fa la sa waati a ra sudunya. Ni a sara, an ba ban a su don na, n di n dɔɔce Yakuba faa.» **42** Esawu miri tere ye mən di, wo fɔra Rebeka ye. Wo rɔ, a ka a dence Yakuba kili ka a fɔ a ye ko: «I tolo malɔ. A lɔɔ ye i kɔrɔce Esawu la ka i faa ka a la mənɛ bɔ i rɔ. **43** N den, i ye n kan mira ka a ke. I bori sisen ka wa n kɔrɔce Laban wara Haran. **44** I ye mən a wara ye dɔɔni, fɔɔ i kɔrɔce jusu ye ban sumala. **45** I kɔrɔce la diminya ba mala, i ka mən ke a la, a ri jina wo kɔ rɔ. Wo ba ke, n di kela di i ma ko i ye na. Ni wo tɛ n kana bɔnɔ ai fila beɛ la ko rɔ lon kelen dɔ.» **46** Nba Rebeka ka a fɔ Isiyaka ye ko: «N kɔrɔ, Esawu ka Hetika sunkurun menilu furu jin, woilu ra n sɛɛ kojuuya, fɔɔ ka dunuja lɔɔ bɔ n na. Ni Yakuba fanan ka Hetika sunkurun do ta, mən ye woilu jɔɔn di, wo ri n tɔrɔ wo ja jere jere ma. Saya ka fisa wo ri paaɔn!»

28 Wo rɔ, Isiyaka ka Yakuba kili ka duwa a ye, ka a fɔ a ye ko: «I kana muso ta Kanaan jamana denmusoilu rɔ de! **2** Wa i benba Betuweli wara Padami Aramu, ka i barince Laban denmuso do furu. **3** Alla Sebeetii ye baraka don i la ko rɔ ka i jiri ka i bɔnsɔn siyaya. Alla ye jama siyaman bɔ i rɔ. **4** Alla ka baraka mən ke i benba Iburahima la ko rɔ, a ye baraka wo jɔɔn ke i ni i bɔnsɔn na ko rɔ, kosa

jamana jin di ke i ta ri, i yoro men do jin di i ye london
 de ri haan bi, baa Alla ka jamana jin di Iburahima le
 ma.» 5 Isiyaka ka Yakuba lawa Padani Aramu, ko a ye wa
 Laban wara, men ye Aramu bonsen Betuweli dence ri.
 Laban de Yakuba ni Esawu na Rebeka koroe ri. 6 Nba,
 Esawu ka a yen ko Isiyaka ra duwa Yakuba ye ka a lawa
 Padani Aramu, ko a ye muso do ta ye. A ka a yen fanan
 ko a fa ra duwa Yakuba ye tuma men na, a ka a fo a ye
 ko a kana muso ta Kanaan jamana denmusoilu ro de!
 7 Esawu ka a yen fanan ko Yakuba ka a fa ni a na kan
 mira ka wa Padani Aramu. 8 Esawu ka a lon wo le ro ko
 Kanaan jamana sunkurun ma di a fa Isiyaka ye. 9 Wo ro, a
 wara Isumayila wara, men ye Iburahima dence ri. A ka wo
 denmuso do furu ka a la a musoilu kan. Sunkurun wo too
 le ko Mahalati. A koroe too ko Nebayoti. 10 Nba, Yakuba
 bora Beri-Seba ka wa Haran. 11 A ye sila kan tuma men
 na, a sera dinkira do ro ka si ye, baa su tun da ko a ma. A
 ka a la, ka kabakurun do ta ka a don a kun koroe a sunora.
 12 Ka a to sunoo ro a ka sankale do yen sibo ro. Wo lani
 duu ma, a kun seni fo bandakolo ma. Alla la melekailu ye
 jii ni ye lela sankale wo ma. 13 Allabatala jere ka a fo ko:
 «Nde le Allabatala ri, i benba Iburahima ni i fa Isiyaka
 Maari Alla. I lani duu men kan jin de, n di wo di i ni i
 bonsen ma. 14 I bonsen di siyaya ikomin duukolo kije,
 ka jensen ka wa telebo ni telebe ro, ka wa tele kankan
 bolomaran ni tele kankan bolokinin do. I ni i bonsen di ke
 sababu ri, siyailu bee di baraka saron n bolo. 15 I tolo
 maloo. N ye i fe tuma bee ro. I wa ke wa la yoro yoro ro, n
 di i latanka kojuu ma. N di i kose ka i lana jamana jin do

iko. N te bo i fe haan n da n lahidi mafa, men n da ta i ye.» **16** Yakuba kunura sunoo ro tuma men na, a ka a fo ko: «Allabatala ye dinkira jin do yan. N tun ma a lon.» **17** Yakuba silanda. A ka a fo ko: «Dinkira masilannin de jin di de! Dinkira jin te foyi di fo Alla la bon! Sankolo don dinkira ri teren yan.» **18** Yakuba wulira sooma da la jona. A tun ka kabakurun men don a kun koroo, a ka wo ta ka a lalo ka a ke toomasere ri ka tulu mun a kan. **19** A ka dinkira wo too la ko Beteli. A too folo le tere ko Lusi. **20** Yakuba ka dakan ta Alla ye ko: «Ni Alla tora n fe ka n natanka n na taama jin do, ka suman ni fereyabo di n ma, **21** sa n di n kose here ro ka na n fa so la, ni i ka wo bee ke ten, Allabatala ri ke n Maari Alla ri. **22** N da kabakurun men nalo ka a ke toomasere ri yan, wo ri ke Alla la bon di. I wa fen fen di n ma, n di wo ja di i ma.»

29 Yakuba ka sila mira ka wa telebo jamana ro. **2** A seni yoro do ro, a ka kolon do yen wula ro. Saa kuru sawa lani tere kolon da la. Wo ye laminna kolon wo le ro. Kolon wo da tuunni kabakurun men na, wo ka bon tere kosebe. **3** Kolofen konomadenilu ii wa ii la saa bee laden tuma men na, ii ri kabakurun makurukuru ka a labo kolon da la, ka saa ii lamin. Saa wa ban ii minna tuma men na, ii ri kabakurun makurukuru ka kolon da latunun a la iko. **4** Yakuba ka kolofen konomadenilu majininka ko: «N badenmailu, ai boni mi?» Ii ka a jabi: «An boni Haran de.» **5** Yakuba ka a fo ko: «Ai ka Laban lon wa, Nakori mamaren?» Ii ka a jabi: «An ka a lon.» **6** Yakuba ka ii majininka ko: «Tana te a la ye?» Ii ka a fo ko: «Tana si te a la ye. I ma a denmuso Raseli yen? A natola a la

saailu ri.» 7 Yakuba ka a fɔ ko: «Ai jɛ la. Tele ka jan fɔlɔ, saailu laɗen waati ma se fɔlɔ. Ai ye saailu lamin ka wa ii ri bin dɔɔn diya.» 8 Kolofen kɔnɔmadenilu ka a jabi: «An ti se wo kɛla, fɔɔ saa bɛɛ wa ban nala fɔlɔ. Ii wa na, an di kabakurun makurukuru ka a bɔ kɔlɔn da la ka saailu lamin.» 9 Yakuba ye kumala kolofen kɔnɔmadenilu fɛ tuma mɛn na, Raseli nara a fa la saailu ri. Ale le tɛrɛ ii kɔnɔmaden de. 10 Yakuba ka a barince Laban denmuso Raseli ni a la saailu yen tuma mɛn na, a wara kabakurun makurukuru ka a bɔ kɔlɔn da la, ka a barince la saailu lamin. 11 Yakuba ka Raseli sunbu ka sɛwa kɔsɛbɛ fɔɔ ka kasi. 12 A ka a fɔ Raseli ye ko: a ye a fa dɔɔmuso Rebeka den de ri. Raseli borimantɔ wara wo fɔ a fa yɛ. 13 Laban ka a dɔɔmuso dence Yakuba la ko mɛn tuma mɛn na, a ka a bori ka wa a kɔfɛ. A seni a tɔrɔfɛ, a ka a bolo mininminin a kan ma ka a sunbu, ka wa a ri lu ma. Yakuba ka dantɛɛli kɛ Laban yɛ. 14 Laban ka kuma wo mɛn tuma mɛn na, a ka a jabi: «An bɛɛ ye buruju kelen de ri jɔ!» Yakuba ka karo kelen kɛ Laban tɔrɔfɛ. 15 Lon do rɔ, Laban ka a fɔ Yakuba ye ko: «N badenma le i ri fewu, kɔni wo bɛɛ ni a ta, i ma kan ka baara kɛ n yɛ ni n ma i sara. I sara ka kan ka kɛ mɛn di, i ye wo fɔ n yɛ.» 16 Wo ka a tɛrɛn, denmuso fila ye Laban bolo. Kɔrɔmamɔɔ tɔɔ ko Leya. A dɔɔmuso tɔɔ ko Raseli. 17 Leya jɛkise tɛrɛ ye kenji, kɔni Raseli kenji jɛa bɛɛ ma. 18 Raseli diyara Yakuba yɛ kɔsɛbɛ. Wo rɔ, a ka Laban jabi: «N di san wɔrɔnwula kɛ baara la i yɛ yan, kosa i ri i denmuso filana Raseli di n ma.» 19 Laban ka a fɔ ko: «N wa a di ile ma, wo ka fisa a dini ri mɔɔ gbɛrɛ ma. To n tɔrɔfɛ yan.» 20 Wo rɔ, Yakuba ka san wɔrɔnwula

ke baara la Raseli sɔrɔn kanma, kɔni Raseli ladiyaɲe kosɔn
 san wɔrɔnwula wo kɛra a jana ikomin tele dando **21** San
 wɔrɔnwula dafanin, Yakuba ka a fɔ Laban ye ko: «N muso
 di n ma sisen. Waati mɛn fɔni, wo ra dafa. N ye a fɛ an ye
 dɛn.» **22** Nba, Laban ka a siijɔɔ bɛɛ kili ka tibili ba kɛ, **23**
 kɔni su wo rɔ, a ka a denmuso Leya ta ka wa a di Yakuba
 ma. Yakuba ni Leya dɛnda. **24** Laban ka a la jɔnmuso do di
 Leya ma ka a kɛ a la jɔn di. Jɔnmuso wo tɔɔ ko Silipa. **25**
 Duusagbeni, Yakuba ka Leya le yen ye! A wara a fɔ Laban
 ye ko: «I nɔ nfen de kɛla n na jin ten? N ka baara kɛ i
 ye Raseli le sɔrɔn ko rɔ. Nfenna i ra n janfa?» **26** Laban
 ka a jabi: «Ka dɔɔmamɔɔ furu kɔrɔmuso jɛ, wo tɛ kɛla
 an wara yan. **27** I sabari ka lɔɔkun jin dafa Leya la kɔjɔ
 bon na. Wo wa tamin, n di Raseli fanan di i ma. Wo rɔ, i
 ri san wɔrɔnwula gbɛrɛ kɛ n ye.» **28** Yakuba sɔnda wo
 ma. A ka lɔɔkun wo dafa Leya fɛ. Wo taminni, Laban ka a
 denmuso Raseli fanan di a ma. **29** Laban ka a la jɔnmuso
 Bilaha di Raseli ma ka a kɛ a la jɔnmuso ri. **30** Yakuba ni
 Raseli dɛnda. Raseli diyara a ye ka tamin Leya kan. Yakuba
 ka san wɔrɔnwula kɛ baarala Laban ye ikɔ tuunni. **31**
 Allabatala ka a yen ko Leya ma duman Yakuba ye kosɛbɛ,
 tuma mɛn na, a ka den sɔrɔn nɔɔya Leya ye, kɔni Raseli
 tɛrɛ ye densɔrɔnbali le ri. **32** Leya ka kɔnɔ ta ka dence
 sɔrɔn. A ka a fɔ ko: «Allabatala ra n na tɔrɔya yen. N di
 diya n cɛɛ ye sisen.» Wo le rɔ, a ka den tɔɔ la ko Rubɛn.
33 A ka kɔnɔ ta ikɔ tuunni ka dence sɔrɔn. A ka a fɔ ko:
 «Allabatala ra a mɛn ko n ma duman n cɛɛ ye. Wo rɔ, a ra
 den jin fanan di n ma.» Wo le rɔ, a ka den wo tɔɔ la ko
 Simeyɔn. **34** Leya ka kɔnɔ ta ikɔ tuunni ka dence sɔrɔn. A

ka a fɔ ko: «Sisen kɔni, n cɛɛ ri i fasa n ma, ka a masɔrɔn n da dence sawa sɔrɔn a yɛ.» Wo le rɔ, a ka den wo tɔɔ la ko Lebi. **35** A ka kɔnɔ ta ikɔ tuunni ka dence sɔrɔn. A ka a fɔ ko: «Sisen, n di Allabatala tando.» Wo le rɔ, a ka den wo tɔɔ la ko Yahuda. Wo kɔ, a ka den sɔrɔn madooya.

30 Nba, Raseli ka a yen tuma mɛn na ko a ma den sɔrɔn Yakuba yɛ, a kɔrɔmuso la keleya ka a mira. A ka a fɔ Yakuba yɛ ko: «I ye den di n fanan ma. Ni wo tɛ n di faa.» **2** Yakuba jusu bɔra. A ka a fɔ a yɛ ko: «N ye Alla le jɔɔn jala wo rɔ wa? Ale le ma i lakanya den sɔrɔnna wa?» **3** Raseli ka a fɔ ko: «Nba, n na jɔnmuso Bilaha ta, i ye si a fɛ, sa a ri den sɔrɔn n yɛ, sa n fanan di kɛ denbatii ri.» **4** Wo rɔ, Raseli ka a la jɔnmuso Bilaha di Yakuba ma, ka a kɛ a muso ri. Yakuba ni wo sira. **5** Bilaha ka kɔnɔ ta Yakuba la, ka dence sɔrɔn a yɛ. **6** Raseli ka a fɔ ko: «Alla ra jo di n ma. N ka mɛn fɔ, a ra wo mɛn ka n sɔ dence la.» Wo le rɔ, Raseli ka den wo tɔɔ la ko Daan. **7** Raseli la jɔnmuso Bilaha ka kɔnɔ ta Yakuba la ikɔ, ka a dence filana sɔrɔn a yɛ. **8** Raseli ka a fɔ ko: «Nde ni n kɔrɔmuso bilani tɛɛ an jɔɔn na kojuuya. Sisen, n kɔnin da se a la.» Wo le rɔ, a ka den wo tɔɔ la Nafitali. **9** Nba, Leya ka a yen tuma mɛn na ko a tɛ kɔnɔ tala butun, a ka a la jɔnmuso Silipa ta ka a di Yakuba ma ka a kɛ a muso ri. **10** Silipa ka kɔnɔ ta. A ka dence sɔrɔn Yakuba yɛ tuma mɛn na, **11** Leya ka a fɔ ko: «N da kunnadiya.» Wo le rɔ, a ka den wo tɔɔ la ko Kadi. **12** Silipa ka kɔnɔ ta ikɔ tuunni. A ka a dence filana sɔrɔn Yakuba yɛ tuma mɛn na, **13** Leya ka a fɔ ko: «Ɛɛ, n da sewa kosebɛ. Musoilu ri a fɔ n ma sisen ko mɔɔ jalenni le n di.» Wo le rɔ, a ka den wo tɔɔ la ko Asɛri. **14** Suman ka

waati, Ruben wara jiri lulu doilu teren sene rɔ. A ka lulu woilu bɔ ka na ii di a na ma. Raseli ka jiri lulu woilu yen Leya bolo tuma men na, a ka a fɔ ko: «I jaandi, i ye n sɔ i dence la janman basi jiri lulu doilu rɔ.» **15** Kɔni Leya ka a jabi: «I ra n cɛɛ bɔ n bolo kɔni wo ma i wasa, ko di? I ri n dence la janman basi jiri lulu fanan bɔ n bolo wa?» Raseli ka a fɔ ko: «Ale le wo ri. Ni i ka n sɔ i dence la janman basi jiri lulu rɔ, n na cɛɛ Yakuba ri si i fɛ su jin dɔ.» Leya sɔnda wo ma. **16** Wura fɛ, Yakuba nara ka bɔ sene rɔ. Leya ka i bori ka wa a kunben, ka a fɔ a ye ko: «I sitɔ nde le wara bi. N da i sɔrɔn n dence la janman basi jiri lulu la.» Yakuba sira Leya fɛ su wo rɔ. **17** Alla tolo tere ye Leya la tarali kan na. Wo rɔ, Leya ka kɔnɔ ta ka a dence looluna sɔrɔn Yakuba ye. **18** Leya ka a fɔ ko: «Alla ra n sara ka a masɔrɔn n ka n na jɔnmuso di n cɛɛ ma.» Wo le rɔ, a ka dence wo tɔɔ la ko Isakari. **19** Leya ka kɔnɔ ta ikɔ tuunni ka a dence wɔɔrɔna sɔrɔn Yakuba ye. **20** A ka a fɔ ko: «Alla ra ko ba ke n ye. N cɛɛ ri n bonya sisen, ka a masɔrɔn n da dence wɔɔrɔ sɔrɔn a ye.» Wo le rɔ, a ka den wo tɔɔ la ko Sabulon. **21** Wo kɔ rɔ, a ka denmuso fanan sɔrɔn, ka wo tɔɔ la ko Dina. **22** Nba, Alla hankili tora Raseli la ko kɔ, ka a la tarali kan namen, ka den ko nɔɔya a ye. **23** Wo rɔ, a ka kɔnɔ ta ka dence sɔrɔn. A ka a fɔ ko: «Alla ra maloya bɔ n na. **24** Allabatala ye dence gberɛ la jin kan.» Wo le rɔ, a ka den wo tɔɔ la ko Yusufu. **25** Nba, Raseli ka Yusufu sɔrɔn tuma men na, Yakuba ka a fɔ Laban ye ko: «Sila di n ma. N ye n kɔsɛ n wara. **26** I ye n musoilu ni n denilu di n ma. N ka baara ke i ye, woilu le la ko rɔ. I ye ii di n ma, sa n di wa. N da baara men ke i ye, i jere ka wo lɔn.» **27**

Laban ka a jabi: «N fa, i sabari. N da jɔnininnin ke ka a yen ko Allabatala ka baraka don n ko rɔ ile le la ko kosɔn.

28 Wo rɔ, i sara ka kan ka ben men na, i ye wo fɔ n ye. N di wo di i ma.» **29** Yakuba ka a jabi: «Nde ka baara ke i ye ja men ma, i jere ka wo lon. I la kolofenilu siyayara ja men ma nde bolo, i ka wo fanan lon. **30** N nara kolofen men teren i bolo, woilu ma siya tere, koni sisen, ii ra siyaya ka ke kolofen kuru ba ri. Allabatala ka baraka don i la ko rɔ nde le la ko kosɔn. Wo rɔ, n te baara ke n jere ye sisen, ka n na denbaya balo wa?» **31** Laban ka a fɔ ko: «N ye nfen di i ma ka a ke i sara ri?» Yakuba ka a jabi: «I kana foyi di nde ma, koni ni i ka ko kelen pe jin ke n ye, n di to yan ka i la saailu gben ka ii kanda. **32** I ye dije, n ye wa i la kolofen bee korɔsi bi. N wa kolofen finman menilu yen, n di woilu bo a rɔ, a ni kolofen manjeenman. Woilu ri ke n sara ri. **33** Lon do nato, ni i ka n na kolofen korɔsi i ri a lon ni n telenni wala n telenni te. Ni i ka baa do yen n bolo, men manjeenman te, i ri a lon ko n da wo sonya ile ma. Ni i ka saa do yen n bolo, men finni te, i ri a lon ko n da wo sonya ile ma.» **34** Laban ka a fɔ ko: «Ale le wo ri. I ka a fɔ ja men ma, a ri ke wo ja ma.» **35** Wo lon kelen, Laban wara bakoron manjeenman ni bamuso manjeenman bee bo a la kolofenilu rɔ. Fen fen, ni gbe ye a rɔ, a ka wo bee bo ii rɔ. A ka saa finilu la woilu kan ka a bee karifa a denceilu la. **36** Ii ka tele sawa taama ke kolofen woilu ri ka ii mabo Yakuba la fewu! Yakuba tora Laban na kolofenilu gbenna ka ii lakandan. **37** Nba, Yakuba ka jiribolo kende doilu tee jiri su sawa la, pepiliye, amande, a ni pilatani. A ka jiribolo kende woilu fara doilu

bɔ ii ma ka jiribolo woilu manɛɛn. **38** A ka jiribolo kɛnde manɛɛnnin woilu bilabila bailu la jiminfen kɔndɔ, sa bailu wa na ii min diya, ii ri jiribolo manɛɛnnilu yen, baa bailu ye yɛlɛla i jɔɔn kan i min waati le. **39** Ii wa yɛlɛ i jɔɔn kan jiribolo woilu jɛ, ii ri den manɛɛnilu sɔrɔn. **40** Yakuba ka saamusoilu bɔ kolofen tɔilu rɔ, ka ii bila Laban na saa manɛɛnilu ni finmanilu jɔkɔrɔ, sa ii ri Laban na saa woilu yen. Wo rɔ, Yakuba la saa woilu ka den manɛɛnman ni den finmanilu sɔrɔn. Wo bolo ma, Yakuba ka kolofen kuru sɔrɔn a jɛrɛ yɛ. A ma sɔn a ta ni Laban ta ye basan. **41** Ni kolofen tɔlɔnninilu nara ka i min, Yakuba ri jiribolo manɛɛnilu bila jiminfen kɔndɔ ii jɔkɔrɔ. Wo rɔ, ii ri yɛlɛ i jɔɔn kan jiribolo dafɛ, **42** kɔni ni kolofen baraninilu nara ka i min, Yakuba tɛ jiribolo bila jiminfen kɔndɔ ii jɔkɔrɔ. Wo bolo ma, kolofen baranin denilu kɛra Laban ta ri, kɔni kolofen tɔlɔnni denilu kɛra Yakuba ta ri. **43** Nba, Yakuba kɛra fentii ri wo jɔa le ma. A ka kolofen mɛsɛn siyaman sɔrɔn. A ka jɔnilu ni jɔnmusoilu fanan sɔrɔn, a ni jɔɔmɛilu ni faliilu.

31 Laban denceilu tɛrɛ ye a fɔla ko: «Yakuba ra an fala nanfulu bɛɛ ta. A ra a jɛrɛ kɛ fentii ri wo rɔ an fa bolofen dɔ.» Wo kuma fɔra Yakuba yɛ. **2** Yakuba ka Laban nakɔrɔsi ka a yen ko Laban tɛrɛ ye a mirila a ma jɔa mɛn ma fɔlɔ, a tɛ a mirila a ma wo jɔa ma butun. **3** Lon do rɔ, Allabatala ka a fɔ Yakuba yɛ ko: «I kɔsɛ i fa so la, ka wa i badenmailu tɛma. N di to i fɛ.» **4** Wo rɔ, Yakuba ka kɛla di Rasɛli ni Leya ma ko ii ye na a tɛrɛn wula kɔndɔ, a la kolofen ye yɔrɔ mɛn. **5** Ii seni ye, Yakuba ka a fɔ ii yɛ ko: «N da a yen ai fa jɔa rɔ ko a tɛrɛ ye mirila n ma jɔa mɛn ma fɔlɔfɔlɔ, a

tɛ mirila n ma wo ja ma butun, kɔni n fa Maari Alla ra to
 n fɛ. **6** Ai jɛrɛ ka a lɔn ko n da baara kɛ ai fa yɛ n fanka
 bɛɛ la. **7** Hali wo, ai fa ka n janfa, ka do bɔ n sara la ko
 tan, kɔni Alla ma sɔn a ye kojuu kɛ n na. **8** Ni ai fa ka a fɔ
 ko finman ni gbɛman ye kolofen mɛnilu rɔ, ko woilu ri kɛ
 n sara ri, nba, kolofen bɛɛ ra kɛ finman ni gbɛman di. Ni a
 ka a fɔ ko kolofen mɛnilu manjɛnnin, ko woilu ri kɛ n
 ta ri, nba, kolofen bɛɛ ri manjɛn. **9** Alla le ka ai fa la
 kolofenilu bɔ a bolo ka ii di nde ma.» **10** Yakuba ka a fɔ a
 musoilu ye ikɔ tuun ko: «Kolofen ye yɛlɛla i jɔɔn kan
 waati mɛn na, n sibora. N ka a yɛn sibo rɔ ko bakɔrɔn
 mɛnilu ye yɛlɛla baamusoiu kan, wo bɛɛ manjɛnnin de.
11 Wo waati rɔ, Alla la mɛlɛka ka a fɔ n yɛ ko: «Yakuba.» N
 ka a fɔ ko: «Naamun.» **12** A ka a fɔ ko: «Bakɔrɔn mɛnilu ye
 yɛlɛla bamusoilu kan, i ye woilu kɔrɔsi. A bɛɛ manjɛnnin
 de. A ye wo ja le ka a masɔrɔn Laban ka fɛn fɛn kɛ i la,
 n ka wo bɛɛ yɛn.» **13** A ka a fɔ ko: «Alla le nde ri, mɛn
 ka a jɛrɛ yiraka i la Betɛli. I ka tulu mun kabakurun kan
 dinkira mɛn dɔ ka a kɛ tɔmasere ri, ka i dakan ta n yɛ.
 Nba, sisen, i wuli ka bɔ jamana jin dɔ, ka i kɔsɛ i fa so
 la.» **14** Raseli ni Leya ka a jabi: «An tɛ foyi sɔrɔnna yan
 an fa la cɛ rɔ a la saya kɔrɔ. **15** An fa jɛrɛ tɛ an jatɛla foyi
 ri sisen fo siya gbɛrɛ mɔɔ. A ra an san, ka an furu fɛn
 bɛɛ dɔɔnnin ka a ban.» **16** Ii ka a fɔ ko: «Alla ra nanfulu
 mɛn bɛɛ mira an fa la ka a di i ma, an ta le wo bɛɛ ri, a ni
 an denilu. Nba, Alla ka mɛn fɔ i yɛ, i ye wo kɛ fasayi.»
17 Wo rɔ, Yakuba wulira ka a musoilu ni a denilu layɛlɛ
 jɔɔmɛilu kan, ka sila mira ka wa. **18** A ka a la kolofen bɛɛ
 bila a jɛ ka wa a fa Isiyaka wara, Kanaan jamana rɔ. A ka

a la kolofenilu ni a bolofen bɛɛ ta, a tun ka fen fen sɔrɔn Padani Aramu. **19** Ii watɔla, Rasɛli ka a fa Laban na jooilu sonya ka wa ii ri a bolo. A ka woilu sonya a fa kɔ ma, baa Laban wani tɛrɛ a la saailu si mali diya. **20** Yakuba ka Aramu bɔnsɔn Laban janfa wo ja le ma. A ma a sara a la fɔ ka a dokon a ma ka wa. **21** A ka a bolofen bɛɛ ta ka a bori. A ka Efirati Ba tɛɛ, ka wa Kiliyadi koyinkɛ jamana fan fɛ. **22** Yakuba wa tele sawanan lon, a fɔra Laban yɛ ko Yakuba ra a bori. **23** Laban ka a badenmailu laden ka wa Yakuba kɔ. Ii ka tele wɔrɔnwula kɛ a kɔsaranna. Ii ka Yakuba tɛrɛn Kiliyadi koyinkɛ yɔrɔ rɔ, **24** kɔni sani ii ye i jɔɔn yen, Alla ka a jɛrɛ yiraka Aramu bɔnsɔn Laban na sibo rɔ, ka a fɔ a yɛ ko: «Laban, i ye a kɛ kɔjuma. I kana Yakuba danka, i kana duwawu kɛ a yɛ!» **25** Nba, Laban wara Yakuba tɛrɛn tumana mɛn na, Yakuba tun da a la faaninbonilu lɔ koyinkɛ do le kan. Laban ni a badenmailu ka ii la faaninbonilu lɔ Kiliyadi koyinkɛilu kɔrɔ. **26** Laban wara ka a fɔ Yakuba yɛ ko: «I ka nfen de ko kɛ n na jin ten? I ra janfa don n ma ka n denmusoilu ta ikomin jɔn ye mirala kɛlɛ rɔ ja mɛn ma. **27** Nfenna i ka i dooko n ma ka i bori? I ma i sara n na fɔ ka n janfa. Ni wo tɛ, n tun di tolon ba kɛ i yɛ. An tun di sɛwa ka donkilila, ka sɛsɛ fɔ, ka kora fɔ ka i bilasila. **28** Hali ka n denmusoilu ni n mamarenilu kɔndɔn, i ma wo fɛrɛ di n ma. I na nfen nalonmaya ko kɛla jin di? **29** An ye yɔrɔ mɛn dɔ jin, a se ye n ye ka kojuu kɛ i la, kɔni su taminni, i fa Maari Alla kumara n ye sibo rɔ. A ka a fɔ ko: «Laban, i ye a kɛ kɔjuma. I kana Yakuba danka, i kana duwawu kɛ a yɛ.» **30** Nba, n ka a lɔn ko i kunfani ba le tɛrɛ ka wa i fa so la, kɔni

nfenna i ka n na jooilu sonya?» **31** Yakuba ka Laban jabi: «N ka n bori ka a masarɔn n silanni tere i jɛ. A tere ye n kɔndɔ ko i ri i denmusoilu bɔ n bolo fanka la **32** kɔni i la jooilu ta fan fɛ, ni i ka woilu teren mɔɔ mɛn bolo yan, wo tii ri faa de! An badenmailu siini yan ka kɛ an sereilu ri. Wa i jalankalan an na dinkira bɛɛ rɔ. Ni i ka i la fen do yen, i ye a ta.» Yakuba tun ma a lɔn ko Raseli le ka a fa Laban na jooilu sonya. **33** Laban wara a jalankalan Yakuba la faaninbon na, ka bɔ ye ka wa a jalankalan Leya la faaninbon na, ka bɔ ye ka wa a jalankalan jɔnmuso fila la faaninbonilu la. A ma fen si yen ye. A bɔra ye ka wa a jalankalan Raseli la faaninbon na. **34** Jaa, Raseli le tun ka a fa la jooilu dookoma jɔɔmɛ siifen kɔrɔ, ka a sii a kan. Laban ka a jalankalan fan bɛɛ rɔ bon na, kɔni a ma foyi yen. **35** Raseli ka a fɔ a yɛ ko: «N fa, i ri hake to. N ye n bolo kɛla ji rɔ karo la bi. Wo rɔ, n ti se n wulila.» Laban ka a la jooilu jinin fan bɛɛ rɔ, kɔni a ma ii yen. **36** Wo rɔ, Yakuba jusu bɔra Laban kanma fɔ ka a kɛɛ lɔɔ tere ye a la. A ka a fɔ a yɛ ko: «I ra n kɔsaran ten nfenna? N ka kojuu su juman de kɛ i la? N ka hake su juman ta i la? **37** Nba, i ra i jalankalan ka n bolofen bɛɛ mafɛnɛ sisen, i ka i la fen su juman yen? I ka mɛn yen, wo labɔ an badenma bɛɛ jana yan, sa ii ri kititɛɛ an tɛma. **38** Nde ka san muwan kɛ i wara. I la saamusoilu ni i la bamusoilu fen fen kɔnɔ ma tijan. N ma i la saaji si mafaa ka a dɔɔn. **39** Wara wa mɛn mira ka wo faa, n tɛ wo yiraka i la. N jɛrɛ ri wo jɔɔn sara. Mɛn wa sonya su rɔ, a ni mɛn wa sonya tele rɔ, i ri a fɔ ko n ye wa wo jɔɔn jinin. **40** Tara gbara n na tele rɔ. Nɛnɛ ka n mira su rɔ. N ma se sunoola. **41** N ka

san muwan ke i wara. N ka san tan ni naanin ke baarala i ye i denmuso fila ko koson. N ka san wɔrɔ ke baarala ka kolofen doilu sɔrɔn, kɔni i ka do bɔ n sara la sɔja tan. **42** N benba Iburahima Maari Alla, n fa silanni Maari Alla men ye kɔnin, ni wo tun ma ke n fe, sa i ra n bolokolon gben a to, kɔni Alla ka n na tɔrɔya le yen. N ka baara men ke, ale le ka wo lɔn. Wo le koson, a ka kititeɛ ile ni nde te su taminni jin dɔ.» **43** Laban ka Yakuba jabi: «Muso jin ye n denmusoilu le ri. Ii den ye n mamaren de ri. Kolofen jin ye n na kolofen de ri. I jayen fen fen na jin, n ta le wo bee ri, kɔni n ti se n denmusoilu ni n mamarenilu bɔla i bolo butun. **44** Wo rɔ, An ye teriya sidi an ni jɔɔn tema, sa sereya ri ke nde ni ile tema ka a yiraka ko jususuma ye to an tema.» **45** Yakuba ka kabakurun do ta ka a lalɔ ka a ke tɔmasere ri. **46** A ka a fɔ a badenmailu ye ko: «Ai ye na kabakurun di.» Ii ka kabakurun ta ka a ton i jɔɔn kan. Wo kɛni, ii bee ka i laden ka dɔnnin ke kabakurun ton tɔrɔfe. **47** Laban ka kabakurun ton wo tɔ la ko Sekari Sahaduta. Yakuba ka a tɔ la ko Kalɛdi. **48** Laban ka a fɔ ko: «Kabakurun ton men ye sereya le ri nde ni ile tema bi.» Wo le koson yɔrɔ wo tɔ lara ko Kalɛdi. **49** A ye kilila fanan ko Misipa, ka a masɔrɔn Laban ka a fɔ Yakuba ye ko: «An wa fara, Allabatala ye an fila bee kɔrɔsi. **50** Ni i ka kojuu ke n denmusoilu la, ni i ka muso gbɛɛilu ta, hali n ma ko lɔn a rɔ, Alla jayen an fila bee la. I kana jina wo kɔ rɔ.» **51** Laban ka a fɔ Yakuba ye ko: «I ja lɔ kabakurun ton jin dɔ, ka i ja lɔ kabakurun jin dɔ, n ka men lɔ ka a ke tɔmasere ri. **52** Kabakurun ton jin di ke sereya ri. Kabakurun lɔni jin fanan di ke sereya ri. Wo rɔ, n kana

tamin ii la ka wa i kele. I fanan kana tamin ii la ka na n kele. **53** I benba Iburahima ni n benba Nakori a ni ii failu Maari ri kititɛɛ nde ni ile tɛma.» Yakuba ka a kali Alla la, a fa Isiyaka silanni mɛn yɛ. **54** Yakuba ka kolofen do faa ka Alla sɔ wo rɔ koyinke kan ye, ka a janin ka a badenma bɛɛ kili ko ii ye na dɔnnin kɛ. Ii ka dɔnnin kɛ ka si koyinke kan ye. **55** Wo sɔma da la jona, Laban wulira ka a denmusoilu ni a mamarenilu kɔndɔn ka duwa ii yɛ, ka ban ka sila mira ka a kɔsɛ a wara.

32 Yakuba ni a la mɔoilu ka sila mira ka wa. Ii watɔla, Alla la mɛleka doilu nara bɛn Yakuba la. **2** A ka ii yen waati mɛn na, a ka a fɔ ko: «Dinkira jin ye Alla la daa make diya le ri.» Wo rɔ, a ka dinkira wo tɔɔ la ko Mahanimu. **3** Yakuba ka keladenilu lawa a jɛ a kɔrɔcɛ Esawu ma Seyiri la jamana rɔ, Edomu mara rɔ kɔnin. **4** A ka ii kelaya ko: «Ai ye wa a fɔ n tii Esawu yɛ ko a la jɔncɛ Yakuba ka a fɔ ko n wani tɛrɛ Laban wara. Ko n tun da mɛn ye, kɔni sisen n da n kɔsɛ. **5** Ko nisi ye n bolo, a ni fali, a ni saa, a ni baa, a ni jɔnilu ni jɔnmusoilu. Ko n ye kela la wala a ma, sa n na ko ri diya n tii Esawu yɛ.» **6** Keladenilu wara kela wo fɔ Esawu yɛ. Ii ban mɛn kɛni kela fɔla, ii ka ii kɔsɛ Yakuba ma ka a fɔ a yɛ ko: «An wara i kɔrɔcɛ Esawu tɛrɛn ye. A nato i labenna. Cɛɛ kɛmɛ naanin ye a bolo.» **7** Yakuba silanda kojuyaya fɔɔ ka a kɔnɔ rakaliya. A ka a la mɔoilu rata la ka ii kɛ kuru fila ri, ka a la saa a ni ba a ni nisi a ni jɔmɛilu fanan data la wo ja ma. **8** A tɛrɛ ye a mirila ko: «Ni Esawu nara be kuru kelen kan, a tɔ kelen di i bori ka bɔ a bolo.» **9** A ka Alla tara ko: «Ɛɛ Allabatala, n benba Iburahima ni n fa Isiyaka Maari, ile le ka a fɔ n yɛ

ko n ye n kɔsɛ n fa so la, ka wa n badenmailu tɛma. I ka a fɔ ko i ri hɛrɛ kɛ n yɛ yɛ. **10** I la kaninteya ka bon nde ma. N ka Juriden Ba tɛɛ fɔlɔman, foyi tɛrɛ tɛ n bolo, fɔ n na taama gbeleke dɔrɔn, kɔni bi, n na mɔɔilu ra siyaya kɔsɛbɛ, fɔɔ ka kɛ kuru fila ri. **11** I jaandi, i ye n bɔ n kɔrɔɔɛ Esawu bolo. N silanni a jɛ. A kana na be n kan, ka n na denilu ni ii nailu faa. **12** I jɛrɛ le ka a fɔ ko i ri hɛrɛ kɛ n yɛ ka n bɔnsɔn siyaya ikomin kɔɔji kijɛ, mɔɔ tɛ wo mɛn dan lɔnna.» **13** Yakuba banda Alla matarala ka su si dinkira wo rɔ. A ka a la kolofen doilu jɛnematɔmɔn, ka ii sanba a kɔrɔɔɛ Esawu ma. **14** A ka bamuso kɛmɛ fila ni bakɔrɔn muwan bɔ, ka saamusɔ kɛmɛ fila ni saaji muwan la woilu kan. **15** A ka jɔɔmɛmusɔ bisawa ni woilu sinmindenilu fanan bɔ. Ka la woilu bɛɛ kan, a ka nisimusɔ binaanin ni tora tan fanan bɔ, a ni falimusɔ muwan ni falice tan. **16** A ka kolofen woilu kɛ kuru doilu ri, bɛɛ ni a ta. A ka kuru kelen kelenna bɛɛ karifa a la jɔn kelen kelenna la. A ka a fɔ ii yɛ ko: «Ii ye wa n jɛ, ka tɛɛ ladon kolofen kuruilu tɛma.» **17** A ka a fɔ jɔn fɔlɔ yɛ ko: «I wa n kɔrɔɔɛ Esawu yen, a ri i mapininka ko: «I tii ye yon di? I watɔ mi ten? Kolofen jɛnilu ye yon ta ri?» **18** A wa jɛninkali kɛ ten, i ye a jabi: «I la jɔnce Yakuba ta le. A ka ii lana ile le ma, ko ka a tii Esawu sanba. A jɛrɛ nato kɔfɛ.»» **19** Yakuba ka kuma kelen wo fɔ jɔn filana yɛ, a ni jɔn sawanan, a ni a tɔ bɛɛ, kolofen kuruilu karifani mɛnilu la. A ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai wa n kɔrɔɔɛ Esawu yen, ai ye jabili kelen wo di a ma. **20** Ai ye a fɔ a yɛ fanan ko a la jɔnce Yakuba nato le jɛn di.» Yakuba ye a mirila ko: «Ni n ka a ladiya kolofenilu la fɔlɔ, a jusu ri suma. Wo rɔ, an wa an jɔɔn yen, n na ko ri

diya a ye.» **21** Nba, Yakuba ka sanba fen woilu lawa a je, kɔni ale jere ka su si dinkira wo rɔ ye. **22** Su kelen wo rɔ, Yakuba wulira. A ka a muso fila ni a la jɔnmuso fila, a ni a dence tan ni kelen, natamin Jabɔki ba kɔma. **23** A ka ii latamin ba kɔ, ka ban ka a bolofenilu bee fanan natamin. **24** Yakuba kelen pe tora ba fan kelen wo fe. Su wo rɔ, cee do nara be Yakuba kan. Ii ka seedon fɔɔ ka kene bɔ. **25** Cee wo ka a yen ko a ti na lasela Yakuba la waati men na, a ka Yakuba gbasi a worokudu rɔ. Wo rɔ, Yakuba woro kolo mukara. **26** Cee ka a fɔ ko: «I ye n bila. Kene bɔtɔ le.» Yakuba ka a jabi: «N te! Ni i ma baraka don n dɔ, n te i bila fewu!» **27** Cee ka a fɔ ko: «I tɔɔ di?» A ka a jabi: «N tɔɔ le Yakuba.» **28** Cee ka a fɔ ko: «I tɔɔ te wo ri butun. I tɔɔ le sisen ko Isirayeli, ka a masɔɔn i ni Alla ra seedon, i ni mɔɔilu ra seedon, wo bee rɔ fanka ye i bolo.» **29** Yakuba ka a fɔ a ye ko: «I jaandi, i tɔɔ fɔ n ye.» Cee ka a fɔ ko: «Nfenna i ye n tɔɔ mapininkala?» A ka baraka don Yakuba la ko rɔ. **30** Yakuba ka wo dinkira tɔɔ la ko Penuyeli. Wo kɔrɔ le ko: «N da Alla yen ja ni ja, kɔni n ma faa.» **31** Yakuba bɔra Penuyeli telebɔ waati. A tere ye taamala ka jii a sen kelen ma ka a masɔɔn a sen da muka. **32** Nba, Yakuba gbasira a worokudu le rɔ wo ja le ma. Wo le ka a ke, Isirayelika te kolofen worokudu fasa dɔɔnna, haan bi.

33 Nba, Yakuba ka a ja lɔ ka Esawu natɔla yen. Cee mɔɔ keme naanin ye a kɔfe. Wo rɔ, Yakuba ka a denilu ratale Raseli ni Leya tema, a ni jɔnmuso fila tema, bee ni a na. **2** A ka jɔnmusoilu ni ii den bila jefɛ, ka Leya ni a denilu tuun woilu la, ka Raseli ni Yusufu bila kɔfe. **3** A jere taminda jefɛ. A wara ka i majii baka sɔna wɔɔnɔwula,

ka i madon a kɔrɔcɛ Esawu la. **4** Esawu ka i bori ka na a labɛn. A ka a to a kan ka a sunbu. Ii fila bɛɛ kasira. **5** Esawu ka a ja lɔ ka Yakuba musoilu ni a denilu yen. A ka a fɔ ko: «Mɛnilu nani i fɛ jin di, yon de woilu ri?» Yakuba ka a fɔ ko: «N tii, Alla ra a jumaya yiraka n ma ka den mɛnilu di n ma, woilu le ten.» **6** Jɔnmusoilu ni ii deni ka ai madon ka ai majii ka a fɔ. **7** Leya ni a denilu fanan nara ka ii majii. A laban, Rasɛli ni Yusufu nara ka ii majii. **8** Esawu ka Yakuba mapininka ko: «N bɛnda kolofen kuru siyaman di. Wo kɔrɔ ye nfen di?» Yakuba ka a jabi: «N tii, n ka ii lawa i ma, kosa n na ko ri diya i yɛ.» **9** Esawu ka a fɔ ko: «N doo, fen siyaman ye nde fanan bolo. I bolofenilu ye to i bolo.» **10** Kɔni Yakuba ka a fɔ ko: «I jaandi. Ni n na ko ra diya i yɛ, i ye woilu mira. N ja la i kan sisen, wo le ikomin n da n ja la Alla kan ka a masɔrɔn i ra n damira kopuma. **11** I jaandi. N ka i sanba fen mɛnilu la, i sabari ka woilu mira. Alla ra jumaya kɛ n ma. N bolofen ka siya, n dɛsɛni tɛ foyi la.» Yakuba ka wo magbɛlɛya kɔsɛbɛ fɔɔ Esawu dijɛra wo ma. **12** Esawu ka a fɔ a yɛ ko: «An ye wa. N di wa i malɔ.» **13** Yakuba ka a jabi: «N tii, i jɛrɛ ka a lɔn ko denilu la ko ka gbɛlɛn. Fanka tɛ ii la. Kolofenilu ni ii sinmindenilu ye n bolo fanan. N kana jina woilu kɔ. Ni n ka taama lakaliya tele kelen kɔrɔ dɔrɔn, wo tɛ bɛn. Kolofenilu ri faa. **14** N tii, i ye wa n jɛ sisen. N di wa dɔɔni dɔɔni, ka bɛn kolofenilu ni denilu taama ja ma. N di i tɛrɛn Seyiri la jamana rɔ.» **15** Esawu ka a fɔ ko: «Ale le wo ri. N na mɔɔ doilu ri to n kɔ ka i malɔ.» Yakuba ka a fɔ ko: «N tii, i kana i jɛrɛ tɔrɔ butun. Ni n diyara i yɛ, wo ri n wasa.» **16** Wo rɔ, Esawu ka sila mira wo lon kelen ka wa

Seyiri la jamana rɔ. **17** Kɔni Yakuba wara Sukoti. A ka a la bon lɔ ye, ka gba lɔ a la kolofenilu yɛ. Wo le kosɔn, ii ka dinkira wo tɔɔ la ko Sukoti. **18** Yakuba bɔra Padani Aramu ka wa. A num a donda Sekemu so kɔndɔ, mɛn ye Kanaan jamana rɔ. A seni ye, a ka a la faaninbon lɔ so kɔkan. **19** A la faaninbon lɔni dinkira mɛn, a ka wo dinkira san Sekemu fa Hamori bɔnsɔn de ma. A ka a san wodigbe kɛmɛ le la. **20** A ka Alla saraka janin diya lɔ dinkira wo rɔ, ka wo tɔɔ la ko Alla ye Isirayeli Maari le ri.

34 Nba, Leya ka denmuso mɛn sɔrɔn Yakuba yɛ, wo tɔɔ le tɛrɛ ko Dina. Lon do rɔ, Dina wara bɔ diya sunkurunilu fɛ so kɔndɔ. **2** Kanberen do tɛrɛ ye, mɛn tɔɔ ko Sekemu. Wo fa le Hifika Hamori ri, mɛn ye jamanatiiya la. Sekemu ka Dina yen waati mɛn na, a ka a mira fanka la ka a la a fɛ ka a ratijan. **3** Yakuba denmuso Dina diyara Sekemu yɛ kosebe. A ka a kanin. Wo rɔ, Sekemu kumara a yɛ kojuma, kosa a la ko ri diya sunkurun yɛ. **4** Sekemu ka a fɔ a fa Hamori yɛ ko: «I ye sunkurun jin furu n yɛ.» **5** A fɔra Yakuba yɛ ko Sekemu ra a denmuso ratijan. Wo tuma, a denceilu ye kolofen dafɛ wula kɔndɔ. Wo rɔ, Yakuba ma foyi fɔ fɔ ka ii makɔnɔ. **6** Sekemu fa Hamori nara bɔ Yakuba fɛ, ka na kuma a yɛ. **7** Yakuba denceilu nara ka bɔ wula kɔndɔ. A fɔra ii ye tuma mɛn na ko Sekemu ra ii dɔɔmuso ratijan, ii dunyara ka mɔnɛ kojuuya, baa Sekemu na mɛn kɛla, kojuu ba le wo ri Isirayeli la mɔɔilu wara. Mɔɔ tɛ wo kɛla muume! **8** Hamori ka a fɔ Yakuba yɛ ko: «I denmuso duman n dence Sekemu yɛ kosebe. N ye ai madiyala, ai ye a di n ma, a ye kɛ a muso ri. **9** An ye kɛ furuɔɔnmailu ri. Ai ye ai denmusoilu di an ma. An fanan

di an denmusoilu di ai ma. **10** Ai di to an fɛ an wara yan. Jamana bɛɛ labilani ai yɛ. Ai ye i sii yan ka a julaya kɛ. Ai ye duu san ka a kɛ ai ta ri.» **11** Sɛkɛmu ka a fɔ Dina fa ni a kɔrɔɔɛilu yɛ ko: «Ai jaandi, ai ye hina n na. Ai ye diɲɛ n yɛ. Ai wa fen fen ɲinin n fɛ, n di wo bɔ ka a di ai ma. **12** Ai ye furu nanfulu ba ni wodi siyaman fɔ. N di wo bɛɛ bɔ ikomin ai ka a fɔ ɲa mɛn ma, sa ai ri denmuso di n ma ka a kɛ n muso ri.» **13** Ikomin Sɛkɛmu tun da ban ii dɔɔmuso ratɪɲanna, Yakuba denceilu ka Sɛkɛmu ni a fa Hamɔri jabi janfa kuma la. **14** Ii ka a fɔ ko: «Ka an dɔɔmuso di kɔjiibali ma, wo tɛ bɛn. Maloya ko ba le wo ri an wara. **15** An tɛ sɔn wo ma fɔɔ ai cɛman bɛɛ ye a wara fɔɔ wo bɛɛ wa faaninta kɛ ikomin an bɛɛ faaninta kɛni ɲa mɛn ma. **16** Ni wo kɛra, an di an denmusoilu di ai ma. An fanan di ai denmusoilu furu. An di an sii ai tɛma yan ka kɛ mɔɔ kelen di. **17** Ni ai kɔnin ma sɔn faaninta kɛ ko ma, an di an denmuso mira ka wa a ri.» **18** Kuma wo diyara Hamɔri ni a dence Sɛkɛmu yɛ. **19** Sɛkɛmu bɔra ye i kɔrɔ ka wa ko wo rabɛn, baa Yakuba denmuso duman a yɛ kɔsɛbɛ. Sɛkɛmu wo bonyani tɛrɛ ka tamin mɔɔ bɛɛ kan a fa wara. **20** Hamɔri ni a dence Sɛkɛmu wara ladɛn diya so donda la ka kuma so kɔndɔ mɔɔilu yɛ. **21** Ii ka a fɔ ko: «Mɔɔ mɛn ye an duɲɔɔnilu le ri. An ye diɲɛ ii ye to an na jamana kɔndɔ ka julaya kɛ an na jamana rɔ, baa an na jamana ka bon, an bɛɛ ri kun a kɔndɔ. An di ii denmusoilu furu ka an denmusoilu di ii ma. **22** Kɔni ko do ye an tɛma. Ni cɛɛ bɛɛ ma sɔn ka faaninta kɛ, ikomin ii bɛɛ faaninta kɛni ɲa mɛn ma, ii tɛ sɔn ka ii sii an tɛma ka an kɛ mɔɔ kelen di. **23** Ni ii ka ii sii an tɛma yan, ii la kolofen ni ii bolofen bɛɛ tɛ kɛ

an ta ri wa? An ye sɔn faaninta ke ko wo ma, sa ii ri to an tɛma yan.» **24** So kɔndɔ mɔɔilu bɛɛ sɔnda Hamɔri ni a dence Sekemu la kuma wo ma. Wo rɔ, cɛɛ mɛnilu tɛrɛ ye so kɔndɔ, wo bɛɛ faanintara. **25** Nba, ii la faaninta ke tele sawana lon, ka dimin to ii kan, Yakuba dence fila, Simeyɔn ni Lebi kɔnin, mɛnilu ni Dina ye fa kelen ni na kelen na, woilu ka ii la fanmuruilu ta ka na be so kɔndɔ mɔɔilu kan, mɔɔilu mɛn hankili tɛ kɛɛ wo ma. Ii nara don so kɔndɔ mɔɔilu jɛnama, ka cɛɛilu bɛɛ faa. **26** Ii ka Hamɔri ni a dence Sekemu fanan faa fanmuru la, ka ii dɔɔmuso Dina ta Sekemu la bon na ka wa a ri. **27** Yakuba dence tɔilu nara fureilu lani tɛrɛn ye tuma mɛn na, ii ka so kɔndɔ mɔɔilu bolofen bɛɛ ta, ka a masɔrɔn Sikemu ka ii dɔɔmuso ratijan. **28** Ii ka saa ni baa ni nisi ni faliilu ta. Ii ka fen mɛnilu yɛn so kɔndɔ a ni sɛɛilu rɔ, ii ka wo bɛɛ ta. **29** Ii ka nanfulu bɛɛ mira, ka musoilu ni denilu bɛɛ mira. Fen fen tɛrɛ ye bon na so kɔndɔ, ii wara wo bɛɛ ri. **30** Yakuba ka a fɔ Simeyɔn ni Lebi yɛ ko: «Ai ka mɛn ke jin di, wo ri ke ko ba ri n kun na. Ai ra n gboya yan mɔɔilu yɛ, Kanaanka ni Peresikailu kɔnin. N na mɔɔilu ma siya. Ni yan mɔɔilu ka ii laden ka be an kan, n ni n na denbaya bɛɛ ri faa.» **31** Ii ka a jabi: «A ka an dɔɔmuso jate ikomin sunkurunba. Wo bɛnni wa?»

35 Lon do rɔ, Alla ka a fɔ Yakuba yɛ ko: «I ye wa i sii Bɛtɛli. I wa se ye, i ye saraka janin diya do lɔ Alla yɛ, mɛn ka a jɛrɛ yiraka i la wo lon ka a tɛrɛn i borito i kɔrɔcɛ Esawu kɔrɔ.» **2** Wo rɔ, Yakuba ka a fɔ a la denbaya ni a la mɔɔilu bɛɛ yɛ ko: «Joo mɛnilu ye ai bolo, ai ye wo bɛɛ lafili. Ai ye ai jɛrɛ sɛninya, ka ai la faanin senimanilu bila

ai kan na. **3** An bɔtɔ yan ka wa Beteli. N watɔ saraka janin diya do lɔla Alla yɛ ye, mɛn ka n na tarali lamɛn ka n demɛn n na tɔrɔya waati rɔ. A ra to n fɛ n na taama bɛɛ rɔ.» **4** Joo mɛnilu tɛrɛ ye ii bolo, ii nara wo bɛɛ di Yakuba ma, a ni tololafen mɛnilu tɛrɛ ye ii tolo la. Yakuba ka denka sen jiriju ba do kɔrɔ Sɛkɛmu so dafɛ, ka wo fen bɛɛ dokon. **5** Ii wulira ka wa tuma mɛn na, Alla ka silan ba bila ye mɔɔilu la so bɛɛ kɔndɔ. Wo le ka a kɛ, mɔɔ si ma bɔ ka bila Yakuba ni a denceilu kɔ. **6** Yakuba ni a la mɔɔilu sera Lusi, so mɛn tɔɔ bi ko Beteli. Wo ye Kanaan jamana le rɔ. **7** Yakuba ka saraka janin diya lɔ Alla yɛ ye, ka a tɔɔ la ko: «Beteli la Alla, » baa a ka a bori a kɔrɔcɛ Esawu kɔrɔ tuma mɛn na, Alla ka a jɛrɛ yiraka a la dinkira wo le rɔ. **8** Wo tuma, Debora sara, mɛn tun ka Rebeka lamɔ. Ii ka wo su don jiriju do kɔrɔ Beteli so dafɛ, ka jiri wo tɔɔ la ko An Ye Kasila Jiri Nin Kɔrɔ. **9** Yakuba nara Beteli ka bɔ Padani Aramu tuma mɛn na, Alla ka a jɛrɛ yiraka a la ikɔ tuunni, ka kuma ka baraka don a la ko rɔ. **10** Alla ka a fɔ a yɛ ko: «I tɔɔ le tɛrɛ ko Yakuba, kɔni i tɔɔ tɛ ten butun ko Yakuba. I tɔɔ le sisen ko Isirayɛli.» Alla ka a tɔɔ la ko Isirayɛli wo jɲa le ma. **11** Alla ka a fɔ a yɛ ikɔ tuunni ko: «Alla Sebɛɛtii le nde ri. I ye jiri ka siyaya. Jamana siyaman di bɔ i rɔ. I bɔnsɔn doilu ri kɛ mansailu ri. **12** N ka duu mɛn di Iburahima ni Isiyaka ma, n di wo di i ma. I bɔnsɔn mɛnilu natɔ i kɔ, n di a di woilu fanan ma.» **13** Alla kumara Yakuba yɛ dinkira mɛn na, a wara. **14** Yakuba ka tɔɔmasere kabakurun do lɔ dinkira wo rɔ, Alla kumara a yɛ dinkira mɛn dɔ kɔnin. A ka rɛsɛnji labɔn kabakurun wo kan, ka Alla sɔ wo rɔ. A

ka tulu fanan nabɔn a kan. **15** Alla kumara a ye dinkira men na, Yakuba ka wo dinkira tɔɔ la ko Beteli. **16** Ii bɔra Beteli ka wa. Ii tun ma sudunya Efirata la tuma men na, Raseli moyi lon sera. A la tin gbɛɛyara kosɛbɛ. **17** A ye tin kan tuma men na, tinkɔrɔsilali ka a fɔ a ye ko: «I kana silan, i ra dence kura sɔrɔn.» **18** Kɔni Raseli ma bɔ a rɔ. A satɔla ka a den tɔɔ la ko Benoni. A sanin kɔrɔ, Yakuba ka den tɔɔ la ko Beniyaminu. **19** Nba, Raseli sara. Ii ka a su don Efirata sila da la. Efirata wo tɔɔ le bi ko Betilɛhemu. **20** Yakuba ka tɔɔmasere kabakurun do lɔ Raseli kaburu kan. Kabakurun wo lɔni ye haan bi. **21** Isirayeli ni a la mɔɔilu bɔra ye ka wa ai la faaninbonilu lɔ Mikidali Eɔeri kɔma. **22** Ai siini ye tuma men na, Ruben ka i la Bilaha fɛ, men ye a fa Isirayeli jɔn muso do ri. Ruben ka men ke, wo fɔra a fa Isirayeli ye. Yakuba denceilu tɛrɛ mɔɔ tan ni fila le ri. **23** Leya ka Ruben de fɔlɔ sɔrɔn, ka Simeyɔn tuun wo la, ka Lebi tuun wo la, ka Yahuda tuun wo la, ka Isakari tuun wo la, ka Sabulɔn tuun wo la. Ruben tɛrɛ Yakuba den fɔlɔ le ri. **24** Raseli denceilu tɛrɛ ye Yusufu ni Beniyaminu ri. **25** Raseli la jɔnmuso Bilaha ka Daan ni Nafitali sɔrɔn. **26** Leya la jɔnmuso Silipa ka Kadi ni Asɛri sɔrɔn. Nba, woilu le Yakuba denceilu le ri, a musoilu ka men sɔrɔn a ye Padani Aramu. **27** Nba, Yakuba sera a fa Isiyaka wara Mamere, Kiriyaɔi Ariba so da la. Bi, mɔɔilu ye a fɔla Kiriyaɔi Ariba le ma ko Heburɔn. Iburahima siini tɛrɛ dinkira wo le rɔ. Isiyaka fanan siini tɛrɛ ye le. **28** Isiyaka sɔrɔn ka san kɛmɛ ni san biseyin bɔ tuma men na, **29** a sara ka la a benbailu kan. A kɔrɔra ka a la kɔrɔya diya bɔ. A dence fila Esawu ni Yakuba ka a su don.

36 Esawu bɔnsɔn de jɪn di. Mɔɔilu ye a fɔla Esawu le ma ko Edɔmu. **2** Esawu ka Kanaan jamana sunkurun doilu furu. Do tɔɔ ko Ada, mɛn tɛrɛ Hɛtika Elɔn denmuso le ri. Do fanan tɔɔ ko Olibama, mɛn tɛrɛ Ana denmuso le ri. A benba tɛrɛ Hifi do le ri, mɛn tɔɔ ko Sibeyɔn. **3** Esawu ka Basimati fanan furu, Isumayila denmuso kɔnin. Basimati kɔrɔcɛ tɔɔ ko Nebayɔti. **4** Ada ka Elifasi sɔrɔn Esawu yɛ. Basimati ka Rewɛli sɔrɔn a yɛ. **5** Olibama ka Jɛwusi ni Jalamu ni Kora sɔrɔn. Esawu denceilu le woilu ri, a musoilu ka mɛnilu sɔrɔn a yɛ Kanaan jamana rɔ. **6** Nba, lon do rɔ, Esawu wara jamana gbɛrɛ rɔ ka a mabɔ a dɔɔcɛ Yakuba la. A ka a musoilu ta, a ni a denceilu ni a denmusoilu a ni a la mɔɔ tɔilu bɛɛ. A ka a la kolofen ni a bolofen fanan bɛɛ ta, a tun ka mɛn bɛɛ sɔrɔn Kanaan jamana rɔ. A ka wo bɛɛ mira ka wa yɔrɔ gbɛrɛ rɔ, **7** baa a ni a dɔɔcɛ Yakuba bolofenilu ka siya tɛrɛ kosebɛ. Wo kɛra sababu ri ii fila ma se tola i jɔɔn kan yɔrɔ kelen dɔ. Ii siini tɛrɛ jamana mɛn dɔ, wo dɔɔman tɛrɛ ii fila bolo ka a masɔrɔn ii la kolofenilu wara kojuuya. **8** Wo rɔ, Esawu bɔra ye ka wa i sii koyinkɛ ma yɔrɔ do rɔ, Seyiri la jamana rɔ. Mɔɔilu ye a fɔla Esawu ma ko Edɔmu. **9** Esawu le kɛra Edɔmukailu bɛɛ benba ri, mɛnilu siini Seyiri la koyinkɛ ma jamana rɔ. A bɔnsɔn de jɪn di. **10** Esawu denceilu le ten: Elifasi, Esawu muso Ada dence. Rewɛli, Esawu muso Basimati dence. **11** Esawu dence Elifasi denceilu le ten: Teman, Omar, Sefo, Katamu a ni Kenasi. **12** Esawu dence Elifasi ka jɔn muso do fanan ta. Wo tɔɔ ko Timina. Ale le ka Amaleki sɔrɔn a yɛ. Esawu muso Ada bɔnsɔn de woilu ri. **13** Esawu dence Rewɛli denceilu le ten: Nahati ni Serahi

ni Sama ni Misa ri. Esawu muso Basimati bɔnsɔn de woilu ri. **14** Esawu muso Olibama, wo tɛɛ Ana denmuso le ri. A benba tɛɛ Sibeyɔn de ri. Olibama ka denceɛ mɛnilu sɔrɔn Esawu yɛ, woilu le tɛɛ Jɛwusi ni Jalamu ni Kora ri. **15** Nba, mɛnilu kɛra kabilabatii ri Esawu bɔnsɔn dɔ, woilu le ten. A denceɛ fɔlɔ Elifasi denceɛ woilu rɔ, mɛnilu kɛra kabilatii ri, woilu le ten: Teman, Omar, Sefo, Kenasi, **16** Kora, Katamu a ni Amaleki. Kabilatii mɛnilu bɔra Elifasi rɔ Edɔmukailu na jamana rɔ, woilu le le tɛɛ jɛn di. Esawu la muso Ada bɔnsɔn de woilu ri. **17** Esawu denceɛ Reweli denceɛ mɛnilu kɛra kabilabatii ri, woilu le ten: Nahati, Serahi, Sama a ni Misa. Kabilatii mɛnilu bɔra Reweli rɔ Edɔmukailu na jamana rɔ, woilu le tɛɛ jɛn di. Esawu muso Basimati bɔnsɔn de woilu ri. **18** Esawu muso Olibama denceɛ mɛnilu kɛra kabilabatii ri, woilu le ten: Jɛwusi, Jalamu a ni Kora. Esawu muso Olibama denceɛ mɛnilu kɛra kabilatii ri, woilu le tɛɛ jɛn di. Olibama tɛɛ Ana denmuso le ri. **19** Nba, woilu le Esawu denceɛ ri, a ni kabilatii. Edɔmukailu de woilu ri. **20** Nba, Esawu ka Hori Seyiri denceilu mɛnilu tɛɛn Edɔmukailu na jamana rɔ, woilu le ten Lotan, Sobali, Sibeyɔn, Ana, **21** Disɔn, Eseri a ni Disan. Seyiri denceilu le woilu ri, mɛnilu kɛra Horilu la kabilatii ri Edɔmukailu na jamana rɔ. **22** Lotan denceilu le tɛɛ Hori ni Hɛman ri. Lotan dɔɔmuso le tɛɛ Timina ri. **23** Sobali denceilu le ten: Aliban, Manahati, Ebali, Sefo a ni Onamu. **24** Sibeyɔn denceilu le tɛɛ Aja ni Ana ri. Ana wo tɛɛ ye a fa la faliilu gbɛnna tuma mɛn na, ale le fɔlɔfɔlɔ ka ji kaliman yen bɔ duu rɔ wula kɔndɔ ye. **25** Ana denceɛ le tɛɛ Disɔn di. A denmuso tɛɛ Olibama ri.

26 Disən denceilu le ten: Həmədan, Esiban, Jitiran a ni Keran. **27** Eseri denceilu le tere Bilan ni Saban ni Akan di. **28** Disan denceilu le tere Usi ni Aran di. **29** Nba, Horilu la kabilatii le ten: Lotan, Sobali, Sibeyən, Ana, **30** Disən, Eseri a ni Disan. Menilu kera Horilu la kabilatii ri Seyiri la jamana rə, woilu le tere jin di. **31** Sani mansa ye a sii Isirayelika kun na, mansa menilu tere ye mansaya la Edəmukailu na jamana rə, woilu le jin di. **32** Beyəri dence Bela kera mansa ri Edəmukailu na jamana kun na. A siini tere so men na, wo le təə ko Dinhaba. **33** Bela sani, Serahi dence Jobabu kera mansa ri a nə rə. Wo siini tere so men na, wo le təə ko Bəsira. **34** Jobabu sani, Husamu siira mansaya la a nə rə. Ale bəra Temanka jamana le rə. **35** Husamu sani, Bedadi dence Hadadi siira mansaya la a nə rə. Wo le ka Madiyan bənsən kələ Mowabu bənsən na jamana rə ka se ii la. A siini tere so men na, wo le təə ko Abiti. **36** Hadadi sani, Samula siira mansaya la a nə rə. Ale bəni Masirekan de. **37** Samula sani, Sawuli le kera mansa ri a nə rə. Wo bəra Rehoboti, men ye ba da la. **38** Sawuli sani, Akibori dence Bahali-Hanan siira mansaya la a nə rə. **39** Akibori dence Bahali-Hanan sani, Hadari siira mansaya la a nə rə. Ale siini tere so men na, wo le təə ko Pawu. A muso təə le ko Metabeli. Metabeli tere Matiredi denmuso le ri. A benba le tere Me-Sahabu le ri. **40** Nba, kabilatii menilu bəra Esawu denilu rə, woilu təə le jin di, a bəe ni a la məəilu, a bəe ni a la duu. Ii təə le ten: Timina, Aliba, Jeteti, **41** Olibama, Ela, Pinon, **42** Kenasi, Teman, Misari, **43** Madiyeli a ni Iramu. Woilu le kera kabilatii ri

Edomukailu na jamana rɔ, a bɛɛ ni a la duu. Esawu le kɛra Edomukailu bɛɛ benba ri.

37 Nba, Yakuba ka i sii Kanaan jamana rɔ, a fa siini tɛɛ dinkira mɛn dɔ kɔnin. **2** Yakuba dɛncɛilu la ko le jin di. Yusufu sɔrɔn ka san tan ni wɔrɔnwula bɔ tuma mɛn na, a tɛɛ ye saailu ni bailu gbɛnna a kɔrɔcɛilu fɛ. A tɛɛ ye a fa la jɔn musoilu Bilaha ni Silipa dɛncɛilu dɛmɛnna. Dɛncɛ wɔilu tɛɛ ye ko bɛnbali mɛnilu kɛla la, Yusufu tɛɛ ye wo bɛɛ jafɔla a fa yɛ. **3** Yusufu duman tɛɛ Isirayeli yɛ ka tamin a den tɔ bɛɛ la ka a masɔrɔn a ka Yusufu sɔrɔn a la cɛmɔɔbaya waati le rɔ. Wo rɔ, Yakuba ka duruki kɔrɔbila manjɛɛnman do di Yusufu ma. **4** Yusufu kɔrɔcɛilu ka a yen ko a duman ii fa yɛ ka tamin ii tɔ bɛɛ la. Wo rɔ, Yusufu gboyara ii yɛ fɔɔ ii ka ii ban kuma juma fɔla a yɛ. **5** Lon do rɔ, Yusufu sibora. A ka wo jafɔ a kɔrɔcɛilu yɛ tuma mɛn na, do lara a la gboyajɛ kan. **6** A ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai ye i tolo malɔ n na sibo kan na! **7** N sibora an bɛɛ ye sɛnɛ rɔ. An tɛɛ ye suman kala ka a lasidi. Wo yɔrɔni bɛɛ, n ta sumansidi ka i wuli ka i lɔ. Ai la sumansidilu nara n ta laminin ka i majii a kɔrɔ.» **8** A kɔrɔcɛilu ka a jabi: «A ye di? A lɔɔ ye i la ka i sii an kun na ka kɛ an na mansa ri wa?» A gboyara ii yɛ ikɔ tuunni ka tamin fɔlɔman na a la sibo ni a la kumailu kosɔn. **9** Yusufu sibora ikɔ. A ka wo fanan jafɔ a kɔrɔcɛilu yɛ. A ka a fɔ ko: «Ai la tolo malɔ n na. N da sibo ikɔ tuun. N ka tele yen a ni karo ni lolo tan ni kelen. Wo bɛɛ ka i majii n kɔrɔ.» **10** A ka sibo jafɔ a fa ni a kɔrɔcɛilu yɛ tuma mɛn na, a fa jamanda a ma ko: «Sibo su juman de wo ri? I ye a fɛ nde ni i na ni i kɔrɔcɛilu bɛɛ ye na an majii i kɔrɔ

wa?» **11** A la ko jangboya ka a kərəcəilu mira, kəni a fa tere ye i mirila sibo wo ma waati bɛɛ rɔ. **12** Nba, lon do rɔ Yusufu kərəcəilu wara ii fa la kolofenilu gben diya Sekemu. **13** Isirayeli ka a fɔ Yusufu ye ko: «I kərəcəilu ra wa kolofenilu gben diya Sekemu. N ye a fɛ i ye wa bɔ ye.» Yusufu ka a fɔ ko: «Ale le wo ri.» **14** Yakuba ka a fɔ a ye ko: «Wa bɔ ii fɛ. Ni ii kɛndɛ, ni ko tɛ kolofenilu fanan na, i ye na wo fɔ n ye.» Wo rɔ, a ka Yusufu lawa ka bɔ Heburɔn dinban dɔ. A se mɛn kɛni Sekemu, **15** a tere ye a mataamala wula kɔndɔ. Cɛɛ do ka a tɛrɛn ye ka a maɲininka ko: «I ye nfen nininna?» **16** Yusufu ka a fɔ ko: «N ye n kərəcəilu le nininna. Ii ye kolofenilu gbenna. I ka ii diya lɔn wa?» **17** Cɛɛ ka a fɔ ko: «Ii ra bɔ yan. N ka ii kan mɛn ko ii watɔ Dotan.» Yusufu bɔra ye ka wa ii kɔ. A ka ii tɛrɛn Dotan. **18** A kərəcəilu ka a natɔla yen fɔɔ yɔrɔ jan. Sani a ye se ii ma, a kərəcəilu ka janfa don a ma ko ii ri a faa. **19** Ii ka a fɔ i jɔɔn ye ko: «Ai ja lɔ, sibotii wo natɔ la le ten! **20** An ye an wuli ka a faa. An ye a lafili kɔlɔn jaran kɔndɔ ka a fɔ ko wara juu le ka a faa ka a dɔɔn. A la sibo ri kɛ mɛn di wo rɔ, an di wo yen.» **21** Ruben ka kuma wo mɛn tuma mɛn na, a lɔɔ tere ye a la ka Yusufu kisi ii ma. A ka a fɔ ko: «An kana a faa. **22** Ai kana a jeli labɔ. Ai ye a lafili kɔlɔn jaran jɛn kɔndɔ wula kɔndɔ yan, ai kana ko kɛ a la.» Ruben ka wo fɔ kosa a ri wa ii kɔfɛ ka Yusufu layɛlɛ kɔlɔn dɔ ka wa a di a fa ma. **23** Nba, Yusufu se mɛn kɛni ii ma, ii ka a la duruki kərɔbila maɲɲɛnman wo bɔ a kan na. **24** Ii ka a mira ka a lafili kɔlɔn do kɔndɔ. Kɔlɔn wo jani le tere, ji tun tɛ a kɔndɔ. **25** Ii siini tere dɔɔnninna tuma mɛn na, ii ka ii ja lɔ ka

jula doilu tamintola la yen. Woilu tere ye Isumayilaka le ri. Ii botɔ Kiliyadi ka wa Misiran. Wusulan ni tulu suma duman ni latikolon tere ye ii la jɔɔmeilu la donin dɔ. **26** Yahuda ka a fɔ a badenmailu ye ko: «Ni an ka an dɔɔɛ faa ka a dokon, an di tɔnɔ su juman sɔrɔn wo la? **27** An ye a san Isumayilaka julailu ma. An jere kana a faa. An dɔɔɛ le. An bɛɛ ye badenma le ri.» A badenmailu sɔnda wo ma. **28** Wo rɔ, Madiyanka julailu tamintola, Yusufu kɔrɔɛilu ka a layele kolon kɔndɔ, ka a san Isumayilaka woilu ma wodigbe muwan na. Woilu ka a san ka wa a ri Misiran. **29** Nba, Ruben nara kolon da la ii kɔfe, kɔni a ma Yusufu teren kolon kɔndɔ. Wo gbara a la kojuuya fɔɔ a ka a la duruki rafarafara. **30** A wara a dɔɔɛilu teren ye ka a fɔ ii ye ko: «Kanberen te kolon kɔndɔ ye butun! N ye wala di?» **31** Wo rɔ, ii ka bakɔrɔn do faa ka Yusufu la duruki kɔrɔbila ta ka a bila wo jeli rɔ. **32** Ii wara duruki kɔrɔbila di ii fa ma ka a fɔ ko: «An ka duruki kɔrɔbila jin teren wula rɔ. I ye a ragbe ni i dence ta le.» **33** Yakuba ma fili a ma. A ka a fɔ ko: «N dence la duruki kɔrɔbila le jɔ. Wara juu ra a faa ka a dɔɔn. Ɛɛ, n dence Yusufu! Wara ra a rafarafara.» **34** Yakuba ka a la duruki rafarafara jusukasi kosɔn, ka landa faanin bila a kan na ikomin landa faanin. A ka tele siyaman ke kasila kojuuya a dence la saya ko rɔ. **35** A denceilu ni a denmusoilu tere ye nala ko ii ye ii fa jususumala. Kɔni a ma sɔn a jususuma ko ma. A ka a fɔ ko: «N kasimantɔ ri to n dence la ko la haan n di faa.» Yusufu fa kasira ten de a la saya ko rɔ. (Sheol h7585)

36 Nba, Madiyanka julailu sera Misiran ka Yusufu san

Ferawuna jɛmɔɔ Potifari ma. Potifari tɛrɛ Ferawuna la kandaninnailu la kuntii le ri.

38 Nba, a ma mɛn bakɛ, Yahuda bɔra a badenmailu tɛma, ka wa a sii Adulamuka do tɔrɔfɛ mɛn tɔɔ ko Hira. **2** Yahuda ka Kanaanka sunkurun do yen ye, mɛn fa tɔɔ ko Suwa. A ka sunkurun wo furu. Ii dɛnda. **3** Muso ka kɔnɔ ta ka dɛncɛ sɔrɔn Yahuda yɛ. Yahuda ka den wo tɔɔ la ko Ɛri. **4** A ka kɔnɔ gbɛrɛ ta, ka dɛncɛ sɔrɔn. A ka wo tɔɔ la ko Onan. **5** A ka kɔnɔ gbɛrɛ ta ikɔ tuun ni, ka dɛncɛ sɔrɔn. A ka wo tɔɔ la ko Sela. Den wo sɔrɔnda ka Yahuda tɛrɛn Akɛsibu so kɔndɔ. **6** Waati wo taminni kɔ, Yahuda ka muso do furu Ɛri yɛ, a dɛncɛ fɔlɔ kɔnin. Muso wo tɔɔ le tɛrɛ ko Tamari. **7** Kɔni, Ɛri kɛra mɔɔ juu le ri Allabatala jana. Wo rɔ, Allabatala ka a faa. **8** Yahuda ka a fɔ a dɛncɛ Onan yɛ ko: «I ye i numɔɔmuso ta, i kɔrɔcɛ muso kɔnin. Ai ye dɛn, sa dɛn di sɔrɔn i kɔrɔcɛ yɛ, sa i kɔrɔcɛ bɔnsɔn kana tunun.» **9** Kɔni Onan ka a yen ko ni dɛn wo sɔrɔnda, a tɛ jate ale ta ri, fɔ a kɔrɔcɛ ta ri. Wo rɔ, Onan ni muso wo wa dɛn, a tɛ sɔnna a siji ye don a rɔ. A ri wo bɛɛ kɛ duu ma, kosa a kana bɔnsɔn di a kɔrɔcɛ ma. **10** Onan tɛrɛ ye mɛn kɛla, wo ma diya Allabatala yɛ. Wo rɔ, Allabatala ka ale fanan faa. **11** Yahuda ka a fɔ Tamari yɛ ko: «I kana sii cɛɛ gbɛrɛ kun. I wa, to i fa wara fɔ n dɛncɛ Sela wa se i furu ma.» Yahuda ka wo fɔ ka a masɔrɔn a silanni ka Tamari di Sela ma, baa Sela kana faa ikomin a kɔrɔcɛilu faara ja mɛn ma. Tamari wara a fa wara wo rɔ. **12** Waati wo taminni kɔ, Yahuda muso sara, Suwa denmuso kɔnin. Yahuda la jusukasi sumara tuma mɛn na, a wara Timina, mɔɔilu tɛrɛ ye a la saailu si malila dinkira mɛn dɔ. A

dupɔɔnce Adulamuka Hira wara a fe. **13** A fɔra Tamari ye ko a birance Yahuda watɔ a la saailu si mali diya Timina. **14** Tamari ka a lɔn ko a numɔɔce Sela ra se furu ma, kɔni a birance Yahuda ma sɔn a ye sii wo kun. Wo rɔ, Tamari ka a la landa faanin bɔ a fari ma, ka a la bitiran birin a kun na, ka a ja latunun. A wara ka a sii a jere ma Enayimu so donda la, Timina sila la ye. **15** Yahuda taminto ka Tamari siini yen. A ka a jate jatɔmuso le ri, ka a masɔrɔn Tamari tun da a ja matunun. **16** Yahuda filira a ma fewu! A ma a lɔn ko a biranmuso le. A wara a fɔ a ye ko: «N ye a fe ka n la i fe.» Tamari ka a fɔ ko: «Ni n dijɛra, i ri nfen di n ma?» **17** Yahuda ka a jabi: «N di badenni kelen bɔ n na bailu rɔ ka a lana i ma.» Tamari ka a fɔ ko: «I ri nfen bila a kun kɔrɔ sani i ye ba lana n ma?» **18** Yahuda ka a fɔ ko: «N ye nfen di i ma?» Tamari ka a jabi: «I tɔɔ tɔɔmasere ye fen mɛn kan, i ye wo ni a julu di n ma, ka i la gbeleke la woilu kan.» Yahuda ka wo bɛɛ di a ma. Ii dɛnda. Wo rɔ, Tamari ka kɔnɔ ta Yahuda fe. **19** Tamari ka a kɔse a wara. A ka bitiran bɔ a kun na ka a la landa faanin bila a kan na ikɔ. **20** Yahuda ka badenni lawa muso ma a dupɔɔnce Adulamuka bolo, kosa a ka fen mɛnilu di muso ma, a dupɔɔnce ye woilu mira ka na. Cɛɛ wo wara, kɔni a ma muso yen. **21** A ka cɛɛ doilu majininka Enayimu ko: «Jatɔmuso mɛn tere ye a siila sila la yan so donda la, a ye mi?» Ii ka a jabi: «An ma jatɔmuso si yen yan fɔlɔ.» **22** Cɛɛ ka a kɔse ka a fɔ Yahuda ye ko: «N ma muso wo teren ye. Ye cɛɛilu ka a fɔ ko ii ma jatɔmuso si yen ye fɔlɔ.» **23** Yahuda ka a fɔ ko: «Baasi tɛ wo ri. Fen woilu ye to a bolo. An kana an jere lamaloya a jininna. Kɔni n ka baden

nawa a ma. Ni i ma a yen, a ma ban?» **24** Nba, karo sawa taminni kɔ rɔ, a fɔra Yahuda ye ko a biranmuso Tamari ra jatɔya kɛ. Ko sisen, ko a ra kɔnɔ ta. Yahuda ka kuma wo mɛn tuma mɛn na, a ka a fɔ ko: «Ai ye wa a labɔ kɛnɛma ka a janin!» **25** Mɔɔilu wara Tamari mira. Ii ye a labɔla kɛnɛma tuma mɛn na, a ka kela lawa a birance ma ko: «Mɛn ka kɔnɔ la n na, a la fenilu le jin di. I ye tɔɔmasere fen jin ni a julɔ ragbɛ, ka gbeleke fanan dagbɛ ni i ka woilu tii lɔn.» **26** Yahuda ka wo fenilu ragbɛ ka a yen ko a ta le. A ka a fɔ ko: «Muso jin telenni ka tamin nde la, baa n tun ka kan ka a di n dence Sela le ma ka a kɛ a muso ri, kɔni n ma sɔn wo ma.» Yahuda ma a la Tamari fɛ wo kɔ. **27** Nba, a moyi waati sera tuma mɛn na, den kɛra filani ri. **28** A moyitɔla, den kelen ka a bolo labɔ. Tinkɔrɔsilali ka a bolo mira ka kari wulen do sidi a la ka a fɔ ko: «Nin de ye fɔlɔ ri.» **29** Kɔni den ka a bolo ladon ikɔ tuunni. A filani-jɔɔn bɔra. Tinkɔrɔsilali le ka a fɔ ko: «Ile le ra sila bɔ jɔ!» Wo rɔ, a ka wo tɔɔ la ko Pɛresi. **30** A dɔɔmanin bɔra a kɔ, kari wulen sidini wo bolo la. Ii ka wo tɔɔ la ko Serahi.

39 Nba, Isumayilaka jula woilu wara Yusufu ri Misiran ka a san Ferawuna la jɛmɔɔ Potifari ma. Potifari tɛrɛ mansa la kandaninnailu la kuntii le ri. **2** Allabatala tora Yusufu fɛ ka a la ko bɛɛ sabati. A tɛrɛ ye baarala a tii Potifari la bon na, Misiranka wo kɔnin. **3** A tii ka a yen ko Allabatala ye Yusufu fɛ ko bɛɛ rɔ, baa a wa a bolo bila fen fen dɔ, Allabatala ri wo bɛɛ sabati. **4** Yusufu diyara a tii ye. Wo rɔ, a ka Yusufu kɛ a jɛrɛ demɛnba ri, ka a lasii a la mɔɔilu bɛɛ kun na, ka a kɛ a la nanfulu kunnasiiba ri. **5** Kɛbi Misiranka cɛɛ wo ka Yusufu lasii a la nanfulu ni a la

mɔɔ bɛɛ kun na, Allabatala ka jumaya kɛ a yɛ ka ko bɛɛ
 sabati a wara ka a masɔrɔn Yusufu la ko rɔ. Allabatala
 ka Potifari bolofen bɛɛ jumaya, menilu ye so kɔndɔ, a
 ni menilu ye sɛnɛ rɔ. **6** Potifari ka a la ko bɛɛ to Yusufu
 bolo. A ma a jɛrɛ tɔrɔ foyi la fɔɔ a tɛrɛ ye menilu dɔɔnna.
 Yusufu tɛrɛ ye kanberen kenyanin de ri. A fari dafanin
 a kan. A jaɗa fanan kenji. **7** Lon do rɔ, Potifari muso
 jabɔra Yusufu la. A ka a fɔ Yusufu yɛ ko: «Na, i la n fɛ.»
8 Yusufu ma sɔn fewu. A ka a fɔ muso wo yɛ ko: «I ja
 lɔ. N tii tɛ a jɛrɛ tɔrɔla foyi la a wara yan ka a masɔrɔn
 n ye yan. A ra a bolofen bɛɛ karifa n na. **9** A la fanka
 ni n ta bɛɛ ka kan a wara yan. N sawo ye fen bɛɛ rɔ lu
 ma yan fɔ ile, baa i ye a muso le ri. N ti se kojuu su wo
 kɛla, ka haramu kɛ Alla jana.» **10** Hali wo, muso wo ma a
 boloka wo si rɔ. Lon lon a tɛrɛ ye Yusufu madiyala, kɔni
 Yusufu ma sɔn ka i la a fɛ. **11** Lon do rɔ, Yusufu wara
 baara diya bon na. Wo ka a tɛrɛn bonkɔndɔ jɔn si tun
 tɛ ye. **12** Muso ka Yusufu mira a la duruki ma, ko a ye
 a la a fɛ. Kɔni Yusufu ka a bori a yɛ ka bɔ bon na ka a
 la duruki to muso bolo. **13** Muso ka a yen tuma mɛn na
 ko Yusufu borimantɔ ra bɔ bon na ka a la duruki to a
 bolo, **14** a ka a kan nabɔ bonkɔndɔ jɔnilu ma. Woilu nani,
 a ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai la ragbɛ. N cɛɛ ka Heburu cɛɛ mɛn
 nana an ma, wo ra an dɔɔya. A ra don n ka a fɔ ko a ye i
 lala n fɛ. Kɔni n kulera fanka la. **15** A ka n kule kan mɛn
 tuma mɛn na, a borimantɔ bɔra bon na ka a la duruki
 to n dafɛ yan.» **16** Muso ka duruki wo lamara a dafɛ ka
 Yusufu tii Potifari makɔnɔ. **17** Wo nani, muso ka dantɛɛli
 bɛɛ kɛ a cɛɛ yɛ ja kelen wo ma ko: «I ka Heburu jɔncɛ

men nana an ma, wo ra don n kan ka n dɔɔya. **18** Kɔni n kulera tuma men na, a borimantɔ bɔra bon na ka a la duruki to n dafɛ yan.» **19** Nba, a ka a muso la kuma men Yusufu la ko rɔ tuma men na, a jusu bɔra kojuuya. **20** Wo rɔ, a wara Yusufu mira ka a bila kaso la, mansa la kasodeni bilani dinkira men. Yusufu tora kaso la ye. **21** Kɔni Allabatala tora Yusufu fɛ. A ka jumaya kɛ Yusufu yɛ. Wo rɔ, a ka Yusufu dɛmɛn ka a la ko diya kaso bon kuntii yɛ. **22** Wo rɔ, kaso bon kuntii ka Yusufu lasii kasoden tɔ bɛɛ kun na kaso bon na. Yusufu le tɛrɛ ko bɛɛ janabɔla ye. **23** Kasobon kuntii ka ko men bɛɛ to Yusufu bolo, a ma hamin wo si la butun baa Allabatala tɛrɛ ye Yusufu fɛ. A ka fen fen kɛ, Allabatala ka wo bɛɛ sabati.

40 Waati wo taminni kɔ, Misiran mansa la minninfendila ni a la burugbasila ka kojuu do kɛ a la. **2** Ferawuna jusu bɔra mɔɔba fila woilu kanma, a la minninfendilailu la kuntii ni a la burugbasilailu la kuntii kɔnin. **3** A ka ii mira ka ii bila kaso la, Yusufu bilani dinkira men dɔ. Kaso wo tɛrɛ ye kasoden kandaninna kuntiiba la bon dafɛ. **4** Kasoden kandaninna kuntiiba ka ii karifa Yusufu la, ko a ye kɛ ii dɛmɛnba ri. Ii mɛnda kaso la. **5** Lon do rɔ, mansa la minninfendila ni a la burugbasila sibora su rɔ. Wo ka a tɛrɛn ii ye kaso la fɔlɔ. Ii fila sibora, kɔni sibo kelen tun tɛ. Ii kɔrɔilu tun tɛ kelen di fanan. **6** Wo duusa gbɛ, Yusufu ka a yen ko hamin ba ye ii la. **7** A ka mansa la jɛmɔɔ majininka ko: «Nfen kɛni ai sɛwani tɛ bi?» **8** Ii ka a jabi: «An fila ra sibo, kɔni mɔɔ tɛ yan men di sibo woilu kɔrɔilu fɔ an yɛ.» Yusufu ka a fɔ ko: «Sibo kɔrɔ lɔnba tɛ Alla le ri wa? Ai ka mɛnilu yen sibo rɔ, ai ye woilu jafɔ n

ye.» **9** Wo rɔ, mansa la minninfendilailu la kuntii ka men yen, a ka wo fɔ Yusufu ye. A ka a fɔ ko: «N siboni le, n ka resenju do yen n jɛ. **10** Bolo sawa ye a la. A fira wa bɔ damira, a ri a fɛrɛn ka den ka kɛ resɛn mɔnɛnilu ri i kɔrɔ. **11** Misiran mansa la minninfen tɛrɛ ye n bolo. Wo rɔ, n ka resɛn mɔni woilu kadi, ka ii rabirin mansa la minninfen kɔndɔ, ka a di a ma.» **12** Yusufu ka a fɔ ko: «Wo kɔrɔ le jin di. Bolo sawa wo ye tele sawa le ri. **13** Tele sawa wa tamin, mansa ri i bɔ kaso la, ka i bila i la baara kɔrɔ la. I ri a la minninfen don a bolo ikomin i darini a kɛla ja mɛn ma kɔrɔman. **14** I wa hɛrɛ wo sɔrɔn tuma mɛn na, i jaandi, i kana jina n kɔ. I ka kan ka jumaya kɛ n ye baa n ka i dɛmɛn. I ye n na ko fɔ Ferawuna ye wo rɔ, kosa a ri n nabɔ kaso la, **15** baa mɔɔilu ka n mira fanka le la ka n nabɔ Heburuilu la jamana rɔ. Kɛbi ii ka n nana yan, n ma kojuu kɛ, mɔɔ ri mɔɔ bila kaso la mɛn dɔ.» **16** Nba, burugbasilailu la kuntii ka a yen ko Yusufu ka a dupɔɔnce la sibo kɔrɔ fɔ ka a diya. Wo rɔ, ale ka a fɔ Yusufu ye ko: «N fanan sibora. N ka see sawa yen n kun ma. **17** See mɛn tɛrɛ ye sanfɛ, burun su bɛɛ tɛrɛ ye wo kɔndɔ. Wo bɛɛ rabɛnni tɛrɛ Ferawuna ye, kɔni kɔnɔilu tɛrɛ ye jiila a ma ka fen woilu dɔɔn see kɔndɔ n kun dɔ ma.» **18** Yusufu ka a fɔ ko: «Sibo wo kɔrɔ le jin di. Seye sawa wo fanan ye tele sawa le ri. **19** Tele sawa wa tamin, Ferawuna ri i bɔ kaso la, ka i kun tɛɛ a la ka i su dun jiri la. Kɔnɔilu ri na i sobo dɔɔn.» **20** Nba, tele fila a sawana, wo kɛra Ferawuna sɔrɔn lon sankunben tolon di. Wo rɔ, Ferawuna ka tibili ba kɛ a la jamana mɔɔbailu ye. A ka minninfendilailu la kuntii ni burugbasilailu la kuntii labɔ kaso la ka ii lana mɔɔbailu

bɛɛ ɲana. **21** A ka minninfendilailu kuntii bila a la baara kɔrɔ la, kosa a ri Ferawuna la minninfen don a bolo iko. **22** Kɔni Ferawuna ka burugbasilailu la kuntii wo dun jiri la ikomin Yusufu ka a fɔ ɲa mɛn ma. **23** Minninfendilailu la kuntii ma a miri Yusufu ma wo kɔ. A ɲinara a kɔ fewu.

41 San fila taminnin kɔ rɔ, Misiran mansa sibora ka a jɛrɛ lɔni yen Nili Ba dala. **2** A lɔni tora ye tuma mɛn na, nisimuso tɔlɔni wɔrɔnwula bɔra ji rɔ ka na bin dɔɔn diya ba dala. **3** A ma mɛn bakɛ, nisimuso barani wɔrɔnwula fanan bɔra Nili Ba ji rɔ. Woilu nara ii lɔ nisimuso tɔlɔni woilu tɔrɔfɛ ba dala. **4** Nisimuso barani kojuuyani woilu ka nisimuso ɲuma tɔlɔni wɔrɔnwula woilu dɔɔn ka ban. Wo kɛni, mansa kunura sunɔɔ rɔ. **5** A sunɔɔra iko ka sibo gbɛrɛ fanan la. A ka sumantɔnsɔn wɔrɔnwula yen. Wo bɛɛ bɔni sumangbala kelen de la. Ii kisɛ bɛɛ kunba. Ii ka ɲi. **6** A ma mɛn bakɛ, sumantɔnsɔn wɔrɔnwula gbɛrɛ bɔra. Woilu kisɛ mɛsɛnman. Ii kɛni ikomin fɔɲɔ ba wa suman janfɔ a gban na. **7** Sumantɔnsɔn mɛnilu kisɛni mɛsɛnman, woilu ka suman ɲuma wɔrɔnwula woilu dɔɔn, mɛnilu kisɛ kunba. Wo kɛni, mansa kunura ka a yen ko sibo le tɛrɛ. **8** Wo duusagbeni, mansa jusumakasara. Wo rɔ, a ka Misiran jamana fɛlɛlilailu bɛɛ ni a hankilimailu bɛɛ kili. A ka mɛn yen sibo rɔ, a ka wo ɲafɔ ii yɛ, kɔni wo si ma se ka a la sibo kɔrɔ fɔ a yɛ. **9** A la minninfendilailu la kuntii kumara a yɛ ko: «Mansa, n hankili ra bila n na kojuu kɛni rɔ sisen. **10** I mɔnɛra an, i la ɲɔnilu ma tuma mɛn na wo lon, i ka nde ni i la burugbasilailu la kuntii bila kaso la kasoden kandaninna kuntiiba la ɲala kaso la. **11** An mɔɔ fila bɛɛ sibora su kelen dɔ. Sibo woilu kɔrɔilu tun tɛ kelen

di. **12** Heburu kanberen do tere ye an fe kaso la. Kasoden kandaninna kuntiiba la jon de tere. An moɔ fila ka men yen sibo ro, an ka wo jafɔ a ye. A ka woilu korɔilu fɔ an ye. **13** A ka a korɔ men fɔ, a kera wo ja le ma! I ka nde lase n na baara korɔ la, ka ban ka burugbasilailu la kuntii dun jiri la.» **14** Mansa ka kela lawa ko Yusufu ye na. Moɔilu borimantɔ wara Yusufu labɔ kaso la. Yusufu ka a bonbosi li ka a la faanin mayeleman, ka wa i lo Misiran mansa jakoro. **15** A seni ye, mansa ka a fɔ a ye ko: «N da sibo le ke. Moɔ si ma se ka wo korɔ fɔ n ye. A fɔra n ye ko i ri se sibo korɔ folo.» **16** Yusufu ka mansa jabi: «Mansa, nde ti se, koni Alla ri a korɔ juma di i ma.» **17** Mansa ka a fɔ a ye ko: «N sibora ka n lɔni yen Nili Ba dala. **18** N lɔni tora ye tuma men na, nisimuso wɔronwula bɔra ji ro ka na bin doon diya ba dala. Ii ka ji kosebe. Ii tolɔni. **19** A ma men, nisimuso wɔronwula gberɛ fanan bɔra ji ro. Woilu barani tere kojuuya. Ii kejuuyani ka tamin. Sobo jonjon tun te ii la. N tun ma nisi gberɛ kejuuyani woilu jɔon yen folo munun Misiran jamana muume ro yan. **20** Nisimuso barani woilu, menilu kejuuyani konin, woilu ka nisimuso tolɔni wɔronwula wo doon, menilu foloma bɔra ji ro. **21** Hali ii ka woilu doon, moɔ ti se wo lon na, ka a masaron ii fari barani tere ja men ma folo, a ye ja kelen wo ma munun. Wo keni, n kunura sunɔ ro. **22** N sunɔra iko ka sibo. N ka sumantonsɔn juma wɔronwula yen. Woilu boni sumangban kelen de la. Ii bee kise kunba. **23** A ma men bake, sumantonsɔn wɔronwula gberɛ bɔra. Woilu tun kiseni te jonjon. Ii bee kise mesenman. Ii keni ikomin fɔjo ba wa suman janfo a gban na. **24** Sumantonsɔn mesenman

woilu ka Sumantənsən numa wəronwula wo dən. Nba, n ka wo bɛɛ fɔ n na fɛlɛlailu yɛ, kɔni woilu si ma se wo kɔrɔ fɔla n yɛ.» **25** Yusufu ka a fɔ mansa yɛ ko: «I la sibo fila bɛɛ ye kɔrɔ kelen de ri. Alla natɔ mɛn kɛla, a ra wo le yiraka i la. **26** Nisimuso numa wəronwula wo misaliya ye san wəronwula le ri. Sumantənsən numa wəronwula wo fanan misaliya ye san wəronwula le ri. Sibo fila wo bɛɛ ye kɔrɔ kelen de ri. **27** Nisimuso barani kɛjuuyani wəronwula mɛn bɔra ji rɔ kɔfɛ, wo ye san wəronwula le ri. Sumantənsən mɛsenman wəronwula wo, fɔɲɔ ka mɛnilu ja, wo fanan ye san wəronwula kɔnkɔ le ri. **28** Mansa, n ka a fɔ i yɛ ja mɛn ma, a ye wo ja le ma. Alla kɛtɔ mɛn kɛla, a ra wo le yiraka i la. **29** San wəronwula mɛnilu natɔ, suman di sɔn a ja jɛɛ jɛɛ ma Misiran jamana fan bɛɛ rɔ. **30** San woilu wa tamin, kɔnkɔ ri na ka san wəronwula kɛ. Mɔɔilu ka suman ba mɛn sɔrɔn san diyani wəronwula woilu kɔrɔ, ii ri jina wo bɛɛ kɔ, kɔnkɔ ri juuya jamana bɛɛ rɔ. **31** Kɔnkɔ ri juuya kɔsɛbɛ. Mɔɔilu ka suman mɛn sɔrɔn san diyani wəronwula wo rɔ, wo bɛɛ ri jina ii la fewu. **32** Mansa, i ka sibo jɛn kɛ sɛja fila. Wo kɔrɔ le ko Alla ra ban wo ko latɛɛ la. Alla ri wo kɛ lakaliyali bolo ma. **33** «Wo rɔ, mansa, i ye mɔɔ hankilima do jɛnin, mɛn ka ko kɔrɔ lɔn, ka wo lasii Misiran jamana kun na. **34** I ye mɔɔba doilu lasii jamana kɔndɔ, sa mɔɔ woilu wa suman mɛn sɔrɔn, mɔɔba woilu ye a tala looluna lamara. Ii ye a kɛ wo ja jamana fan bɛɛ rɔ san diyani wəronwula bɛɛ kɔrɔ. **35** I ye a fɔ ii yɛ ko ii ye suman woilu bɛɛ ladɛn wo ja le ma san woilu kɔrɔ, ka wo bɛɛ ladɛn jamana soilu la i tɔɔ rɔ ka a kɔnɔgbɛn. **36** Sa san wəronwula kɔnkɔ ba don

Misiran jamana rɔ tuma mɛn na, suman lamarani woilu ri ke jamana mɔɔilu la balo ri.» 37 Yusufu ka mɛn fɔ, wo diyara Misiran mansa ni a la jɛmɔɔilu bɛɛ yɛ. 38 Mansa ka a fɔ a la jɛmɔɔilu yɛ ko: «An di mɔɔ sɔrɔn Misiran yan, Alla la Nii yɛ mɛn dɔ ikomin cɛɛ jɛn?» 39 Mansa ka a fɔ Yusufu yɛ ko: «Alla ra wo bɛɛ yiraka i la. Wo rɔ, mɔɔ si tɛ yan, mɛn hankili ka bon i ta ri, mɛn ka ko kɔrɔ lɔn ile ri. 40 N di i lasii n na jamana kun na. I wa mɛn fɔ, n na mɔɔilu ri wo kɛ. Mansaya dɔrɔn de ri kɛ i ni nde tɛma. 41 N da i lasii Misiran jamana bɛɛ kun na.» 42 Mansa ka a la bolola koyini bɔ a bolo la, a la mansaya tɔmasere yɛ mɛn kan, ka wo don Yusufu bolo la. A ka faanin jumajuma di a ma, ka kanna nɛɛ saninnaman bila a kan na. 43 A ka a la sowontoro filana don Yusufu bolo. Mɔɔilu wara sowontoro wo jɛ ka ii kan nabɔ ko: «Bɛɛ yɛ ii majii!» Misiran mansa ka Yusufu lasii Misiran jamana bɛɛ kun na wo jɛ le ma. 44 Mansa ka a fɔ Yusufu yɛ ko: «Nde le Misiran mansa ri, kɔni mɔɔilu kana foyi ke Misiran jamana rɔ butun fɔɔ ile wa sɔn mɛn ma.» 45 Mansa ka Yusufu tɔɔ la ko Safinati Paneya, ka Potifera denmuso Asanati di a ma ka a kɛ a muso ri. Potifera wo tɛɛ yɛ ɔni so mɔɔilu la joo sarakalasela le ri. Nba, Yusufu kera Misiran jamana kunnasiila ri wo jɛ le ma. 46 A ka baara wo damira Ferawuna yɛ ka a tɛɛn a sɔrɔn da san bisawa bɔ. A bɔra mansa dafɛ, ka wa Misiran jamana rataama. 47 Awa, san wɔrɔnwula kera, suman yɛ sɔnna a jɛ jɛɛ jɛɛ ma. 48 San san, Yusufu ri suman naden suman ka waati la Misiran jamana fan bɛɛ rɔ a so mɛsɛn a ni a so kunba. Suman kanin yɔrɔ yɔrɔ a ka suman namara wo yɔrɔ kelen

de bee rɔ. **49** Wo rɔ, Yusufu ti se a jatela butun baa a tere ka siya kojuuya ikomin ba kipe. **50** Sani san wɔrɔnwula kɔnkɔ ye don jamana kɔndɔ, Yusufu muso Asanati ka dence fila sɔrɔn a ye. Asanati wo tere ye ɔni so mɔɔilu la joo sarakalasela Potifera denmuso le ri. **51** Yusufu ka a dence fɔlɔ tɔɔ la ko Manase, baa a ka a fɔ ko Alla ra a laɲina a la tɔrɔya bee kɔ rɔ, ka a hankili bɔ a fa wara rɔ. **52** A ka a dence filana tɔɔ la ko Efirayimu, baa a ka a fɔ ko Alla ka a ke, a tɔrɔni tere jamana men dɔ, a ra jiri ye. **53** San diyani wɔrɔnwula wo dafara Misiran tuma men na, **54** san wɔrɔnwula kɔnkɔ donda ikomin Yusufu ka a fɔ ɲa men ma. Kɔnkɔ donda jamana gbereilu bee rɔ, kɔni suman namarani tere fan bee rɔ Misiran. **55** Kɔnkɔ sera Misirankailu ma tuma men na, ii wara Misiran mansa madiya ko a ye suman di ii ma. Mansa ka ii jabi: «Ai ye wa Yusufu teren ye. A wa men fɔ ai ye, ai ye wo ke.» **56** Kɔnkɔ juuyara ka se Misiran jamana yɔrɔ bee rɔ, tuma men na, Yusufu ka suman namara bondonilu da laka, ka suman san Misirankailu ma. **57** Mɔɔilu bɔra jamana bee rɔ ka na suman san diya Yusufu ma Misiran, baa kɔnkɔ gbeleyara dunuɲa fan bee rɔ.

42 Nba, a fɔra Yakuba ye ko suman ye sɔrɔnna Misiran tuma menna, a ka a fɔ a denceilu ye ko: «Nfenna ai siini ai ɲɔɔn dagbela yan ten? **2** N da a men ko suman ye sɔrɔnna Misiran. Ai ye wa do san an ye, sa an kana faa kɔnkɔ bolo yan.» **3** Wo rɔ, Yusufu kɔrɔceilu mɔɔ tan wulira ka wa suman san diya Misiran, **4** kɔni Yakuba ma sɔn Yusufu dɔɔce Beniyaminu ye wa a kɔrɔceilu kɔfe, baa Yakuba silanni tere ko kojuu kana a sɔrɔn sila la. **5**

Isirayeli denceilu ni mɔɔ gberɛilu wara suman san diya Misiran, baa kɔnkɔ tere ye Kanaan jamana rɔ. **6** Wo ka a teren, Yusufu ye jamana kuntiyya la Misiran. Ale le tere suman sanna mɔɔ bɛɛ ma. Wo le ka a ke, a kɔrɔɛilu nara Yusufu ma, ka ii majii a kɔrɔ, ka ii kun majii. **7** Yusufu ka a kɔrɔɛilu yen tuma men na, a ma fili ii ma, kɔni a ka a ke ikomin a ma ii lɔn. A jamanda ii ma ka a fɔ ko: «Ai bɔni mi?» Ii ka a jabi: «An bɔni Kanaan jamana le rɔ, ka na suman jinin diya yan.» **8** Yusufu ma fili a kɔrɔɛilu ma, kɔni woilu filira ale ma. **9** Yusufu hankili bilara a la siboilu rɔ, a ka a kɔrɔɛilu yen sibo rɔ ja men ma. A ka a fɔ ii ye ko: «Ai nani jamana lakɔrɔsi diya le, sa ai ri a lɔn ai ri se an na ja men ma.» **10** Ii ka a jabi: «An tii, wo kuma tɛ! Ande, i la jɔnilu nani suman san diya le dɔrɔn. **11** An bɛɛ ye cɛɛ kelen den de ri. Mɔɔ telenniilu le ande ri. An tɛ jamana si lakɔrɔsila.» **12** Yusufu ka a fɔ ko «Ɛɛn de! Ai nani jamana lakɔrɔsi diya le.» **13** Ii ka a fɔ ko: «An ye i la jɔnilu le ri. An bɛɛ ye fa kelen de la. An fa siini Kanaan jamana le rɔ. A denceilu tere mɔɔ tan ni fila le ri. An dɔɔɛ ye an fa dafɛ ye bi. A tɔ kelen da sa.» **14** Yusufu ka a fɔ ko: «N ka a fɔ ja men ma, a ye wo ja kelen de ma jɔ! Ai nani jamana lakɔrɔsi diya le! **15** N di ii la kuma fɛɛfɛɛ ja men ma, wo le ye jin di. Ni ai dɔɔɛ dɔɔmani ma na yan, ai tɛ bɔ yan fewu. N ye n kali la wo la Misiran mansa tɔɔ le rɔ. **16** Ai mɔɔ kelen ye wa ai dɔɔɛ ta ka na a ri. Ai tɔilu ri wo makɔnɔ kaso la yan. Wo rɔ, n di ai la kuma fɛɛfɛɛ. Ni ai ka tujɔ le fɔ, n di wo lɔn. Ni wo tɛ, ai ma na foyi kanma, fɔ ka an na jamana lakɔrɔsi dɔrɔn. N ye n kalila wo rɔ Misiran mansa tɔɔ le rɔ!» **17** Wo rɔ, a

ka ii bila kaso la. Ii ka tele sawa ke ye. **18** A tele sawana, Yusufu ka a fo ii ye ko: «Nba, n silanni Alla ye. Wo ro, n ye men folo ai ye, ai ye wo mira, sa ai ri kisi. **19** Ni mo telenniilu le ai ri, mo kelen ye to kaso la yan ai bee no ro. Ai tilu ye wa suman di ai la denbaya konkoto ma, **20** koni a fere te fo ai ye na ai dace domani ri yan. A wa na, n di a lon ko ai ka tujia le fo n ye, sa ai kana faa.» Ii sonda wo ma. **21** Ii ka a fo i jon ye ko: «Sika te a ro, toroya jin da an saron Yusufu le koson. Wo lon, a torora an jakoro. A ka an madiya ko an ye hina a la, koni an ka an ban a ro. Wo le koson kojuu jin da an saron bi.» **22** Ruben ka a fo ii ye ko: «N ma a fo ai ye ko ai kana kojuu ke den na wa, koni ai ma son n na kuma ma? Nba, a jeli jininkali le jin ka a hake bo an do.» **23** Ii ma a lon ko Yusufu tolo ye ii kan na, baa ii ni Yusufu wa kuma, kan nataminna ri ii kan natamin i jon ma. **24** Yusufu ka a mabo ii la ka wa kasi. A kose men keni, a kumara ii ye, ka ban ka Simeyon bo ii ro ka a bolo sidi ii jana. **25** Yusufu ka a fo a la moilu ye ko ii ye a korocilu la borolu lafa suman na, ka ii kelen kelenna bee la wodi bila ii la boru wolu kondi, ka suman fanan di ii ma ka a ke ii sila fanda ri. Ii ka wo bee ke ikomin Yusufu ka a fo na men ma. **26** Ii ka borolu la ii la faliilu ko kan, ka sila mira ka wa. **27** Su kora ii ma tuma men na, ii ka ii lo yoro do ro ka sii ye. Mo kelen ka a la boru da laka ko a ye donnin dila a la fali ma. A ka a la wodi yen boru kondi. **28** A ka a fo a badenmailu ye ko: «N na wodi a ra lase n ma. A ye n na boru kondi yan.» Ii kondafilira kojuuya. Ii kondakaliyara ka a fo i jon ye ko: «Alla ra nfen de ke an na jin de ten?» **29** Nba, ii se

men keni ii fa Yakuba wara Kanaan jamana rɔ, ko men
 ka ii sɔrɔn, ii ka wo bɛɛ dantɛɛli kɛ a yɛ. Ii ka a fɔ ko:
30 «Misiran jamana kuntii jamanda an ma kosebe! A ka
 an jalaki ko an wani ii la jamana lakɔrɔsi diya le. **31** An
 ka a jabi an ye mɔɔ telenniilu le ri, ko an ma jamana si
 lakɔrɔsi fɔlɔ habadan. **32** An ka a fɔ ko an bɛɛ ye fa kelen
 de la, ko an mɔɔ tan ni fila le tɛɛ an fa bolo. Ko kelen da
 sa. Ko an dɔɔɛ dɔɔmani ye an fa dafɛ ye Kanaan jamana
 rɔ, **33** kɔni jamana kuntii wo ka a fɔ ko a ri a lɔn ko an
 ye mɔɔ telenniilu ri na men ma, ko wo le ye jin di. Ko
 an ye mɔɔ kelen to a bolo ye, ka na suman di an wara
 mɔɔilu kɔnkɔto ma. **34** Ko an ye wa an dɔɔɛ dɔɔmani ri a
 ma. Wo wa kɛ, ko a ri a lɔn ko an ma wa jamana lakɔrɔsi
 kanma, ko a ri a lɔn ko an ye mɔɔ telenniilu le ri, kosa a ri
 an badenma bɔ kaso la. Ko a ri jamana bɛɛ labila an yɛ.»
35 Nba, ii ka suman nabɔ ii la bɔrɔilu kɔndɔ tuma men
 na, ii bɛɛ ka ii la wodi bila bɔrɔneilu sidini yen suman
 bɔrɔilu kɔndɔ. Ii ni ii fa ka wodi sidini wo yen tuma men
 na, ii bɛɛ silanda. **36** Ii fa Yakuba ka a fɔ ii ye ko: «Eɛ! Ai
 ye n denilu bɔla n bolo. Yusufu tɛ yan butun. Simeyɔn
 fanan tɛ yan butun. Sisen ai ye a fɛ ka Beniyaminu fanan
 mira ka wa wo ri. Nin tɔrɔya bɛɛ ye nde le kan.» **37** Ruben
 ka a fɔ a fa yɛ ko: «I ye Beniyaminu karifa nde la. N di a
 lasɛ i ma. Ni n ma na Beniyaminu ri, i ye n dence fila bɛɛ
 faa Beniyaminu nɔ rɔ.» **38** Yakuba ka a fɔ ko: «Eɛn de! N
 dence tɛ wala ai kɔfɛ! A kɔrɔɛ Yusufu ra sa ka wo kelen
 pe to. Sisen n da kɔrɔ. Ni ko ka ale fanan sɔrɔn taama rɔ,
 n di faa jusumakasa bolo.» (Sheol h7585)

43 Nba, kɔnkɔ juuyara jamana kɔndɔ. **2** Yakuba denceilu nara suman men di ka bɔ Misiran, wo bantɔla le tɛrɛ. Wo rɔ, Yakuba ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai ye wa suman do san an yɛ Misiran.» **3** A dence Yahuda ka a jabi: «Cɛɛ wo ka a fɔ an yɛ le ka a magbeleya kosebɛ ko an tɛ a yen butun fo an dɔɔcɛ wa kɛ an kɔfɛ. **4** Ni i sɔnda an dɔɔcɛ Beniyaminu ye wa an kɔfɛ, an di wa ka suman san i yɛ. **5** Ni i kɔnin ma sɔn, an tɛ wa ye, baa cɛɛ wo ka a fɔ an yɛ ko an tɛ a yen butun fo an dɔɔcɛ wa kɛ an kɔfɛ.» **6** Isirayeli ka a fɔ ko: «Ai ra kojuu kɛ n na de! Nfenna ai ka a fɔ cɛɛ wo yɛ ko ai dɔɔcɛ ye ai kɔma?» **7** A denceilu ka a jabi: «Cɛɛ wo ka jininkali siyaman kɛ an kun, ka an maɲininka an na ko ma, a ni an na denbaya la ko ma. A ka a fɔ ko: «Ai fa kɛnde wa? Ai dɔɔcɛ ye ye?» An ka a jabi ten tuun. An ma wo lɔn ko a ri a fɔ an yɛ ko an ye wa an dɔɔcɛ ri.» **8** Yahuda ka a fɔ a fa Isirayeli yɛ ko: «N fa, i ye n dɔɔcɛ karifa n na, sa an di wa i kɔrɔ. Wo wa kɛ, kɔnkɔ tɛ ile ni ande a ni an denilu faa yan. **9** Nde jɛrɛ ri n lɔ den kunko la. Ni ko ka a sɔrɔn, i ye nde maɲininka. Ni n ma na a ri i ma, ka a labɔ i ɲakɔrɔ, wo jalakili tɛ bɔ n kan habadan. **10** Ni an kɔnin tun ma lanɔɔ yan, sa an da wa ka na siɲa fila.» **11** Ii fa Isirayeli ka a fɔ ko: «Nba, diyagboya le. Wo rɔ, ai ye an na jamana fen ɲuma doilu bila ai la bɔrɔilu kɔndɔ ka jamana kuntii wo sanba. Ai ye tulu do ta, a ni li ni wusulan ni latikɔlɔn ni jiriden doilu, pisitasi ni amande kɔnin. **12** Ai wara wodi men di fɔlɔ, ai ye wo ɲɔɔn fila ta, baa wodi men bilani tɛrɛ ai la bɔrɔilu kɔndɔ, fo ai ye ai kɔsɛ wo ri. Ai ri a sɔrɔn, ii jinanan de. **13** Nba, ai ye ai dɔɔcɛ ta ka wa cɛɛ wo tɛrɛn ye sisen. **14** Alla Sebeɛtii ye ai la hina don a

rɔ, kosa a ri Beniyaminu ni Simeyɔn nase ai ma, kɔni ni n
 bɔnɔra n deni la, n di bɔnɔ wo rɔ kosebe.» **15** Wo rɔ, ii
 ka Beniyaminu ta, a ni sanba fenilu, a ni wodi wo jɔɔn
 fila, ka sila mira ka wa Misiran. Ii se mɛn keni ye, ii wara
 Yusufu tɔrɔfɛ, ka ii lɔ a jɔkɔrɔ. **16** Yusufu ka Beniyaminu
 yen ii fɛ tuma mɛn na, a ka a fɔ a la bon kunnasiila ye ko:
 «Wa mɔɔ jɔnilu ri n na bon na, ka kolofen do faa ka a tibi.
 Ii kɛtɔ telerɔ dɔɔnnin kɛla nde le fɛ bi.» **17** Cɛɛ wo ka ii
 malɔ Yusufu la bon na ikomin Yusufu ka a fɔ a yɛ ja mɛn
 ma. **18** Ii watɔla Yusufu la bon na, wo ka ii masilan. Ii ka a
 fɔ ko: «An da lana yan wodi ko le rɔ, wodi mɛn bilara an
 na bɔrɔilu kɔndɔ an na ko fɔlɔ rɔ. Ii kɛtɔ belɔ an kan de,
 ka an na faliilu ta, ka an mira ka an kɛ jɔnilu ri.» **19** Wo
 rɔ, ii ka i madon Yusufu la bon kunnasiila la bonda la ka
 kuma a yɛ. **20** Ii ka a fɔ ko: «An fa, hake to an yɛ. Waati
 taminni, an nara suman san diya yan. **21** An bɔ mɛn keni
 yan, an ka an lɔ an sii diya. An ka an na bɔrɔilu da laka ka
 wodi bilani yen bɔrɔilu kɔndɔ. An na wodi bɛɛ le tɛɛ, an
 ka mɛn san suman na. Wodi wo nani an bolo ka a lase ai
 ma. **22** Suman sankɔ fanan nani an bolo, kɔni mɛn ka
 wodi do wo bila an na bɔrɔilu rɔ wo lon, an ma wo lon.»
23 Bon kunnasiila ka ii jabi: «Ai kana hamin wo la. Ai kana
 silan. Ai Maari Alla a ni ai fa Maari Alla, wo le ka wodi
 wo bila bɔrɔilu kɔndɔ ai yɛ. Ni wo tɛ, ai ka suman sankɔ
 mɛn bɔ, n ka wo sɔrɔn.» Wo rɔ, cɛɛ wo wara Simeyɔn ta
 ka na a di ii ma, **24** ka ii bɛɛ ladon Yusufu la bon na. A
 ka ji di ii ma ko ii ye ii sen mako. A ka dɔɔnnin di ii la
 faliilu fanan ma. **25** Ii nara sanba fen mɛnilu ri, ii ka woilu
 labɔ ka Yusufu makɔnɔ, baa a fɔra ii ye ko a ri na telerɔ

dōnnin diya ii fɛ ye. **26** Yusufu sera a wara tuma mɛn na, ii nara a la sanbailu di a ma bon na ka ii majii a kōrō. **27** Yusufu ka ii fō ko: «Tana tɛ ai la? Wo lon, ai ka ai fa la ko fō n yɛ ko a ra kōrōya. Ale don? A kɛndɛ fōlō?» **28** Ii ka Yusufu jabi: «Tana si tɛ an fa la, i la jōnce kōnin. A kɛndɛ.» Ii ka ii kun majii Yusufu kōrō. **29** Yusufu ka a janakalan ka a dōce Beniyaminu yen, a jɛrɛ na la den. A ka a fō ko: «Ai ka ai dōce mɛn na ko fō, wo le ye jin di wa?» Ii ka a fō ko: «Dōn, ale le.» Yusufu ka a fō a yɛ ko: «N den, Allama jumaya kɛra i yɛ.» **30** Beniyaminu hina donda Yusufu la kosebɛ. Wo rō, a kasitōla le tɛrɛ. A ka bō ii tōrɔfɛ i kōrō ka wa a jɛrɛ la bon kōndō ka kasi. **31** A ka ban kasila tuma mɛn na, a ka a ja lako, ka wa ii tɛrɛn ye. A ka a jɛrɛ mira ka a fō a la mōoilu yɛ ko ii ye na balo di ii ma. **32** Ii ka Yusufu la balo bō a la a dan na, ka a badenmailu ta bō a dan na. Misiranka mɛnilu tɛrɛ ye, ii ka woilu fanan ta bō a dan na, baa Misirankailu ti sōn ka dōnnin kɛ Heburuilu fɛ. Ii tana le wo ri. **33** Yusufu ka a badenmailu lasii a jakōrō, ka ii tuun i jōn na ka bɛn ii si kasabiya ma, ka a damira kōrōmamō ma ka wa se dōmamō ma. Ii ka ii siija wo yen tuma mɛn na, ii ka i jōn dagbɛ ka kabannakoya. **34** Balo mɛn tɛrɛ ye Yusufu kōrō, a la mōoilu ka a badenmailu bɛɛ sō wo le rō. Beniyaminu ka mɛn sōrōn, wo kɛra a kōrōcɛilu ta jōn loolu le ri. Ii ka dōnnin kɛ ka ii min, ka sɛwa Yusufu la kosebɛ.

44 Nba Yusufu ka a fō a la bon kunnasiila yɛ ko: «Ii la bōrōilu lafa suman na. Ii la faliilu di se donin mɛn kōrō, i ye wo jate di ii ma. I wa bōrōilu lafa, i ye ii kelen kelenna

bæe la wodi la suman kan ii la bərəilu kəndə. **2** I ye n na wodigbæ minninfen bila dəməməwə la bərə kəndə a la wodi kan.» Bon kunnasiila ka wo bæe kə ikomin Yusufu ka a fə a ye ɲa mən ma. **3** Wo duusagbeni jona Yusufu ka sila di ii ma. Ii ka ii la doninilu la ii la faliilu kə kan, ka wa. **4** Ka a tərən ii ma janfa so la fəlo, Yusufu ka a fə a la bon kunnasiila ye ko: «Wa ii kə! I wa se ii ma tuma mən na, i ye a fə ii ye ko: «Nfenna ai ka kojuma sara kojuu la? **5** Nfenna ai ka n tii la minninfen sonya? A ye a minna wo le la, a ye ɲaɲinin kəla wo le la. Ai ra kojuu ba le kə ɲin di de!» **6** Bon kunnasiila wara se ii ma tuma mən na, a kumara ii ye ikomin Yusufu ka a fə a ye ɲa mən ma. **7** Ii ka a jabi: «An tii, nfenna i ye an jalakila ten? An tɛ ko su wo kəla fewu! **8** I jɛɛ ka a lən ko an nani wodi ri an na bərəilu kəndə wo lən, ka bə Kanaan jamana rə ka na wodi wo di i ma. A ye di? An di wodigbæ wala sanin sonya i tii la bon na wo rə wa? **9** An tii, ni i ka minninfen yen an si kunma, wo tii ri faa. Ka a la wo kan fanan, an tɔilu ri kə i la ɲonilu ri.» **10** Bon kunnasiila ka a fə ko: «Ale le wo ri, n da diɲe wo ma, kəni minninfen wa yen məwə mən kunma, wo ri kə n na ɲon di. Ai tɔilu tɛ jalakili.» **11** Wo yərə wo rə, ii ka ii la bərəilu laɲii duu ma ka ii da laka. **12** Bon kunnasiila ka bərəilu ragbæ. A ka a damira kərəməməwə ta ma, ka wa se doomaməwəilu ta ma. A ka minninfen yen Beniyaminu la bərə kəndə. **13** Wo le rə, ii ka ii la durukiilu rafara ii kan na jusukasi bolo ma. Ii ka ii la bərəilu la faliilu kə kan, ka ii kəse so kəndə. **14** Yahuda ni a badenmailu sera Yusufu wara ka a tərən a ye ye fəlo. Ii ka ii la duu ma a kərə. **15** Yusufu ka a fə ii ye ko: «Ai na

nfen ko kela jin ten? Ai ma a lon ko nde jɔɔn di jɔɔnin
 ke ka koilu lon wa?» **16** Yahuda ka a fɔ ko: «N tii, an ti
 se foyi fɔla. Kuma te an bolo butun. An ti se an bɔla ko
 jin dɔ. Alla jere le ra an sɔnjuu labɔ gbɛ rɔ. An bɛɛ ye i
 la jɔnilu le ri sisen, minninfen yenni mɛn kunma, a ni
 an tɔilu bɛɛ.» **17** Yusufu ka a jabi kɔnin ko: «Ka ii bɛɛ
 jalaki ten, n te ko su wo kela fewu! Minninfen yenni mɛn
 kunma, wo le ketɔ n na jɔn di. Ai tɔilu ye wa here rɔ ai fa
 wara.» **18** Yahuda ka a madon Yusufu la, ka a fɔ a ye ko:
 «N tii, i jaandi, i ye dije n ye kuma i ye. N ka a lon ko i ni
 Misiran mansa bɛɛ ka kan. I kana mɔnɛ n ma. **19** N tii, an
 na ko fɔlɔ yan, i ka an mapininka an fa ni an badenmailu
 ma. **20** An ka i jabi an fa ye ye, ko a ra kɔɔya kɔɛbɛ.
 Ko an dɔɔɛ dɔɔmani fanan ye ye, an fa kɔɔyanin ka
 mɛn sɔrɔn. Doomamɔɔ wo kɔɔɛ ra faa, ka a kelen pe to.
 Dogbere te ye butun, a ni mɛn ye na kelen na. A la ko
 duman an fa ye kɔɛbɛ. **21** I ka a fɔ an ye ko an ye na a ri
 yan, kosa i ja ri la a kan. **22** An ka a fɔ i ye wo lon ko den
 ti se bɔ la an fa tɔɔfɛ. Ni a bɔra a tɔɔfɛ an fa ri faa, **23**
 kɔni, an tii, i ka an jabi ni an dɔɔɛ ma na an kɔfɛ yan, ko
 an te i yen butun. **24** «Wo rɔ, an ka an kɔɛ an fa wara
 tuma mɛn na, an ka i la kuma lase a ma. **25** Lon do rɔ, an
 fa ka a fɔ ko an ye na suman do san ikɔ. **26** An ka a jabi an
 ti se nala suman san diya fo an dɔɔɛ wa na an kɔfɛ, baa
 cɛɛ wo ka a fɔ ko an te a yen butun fo an dɔɔɛ wa ke an
 kɔfɛ. **27** An fa ka a fɔ an ye ko an ka a lon ko a muso Raseli
 ka dence fila-pe le sɔrɔn a ye. **28** Ko kelen da tunun a ma.
 Ko a miri rɔ, ko wara juu le ka a mira ka a rafarafara. Ko
 kebi wo lon, a ma a yen butun. **29** Ko ni an wara do jin

fanan di don? Ni ko ka a sərən taama rɔ, ko a kərɔyani ri faa niilafin dɔ. An fa kan ten. (Sheol h7585) **30** «Nba, ni n ka n kɔsɛ i la jɔnce, n fa, ma sisen ka den to n kɔ yan, wo tɛ bɛn. Den wo le ye n fa la ko bɛɛ ri. **31** N fa wa a yen tuma mɛn na ko den wo ma a kɔsɛ an fɛ, a ri faa. An fa kərɔyani ri faa jusumakasa rɔ, wo le rɔ an di kɛ wo sababu ri. (Sheol h7585) **32** Ka a la wo kan, n ka n lɔ den na kunko la. N ka a fɔ n fa yɛ ko ni n ma kɔsɛ den di a ma, n fa hake ri to nde kan kadawu. **33** I jaandi, i ye n kɛ i la jɔn di den nɔ rɔ, kosa den di a kɔsɛ a kərɔcɛilu kɔfɛ. **34** N ye n kɔsɛla n fa ma di, ni den tɛ n bolo? N tɛ i se n fa jusumakasani yenna fewu.»

45 Nba, Yahuda banni kumala, Yusufu ma se a jɛrɛ mirala a la jɔnilu jana. A ka ii jamari ko ii bɛɛ ye bɔ. Mɔɔ gbɛrɛ si tun tɛ ye tumana mɛn na, fɔ Yusufu ni a badenmailu, Yusufu ka a jɛrɛ yiraka ii la. **2** A kasira kɔsɛbɛ, fɔ Misirankailu ka a kasi kan mɛn kɔkan. Wo ko fɔra mɔɔilu jana Misiran mansa wara. **3** Yusufu ka a fɔ a badenmailu yɛ ko: «Yusufu le nde ri! N fa kɛndɛ wa?» Yusufu badenmailu ma se a jabila, baa ii silanni tɛrɛ kojuuya. **4** Yusufu ka a fɔ ko: «Ai ye i madon n na.» Ii ka i madon a la tuma mɛn na, a ka a fɔ ko: «Ai badenma Yusufu le nde ri, ai ka mɛn san Isumayila bɔnsɔn julailu ma mɛn ye taala Misiran. **5** Ai jusu kana a lafin. Ai kana mɔnɛ ai jɛrɛ ma n san ko rɔ. Alla le ka n nana ai jɛ yan sa n di kɛ sababu ri ka mɔɔilu kisi kɔnkɔ ma. **6** Kɔnkɔ san fila le jamana kɔndɔ jin. A ra to san loolu le ma, sɛnɛkɛlailu ti nala foyi sərɔnna sɛnɛ rɔ. **7** Alla le ka n lɔ ai jɛ yan ka an to yan an fa bɔnsɔnilu kisibaya kanma, sa ai

bɔnsɔn kana tunun dunuya ma. **8** Aile ma n nana yan de. Alla le ka n nana yan ka n ke Misiran mansa lalila ri, ka n nasii mansa la bon kun na, ka n nasii Misiran jamana bee kun na. **9** Ai ye ai kaliya ka i kɔse n fa ma. Ai ye a fɔ a ye ko a dence Yusufu ka a fɔ ko Alla ra a lasii Misiran jamana bee kun na. Ko a ye a kaliya ka na n teren yan. **10** Ko a ri a sii Koseni jamana rɔ, ka to n tɔrɔfe yan. Ko a ye na, a ni a la denilu ni a la mamarenilu ni a la kolofenilu ni a bolofen bee. **11** Ko n di ii balo, baa kɔnkɔ ri san loolu ke fɔlɔ. Sa a ni a la mɔɔ bee kana bolokolonya kojuuya.» **12** Yusufu ka a fɔ ko: «Nba, ai payen n na sisen. N dɔɔce Beniyaminu fanan payen n na. Ai ra a yen ko Yusufu jere le kumala ai ye. **13** Mɔɔilu ye n bonyala ja men ma Misiran yan, ai ye wo fɔ n fa ye. Ai ra fen fen yen ai ja la yan, ai ye wa wo bee fɔ a ye, ka ban ka na a ri jona.» **14** Nba, Yusufu ka a ton a dɔɔce Beniyaminu kan ka kasi. Beniyaminu fanan ka a ton a kan ka kasi. **15** Yusufu kasimantɔ ka a ton a kɔrɔce kelen kelenna bee kan ka ii sunbu. Wo le ka a ke, a kɔrɔceilu ka kuma damira a fe. **16** Nba, Yusufu badenmailu na ko fɔra Ferawuna wara tuma men na, wo diyara mansa ni a la jemɔɔ bee ye. **17** Mansa ka Yusufu kili ka a fɔ a ye ko: «A fɔ i badenmailu ye ko ii ye ii doninilu la ii la faliilu kɔ kan ka ii kɔse Kanaan jamana rɔ. **18** Ii wa se ye, ii ye ii fa ni ii la mɔɔ bee ta ka na ii ri n ma. N di duu juma di ii ma, men ka jɔi duu bee ri Misiran. Ii ri an na jamana balo juma dɔɔn. **19** I ye a fɔ i badenmailu ye fanan ko ii wa ke wala, ii ye wontoro doilu ta Misiran yan. Ii wa se ii fa wara, ii ri ii musoilu ni ii denilu ni ii fa lasii wontoro woilu kɔndɔ ka na woilu ri

yan. **20** Ni ii bolofen doilu tora ii kɔ ye, ii kana hamin woilu la, baa Misiran fen jumajumailu le dito ii ma yan.»

21 Nba, Misiran mansa ka men fɔ Isirayeli denilu ye, ii ka wo ke. Yusufu ka wontoroilu di ii ma, ka ben mansa la kuma ma. A ka sila fanda suman fanan di ii ma. **22** A ka faanin kura di ii kelen kelenna bee ma, koni a ka wodigbe keme sawa ni faanin kura loolu di Beniyaminu ma. **23** A ka a fa sanba falice tan ni falimuso tan na. A ka falice woilu donin Misiran fen jumailu la, ka falimusoilu donin sumankise ni buru ni donninfen gberailu la, menilu ri a fa balo taama ro. **24** A ka sila di a badenmailu ma wo ro ka a fɔ ii ye ko: «Ai kana silan de!» **25** Ii bora Misiran ka wa ii fa Yakuba teren Kanaan jamana ro. **26** Ii seni ye, ii ka a fɔ a ye ko: «Yusufu kende le! Ale le jere siini Misiran jamana bee kun na sisen.» Kuma wo bararo Yakuba ro fo ka a dan natamin. A ma la a la fewu. **27** A denceilu ka Yusufu la kuma bee lase a ma tuma men na, Yakuba ka wo bee men ka wontoroilu yen fanan, Yusufu ka menilu lana a ta kanma. Wo le ro, a sewara ka a jaalen. **28** A ka a fɔ ko: «N dence Yusufu kende folo! Nde te foyi nininna butun ka tamin wo kan. N di wa n ja la a kan sisen sani n ye sa.»

46 Wo ro, Isirayeli ka a bolofen bee ta ka sila mira ka wa Misiran. A sera Beri-Seba, a ka saraka bo ka a di a fa Isiyaka Maari Alla ma. **2** Su wo ro, Alla ka Isirayeli kili ko: «Yakuba, Yakuba!» A ka jabi: «Naamun.» **3** Alla ka a fɔ ko: «N ye i fa Maari Alla le ri. I kana silan Misiran taa ko ro, baa n di i bonsɔn siyaya ye kosebe kosebe. **4** N jere di wa i kofe Misiran. N jere le keto i bonsɔn nanala yan fanan. I sa tuma wa se, Yusufu jere ri i pakise latunun.»

5 Wo rɔ, Yakuba wulira ka bɔ Beri-Seba. A denceilu ka a ladon wontoro kɔndɔ, Misiran mansa ka mɛn nana a ta kanma. Ii ka ii denilu ni ii musoilu fanan nadon wontoroilu kɔndɔ. **6** Ii ka ii la kolofenilu fanan ta, a ni ii bolofenilu bɛɛ, ii ka mɛnilu sɔrɔn Kanaan jamana rɔ. Yakuba ni a la denbaya bɛɛ wara Misiran wo ja le ma. **7** A denceilu bɛɛ wara a kɔfɛ, a ni a denmusoilu, a ni a mamarenilu, a la denbaya bɛɛ kɔnin. Woilu bɛɛ wara Misiran Yakuba kɔfɛ. **8** Nba Isirayɛlika mɛnilu wara Misiran, Yakuba ni a la denceilu kɔnin, wo tɔɔilu le jin di. Yakuba dence fɔlɔ tɔɔ le ko Rubɛn. **9** Rubɛn denceilu le ten: Hanɔki, Palu, Hɛsirɔn a ni Karimi. **10** Simeyɔn, wo denceilu le ten: Jɛmuwɛli, Jamin, Owadi, Jakin, Sohari, Sawuli. Sawuli na tɛrɛ Kanaanka do le ri. **11** Lebi, wo denceilu le Kerisɔn ni Kohati ni Merari ri. **12** Yahuda, wo denceilu le ten: Ɛri, Onan, Sela, Pɛrɛsi a ni Serahi, kɔni Ɛri ni Onan sara Kanaan jamana rɔ. Pɛrɛsi denceilu le Hɛsirɔn ni Hamuli ri. **13** Isakari, wo denceilu le ten: Tola, Puwa, Yɔbu a ni Simirɔn. **14** Sabulɔn, wo denceilu le Serɛdi ni Elɔn ni Jalɛli ri. **15** Leya ka dence mɛnilu sɔrɔn Yakuba yɛ Padani Aramu, woilu le woilu ri. A ka denmuso do fanan sɔrɔn a yɛ ye, mɛn tɔɔ ko Dina. Yakuba bɔnsɔn mɛnilu bɔni Leya rɔ, wo bɛɛ ladennin kɛra mɔɔ bisawa ni mɔɔ sawa le ri. **16** Kadi, wo denceilu le ten: Sɛfɔn, Haki, Suni, Ɛsibon, Ɛriya, Arɔdi, a ni Arɛli. **17** Asɛri, wo denceilu le ten: Imina, Isiba, Isibi a ni Beriya. Asɛri denmuso tɔɔ ko Sera. Beriya denceilu le Hebɛra ni Malikiyɛli ri. **18** Silipa wo tɛrɛ jɔnmuso le ri, Laban ka mɛn di a denmuso Leya ma. Yakuba bɔnsɔn mɛnilu bɔni Silipa rɔ, wo bɛɛ

ladennin kera mɔɔ tan ni wɔɔrɔ le ri. **19** Yakuba muso Raseli denceilu le Yusufu ni Beniyaminu ri. **20** Asanati ka dence fila sɔrɔn Yusufu ye Misiran. Do tɔɔ ko Manase. Do tɔɔ ko Efirayimu. Asanati tere Potifera denmuso le ri, men tere ye Oni so mɔɔilu la joo sarakalasela ri. **21** Beniyaminu denceilu le ten: Bela, Beker, Asibeli, Kera, Naman, Ehi, Rɔsi, Mupimi, Hupimi a ni Aridi. **22** Raseli ka dence menilu sɔrɔn Yakuba ye, woilu le woilu ri. Yakuba bɔnsɔn menilu bɔni Raseli rɔ, wo bɛe ladennin kera mɔɔ tan ni naanin le ri. **23** Daan, wo dence le Husimu ri. **24** Nafitali, wo denceilu le ten: Jaseli, Kuni, Jeseri, a ni Silemu. **25** Bilaha ka dence menilu sɔrɔn Yakuba ye woilu le woilu ri. Bilaha wo tere jɔnmuso le ri, Laban ka men di a denmuso Raseli ma. Yakuba dence menilu bɔni Bilaha rɔ, wo bɛe ladennin kera mɔɔ wɔrɔnwula le ri. **26** Mɔɔ menilu wara Misiran Yakuba kɔfe, menilu bɔni ale rɔ kɔnin, woilu bɛe ladennin tere mɔɔ biwɔrɔ ni mɔɔ wɔrɔ le ri. A biranmusoilu ma jate. **27** Yusufu ka dence fila sɔrɔn Misiran. Nba, Yakuba la mɔɔ menilu nara Misiran, wo bɛe ladennin kera mɔɔ biwɔrɔnwula le ri. **28** Nba, Yakuba ka Yahuda lawa a jɛ Misiran, ka wa a fɔ Yusufu ye ko ii ye i jɔɔn ben Koseni jamana rɔ. Yakuba ni a la mɔɔilu sera Koseni tuma men na, **29** Yusufu donda a la sowontoro kɔndɔ ka wa a fa kunben Koseni. A ka a fa yen tuma men na, a ka a fa laben ka a ke a kɔnkɔndɔ ka kasi. A mɛnda kasila kosebe. **30** Yakuba ka a fɔ Yusufu ye ko: «Hali ni n sara bi, wo tɛ baasi ri, baa n da i yen, ka a lɔn ko i kɛnde le.» **31** Yusufu ka a fɔ a badenmailu ni a fa la tɔilu ye ko: «N di wa a fɔ mansa ye ko n badenmailu ni n

fa la mōoilu bɛɛ ra bɔ Kanaan jamana rɔ ka na n ma. **32** N di a fɔ a yɛ ko ai bɛɛ ye kolofen kɔnɔmadenilu le ri, ko ai la baara le kolofen namara ri. N di a fɔ a yɛ ko ai ra na ai la kolofen bɛɛ ri, a ni ai bolofenilu bɛɛ. **33** Wo rɔ, ni mansa ka ai kili ka ai la baara majininka, **34** Ai ye a jabi: «An tii, an ye kolofen namarala le ri kebi an na deniya tumana. An benbailu bɛɛ ka wo baara le kɛ.» Ni ai ka a jabi wo ja mɛn ma, a ri sɔn ai ye ai sii Kosɛni jamana rɔ, baa kolofen kɔnɔmadenilu ma di Misirankailu ye muumɛ.»

47 Wo rɔ, Yusufu wara a fɔ Misiran mansa yɛ ko: «N fa ni n badenmailu ra na ka bɔ Kanaan jamana rɔ. Ii nani ii la kolofenilu ri, a ni ii bolofen bɛɛ. Ii ye Kosɛni sisen.» **2** Yusufu ka a badenma loolu yiraka mansa la, a ka menilu lana wo kanma mansa wara. **3** Mansa ka woilu majininka ko: «Ai la baara ye nfen di?» Ii ka mansa jabi: «An tii, an ye kolofen kɔnɔmadenilu le ri, ikomin an benbailu tɛɛ ye ja mɛn ma. **4** An nani sii diya jininna i wara yan, ka a masɔrɔn kɔnkɔ ra gbeleya an kan Kanaan jamana rɔ. Kolofenilu la dɔnnin tɛ ye butun. Wo rɔ, an tii, an ye i madiyala, i jaandi, i ye diɲɛ an ye an sii Kosɛni jamana rɔ.» **5** Mansa ka a fɔ Yusufu yɛ ko: «I fa ni i badenmailu ra na i ma. **6** An na jamana Misiran ye i ta le ri. Wa i fa ni i badenmailu lasii yɔrɔ jumajuma rɔ, yɔrɔ mɛn ka ji a tɔ bɛɛ ri. Ii ye ii sii Kosɛni. Ni i ka doilu sɔrɔn ii rɔ, menilu kusan kolofen marala kosebe, i ye n na kolofen fanan don woilu bolo.» **7** Yusufu ka a fa Yakuba lana ka a yiraka mansa la. Yakuba duwara mansa yɛ. **8** Mansa ka Yakuba majininka ko: «N fa, i sɔrɔn da san yeli bɔ?» **9** Yakuba ka a fɔ ko: «N da san kɛmɛ ni san bisawa sɔrɔn

n na dunɔɔaratee bee rɔ, wo bee rɔ, n si ma siya a ni n da tɔɔya siyaman sɔɔn. N si ma siyaya ikomin n failu ka si sɔɔn ii la dunɔɔaratee rɔ ja mɛn ma.» **10** Yakuba duwara mansa ye ikɔ ka wa. **11** Yusufu ka duu di a fa ni a badenmailu ma ka ii lasii Misiran jamana rɔ ikomin mansa ka a fɔ a ye ja mɛn ma. Duu wo tɛɛ ye Ramesisi le. Yɔɔ wo ka ji jamana yɔɔ tɔ bee ri. **12** Yusufu ka a fa ni a badenmailu ni a fa la mɔɔ balo, bee ni a la denbaya. **13** Nba, kɔnkɔ juuyara kosebe, ka a masɔɔn suman tun tɛ sɔɔnna fan si. Mɔɔilu fanka tɛɛ ye desela kɔnkɔ bolola Misiran jamana ni Kanaan jamana rɔ. **14** Misirankailu ni Kanaankailu ka ii la wodi bee san Yusufu ma suman na. Yusufu ka wodi wo mira Misiran mansa ye ka wa a di a la bon na. **15** Wodi banda Misirankailu ni Kanaankailu bolo la tuma mɛn na, Misiranka bee nara Yusufu tɛɛn ka a fɔ a ye ko: «Suman di an ma. I kana sɔn an ye faa i jana ten. An na wodi bee ra ban fewu.» **16** Yusufu ka ii jabi: «Ni ai la wodi banda, ai ye na ai la kolofenilu ri, ka wa woilu falɔn suman na.» **17** Wo rɔ, ii nara ii la kolofenilu ri Yusufu ma. Soilu ni saailu ni bailu ni nisiilu ni faliilu, ii nara wo bee ri. Yusufu ka kolofen wo bee falɔn suman na, ka mɔɔilu balo san kelen wo kɔɔ. **18** San wo taminni, ii nara Yusufu tɛɛn ikɔ, ka a fɔ a ye ko: «An fa, i ka a lɔn ko an na wodi ra ban. An na kolofen bee ra ke i ta ri fanan. Foyi ma to an bolo fɔ an jɛɛ ni an na duu. **19** I jaandi, i kana sɔn an ye faa i jana ten, sa an na duu rakolon kana to. I ye an ni an na duu san suman na. An di ke mansa la jɔnilu ri. An na duu ri ke a ta ri. I ye suman di an ma, sa an di balo. I ye si di an ma, sa an na sɛɛilu lakolon kana to.» **20** Wo

rɔ, Yusufu ka Misiran duu bɛɛ san mansa yɛ. Misirankailu
 bɛɛ ka ii la sɛnɛilu san, ka a masɔrɔn kɔnkɔ ra juuya fɔɔ
 ka a dan natamin. Jamana duu bɛɛ kɛra mansa ta ri ja wo
 le ma. **21** Ka bɔ jamana kun do la, ka wa bila a kun do la,
 Yusufu ka jamana mɔɔilu kɛ jɔnilu ri. **22** A ka duu bɛɛ
 san, fɔɔ duu mɛn tɛrɛ ye mɔɔilu la joo sɔlailu bolo, baa
 mansa tɛrɛ ye mɔɔilu la joo sɔlailu sɔla suman na tuma
 bɛɛ. Suman wo kɛra woilu balo ri. Wo le kosɔn woilu ma
 ii la duu san. **23** Yusufu ka a fɔ mɔɔilu yɛ ko: «N da ai ni ai
 la duu san mansa yɛ bi. Nba, ai ye si jin ta ka wa a foyi ai
 la sɛnɛilu rɔ, **24** kɔni ai wa suman mɛn ka, ai ye wo tala
 loolu ri, ka tala kelen di mansa ma. A tɔ naanin, ai ta le
 wo ri. Ai ye do kɛ si ri, ka do kɛ balo ri, sa ai ri ai jɛrɛ ni ai
 denilu ni ai wara mɔɔilu bɛɛ balo.» **25** Ii ka Yusufu jabi:
 «An fa, i ra kɔɓuma kɛ an yɛ ka an kisi kɔnkɔ ma. An di
 kɛ mansa la jɔnilu ri.» **26** Yusufu ka sariya sii Misiran
 jamana rɔ ko mɔɔilu wa suman mɛn ka, wo ye tala loolu
 ri, ka tala kelen di mansa ma. Sariya wo siini ye fɔlɔ haan
 bi. Mɔɔilu la joo sarakalaselailu la duu le dɔrɔn ma kɛ
 mansa ta ri. **27** Nba, Isirayeli la mɔɔilu ka ii sii Kosɛni
 jamana rɔ Misiran. Ii ka nanfulu sɔrɔn ye ka jiri kɔsɛbɛ.
28 Yakuba si bɛɛ ladennin kɛra san kɛmɛ ni san binaanin
 ni san wɔrɔnwula le ri. A ka san tan ni wɔrɔnwula kɛ
 Misiran jamana rɔ. **29** A sa waati sudunyanin tuma mɛn
 na, a ka a dence Yusufu kili ka a fɔ a yɛ ko: «Ni n duman i
 yɛ, i ye i bolo la n woro kɔrɔ ka lahidi ta n yɛ ko i ka kan
 ka jumaya mɛn kɛ n yɛ, i ri wo kɛ ka kankelentiya kɛ n
 yɛ n na saya kɔ rɔ, ko i tɛ n su don Misiran jamana rɔ yan
 fewu. **30** N ye a fɛ i ye n su don n benbailu su don diya. I

ye n su ta ka bɔ Misiran ka wa a don diya wo rɔ.» Yusufu ka a fɔ ko: «N di a kɛ ikomin i ka a fɔ ja mɛn ma.» **31** Yakuba ka a fɔ ko: «I kali n yɛ.» Yusufu ka a kali a yɛ. Wo rɔ, Yakuba ka i birin a la lafen kun na ka Alla bato.

48 Waati wo taminni a fɔla Yusufu yɛ ko a fa ma kɛndɛ. Wo rɔ, a ka a dɛncɛ fila ta, Manase ni Efirayimu kɔnin, ka wa a fa tuwa. **2** A fɔra Yakuba yɛ tuma mɛn na ko a dɛncɛ Yusufu ra na, a ka a raja ka i wuli, ka i sii a la lafen kan. **3** Yakuba ka a fɔ Yusufu yɛ ko: «Alla Sebɛɛtii bɔra gbɛ rɔ n yɛ Lusi so dafɛ Kanaan jamana rɔ, ka jumaya kɛ ka baraka don n na kɔ rɔ. **4** A ka a fɔ n yɛ ko: «N di i jiri, ka i bɔnsɔn siyaya ka a kɛ jama siyaman ba ri. N di jamana jin di i bɔnsɔn ma i kɔma rɔ, ka a kɛ ii ta ri kadawu.» **5** Yakuba ka a fɔ Yusufu yɛ ko: «I ka i dɛncɛ Efirayimu ni i dɛncɛ Manase sɔrɔn Misiran yan ka a tɛrɛn n tun ma na i tɔrɔfɛ fɔlɔ, kɔni sisen, n da woilu kɛ n denilu ri. Efirayimu ni Manase ra kɛ n ta ri sisen ikomin Ruben ni Simeyɔn ye n ta ri ja mɛn ma. **6** Ni i ka den mɛnilu sɔrɔn woilu kɔ, woilu ri kɛ i ta ri. Woilu bɔnsɔn di duu sɔrɔn Efirayimu ni Manase bɔnsɔn ta ni rɔ. **7** N bɔra Padani Aramu rɔ ka n kɔsɛ n fa wara tuma mɛn na, Raseli sara ka n niilafin kojuuya. A sara sila la Kanaan jamana rɔ, ka a tɛrɛn an tun da sudunya Efirata so la. N ka a su don Efirata sila la ye.» Efirata mɛn tɔɔ bi ko Bɛtilɛhemu. **8** Isirayɛli ka Yusufu dɛncɛilu yen tuma mɛn na, a ka a fɔ ko: «Yon de jinilu ri?» **9** Yusufu ka a fa jabi: «Alla ka dɛncɛ fila mɛn di n ma yan, woilu le jin di.» Yakuba ka a fɔ ko: «Ii lana n ma yan, sa n di duwawu kɛ ii yɛ.» **10** Isirayɛli ja lafinni tɛrɛ. A tun tɛ fen nasala kɔsɛbɛ butun.

Yusufu ka a denceilu madon a la tuma men na, Isirayeli ka a ton ii kan ka ii sunbu. **11** A ka a fo Yusufu ye ko: «N ma a lon fewu ko n di i yen butun, koni Alla ra a ke n da i denceilu fanan yen sisen.» **12** Yusufu ka a denceilu ta ka ii bo a fa sen kan, ka a majii, ka a kun majii a fa korɔ. **13** A wulira ka a denceilu madon a fa la, ka Efirayimu lasii a fa bolomaran fe, ka Manase lasii a fa bolokinin fe. **14** Hali wo, Isirayeli ka a bolo latamin a jɔɔn ko ɔ. A ka a bolokinin natamin ka a la Efirayimu kun do, ni a ye doomamɔo ri. A ka a bolomaran natamin ka a la Manase kun do, wo men ye den folo ri. **15** Wo ɔ, a duwara Yusufu ye ko: «N benba Iburahima ni n fa Isiyaka tere ye taamala ka ben Alla men kan ma, wo ye jumaya ke den jinilu ye. Alla men ka a lo n joro ka a damira n sɔɔn waati ma haan ka se bi ma, wo ye jumaya ke den jinilu ye. **16** Alla men nara n ma ikomin meleka, ka n kisi kojuu bee ma, Wo ye jumaya ke den jinilu ye. Denilu sababu la n too kana tunun, A ni n benba Iburahima too ni n fa Isiyaka too. Ka ii bɔnsɔn siyaya a ja jere jere ma duukolo kan, Alla ma wo kera.» **17** Yusufu ka a yen tuma men na ko a fa ra a bolokinin la Efirayimu kun do, wo ma diya Yusufu ye. A ka a fa bolo mira ka a bo Efirayimu kun do, ka a la a dence folo Manase kun do. **18** A ka a fo a fa ye ko: «N fa, i filinin de. Den folo le Manase ri. I bolokinin la wo kun do.» **19** A fa, konin, ma son wo ma. A ka a fo ko: «N dence, n ye men kela, n ka wo lon jo. Manase bɔnsɔn fanan di siyaya ka ke kabila ba ri. A ri bonya, koni a dooce ri bonya ka tamin a kan. A dooce bɔnsɔn di ke jama siyaman di.» **20** A duwara ii ye wo lon. A ka a fo ko: «Isirayelika di duwa

mɔɔilu ye ai tɔɔ le rɔ ka a fɔ ko: «Alla ma i kɛra ikomin Efirayimu ni Manase ye ja mɛn ma.» Wo rɔ, Yakuba ka Efirayimu bila Manase jɛ. **21** A ka a fɔ Yusufu ye ko: «N satɔ le, kɔni Alla ri to ai fɛ. A ri ai lasɛ ai fa wara Kanaan jamana rɔ ikɔ. **22** N di i sɔ ka tamin i badenmailu kan, ka Sɛkemu koyinke ma yɔrɔ di i ma. N ka Amɔrikailu kɛɛ n na fanmuru ni bijɛkala la ka yɔrɔ juma wo mira ii la.»

49 Yakuba ka a denceilu kili ko: «Ai ye na ai laden n tɔrɔfɛ. N ye a fɛ ka koilu lasɛ ai ma, menilu kɛtɔ ii la sini nato kɔnin. **2** N denceilu, ai ye na ai tolo malɔ nde ai fa Yakuba la, a ye fola n ma ko Isirayɛli. **3** Rubɛn, ile le n dence fɔlɔ ri. I fɔlɔ le kɛra n na cɛya ni n na fanka fɔlɔ ri. Bonya ni sebaya ye i bolo ka tamin i dɔɔcɛilu kan, **4** kɔni i ye ikomin ji ba woyetɔ, mɛn ti se a jɛrɛ mirala. I ti nala kɛla bonkun ri fewu, baa i ra i la i fa la lafen kan ka si a muso fɛ. A ka a la n na lafen kan ka a manɔɔ. **5** Simeyɔn ni Lebi miriya ye ko kelen de ri. Ii ka ii la fanmuruilu ta ka wa tijannin kɛ. **6** Ii wa kuma gbundu rɔ, n tɛ sɔn ka n sen bila wo rɔ. Ii wa laden kɛ, n di n ban wala, baa ii mɔnɛra ka mɔɔilu faa. Ii juuyara ka nisiilu sen fasailu tɛɛ. **7** Alla ye tɔrɔya la ii kan ii la mɔnɛ wo kosɔn, baa ii la mɔnɛ ka juu, a ni ii la jɛnikejuuya wo kosɔn, baa ii la jɛnikejuuya ka ii kɛ hinabaliilu le ri. N di ii bɔnsɔn data la Yakuba bɔnsɔn na jamana rɔ. N di ii lajɛnsɛn Isirayɛlika la jamana yɔrɔ bɛɛ rɔ. **8** Yahuda, i badenmailu ri ile le tando. I ri se i juuilu la. I faludenmailu ri ii majii i kɔrɔ. **9** Yahuda ye ikomin yara kanberen de, mɛn di wa sobo faa ka wo dɔɔn, ka na i rasɔmɔn ka i la. Yon di a lawuli? **10** Faamaya gbeleke tɛ bɔ Yahuda bolo. Mansaya gbeleke ri

to a bɔnsɔn bolo fo mansaya tii wa na, dunuɲa bɛɛ ri i majii mɛn kɔrɔ. **11** A ri a la fali sidi rɛsɛnju la, ka a la faliden sidi rɛsɛnju nɔma nɔma la. A ri a la faanin ko rɛsɛnji la, ka a la durukiba ko rɛsɛnji la, mɛn wulenni ikomin jeli. **12** A jɔilu ri lafin ikomin rɛsɛnji. A jɔnilu ri lagbɛ ikomin nɔnɔ. **13** Sabulɔn di i sii kɔɔji da la. Kulunbailu lɔ diya ri kɛ a wara ri. A la duu ri wa fɔɔ Sidɔn so fan fɛ. **14** Isakari ye ikomin fali, fanka ba ye mɛn na. A ri a la a la donin bɔrɔilu tɛma. **15** Ni a ka a yen tuma mɛn na ko jamana wo ka ji, ko yɔrɔ wo duman kɔsɛbɛ, a ri a kɔ rabɛn donin ta kanma ka kɛ jɔn di ka diyagboya baara kɛ. **16** Daan di a sii a la mɔɔilu kun na ka ii la kiti tɛɛ, a ri kɛ ikomin Isirayɛli kabila tɔilu fanan. **17** Daan ye ikomin sa, mɛn lani sila dafɛ, ikomin fɔnfɔnni, mɛn ye sila mɛsɛnilu la. A ri so cin a sen ma, ka so tii labe a kɔ kan.» **18** Yakuba ka a fɔ ko: «Ɛɛ Allabatala, n ye i makɔnɔla, i ye n kisi.» **19** A ka a fɔ ko: «Benkaninnailu ri na be Kadi kan, kɔni a ri ii gbɛn ka ii kɔsaran kojuuya. **20** Asɛri ri suman duman sɔrɔn; a ri dɔnninfin duman di mansailu ma. **21** Nafitali a la fɛrɛnin ikomin minanmuso, mɛn ye a jɛrɛ ma, mɛn ye den jumailu sɔrɔnna a jɛrɛ ma. **22** Yusufu ye ikomin jiri mɛn ye a dɛnna kɔsɛbɛ, jiri mɛn lɔni tenke dafɛ, mɛn bolo ye janyana fɔɔ ka tamin dandan kun na. **23** Kalabijɛtiilu wulira a kanma kojuuya. Ii ka bijɛilu lafili a ma ka a tɔrɔ kɔsɛbɛ, **24** kɔni Yusufu la bijɛkala ma yɛrɛyɛrɛ. A boloilu ka fanka sɔrɔn Alla Sebɛɛtii bolo, mɛn ye Yakuba dɛmɛnna. Wo le ye mɔɔ latankala le ri, mɛn ye Isirayɛli lakandanna, mɛn barakani ikomin farakolo. **25** I fa Maari ye i dɛmɛnna. Alla Sebɛɛtii ye jumaya kɛla i

ye. A ri fen jumailu di i ma ka bɔ san ma. A ri ji di i ma ka bɔ duu kɔrɔ. A ri i denilu ni i la kolofenilu siyaya. **26** Fen jumailu ye bɔla koyinke kɔrɔilu la, nanfuluilu ye bɔla fɔlɔ tindilu la, kɔni Alla ka jumaya mɛnilu kɛ i fa ye, woilu ka bon woilu bɛɛ ri. Alla ye wo jɔɔn kɛ Yusufu ye. Alla ye a kɛ, jumaya woilu ye mɛn Yusufu fɛ, mɛn jɛnematomɔnni ka bɔ a badenmailu rɔ. **27** Beniyaminu fadima ikomin wara juu. Sɔɔma a ye sobo mirala ka do dɔɔn. Wura la, a ri a tɔ ratalan.» **28** Nba, Isirayeli kabila tan ni fila le woilu ri. Ii fa duwara ii ye tuma mɛn na, a ka kuma woilu fɔ. A duwara ii kelen kelenna bɛɛ ye, bɛɛ ni a la duwa. **29** Nba, Yakuba ka a fɔ a denceilu ye ko: «N satɔla le ka la n benbailu kan. Ni n sara, ai ye wa n su don n benbailu dafɛ falan na, falan mɛn ye Hɛtika Efurɔn na sɛnɛ rɔ. **30** Falan wo ye Makipela, Mamere telebɔ fan fɛ Kanaan jamana rɔ. N benba Iburahima ka dinkira wo le san Hɛtika Efurɔn ma, ka a kɛ a la su don diya ri. **31** N benba Iburahima ni a muso n ma Saran su don diya ye ye le. N fa Isiyaka ni a muso n na Rebeka fanan su don diya ye ye le. N ka Leya su don ye le fanan. **32** Duu wo ni falan bɛɛ sanda Hɛtika de ma.» **33** Nba, Yakuba banni kumala, a ka a la a la lafen kan ka sa, ka la a benbailu kan.

50 Yusufu ka a ton a fa su kan ka a sunbu ka kasi. **2** Nba, Yusufu ka a fɔ a la dandalilailu ye ko ii ye a fa fure rabɛn ka baara kɛ kosa a kana toli, ka ban ka a mamininminin. Ii wara Isirayeli fure rabɛn. **3** Ii ka tele binaanin kɛ baarala. Ii la fure rabɛn ja le wo ri. Misirankailu ka tele biwɔrɔnwula kɛ a saya kasila. **4** Saya kasi waati wo taminni, Yusufu ka a fɔ Misiran mansa la mɔɔbailu ye ko:

«Ni n na ko diyara ai ye ai ye wa kuma mansa ye. Ai ye a fɔ a ye ko 5 n fa ka kuma do fɔ n ye a sa tumana la. A ka a fɔ ko n ye n kali a ye ko ni a sara, ko n di wa a su don Kanaan jamana rɔ. Ko a ka su don diya mɛn daben a jɛɛ ye, ko n ye wa a su don dinkira wo rɔ. N fa kan de wo ri. Wo rɔ, n ye mansa madiyala, a ye sɔn n ye wa n fa su don. N wa ban, n di na.» 6 Ferawuna ka jabi: «Wa i fa su don ikomin i ka i kali a ye ja mɛn ma.» 7 Wo rɔ, Yusufu wara a fa su don diya. Misiran mansa la jɛmɔɔ bɛɛ wara a malɔ, a ni mansa wara mɔɔbailu ni Misiran jamana mɔɔbailu. 8 Yusufu wara mɔɔ bɛɛ fanan wara, a ni a kɔrɔɕeilu ni a dɔɔɕe ni a fa wara mɔɔ bɛɛ. A den ni a la kolofenilu le tora ii kɔ ma Koseni. 9 Sowontoro laborilailu ni so laborilailu fanan wara Yusufu malɔ. A kɛra jama siyaman ba le ri. 10 Ii sera Atadi la suman magbasi gbere la Juriden Ba dala waati mɛn na, ii bɛɛ ka san kasi kɛ ye, ka kule kan ba labɔ. Yusufu ka tele wɔrɔnwula kɛ san kasila ye. 11 Ye duurenilu, Kanaanka kɔnin, woilu ka wo yen tuma mɛn na ii ka a fɔ ko: «Misirankailu ra saya kasi ba le kɛ ten de!» Wo le kɔsɔn dinkira wo tɔɔ lara ko Abɛli-Misirayimu, yɔrɔ mɛn ye Juriden Ba dala. 12 Nba, Yakuba satɔla ka mɛn fɔ a denceilu ye, ii ka wo kɛ. 13 Ii wara a su ri Kanaan jamana rɔ, ka a su don falan na Makipela, Mamere telebɔ fan fɛ, falan a ni duu mɛn Iburahima ka san Hetika Efurɔn ma, ka a kɛ a la su don diya ri. 14 Yusufu banda a fa su donna tuma mɛn na, a ka a kɔsɛ Misiran. A badenmailu ni mɛnilu bɛɛ wara a fɛ a fa su don diya, woilu bɛɛ ka ii kɔsɛ a fɛ. 15 Nba, Yusufu kɔrɔɕeilu ka a yen ko ii fa Yakuba tɛ ii fɛ butun. Wo rɔ, ii

ka a fɔ i jɔɔn ye ko: «An ka kojuu men ke Yusufu la, ni an gboyara a ye don? A te wo julɔ sara an na wa?» **16** Wo le rɔ, ii ka kela lawa Yusufu ma ko: «Sani i fa ye sa, a ka kuma do fɔ. **17** A ka a fɔ ko an ye a fɔ i ye. Ko i jaandi, i ye i kɔrɔcɛilu la hake ni ii la juluman yafa ii ma, ii ka men ke i la. An fa kan de wo ri. Wo rɔ, an ye i madiyala, i ye yafa an ma an na kojuuile rɔ, ande menile ye i fa Maari la jɔnile ri.» Kela wo fɔra Yusufu ye tuma men na, a kasira. **18** A kɔrɔcɛilu jere nara ii majii a kɔrɔ duu ma, ka a fɔ a ye ko: «Ande ye i la jɔnile le ri.» **19** Yusufu ka a fɔ ii ye ko: «Ai kana silan. N ye Alla nɔ le rɔ wa? **20** Men kera n na, ai ka wo ke kojuu ke kanma, kɔni Alla ka wo ke kopuma le ke kanma, kosa mɔɔ siyaman di kisi n bolola yan bi. **21** Wo rɔ, ai kana silan. N di n janto ai rɔ, ai ni ai denile bee.» Yusufu kumara ii ye kaninteya la, ka ii jususuma. **22** Nba, Yusufu ni a fa la mɔɔilu tora Misiran. Yusufu si bee ladennin kera san keme ni san tan de ri. **23** A ka a tolo mirailu yen, a dence Efirayimu ni a dence Manase mamarenile kɔnin. Manase dence Makiri, wo ka denile sɔrɔn tuma men na, ii nara a la Yusufu sen kan. **24** Lon do rɔ, Yusufu ka a fɔ a badenmailu ye ko: «N satɔla le, kɔni Alla ri a janto ai rɔ ka ai ta ka bɔ jamana jin dɔ ka wa ai ri lahidi jamana rɔ, baa a ka kali an benba Iburahima ni an benba Isiyaka ni an fa Yakuba ye ko jamana wo ri ke ii ta ri.» **25** Yusufu ka a fɔ a badenmailu ye ko: «Ai ye i kali n ye ko Alla wa na ai demen ka ai labɔ Misiran yan, ko ai ri wa n koloile ri.» **26** Yusufu sara Misiran ka a teren a sɔrɔn tun da san keme ni san tan bɔ. Misirankailu ka a su

rabɛn ka baara kɛ sa a kana toli. Wo banda mɛn kɛ, ii ka a
mamininminin ka a la su balankari kɔndɔ Misiran.

Exodus

1 Nba, Yakuba men tɔɔ fanan ko Isirayeli, wo wa men keni Misiran jamana rɔ, a ni a denceilu wara, bee ni a la denbaya. A denceilu tɔɔ le jin di: **2** Ruben, Simeyon, Lebi, Yahuda, **3** Isakari, Sabulon, Beniyaminu, **4** Daan, Nafitali, Kadi a ni Aseri. **5** Yakuba la mɔɔilu bee ladennin kera mɔɔ biwɔrɔnwula le ri. A dence Yusufu kelen de tere ye Misiran. **6** Nba, Yusufu a ni a dɔɔce ni a kɔrɔceilu, a ni menilu tere ye a tɔrɔfe waati wo rɔ, woilu bee kɔrɔra ka sa. **7** Isirayelika jirira ka siyaya kosebe ii ka ban ka fanka ba sɔrɔn ka jamana lafa ii la mɔɔilu la. **8** Nba, waati jan taminni kɔ rɔ, mansa kura do siira Misiran jamana kun na, men tun ma foyi lon Yusufu la ko rɔ. **9** Mansa wo ka a fɔ a la mɔɔilu ye ko: «Ai ma a yen? Isirayelika ka siya an di. Ii la jama ka bon an na jama ri, a ni ii la fanka ka bon an na fanka ri. **10** Wo rɔ, an ye japinin ii la ko ma. Ni wo te, ii ri to siyayala. Ni kele nara lon men na, ii ri la an juuilu kan ka an kele, ka ban ka bɔ an na jamana rɔ.» **11** Wo le rɔ, ii ka baara kuntiilu lasii Isirayelika kun na, ka ii tɔrɔ baara gbelen na. Wo bolo ma, Isirayelika ka Pitɔn so ni Ramesisi so lɔ. So woilu kera Ferawuna la fen namara dinkirailu ri. **12** Misirankailu ka Isirayelika tɔrɔ kojuuya, kɔni Isirayelika tora siyayala ka jensen. Wo le kera sababu ri, Isirayelika la ko jiitɔya donda Misirankailu la kojuuya. **13** Ii ka Isirayelika mira karagbeleya la ka ii bila baara gbelen na. **14** Ii ka ii tɔrɔ fɔɔ ka a dan natamin, ka ii bila baara gbelen bailu la. Ii ka ii lɔ diyagboya biriki gbasila, a ni bɔɔ bɔrɔnna, ka ii lɔ diyagboya sene baara su bee kela. Ii ka ii lɔ diyagboya baara menilu kela, woilu bee

kera baara gbelen de ri. **15** Nba, lon do rɔ, Misiran mansa kumara Heburuilu la tinkɔɔsila fila ye. Wo kelen tɔɔ le ko Sifira, do wo tɔɔ ko Puwa. **16** A ka a fɔ woilu ye ko: «Ai wa wa Heburu musoilu demen den sɔɔɔn diya tuma tuma, ai ye den dagbe. Ni a kera cee ri, ai ye a faa. Ni a kera muso ri, ai ye a kende to.» **17** Tinkɔɔsilailu kɔnin silanda Alla ye. Misiran mansa ka men fɔ, ii ma sɔn wo kela. Ii ka den ceman kende to. **18** Misiran mansa ka tinkɔɔsilailu kili ka ii majininka ko: «Nfenna ai ka wo ke? Nfenna ai ra Heburuilu den ceman to ye?» **19** Tinkɔɔsilailu ka a fɔ ko: «Heburu musoilu te ikomin Misiran musoilu. Ii kaliman moyila. Sani an ye don ii kan, wo ri a teren ii ra ban moyila.» **20** Awa, Isirayelika tora siyayala. Fanka ba kera ii la. Alla ka jumaya ke tinkɔɔsila woilu ye. **21** A ka denbaya di woilu fanan ma, ka a masɔɔɔn ii silanda a ye. **22** Misiran mansa ka a la mɔɔ bee jamari ko: «Heburu musoilu wa den cemanta menilu sɔɔɔn, ai ye wo bee mira ka ii lafili Nili Ba ji rɔ, kɔni ai ye den musomanta kende to.»

2 Nba, waati wo la, Lebi bɔnsɔn cee do ka Lebi bɔnsɔn muso do furu. **2** Muso wo ka kɔnɔ ta ka dence sɔɔɔn. A ka a yen tuma men na ko den ka ji, a ka a dokon fɔɔ karo sawa. **3** Karo sawa taminni kɔ rɔ, muso ma se den doonna butun. Wo rɔ, a ka see do ta, men nadanni bin kala jan na. A ka wo mamun tulubɔ fasani ni mananji la. A ka den ta ka a lala see wo kɔndɔ, ka wa wo sii jirɔbin kuruilu tema Nili Ba rɔ. **4** Den wo kɔɔɔmuso wara i lɔ dinkira do rɔ, men ma jan den na kosebe, sa a ri a lon ko men keto den sɔɔɔn na. **5** Ferawuna denmuso nara a

ko diya ba la. Jɔn sunkurun mɛnilu nani a malɔla, woilu wara ii mataama ba dala. Ferawuna denmuso ka see yen jirɔ binilu tɛma, ka a la jɔnmuso do lɔ a tala. **6** Jɔnmuso nani see ri, Ferawuna denmuso ka a da laka ka den yen a kɔndɔ. A hina ba donda a rɔ, baa den ye kasila. A ka a fɔ ko: «Heburu do dence le jin di.» **7** Den kɔrɔmuso nara ka Ferawuna denmuso majininka ko: «I ye a fɛ n ye wa Heburu muso do jinin wa, mɛn di den sɔ sin dɔ i ye?» **8** Ferawuna denmuso ka a jabi: «Ale le wo ri. Wa.» Sunkurun wara ka den na le kili. **9** Den na nani, Ferawuna denmuso ka a fɔ a ye ko: «I ye den jin ta ka a sɔ sin dɔ n ye. N di i sara.» Muso ka den ta ka a sɔ sin dɔ. **10** Den kunbayara dɔɔni tuma mɛn na, a na wara ka a di Ferawuna denmuso ma. Wo ka den ke a jɛɛ dence ri. A ka a fɔ ko: «N di den tɔɔ la ko Musa, baa n ka a ta ba ji le kan.» **11** Nba, Musa kunbayara. Lon do rɔ, a wara bɔ a badenma Heburuile fɛ. A ka a yen ko Misirankailu tɛɛ ye ii diyagboyala baara gbɛlɛnilu la. A ka Misiranka cɛɛ do yen Heburu cɛɛ do gbasila, mɛn ye Musa badenma do ri. **12** Musa ka a jalakalan fan bɛɛ rɔ, mɔɔ si tɛɛ sa a laminin dɔ. A ka Misiranka cɛɛ wo gbasi ka a faa, ka a su dokon kijɛ rɔ. **13** Wo duusa gbɛ, Musa wara bɔ a badenmailu tɔrɔfɛ ikɔ tuun. Sisen a ka Heburu cɛɛ fila tɛɛn ye, ii ye keɛla. Jo tɛ mɛn bolo, Musa ka a fɔ wo ye ko: «Nfenna i ye i badenma wo gbasila?» **14** Wo ka a jabi: «Yon ka i ke an na kuntii ri a ni an na kititɛɛla ri? I ye a fɛ ka nde fanan faa wa, ikomin i ka Misiranka cɛɛ faa ja mɛn ma kunun?» Musa silanda. A ka i miri ko: «Sika tɛ a rɔ, n ka mɛn ke kunun, mɔɔilu ra wo lɔn.» **15** Musa

la mɔɔfaa ko fɔra Ferawuna ye tuma men na, a tere ye Musa jininna fɔɔ ka a faa, kɔni Musa ka i bori a kɔrɔ ka wa Madiyan bɔnsɔn na jamana rɔ. A se men kɛni ye, a ka a sii kɔlɔn do tɔrɔfe ye. **16** Awa, Madiyan bɔnsɔn na sarakalasela do tere ye, denmuso wɔrɔnwula tere ye men bolo. Denmuso woilu nara ii fa la kolofen mɛsɛnilu ri ii lamin diya kɔlɔn na ye. Denmusoilu ka ji ta damira ka a kɛ kolofenilu minfen kɔndɔ. **17** Ka denmusoilu to baara wo la, saagbenbɛnna doilu nara ka ii gbɛn, kɔni Musa ka wuli ka denmuso woilu lakandan, ka ji layɛlɛ kɔlɔn kɔndɔ, ka denmusoilu la kolofenilu lamin. **18** Denmusoilu ka i kɔsɛ ii fa Rɛwɛli wara tuma men na, wo ka ii mapininka ko: «Nfɛn de ka a kɛ ai ra na jona bi?» **19** Ii ka a fɔ ko: «Misiranka cɛɛ do le ka an bɔ saagbɛngbɛnnailu bolo. Ka a la wo kan, ka ban ka ji layɛlɛ kɔlɔn dɔ an ye ka an na kolofenilu lamin.» **20** Rɛwɛli ka a denmusoilu mapininka ko: «Cɛɛ wo ye mi? Nfenna ai ka a to ai kɔma ye? Ai ye wa a kili. A ye na dɔɔnnin kɛ an tɔrɔfe.» **21** Musa sɔnda ka a sii cɛɛ wo wara, men ka a denmuso Sefora di Musa ma. **22** Sefora ka kɔnɔ ta ka dence sɔrɔn Musa ye. Musa ka den tɔɔ la ko Kerisɔn, baa a ka a fɔ ko a ye london de ri jamana wo rɔ. **23** Nba, san siyaman taminni kɔ rɔ, Misiran mansa wo sara. Isirayɛlika tere ye ii kule kan nabɔla fɔlɔ, baa jɔnya baara tun da ii sɛɛ fɔɔ ka a dan natamin. Ii tere ye ii makasila Alla ye ko a ye ii dɛmɛn. **24** Alla tolo tere ye ii la makasila kan na. A jan tere ye a la teriya rɔ, a tun ka men sidi Iburahima ni Isiyaka ni Yakuba ye. **25** A ka Isirayɛlika yen tuma men na, ii hina donda a la.

3 Nba, Musa tere ye a birance Reweli la kolofen mesenilu marala. A birance tere ye Madiyan bonsen na sarakalasela le ri. Awa, lon do ro, Musa wara kolofenilu ri wula kondɔ, fɔ ka wa se Horebu koyinke koro, men too le ko Alla la koyinke. **2** Ka Musa to yoro wo ro, Allabatala la meleka ka a jere yiraka a la jiri tunin tamelenama ro. Musa ka a ragbe. Ta ye jiri tunin na koni a te janinna. **3** Musa miri ko: «N ye n madon a la ka kabanen ko nin mafene. Nfenna jiri tunin nin te janinna?» **4** Allabatala ka a yen tuma men na ko Musa ra madon ka a ragbe, a tora jiri tunin do ka a kan nabo Musa ma ko: «Musa, Musa.» Musa ka a jabi: «Naamun.» **5** Allabatala ka a fo ko: «I kana i madon yan na. I la sanbara bo i sen do, baa i lɔni yoro men do nin, yoro seniman de wo ri. **6** N ye i fa Maari le ri. N ye i benba Iburahima Maari le ri, a ni i benba Isiyaka, a ni i benba Yakuba Maari.» Musa ka a jakoro dokon ka a masoron a silanda ka Alla ragbe. **7** Allabatala ka a fo ko: «Misirankailu ye n na moɔilu torola ja men ma Misiran, n da wo yen. Ii la baara kuntiilu ye men kela ii la, n da wo fanan yen ka ii kasi kan men. N ka ii la toroya lon. **8** N da jii ka ii bo Misirankailu bolo, ka ii labo Misiran jamana ro, ka wa ii ri jamana ba do ro, men ka ji, a duman kosebe. Damununta duman ye bola jamana wo ro a ja jere jere ma, li ni nono a ni jiri denta su bee ye bola ye. Kanaanka siini ye le, a ni Hetika ni Amorikailu ni Peresikailu ni Hifikailu ni Jebusikailu. **9** Isirayelika kasi kan da se n ma yan. Misirankailu karagbeleman ii ja men ma, n da wo bee yen. **10** Nba, sisen n ye i lawala ka kuma Ferawuna ye. Wa! I ye i lo n na moɔilu joro ka ii labo Misiran jamana

kɔndɔ.» **11** Musa ka Alla jabi: «Nde wa? N tɛ foyi ri! N di se n lɔla Ferawuna jakɔrɔ di, ka n lɔ Isirayɛlika jɔrɔ ka ii labɔ Misiran?» **12** Alla ka a fɔ ko: «N di kɛ i kɔfɛ. I wa n na mɔɔilu labɔ Misiran jamana rɔ tuma mɛn na, ai ri na n bato koyinke jɛn kan yan. Wo ri kɛ tɔɔmasere ri i yɛ ko nde le ka i kelaya.» **13** Musa ka a fɔ ko: «Ni n di wa Isirayɛlika tɛrɛn ye, n di a fɔ ii yɛ ko ii benbailu Maari ra n kelaya ii ma. Ii wa n mapininka i tɔɔ ma don? N ye nfen fɔ ii yɛ wo rɔ?» **14** Alla ka Musa jabi: «Mɛn Ye Ye, nde le wo ri. I ye a fɔ Isirayɛlika yɛ ko «Mɛn Ye Ye a jɛrɛ ka n lawa ai ma.» **15** I ye wa a fɔ Isirayɛlika yɛ ko «Allabatala le ka n kelaya ai ma, ale mɛn ye ai benba Iburahima Maari Alla ri, a ni ai benba Isiyaka ta, a ni ai benba Yakuba ta. A tɔɔ ye ten de haan ka wa habadan. Mɔɔilu kɛtɔ a kilila tɔɔ wo le la tuma bɛɛ.» **16** I ye wa Misiran. I wa se ye, i ye Isirayɛlika la mɔɔbakɔrɔilu ladɛn ka a fɔ ii yɛ ko: «Maari Allabatala ra a jɛrɛ yiraka n na. Ko a ye ai benbailu Maari Alla le ri, Iburahima ta a ni Isiyaka ta ni Yakuba ta kɔnin. A fɔ ko: «Mɛn bɛɛ ye kɛla ai la Misiran, ko n da wo yen. **17** Ko wo le rɔ, n ka a fɔ ko n di ai labɔ tɔrɔya rɔ Misiran, ka wa ai ri jamana do rɔ, Kanaankailu ni Hɛtikailu ni Amɔrikailu ni Peresikailu ni Hifikailu ni Jebusikailu siini jamana mɛn kɔndɔ, dɔɔnninta duman ye bɔla jamana wo rɔ a ja jɛrɛ jɛrɛ ma, li ni nɔnɔ a bɛɛ ye bɔla ye.»» **18** «Isirayɛlika di la i la kuma la ka wo mira. I ni Isirayɛlika la mɔɔbakɔrɔilu ri wa Misiran mansa tɛrɛn ye, ka a fɔ a yɛ ko: «Heburuilu Maari Allabatala ra an nabɛn. Ko wo rɔ, ko an ye Misiran mansa madiyala ko i ye an bila, kosa an di tele sawa kɛ taamana wula kɔndɔ ka

wa ka saraka bɔ an Maari Allabatala ma.» **19** N ka a lɔn fewu ko a tɛ sɔn ka ai bila hali n wa diyagboya fanka la a kan. **20** Wo le rɔ, n di n wuli Misirankailu kanma ka n na sebaya yiraka ii la. N di kabannakoilu kɛ, mɛnilu ri tɔrɔya su bɛɛ la ii kan. N wa ban woilu kɛla, Ferawuna ri ai bila sa ai ri wa. **21** N jɛrɛ ri a kɛ, Misirankailu ri ai bonya. Wo rɔ, ai bɔtɔla ye, ai bolokolon ti nala bɔla ka wa. **22** Isirayɛlika muso kelen kelenna bɛɛ ri a Misiranka musoman siijɔɔ a ni Misiranka musoman mɛn siini a bon na tara fen saninnamanilu ni fen wodigbelamanilu la, a ni faaninilu la. Ai Isirayɛlika ri faanin ni masidifen woilu bila ai dɛncɛilu ni ai denmusoilu kan na. Ai ri Misirankailu bolokolonya wo ja ma.»

4 Musa ka Allabatala jabi: «Ni ii ma la n na ka sɔn n na kuma ma don? Ni ii ka a fɔ ko «Allabatala ma a jɛrɛ yiraka i la, » n ye nfen kɛla wo rɔ?» **2** Allabatala ka a mapininka ko: «Nfen de ye i bolo ye?» Musa ka a fɔ ko: «N na gbeleke le n bolo.» **3** Allabatala ka a fɔ ko: «A lafili duu ma.» A ka a lafili duu ma tuma mɛn na, gbeleke yɛlɛmanda ka kɛ duuma sa ri. Musa ka a bori a kɔrɔ. **4** Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ikɔ tuun ko: «I bolo rasɔmɔn ka sa wo mira a ko ma.» A ka a bolo rasɔmɔn ka a mira a ko ma. Sa yɛlɛmanda ka kɛ gbeleke ri a bolo ikɔ tuun. **5** Allabatala ka a fɔ a yɛ ko: «I ri wo kɛ, sa ii ri la a la ko Allabatala a ra a jɛrɛ yiraka i la, Allabatala mɛn ye ii benbailu Maari ri, Iburahima Maari Alla a ni Isiyaka Maari Alla a ni Yakuba fanan Maari Alla kɔnin.» **6** Allabatala ka a fɔ a yɛ ikɔ tuun ko: «I bolo ladon i la duruki kɔrɔ ka a la i sisi kan.» A ka a bolo ladon a la duruki kɔrɔ ka a la a sisi kan. A ka a labɔ

tuma men na, a gbeni tere fefe, baa kuna tun da a mira. 7 Allabatala ka a fo ko: «I bolo ladon i la duruki korɔ ikɔ tuun.» Musa ka a bolo ladon a la duruki korɔ ikɔ tuun. A ka a labɔ tuma men na, a bolo kendeɣara ikomin a tere ye ja men ma folo. 8 Allabatala ka a fo ko: «I la gbeleke wa yeleman ka ke sa ri tuma men na, ni Isirayelikailu ma son folo ka la i la ka i la kuma jate, i ye toomasere kabannako filana jin yiraka ii la. Ii ri la i la wo ro. 9 Ni ii ma la toomasere kabannako fila jin na ka son i la kuma ma, i ye ji do ta Nili Ba ro ka a labɔn duu ma. Wo ri yeleman ka ke jeli ri duu ma.» 10 Musa ka a fo Allabatala ye ko: «Faama, i ri hake to. N ma kusan kumala. Sani i ye kuma n ye folo, n tun ma kusan kumala. I ra kuma n ye bi fanan, hali bi n ma kusanya kumala folo. N da a radiyani te fewu. N nen sidini le.» 11 Allabatala ka a fo a ye ko: «Yon de ka moo da ladan? Yon de ye moo kela bobo ri, wala tolo gbeden? Yon ka a ke moo ja ye fen yenna, wala ka a ja fuyen? Nde Allabatala de woilu kela. 12 I ye wa sisen. I wa ke kumala, n jere ri ke i torofe ka i demen. I ka kan ka men fo, n di wo yiraka i la.» 13 Musa ka a fo ko: «Ee Allabatala, i jaandi, i ye moo gbere lawa.» 14 Allabatala monera Musa kanma ka a fo a ye ko: «I korɔce Haruna don, men ye Lebi bonsɔn moo le ri? N ka a lon ko wo kusan kumala a ja ma. A ye sila kan sisen ka na i laben. A wa i yen tuma men na, a jusu ri sewa kosebe. 15 I ri kuma a ye ka kuma don a da ro, a ka kan ka men fo. N di ai moo fila demen kumala. Ai ka kan ka menilu ke, n di ai karan woilu la. 16 A ri kuma jama ye i no ro. A ri ke i la kumafoba ri. A ri i la kuma fo ikomin i ye Alla la kuma folaja men ma. 17 I la gbeleke ye

wa i bolo, baa i ri tɔɔmasere kabannakoilu ke wo la.» **18**

Nba, Musa bɔra ye ka a kɔse a birance Jetro wara, ka wa a fɔ a ye ko: «I ye sila di n ma, sa n di n kɔse n badenmailu ma Misiran. N ye a fe ka a lon ni ii kende le.» Jetro ka a fɔ ko: «I ye wa fasayi! Alla ye jususuma don i ye.» **19** Ka Musa to Madiyan, Allabatala ka a fɔ a ye ko: «I ye i kɔse Misiran, baa menilu tere ye i faa ko rɔ, woilu ra sa.» **20**

Wo rɔ, Musa ka a muso ni a denceilu ta, ka ii layele fali do kan, ka Misiran sila mira. Alla la gbeleke tere ye a bolo. **21**

Allabatala ka a fɔ Musa ye iko tuun ko: «N da sebaya di i ma ka ko makabani ke. I wa i kɔse Misiran tuma men na, i ye woilu bee ke Ferawuna jakoro, koni nde le ri a ke a jusu ri a ragbeleya. A te son ka Isirayelikailu bila koma. **22** I ye a fɔ Ferawuna ye ko: «Nde Allabatala ka a fɔ ko: «Isirayelikailu ye n dence folo le ri. **23** N ka a fɔ i ye ko i ye a bila sa a ri wa n bato, koni i ra i ban a bila ko ma. Wo rɔ, n di i dence folo faa.»» **24** Nba, Musa watola Misiran, a ni a la denbaya sira sila la yoro do rɔ. Allabatala wulira Musa kanma ye ko a keto a faala. **25** Koni Musa muso Sefora ka kaba leseni do ta ka a dence a la faaninta ke wo la. A ka a dence joro gbolo wo maa a sen na ii tema, ka a fɔ a ye ko: «I ra ke n furuce jeltii ri.» **26** Allabatala ka Musa to ye wo rɔ. Sefora tun ka a fɔ Musa ma ko «n furuce jeltii» ka a masoron faaninta ke ko wo le fe. **27**

Nba, Allabatala ka a fɔ Haruna ye ko: «I ye wa Musa laben wula rɔ.» Haruna ka a wuli ka wa. A wara Musa teren Alla la koyinke koro, ka a sunbu tuwali rɔ. **28** Allabatala ka kuma menilu fɔ Musa ye a la kelaya tuma, Musa ka woilu bee fɔ Haruna ye. Allabatala ka tɔɔmasere kabannako

menilu yiraka Musa la ko a ye woilu ke Misiran, Musa ka woilu fanan jafɔ Haruna ye. **29** Musa ni Haruna wara ka Isirayelikailu la mɔɔbakɔɔilu bɛɛ ladeɛ. **30** Allabatala tun ka kuma menilu bɛɛ fɔ Musa ye, Haruna ka woilu fɔ mɔɔbakɔɔilu ye. A ka tɔɔmasere kabannakoilu ke Isirayelikailu jakɔɔ fanan. **31** Isirayelikailu lara kuma ni tɔɔmasere kabannako woilu la. Ii ka a men tuma men na ko Allabatala a ra ii la tɔɔɔya yen ka na ii demen kanma, ii ka ii jakɔɔ ben duu ma ka a bato.

5 Nba, wo kɔ rɔ, Musa ni Haruna wara Ferawuna wara, ka a fɔ a ye ko: «Isirayelika Maari Allabatala ka a fɔ ko i ye a la mɔɔilu bila sa ii ri wa ka sali ba ke wula kɔɔɔ ale bato kanma.» **2** Ferawuna ka a fɔ ko: «Yon ye Allabatala wo ri? Nfenna n ye a kan mirala ka Isirayelika bila? Nde ma Allabatala wo lon fewu. N te Isirayelika bilala.» **3** Musa ni Haruna ka a jabi: «Heburuulu Maari Alla a ra a jere yiraka an na. An ye i madiyala, i ye an bila. An ye tele sawa ke taamala wula kɔɔɔ, ka wa saraka doilu bɔ an Maari Allabatala ye, sa Allabatala kana an gbasi jankarɔ la, wala fanmuru la.» **4** Ferawuna ka a fɔ ko: «Ai, Musa ni Haruna, nfenna ai ye mɔɔilu labanna ii la baara ma? Ai ye i kɔɔɔ baara diya! **5** Heburuulu ra siyaya baka sisen jamana kɔɔɔ yan. Nfenna ai ye ii la baara lalɔla?» **6** Wo lon kelen dɔ Ferawuna ka baara kɔɔsilabailu ni baara kuntuilu jamari ko: **7** «Heburuulu ye bin men kela bɔɔ rɔ ka birikiilu gbasi, ai ye wo da boloka. Ii ye wa bin wo jinin ii jere ye. **8** Hali wo, ii darini biriki jate men gbasila, ai ye a fɔ ii ye ko ii ye wo jɔɔn jate gbasi fɔlɔ fasayi. Ai kana foyi bɔ wo la, baa ii ra ke salabatoilu ri. Wo le kosɔn,

ii ye a fola ko: An ye wa saraka bɔ an Maari Alla ma. **9** Ai ye baarala siyaya ii ma, ka ii jagba kosebe. Wo wa ke, ii te ii tolo malɔ wuyafola kuma la butun.» **10** Nba, baara korosilabailu ni baara kuntiilu wara kuma wo fo Isirayelika ye ko: «Ferawuna ka a fo ko a sa bin dila ai ma butun. **11** Ko ai ye wa bin jinin ai jere ye yoro yoro ro. Wo bee ni a ta, ai tere ye biriki jate men gbasila koroman na, fo ii ye wo jate gbasi folo. Fen te bola jate wo la.» **12** Wo le ro, Isirayelika jensenda Misiran jamana fan bee ro, ka wa bin wo jinin. **13** Baara kuntiilu tere ye ii latuntunna, ka a fo ii ye ko: «Ai darini tere biriki jate men gbasila tele kelen koro ka a teren an ye bin dila ai ma, ai ye wo joon jate gbasi lon lon.» **14** Ferawuna la baara kuntiilu wulira ka baara Isirayelika korosibailu gbasi, baara kuntiilu tun ka Isirayelika menilu lasii moo toilu kun na baara koro kanma konin. Baara kuntiilu ka a fo ii ye ko: «Ai darini tere biriki jate men gbasila, nfenna ai ma wo joon jate gbasi kunun ni bi?» **15** Nba baara korosiba woilu wara Ferawuna wara ka ii makasi. Ii ka a fo a ye ko: «Nfenna i ye jin joon kela i la jonilu la? **16** Bin te dila an ma, koni baara kuntiilu ye an jamarila ko an ye biriki gbasi. Ka a la wo kan, ii ye an gbasila. Jo te i la mooilu bolo la.» **17** Ferawuna koni ka a fo ko: «Ai ye salaba jere jereilu le ri. Wo le ro, ai ye a fola tuma bee ko: «An ye wa saraka bɔ Allabatala ye.» **18** Ai ye wa baara ke sisen. Bin te dila ai ma butun, koni ai darini tere biriki jate men gbasila koroman, ai ye biriki jate wo gbasi fanan.» **19** Nba, a fora baara korosilabailu ye tuma men na ko ii darini tere biriki jate men gbasila koroman, ko ii ye wo jate gbasi lon lon, ii

ka a yen ko ii ni Isirayelika bee a ra tɔɔya ba sɔɔn. **20** Ii botɔla Ferawuna wara, ii benda Musa ni Haruna ri. Woilu tere ye ii makɔnɔla ye. **21** Ii ka a fɔ Musa ni Haruna ye ko: «Ai ka ko men ke, Allabatala ye wo ragbe ka wo hake bo ai rɔ. Ai ra an magboya Ferawuna ni a la mɔɔilu jakɔrɔ. A keni ikomin ai ka fan de di Ferawuna ma ko a ye an faa fanmuru la.» **22** Awa, Musa bɔra ye ka wa Allabatala matara, ka a fɔ a ye ko: «N Maari Alla, nfenna i ka kojuu ke i la mɔɔilu la? Nfenna i ka n kelaya ka n nana yan? **23** Kɛbi n wara ka kuma Ferawuna ye i tɔɔ rɔ, a ra kojuu ke i la mɔɔilu la. Ile fanan ma foyi ke ka ii bo a bolo.»

6 Allabatala ka a fɔ Musa ye ko: «N ketɔ men kela Ferawuna la, i jere ri wo yen i ja la sisen. N di a diyagboya n na sebaya a la fɔ a ri Isirayelika bila. Ɔɔn, n di a diyagboya n na sebaya a la fɔ a ri ii gben ka ii labɔ a la jamana kɔndɔ.» **2** Alla ka a fɔ Musa ye fanan ko: «Nde le Allabatala ri. **3** N ka n jere yiraka Iburahima ni Isiyaka ni Yakuba la, ka a fɔ ii ye ko n ye Alla Sebeetii le ri, kɔni n tɔɔ men ye Allabatala ri, ii ma n lon tɔɔ wo la. **4** N ka teriya sidi ii ye ko n di Kanaan jamana di ii ma, ii siini tere londanya la jamana men dɔ. **5** Nba, sisen n da Isirayelika kurun kan men, baa ii bilani jɔnya rɔ Misirankailu bolo. N ka teriya men sidi, n hankili ye wo rɔ. **6** «Wo le rɔ, i ye wa a fɔ Isirayelika ye ko: «Nde le Allabatala ri. Misirankailu ra diyagboya baara men la ai kan, ko n ketɔ ai bɔla wo rɔ. Ko n di ai labɔ Misirankailu bolo, sa ai kana to woilu la jɔnya wo rɔ butun. Ko n di ai kunka n na sebaya ba la, ka Misirankailu la kewaliilu hake bo ii rɔ. **7** Ko n di Isirayelika ke n na mɔɔilu ri. Ko n di ke

ai Maari Alla ri. Ko ai ri a lɔn ko n ye ai Maari Allabatala de ri, mɛn ye ai labɔla diyagboya baara rɔ Misirankailu bolo. **8** Ko n ka n kali Iburahima ni Isiyaka ni Yakuba ye n bolo layɛlɛnin, ko n di jamana mɛn di ii ma, ko n di ai ladon jamana wo kɔndɔ. Ko n di jamana wo kɛ ai ta ri. Nde le Allabatala ri.» **9** Nba, Musa wara kuma wo fɔ Isirayɛlika ye, kɔni woilu jiitɛɛni tɛɛ kojuuya ii la jɔnya gbɛlɛnya bolo ma. Wo rɔ, ii ma sɔn lala a la kumakan na. **10** Awa, Allabatala ka a fɔ Musa ye ikɔ tuun ko: **11** «I ye wa a fɔ Misiran mansa Ferawuna ye ko a ye Isirayɛlika bila sa ii ri bɔ a la jamana rɔ.» **12** Musa ka Allabatala jabi: «Ni Isirayɛlika ma sɔn n na kuma ma. Ferawuna ri sɔn n na kuma ma wo rɔ wa? Wo kuma tɛ, baa nde ma kusan kumala.» **13** Allabatala kɔnin kumara Musa ni Haruna ye Isirayɛlika ni Misiran mansa Ferawuna la ko rɔ. A ka a fɔ ko ii ye Isirayɛlika labɔ Misiran. **14** Isirayɛlika denbaya la kuntiilu tɔɔ le jɛn di. Isirayɛli dence fɔlɔ tɔɔ le ko Rubɛn. Rubɛn denceilu tɔɔ le ten: Hanɔki, Palu, Hɛsirɔn, a ni Karimi. Nba, Rubɛn bɔnsɔn de jɛn di. **15** Simeyɔn denceilu tɔɔ le ten: Jɛmuwɛli, Jamin, Owadi, Jakin, Sohari, a ni Sawuli. Sawuli na tɛɛ ye Kanaanka le ri. Nba, Simeyɔn bɔnsɔn de jɛn di. **16** Isirayɛli dence Lebi ka san kɛmɛ ni san bisawa ni san wɔrɔnwula le sɔrɔn. Wo denceilu tɔɔ le ko Kerisɔn ni Kohati ni Merari. **17** Kerisɔn denceilu tɛɛ ye Libini ni Simeyi ri, wo bɛɛ ni a denbayala. **18** Kohati denceilu tɔɔ le jɛn di: Amuramu, Isehari, Heburɔn, a ni Usiyɛli. Kohati ka san kɛmɛ ni san bisawa a ni san sawa le sɔrɔn. **19** Merari denceilu tɛɛ ye Mahili ni Musi ri. Nba, woilu bɛɛ tɛɛ ye Lebi bɔnsɔn

moo le ri. **20** Amuramu ka a tenenmuso Jokebedi furu. Wo ka dence fila saron a ye, menilu ye Haruna ni Musa ri. Amuramu ka san keme ni san bisawa ni san waronwula le saron. **21** Isehari denceilu tere ye Kora ni Nefeki ni Sikiri ri. **22** Usiyeli denceilu tere ye Misayeli ni Elisafan ni Sitiri ri. **23** Haruna ka Aminadabu denmuso Eliseba le furu, men ye Nason doomuso ri. Eliseba ka dence naanin saron Haruna ye. Woilu too ko Nadabu ni Abihu ni Elasari a ni Itamari. **24** Kora denceilu tere ye Asiri ni Elakana ni Abiyasafu ri. Kora la bonsen le jin di. **25** Haruna dence Elasari ka Putiyeli denmuso do furu. Wo ka dence saron a ye, men too ko Finehasi. Nba, moo menilu a ra madan jin, woilu ye Lebi bonsen moo la denbayala kuntiilu le ri, a bee ni a la mooilu. **26** Allabatala kumara Haruna ni Musa woilu le ye, ka a fo ii ye ko ii ye Isirayelika labo Misiran ikomin keleden dekuru. **27** Musa ni Haruna le wara ka a fo Misiran mansa Ferawuna ye ko a ye Isirayelika bila sa ii ri bo a la jamana ro. **28** Nba, Allabatala kumara Musa ye Misiran tuma men na, **29** a ka a fo a ye ko: «Nde le Allabatala ri. N keto fen fen folo i ye, i ye wa wo fo Misiran mansa Ferawuna ye.» **30** Wo tuma, Musa ka Allabatala jabi: «Nde ma kusan kumala. Nfenna Ferawuna ri a tolo malo nde la wa?»

7 Allabatala ka Musa jabi: «N di ile ke Ferawuna jana ikomin Alla. I koroe Haruna ri ke ikomin i la nabi. **2** N wa fen fen fo i ye, i ye wo fo i koroe Haruna ye. Ale ri wo lase Ferawuna ma. Haruna ri a fo a ye ko a ye Isirayelika bila sa ii ri bo a la jamana ro, **3** koni nde le a kela Ferawuna jusu ri a ragbeleya. N di n na toomasere ni kabannakoilu

siyaya Misiran jamana rɔ. **4** Hali wo, Ferawuna tɛ sɔn ai la kuma ma. Wo rɔ, n di n wuli Misirankailu kanma ka n na sebaya ba yiraka ii la, ka ko latɔn ii la kojuuya. N di n na jama Isirayɛlika labɔ Misiran ikomin kɛɛden kuru. **5** N wa n wuli Misirankailu kanma ka n na sebaya yiraka ii la, ka ban ka Isirayɛlika labɔ ii tɛma, Misirankailu ri a lɔn ko nde le ye Allabatala ri.» **6** Musa ni Haruna ka Allabatala kan mira ka a kɛ ikomin a ka a fɔ ii yɛ ja mɛn ma. **7** Musa ni Haruna wara kuma Ferawuna yɛ tuma mɛn na, Musa sɔrɔn tun da san biseyin bɔ. A kɔrɔcɛ Haruna sɔrɔn tun da san biseyin ni san sawa bɔ. **8** Nba, Allabatala ka a fɔ Musa ni Haruna yɛ ko: **9** «Ferawuna a wa a fɔ ai yɛ tuma mɛn na ko ai yɛ tɔɔmasere kabannako do kɛ, ile Musa, i yɛ a fɔ Haruna yɛ ko a yɛ a la gbeleke lafilɪ duu ma Ferawuna ja kɔrɔ. Gbeleke ri yɛɛman ka kɛ sa ri.» **10** Musa ni Haruna wara ii lɔ Ferawuna ja kɔrɔ. Allabatala tun ka mɛn fɔ ii yɛ, ii ka wo kɛ. Haruna ka a la gbeleke lafilɪ duu ma Ferawuna ni a la mɔɔilu ja kɔrɔ. Gbeleke yɛɛmanda ka kɛ sa ri ii ja kɔrɔ. **11** Ferawuna ka Misiran mɔɔ famunninilu ni senkolailu kili. Woilu fanan ka ko wo jaɔn kɛ ii la daliluilu la. **12** Ii bɛɛ ka ii la gbelekeilu lafilɪ duu ma. Woilu fanan yɛɛmanda ka kɛ sailu ri, kɔni Haruna ta ka ii tailu lakunun. **13** Wo bɛɛ ni a ta, Ferawuna jusu a ragbeɛyanin de tɛrɛ fɔlɔ. A ma sɔn Musa ni Haruna la kuma ma ikomin Allabatala tun ka a fɔ a yɛ ja mɛn ma fɔlɔ. **14** Nba, Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «Ferawuna jusu a ragbeɛyanin. A banni mɔɔilu bila ko ma. **15** Sini sɔɔma Ferawuna ri bɔ ka wa Nili Ba da la. I yɛ wa a tɛrɛn yɛ a wa tumana. Gbeleke mɛn yɛɛmanda ka kɛ sa ri, i yɛ

wo ta i bolo ka wa a jɔɔnbɛn ba da la ye. **16** I ye a fɔ a ye
 ko: «Allabatala mɛn ye Heburuilu Maari Alla ri, a ka n
 lawa i ma. Ko a ka a fɔ i ye ko: «N na mɔɔilu bila sa ii ri
 wa n bato kanma wula kɔndɔ.» Ko kɔni haan bi, i ma sɔn
 kuma wo ma fɔlɔ. **17** Ko Allabatala ka a fɔ ko: «I ye i ja lɔ!
 Ko n di Nili Ba ji gbasi n na gbeleke la, gbeleke mɛn ye n
 bolo. Ko ba ri yeɛman ka kɛ jeli ri wo rɔ. Ko jɛɛ mɛnilu ye
 ba ji rɔ, ko woilu ri faa. Ko ba ri toli ka a suma bɔ. Ko
 Misirankailu ti nala sela Nili Ba ji minna. Ko ka a la wo
 kan, ko ale Ferawuna ri a lɔn ko nde le Allabatala ri.»» **19**
 Allabatala ka a fɔ Musa ye ikɔ tuun ko: «I ye a fɔ Haruna
 ye ko a ye a la gbeleke ta ka a rasɔmɔn Misiran jiilu kun
 na, bailu wo, kɔilu wo, dalailu wo, a ni denka jimanilu wo.
 Ji wo bɛɛ ri yeɛman ka kɛ jeli ri. Ji ye yɔrɔ yɔrɔ rɔ, hali
 mɛn ye daa jirilamanilu ni daa kabalamanilu kɔndɔ, wo
 bɛɛ ri yeɛman ka kɛ jeli ri.» **20** Allabatala ka mɛn fɔ Musa
 ni Haruna ye, ii ka wo mira ka a kɛ. A ka a la gbeleke
 kɔrɔta ka Nili Ba ji gbasi a la Ferawuna ni a la mɔɔilu
 jɔkɔrɔ. Ji wo bɛɛ yeɛmanda ka kɛ jeli ri. **21** Jɛɛilu faara.
 Ba tolira ka a suma bɔ. Wo rɔ, Misirankailu ma se ba ji
 minna. Ji yeɛmanda ka kɛ jeli ri Misiran yɔrɔ bɛɛ rɔ. **22**
 Misiran senkolailu kɔnin wo fanan ka wo jɔɔn kɛ ii la
 daliluila. Wo rɔ, Ferawuna jusu a ragbeɛyanin tora
 ikomin Allabatala ka a fɔ a ye ja mɛn ma. A ma sɔn Musa
 ni Haruna la kuma ma. **23** A ka a kɔ don ii la ka a kɔsɛ a
 wara. Musa ni Haruna tun ka mɛn kɛ, a ma wo jate. **24**
 Misirankailu bɛɛ ka denkailu sen Nili Ba dafɛ min ji jinin
 kanma, baa ii tun ti se ba ji minna. **25** Nba, Allabatala ka

Nili Ba ji yeleman ka a ke jeli ri. Wo ka tele woronwula le ke. Wo dafara.

8 Wo ko ro, Allabatala ka a fo Musa ye ko: «Ai ye wa a fo Ferawuna ye ko: «Allabatala ka a fo ko: «N na moolu bila sa ii ri wa n bato kanma. **2** Ko ni i ma son ka ii bila sa ii ri wa, ko n di todilu lasiyaya ka i la jamana yoro bee lafa. Ko woiu ri ke toroya ba ri. **3** Ko Nili Ba ji ri lafa todilu la. Ko ii ri bo ba ji ro ka wa i jere la bon kondɔ, ka don i sibon kondɔ, ka yele hali i la lafen kan, ka don i la jamana jemoolu ni i la moolu bee la bonilu kondɔ. Ko todilu ri don hali buru gbasi diyailu ro, a ni buru gbasi muranilu kondɔ. **4** Ko todilu ri yele ile ni i la jamana jemoolu ni i la moolu bee kan.»» **5** Allabatala ka a fo Musa ye ko: «I ye a fo Haruna ye ko a ye a la gbeleke ta ka wo rasomon bailu ni kailu ni denka jiman yorailu kun na ka todilu lana Misiran jamana ro.» **6** Wo ro, Haruna ka a la gbeleke rasomon Misiran jiilu kun na. Todilu bora ji ro wo ro, ka Misiran jamana yoro bee fa. **7** Ferawuna la senkolailu konin fanan ka wo joon ke ii la daliluila. Ii fanan ka todilu lana Misiran jamana ro. **8** Ferawuna ka Musa ni Haruna kili ka a fo ii ye ko: «Ai ye Allabatala madiya ko a ye todi jinilu bo nde ni n na moolu kan. Ni wo kera, n di Isirayelika bila sa ii ri wa saraka bo Allabatala ye.» **9** Musa ka a fo Ferawuna ye ko: «N fa, bonya ye i bolo sisen ka a waati latee. I ye a fe n ye Allabatala madiya ile ni i la jemoolu ni i la jamana kondɔ moolu ye waati juman na, sa todilu ri mabo ai ni ai la bonilu la? N wa Allabatala madiya, todilu te ke yoro si ro butun fo Nili Ba ro.» **10** Ferawuna ka a fo ko: «I ye madiyahali ke n ye

sini.» Musa ka a fɔ ko: «I ka mɛn fɔ, a ri kɛ ten, sa i ri a lɔn ko an Maari Allabatala jɔɔn si tɛ. **11** Todilu ri mabɔ i ni i la bonilu la, a ni i la jamana jɛmɔɔilu ni i la mɔɔilu bɛɛ la. Todilu tɛ kɛ yɔrɔ si butun fɔ Nili Ba rɔ.» **12** Musa ni Haruna bɔra Ferawuna wara ka wa. Musa ka Allabatala madiya kɔsɛbɛ todilu la ko rɔ, Allabatala tun ka mɛnilu lana Ferawuna tɔrɔya diya. **13** Musa ka Allabatala madiya mɛn na, Allabatala ka wo kɛ. Todilu bɛɛ faara bonilu kɔndɔ, a ni bondailu kɔndɔ, a ni sɛnɛilu rɔ. **14** Misirankailu ka todi suilu ton naden ii jɔɔn kan. Woilu tolira ka ii suma bɔ jamana yɔrɔ bɛɛ rɔ. **15** Ferawuna ka a yen tuma mɛn na ko tɔrɔya wo ra bɔ a kan, a ka a jusu nagbeleya ikɔ tuun kɔsɛbɛ, ikomin Allabatala tun ka a fɔ ja mɛn ma. A tun tɛ sɔnna Musa ni Haruna la kuma ma. **16** Nba, Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye a fɔ Haruna yɛ ko a ye a la gbeleke kɔrɔta ka duu buuri gbasi a la. Buuri ri yeleman ka kɛ wolowoloniilu ri Misiran jamana fan bɛɛ rɔ.» **17** Musa ni Haruna ka Allabatala kan mira ka wo kɛ. Haruna ka a la gbeleke kɔrɔta ka duu buuri gbasi a la. Buuri yelemanda ka kɛ wolowoloniilu ri Misiran jamana fan bɛɛ rɔ. Wolowoloniilu tɛɛ ye mɔɔilu ni niimafen bɛɛ kan. **18** Ferawuna la senkolailu tɛɛ ye a tɔrɔfɛ ii ka buuri yeleman ka a kɛ wolowoloniilu ri ii la daliluila, kɔni ii ma se wo kɛla. Wolowoloniilu tora mɔɔilu ni niimafenilu tɔrɔla. **19** Ferawuna la senkolailu ka a fɔ Ferawuna yɛ ko: «Ko jin kɛni Alla le bolo de!» Ferawuna kɔnin a jusu a ragbeleyanin de tɛɛ. A ma sɔn Musa ni Haruna la kuma ma ikomin Allabatala tun ka a fɔ ja mɛn ma. **20** Nba, Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye i wuli sɔɔma da la

jona ka wa Ferawuna kunben. A wa ke wala ji da la tuma men na, i ye wa a teren ye. I ye a fo a ye ko: «Allabatala ka a fo ko: «N na mawilu bila sa ii ri wa n bato. **21** Ko ni i ma son n na mawilu bila ko ma, n di siten siyaman siyaman ba lana, siten menilu ye mawilu cinna. Ko wailu ri wara i ni i la jemawilu ni i la jamana mawilu ma. Ko sitenilu ri don i jere la bonilu la, ka Misirankailu la bonilu fanan fa. Ko sitenilu ri siyaya ka duu lafin. **22** Ko koni n wa sitenilu lana lon men, n di Koseni jamana wo mara ka ii latanka wailu ma, n na mawilu siini yoro men do konin. Ko sitenilu ti se yoro wo ro muume. Ko n di wo ke sa i ri a lon ko nde Allabatala ye Misiran jamana ro yan. **23** Ko i la mawilu ri taroya men saron sitenilu bolo, n di n na mawilu latanka wo ma. Ko toomasere kabannako wo ri ke sini.»»

24 Nba, Allabatala tun ka a fo ja men ma, a ka a ke wo ja. Sitenilu siyaman siyaman ba nara don Ferawuna la bon na, a ni a la jemawilu la bonilu la. Jamana yoro bee tijanda sitenilu bolo. **25** Ferawuna ka Musa ni Haruna kili, ka a fo ii ye ko: «Ai ye wa saraka bo ai Maari Alla ma, koni ai ye to jamana kondoyan.» **26** Musa ka a fo ko: «Wo ti se kela, baa an di saraka menilu bo an Maari Allabatala ye, saraka wailu ye Misirankailu tana le ri. Fen men ye ii tana do ri, ni an ka wo ke saraka di ii jana, ii ti an mabon kaba la wa? **27** An Maari Allabatala da an jamari ko an ye tele sawa ke taamala ka wa wula ro. Ko a wa saraka men fo an ye ye, ko an ye wo bo a ye ye.» **28** Ferawuna ka a fo ko: «Awa, n di ai bila sa ai ri wa wula ro ka saraka bo ai Maari Allabatala ye, koni ai kana wa yoro jan de. Ai ye madiyali ke n ye.» **29** Musa ka a fo ko: «N wa bo i wara

yan, n di Allabatala madiya i kɔrɔ. Wo rɔ, sitenilu ri bɔ ile ni i la jɛmɔɔilu ni i la jamana mɔɔilu kan sini, kɔni i kana janfa kɛ ikɔ tuun, ka i ban Isirayɛlika bila ko ma sa ii ri wa saraka bɔ Allabatala yɛ.» **30** Musa bɔra Ferawuna tɔrɔfɛ ka wa Allabatala madiya. **31** Allabatala ka a kɛ ikomin Musa ka a madiya ja mɛn ma. A ka sitenilu bɔ Ferawuna ni a la jɛmɔɔilu ni a la jamana mɔɔilu kan. Hali siten kelen ma to ye. **32** Ferawuna kɔnin a ka a jusu ragbɛɛya ikɔ tuunni. A ma sɔn Isirayɛlika bila ko ma.

9 Wo tamin kɔ rɔ, Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye wa a fɔ Ferawuna yɛ ko: «Heburuilu Maari Allabatala ka a fɔ ko: «N na mɔɔilu bila sa ii ri wa n bato. **2** Ko ni i ka i ban ii bila ko ma ka ii to i bolo, **3** ko i la kolofen mɛnilu ye sɛnɛ rɔ, ko nde Allabatala ri i wuli woilu kanma n na sebaya la. Ko n di jankarɔ juu bila i la soilu la, a ni i la faliilu, a ni i la jɔɔmɛilu, a ni i la nisiilu, a ni i la saailu ni bailu. **4** Ko kɔni nde Allabatala n di dannafarabɔ kɛ Isirayɛlika la kolofenilu ni Misirankailu la kolofenilu tɛma. Isirayɛlika la kolofen si tɛ faa.»» **5** Nba, Allabatala ri ko wo kɛ lon mɛn, a ra ban wo latɛɛla, baa a ka a fɔ ko: «Nde Allabatala n di ko wo kɛ jamana kɔndɔ sini.» **6** Wo duu sa gbɛ, Allabatala ka a kɛ ikomin a tun ka a fɔ ja mɛn ma. Misirankailu la kolofenilu bɛɛ faara, kɔni foyi ma faa Isirayɛlika la kolofenilu rɔ. **7** Ferawuna ka mɔɔilu lawa ko wo lakɔrɔsi kanma. Woilu wara ko wo lakɔrɔsili diya ka na a fɔ a yɛ ko foyi ma faa Isirayɛlika la kolofenilu rɔ. Wo bɛɛ ni a ta kɔnin, Ferawuna jusu a ragbɛɛyanin de tɛɛ. A ma sɔn ka Isirayɛlika bila sa ii ri wa. **8** Wo kɛ mɛn kɛra, Allabatala ka a fɔ Musa ni Haruna yɛ ko: «Ai ye wa

bolo na dando ta buurigbe ro fen janin diya. Musa ye
 wa buurigbe wo lasadi san ma Ferawuna nakoro. **9** Wo
 ri jensen Misiran jamana fan bee ro ikomin gbangban,
 ka sumuni bo mawilu ni kolofenilu ma. Sumuninilu ri ke
 dailu ri mawilu ni kolofenilu fariilu ma Misiran jamana
 fan bee ro.» **10** Nba, Musa ni Haruna wara buurigbe do
 ta fen janin diya ka wa ii lo Ferawuna nakoro. Musa ka
 buurigbe wo lasadi san ma. Buurigbe wo ka sumuni bo
 mawilu ni kolofenilu ma. Sumuniilu kera dailu ri wailu
 fari ma. **11** Ferawuna la senkolailu ma se nala ii lola Musa
 nakoro, baa sumuniilu tun da bo ii fari fan bee ma, ikomin
 Misiranka tailu bee. **12** Allabatala le ka a ke Ferawuna
 jusu gbelayani tere. Ferawuna ma son Musa ni Haruna la
 kuma ma ikomin Allabatala tun ka a fo Musa ye na men
 ma. **13** Wo tamin ko ro, Allabatala ka a fo Musa ye ko: «I
 ye i wuli sooma da la jona ka wa Ferawuna teren ye. I
 ye a fo a ye ko: «Allabatala, Heburuilu Maari Alla konin,
 wo ka a fo ko: «N na mawilu bila sa ii ri wa n bato. **14**
 Ko sisen, ko n di toroya lase ile ma, toroya men di juuya
 kosebe. Ko toroya wo ri se i la jemawilu ni i la mawilu
 fanan ma. Ko n di toroya wo lase ii bee ma sa ile ri a lon
 ko n jwon si te dununa jin do. **15** Ko n tun di se ka n bolo
 lawuli i ni i la mawilu kanma, ka jankaro fitinna ba la ii
 kan. Ko ni n tun ka a ke ten, sa ii ra ban latununna ka bo
 dunya ro. **16** Ko koni n da i kende to kosa n di n na sebaya
 yiraka i la. Ko ka a la wo kan, ko n da i kende to sa n too ri
 bonya dununa fan bee ro fanan. **17** Ko koni jeredabaya ye
 i ro folo, baa i banni n na mawilu bila ko ma. **18** Ko ale
 le wo ri. Ko jin tuma sini, ko n di sancikoloilu lajii. Ko

sancikoloilu wo ri juuya fɔɔ ka a dan natamin. Ko wo jɔɔn ma jii Misiran kebi Misiran jamana siira. **19** Ko wo rɔ, ko i ye i la mɔɔilu jamari sisen ko ii ye wa ii la kolofenilu ni ii bolofenilu bɛɛ ta ka wa woilu ri yɔrɔ lakandannin do rɔ, sa sancikolo kana se ii ma. Ko mɔɔ ni kolofen menilu wa to gbɛ rɔ sɛnɛ rɔ, menilu ma ladon yɔrɔ lakandannin do rɔ, sancikolo di jii woilu kan ka woilu kelen kelenna bɛɛ faa.»» **20** Nba, Ferawuna la jɛmɔɔ menilu silanda Allabatala la kuma yɛ, woilu borimantɔ wara ii la jɔnilu ni ii la kolofenilu ladon yɔrɔ lakandannin doilu rɔ. **21** Menilu kɔnin ma Allabatala la kuma jate, woilu ka ii la jɔnilu ni ii la kolofenilu to sɛnɛ rɔ ye. **22** Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye i bolo kɔrɔta san ma sa sancikolo a ri jii Misiran jamana bɛɛ kan. A ri jii mɔɔilu ni kolofenilu ni sɛnɛfenilu bɛɛ kan Misiran fan bɛɛ rɔ.» **23** Awa, Musa ka a la gbeleke kɔrɔta san ma tuma mɛn na, Allabatala ka bandakan nabɔ ka sancikoloilu lajii, ka ta lajii fɔɔ duu ma. Allabatala ka sancikoloilu lajii Misiran jamana kan ikomin sancɪ ba. **24** Sancikoloilu tɛɛ ye jiila. Ta tɛɛ ye jiila yɔrɔ bɛɛ. Keɓi Misiran jamana siira, sancikoloilu wo jɔɔn tun ma jii fɔɔ, baa a juuyara kosebɛ. **25** Sancikoloilu ka mɔɔilu ni kolofenilu halaki Misiran jamana fan bɛɛ rɔ, mɔɔ ni kolofen menilu tora gbɛ ma sɛnɛilu rɔ kɔnin. A ka sɛnɛfenilu bɛɛ tɪnan fanan, ka jiriilu bɛɛ kadi kadi. **26** Wo kɛra fan bɛɛ rɔ fɔ Kɔsɛni mara kelen, Isirayɛlika siini yɔrɔ mɛn kɔnin. Sancikoloilu ma se ye le. **27** Ferawuna ka Musa ni Haruna kili ka a fɔ ii ye ko: «N da kojuu kɛ sɪna jɪn dɔ. Jo ye Allabatala de bolo. Jo tɛ nde ni n na mɔɔilu le bolo. **28** Ai ye Allabatala madiya, baa Alla la bandakan

ni a la sancikoloilu ii ra an bɔ. N di ai bila. N tɛ ai lalɔla butun.» **29** Musa ka a fɔ a yɛ ko: «N wa bɔ so kɛndɔ tuma mɛn na, n di n boloilu kɔrɔta Allabatala yɛ. Bandakan ni sancikoloilu ri i lɔ, sa i ri a lɔn ko dunuɲa ye Allabatala ta le ri, **30** kɔni n ka a lɔn ko ile ni i la ɲɛmɔɔilu ma silan Allabatala Alla yɛ fɔlɔ fewu!» **31** Nba, sɛnɛfɛn mɛn tɔɔ ko lin, wo tun da fɛrɛn. Mɛn tɔɔ ko horija, wo tun da a kise. Sancikoloilu ka wo fila bɛɛ tijan, **32** kɔni sɛnɛfɛn mɛn tɔɔ ko bile, wo su fila ma tijan sancikolo bolo baa woilu tɛ fɛrɛnna jona. **33** Nba, Musa bɔra Ferawuna wara ka wa so kɔkan. A ka a bolo lawuli Allabatala yɛ ka a madiya. Bandakan ni sancikolo tɛɛra. Sanci tɛɛra. **34** Ferawuna ka a yen tuma mɛn na ko sanci ni sancikolo ni bandakan a ra lalɔ, a ka kojuu kɛ ikɔ tuunni, baa a ni a la ɲɛmɔɔilu ka ii jusu gbɛlɛya. **35** Ferawuna jusu a ragbɛlɛyanin de tɛrɛ. A ma sɔn ka Isirayɛlikailu bila sa ii ri wa. Wo kɛra ikomin Allabatala a tun ka kuma don Musa da rɔ ɲa mɛn ma.

10 Sancikolo ban kɔ jii la Misirankailu kan wo kɛ, Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye wa Ferawuna tɛrɛn ye. Nde le ka a kɛ a ni a la ɲɛmɔɔilu jusu gbɛlɛyani, sa n di se n na tɔɔmasere kabannako ɲinilu kɛla ii ɲana. **2** Ka a la wo kan, nde le ka wo kɛ sa ai ri a fɔ ai denilu ni ai mamarenilu yɛ n ka tɔɔmasere kabannako mɛnilu kɛ Misirankailu tɛma ka ii dɔɔya ɲa mɛn ma. Ai bɛɛ ri a lɔn ko Allabatala le nde ri.» **3** Musa ni Haruna wara Ferawuna tɛrɛn ye, ka a fɔ a yɛ ko: «Heburuilu Maari Allabatala ka a fɔ ko: «I ri sɔn ka i fanmajii nde yɛ lon ɲuman? Ko i ye n na mɔɔilu bila sa ii ri wa n bato. **4** Ko ni i ka i ban n na mɔɔilu bila ko ma, ko n di tɔɔnkasailu

lana i la jamana kɔndɔ sini. **5** Ko woilu ri siyaya ka yɔrɔ
 bɛɛ mira fɔɔ ka duu fin. Ko wo rɔ, ko mɔɔilu ti nala sela
 ka duu yen butun. Ko sancikoloilu ma sɛnɛfen mɛnilu
 tɪjan, tɔɔnkasailu ri wo bɛɛ dɔɔn. Ko jiri jiri ye sɛnɛ rɔ,
 tɔɔnkasailu ri wa firailu bɛɛ dɔɔn. **6** Ko ii ri i la bonilu
 fa, ka i la jɛmɔɔilu ni Misirankailu bɛɛ la bonilu fa. Ko
 n di kɛ tɔɔnkasa siyaman ba ri, i failu ni i benbailu ma
 mɛn jɔɔn yen kɛbi ii ka ii sii jamana kɔndɔ yan.» Musa
 banni wo fɔla, a bɔra Ferawuna wara ka wa. **7** Ferawuna
 la jɛmɔɔilu ka a fɔ Ferawuna yɛ ko: «An fa, cɛɛ wo ri an
 tɔrɔ haan waati juman? I ti sɔn ka ii la mɔɔilu bila wa,
 sa ii ri wa ii Maari Allabatala bato? Misiran da tɪjan, i
 ma wo jayen fɔlɔ wa?» **8** Wo rɔ, Ferawuna ka Musa ni
 Haruna kili ikɔ tuun, ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai ye wa ai Maari
 Allabatala bato, kɔni yon ni yon wato?» **9** Musa ka a jabi:
 «An bɛɛ ri wa, den mɛsɛnilu wo, mɔɔbakɔrɔilu wo, cɛɛilu
 wo, musoilu wo, an bɛɛ ri wa. An na kolofenilu bɛɛ ri wa
 an bolo fanan, baa an wato sali ba le kɛla Allabatala yɛ.»
10 Ferawuna ka a fɔ ii yɛ ko: «Ka ai ni ai musoilu ni ai
 denilu bɛɛ bila sa ai ri wa, n ti sɔn wo ma habadan! Ai ye
 n janfa ko le rɔ. **11** Ɛɛn de! Cɛɛilu dɔrɔn ye wa Allabatala
 bato, baa ai ka wo le mapininka.» Ferawuna ka Musa ni
 Haruna gbɛn wo rɔ, ka ii labɔ a wara. **12** Allabatala ka a fɔ
 Musa yɛ ko: «I ye i bolo kɔrɔta Misiran jamana kun na sa
 tɔɔnkasailu ri na jamana kɔndɔ. Ii ri na jamana kɔndɔ
 sɛnɛfen ni bin bɛɛ dɔɔn, mɛnilu tora ye sancikolo bolo
 kɔnin.» **13** Musa ka a la gbeleke kɔrɔta Misiran jamana
 kun na. Allabatala ka fɔjɔ ba do lana ka bɔ telebɔ fan
 fɛ. Fɔjɔ ka tele ni su bɛɛ kɛ tɛɛla. Wo duusa gbɛ da ka a

tɛrɛn fɔɲɔ a ra tɔɔnkasailu lana. **14** Tɔɔnkasailu jɛnsɛnda
 ka Misiran yɔrɔ bɛɛ mira, ka i sii fan bɛɛ rɔ. Ii ka siya tɛrɛ
 kojuuɔ. Misirankailu tun ma wo ɲɔɔn yɛn fɔlɔ fewu. Ii ti
 nala wo ɲɔɔn yenna butun. **15** Tɔɔnkasailu ka duu bɛɛ
 mira fɔɔ ka a bɛɛ fin. Ii ka sɛnɛfenilu ni binilu bɛɛ dɔɔn, a
 ni jiridenilu bɛɛ. Sancikolo tun ma mɛnilu tipan, ii ka
 wo bɛɛ dɔɔn. Ii ma fira si to jiriilu la. Ii ma sɛnɛfen ni
 bin si to sɛnɛilu rɔ, mɛn ma dɔɔn. A kɛra wo ɲa le ma
 Misiran jamana yɔrɔ bɛɛ. **16** Ferawuna ka Musa ni Haruna
 kili i kɔrɔ, ka a fɔ ii yɛ ko: «Nde le ra kojuu kɛ ai Maari
 Allabatala la. N da kojuu kɛ ai fanan na. **17** Ai jaandi, ai
 yɛ yafa n ma mɛn fanan dɔ. Ai yɛ ai Maari Allabatala
 madiya n yɛ, sa a ri tɔrɔɔɔ juu ɲin mabɔ n na.» **18** Musa
 bɔra Ferawuna wara wo rɔ, ka wa Allabatala madiya. **19**
 Wo rɔ, Allabatala ka fɔɲɔ ba lana ka bɔ telebe rɔ. Fɔɲɔ
 wo ka tɔɔnkasailu ta ka wa ii lafili Kɔɔɲi Fararɔbin dɔ.
 Tɔɔnkasa kelen ma to Misiran jamana kɔndɔ. **20** Kɔni,
 Allabatala le ka Ferawuna jusu a ragbɛɛɔ. A ma sɔn ka
 Isirayɛlikailu bila, sa ii ri wa. **21** Allabatala ka a fɔ Musa yɛ
 iko tuunni ko: «I yɛ i bolo kɔrɔta san ma sa dibi ri don
 Misiran jamana kɔndɔ. Dibi wo ri bonya ka kɛ ikomin mɔɔ
 ri se a bolo maala a la.» **22** Musa ka a bolo kɔrɔta san ma.
 Dibi fin juu donda Misiran jamana bɛɛ rɔ ka tele sawa kɛ.
23 Tele sawa wo kɔrɔ, Misirankailu ma se ii ɲɔɔn yenna
 muume. Ii si ma se bɔla bon na, kɔni Isirayɛlikailu siini
 tɛrɛ yɔrɔ yɔrɔ, kɛnɛɔ tɛrɛ yɛ yɔrɔ wo rɔ. **24** Ferawuna ka
 Musa kili ka a fɔ a yɛ ko: «Nba, ai yɛ wa Allabatala bato.
 Ai musoilu ni ai den mɛsɛnilu ri wa ai kɔfɛ, kɔni ai la
 kolofenilu yɛ to ai kɔma yan.» **25** Musa ka a fɔ ko: «Wo tɛ

bɛn. Fo i ye a to an na kolofenilu ye wa an bolo, baa an di wo doilu ke sarakailu a ni doilu saraka janintailu ri an Maari Allabatala ye. **26** Fo an na kolofenilu ye wa an bolo. Hali an na kolofen kelen pe te to an koma yan, baa an ketɔ doilu le kela saraka ri an Maari Allabatala ye, kɔni an di mɛn ke saraka ri a ye, an ti nala wo lonna fɔɔ an wa se ye tuma mɛn na.» **27** Allabatala kɔnin ka a ke Ferawuna jusu a ragbeɣyanin de tɛɛ. Ferawuna ma sɔn ka Isirayɛlika bila, sa ii ri wa. **28** Ferawuna ka a fɔ Musa ye ko: «Bɔ n jakɔrɔ! I kana i lɔ n jakɔrɔ butun. I wa na i lɔ n jakɔrɔ lon lon, i ri faa wo lon!» **29** Musa ka a fɔ ko: «Ale le wo ri. N da wo mɛn. N tɛ i lɔ i jakɔrɔ butun.»

11 Nba, Allabatala ka a fɔ Musa ye ko: «A ra to tɔɔya kelen ma, n di mɛn la Ferawuna ni a la mɔɔilu kan. N wa wo la Ferawuna kan, a ri ai bila sa ai ri wa. Wo tuma a ri i gbɛn fewu. **2** I ye wa a fɔ Isirayɛlikailu ye ko ii bɛɛ ye ii siijɔɔ Misirankailu tara fen saninnaman ni fen wodigbelaman na.» **3** Allabatala ka Isirayɛlika la ko diya Misirankailu ye kosebɛ. Ferawuna la jɛmɔɔilu ni a la jamana kɔndɔ mɔɔilu bɛɛ tɛɛ ye Musa bonyala kosebɛ fanan. **4** Musa ka a fɔ ko: «Allabatala ka a fɔ ko: «Su tala waati, n di tamin Misiran jamana kɔndɔ. **5** Dence fɔɔbɪlu bɛɛ ri sa Misiran jamana kɔndɔ. Ale mɛn ye mansayala, a dence fɔɔ ti nala tola ye. Hali jɔnmuso mɛn ye kɔlɔn tuu kela ye, wo fanan dence fɔɔ ti nala tola ye. Ii bɛɛ ri sa. Ii la kolofenilu fanan den fɔɔ cɛmanta wo fanan ti nala tola. **6** Mɔɔilu ri ii kule kan nabɔ kojuuya Misiran jamana fan bɛɛ rɔ. Wo jɔɔn ma ke fɔɔ. A jɔɔn ti nala kela butun. **7** Kɔni a mankan tɛ ke Isirayɛlikailu wara. Hali wulu tɛ

wonwon ii ma, wala ii la kolofenilu ma. Ai ri a lon wo ro ko Allabatala a ra danna farabo don Misirankailu ni Isirayelika tema.» 8 Musa ka a fo Ferawuna ye ko: «Ko wo wa ke, i la jemoolu ri na ka ii la n koru ka n madiya ko n ye bo Misiran jamana ro yan, nde ni n na moolu bee. Wo wa ke, n di bo jamana jin do yan.» Musa banni wo fola, a moneni ba le bora Ferawuna wara ka wa. 9 Allabatala ka a fo Musa ye ko: «Ferawuna te son ai la kuma ma. Wo ri ke sababu ri sa n di doilu la n na kabannakoilu kan Misiran jamana kondi.» 10 Musa ni Haruna ka kabannako woiu bee ke Ferawuna jakoru, koni Allabatala ka a ke Ferawuna jusu a ragbeyanin de tere. A ma son ka Isirayelikailu bila, sa ii ri bo a la jamana kondi.

12 Nba, ka Musa ni Haruna to Misiran jamana kondi, Allabatala ka a fo ii ye ko: 2 «Ai ye karo jin jate ai la karo folo ri. A ri ke ai la san damira karo ri. 3 Ai ye a fo Isirayelikailu bee ye ko: «Karo jin tele tan, cee bee ye saaden wala baden mira a la denbaya ye, denbaya kelen kolofen kelen, 4 koni ni denbaya men moolu ma siya, ii ni ii siimoolu ye den kolofen kelen na, siimoo menilu sudunman ii la konin. Ii ye kolofen do faa, men di moolu bee bo. 5 Kolofen wo ye ke san kelen saaji wala bakoron di, fee te men na. 6 Ii ye kolofen wo lamara foo karo jin tele tan ni naanin. Wo lon, Isirayelikailu bee ye ii ta faa fitiri waati. 7 Ii keto kolofenilu sobo daonna bon menilu kondi, ii ye kolofenilu jeli do ta ka a susa bonda fodufela filaman ni ii da kankun kan. 8 Ii ye sobo wo janin ka a daon su wo jere ro. Ii ye wo ni buru fununbali ni fira kunamanta daon kelen di. 9 Ai kana a kende daon. Ai

kana a tibi ji la ka a dɔɔn. Ai ye a gbunturun de janin, hali a kun, ni a gbelen, ni a kɔndafen bɛɛ. **10** Ai kana sobo a tɔ si lasii. Ni a tɔ tora sɔɔma, ai ye wo janin ka a kɛ buuri ri. **11** Ai ka kan ka sobo wo dɔɔn ja mɛn ma, wo le jin di: ai ye ai tɛsidi taama kanma, ka ai la sanbara don. Ai ye ai la gbeleke mira ai bolo. Ai ye ai kaliya sobo wo dɔɔnna. Allabatala la Taminkunna Sali le wo ri. **12** «Baa n di tamin Misiran jamana yɔrɔ bɛɛ rɔ su wo jɛrɛ rɔ ka Misiran jamana dence fɔlɔilu ni kolofen den cɛmanta fɔlɔilu bɛɛ faa. N di jahadi la Misirankailu la batofenilu bɛɛ kan. Allabatala le nde ri. **13** Kɔni jeli mɛn susani bondailu la, wo ri kɛ tɔmasere ri ka a yiraka n na ko ai ye bon woilu le kɔndɔ. N wa jeli wo yen, n di tamin ai kun na. Wo rɔ, ka n to Misirankailu gbasila, kojuu si ti nala sela ai ma. **14** Lon jin ye kɛ ai bolo hankilijii lon ba ri kadawu. Ni wo lon sera san san, ai ye sali ba kɛ ka nde Allabatala bonya. Sali ko wo ye kɛ sariya banbali ri ai bolo, a ni ai bɔnsɔnilu bolo, mɛnilu nato ai kɔ.» **15** Allabatala ka a fɔ ikɔ tuun ko: «Ai ye buru fununbali dɔɔn tele wɔrɔnwula kɔrɔ. Wo tele fɔlɔ, ai ye lɛbɛn bɛɛ labɔ ai la bonilu la. Ni mɔɔ mɔɔ ka buru lɛbɛnniman dɔɔn tele wɔrɔnwula wo kɔrɔ, wo tii ri gbɛn ka bɔ Isirayɛlikailu rɔ. **16** A tele fɔlɔ, ai ye ai lɛɛn ka nde Allabatala bato. A tele wɔrɔnwulana fanan, ai ye ai lɛɛn ka nde Allabatala bato. Ai kana baara si kɛ tele woilu rɔ. Ka tibili kɛ ai jɛrɛ yɛ, n ma a fɔ wo ma. **17** «Ai ye Buru Fununbali Sali wo kɛ san san, baa wo lon jɛrɛ le rɔ, n ka ai labɔ Misiran ikomin kɛlɛden kuru. Wo le rɔ, ni wo lon sera san san, ai ye sali wo kɛ. Sali ko wo ye kɛ sariya banbali ri ai bolo, a ni ai

bɔnsɔnilu bolo, mɛnilu natɔ ai kɔ. **18** San karo fɔlɔ jɪn, ka bɔ tele tan ni naanin fitiri waati ka wa se tele muwan ni kelen fitiri waati, ai kana buru lɛbɛnniman dɔɔn, fɔ buru fununbali. **19** Tele wɔrɔnwula woilu bɛɛ kɔrɔ, lɛbɛn si kana yen ai la bonilu la. Ni mɔɔ mɔɔ ka buru lɛbɛnman dɔɔn, wo tii ri gbɛn ka bɔ Isirayɛlikailu la dɛkuru rɔ. Ni a kɛra london di, ni a kɛra duuren di, a ri gbɛn ka bɔ Isirayɛlikailu la dɛkuru rɔ. **20** Ai kana buru si dɔɔn, lɛbɛn ye mɛn dɔ. Ai wa ai sii yɔrɔ yɔrɔ rɔ, ai ye buru fununbali dɔɔn.» **21** Musa ka Isirayɛlikailu la mɔɔbakɔrɔilu bɛɛ kili ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai bɛɛ ye wa sisen ka kolofen mɛsɛn mira ai la denbayailu ye ka a kannatɛɛ ka Taminkunna Sali kɛ. **22** Ai ye kolofen wo jeli kɛ muran do kɔndɔ. Jiri mɛn tɔɔ ko hisopi, ai ye wo bolo do sun jeli wo rɔ, ka jeli susa bonda lamininilu rɔ, a da kankun kan ni a bonda fodufɛla fila ma kɔnin. Mɔɔ si kana bɔ a la bon na fɔɔ sɔɔma. **23** Allabatala ri tamin Misiran jamana kɔndɔ ka Misirankailu dɛncɛ fɔlɔilu faa su rɔ. Ni a ka jeli yen a da kankun kan ni a bonda fodufɛla filaman ma, a ri tamin bon wo kun na. A ti sɔn niitɛɛ mɛlɛka ye don ai la bon woilu la ka ai dɛncɛ fɔlɔilu faa. **24** «Ai ni ai bɔnsɔnilu ye to sali jɪn kɛla san san haan kadawu. A ye sariya banbali le ri. **25** Allabatala ka lahidi ta ko a ri jamana mɛn di ai ma, ai wa se ye tuma mɛn na, ai ye sali jɪn kɛ. **26** Ni ai denilu ka sali jɪn kɔrɔ majininka ai la, **27** ai ye a fɔ ii yɛ ko: «An ye kolofen wo kɛla Taminkunna Sali saraka de ri ka Allabatala bonya. Ko ka an to Misiran, Allabatala nara ka Misirankailu dɛncɛ fɔlɔilu faa. Ko wo tuma, a taminda an na bonilu kun na ka an na denbayailu to ye.»» Nba, Musa banni wo bɛɛ fɔla,

Isirayelikailu ka ii ñakɔrɔ bɛn duu ma ka Allabatala bato. **28** Wo kɔ rɔ, ii bɔra ye ka wa a kɛ ikomin Allabatala tun ka a fɔ Musa ni Haruna yɛ ña mɛn ma. **29** Nba, duu talaman, Allabatala ka dence fɔlɔilu bɛɛ faa Misiran jamana rɔ. Ka a damira Ferawuna jɛɛ dence fɔlɔ ma ka wa se fɔɔ kasodenilu dence fɔlɔ ma, dence fɔlɔ bɛɛ faara. Kolofenilu den fɔlɔ cɛmanilu bɛɛ faara fanan. **30** Ferawuna ni a la baardenilu ni Misiran jamana mɔɔ bɛɛ kununda su wo rɔ. Mɔɔilu kule kan bɔra kojuuya Misiran yɔrɔ bɛɛ rɔ, baa bon si ma to saya ma kɛ yɔrɔ mɛn na. **31** Su kelen wo rɔ, Ferawuna ka Musa ni Haruna kili ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai ye ai wuli ka bɔ n na mɔɔilu tɛma, ai ni Isirayelikailu bɛɛ. Ai ye wa Allabatala bato ikomin ai ka a fɔ ña mɛn ma. **32** Ai ye ai la kolofenilu bɛɛ fanan ta ikomin ai ka a fɔ ña mɛn ma. Ai ye wo bɛɛ ta ka wa! Ai ye duwawu kɛ n yɛ fanan.» **33** Misirankailu gbɛdɛnda Isirayelikailu la ko ii ye bɔ Misiran jamana rɔ jona, baa Misirankailu ka a fɔ ko: «Ni ii ma bɔ yan, an bɛɛ ri faa.» **34** Wo rɔ, Isirayelikailu ka buru janinbaliilu ta ka wo la buru gbasi muranilu rɔ, kɔni ii ma lɛbɛn si kɛ buru wo rɔ. Ii ka muran woilu lasidi faanin dɔ ka woilu sii ii kanbankun kan. **35** Isirayelikailu ka Misirankailu tara fen saninnaman ni fen wodigbelaman ni faaninilu la ikomin Musa tun ka a fɔ ii yɛ ña mɛn ma. **36** Allabatala ka Isirayelikailu la ko diya Misirankailu yɛ. Wo rɔ, Isirayelikailu ka fen fen tara Misirankailu la, woilu dira ii ma. Isirayelikailu ka Misirankailu bolokolonya ten de fewu! **37** Isirayelikailu bɔra Ramesisi so kɔndɔ ka wa Sukɔti so kɔndɔ. Mɛnilu tɛɛ ye ii sen ma, woilu tun di mɔɔ waa kɛmɛ wɔɔrɔ ñɔɔn bɔ. Musoilu ni den mɛsɛnilu

ma dan. **38** Ii wara ii la kolofenilu ri ii bolo, saailu ni bailu ni nisiilu kōnin. Woilu ka siya tere. Siya gberɛ mɔɔ siyaman wara ii fɛ fanan. **39** Isirayelikailu seni yɔrɔ do rɔ, ii tun bɔra Misiran buru janinbali menilu ri, ii ka woilu wusu ka a kɛ buru fununbali ri ka a dɔɔn. Lɛbɛn tun tɛ buru woilu rɔ, ka a masɔrɔn Misirankailu tun ka Isirayelikailu labɔ Misiran jona. Wo le ka a kɛ, ii tun ma fɛrɛ sɔrɔn ka lɛbɛn kɛ buru wo rɔ, wala ka dɔɔnninfenilu rabɛn ii la taama kanma. **40** Nba, Isirayelikailu tun ka san kɛmɛ naanin ni san bisawa le kɛ Misiran jamana rɔ. **41** San kɛmɛ naanin ni san bisawa wo dafara lon mɛn na, wo lon kelen Allabatala a la mɔɔilu bɔra Misiran ikomin kelɛden kuru. **42** Allabatala ka a janto ii rɔ su wo rɔ, ka ii labɔ Misiran jamana rɔ. Wo rɔ, san san haan kadawu, Isirayelikailu bɛɛ ye si jana su wo rɔ baa su wo bilani a dan na Allabatala yɛ. **43** Allabatala ka a fɔ Musa ni Haruna yɛ ko: «Taminkunna Sali dɔɔnnin sariya le jin di. Lɔndan si kana wo saraka dɔɔn. **44** Ai ye jɔn menilu sanna, woilu ri se a dɔɔnna ni ai ka ii faaninta kɛ fɔlɔ, **45** kɔni london taminbatɔilu ni baaraden menilu ye sarala, woilu si kana a dɔɔn. **46** «Ai wa saraka sobo wo rabɛn bon mɛn na, ai ye a dɔɔn bon wo kɔndɔ. Mɔɔ si kana bɔ sobo ri kɛnɛma. Ai wa sobo wo dɔɔn, ai kana a kolo si kadi. **47** Isirayelikailu bɛɛ ye Taminkunna Sali wo kɛla. **48** Ni london do siini ai tɛma, mɛn ye a fɛ ka Taminkunna Sali kɛ ka Allabatala bonya, fɔ wo tii ni a wara cɛɛilu bɛɛ ye faaninta kɛ fɔlɔ. Ni wo kɛra, a ri se Taminkunna Sali kɛla ikomin Isirayelikailu. Cɛɛ mɛn ma faaninta kɛ, wo si kana Taminkunna Sali saraka dɔɔn. **49** Sariya kelen wo le ye

Isirayelikailu ni londonilu bɛɛ kan.» 50 Awa, Isirayelikailu bɛɛ ka a kɛ ikomin Allabatala ka Musa ni Haruna jamari ja mɛn ma. 51 Wo lon kelen, Allabatala ka Isirayelikailu labɔ Misiran ikomin kɛlɛden kuru.

13 Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: 2 «Den fɔlɔ mɛnilu ye ai bolo, ai ye woilu bɛɛ di n ma ka ii kɛ n ta ri. Ni a kɛra muso muso dence fɔlɔ ri, ni a kɛra kolofen kolofen den cɛmanta fɔlɔ ri, woilu bɛɛ ye kɛ n ta ri.» 3 Nba, Musa ka a fɔ Isirayelikailu yɛ ko: «Ai ye ai hankili to lon jin dɔ, ai bɔra Misiran jɔnya rɔ lon mɛn dɔ, baa Allabatala ka ai labɔ yɔrɔ wo rɔ a la sebaya ba la. Wo le kosɔn, ai kana buru lɛbɛnman dɔɔn wo lon. 4 Ai bɔni bi le Abibu karo la. 5 Allabatala ka a kali ai benbailu yɛ ale jɛɛ tɔɔ la ko a ri jamana do di ii ma, dɔɔnninta duman ye bɔla jamana wo rɔ a ja jɛɛ jɛɛ ma, li ni nɔnɔ a bɛɛ ye bɔla ye. Kanaankailu siini jamana wo kɔndɔ, a ni Hɛtikailu ni Amɔrikailu ni Hifikailu ni Jebusikailu. Allabatala wa ai ladon ye tuma mɛn na, karo jin jɔɔn wa se san san ai ye sali jin kɛ. 6 Ai ye buru fununbali dɔɔn tele wɔrɔnwula kɔrɔ. A tele wɔrɔnwulana lon, ai ye sali kɛ ka Allabatala bonya. 7 Ai ye buru fununbali dɔɔn tele wɔrɔnwula kɔrɔ. Buru lɛbɛnman a kana kɛ ai bolo. Lɛbɛn kana kɛ ai la jamana yɔrɔ si fanan dɔ. 8 Ai ye a jaɔ ai denceilu yɛ wo lon ko: «Allabatala ka ko ba kɛ n ye n bɔtɔla Misiran. Wo le ka a kɛ, n ye sali jin kɛla.» 9 A ri kɛ i la tɔɔmasere ri ikomin bololafen mɛn bilani i bolo la wala mɛn sidinin i tin na ka kɛ hankili bila fen di, ka ban ka Allabatala a la sariya kuma a ye to i da rɔ waati bɛɛ, ka a masɔrɔn Allabatala ka i labɔ Misiran a la sebaya bolo la. 10 Wo le

rɔ, ai ye tola sali jin kɛla a waati wo la san san.» **11** Musa
 ka a fɔ Isirayelikailu yɛ ikɔ tuun ko: «Allabatala ka a kali
 ai benbailu yɛ ko a ri ai ladon Kanaan na duu kɔndɔ. A
 wa jamana wo kɛ ai ta ri tuma mɛn na, **12** ai ye ai dence
 fɔlɔilu bɛɛ di Allabatala ma ka ii kɛ a ta ri. Ai la kolofenilu
 den cɛmanta fɔlɔilu bɛɛ ri kɛ Allabatala ta ri fanan. **13** Ni
 faliden de, ai ye saaden wala baden saraka wo nɔ rɔ ka
 faliden kunka. Ni ai tɛ a fɛ ka faliden wo kunka, ai ye wo
 kan kadi ka a faa. A fɛrɛ tɛ fɔ ai ye ai dence fɔlɔilu bɛɛ
 kunka. **14** «Ai denceilu ri ai mapininka lon do rɔ ko ai
 ye ko mɛn kɛla jin, ko wo kɛ kun a ye nfen di? Ii wa ai
 mapininka wo ma, ai ye a fɔ ii yɛ ko: «Allabatala ka an
 nabɔ jɔnya rɔ Misiran jamana rɔ a la sebaya bolo la. **15** Ko
 Ferawuna jusu a ragbeɣyanin de tɛrɛ. Ko a ma sɔn ka an
 bila. Ko wo rɔ Allabatala ka Misirankailu dence fɔlɔilu
 bɛɛ faa, ka Misirankailu la kolofenilu den cɛmanta fɔlɔilu
 bɛɛ fanan faa. Ko wo le rɔ, n ye kolofenilu den cɛmanta
 fɔlɔilu bɛɛ kɛla sarakafenilu ri Allabatala yɛ, ka n jɛrɛ
 dence fɔlɔilu bɛɛ kunka.» **16** Musa ka a fɔ ii yɛ ikɔ tuun
 ko: «Sali jin ye tɔɔmasere le ri, ikomin mɔɔ ye mɛn bilala
 a bolo la a ni a tin na sa a kana jina. Sali jin sababu la,
 an tɛ jinala ko Allabatala ka an nabɔ Misiran jamana rɔ
 a la sebaya bolo la.» **17** Nba, Ferawuna ka Isirayelikailu
 bila sa ii ri wa tuma mɛn na, Alla ma ii lawa Filisitiilu la
 jamana sila kan. Sila wo sudunman, kɔni Alla ka a yen
 ko ni ii wara sila wo kan ka ye mɔɔilu wulitɔla yen ii
 kanma, ii ri silan ka ii hankili yɛleman ka ii kɔsɛ Misiran.
18 Wo rɔ, Alla ka ii lawa wula kɔndɔ la sila le kan, mɛn
 ye taminna ka wa Kɔɔji Fararɔbin fan fɛ. Isirayelikailu

bɔra Misiran tuma mɛn na, ii rabɛnni tɛrɛ kɛlɛkɛ kanma. **19** Ii bɔtɔla, Musa wara Yusufu a kolo ri a bolo, baa sani Yusufu ye sa, a ka a fɔ a badenmailu ye ko sika tɛ a rɔ Alla ri na ii dɛmɛn. Ko a badenmailu ye ii kali a ye ko Alla wa ii labɔ Misiran jamana rɔ tuma mɛn na, ii ye a kolo ta ka wa woilu ri ii bolo. **20** Nba, Isirayɛlikailu bɔra Sukɔti ka wa ii daa make wula tɔrɔfɛ, yɔrɔ mɛn tɔɔ ko Etan. **21** Allabatala tɛrɛ ye wala ii jɛ tuma bɛɛ. Tele rɔ, Allabatala sanfinnama ri a bilani ii jɛ ka sila yiraka ii la. Su rɔ, Allabatala tamɛlɛnnama a ri bila ii jɛ ka mɛlɛn bɔ ii jɛ. Wo rɔ, ii sera taamala su ni tele. **22** Tele tele, sanfinnama tɛrɛ ye mɔɔilu jɛ tuma bɛɛ. Su su, a tamɛlɛnnama tɛrɛ ye mɔɔilu jɛ tuma bɛɛ.

14 Allabatala ka a fɔ Musa ye ko: **2** «I ye a fɔ Isirayɛlikailu ye ko ii ye ii kɔsɛ ka wa ii daa make Pihahirɔti so dala, Mikidɔli so ni kɔɔji tɛma. Ii ye wa ii daa make ye le, ka ii jɛabɛn Bahali-Sɛfɔn so la kɔɔji dala. **3** Ni ii ka wo kɛ, Ferawuna ri a fɔ ko: «Ii ra kɔndafili wula kɔndɔ, wadiya tɛ ii la wo kɔ.» **4** N di a kɛ Ferawuna jusu ri a ragbeleya. A ri wuli wo rɔ ka ii kɔsaran, kɔni n di se Ferawuna ni a la kɛlɛdenilu la. Mɔɔilu ri n tando wo rɔ. N wa se woilu la, Misirankailu ri a lɔn ko nde le Allabatala ri.» Isirayɛlikailu ka a kɛ ikomin Allabatala ka a fɔ ii ye jɛa mɛn ma. **5** Awa, a fɔra Ferawuna ye tuma mɛn na ko Isirayɛlikailu ra wa, a ni a la jɛmɔɔilu miriya yɛlɛmanda. Ii ka a fɔ i jɔɔn ye ko: «An da nfen de kɛ jɛn di? Nfenna an sɔnda ii ye wa? Ii tɛ an bolo jɔnya la butun wo rɔ.» **6** Ferawuna ka a la sowontoroilu ni a la kɛlɛdenilu rabɛn Isirayɛlikailu kɔsaran kanma. **7** A ka sowontoro juma kɛmɛ wɔɔrɔ ta

ka woilu la Misiran sowontoro tɔilu bɛɛ kan. A ka kɛɛden
 kuntii lasii sowontoroilu kelen kelenna bɛɛ kɔndɔ. **8**
 Allabatala ka a kɛ Ferawuna jusu a ragbeɣyanin de tɛɛ.
 Wo rɔ, a ka Isirayelikailu kɔsaran. Wo tuma, ii ye bɔla
 Misiran jusulatɛɛ rɔ. **9** Misirankailu la sowontoroilu ni
 sofadenilu ni kɛɛdenilu bɛɛ wara Isirayelikailu kɔ, ka
 woilu kɔsaran fɔɔ ka wa sudunya ii daa make diya rɔ
 i kɔrɔ kɔɔji dala. Yɔrɔ wo ye Pihahiroti so tɔrɔfɛ, ka
 jɔbɛn Bahali-Sɛfɔn so ma. **10** Isirayelikailu ka ii ja lɔ ka
 Ferawuna ni a la kɛɛdenilu natɔla yen ii kanma. Woilu
 tun da sudunya ii la i kɔrɔ! Wo rɔ, Isirayelikailu silanda
 kojuuya ka ii makasi Allabatala ye ko a ye ii dɛmɛn. **11** Ii
 ka a fɔ Musa ye ko: «An su don yɔrɔ le tun tɛ sɔrɔnna
 Misiran wa? I nani an di an faa diya le wula kɔndɔ yan wo
 rɔ wa? Ni wo tɛ, i ka an nabɔ Misiran nfenna? **12** Ka an to
 Misiran, an ma a fɔ i ye ba ko ni an bɔra ye, ko su jin di
 an sɔrɔn? An ka a fɔ i ye ko i ye an to ten, ko an di to
 Misiran ye ka kɛ Misirankailu la jɔnilu ri, baa jɔnya wo ka
 fisa an na saya ri wula kɔndɔ yan.» **13** Musa ka ii jabi:
 «Ai kana silan. Ai ye makɔnɔni kɛ ikɔ tuun! Allabatala ri
 ai kisi ja mɛn ma bi, ai ri wo yen. Ai ja ye Misiranka
 mɛnilu la jin, ai tɛ woilu yen butun fewu. **14** Allabatala ri
 woilu kɛɛ ai nɔ rɔ. Ai ye i sabari ka wo ragbɛ ikɔ tuun.»
15 Awa, Allabatala ka a fɔ Musa ye ko: «I ye i makasila
 n ye nfenna, ko n ye ai dɛmɛn? I ye a fɔ Isirayelikailu
 ye ko ii ye i wuli ka wa. **16** I ye i la gbeleke kɔrɔta kɔɔji
 kun na ka kɔɔji fara i jɔɔnna, sa Isirayelikailu ri tamin
 duu jaran ma kɔɔji nɔ rɔ. **17** Nde ri a kɛ Misirankailu
 jusu ri a ragbeɣya. Wo rɔ, ii ri don ai kɔ. Wo wa kɛ, n

di se Ferawuna ni a la keɓedenilu ni a la sowontoroilu
 ni a la sofadenilu bee la. Moɓilu ri n tando wo ro. **18** N
 wa se Ferawuna ni a la sowontoroilu ni a la sofadenilu
 bee la, ka n na gbiliya yiraka, Misirankailu a ri a lon ko
 nde le Allabatala ri.» **19** Alla la meɓeka men tun ye wala
 Isirayelikailu jefɛ, wo taminda ii koɓɛ. Sanfinnama fanan
 boɓa ii jefɛ ka tamin ii koɓɛ. **20** Wo bilara Misirankailu ni
 Isirayelikailu tema. Su wo bee ro, dibi donda Misirankailu
 wara fan fe, koni kene boɓa Isirayelikailu wara fan fe. Wo
 ro, Misirankailu ni Isirayelikailu ma ii madon i jooon na su
 wo ro. **21** Musa ka a bolo korota kooji kun na. Allabatala
 ka fɔɔ ba lana ka bo telebo fan fe. Wo teera su muume ro.
 Fɔɔ wo ka kooji ta fo ka a tɛfara fila ri ka duu jaran bo a
 tema. **22** Isirayelikailu taminda ji tɛfaranin wo tema duu
 jaran kan. Ji layelenin tere i jooon kan ka ke ikomin jin ii
 bolokinin fan fe ni ii bolomaran fan fe. **23** Misirankailu ka
 ii kosaran. Ferawuna a la sofadenilu ni a la sowontoroilu
 bee donda kooji tɛfaranin tema ka wa Isirayelikailu ko. **24**
 Suba ma, Allabatala tora tamelennama ni sanfinnama a
 ro ka a ja lo Misiran keɓedenilu ro. Ale ka a ke Misiran
 keɓedenilu kondafilira piripara fo ka ii silan! **25** A ka
 ii la sowontoroilu sen bola. Ii wa ko gbeleyara wo ro.
 Misirankailu ka wo yen tuma men na, ii ka a fo i jooon ye
 ko: «Allabatala ye an keɓela Isirayelikailu ye. An ye an bori
 ka an bo yan, an ye ii to ye.» **26** Allabatala ka a fo Musa
 ye ko: «I ye i bolo korota kooji kun na, sa ji ri kadi ka jii
 Misirankailu ni ii la sowontoroilu ni ii la sofadenilu kan.»
27 Musa ka a bolo korota kooji kun na. Bandakada le tere,
 kooji ka a kose a no ro. Misirankailu tere ye a fe ka ii bori

ji jɔ rɔ, kɔni Allabatala ka a kadi ii kan. **28** Kɔɔji ka a kɔsɛ a nɔ rɔ ka sowontoroilu ni sofadenilu bɛɛ mira, Ferawuna a la kɛɛdenilu bɛɛ kɔnin. Mɛnilu bɛɛ donda kɔɔji rɔ Isirayɛlikailu kɔ, woilu bɛɛ tora ji rɔ. Hali mɔɔ kelen pe ma bɔ a rɔ. **29** Isirayɛlikailu kɔnin tun ka ii taama duu jaran kan ka tamin kɔɔji tɛɛfaranin tɛma. Ji tun nayɛlɛra i jɔɔn kan ka kɛ ikomin jin de ii bolokinin fan fɛ a ni ii bolomaran fan fɛ. **30** Nba, Allabatala ka Isirayɛlikailu kisi Misirankailu ma wo lon. Isirayɛlikailu ka Misirankailu fureilu lani yen kɔɔji da la ye. **31** Allabatala ka fanka ba mɛn be Misirankailu kan, Isirayɛlikailu ka wo yen ii ja la. Wo rɔ, ii silanda Allabatala yɛ. Ii lara ale la, ka la a la jɔncɛ Musa fanan na.

15 Nba, Musa ni Isirayɛlikailu ka kalamana bɔ kɛ Allabatala yɛ ko: «An di kalamana bɔ kɛ Allabatala yɛ baa a ra se a juuilu la fewu. A ra soilu ni kɛɛdenilu bɛɛ lafilɛ kɔɔji rɔ. **2** Allabatala ye fanka dila n ma. N ye kalamana jin bɔla ale le kɔsɔn. Ale le ra n kisi n juuilu ma. N Maari Alla le; n di a bato. N fa Maari Alla le; n di a bonya. **3** Allabatala ye ikomin kɛɛkɛla fadiman. A tɔɔ le ko Allabatala. **4** Ale ra Ferawuna a la kɛɛdenilu ni wo la sowontoroilu lafilɛ kɔɔji rɔ. Hali Ferawuna a la jalatɛi fisamantɛilu tora Kɔɔji Fararɔbin wo rɔ. **5** Ji dunba wo ka woilu latununa fewu. Ii jiira ji kɔrɔ ikomin kabakurun. **6** Eɛ Allabatala, fanka jɛɛ jɛɛ ye i bolo la. I ra i juuilu mɔɔnɔnkɔ fewu i bolo la! **7** I ra se i juuilu la ka ii halaki, ka bonya ba sɔrɔn wo rɔ. I mɔnɛra ka ii halaki, ikomin ta ye bin jaran janinna ja mɛn ma. **8** I ka fɔɔ labɔ i nun dɔ fanka la tuma mɛn na, jiilu ka ii laɛn i jɔɔn kan. Ji mɛn tun ye woyenna, wo ka

i lo ka ke ikomin jin. Ji dunba wo ka i lo kooji tema ka a raja. **9** An juuilu ka a fo ko: «n di ii kosaran fo ka ii mira. Ko n di ii bolofenilu rafara an jooon tema. Ko fen fen lo ye n na, ko n di wo bee ta. Ko n ni n na fanilu somon n laa wo ro ka ii halaki.» **10** Koni Allabatala, i ka i dafono fe kooji kan. Ji ka ii bee latunun. Ii jiira ji fankama wo koro ikomin neefinbo. **11** Ee batofen ghere numan di ke ikomin Allabatala, men ye i jooon di? Een de, i jooon te. Yon seniman wa ikomin ile? Noro ye yon na ikomin ile? Yon ye kabannakoilu kela ikomin ile? **12** I ka i bolo rasomon doron, dununa ka an juuilu lakunun. **13** I ra i la moilu kunka. I ri i lo an joro i la kaninteya la a ni i la sebaya la, ka wa i sii diya seniman do. **14** Siya tilu ka wo kibaro men tuma men na, ii silanda fo ka yereyere. Silan ba wo ka Filisitiilu mira. **15** Edomukailu la kuntiilu silanda kojuuya. Mowabukailu la jemoulu yereyera silan bolo ma. Kanaankailu jiitera fewu. **16** Ii silanda kojuuya fo ka yereyere. Allabatala, ii ka i la sebaya yen tuma men na, ii tora ii no ro ikomin farakolo. Ii ma se foyi kela fo i la moilu banda taminna, i ka mo menilu kunka jonya ro konin. **17** Allabatala, i ye i la moilu ladonna i la jamana kondi, ka i lasii i la koyinke lahidi kan, i ka men suwandi ka a ke i jere sii diya ri, i, Allabatala, i ka bon men lo i jere bato kanma. **18** Allabatala ri a la mansaya ke kadawu. **19** Baa, Ferawuna la sowontoroilu ni a la sofadenilu bee donda kooji tefaranin tema tuma men na, Allabatala ka kooji kadi ka a jii ii kan ka ii bee latunun. Koni Isirayelikailu ka ii taama duu jaran kan ka tamin kooji tefaranin tema.» **20** Nabi Miriyamu, Haruna

kərɔmuso, wo ka sɛsɛ do ta a bolo. Isirayeli muso tɔilu bɛɛ fanan ka doilu ta ka ii bila Miriyamu kɔ, ka sɛsɛilu fɔ ka don kɛ. **21** Miriyamu ka kalaman bɔ kɛ ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai ye kalaman bɔ kɛ Allabatala yɛ, baa a ra se a juuulu la fewu. A ra soilu ni sofadenilu bɛɛ lafili kɔɔji rɔ.» **22** Nba, Musa ka Isirayelikailu ta ka bɔ Kɔɔji Fararɔbin dɔ. A lɔra ii jɔrɔ ka wa se Suri wula kɔndɔ. Ii ka tele sawa taama kɛ wula kɔndɔ, ii ma ji tɛrɛn ye. **23** Ii sera yɔrɔ do rɔ, mɛn tɔɔ ko Mara, kɔni ii ma se wo ji minna, baa a kunanin tɛrɛ. Wo le kosɔn, yɔrɔ wo tɔɔ lara ko Mara. **24** Isirayelikailu wulira ka ii makasi Musa kan. Ii ka a fɔ ko: «An di nfen minna yan?» **25** Musa ka a makasi Allabatala yɛ, ko a ye a dɛmɛn. Allabatala ka jiri do yiraka a la. Musa ka jiri kunkundun wo ta ka a bila ji rɔ. Ji diyara kosɛbɛ! Ka ii to ye, Alla ka sariyailu di ii ma, ii ka kan ka taama ka bɛn mɛnilu ma. A ka ii kɔrɔbɔ ye fanan. **26** A ka a fɔ ii yɛ ko: «Ni ai ka i raja ka nde Allabatala kan natelen, ka taama ka bɛn n sawo ma, ka n na jamariliilu ni n na sariyailu bɛɛ labato, n ka jankarɔ mɛnilu la Misirankailu kan, n tɛ wo si la ai kan, baa n ye Allabatala le ri, mɛn ye ai lakɛndɛyala.» **27** Nba, Isirayelikailu bɔra Mara ka wa se Elimu. Kɔ yɔrɔ tan ni fila ni tamarɔju biwɔrɔnwula tɛrɛ ye yɔrɔ wo rɔ. Ii ka ii daa makɛ ji da la ye.

16 Isirayelikailu bɛɛ bɔra Elimu ka wa se Sin wula kɔndɔ. Yɔrɔ wo ye Elimu ni Sinayi koyinkɛ tɛ. Ii sera ye ka a tɛrɛn ii bɔ karo filana ni tele tan ni loolu ka bɔ Misiran. **2** Ka ii to wula kɔndɔ ye, Isirayelikailu bɛɛ wulira ka Musa ni Haruna makuma. **3** Ii ka a fɔ Musa ni Haruna yɛ ko: «Ni Allabatala tun ka an faa Misiran jamana rɔ, wo ka fisa

ko jin di paaɓn, baa an tere ye sobo sɔrɔnna Misiran, ka suman dɔɔn fɔɔ ka an wasa, kɔni ai ra na an di wula kɔndɔ yan sa an bee ri faa kɔnkɔ bolo.» **4** Allabatala ka a fɔ Musa ye ko: «N di dɔɔnninfen najii ai ma. Lon lon, bee ri wa a la telenfen ta a rɔ. N di ii kɔrɔbɔ wo rɔ, ka a yen ni ii ri n kumakan natelen, wala ni ii te a latelen. **5** Tele wɔɔrɔna wa se lɔɔkun lɔɔkun, ii ye wa dɔɔnninfen wo do ta ka na a tibi, ii ye wo siyaya ka a ke lon tɔilu ta nɔɔn fila ri.» **6** Musa ni Haruna ka a fɔ Isirayelikailu bee ye ko: «Bi wura fe, ai ri a lon ko Allabatala de ka ai labɔ Misiran jamana rɔ. **7** Sini sɔɔma, ai ri Allabatala la nɔɔrɔ yen ai ja la, baa ai ka kuma menilu fɔ Allabatala ma, a ka woilu men. Nfenna ai ye ai kuma mesen kela nde ni Haruna ma? Andeilu te foyi ri.» **8** Musa ka a fɔ ko: «Allabatala a ri sobo di ai ma wura la, ai ri wo dɔɔn. Sɔɔma, a ri dɔɔnnin gberɛ di ai ma, ai ri wo dɔɔn fɔɔ ka ai fa, baa ai ka kuma mesen menilu fɔ a ma, a ka wo bee men. Ai ye men fɔla, ai te wo fɔla andeilu ma, baa andeilu te foyi ri. Ai ye wo fɔla Allabatala de ma.» **9** Musa ka a fɔ Haruna ye ko: «I ye a fɔ Isirayelikailu bee ye ko ii ye na ii laden yɔrɔ kelen dɔ Allabatala jakɔrɔ, baa ii ra kuma mesen menilu fɔ ale ma, a ra wo bee men.» **10** Nba, ka Haruna to kumala jama rɔ, ii ka ii ja lɔ ka Allabatala a la nɔɔrɔ yen banda rɔ wula kɔndɔ. **11** Allabatala ka a fɔ Musa ye ko: **12** «Isirayelikailu ra kuma mesen menilu bee fɔ n ma, n da wo men. I ye a fɔ ii ye ko: «Ai ri sobo dɔɔn wura la. Ko sɔɔma, ko ai ri fa dɔɔnnin gberɛ la. Ko ai ri a lon wo rɔ ko nde le ai Maari Allabatala ri.»» **13** Nba, wura fe, wɔlɔ siyaman ba jiira ka i sii Isirayelikailu daa make diya. Sɔɔma konbi lara duu ma

daa make diya laminin fan bee rɔ. **14** Konbi wo jara tuma men na, fen doilu buruburuni tora duu ma. A mesenman, a gbeni. **15** Isirayelikailu ka wo yen tuma men na, ii ka i jɔɔn mapininka ko: «Nfen de jin di?» Baa ii ma a lon ko fen men ye wo ri. Musa ka ii jabi: «Dɔnninfen de wo ri, Allabatala ka men di ai ma. **16** Allabatala ka men fɔ dɔnninfen jin na ko rɔ, wo le jin di. A ka a fɔ ko ai bee ye wa do ta, men di ai la dɔnninta bɔ. Mɔɔ men jate ye ai bolo bon na, ai ye wo sumanifen ja fila jate ta.» **17** Isirayelikailu ka a ke ikomin Allabatala ka a fɔ ja men ma. Doilu ka siyaman ta, doilu ma siyaman ta. **18** Ii ka wo suman sumanifen na tuma men na, ii ka a yen ko menilu ka siyaman ta, woilu ta to ma to, menilu ma siyaman ta, woilu ta ma deɛ. Mɔɔ kelen kelenna tun ka jate men ta, wo ka a la dɔnninta bɔ. **19** Musa ka a fɔ ko: «Mɔɔ si kana dɔnninfen wo to lasii.» **20** Kɔni doilu ma ii tolo malɔ Musa la kuma wo la. Ii ka ii ta to lasii. Tunbuilu donda wo rɔ. A suma bɔra kojuuya. Musa mɔnera ii kanma. **21** Nba, sɔɔma sɔɔma mɔɔilu ri wa dɔnninfen wo do ta, men di ai la dɔnninta bɔ. Tele wa bɔ kosebe tuma men na, dɔnninfen men wa to duu ma, wo ri yelen ka tunun. **22** A tele wɔɔɔna lon, mɔɔilu wara tele fila ta ta dɔnninfen wo rɔ. Mɔɔ kelen kelenna ta kera sumanifen ja naanin di. Jama jemɔɔilu wara wo jafɔ Musa ye. **23** Musa ka ii jabi: «Allabatala ka wo le fɔ. Sini, ai ye baara bila fewu. Nɔɔ lon de wo ri, men bilani a dan na Allabatala ye. Ni ai ye a fe ka dɔnninfen men wusu, ai ye woilu wusu bi. Ni ai ye a fe ka men tibi, ai ye woilu tibi bi. Ai ye bi ta bɔ a la ka a to ke sinin ta a ri.» **24** Ii ka a to ke sinin ta ri ikomin Musa

tun ka a fɔ ii yɛ ɲa mɛn ma. Wo duusa gbɛ, wo suma tun tɛ bɔla, tunbu tun ma don a rɔ. **25** Musa ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai ka mɛn bila ye kunun, ai ye woilu dɔɔn bi, baa bi ye ɲɔɲɔ lon de ri, mɛn bilani a dan na Allabatala yɛ. Ai tɛ dɔɔnninfen wo yen duu ma bi. **26** Tele wɔɔrɔ kɔrɔ, ai ri dɔɔnninfen wo do ta, kɔni tele wɔrɔnwulana lon ye ɲɔɲɔ lon de ri. Ai tɛ foyi yen duu ma wo lon.» **27** Wo bɛɛ ni a ta, doilu bɔra ka wa dɔɔnninfen wo jinin diya tele wɔrɔnwulana lon. Ii ma foyi tɛrɛn ye. **28** Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «Ai ri ai ban n na sariya a ni n na tɔn mafɛnɛ la haan waati ɲuman? **29** Ai ye ai hankili to a rɔ ko nde le ka ɲɔɲɔ lon di ai ma. Wo le rɔ, tele wɔɔrɔna lon wa se, n di tele filana dɔɔnnin di ai ma. Tele wɔrɔnwulana lon wa se, bɛɛ ye to a wara. Mɔɔ si kana bɔ.» **30** Wo rɔ, ii bɛɛ ka baara bila ka i ɲɔɲɔn tele wɔrɔnwulana lon ma. **31** Isirayɛlikailu ka dɔɔnninfen wo tɔɔ la ko mana. A bɔni binkisɛ do le la, mɛn gbeni. A duman ikomin dɛba mɛn nabɛnni li la. **32** Musa ka a fɔ ii yɛ ko: «Allabatala ka a fɔ ko: «ai ye dɔɔnninfen ɲin sumanifen ɲa fila lamara ai bɔnsɔnilu yɛ, mɛnilu nato ai kɔ. Ko n ka ai labɔ Misiran ka ai balo dɔɔnninfen mɛn na wula kɔndɔ, kosa ai bɔnsɔnilu ri wo yen ii ɲa la.»» **33** Musa ka a fɔ Haruna yɛ ko: «I ye daa do ta ka dɔɔnninfen wo sumanifen ɲa fila kɛ a kɔndɔ ka woilu bila Allabatala ɲakɔrɔ. A ri a lamara ka a kɛ sereya ri an bɔnsɔnilu yɛ.» **34** Haruna ka a kɛ ikomin Allabatala tun ka a fɔ Musa yɛ ɲa mɛn ma. A ka mana kɛ daa kɔndɔ ka a sii tɔɔmasere kankira ɲɛfɛ a lamara kanma. **35** Isirayɛlikailu ka san binaanin kɛ mana wo dɔɔnna. Ii ka wo dɔɔn haan ii sera Kanaan jamana dan na,

ii kɛtɔ ii siila jamana mɛn dɔ kɔnin. **36** Nba, ii tɛɛ ye mana sumanna sumanifen mɛnilu ma, wo ja tan benda sumanifen ba ja kelen de ma. Sumanifen ba wo tɔɔ le ko hɛfa.

17 Nba, Isirayɛlikailu bɛɛ bɔra Sin wula kɔndɔ ka wa ikomin Allabatala ka a fɔ ii ye ja mɛn ma. Ii ka i mataama dooni dooni fɔɔ ka wa se yɔrɔ do rɔ, mɛn tɔɔ ko Refidima. Ii ka ii daa makɛ ye, kɔni ii ma minninji tɛɛn ye. **2** Wo le ka a kɛ mɔɔilu wulira ka Musa makuma ko: «Ai ye ji di an ma.» Musa ka ii jabi: «Ai ye nde makumala nfenna? Ai ye i tɛɛla Allabatala rɔ nfenna ka a kɔrɔbɔ?» **3** Kɔni ji lɔɔ tɛɛ ye ii la kojuuya. Wo rɔ, ii wulira ka a kɛ Musa makuma ri. Ii ka a fɔ ko: «Nfenna i ka an nabɔ Misiran ka an ni an denilu ni an na kolofenilu bɛɛ faa ji lɔɔ bolo wa?» **4** Musa ka a dalakasi Allabatala ye ko: «N ka kan ka nfɛn kɛ mɔɔ jɛnilu ye? A ra to dooni ii ri n ton kaba la.» **5** Allabatala ka Musa jabi: «I ye Isirayɛlikailu la mɔɔbakɔrɔ doilu ta ka wa jama jɛfɛ. I la gbeleke ye wa i bolo, i ka Nili Ba gbasi gbeleke mɛn na. **6** N di n lɔ i jɛfɛ Horebu koyinkɛ farakolo do kan. I ye farakolo wo gbasi i la gbeleke la. Ji ri bɔ wo rɔ, mɔɔilu ri ji wo min.» Musa ka a kɛ wo ja kelen ma Isirayɛlikailu la mɔɔbakɔrɔilu jana. **7** Musa ka yɔrɔ wo tɔɔ la ko Meriba, ka a masɔrɔn Isirayɛlikailu ka sɔsɔli kɛ ye. A ka tɔɔ gbɛɛ fanan la a la ko Masa, ka a masɔrɔn Isirayɛlikailu ka Allabatala kɔrɔbɔ ye le, ka a fɔ ko: «Allabatala ye an tɛma wa, wa a tɛ an tɛma?» **8** Nba, Amalekikailu wulira ka na Isirayɛlikailu kɛɛ Refidima. **9** Wo rɔ, Musa ka a fɔ Josuwe ye ko: «I ye mɔɔ doilu suwandi, mɛnilu ri kɛɛ kɛ an ye. Ai ye wa Amalekikailu

kele. Sini n di wa n lo tindi kan ye. Alla la gbeleke ri ke n bolo.» **10** Musa ka men fo, Josuwe ka wo ke. A ni a la keledenilu wara ka Amalekikailu kele. Wo waati kelen, Musa ni Haruna ni Huri yelera tindi wo kan. **11** Musa wa a boloilu korotani to tuma men na, Isirayelikailu la keledenilu ri no soron. Koni a wa a boloilu lajii tuma men na, Amalekikailu ri no soron. **12** Koni Musa bolo fila bee ra kunda. Wo ro, Haruna ni Huri nara kabakurun do ri. Musa ka a sii wo kan. Ka a siini to, Haruna ni Huri ka a boloilu mira ka ii korota. Do ka a bolokinin mira, do ka a bolomaran mira. Wo ro Musa boloilu korotani tora haan tele be waati. **13** Wo le ka a ke, Josuwe ni a la mooilu sera Amalekikailu la a la fanmuru la fewu. **14** Allabatala ka a fo Musa ye ko: «I ye ko jin sebe kitabu lamininnin do sa mooilu kana jina wo ro. I ye a karan Josuwe jana sa a ri a men, baa n di Amalekikailu halaki fo dunuja mooilu ri jina ii la ko la fewu.» **15** Musa ka saraka janin diya lo ka a too la ko: «Allabatala ra se di n ma.» **16** Musa ka a fo ko: «Amalekikailu wulira Allabatala la mansaya kanma. Wo le ro, Allabatala ri ii kele kadawu.»

18 Nba, Allabatala Alla tun ka men bee ke Musa ni Isirayelikailu ye ka ii labo Misiran, wo fora Musa birance Jetro ye, men ye Madiyankailu la sarakalasela ri. **2** Musa muso Sefora tere ye a fa Jetro bolo a wara, baa Musa tun ka a lawa ko a ye waati do ke ye. **3** Sefora dence fila fanan tere ye Jetro bolo ye. Musa tun ka a dence kelen too la ko Kerison, baa a ka a fo ko: «N ye london de ri.» **4** A ka dence do fanan too la ko Eliyeseri, baa a ka a fo ko: «N fa Maari Alla ra n demen ka n bo Ferawuna bolo, men tere ye

fere jininna n ma ka n faa fanmuru la.» **5** Musa birance
 Jetiro ka Musa muso ni a denceilu ta ka wa Musa teren
 wula kondo. Wo tuma Musa ni Isirayelikailu daa makeni
 Alla la koyinke koru. **6** Jetiro ka kela lawa Musa ma ko:
 «Nde, i birance Jetiro, nato bola i torofe. I muso ni a dence
 fila nato a kofe.» **7** Wo ru, Musa wara a birance kunben
 diya. A seni ye, a ka i majii ka a fo, ka ban ka a sunbu. Ii
 ka foli di i jwon ma. Ii banni wo la, ii wara don Musa la
 faaninbon na. **8** Allabatala ka ko men bee ke Ferawuna ni
 a la mooilu la Isirayelikailu demen ko ru, Musa ka wo bee
 jafu a birance ye. Isirayelikailu ka toroya men bee saron
 sila la, a ni Allabatala ka ii kisi na men ma, Musa ka wo
 fanan jafu a birance ye. **9** Allabatala ka kojuma men bee
 ke Isirayelikailu ye, ka ii bo Misirankailu bolo na men ma
 ka ii kisi, Jetiro sewara wo bee la kosebe. **10** Jetiro ka a
 fo ko: «Tandoli ye Allabatala ye, men ka ai bo Ferawuna
 bolo, ka a la mooilu labo Misirankailu la fanka koru. **11** N
 ka a lon sisen ko Allabatala ka bon batofen tilu bee ri,
 baa Misirankailu tere jeredabayani Isirayelikailu ma; wo
 le koson Alla ka Misirankailu halaki.» **12** Musa birance
 Jetiro nara saraka ni saraka janinta di Alla ma. Haruna
 ni Isirayelikailu la mabakorailu bee nara ka donnin
 ke Musa birance fe Alla jakoru. **13** Wo duu sa gbenin,
 Musa wara i sii ka a ke mooilu la kititee ri. Ka bo sooma
 ma haan ka se wura la, jama loni tere a laminin do ka
 makonni ke. **14** Musa tere ye men bee kela mooilu ye jin,
 a birance ka wo yen. Wo ru, a ka a fo Musa ye ko: «I ye
 nfen kela jin di? Nfenna koson ile kelen pe siini mooilu la
 kititeela yan? Ka bo sooma ma haan wura la, jama bee

loni i laminin do ka makononi ke.» **15** Musa ka a birance jabi: «N ye wo kela ka a masaron mawilu ye nala n ma ka Alla diyanan ko lon. **16** Ni sosoli wulira doilu te, ii ri na wo fo n ye, n di wo kititee ii tema. N di ii lalonna Alla la jamariliilu ni a la sariyailu la.» **17** Jetro ka a fo ko: «I ye baarala na men ma, wo ma ni de. **18** I ri i jere see fewu, ka mawilu fanan see. Baara wo ka bon i kelen ma. I kelen ti se wo koru. **19** I tolo malu n na kumakan na, n ye i lalila. Alla ye i demen ka n na lalilikan mira. Ile ka kan ka kuma mawilu to ru Alla ye, ka ii la sosoliilu lase a ma. **20** I ye ii karan Alla la jamariliilu ni a la sariyailu la. Ii ka kan ka sila taama na men ma, a ni ii ka kan ka ko menilu ke, i ye wailu bee yiraka ii la. **21** Ka a la wo kan, i ye maw doilu suwandi jama bee tema, menilu ri se ko la, menilu fanan silanni Alla ne. Wailu ye ke mawilu ri, jama lani menilu la, menilu sidini tupa la, dibirafen mira ma di menilu ye. I ye maw wailu sii jama kun na. I ye doilu sii maw waa kelen kelen kun na, ka doilu sii maw keme keme kun na, ka doilu sii maw biloolu biloolu kun na, ka doilu fanan sii maw tan tan kun na. **22** Wailu ye mawilu la sosoliilu kititee lon lon. Ni kiti men bonyara ii ma, ii ri na wo ri ile ma, koni ii ri sosoli mesenilu kititee ye. Wo ru, i ri i laferen doni, baa ii ri i demen baara ba wo la. **23** Alla ye i jamarila men na, ni i ka wo ke i ri se wo baara la. Maw bee la sosoliilu ri janabo wo ru, ii ri kase ii wara jususuma do.» **24** Nba, Musa ka a tolo malu a birance la lalilikan na ka wo bee mira. **25** A ka mawilu suwandi Isirayelikailu bee tema, menilu ri se ko la, ka wailu sii jama kun na. A ka doilu lasii maw waa kelen kelen kun na, ka doilu

lasii mɔɔ kɛmɛ kɛmɛ kun na, ka doilu lasii mɔɔ biloolu biloolu kun na, ka doilu fanan nasii mɔɔ tan tan kun na.

26 Woilu le tɛrɛ ye mɔɔilu la sɔsɔliilu kititɛɛla lon lon. Ni kiti mɛn gbɛɛyara ii ma, ii ri na wo ri Musa ma, kɔni ii ri sɔsɔli mɛsɛnilu kititɛɛ ye. **27** Nba, wo kɔ, Musa ka sila di a birance ma. Wo ka i kɔsɛ ka wa a la jamana rɔ.

19 Nba, Isirayelikailu bɔra Refidima ka wa se Sinayi wula kɔndɔ. A karo sawana bɔra lon mɛn ii bɔni kɔ rɔ Misiran jamana rɔ, wo lon kelen ii sera Sinayi wula kɔndɔ. Ii ka ii daa make koyinke kɔrɔ wula kɔndɔ ye. **3** Musa yɛɛra koyinke kan, ka wa Alla labɛn. Allabatala tora koyinke kun tɛma ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye kuma jɛn fɔ Yakuba bɔnsɔnilu yɛ, Isirayelikailu kɔnin. Ko: **4** «Ai jɛrɛ ka a yɛn ko n ka ai labɔ Misiran ja mɛn ma ka ai ta ikomin bibi ye a denilu tala a kawa na ja mɛn ma, n ka ai Isirayelikailu ta wo ja le ma ka na ai ri n ma yan. **5** Sisen, ni ai ka ai raja ka n kumakan natelen ka n na teriya bonya, n ka mɛn sidi an tɛma, ai ri kɛ n na mɔɔilu ri, mɛnilu duman n yɛ ka tamin siya tɔilu bɛɛ kan. Hali wo dunuja bɛɛ ye n ta le ri, **6** Aile, Isirayelikailu, ai ri kɛ mansaya sarakalasɛlailu ri, jamana sɛniman mɛn ye nde yɛ.» I ye wa kuma wo fɔ Isirayelikailu yɛ.» **7** Musa jiira koyinke la ka wa Isirayelikailu la mɔɔbakɔrɔilu kili. Allabatala ka kuma mɛnilu jamari a la, a ka wo bɛɛ lase ii ma. **8** Mɔɔ woilu bɛɛ ladɛnnin ka Musa jabi: «Allabatala ka mɛnilu fɔ, an di wo bɛɛ labato.» Musa wara mɔɔilu la jabili di Allabatala ma. **9** Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «N di na i ma banda do rɔ, sa n wa kuma i yɛ tuma mɛn na, mɔɔilu ri n kumakan mɛn ka la i la tuma bɛɛ.» Jama tun ka mɛn

fɔ, Musa ka wo dantɛɛ Allabatala yɛ. **10** Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye jii ka i kɔsɛ mɔɔilu ma, ka a fɔ ii yɛ ko bi a ni sini ii ye ii jɛɛ sɛninya. I ye a fɔ ii yɛ ko ii ye ii la faanin fanan ko. **11** Ii ye ban ii rabɛnna sani sinikɛndɛ tɛ, baa sinikɛndɛ n di jii Sinayi koyinkɛ kun na mɔɔ bɛɛ ɲana. **12** I ye dan bila koyinkɛ laminin fan bɛɛ rɔ, ka a fɔ mɔɔilu yɛ ko ii ye a kɛ kɔɲuma, ii kana yɛɛ koyinkɛ kan. Ii kana se koyinkɛ ma muumɛ. Mɔɔ mɔɔ wa se koyinkɛ ma, a ri faa! **13** Mɔɔ si kana a bolo maa mɔɔ wo la. Ii ye a ton kaba la ka a faa. Ni wo tɛ, ko ii ye a bon bijɛ la ka a faa. Mɔɔ wo, kolofen wo, ni mɛn ka tɔn wo tijan, ii kana wo tii kɛndɛ to. Ii wa buru fɛ kan ba mɛn tuma mɛn na, ii ri se i madonna koyinkɛ la.» **14** Musa jiira ka bɔ koyinkɛ kan ka wa a fɔ mɔɔilu yɛ ko ii ye ii jɛɛ sɛninya. Ii ka ii la faaninilu fanan ko. **15** Musa ka a fɔ ii yɛ ikɔ tuunnin ko: «Ai ye ban ai jɛɛ rabɛnna sani sinikɛndɛ. Ai ni ai musoilu kana dɛn tele fila ɲin kɔrɔ.» **16** Nba, lon mɛn fɔni, wo lon telebɔ mɛn kɛni, banda a sankulu kan bɔra, sanfɛrɛnɪlu jiira fanan. Bandafin jiini tɛrɛ koyinkɛ kun dɔ. Buru fɛ kan ba do bɔra. Wo kɛni, mɔɔilu bɛɛ silanda kojuuya fɔɔ ka yɛɛyɛɛ daa make diya ye. **17** Musa lɔra jama bɛɛ ɲɔrɔ ka bɔ daa make diya ka wa Alla labɛn. Ii wara i lɔni koyinkɛ wo kɔrɔ. **18** Sinayi koyinkɛ fan bɛɛ kɛra sisi ri, baa Allabatala tun ni ta le jiira i ɲɔɔn fɛ koyinkɛ kun tɛma. Sisi ba tɛrɛ ye yɛɛɛɛɛ ikomin fuuru. Koyinkɛ yɔrɔ bɛɛ yɛɛyɛrɛra kojuuya. **19** Buru fɛ kan tora bonyala. Musa tɛrɛ ye kumala a ni Alla fanan tɛrɛ ye a jabila a kan na. **20** Allabatala jiira Sinayi koyinkɛ kun tɛma. A tora koyinkɛ kun tɛma ye ka Musa

kili. Musa yelera. **21** A seni ye, Allabatala ka a fɔ a ye ko: «I ye jii ka i jaseremala mɔɔilu ye, sa ii kana tamin dan wo la ka na nde Allabatala ragbe. Ni wo te, ii siyaman di faa. **22** Hali Alla sarakalasela menilu ye ii madonna nde Allabatala la, fo ii ye ii jere seninya le folo. Ni wo te, n di ii faa.» **23** Musa ka Allabatala jabi: «Mɔɔilu te sɔnna yelela Sinayi koyinke kan yan, baa i jere ka i jaseremala an ye ko an ye dan ke koyinke laminin do ka koyinke bee ke yoro seniman di.» **24** Allabatala ka a fɔ a ye ko: «I ye jii ka wa Haruna ta ka na a ri yan, koni Alla sarakalaselailu ni mɔɔ toilu kana tamin dan kan, ka yele, ka na nde Allabatala ma de! Ni wo te, n di ii faa.» **25** Musa jiira wo ro, ka wa mɔɔilu teren ye ka kuma wo fo ii ye.

20 Wo ko ro, Alla ka kuma jin bee fo ko: **2** «Nde le i Maari Allabatala ri. Nde le ka ai labo Misiran ai tere ye jonya la yoro men. **3** «Ai kana batofen gberɛ si bato nde ko. **4** «Ai kana bisiki si lese ai jere ye ka a bato. Fen menilu ye sankolo ro wo, fen menilu ye duu kan wo, fen menilu ye ji ro wo, ai kana woilu si bisiki ladan. **5** Ai kana i majii wo si koro ka a bato, baa nde le ai Maari Allabatala ri. N ye Alla keleyato le ri. N ti son ai ye fen gberɛ si bato. Ni mɔɔ men ka n nagboyane ka a ban n do, n di wo hake bo wo tii ro, a ni a denilu a ni a mamarenilu a ni a tolomirailu ro, a ni woilu fanan denilu ro. **6** Koni ni mɔɔ men ka n kanin ka n na jamariliilu sila taama, n di n na kaninteya yiraka wo la haan ka wa se a bonsɔn faroke waa kelenna ma. **7** «Ai kana ai Maari Allabatala too fo fuu. Ni mɔɔ men ka n too fo fuu, nde Allabatala n di ko laton wo tii la. **8** «Ai ye ai hankili to Nɔɔɔ lon do, ka wo bila a dan na nde Alla ye.

9 Ai ye baara ke tele wɔɔrɔ kɔrɔ, ka ai la ko bee ke, **10** kɔni tele wɔrɔnwulana ye Nɔɔɔ lon de ri, mɛn bilani nde ai Maari Allabatala ye. Ai kana baara si ke wo lon. Ai jere, ai denceilu, ai denmusoilu, ai la jɔnceilu, ai la jɔnmusoilu a ni ai la kolofenilu, wailu si kana baara ke wo lon. Hali london mɛnilu siini ai wara, wailu kana baara si ke wo lon, **11** baa nde Allabatala le ka san dan ni duu dan ni kooji fanan dan, a ni ii kɔndɔfenilu bee. N ka wo bee dan tele wɔɔrɔ le kɔrɔ, ka jɔɔɔ tele wɔrɔnwulana lon. Wo le rɔ, n ka tele wɔrɔnwulana baraka, ka a bila n ye ka a ke tele seniman di. **12** «Ai ye ai fa ni ai na bonya, sa ai ri si jan sɔrɔn jamana rɔ, ai Maari Allabatala ye jamana mɛn dila ai ma. **13** «Ai kana mɔɔ faa. **14** «Ai kana kaninke ke. **15** «Ai kana supali ke. **16** «Ai kana ke sere juu ri, mɛn ye wuya lala a mɔɔjɔɔ na. **17** «Ai kana ai nata la ai mɔɔjɔɔ na bon fe. Ai kana ai nata la ai mɔɔjɔɔ na muso fe, wala a la jɔnce, wala a la jɔnmuso, wala a la nisi, wala a la fali, wala a bolofen si.» **18** Awa, mɔoilu tere ye sankulu kan ni buru fe kan mɛnna. Ii tere ye sanferenilu yenna jiila koyinke kan, ka sisi wulitɔ fanan yen koyinke kan. Ii ka wo bee yen tuma mɛn na, ii silanda fɔɔ ka yereyere. Wo rɔ, ii lɔni tora yɔrɔ jan. **19** Ii ka a fɔ Musa ye ko: «I jaandi, i jere ye kuma an ye, an di an tolo malɔ i la, kɔni Alla kana kuma an ye, ni wo te an bee ri faa.» **20** Musa ka ii jabi: «Ai kana silan, baa Alla ra na ka ai kɔrɔbɔ. A ye a fe ai ye ke Alla jɛsilanɛbailu ri sa ai kana kojuu ke.» **21** Nba, ka ii lɔni to wula jan na ye, Musa ka i madon sanfin wo la, Alla tere ye sanfin mɛn dɔ. **22** Allabatala ka a fɔ Musa ye ko: «I ye a fɔ Isirayelikailu ye ko: «ai ra a yen ai jere ja la ko n tora san

dɔ ka kuma ai yɛ. **23** Ai kana joo wodigbelamanilu wala joo saninnamanilu ladan ai jɛɛ yɛ, ka woilu bato nde kɔ. **24** Ai ye banku ta ka saraka janin diya lɔ n yɛ. Ai ye ai la saa ni baa ni nisi mɛnilu kɛla saraka janintailu ni jususuma sarakailu ri, ai ye woilu kannatɛɛ ka ai di n ma saraka janin diya wo kan. N wa yɔrɔ yɔrɔ suwandi sa ai ri n bato ye, n di na ai tɛrɛn ye ka baraka don ai la ko rɔ. **25** Ni ai ka n na saraka janin diya do lɔ kaba la, ai kana a lɔ kaba mɛsɛninilu la. Ka a masɔrɔn, kaba mɛsɛnin di n na saraka janin diya manɔɔ. **26** Ai kana yɛɛ yɛɛdiyailu kan ka wa saraka bɔ, sani mɔɔ mɛnilu lɔni duu ma kana ai la fari makolonna yen ai la faanin ju kɔrɔ.»

21 Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ikɔ tuun ko: «I ye sariya jɛnilu fɔ Isirayɛlikailu yɛ. **2** Ni ai ka Heburu jɔncɛ san, a ye baara kɛ ai ye san wɔrɔ kɔrɔ. Kɔni a san wɔrɔnwulana wa se, ai ye a bila sa a ri wa. A ma kan ka foyi sara a bila ko rɔ. **3** Ni ai ka a san ka a tɛrɛn muso tɛ a kun, ai ye a kelen bila. Ni ai ka a san ka a tɛrɛn muso tii le a ri, ai ye a ni a muso bila. **4** Kɔni ni jɔncɛ wo muso ka denilu sɔrɔn a yɛ ka a tɛrɛn a jɔntii le ka muso wo di a ma, muso ni a denilu ri to jɔntii bolo. Jɔncɛ kelen di wa. **5** «Kɔni ni jɔncɛ ka a fɔ ko a jɔntii ni a muso ni a denilu duman a yɛ, ko wo le kosɔn a tɛ a fɛ a jɔntii ye a bila, **6** jɔntii ri wa jɔn di Alla jɛkɔrɔ. A ri wa jɔn di wo rɔ ka a lalɔ bonda la, wala bonda la jiri la, ka a tolo sɔɔ sɔɔlifɛn na. Wo rɔ jɔncɛ ri to baarala jɔntii yɛ a si bɛɛ kɔrɔ. **7** «Nba, ni cɛɛ do ka a denmuso feere ka a kɛ jɔnmuso ri, denmuso tɛ hɔrɔya ikomin jɔncɛilu ye hɔrɔyala ja mɛn ma. **8** Ni denmuso ma diya a jɔntii yɛ, mɛn ka a san a furu kanma, jɔntii ye a

to denmuso fa ye a kunka. Jöntii kana denmuso feere siya gberɛ mɔɔ ma. Wo sariya tɛ a bolo, janfa le wo ri. **9** Ni jöntii ka denmuso wo di a dence ma, fɔɔ a ye a mira ikomin a denmuso. **10** Ni jöntii ka jɔnmuso kɛ a muso ri, ka ban ka muso gberɛ furu ka a la jɔnmuso kan, fo a ye jɔnmuso balo, ka a feriyabɔ, ka la a fɛ ikomin a darini a kɛla jia mɛn ma kɔrɔman na. **11** Ni jöntii ma ko sawa wo kɛ jɔnmuso yɛ, jɔnmuso ri kanhɔrɔya ka wa a sankɔ sa a lasɛ la.» **12** «Mɔɔ mɛn wa mɔɔ gbasi ka a faa, wo tii ye faa. **13** Kɔni ni mɔɔ ka mɔɔ faa ka a tɛrɛn a miriya tun tɛ a la ka a faa, kɔni Alla le ka a kɛ wo kɛra a bolo, mɔɔfaala wo ye i bori ka wa a makandan yɔrɔ do rɔ, n kɛtɔ mɛn yirakala ai la. **14** Ni mɔɔ do ka a lawuli a ma ka a mɔɔjɔɔ faa kewuya la, ai ye wo tii mira ka a faa, hali ni a ra i bori ka wa a makandan n saraka janin diya rɔ. **15** «Ni mɔɔ mɛn ka a fa gbasi, wala a na gbasi, wo tii ye faa. **16** «Ni mɔɔ mɛn ka mɔɔ do sonya ka wa a ri, wo tii ye faa. Ni ai ka mɔɔ wo tɛrɛn a bolo, wala ni ai ka a tɛrɛn a ra mɔɔ wo feere, wo tii ye faa. **17** «Ni mɔɔ mɛn ka a fa wala a na danka, wo tii ye faa. **18** «Ni mɔɔ do ka a mɔɔjɔɔ madimin kaba la wala a bolo la sɔsɔli rɔ, ka a kɛ sababu ri a mɔɔjɔɔ wo lani ri to a la lafen kan ka mɛn, ai kana ko kɛ wo tii la fɔlɔ, fɔɔ ka makɔnɔni kɛ. Kɔ fɛ, ni madiminbatɔ ka gbeleke ta ka i wuli ka taama damira lu ma, a gbasila kana jalaki butun. Kɔni madiminbatɔ la baara lalɔ mɛn kɛra, a gbasila ye wodi bɔ ka wo sara madiminbatɔ yɛ. Ka a la wo kan, a ye a janto madiminbatɔ rɔ haan a wa kɛndɛya fewu. **20** «Mɔɔ wa a la jɔncɛ wala a la jɔnmuso gbasi gbeleke la, ni jɔn wo faara wo kosɔn, ko ye latɔn jöntii la. **21** Kɔni ni jɔn wo ka

tele kelen wala tele fila ke a ma faa, ko kana laton jontii la, baa a ta le jon di fasayi! **22** «Cee fila wa to kelela ka se muso konoma do ma, ka a ke sababu ri a moyira jona, ni muso ma madimin ba ke, men sera a ma wo ri wodi bo. A ka kan ka wodi jate men bo, muso tii ri wo fo, koni fo kititeelailu wa son jate wo ma. **23** Koni ni kojuu ka muso soron, ai ye wo ta sara, nii ye sarala nii de la, **24** ja ye sarala ja le la, nin ye sarala nin de la, bolo ye sarala bolo le la, sen ye sarala sen de la. **25** Men wa do majanin, ai ye wo fanan majanin. A wa do madimin, ai ye a fanan madimin. Men wa mo gbasi ka yoro do funu, ai ye wo tii fanan gbasi ka yoro do funu. **26** «Ni mo do ka a la jonce wala a la jonmuso gbasi ka se wo ja ma ka a ja fuyen, fo a ye jon wo kanhoro ya. Wo ri ke ja wo sara ri. **27** Ni a ka a la jonce wala a la jonmuso gbasi ka wo ji bo a da ro, fo a ye jon wo kanhoro ya. Wo ri ke ji wo sara ri. **28** «Ni tora do ka cee wala muso so ka a faa, ai ye tora wo bon kaba la ka a faa. Mo kana tora wo sobo don. Koni ai kana tora tii jalaki wo ro. **29** Ni tora wo darini moilu so la, ka a teren moilu ra wo fo a tii ye koni a ma son ka a janto a ro, ni tora wo ka mo do so ka a faa, ai ye tora wo bon kaba la ka a faa ka a tii fanan faa. **30** Koni ni sayabato la denbaya ka a fo ko tora tii ye wodi bo sa a kana faa, tora tii ri wodi bo ka a nii kunka. Koni wodi jate men foni, fo a ye wo bee sara le fasayi. **31** Ni tora ka mo do dence wala denmuso so, sariya kelen nin ye men folo, ai ye wo ke. **32** Ni tora ka jonce wala jonmuso so, tora tii ye wodi gbanan bisawa bo ka a di jon tii ma. Koni ai ri tora wo bon kaba la. **33** «Ni mo do ka ji lamara denka sen ka a da

lakani to, ni wo tɛ a ka ji lamara denka kɔrɔ da lakani to, ni tora wala sofali nara be wo kɔndɔ, **34** denka tii ri kolofen sankɔ lasɛ kolofen tii ma. Kɔni kolofen wo sobo ri kɛ denka tii ta ri. **35** «Ni mɔɔ do la tora ka mɔɔ gbɛrɛ ta madimin fɔɔ a sara, nisi tii fila woilu ye dɛ ka tora kelen wo feere ka a sankɔ wodi rafara ii jɔɔn tɛ. Ii ri tora faani sobo fanan rataɔa ii jɔɔn tɛ. **36** Ni mɔɔilu tun ka a lɔn kɔrɔman ko tora wo darini torailu sɔɔla, kɔni a tii ma sɔn a jantola a rɔ, tora tii wo ye tora faani jɔɔn bɔ ka a di tora tii do wo ma. Tora faani wo ri kɛ a ta ri.

22 Ni mɔɔ do ka nisi wala saa sonya ka a faa, wala ka a feere, a ye nisi loolu sara nisi kelen nɔ rɔ. Ni saa le, a ye saa naanin lasɛ saa kelen nɔ rɔ.» **2** «Ni mɔɔ do ka son dontɔla yen bon na su rɔ ka a gbasi ka a faa, wo tii tɛ jalaki mɔɔ faa ko rɔ. **3** Kɔni ni mɔɔ do ka son dontɔla yen ka a gbasi ka a faa ka a tɛrɛn tele ra bɔ, wo tii ri jalaki mɔɔ faa ko rɔ. Awa, ni son mirara, a ra fen mɛnilu sonya, fo a ye woilu bɛɛ sara le fewu. Ni wodi tɛ a bolo, fo a jɛrɛ ye feere ka a sɔnkɔ lasɛ fen tii ma. **4** Son wa nisi wala sofali wala saa sonya, ni mɔɔilu ra son mira ka a tɛrɛn kolofen kɛndɛ wo ye a bolo fɔɔ, fo a ye wo jɔɔn fila lasɛ. **5** «Ni mɔɔ do ka a la kolofen bila sɛnɛ rɔ, wala rɛsɛnfɛ rɔ, ni kolofen wara a kun fɛ ka wa mɔɔ do la sɛnɛfen do dɔɔn, kolofen tii ye wo sara. Kolofen ka fen fen dɔɔn, kolofen tii ri wo jɔɔn sara ka bɔ a la sɛnɛfen juma jumailu rɔ, wala a la rɛsɛn juma jumailu rɔ. **6** «Mɔɔ mɛn wa ta su a wara, ni ta wo ka bin wɔninmanilu mira ka wa do la sɛnɛ rɔ ka sumansidi doilu janin, wala suman mɛnilu ma ka fɔɔ, wala sɛnɛ bɛɛ, ta sula ye fen woilu bɛɛ sara. **7** «Ni mɔɔ do

ka a la wodi wala a la bolofen doilu karifa a siijnɔɔ la kɔni
woilu sonyara a siijnɔɔ na bon na, ni son mirara, son ye
wo jɔɔn fila lasɛ. **8** Kɔni ni ii ma son yen, fo bon tii ye wa
i lo Alla jana ka a kali ko a ma a siijnɔɔ na bolofen wo
sonya. **9** «Ni mɔɔ doilu ka sɔsɔli kɛ fen do kan, a kɛra nisi
ri wo, a kɛra sofali ri wo, a kɛra saa ri wo, a kɛra faanin di
wo, a kɛra fen fen di mɛn tununni, ni ii fila ye a fɔla ko a
ta le ye fen wo ri, ii ye wa i lo Alla jakɔrɔ. Alla wa mɛn
jalaki ko a jo tɛ, wo ri fen wo jɔɔn fila lasɛ a dujɔɔn ma.
10 «Mɔɔ wa a la sofali wala a la nisi wala a la saa wala a la
kolofen gbɛrɛ karifa a siijnɔɔ do la, ni kolofen wo sara
wala a madiminda, ni wo tɛ tijannilailu nara fo a kɔ ma,
11 fo siijnɔɔ wo ye wa ka a kali Allabatala jana ko a ma
ko si kɛ kolofen na. Kolofen tii ye dijɛ wo ma. A siijnɔɔ
ti nala kolofen wo jɔɔn sarala wo rɔ. **12** Kɔni ni mɔɔ le
tun ka kolofen sonya siijnɔɔ wara, fo siijnɔɔ ye kolofen wo
jɔɔn nase kolofen tii ma. **13** Ni waa rɔ sobo le tun ka
kolofen mira ka a rafarafara, siijnɔɔ ye na sobo tɔ wo ri
ka a kɛ sereya ri. A tɛ wodi bɔ wo rɔ. **14** «Ni mɔɔ do ka
kolofen sinkan a siijnɔɔ ma, kɔni kolofen madiminda a tii
kɔ, wala a sara, a tɛrɛ ye mɛn bolo, fɔɔ wo ye a jɔɔn sara
le. **15** Kɔni ni ko kɛra kolofen na a tii jana le, mɛn ka
kolofen wo sinkan a tii ma, wo tɛ a jɔɔn sara. Ni kolofen
tii tun ka wodi sɔrɔn ka kolofen sinkan, ka a tɛrɛn kolofen
da sa, fo a tii ye a wasa don sinkanni wodi wo rɔ. **16** «Ni
cɛɛ ka sunkurun do yen, mɛn da a jɛrɛ kanda, mɛn fanan
mamirani tɛ, ni cɛɛ ka sunkurun wo manɛɛn ka i la a
fɛ, fɔɔ a ye furu nanfulu bɔ ka sunkurun wo furu. **17** Ni
sunkurun wo fa ka i ban a dila cɛɛ wo ma, fo cɛɛ wo ye

furu nanfulu bɛɛ bɔ le hali a ma denmuso sɔrɔn. Mɔɔilu ye jate mɛn bɔla ka sunkurun wo ɲɔɔn furu, mɛn kɔnin da a jɛrɛ kanda, fo cɛɛ ye jate wo bɔ. **18** «Muso mɛn ye subaya kɛla, ai kana sɔn wo ye to ɲenemaya rɔ. **19** «Ni mɔɔ do ni kolofen dɛra, ai ye mɔɔ wo faa. **20** «Mɛn wa batofen do sɔ, mɛn kɔnin tɛ nde Allabatala ri, wo tii ye faa. **21** «Ai kana kojuu kɛ londonilu la ka ii tɔrɔ kojuyaya, baa ai fanan kɛra londonilu le ri Misiran jamana rɔ. **22** «Ai kana kojuu kɛ cesamusoilu ni faratanniilu la. **23** Ni ai ka ko kɛ ii la, ii wa ii makasi nde yɛ ko n ye ii dɛmɛn, n di n tolo malɔ ii kan na. **24** N di mɔnɛ ai kanma wo rɔ. N di a kɛ ai ri faa fanmuru la. Ai musoilu ri kɛ cesamusoilu ri. Ai denilu ri kɛ faratanniilu ri. **25** «Ni ai ka julɔ don dɛsɛbatɔ do la, ni a ye n na jama mɔɔ do ri, ai kana fen la wodi wo jate kan ka a kɛ ai la tɔnɔ ri. Julumuntii ye tɔnɔ ɲininna ten de. **26** Ni ai ka ai siɲɔɔ na durukiba ta julɔ kun kɔrɔ, wura wura ai ye a lasɛ a ma, **27** baa wo kelen pe le ye a bolo. A wa a la su rɔ, a ri nfen kɛ a la birinkan di ni wo tɛ? Nba, ni a ka a makasi nde yɛ ko n ye a dɛmɛn, n di n tolo malɔ a kan na, baa hinatii le nde ri. **28** «Ai kana Alla mananin. Ai kana ai la kuntii danka. **29** «Ai wa suman ni resɛnɲi mɛn sɔrɔn, ai ye n ta fan bɔ ka a kɛ saraka di. Ai kana kundasumaya wo kɛla. «Ai ye ai den fɔlɔilu di nde Allabatala ma. **30** «Ai ye ai la nisiden fɔlɔilu fanan di n ma wo ɲa, a ni ai la saaden fɔlɔilu. Ai ye a to kolofen den fɔlɔ woilu ye to ii nailu fɛ tele wɔrɔnwula kɔrɔ. Ii sɔrɔn tele seyin, ai ye ii di nde ma. **31** Ai ri kɛ n na mɔɔ senimanilu le ri. Wo rɔ, waa rɔ sobo wa kolofen mɛn rafarafara, ai kana wo sobo dɔɔn. Ai ye wo lafilɔ wuluilu kɔrɔ.»

23 «Ai kana wuya lajensen mōōilu tema. Ai wa ke sere ri kiti diya, ai kana wuya fō ka mōō juu demen. **2** Ai kana ai bila jama kō ka wa kojuu ke. Ai wa ke sereilu ri kiti diya, ai kana ai la sereya jēnke ka ai bila jama kō ka wuya fō. **3** Ni bolokolon nara kiti diya, ai kana wuya fō a la ko kininkinin koson ka a demen. **4** «Ni ai benda ai juu la nisi ri, wala a la sofali ri, men da tunun a ma, ai ye a mira ka wa a ri a tii ma. **5** Ni ai ka ai juu yen sila la, a la sofali beni a donin gbilin kōrō, ai kana a to ye. Ai ye ai juu demen a la sofali a lawulila. **6** «Bolokolon wa na kiti diya, fōō ka wo la kiti tēē telenbaya la. **7** Ai kana wuya la ai mōōjōō na kiti diya. Ai kana kiti gboya mōō jalakibali la, wala mōō telenni la, ka woilu faa, baa men wa kojuu wo ke, n te yafa wo ma. **8** Ai kana surōfen mira, ka a masōron surōfen de ye a kela mōōilu te son tujā yenna. Mōō telenni ye kititēē menilu kela, surōfen ye woilu tijanna. **9** «Ai kana londonilu tōrō. Ai jere ka a lon londanya ye ja men ma, baa ai tere ye london de ri Misiran jamana rō.» **10** «Ai ye senē ke san wōōrō kōrō, ka lanni ke ka suman nadon. **11** Kōni a san wōronwulana, ai ye ai la duu wo to ye, ai kana a senē. Bolokolon menilu ye ai tema, woilu ri balo do sōron ye, baa suman doilu ri feren a jere ma. Bolokolonilu fanan wa men to ye, waa rō soboilu ri wo dōon. Ai ye wo jōon ke ai la resenfeilu fanan dō, a ni ai la olibiye feilu rō. **12** «Baara keta men wa ke ai ma, ai ye wo ke tele wōōrō kōrō. Kōni tele wōronwulana lon, ai kana baara si ke. Wo rō, ai la nisi ni ai la faliilu ri ii jōjō, a ni i la jōnmuso la dence ni london menilu siini ai wara. **13** «N ka menilu bēē fō ai ye, ai ye woilu bēē labato fewu. Ai kana batofen

gberɛilu si bonya muume. Mɔɔilu kana woilu tɔɔ mɛn ai da rɔ.» **14** «San san ai ye sali sawa kɛ ka n bonya. **15** «A waati wa se Abibu karo la, ai ye Buru Fununbali Sali kɛ, ka buru lebɛnta dɔɔn tele wɔrɔnwula kɔrɔ ikomin n ka a fɔ ai yɛ ja mɛn ma. Ai ye a kɛ ten, baa ai bɔra Abibu karo le la Misiran. Kɔni ai kana na n bato diya ni niilifen ma na ai bolo. **16** Ai ri Sumanka Sali kɛ san san. Wo tuma, ai ri ai la suman kura fɔlɔilu kɛ saraka ri, ai ra mɛnilu sɔrɔn ai la sɛnɛ rɔ. Ai wa ban sɛnɛ baarala san san ka suman nadon, ai ye Suman Nadon sali kɛ. **17** San san, ai la cɛɛilu bɛɛ ye na sali sawa jin kɛ n jakɔrɔ ka n bato, nde mɛn ye ai Maari Allabatala ri. **18** «Ai wa kolofen kɛ saraka ri ka wo jeli di n ma, ai kana buru fanan di n ma, lebɛn ye mɛn dɔ. Ai wa kɛ kolofen bɔla n ye sali tumana, wo ken kana su si. **19** San san ai wa suman kura fɔlɔ mɛnilu ka, ai ye na wo puma jumailu ri ai Maari Allabatala a la bon na. «Ai kana badenni sobo tibi a na nɔnɔ la.» **20** «N di mɛlɛka lawa ai ma, mɛn di wa ai jɛ ka ai lakandan sila la. A ri ai lana jamana rɔ, n ka mɛn dabɛn ai yɛ. **21** Ai ye ai tolo malɔ mɛlɛka wo la ka a kumakan mira ka wo kɛ, baa a ye ko bɛɛ kɛla n tɔɔ le rɔ. Ai kana a masɔsɔ. Ni ai ka a sɔsɔ a ti nala yafala ai ma. **22** Kɔni ni ai ka ai tolo malɔ a la kɔpuma ka n kumakan bɛɛ latelen, ai juuilu ri kɛ n juuilu ri, ai keɛɛɔɔnilu ri kɛ n keɛɛɔɔnilu ri. **23** «N na mɛlɛka ri wa ai jɛfɛ ka ai ladon jamana wo rɔ. Amɔrikailu siini ye, a ni Hetikailu ni Peresikailu ni Kanaankailu ni Hifikailu ni Jebusikailu, kɔni n di woilu halaki. **24** Ai kana i majii ii la batofenilu jɛ ka woilu bato. Ai kana i ladɛn ii la dina ko kɛɛɔɔnilu rɔ. Ai ye ii la batofen bisikilu ratijan fewu. Ai ye

ii la kaba laloni batotailu rakadikadi. **25** Ni ai ka ai Maari Allabatala bato, n di balo juma ni ji siyaman di ai ma, ka jankarɔ mabɔ ai la. **26** Ai muso si kɔnɔ ti tijan ai la jamana rɔ. Muso si tɛ kɛ densɔrɔnbali ri. N di si jan di ai ma ka ai sabati. **27** «N di a kɛ, jamanailu bɛɛ mɔɔilu wa ai na ko mɛn, ii ri silan kosebɛ. Ai wa se yɔrɔ yɔrɔ, ye mɔɔilu ri kɔndafili ai jɛ kojuuya. Ai juuilu bɛɛ ri i bori ai jɛ. **28** N di dondoli kunbailu lawa ai jɛ ka Hifikailu ni Kanaankailu ni Hetikailu gbɛn. **29** Kɔni n ti nala woilu gbɛnna ai jɛ san kelen kɔrɔ, sa jamana rakolon kana to, baa waa rɔ soboilu kana siyaya ai ma ka ai tɔrɔ. **30** N di to mɔɔilu gbɛnna ai jɛ dooni dooni haan ai ye siyaya ka jamana wo bɛɛ mira ka a kɛ ai ta ri. **31** N di ai la jamana dan sii. A dan di bɔ Kɔɔji Fararɔbin ma ka wa se fɔɔ Filisitiilu la kɔɔji ma, ka bɔ Sinayi wula ma ka wa se fɔɔ Efirati Ba ma. N di jamana wo duurenilu don ai bolo, ka ii gbɛn ai jɛ. **32** Ai kana teriya don ai ni woilu tɛma, wala ai ni ii la batofenilu tɛma. **33** Ai kana sɔn mɔɔ woilu ye i sii ai la jamana kɔndɔ sani ii ri ai lɔ nde Allabatala hake tala, baa ni ai ka ii la batofenilu bato, a ri kɛ ikomin ai ra mira miralifen na.»

24 Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye na yɛɛ koyinkɛ kan ka i madon n na, i ni Haruna ni Nadabu ni Abihu ni Isirayɛlika mɔɔbakɔrɔ biwɔrɔnwula. Ai kana ai madon bake ka yɔrɔ jannin to an tɛma ka ai tinbirin ka nde bato. **2** Wo kɔ rɔ, ile kelen ye yɛɛ koyinkɛ kun tɛma, ka i madon n na. A tɔilu kana na i madon n na. Jama fanan kana yɛɛ koyinkɛ kan i kɔfɛ.» **3** Musa wara ka Allabatala la kuma ni jamariliilu bɛɛ lase jama ma. Mɔɔ bɛɛ ladennin ka a fɔ ko: «Allabatala ka mɛn fɔ, an di woilu bɛɛ kɛ.»

4 Allabatala tun ka kuma menilu fɔ, Musa ka wo bɛɛ seɓɛ. Wo duusa gbɛ, Musa wulira sɔɔma jona ka saraka janin diya lɔ koyinke kɔrɔ, ka ban ka kaba tan ni fila lalɔ, Isirayɛlika la kabila kelen kaba kelen. **5** A ka Isirayɛlika kanberen doilu lɔ saraka janintailu a ni jususuma saraka bɔla. Ii ka saraka janintailu bɔ ka woilu kɛ buuri ri, ka tora doilu bɔ ka woilu kɛ dupɔɔnya saraka ri. **6** Musa ka saraka woilu jeli rafara fila ri, ka fan kelen kɛ muran kɔndɔ, ka fan kelen sadisadi saraka janin diya kan. **7** Alla tun ka teriya mɛn sidi ii yɛ, Musa ka wo kitabu ta ka a karan kan ba la jama jana. Jama ka a fɔ ko: «Allabatala ka menilu fɔ, an di woilu bɛɛ latelen.» **8** Musa tun ka jeli mɛn kɛ muran kɔndɔ, a ka wo ta ka a sadisadi mɔɔilu kan. A ka a fɔ ko: «Allabatala ka teriya mɛn sidi a ni ai tɛ jamarili ninilu fɛ, jeli jin de ye wo siila.» **9** Nba, Musa ni Haruna wara yɛɛ koyinke kan, a ni Nadabu ni Abihu ni Isirayɛlika mɔɔbakɔrɔ biwɔrɔnwula. **10** Ii ka Isirayɛlika Maari Alla yen. Fen do tɛrɛ ye a sen kɔrɔ. A keni ikomin wo rabɛnni kuru bulemanilu le rɔ, menilu tɔɔ ko safiri. Woilu nɔɔrɔ tɛrɛ ye ikomin san jɛrɛ nɔɔrɔ. **11** Alla ma kojuu kɛ Isirayɛlika la jɛmɔɔ woilu la. Ii ka Alla yen, ka dɔɔnnin kɛ ka ii min ye. **12** Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye yɛɛ koyinke kan, ka na i madon n na ka to ye. N di walan kabalamanilu don i bolo, n na sariya jamariliilu seɓɛni mɛnilu kan, sa i ri jama karan woilu la.» **13** Musa ni a dɛmɛnba Josuwe wulira bɔ kanma ye. Musa yɛɛrɛ Alla la koyinke kan. **14** Kɔni yani a ye bɔ jɛmɔɔilu fɛ, a ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai ye an makɔnɔ yan, haan an wa na. Haruna ni Huri ri to ai fɛ. Ni sɔsɔli su su donda

mawilu tema, ii ye wa Haruna ni Huri teren.» **15** Awa, Musa yelera koyinke kan tuma men na, banda ka koyinke latunun. **16** Allabatala la gbiliya jiira Sinayi koyinke kan ka to ye. Banda ka koyinke latunun tele wawo koro. A tele woronwulana ma, Allabatala tora banda ro ka Musa kili. **17** Isirayelika menilu tere ye daa make diya, wailu ka Allabatala la gbiliya yen koyinke kun na. Wo keni ii jana ikomin ta ba ra koyinke kun mira. **18** Musa donda banda ro, a yelera koyinke kun tema. A ka su binaanin ni tele binaanin ke ye.

25 Allabatala ka a fo Musa ye ko: **2** «I ye a fo Isirayelika ye ko ii ye na niilifenilu di n ma. Maw maw ye a fe ka fen do di, i ye wo mira n ye. **3** Ii la niilifenilu ka kan ka ke menilu ri, wailu le jin: sanin, wodigbe, sulanne, **4** kari buleman, kari wulenman jalagbe, kari wulenman kadi kadi, a ni faaningbe juma, baa si, **5** a ni saaji gbolo kolone wulenman ni gbolo kolonin juma su gbereilu ni kasiya jiri. **6** Ii ye na olibiye tulu ri, men di ke fitinailu ro. Ii ye na sumadiyalanilu fanan di, menilu ri ke wusulan ni suwandili tulu ro. **7** Kabakuru men tao ko onikisi, ai ye na wo ri, a ni kuru ragbelen gbereilu. Kaba wailu ri kara n sarakalasela la kakanbila durukini kan, a ni a la sisiro boroni kan. **8** Isirayelikailu ye faaninbon seniman do ladan n ye, sa n di n daa make ii tema. **9** N di n daa make faaninbon wo ni a kondo fenilu sawura yiraka i la. I ri a bee ladan ikomin sawura wo ye ja men ma.» **10** «Ai ye teriya toomasere kankira ladan kasiya jiri ro. A janya ye ke nunkan ja fila ni tala ri, a kondo ye ke nunkan ja kelen ni tala ri, a lo ye ke nunkan ja kelen ni tala ri. **11** Ai ye

sanin jereɓo la a kɔndɔla ni a kɔkanna bee kan ka a jiri
 bee latunun. Ai ye a da kirinkirin bee ke sanin di. **12** Ai ye
 koyina saninnaman naanin nadan, ka woilu bila kankira
 sen naanin na, sen kelen koyina kelen. Wo ro, koyina
 fila ri ke kankira fan kelen fe, a to fila ri ke fan do fe. **13**
 Ai ye gbelekeilu raben kasiya jiri ro, ka sanin la woilu
 ma ka a jiri bee latunun. **14** Ai ye woilu don koyinailu ro
 teriya toomasere kankira fan fila bee ro, sa kankira ri se
 madonninna. **15** Gbeleke woilu donni ye to koyinailu ro.
 Ai kana woilu labo. **16** N keto sereya men seɓela, i ye wo
 bila teriya toomasere kankira kondo. **17** «Ai ye julumun
 kafari dalatuun nadan sanin jereɓo la. A janya ye ke
 nunkan ja fila ni tala ri. A kondo ye ke nunkan ja kelen
 ni tala ri. **18** Ai ri seruben bisiki kelen kelen nadan datuun
 na a kun fila la. Ai ri woilu ladan sanin gbasinin do. **19**
 Ai ye seruben bisiki kelen nadan kankira datuun na a
 kun kelen na, ka a to kelen nadan dalatuun kun do wo la.
 Seruben bisiki fila ni kankira dalatuun bee ye ladan ka a
 ke fen kelen di. **20** Seruben sawura fila ri jaben joon
 ma, ka ii ja lɔni to julumun kafari datuun na. Ii kawailu
 ri layele san ma, ka birin kankira datuun na kun na. **21**
 N keto walan kabalaman fila men dila ile ma, i ri woilu
 bila teriya toomasere kankira kondo ka a dalatuun ii ma.
22 N keto n jere yirakala i la teriya toomasere kankira
 datuun na sanma ye, seruben bisiki fila tema. N ye a fe
 Isirayelikailu ye taama ja men ma, n di wo sariyailu bee
 di i ma ye le.» **23** «Awa, ai ye tabali kelen nadan kasiya jiri
 ro. A janya ye ke nunkan ja fila ri, a kondo ye ke nunkan
 ja kelen di, a lo ye ke nunkan ja kelen ni tala ri. **24** Ai ye

sanin jerɛwolo la tabali wo bɛɛ ma ka jiri bɛɛ latunun, ka
 a da kirinkirin bɛɛ kɛ sanin di. **25** Ai ye fɛrɛnilu kankan
 tabali la tabali fan bɛɛ la. Fɛrɛn woilu bonya ri bɛn bolo
 koyini naanin bonya ma. Ai ye dagbolo saninnaman kɛ
 fɛrɛn woilu la. **26** Ai ye koyina naanin nadan sanin dɔ, ka
 woilu kelen kelenna don tabali tonkon naanin na a sen
 kelen kelenna dafɛ. **27** Koyinailu ye lasudunya fɛrɛnilu la.
 Tabali ta gbelekeilu ri don koyina woilu rɔ sa tabali ri se
 madonninna. **28** Ai ye gbeleke fila ladan kasiya jiri rɔ,
 ka sanin la woilu kan ka jiri bɛɛ latunun. Gbeleke woilu
 ri kɛ tabali madoninfenilu ri. **29** Muran mɛnilu ri bila
 tabali kan, ai ye woilu ladan sanin jerɛwolo la. Wo doilu
 ri kɛ ikomin pileti ni kalamailu ni jilafeilu ni daailu. N
 sarakalaselailu ri rɛsɛnji kɛ muran woilu kɔndɔ ka a labɔn
 ka a kɛ niilifen di. **30** Saraka buru ri bila tabali jin kan.
 Saraka buru ka kan ka kɛ n jakɔrɔ ye tuma bɛɛ.» **31** «Ai
 ye fitinasiifen ladan sanin jerɛwolo gbasinin dɔ. A sen
 ni a kala ye kɛ fen kelen di, a ni a fitinasii daaninilu ni
 a kuruilu ni a fɛrɛn bisikilu bɛɛ. **32** Bolon wɔrɔ ri bɔ
 a kala ma. Bolon sawa ri kɛ bolokinin fɛ, bolon sawa ri
 kɛ bolomaran fɛ. **33** Ai ye daani sawa ladan bolon kelen
 kelenna bɛɛ la, ka woilu kɛ amande jiriden munuɗa ri, bɛɛ
 ni a kuruilu, bɛɛ ni a fɛrɛnilu. **34** Ai ye daani naanin nadan
 fitinasiifen kala la, ka woilu fanan kɛ amande jiriden
 munuɗa ri, bɛɛ ni a kuruilu, bɛɛ ni a fɛrɛnilu. **35** Bolon
 fila fila ye farala kala la yɔrɔ sawa mɛnilu rɔ, ai ye kuru
 kelen nadan kala la yɔrɔ woilu kelen kelenna bɛɛ kɔrɔ.
36 Fitinasiifen ni a kuruilu ni a bolonilu bɛɛ ri i ladan
 sanin jerɛwolo gbasinin dɔ. Wo bɛɛ ye kɛ fen kelen di. **37**

«Ai ye fitina wɔrɔnwula ladan ka woilu sii fitinasiifen kan, sa ii ri a jɛfɛla layelen. **38** Ai ye fitina rabɔlanilu ni buurigbɛ kɛ fenilu ladan sanin jɛrɛwolo rɔ. **39** Fitinasiifen ni a muranilu bɛɛ ye ladan sanin jɛrɛwolo kilo bisawa la. **40** Musa, i ye a kɛ koɲuma. I ye baara ɲin bɛɛ kɛ ka a ben sawura ma, mɛn ye yirakala i la koyinkɛ kan yan.»

26 «Ai ye n daa make faaninbon nadan faanin jan tan na. Faanin woilu ye kɛ faaningbɛ ɲuma ri, a ni kari buleman ni kari wulenman ɲalagbɛ ni kari wulenman kadi kadi ye mɛn na. Mɛn kusan faanin sɔɔla kosebɛ, wo ye seruben sawurailu ta ii kan. **2** Faanin tan woilu bɛɛ ye kanya. Ii janya ye kɛ nunkan ɲa muwan ni seyin di. Ii kɔndɔ ye kɛ nunkan ɲa naanin di. **3** Ai ye faanin loolu kara i ɲɔɔn na, ka a tɔ loolu fanan kara i ɲɔɔn na. **4** Faanin loolu mɛn karani i ɲɔɔn na, ai ye tonilu bila faanin looluna wo dagbolo la. Ai ye wo ɲɔɔn kɛ faanin tɔ loolu fanan na, mɛnilu karani i ɲɔɔn na. Ai ye ton woilu ladan kari buleman dɔ, **5** ka ton biloolu biloolu bila faanin fila wo dagbolo la, ka ii ɲa ben i ɲɔɔn ma. **6** Ai ye fendamirafen saninnaman biloolu ladan, ka woilu kelen kelenna bɛɛ don ton fila fila rɔ ka faanin fila woilu tuun i ɲɔɔn na. Wo rɔ, faaninbon muumɛ ri tuun i ɲɔɔn na ka kɛ fen kelen di. **7** «Ai ye faanin jan tan ni kelen nadan baa si la, ka ii kɛ faaninbon kunnabirin di. **8** Faanin tan ni kelen woilu bɛɛ ye kanya. Ii janya ye kɛ nunkan ɲa bisawa ri. Ii kɔndɔ ye kɛ nunkan ɲa naanin di. **9** Ai ye faanin loolu kara i ɲɔɔn na, ka faanin tɔ wɔɔrɔ kara i ɲɔɔn na. Faanin wɔɔrɔna ye rakunben fila ri kunnabirin wo jɛfɛla rɔ. **10** Faanin loolu mɛnilu karani i ɲɔɔn na, ai ye ton biloolu bila faanin wo

looluna dagbolo la. Faanin tɔ wɔɔrɔ menilu fanan karani i
 ɲɔɔn na, ai ye ton biloolu bila wo wɔɔrɔna dagbolo la. **11**
 Ai ye fendamirafen sulanɛɛlaman biloolu ladan, ka woilu
 don faaninilu tonilu rɔ. Wo rɔ, faaninilu ri tuun i ɲɔɔn
 na ka kɛ fen kelen di. **12** Faanin tan ni kelen wo janya ri
 tamin bon janya kan. Faanin kelen talantɛ mɛn di to, ai ye
 a to wo ye jii bon kɔfɛ. **13** Faanin tan ni kelen wo bonya ri
 tamin bon bonya kan fanan. Faanin nunkan ɲa kelen di
 to faanin fan fila bɛɛ fɛ. Ai ye a to wo ye jii bon fan fila
 bɛɛ fɛ ka a bɛɛ datuun. **14** «Ai ye faaninbon kunnabirin
 nadan saaji gboloilu la, menilu ra wulen, ka kunnabirin
 gbɛrɛ fanan nadan gbolo kolonin ɲumailu su gbɛrɛ la.
 Kunnabirin filana wo ri la saaji gbolo ta kan ka to a san fɛ.
15 «Ai ye kasiya jiriilu ta ka faaninbon damira jiriilu ladan,
 menilu ri lalɔ ka faaninbon mira. **16** Woilu kelen kelenna
 bɛɛ janya ye kɛ nunkan ɲa tan di. Ii bonya ye kɛ nunkan
 ɲa kelen ni tala ri. **17** Ai ye tɛmala jiri fila bila jiri woilu
 tɛma, ka tɛmala jiri woilu ɲabɛn i ɲɔɔn ma. Faaninbon
 damira jiriilu bɛɛ ye ladan wo ɲa. **18** Faaninbon damira
 jiri muwan di lalɔ faaninbon tele kankan bolokinin dɔ. Ai
 ye woilu ladan, ka siifenju wodigbelaman binaanin fanan
 nadan, menilu bilatɔ damira jiri woilu ju kɔrɔ, damira
 jiri kelen siifenju fila, baa sen fila menilu ye damira
 jiriilu bɛɛ ma, woilu bɛɛ ye don siifenju rɔ, sen kelen
 siifenju kelen. **20** Faaninbon damira jiri muwan di lalɔ
 faaninbon tele kankan bolomaran dɔ fanan. Ai ye woilu
 ladan, ka siifenju wodigbelaman binaanin fanan nadan,
 jiri kelen siifenju fila. **22** Faaninbon damira jiri wɔɔrɔ ri
 lalɔ faaninbon telebe rɔ, bon kɔ ma kɔnin. Ai ye woilu

ladan, **23** ka jiri fila fanan nadan, menilu ri lalo bon ko ma
 ka ke faaninbon tonkonilu ri. **24** Tonkon jiri fila jinilu
 bee ye ladan jiri fila la, menilu tansanni duu ma ka
 ben i jooon ma san fe. Jiri fila kunilu ri mira i jooon na
 koyina kelen na. Ai ye tonkon jiri fila bee ladan ten. **25**
 Wo ro, faaninbon damira jiri seyin keto lalala bon kofe
 la muume ro. Siifenju wodigbelaman tan ni wooro keto
 bilala woiu kro, jiri kelen siifenju fila. **26** «Ai ye gbeleke
 ladan kasiya jiri ro, menilu ri kankan faaninbon damira
 jiriilu kan ka woiu ramira. Gbeleke loolu ri kankan
 faaninbon fan kelen damira jiriilu kan. **27** Gbeleke loolu
 ri kankan faaninbon fan do damira jiriilu kan. Gbeleke
 loolu fanan di kankan faaninbon kofe la damira jiriilu
 kan, bon telebe fan fe konin. **28** Kankan gbeleke menilu ri
 ke gbeleke loolu loolu woiu tema ta ri, ai ye woiu ladan
 sa ii ri bo faaninbon fan kelen tonkon do la ka wa se
 fan wo tonkon do ma. Ii ri don koyina saninnamanilu
 ro damira jiriilu talante ro. **29** Ai ye sanin la faaninbon
 damira jiriilu kan ka jiri bee latunun, ka sanin la gbeleke
 kankantailu fanan kan ka jiri bee latunun. Ai ye koyina
 saninnamanilu ladan ka woiu ke faaninbon damira jiriilu
 la. Gbeleke kankantailu ri don woiu ro. **30** Nba, Musa, n
 ka men yiraka i la koyinke kan yan, i ye n na faaninbon
 lo ka a ben wo ma. **31** «Ai ye bon tatefaanin nadan
 faaningbe juma la, a ni kari buleman ni kari wulenman
 jalagbe ni kari wulenman kadi kadi. Mo men kusan
 faanin soola kosebe, wo ri seruben sawurailu ta a kan.
32 Ai ye tatefaanin dun samasen naanin nadan kasiya
 jiri la, ka sanin la woiu kan ka jiri bee latunun. Ai ye

sɔɔlan saninnamanilu ke samasen woilu la, ka samasen sii siifenju wodigbelaman naanin kan, samasen kelen siifenju kelen. Ai ye tateɛfaanin dun sɔɔlan woilu la. **33** Ai ye tateɛfaanin wo dun samasenilu la fendamirafenilu kɔɔ, ka teriya tɔɔmasere kankira sii faanin kɔfɛ. Faanin wo ri ke yɔɔɔ seniman ni yɔɔɔ seniman fisamante dan fara bɔ ri. **34** Ai ye julumun kafari dalatuun sii teriya tɔɔmasere kankira kan yɔɔɔ seniman fisamante kɔndɔ. **35** Ai ye tabali sii tateɛfaanin jɛfɛ faaninbon tele kankan bolomaran fan fɛ, ka fitinasiifen lɔ faaninbon tele kankan bolokinin fan fɛ ka a jaben tabali la. **36** «Faanin mɛn di dun faaninbon donda la, ai ye wo ladan faaningbɛ juma la, a ni kari buleman ni kari wulenman jalagbɛ ni kari wulenman kadi kadi. Mɛn kusan faanin sɔɔla, wo ye a sɔɔ ka a ja. **37** Ai ye kasiya jiri loolu ladan, ka sanin la woilu kan ka jiri bɛɛ latunun. Ai ye siifenju sulanɛɛlaman loolu ladan, jiri kelen siifenju kelen. Ai ye sɔɔlan saninnamanilu ke jiriilu la, ka donda faanin dun woilu la.»

27 «Ai ye saraka janin diya kelen nadan kasiya jiri rɔ, ka a lɔ ke nunkan ja sawa ri. A fan naanin bɛɛ ye kanya, ka a bonya ni a janya bɛɛ ke nunkan ja loolu ri. **2** Ai ye saraka janin diya tonkon kelen kelenna bɛɛ ladan ka ii ke kolofen kere la munu ja ri. Ai ye sulanɛɛ la saraka janin diya yɔɔɔ bɛɛ kan, ka a jiri bɛɛ latunun. **3** Ai ye buurigbɛ ke muranilu ladan, a ni buurigbɛ tafenilu ni jeli ke muranilu ni sobo sɔɔlanilu ni takise ke fenilu. Ai ye saraka janin diya muran woilu bɛɛ ladan sulanɛɛlaman na. **4** Ai ye sansan sulanɛɛlaman nadan, ka koyina sulanɛɛlaman kelen kelen nadan a tonkon naanin na. **5** Ai ye sansan sulanɛɛlaman

wo la dagbolo kɔrɔ saraka janin diya kɔndɔ, sa a ri bɔ saraka janin diya ju kɔrɔ yɔrɔ ka se a lɔ tɛmala rɔ. **6** Ai ye gbelekeilu rabɛn kasiya jiri rɔ saraka janin diya madonni kanma, ka sulanɛɛ la woilu yɔrɔ bɛɛ kan. **7** Ai wa kɛ saraka janin diya madonna, ai ri gbeleke woilu don koyina sulanɛɛlamanilu rɔ saraka janin diya fan fila bɛɛ rɔ. **8** Ai ye saraka janin diya lɔ jiri fɛrɛnilu la ka a kɔndɔ rakolon to. Ii ye a lɔ ikomin n ka a yiraka i la ja mɛn ma ka i to koyinkɛ kan yan.» **9** «Awa, ai ye n daa makɛ faaninbon naminin faaningbɛ juma le la ka lukɔndɔla labɔ. Faaninbon tele kankan bolokinin fan fɛ, faanin janya ri kɛ nunkan ja kɛmɛ ri. **10** Faanin woilu ri damira samasen muwan bolo, mɛnilu siini siifenju sulanɛɛlaman muwan kan. Sɔɔlan wodigbelamanilu ni faanindun koyina wodigbelamanilu ye kɛ samasenilu la. **11** Faaninbon tele kankan bolomaran fan fanan ye rabɛn wo ja kelen ma. A laminin faaninilu janya ye kɛ nunkan ja kɛmɛ ri. Faanin woilu ri damira samasen muwan bolo, mɛnilu kelen kelenna bɛɛ siini a siifenju sulanɛɛlaman kan. Sɔɔlan wodigbelamanilu ni faanindun koyina wodigbelamanilu ye kɛ samasenilu la. **12** Faaninbon telebe fan fɛ, faanin janya ye kɛ nunkan ja biloolu ri. Faanin woilu ri damira samasen tan bolo, mɛnilu kelen kelenna bɛɛ siini a siifenju kan. **13** Faaninbon telebɔ fan fɛ, faanin janya ye kɛ nunkan ja biloolu ri. **14** Lukɔndɔla donda ri kɛ fan wo fɛ. Donda fan fila bɛɛ fɛ, faaninilu janya ri kɛ nunkan ja tan ni loolu ri. Faanin woilu ri damira samasen sawa sawa bolo, mɛnilu kelen kelenna bɛɛ siini a siifenju kan. **16** Faanin mɛn di bila lu donda jɛrɛ la, wo janya ye kɛ nunkan ja muwan di. Mɛn

kusan faanin sɔɔ la, wo ye faanin wo rabɛn faaningbɛ
 ɲuma la, a ni kari buleman ni kari wulenman ɲalagbɛ ni
 kari wulenman kadi kadi. Faanin wo ri damira samasen
 naanin bolo, mɛnilu kelen kelenna bɛɛ siini a siifenju
 kan. **17** Sɔɔlan wodigbelamanilu ni faanindun koyina
 wodigbelamanilu ye kɛ lukɔndɔla laminin samasenilu bɛɛ
 la. Woilu kelen kelenna bɛɛ ye sii a siifenju sulanɛɛlaman
 kan. **18** Lukɔndɔla janya ye kɛ nunkan ɲa kɛmɛ ri. A
 bonya ye kɛ nunkan ɲa biloolu ri. A laminin faaninilu
 lɔ ye kɛ nunkan ɲa loolu ri. Woilu ye ladan faaningbɛ
 ɲuma la. Samasen siifenju ye dan sulanɛɛ la. **19** Faaninbon
 muranilu bɛɛ ye ladan sulanɛɛ la. Faaninbon ni a laminin
 faaninilu ri sidi bɔlɔ mɛnilu la duu ma, woilu fanan ye
 kɛ sulanɛɛ ri.» **20** «I ye Isirayɛlikailu jamari ko ii ye na
 olibiye tulu ɲuma ɲuma ri, sa fitinailu ri se lamelenna
 waati bɛɛ. **21** Haruna ni a denceilu ye fitinasiifen sii n
 daa make faaninbon kɔndɔ. Ii ri a sii tateɛfaanin ɲɛfɛ,
 teriya tɔɔmasere kankira siini mɛn kɔfɛ kɔnin. Fitinailu
 ye mɛlɛn n ɲakɔrɔ ye lon lon ka bɔ wura fɛ fɔɔ sɔɔma da
 la. Sariya le wo ri, Isirayɛlikailu ka kan ka mɛn nataama
 haan ka wa kadawu.»

28 Alla ka a fɔ ko: «Musa, i ye i kɔrɔɔɛ Haruna kili ko
 a ye na, a ni a denceilu Nadabu ni Abihu ni Elasari ni
 Itamari. I ri ii bɔ Isirayɛlikailu rɔ ka ii bila a dan na, sa ii ri
 kɛ n sarakalaselailu ri ka wo baara kɛ n yɛ. **2** Ai ri faanin
 ɲuma ɲuma kara i kɔrɔɔɛ Haruna yɛ, mɛn di bonya di
 a ma. Faanin wo ri kɛ fen sɛniman di. **3** Mɛnilu kusan
 karalila kɔsɛbɛ, n ka wo famunyali di mɛnilu ma kɔnin, i
 ye woilu kili. I ye a fɔ ii ye ko ii ye Haruna la faaninilu

kara, a ri menilu bila a kan na a lasii lon. Wo kɔ rɔ, a ri woilu bila a kan na ka n saraka baara ke. **4** Ii ye sisirɔ bɔrɔni ni kɔkanbila durukini kara, a ni durukiba ni wo duruki kɔrɔbila sɔɔni ni jalamu ni tesidilan. Ii ye faanin seniman woilu kara i kɔrɔce Haruna ni a denceilu ye, baa woilu ri n na sarakalasela baara ke. **5** Ii ye faanin woilu kara faaningbe juma la, a ni kari buleman ni kari wulenman jalagbe ni kari wulenman kadi kadi la, a ni sanin na. **6** «Menilu kusan bololabaara kela kosebe, woilu ye kɔkanbila durukini ladan. Ii ye a ladan faaningbe juma la, a ni kari buleman ni kari wulenman jalagbe ni kari wulenman kadi kadi la, a ni sanin na. **7** Kanbankun julɔ kelen kelen ye ke kɔkanbila durukini tonkon fila la, sa a jɛfɛla yɔrɔ ni a kɔfɛla yɔrɔ ri se tuunna i jɔɔn na. **8** Ii ye tesidilan sɔɔni juma ke kɔkanbila durukini la. Tesidilan ni kɔkanbila durukini ri ke fen kelen di. Ii baarɔna fanan ye kanya. Ii ye tesidilan nadan faaningbe juma la, a ni kari buleman ni kari wulenman jalagbe ni kari wulenman kadi kadi la, a ni sanin na. **9** Kabakuru men tɔɔ ko onikisi, ai ye wo kabakurun fila ta ka Isirayeli denceilu tɔɔ sebe woilu kan ka ben ii si kasabi ma. Ai ye tɔɔ wɔɔrɔ sebe kabakurun fɔlɔ kan, ka a tɔ wɔɔrɔ sebe kabakurun filana kan. **11** Ai ye Isirayeli denceilu tɔɔ sebe kabakurun fila woilu kan ikomin sebɛli ye kela kabakurun kan ja men ma ka a ke janɔɔ di. Wo kɔ rɔ, ai ye kabakurun fila wo don fendamirafen saninnamanilu rɔ, kabakurun kelen fendamirafen kelen. **12** Wo wa ke, ai ye ii bila kɔkanbila durukini kanbankun julɔ fila la. Kabakurun woilu ri ke hankili bila fenilu ri Isirayelikailu

la ko rɔ. Haruna wa faanin wo don, Isirayelikailu tɔɔ ri ke a kanbankun kan ka ke hankili bila fen di nde Allabatala ɲakɔrɔ. **13** Ai ye fendamirafen saninnaman fila ladan, kabakurun fila wo ri bila menilu rɔ. **14** Wo wa ke, ai ye julɔ saninnaman fila ladan sanin jerɛwolo la. Ai ye woilu mɔrɔmɔrɔ ikomin julukise ye mɔrɔmɔrɔla ɲa men ma, ka ban ka ii nara kabakurun woilu fendamirafenilu la.» **15** «Men kusan bololabaara kɛla kosebe, wo ye ko lateɛ sisirɔ bɔrɔni ladan. A ye a ladan sanin na, a ni kari buleman ni kari wulenman ɲalagbe ni kari wulenman kadi kadi la, a ni faaningbe ɲuma la ikomin kɔkanbila durukini. **16** A wa lakadi ka a la ɲɔɔn kan a fan naanin bee ri kanya. A janya ni a bonya bee ri ke sinbiri ɲa kelen di. **17** A ye a masidi kabakurun sankɔgbelenilu la, ka woilu nara a la safa naanin na. A safa folo ye ke saridiwan kuru ri, a ni topase kuru ni emerada kuru. **18** A safa filana ye ke karibunkili kuru ri, a ni safiri kuru ni jaman kuru. **19** A safa sawana ye ke jasinti kuru ri, a ni akate kuru ni ametisi kuru. **20** A safa naaninna ye ke kirisaliti kuru ri, a ni onikisi kuru ni jasipe kuru. Kuru woilu bee ye don fendamirafen saninnamanilu rɔ, kuru kelen fendamirafen kelen. **21** Kabakuru bee ladennin ye ke tan ni fila ri, ka a ben Isirayelikailu la kabilailu jate ma. Ii tɔɔilu ye sebe neɛ la kabakurunilu kan, kabakurun kelen tɔɔ kelen. Tɔɔilu ye sebe ikomin tɔɔ ye sebɛla ɲa men ma ɲanɔɔ kan. **22** «Ai ye julɔ saninnaman fila ladan, menilu ri bila sisirɔ bɔrɔni la. Ai ye ii ladan sanin jerɛwolo la, ka ii mɔrɔmɔrɔ ikomin julukise ye mɔrɔmɔrɔla ɲa men ma. **23** Ai ye koyina saninnaman fila ladan, ka ii sidi sisirɔ bɔrɔni sanfe

tonkon fila la. **24** Ai ye julɔ saninnaman woilu kunilu don koyina kelen kelenna rɔ sisirɔ bɔrɔni tonkon fila la, **25** ka ii kun gberɛilu don fendamirafenilu la, ni a ye kanbankun julɔ fila la kɔkanbila durukini nɛfɛla rɔ. **26** Ai ye koyina saninnaman fila gberɛ ladan ka woilu sidi sisirɔ bɔrɔni kɔfɛ yɔrɔ la a duuma fan tonkon fila la. **27** Ai ye koyina saninnaman fila gberɛ ladan ka woilu sidi kɔkanbila durukini kanbankun julɔ fila nɛfɛla rɔ. Ai ye ii sidi julɔ woilu ju kɔrɔ kara diya dafɛ tɛsidilan kun dɔ. **28** Ai ye sisirɔ bɔrɔni koyinailu ni kɔkanbila durukini koyinailu bila i jɔɔn ma julɔɔnala bule la, sa sisirɔ bɔrɔni ri to a nɔ rɔ kɔkanbila durukini kan tɛsidilan kun dɔ. **29** «Haruna wa kɛ donna yɔrɔ sɛniman kɔndɔ tuma tuma, ko latɛɛ sisirɔ bɔrɔni ri kɛ a sɔn kan. Isirayɛli dɛncɛilu tɔɔ sɛbɛni kuruilu kan bɔrɔni wo kan. Tɔɔ woilu ri kɛ hankilibilafen di nde Allabatala jɔkɔrɔ kadawu. **30** I ye Urima ni Tumima bila sisirɔ bɔrɔni kɔndɔ, sa ii ri kɛ Haruna jusu kan a don tuma Allabatala jɔkɔrɔ yɔrɔ sɛniman kɔndɔ. Urima ni Tumima ye n kiti jinin fenilu le ri Isirayɛlikailu bolo. Haruna wa na a lɔ Allabatala jɔkɔrɔ tuma tuma yɔrɔ sɛniman kɔndɔ, fo woilu ye kɛ a sɔn kan.» **31** «Awa, Haruna ri kɔkanbila durukini bila durukiba mɛn kan, ai ye wo bɛɛ ladan faanin buleman na. **32** Ai ye kun don woo bɔ a tɛmala rɔ, ka faanin gbiliman kara woo laminin dɔ ka a kɛ dagbolo ri, sa durukiba kana fara. **33** Ai ye kerenati jiridenilu sawura ta kari buleman ni kari wulenman jɔlagbɛ ni kari wulenman kadi kadi la durukiba sɛn kɔrɔlailu dagbolo muumɛ kan. Ai ye talan dennin saninnamanilu bila bila jiridenilu sawura tɛma. **34**

Talan dennin saninnaman kelen ye tuun kerenati jiriden sawura kelen kelenna bee la dagbolo muume kan. **35** Haruna wa wuli n na sarakalasela baara kela, fo a ye durukiba wo bila a kan na. A don tuma ni a bo tuma yoro seniman kondɔ nde Allabatala jakoro, talan menilu ye durukiba dagbolo la, woilu mankan di bo. Wo ja ma, Haruna ti nala faala. **36** «Ai ye saninfede do ladan sanin jerewolo la, ka sebeli do ke a ka a fo ko: «A bilani a dan na Allabatala ye.» Ai ye wo sebe ikomin sebeli ye kela too janoo kan ja men ma. **37** I ye saninfede wo sidi bitiran jefela ro julu buleman na. **38** Wo le ro, Haruna wa don yoro seniman kondɔ tuma tuma nde Allabatala jakoro, saninfede wo ri ke a tin na. Wo ri a yiraka ko Haruna ye a lola Isirayelikailu la kojuuilu kunko la, ii ka menilu ke ii la sarakailu bo tuma. Ikomin saninfede ni a sebeli wo ri ke Haruna tin na, n di son Isirayelikailu la sarakailu ro. **39** «Ai ye duruki korobila ni bitiran raben faaningbe juma la. Men kusan faanin soola, wo ye tesidilan dabɛn ka a so ka a ja. **40** Ai ye duruki korobila ni tesidilan ni fula jumailu ladan Haruna denceilu ye, menilu ri bonya di ii ma. **41** I ye faanin woilu bila i koroce Haruna ni a denceilu kan na ka tulu mun ii kun na, ka ii lasii n na sarakalasela baara la. I ri ii bila a dan na ten sa ii ri n na sarakalasela baara ke. **42** Ai ye kurusi kurunniilu ladan ii ye faaningbe la. Kurusi woilu ye bo ii soro ro ka na dan ii woro ro. Ii ri woilu don ii la durukiilu korɔ sa ii ri ii jere sutura. **43** Haruna ni a denceilu wa don n na faaninbon kondɔ, wala ii wa ii madon saraka janin diya la ka baara ke yoro seniman kondɔ, fo ii ye faanin woilu bila ii kan

na. Ni wo tɛ, ii ri jalaki ka sa. Sariya le wo ri, mɛn ka kan ka latelen Haruna ni a bɔnsɔnilu bolo kadawu!»

29 Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ka kan ka Haruna ni a denceilu bila a dan na ja mɛn ma n na sarakalasela baara kɛ kanma, ale le jin. I ye tora bulan kelen mira, a ni saaji fila, fɛɛ tɛ menilu la. **2** I ye farinin muun juma ta, ka buru labɛn a la a ni kato ni dɛba, lɛbɛn ti mɛn na, ka tulu mun a ma. **3** I ye woilu bɛɛ bila see kelen kɔndɔ. I wa na tora ni saaji fila ri ii kannatɛɛ diya, i ye na see wo fanan di. **4** «I ye Haruna ni a denceilu lana n na faaninbon da la, ka ii ko ji la. **5** Wo wa kɛ, i ye duruki kɔrɔbila ni durukiba bila Haruna kan na, a ni kɔkanbila durukini ni sisirɔ bɔrɔni, ka ban ka kɔkanbila durukini sidi a ma tɛsidilan na, jesedanna kusan ka mɛn nadan. **6** I ye bitiran kɛ Haruna kun na, ka kuntiia tɔmasere seniman sidi bitiran kan. **7** I ye suwandili tulu mun a kun na ka a bila a dan na n na baara kanma. **8** Wo wa kɛ, i ri Haruna denceilu lana ka duruki kɔrɔbila bila ii kan na. **9** I ye ii tɛsidi tɛsidilanilu la, ka ban ka bitiran kɛ ii kun na. N na sarakalasela baara ri kɛ Haruna ni a bɔnsɔnilu ta ri kadawu. Sariya rabilabali le wo ri. Wo wa kɛ, i ri Haruna ni a denceilu bila a dan na baara wo kanma. **10** «I ye tora lana n na faaninbon da la. Haruna ni a denceilu ye ii boloilu la a kun kan. **11** I ye tora kannatɛɛ nde Allabatala jakɔrɔ n na faaninbon da la ye. **12** I ye i bolo koyini su tora jeli rɔ ka a mun saraka janin diya tonkon kereilu la, ka a jeli tɔilu bɛɛ labɔn saraka janin diya ju fɛ. **13** Wo wa kɛ, ken mɛn ye tora kɔnɔ rɔ, i ye wo bɛɛ ta, a ni biyɛ fan juma ni kɔrɔkudu fila ni woilu

kenilu bee. I ye wo bee la saraka janin diya kan ka ii janin ka ke buuri ri. **14** Koni i ye tora sobo ni a gbolo ni a noo bee janin ta ro jama daa make diya kofe. Wo le ri ke saraka ri, men di n sarakalaselailu la julumunilu labe. **15** «I ye saaji fila wo kelen mira. Haruna ni a denceilu ye ii bolo la wo kun kan. **16** I ye saaji kannatee ka a jeli ta ka a sadisadi saraka janin diya fan bee kan. **17** I ye saaji boso ka a tete. I ye a konorofenilu ni a senilu rako, ka woilu bila sobo kurunkurun ni kunkolo kan. **18** I ye saaji bu bee janin saraka janin diya kan saraka janinta la. Saraka janinta le a ri, men di bo nde Allabatala ye ka a janin ta la. Wo suma duman n ye. **19** «Wo wa ke, i ye saaji filana ta. Haruna ni a denceilu ye ii boloilu la a kun na. **20** I ye a kannatee ka a jeli do ta ka wo mun Haruna ni a denceilu bolokinin tolo nun na, ka do fanan mun ii bolokinin bolo kunkuruba kan, a ni ii bolokinin sen kunkuruba. I ye jeli to sadisadi saraka janin diya fan bee kan. **21** Jeli men sadisadini saraka janin diya kan, i ye wo do ta, ka suwandili tulu do fanan ta ka woilu sadisadi Haruna ni a denceilu kan, a ni ii la faaninilu bee kan. Wo le ro, Haruna ni a denceilu ni ii la faaninilu ri bila a dan na ka ke fen seniman di. **22** «Saaji filana wo ye saraka ri, men ye bola ka Haruna ni a denceilu bila ii dan na n na baara kanma. Wo ro, i ye saaji ken ta, a ni a ko ni a jusu fan juma ni a korokudu fila bee ni ken men ye woilu lamininna ni ken men ye konoro nooilu laminin bee ro. I ye bolokininma woro fanan ta. **23** I ye buru fununbali kelen ni buru kelen men dabenni tulu la ni burunin kelen ta see kondi, men bilani nde Allabatala jakoro. **24** I ye fen

woilu bæe don Haruna ni a denceilu bolo, ko ii ye woilu layele nde Allabatala jakoro ka a yiraka ko ii ye a bæe dila n ma. **25** Wo wa ke, i ye fen woilu bo ii bolo ka woilu bila saraka janin diya kan ka ii janin. Sarakailu le ii ri, menilu ri bo nde Allabatala ye ka janin ta la. Wo suma duman n ye. **26** «I ye Haruna lasii saaji sisi layele Allabatala jakoro, ka a yiraka ko i ye a bæe dila nde Allabatala ma. Sisi wo ye ile niyoro le ri. **27** N sarakalasela lasii saaji sisi ni a woro menilu korotara n jakoro, ko woilu bilani a dan na ka ke n ta ri. Ko Haruna ni a denceilu niyoro le woilu ri. **28** Isirayelikailu wa jususuma saraka bo tuma tuma, ii ye niimafen wo sisi ni a woro di nde Allabatala ma. Woilu ri ke Haruna ni a bonsenilu niyoro ri. **29** «Haruna la faanin seniman di ke a bonsenilu ta ri a sani ko ro. Suwandili tulu munto kela a norobila kan lon men ka wo bila a dan na n na baara ke kanma, a norobila wo ri Haruna la faanin wo bila a kan na. **30** Haruna dence men wa bila a no ro n na sarakalasela baara la, wo wa don n na faaninbon na ka n na sarakalasela baara damira yoro seniman kondɔ, a ri faanin woilu bila a kan na tele wonwula korɔ. **31** «Nba, saaji men kera saraka ri ka Haruna ni a denceilu sii n na sarakalasela baara la, i ye wo sobo ta ka a tibi yoro seniman do ro. **32** Haruna ni a denceilu ri sobo wo don, a ni buru menilu ye see kondɔ. Ii ye woilu don n na faaninbon da la. **33** Saraka woilu bora ka ii la julumunilu labe ka ii bila ii dan na ii lasii tuma n na sarakalasela baara la. Ii ye woilu don. Koni mo gbere si kana fen woilu don, baa fen woilu seniman. **34** Ni sobo wo to siira haan sooma da la, wala buru to, wo ye janin ka ke

buuri ri. A kana a dɔɔn, baa a seniman. **35** «N ye menilu
 fɔla i ye, i ye woilu bɛɛ kɛ Haruna ni a denceilu ye ka ii
 bila n na sarakalasela baara rɔ. I ye wo bɛɛ kɛ lon lon
 tele wɔrɔnwula kɔrɔ. **36** I ye tora kelen bɔ lon lon ka kɛ
 sɔlɔnali saraka ri. I ri saraka janin diya seninya wo ja. Wo
 wa kɛ, i ri tulu mun a kan ka a bila a dan na ka a kɛ n ta
 ri. **37** I ye wo bɛɛ kɛ ten lon lon tele wɔrɔnwula kɔrɔ. Wo
 bolo ma, saraka janin diya wo ri kɛ fen seniman ba ri. Fen
 fen wa a maa a la, wo fanan di kɛ fen seniman di.» **38** «Ai
 ye san kelen saa bulan fila bɔ saraka janin diya kan lon
 lon kadawu. **39** Ai ye saa bulan kelen bɔ sɔɔma, ka kelen
 bɔ wura fɛ. **40** Ai ye farinin juma kilo sawa ni olibiye
 susunin tulu litiri kelen ta ka woilu jaamin i jɔɔn na, ka
 wo bɔ saa bulan fɛ sɔɔma. Ai ye rɛsɛnji litiri kelen ni tala
 labɔn, ka wo fanan kɛ saraka ri. **41** Ai ye saa bulan filana
 bɔ wura fɛ, ka farinin ni olibiye tulu ni rɛsɛnji la a kan
 ikomin sɔɔma ta. Saraka janinta le a ri, mɛn di bɔ nde
 Allabatala ye ka janin ta la ka kɛ buuri ri. Wo suma duman
 n ye. **42** Ai ni ai bɔnsɔnilu ye saraka janinta woilu bɔ tuma
 bɛɛ. Ai ye ii bɔ nde Allabatala jakɔrɔ kunbɛn faaninbon
 da la. N ketɔ n na jama kunbɛnna ye le ka kuma i ye. **43** N
 di Isirayelikailu kunbɛn ye le. N nɔɔrɔ ri yɔrɔ wo bila a
 dan na ka a kɛ n ta ri. **44** N di n na faaninbon ni saraka
 janin diya bila a dan na ka ii kɛ n ta ri. N di Haruna ni a
 denceilu fanan bila ii dan na n na baara kanma, sa ii ri n
 na sarakalasela baara kɛ. **45** N di n make Isirayelikailu
 tɛma ka kɛ ii Maari ri. **46** Ii ri a lon ko nde le ii Maari
 Allabatala ri, mɛn ka ii labɔ Misiran jamana rɔ sa n di n
 make ii tɛma. N ye ii Maari Allabatala le ri.»

30 «Ai ye wusulanjanin saraka janin diya ladan kasiya jiri la. **2** Wo fan naanin bee ye kanya, ka a janya ni a bonya bee ke nunkan ja kelen kelen di. A lo ye ke nunkan ja fila ri. Kere munu ja ye ke a tonkon naanin bee la, koni kereilu ni saraka janin diya bee ye ke fen kelen de ri. **3** Ai ye sanin jerewolo la a sanfe a ni a kerefe naanin yoro bee a ni a kereilu bee kan, ka da kirinkirin bee ke sanin di a fan naanin bee la. **4** Ai ye koyina saninnaman fila ladan da kirinkirin wo koro saraka janin diya fan fila fe, fan kelen koyina fila. Sarakabodiya ta gbelekeilu ri don koyina woilu ro, sa saraka janin diya ri se madonninna. **5** Ai ye gbelekeilu raben kasiya jiri la ka sanin la ii yoro bee kan. **6** Ai ye saraka janin diya wo sii tateefaananin jefee. Teriya toomasere kankira ni a julumun kafari dalatuun ye tateefaananin wo kofee. Tuma tuma n keto i kunbenna yoro wo le ro. **7** «Haruna wa fitinailu raben sooma sooma, a ye wusulan sumaduman janin saraka janin diya wo kan. **8** A wa fitinailu lamelen wura wura, a ye wusulan sumaduman janin iko tuunni. Wusulan ye to janinna wo ja ma nde Allabatala jakoro tuma bee. Ai bonsenilu bee ye a ke ten haan ka wa kadawu. **9** Ai kana wusulan su gbera janin wusulanjanin saraka janin diya kan. Ai kana sarakailu bo a kan, menilu ri janin ka ke buuri ri. Ai kana suman ke saraka ri ka a bo a kan. Ai kana resenji ke saraka ri ka wo labon a kan. **10** San san, kolofen men boni ka a ke solonali saraka ri, Haruna ye wo jeli ta ka a ke saraka janin diya kereilu kan. Haruna ri saraka janin diya seninya ten sija kelen san san. Ai bonsenilu ye a ke ten haan ka wa kadawu. Sarakabodiya wo bilani a

dan na ka ke nde Allabatala ta ri. A seniman ba le.» **11** Allabatala ka a fo Musa ye iko tuunni ko: **12** «I wa too sebeli ke ka Isirayelikailu jate lon, ii kelen kelenna bee ye ii jere nii kunka wodi bo ka a di nde Allabatala ma, sa toroya kana ii soron too sebeli waati la. **13** Menilu too wa sebe, ii kelen kelenna bee ye wodigbe karamun woro bo. Karamun woro ye Allabatobonba sekeli tala le. Wo ri ke niilifen di ka a di nde Allabatala ma. Yoro seniman jateli benni karamun tan ni fila le ma. **14** Moo menilu soron da san muwan bo, i ri woilu ni woilu korolu bee too sebe. Woilu bee ye niilifen wo di nde Allabatala ma. **15** Ii wa karamun woro wo di nde Allabatala ma ka ke solonali fen ii ye, nanfulutii kana foyi la a ta kan, bolokolon kana foyi bo a ta la. **16** I wa solonali wodi wo soron Isirayelikailu la, i ri a ke n na faaninbon dabenfen di. Wodi wo ri ke hankilibilafen di ka nde Allabatala hankili bila a la ko Isirayelikailu nii da kunka.» **17** Allabatala ka a fo Musa ye ko: **18** «Ai ye koli muran ba sulaneelaman nadan koli kanma, ka a siifenju sulaneelaman fanan nadan. Ai ye a sii kunben faaninbon ni saraka janin diya tema, ka ji ke a kondi. **19** Haruna ni a dencelu ye ii boloilu ni ii senilu mako ji wo la. **20** Ii wa ke donna kunben faaninbon na tuma men na, ii ye ii boloilu ni ii senilu ko ji woilu la sa ii kana faa. Ka a la wo kan, ii wa ke ii madonna saraka janin diya la tuma men na ka saraka janin ta la Allabatala ye, ii ye ii boloilu ni ii senilu mako sa ii kana faa. Jamarili le wo ri Haruna ni a bonsenilu bee ma haan ka wa kadawu.» **22** Allabatala ka a fo Musa ye iko tuunni ko: **23** «I ye sumadiyalanilu bee ro numa doilu ta. I ye muri latikolon

jilama kilo wōōrō ta, a ni kanēli sumaduman kilo sawa, ni sinamōnē sumaduman kilo sawa, ni kase sumaduman kilo wōōrō. Woilu bēē ka kan ka bēn yōrō seniman na jateli ma. I ye olibiye tulu litiri naanin fanan ta. **25** Latikōlōn nadanna do ye woilu bēē basan ka a kē suwandili tulu seniman di, mēn suma duman. Tulu wo ri kē fen seniman de ri, mēn ye kēla fen wala mōō kan ka wo bila a dan na. **26** I ye tulu wo ta ka dooni mun kunbēn faaninbon ni teriya tōōmasere kankira kan, **27** a ni tabali ni a muran, a ni fitinasiifen ni a muran bēē, a ni wusulanjanin saraka janin diya, **28** a ni saraka janinta bō diya ni a muran bēē, a ni koli muran ba ni a siifenju fanan. **29** I ri fen woilu bila a dan na ten, ka ii kē n ta ri fasayi. Ii ri kē fen senimanilu ri. Ni fen fen ka a maa woilu la, wo fanan di kē fen seniman di. **30** «I ye tulu dooni mun Haruna ni a denceilu kan ka ii bila a dan na n na baara kanma. Ii ri n na sarakalasela baara kē. **31** I ye a fō Isirayēlikailu ye ko n na suwandili tulu le jin di. Ko a seniman haan ka wa kadawu. **32** Mōō si kana a ta ka a fari mamun a la. Mōō si kana fenilu ladan, menilu ri kē a su ri. A seniman de. Ai ye a jate fen seniman di. **33** Mōō mōō wa a jōōn nadan, wo tii ri gbēn a la jama tēma. Mōō mōō wa tulu wo kē mōō gbērē kan, mēn tē n sarakalasela ri, wo tii ri gbēn a la jama tēma.» **34** Allabatala ka a fō Musa ye ko: «Sumadiyalan menilu tōō ko sitaki ni ōnkile ni kalibanun, a ni wusulan sumaduman jērēwolo, i ye wo ta ka a bēē rakanya. **35** Sumaduman nadanna do ye woilu bēē ni kōō basan ka a kē wusulan jērēwolo ri, mēn suma duman. Ai ye a jate fen seniman di, mēn bilani a dan na n na

baara kanma. **36** I ye wusulan wo do ta ka a rasisi ka a ke muun di, ka a bila teriya toomasere kankira jefɛ kunben faaninbon kondɔ. N ye i kunbenna ye le. Ai ye wusulan wo jate fen seniman ba ri. **37** Ai kana sumadiyalan woilu ta ka wusulan do ladan ai jere ye, men ni jin bee ka kan. Ai ye a jate fen seniman ba ri, men ye Allabatala ta ri. **38** Mɔɔ mɔɔ wa wusulan wo jɔɔn nadan sa a ri sewa wo sumaduman dɔ, wo tii ri gben a la jama tema.»

31 Allabatala ka a fɔ Musa ye ko: **2** «N da Yahuda kabila Uri mamaren Besaleli, Huri dence konin, suwandi baara jin kanma. **3** N da n Nii lajii Besaleli rɔ. Wo rɔ, a hankili duman, a la lonnin ka bon. A seni baara su bee kɛla. **4** A senin fen keɲimantailu ladanna sanin na, a ni wodigbe la, a ni sulanee la. **5** A seni kabakurun kiseilu lesɛla, ka ii bila fendamirafenilu la. A seni jiri fanan lesɛla. A kusan baara su bee kɛla. **6** N da Ahisamaki dence Oholiyabu fanan suwandi ka a ke Besaleli demenba ri. Oholiyabu ye Daan kabila mɔɔ do le ri. N da famunyali di bololabaarala gberɛilu fanan ma n na baara kanma. Wo rɔ, n ka a fɔ i ye ko ai ye fen menilu ladan, ii ri se wo bee ladanna. **7** Ii ri se n na faaninbon nadanna, a ni teriya toomasere kankira a ni a julumun kafari dalatuun ni faaninbon muranilu bee. **8** Ii ri se tabali ni a muranilu bee ladanna, a ni fitinasiifen saninnaman jerɛwolo ni a muranilu bee, a ni wusulanjanin saraka janin diya. **9** Ii ri se saraka janin diya fanan nadanna, sarakailu ri janin men kan ka ke buuri ri. Ii ri saraka janin diya wo muranilu bee fanan nadan, a ni koli muran ba ni a siifenju. **10** Ii ye faanin kenpi bailu fanan nadan, n sarakalasela Haruna la faanin

senimanilu ni a denceilu la faaninilu kōnin. Haruna ni a denceilu ri faanin woilu bila ii kan na ka n na sarakalasela baara ke. **11** Ii ri suwandili tulu ladan, a ni wusulan suma duman, men di janin yōrō seniman kōndō. Awa, ii ri fen woilu bēē ladan ikomin n ka a jafo i ye ja men ma.» **12** Allabatala ka a fō Musa ye ko: **13** «I ye a fō Isirayelikailu ye ko ii ye Nōjō lonilu bēē bonya, baa Nōjō lon ye tōomasere le ri kadawu ii ni nde tema. A ri a yiraka ii la ko Allabatala le nde le ri, men ye ii bilala a dan na ka ii ke n ta ri. **14** Ii ye Nōjō lon bonya, baa lon seniman de wo ri ii bolo. Ni mōō men ma sōn lon wo bonyala fo ka baara do ke wo lon, ii ye a labō a badenmailu tema ka a faa. **15** Ii ye baara ke tele wōōrō kōrō, kōni tele wōrōnwulana le Nōjō lon de ri, men bilani a dan na Allabatala bonya kanma. Mōō men wa baara su su ke Nōjō lon kōndō, ii ye wo faa. **16** Ii ni ii bōnsōnilu bēē ka kan ka Nōjō lon nabato ka a bonya, baa teriya banbali le kadawu. **17** Nōjō lon ye tōomasere le ri n ni Isirayelikailu tema kadawu, baa nde Allabatala le ka san ni duu dan tele wōōrō kōrō, kōni tele wōrōnwulana lon, n ka baara lalo ka n dafōjō.» **18** Awa, Allabatala banda kumala Musa ye Sinayi koyinke kan tuma men na, a ka teriya tōomasere walan kabalaman fila don Musa bolo, Alla jere ka sariyailu sebe menilu kan.

32 Awa, mōōilu ka a yen ko Musa ra men a ma jii ka bō koyinke kan, ii ka i jōōn naden Haruna kanma, ka a fō a ye ko: «I wuli, i ye batofenilu ladan an ye, men di lo an jōrō! An ma a lōn men ka Musa sōrōn, men ka a lo an jōrō ka an nabo Misiran.» **2** Haruna ka a fō ii ye ko: «Ai ye wa tololafen saninnamanilu ta, menilu ye ai musoilu

ni ai denceilu ni ai denmusoilu toloilu la. Ai ye na woilu di n ma.» **3** Mōoilu bɛɛ ka ii la tololafen saninnamanilu bɔ ii toloilu la ka na woilu di Haruna ma. **4** Haruna ka tololafenilu mira, ka ii yelen ka lɛselifen do ta ka nisiden sawura ladan. Mōoilu ka a yen tuma mɛn na, ii ka a fɔ ko: «Isirayɛlikailu, an na batofenilu le jin di, mɛn ka an nabɔ Misiran.» **5** Haruna ka wo yen tuma mɛn na, a ka saraka janin diya lɔ nisiden bisiki jɛ ka a fɔ ko: «Sini ri kɛ sali ri ka Allabatala bato.» **6** Wo duu sa gbɛ, ii sorira ka saraka janintailu a ni jususuma sarakailu bɔ. Wo kɔ rɔ, ii ka ii sii ka dɔnnin kɛ ka ii min, ka ban ka ii lawuli ii lamaa kanma. **7** Wo rɔ, Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I kaliya, i ye jii koyinkɛ kɔrɔ sisen, baa i la mōoilu ra julumun ba kɛ, jama mɛn bɔra Misiran i bolo kɔnin. **8** Ii ra bɔ sila kan jona, n ka mɛn yiraka ii la. Ii ra nisiden sawura ladan sanin yelenni la, ka ii birin wo kɔrɔ. Ii ra wo bato ka sarakailu bɔ a yɛ ka a fɔ ko: «Isirayɛlikailu, an na batofenilu le jin di, mɛn ka an nabɔ Misiran.»» **9** Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «N da jama wo yen. Ii ye mɔɔ kun gbelenilu le ri. **10** Sisen, i kana n nalɔ. N mɔneni ii kanma kojuuya. N di ii halaki, ka ban ka jama ba bɔ ile rɔ.» **11** Musa ka a Maari Allabatala matara kɔsɛbɛ ko: «Allabatala, i ka i la jama labɔ Misiran sebaya ba la, a ni fanka ba la. Nfenna i ri mɔnɛ ii kanma kojuuya? **12** Ni i ka ii halaki, Misirankailu ri a fɔ ko i ka an nabɔ ye sa i ri kojuu kɛ an na. Ko i tun ye a fɛ ka an nana koyinkɛ ma yɔrɔ rɔ ka an faa, ka an si latunun ka bɔ dunuɲa rɔ. I ye i la mɔnɛ masuma. I ye a fɛ ka kojuu ba mɛn kɛ i la mōoilu la, i ye wo bila. **13** I ye i hankili to i la jɔnilu rɔ, an

benbailu Iburahima ni Isiyaka ni Isirayeli kōnin. I ka i kali i jere tɔɔ rɔ woilu ye ko i ri ii bōnsōnilu siyaya ikomin sankolo loloilu. Ko i ri jamana di ii bōnsōn woilu ma ka a ke ii cɛ ri kadawu.» **14** Allabatala ka masilannikan mɛn fɔ ko a ri a la jama halaki, a ka wo to ye. **15** Musa jiira ka bɔ koyinke kan. Teriya tɔɔmasere walan kabalaman fila ye a bolo, Alla la sariya sebeni mɛnilu kan. Sariya woilu sebeni walanilu nɛfɛla kan, a ni ii kɔfɛla. **16** Walanilu tɛrɛ Alla la baara nɔ le ri. Sebɛli mɛn tɛrɛ ye ii kan, wo tɛrɛ Allabatala bolo nɔ le ri. **17** Awa, Josuwe ka jama mankan mɛn tuma mɛn na, a ka a fɔ Musa ye ko: «Kɛɛ mankan ye daa makɛ diya ye.» **18** Musa ka a fɔ ko: «Se sɔrɔnba kan tɛ wo ri, se sɔrɔnbali fanan kan tɛ. Mɛn ye n tolo la, wo ye donkilila kan de ri.» **19** Musa seni daa makɛ diya tuma mɛn na, a ka nisiden sawura wo yen, ka jama yen don kɛla. A mɔnɛra kojuuya, fɔɔ ka walan kabalaman fila lafili ka ii rakadikadi koyinke kɔrɔ. **20** Ii tun ka nisiden sawura mɛn nadan, Musa ka wo ta ka a bila ta rɔ ka a janin, ka ban ka a muumuu. A ka muun wo kɛ ji rɔ ka ji wo di jama ma ko ii ye a min. **21** Musa ka a fɔ Haruna ye ko: «Jama ka nfen kɛ i la fɔɔ i ka ii bila julumun ba rɔ ten?» **22** Haruna ka a fɔ ko: «N fa, i kana mɔnɛ. I jere ka a lɔn ko julumun kɛ duman ba le mɔɔ jinilu ye. **23** Ii ka a fɔ n ye ko: «I ye batofenilu ladan an ye, mɛn di lɔ an nɔrɔ. Ka a masɔrɔn, an ma a lɔn mɛn kɛni wo cɛɛ Musa la mɛn ka an labɔ Misiran.» **24** Wo rɔ, n ka a fɔ ii ye ko sanin ye mɔɔ mɔɔ bolo, ko woilu ye a labɔ. Nba, ii ka woilu labɔ ka a di n ma. N ka a ta ka a bila ta rɔ. Nisiden sawura jin bɔra a rɔ!» **25** Musa ka a yen ko Haruna ka mɔɔilu to ii jere diyanan ko

kela. Ko wo le kosɔn, ii juuilu ra ii jate mayelefen di. **26**
 Musa wara a lo daa make diya donda la. A ka a kan nabo
 ko: «Moo menilu ye Allabatala fe, wo bee ye na yan.» Lebi
 bɔnsɔnilu bee wara ii lo a laminin do. **27** A ka a fo ii ye ko:
 «Isirayelikailu Maari Allabatala ka a fo ko cecilu bee ye ii
 la fanmuru ta ka daa make diya yoro bee rataamataama.
 Ii ye tamin mooilu sii diya bee la, ka ii badenma cecilu
 faa, a ni ii dupɔɔnilu ni ii siijooilu.» **28** Musa ka men fo,
 Lebi bɔnsɔnilu ka wo bee ke. Moo waa sawa jɔɔn faara
 Isirayelikailu ro wo lon kelen. **29** Wo ko ro, Musa ka a fo
 Lebi bɔnsɔnilu ye ko: «Bi, ai ra bila a dan na Allabatala
 la baara kanma, baa ai ma ai ban wulila ai denceilu ni
 ai badenma cecilu kanma. Allabatala ra baraka don ai
 la ko ro bi.» **30** Wo duu sa gbe Musa ka a fo jama ye ko:
 «Ai ra julumun ba ke. Sisen, n di yele koyinke la ka wa
 Allabatala kunben. Tumado n di kafarili ke ai ye ten ai
 julumunilu la ko kosɔn.» **31** Musa yelera koyinke kan ka
 wa Allabatala laben, ka a fo a ye ko: «Aa, Allabatala. Jama
 jin ka julumun ba le ke de. Ii ka batofenilu saninnaman
 nadan. **32** Sisen, n ye i madiyala, i ye yafa ii ma. Ni i ma
 son wo ma, i ye n too bo i la kitabu kondɔ, i ka men sebe.»
33 Allabatala ka a fo Musa ye ko: «Moo menilu ka julumun
 ke n na, n ye wilu le too bola n na kitabu kondɔ. **34** I ye
 wa sisen. N ka yoro men ko fo i ye, i ye lo jama joro ka
 wa ii ri ye. N na meleka ri wa i jefɛ, koni n na waati wa
 se, n di n hake bo ii ro ii la julumun ko kosɔn.» **35** Nba,
 Allabatala ka a hake bo jama ro ka a masoron ii le ka a fo
 Haruna ye ko a ye nisiden sawura wo ladan ii ye.

33 Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye wuli ka bɔ yan, i ni jama mɛn nara i bolo ka bɔ Misiran. N ka n kali Iburahima ni Isiyaka ni Yakuba yɛ ko n di jamana mɛn di ii bɔnsɔnilu ma, i ye wa ye. **2** N di n na mɛlɛka lawa ai jɛfɛ. N di Kanaankailu gbɛn ka ii labɔ jamana wo kɔndɔ, ka Amɔrikailu fanan gbɛn, a ni Hɛtikailu ni Peresikailu ni Hifikailu ni Jebusikailu. **3** Ai ye wuli ka wa ye. Damununta duman ye bɔla jamana wo rɔ a ja jɛrɛ jɛrɛ ma, li ni nɔnɔ a bɛɛ ye bɔla ye. N kɔnin ti nala wala ai fɛ, sa n kana ai halaki sila la, baa ai ye mɔɔ kun gbɛlɛnilu le ri.» **4** Mɔɔilu ka kunnagboya kuma wo mɛn tuma mɛn na, ii jusukasira. Mɔɔ si ma sɔn masidifenilu bilala a ma, **5** baa Allabatala tun ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye a fɔ Isirayɛlikailu yɛ ko ii ye mɔɔ kun gbɛlɛnilu le ri. Ko ni n wara ii fɛ hali waati kuru jin kelen kɔrɔ, n di ii halaki. Ko ii ye ii la masidifenilu bɛɛ bɔ ii ma sisen. Ko wo kɔ rɔ, ko n ka kan ka ii mira ja mɛn ma, n di wo latɛɛ.» **6** Isirayɛlikailu bɔ mɛn kɛni Horebu koyinkɛ kan, ii ka ii la masidifenilu bɔ ii ma. **7** Nba, Musa tɛrɛ ye faaninbon do tala ka wa a lɔ kɔkan, ka a yɔrɔ mataa daa makɛ diya la. A ka a fɔ wo ma ko Alla kunbɛn faaninbon. Mɔɔ mɔɔ tɛrɛ ye a fɛ ka ii la kunko yiraka Allabatala la, woilu tɛrɛ ye bɔla ka wa Alla Kunbɛn Diya Faaninbon na daa makɛ diya kɔkan. **8** Musa tun wa kɛ wala faaninbon wo la tuma tuma, mɔɔilu bɛɛ ri i wuli ka i lɔ ii jɛrɛ la faaninbon da la ka Musa watɔla ragbɛ fɔɔ a wa ban donna faaninbon na tuma mɛn na. **9** Musa wa don faaninbon kɔndɔ tuma mɛn na, sanfinnama ri jii ka a lɔ faaninbon da la. Allabatala ri kuma Musa yɛ. **10** Ni mɔɔilu ka sanfinnama wo lɔni yɛn faaninbon da la tuma mɛn na,

ii bee ri i lo ii la faaninbon da la, ka ban ka i jakoro ben duu ma ka Alla bato. **11** Allabatala tun di kuma Musa ye jia ni jia ikomin mao ye kumala a teri ye jia men ma. Wo ko ro, Musa ri a kose daa make diya. Koni a la demenba Josuwe tora faaninbon kondi ye. Josuwe tere ye kanberen de ri. A fa tao ko Nun. **12** Musa ka a fo Allabatala ye ko: «A ragbe, ile le ka a fo n ye ko: «Na jama jin di», koni i keto men lola n fe ka n demen, i ma wo tii fo n ye. I ka a fo ko: «N ka i tao lon», a ni, «I la ko duman n ye.» **13** Ni n da i la hina saron, i son i ye i la silailu yiraka n na kosa n ye i lon ka to i la hina saronna. Jama jin fanan jate ko i la jama le ai ri.» **14** Allabatala ka a fo ko: «N noro ri wa i fe ka i rafono.» **15** Musa ka a fo a ye ko: «Ni i jere te wala an kofe, i kana a fo an ye ko an ye bo yan. **16** Ni i ma wa an kofe, mao si te a lon ko n na ko ni i la jama la ko duman i ye. Ni i ma wa an kofe, foyi te andeilu faranfaasi duukolo kan siya tilu ma.» **17** Allabatala ka a fo Musa ye ko: «I ka men tara, n di wo ke, baa i la ko duman n ye. N da i tao lon.» **18** Musa ka a fo ko: «Awa, i la noro yiraka n na.» **19** Allabatala ka a fo ko: «N di tamin i jakoro ka n na jumaya yiraka i la, ka n tao fo i ye ko Allabatala. N ye a fe ka jumaya ke mao men ye, n di jumaya ke wo ye. N ye a fe ka hina mao men na, n di hina wo la. **20** Koni i ti se n jakorola yenna, baa mao si ti se n jakorola yenna ka a to jenemaya ro. **21** Yoro do ye n torofe yan. I ri se i lola farakolo kan ye. **22** N na noro wa ke taminna tuma men na, n di i don farakolo falan kondi ka n bolo birin i kun na fo n wa ban taminna. **23** Wo ko ro, n di n bolo bo ye, i ri n ko yen. Koni mao ti nala n jakorola yenna.»

34 Allabatala ka a fɔ Musa yɛ ko: «I ye walan kabalaman fila lɛsɛ ka ii kɛ ikomin fɔlɔmantailu, i ka mɛnilu rakadikadi. Kuma mɛnilu sɛbɛni tɛrɛ walan fɔlɔmantailu kan, n di woilu sɛbɛ walan kurailu fanan kan. 2 I ye i jɛrɛ rabɛn sisen sini sɔɔma. Ni duusa gɛɛra, i ye yɛlɛ Sinayi koyinkɛ kun na ka i lɔ n ɲakɔrɔ ye. 3 Mɔɔ si kana yɛlɛ ka na i kɔfɛ. Mɔɔ si kana a madon koyinkɛ yɔrɔ si la fanan. Hali saailu ni bailu ni nisiilu fanan kana tamin koyinkɛ kɔrɔ.» 4 Nba, Musa ka walan kabalaman fila lɛsɛ ka woilu kɛ ikomin fɔlɔmantailu. Sɔɔma jona, a sorira ka yɛlɛ Sinayi koyinkɛ kan ikomin Allabatala ka a fɔ a yɛ ɲa mɛn ma. Walan fila wo tɛrɛ ye a bolo. 5 Allabatala jiira sanfinnama dɔ, ka na i lɔ Musa tɔrɔfɛ ye, ka a jɛrɛ tɔɔ fɔ ko Allabatala. 6 Allabatala taminda a ɲakɔrɔ ka a fɔ ko: «Allabatala ye Allabatala le ri. N ye Alla le ri, mɛn ye kininkinin tii ri, mɛn fanan ye ɲumaya kɛla mɔɔilu yɛ. N tɛ mɔnɛla jona. N na kaninteya ni n na kankelentiiya ka bon. 7 N ye n na kaninteya yirakala n na mɔɔilu la haan ii bɔnsɔn farɔkɛ waailu. N ye telenbaliya ni murunti ni kojuu yafala mɔɔilu ma. Kɔni n tɛ kojuu kɛlaba jalakibali to ye. N ye failu la julumun hake bɔla ii denilu le rɔ, a ni ii mamarenilu rɔ, a ni ii tolomirailu rɔ, a ni woilu fanan denilu rɔ.» 8 Musa ka a ɲakɔrɔ bɛn duu ma i kɔrɔ ka Alla bato. 9 A ka a fɔ ko: «Maari Alla, ni n na ko duman i yɛ, n ye i madiyala i ye wa an kɔfɛ. N ka a lɔn ko mɔɔ kun gbɛlɛnilu le ɲinilu ri. Kɔni n ye i madiyala, i ye an na telenbaliya koilu ni an na julumunilu kafari, ka an mira ikomin i la jama.» 10 Allabatala ka a fɔ ko: «A ragbɛ, n ye teriya sidila ai ma. N di kabannakoilu kɛ i la jama bɛɛ

ɲana, menilu ɲoon ma ke fɔlɔ dunuɲa yɔrɔ si rɔ, menilu
 ɲoon ma ke fɔlɔ siya gbɛɛilu si tɛma. I laminin mɔɔilu
 bɛɛ ri n na kɛwali makabanibailu yen, n ketɔ menilu kɛla
 ka fara ile la. **11** N ye mɛn fɔla i ye bi, i ye woilu mira ka
 a latelen. N di Amɔrikailu gbɛn ai ɲɛ, a ni Kanaankailu
 ni Hɛtikailu ni Peresikailu ni Hifikailu ni Jebusikailu. **12**
 Ai ye a ke koɲuma. Ai kana teriya si don ai ni jamana
 wo mɔɔilu tɛma, sani a ri ke ikomin ai ra mira miralifen
 na. **13** Ai ye ii la saraka bɔ diyailu tɛ, ka ii la kaba lalɔni
 batotailu rakadikadi, ka ii la Asera lɔkudun tɛɛ. **14** Ai kana
 batofen gbɛɛ si bato, baa Allabatala le nde ri, mɛn tɛ sɔn
 mɔɔilu ye fen gbɛɛ bato. N tɔɔ ko Alla keleyatɔ. **15** Ai ye
 a ke koɲuma. Ai kana teriya don ai ni jamana wo mɔɔilu
 tɛma. Ni wo kɛra, ii wa ii madon ii la natala ii jusu rɔ ii la
 batofenilu la ka saraka bɔ woilu ye, ii ri ai kili. Wo rɔ, ai ri
 wa ii la sarakailu do dɔɔn. **16** Ni ai ka dupɔɔnya don ai ni
 ii tɛma, ai ri ii denmusoilu furu ka ii di ai denceilu ma.
 Denmusoilu wo wa ii madon ii la natala ii jusu rɔ ii la
 batofenilu la, ii ri ai denceilu manɛɛn, ka a ke sababu ri
 woilu fanan di batofen woilu bato. **17** «Ai kana nɛɛ yelen
 ka batofen nadan. **18** «Ai ye Buru Fununbali Sali ke. Ni a
 waati lateɛni sera Abibu karo la, ai ye buru fununbali
 dɔɔn tele wɔrɔnwula kɔrɔ ikomin n ka a fɔ ai ye ɲa mɛn
 ma, baa ai bɔra Misiran Abibu karo wo le la. **19** «Den
 fɔlɔilu bɛɛ ye n ta le ri, hali ai la kolofen bonbailu ni ai la
 kolofen mɛsɛnilu den fɔlɔ cɛmanilu. **20** Kɔni ni faliden
 fɔlɔ le, ai ye saaden wala badenni di n ma wo nɔ rɔ ka
 wo kunka. Ni ai ma a kunka ten, fɔ ai ye a kan kadi ka a
 faa. Ai ye ai dence fɔlɔilu bɛɛ kunka. «Mɔɔ si kana na

n bato diya ni niilifen ma na ai bolo. **21** Ai ye baara ke tele wɔɔɔ kɔɔ, kɔni tele wɔɔnwulana lon, ai ye baara lalɔ ka i jɔjɔ. Hali seneke waati ni sumanka waati, ni tele wɔɔnwulana lon sera, ai ye baara lalɔ ka i jɔjɔ. **22** «Ai ri Lɔɔkun Sali ke san san. Wo tuma, ai ra bile tɔnsɔn menilu fɔlɔ ka, ai ri woilu ke saraka ri. Ai wa ban sene baarala san san ka suman nadon, ai ye Suman Nadon Sali ke. **23** San san ai la cɛɛilu bɛɛ ye na n jɔkɔɔ sija sawa ka n bato, nde mɛn ye Isirayelikailu Maari Allabatala ri. **24** N di siyailu gbɛn ka a mabɔ ai jɛ ka do kafu ai la jamana la bonya ma. San san, ai wa ke wala ai Maari Allabatala jɔkɔɔ ka a bato sija sawa, n tɛ sɔn mɔɔ si ye a nata la ai la jamana kan ka a mira ai kɔ. **25** «Ai wa kolofen bɔ ka a ke n ye saraka ri, ai kana wo jeli ni buru la a jɔɔn kan ka a di n ma, lɛbɛn ye buru mɛn dɔ. Ai wa kolofen bɔ ka a ke Taminkunna Sali saraka ri, ai kana sɔn wo sobo tɔ ye su si. **26** «San san ai wa suman kura fɔlɔ mɛnilu ka, ai ye na wo juma jumailu ri ai Maari Allabatala la bon na. «Ai kana badenni tibi a na nɔnɔ la.» **27** Allabatala ka a fɔ Musa ye ikɔ tuunni kɔ: «I ye kuma jɔnilu sebe, baa n da teriya sidi nde ni ile tɛma, a ni nde ni Isirayelikailu bɛɛ tɛma, ka a bɛn kuma woilu le ma.» **28** Musa ka tele binaanin ni su binaanin ke Allabatala tɔɔfɛ ye. A ma dɔnnin ke. A ma ji min. A ka Allabatala la teriya kumailu sebe walan kabalamanilu kan, Allabatala la sariya tan kɔnin. **29** Musa jiira ka bɔ Sinayi koyinke kan. Teriya tɔɔmasere walan kabalaman fila ye a bolo, Allabatala la sariya sebeni mɛnilu kan. A jɔkɔɔla tɛɛ ye mɛlɛnmɛlɛnna ka a masɔɔn a ni Allabatala kumara i

29 Ɔɔn fɛ. Kɔni Musa ma wo lon. **30** Haruna ni Isirayelikailu
 bɛɛ ka Musa yen tuma mɛn na, ii ka a yen a ɲakɔrɔla ye
 mɛlɛnmɛlɛnna. Ii ma sɔn i madonna a la, baa ii silanni.
31 Kɔni Musa ka ii kili. Awa Haruna ni jama kuntiilu
 bɛɛ nara a tɛrɛn, wo rɔ Musa kumara ii yɛ. **32** Wo kɔ
 rɔ, Isirayelikailu bɛɛ ka i madon a la. Allabatala tun ka
 Musa jamari mɛnilu la Sinayi koyinkɛ kan, Musa ka wo
 bɛɛ fɔ ii yɛ. **33** Musa ban kɔ rɔ kumala ii yɛ, a ka faanin
 birin a ɲakɔrɔ da la. **34** Ka a ta waati wo ma, ni Musa
 donda Allabatala ɲakɔrɔ kuma diya, a ri faanin wo bɔ
 a ɲakɔrɔla la haan a wa bɔ tuma mɛn na. Ni a bɔra ye
 tuma mɛn na, Allabatala tun ka a jamari ko ko la, a ri
 wo fɔ Isirayelikailu yɛ. **35** Isirayelikailu ri a yen ko Musa
 ɲakɔrɔla ye mɛlɛnmɛlɛnna. Wo kɔ rɔ, Musa ri faanin wo
 birin a ɲakɔrɔla la ikɔ tuunni, haan a wa don ikɔ tuun
 Allabatala kan ka kumajɔɔnya.

35 Musa ka Isirayelikailu jama bɛɛ lɛɛn ka a fɔ ii yɛ ko:
 «Allabatala ka jamarili mɛnilu di ai ma, ko ai ye woilu
 kɛ, ii le ɲin. **2** Ai ye baara kɛ tele wɔɔrɔ kɔrɔ, kɔni tele
 wɔrɔnwulana lon ye kɛ ai yɛ lon sɛniman di. Ɔɔɲɔ lon de
 wo ri, mɛn bilani a dan na Allabatala bonya kanma. Ni
 mɔɔ mɛn ka baara kɛ wo lon, ai ye wo tii faa. **3** Hali ka
 ta lɛɛn ai la bon do kɔndɔ Ɔɔɲɔ lon, ai kana wo kɛ.» **4**
 Musa ka a fɔ Isirayelikailu jama bɛɛ yɛ ko: «Allabatala
 ka jamari ko: **5** «ai ye fen doilu bɔ ai bolofenilu rɔ ka
 woilu kɛ niilifenilu ri ka ii di Allabatala ma. Mɔɔ mɛnilu ri
 sɔn wo ma, ii bɛɛ ye na niilifen di. Ii ye na sanin di, a ni
 wodigbɛ ni sulanɛɛ **6** ni kari buleman ni kari wulenman
 ɲalagbɛ ni kari wulenman kadi kadi ni faaningbɛ ɲuma.

Ii ye na baa siilu fanan di, **7** a ni saaji gbolo kolonin wulenman ni gbolo kolonin numa su gberɛilu ni kasiya jiri. **8** Ii ye na olibiye tulu ri, mɛn di kɛ fitinailu rɔ. Ii ye na sumadiyalanilu fanan di, mɛnilu di kɛ wusulan ni suwandili tulu rɔ. **9** Kabakuru mɛn tɔɔ ko onikisi, ii ye na wo ri, a ni kabakurun ragbɛlɛn gberɛilu, ka woilu kara Allabatala la sarakalasela la kɔkanbila durukini kɔkan, a ni a la sisirɔ bɔrɔni kɔkan. **10** Mɛnilu kusan bolo la baarala, ii ye na ka fenilu rabɛn, Allabatala ka mɛnilu bɛɛ ko fɔ. **11** Ii ri Alla daa make faaninbon nadan, a ni a faaninbon wo kunnabirin. Ii ri Alla daa make faaninbon fendamirafenilu fanan nadan, a ni a damira jiriilu ni a kankan gbelekeilu ni a samasenilu ni a siifenjuilu. **12** Ii ri teriya tɔɔmasere kankira fanan nadan, a ni a gbelekeilu ni a dalatuun ni bon tateɛfaanin, kankira ri sii mɛn kɔma. **13** Ii ri tabali fanan nadan, a ni a gbelekeilu ni a muranilu bɛɛ. Ii ri saraka buru fanan dabɛn, mɛn di bila tabali kan, mɛn di to Allabatala jakɔrɔ tuma bɛɛ. **14** Ii ri fitinasiifen ni a muranilu bɛɛ ladan, a ni a fitinailu ni fitina tulu. **15** Ii ri wusulanjanin saraka janin diya ni a gbelekeilu ladan, a ni wusulan suma duman ni suwandili tulu. Ii ri faanin fanan nadan, mɛn di dun faaninbon donda la. **16** Ii ri saraka janin diya ladan, sarakailu ri janin mɛn kan ka kɛ buuri ri. Ii ri saraka janin diya wo sansan sulanɛɛlaman fanan nadan, a ni saraka janin diya gbeleke ni a muranilu bɛɛ. Ii ri koli muran ba ladan, a ni a siifenju. **17** Ii ri lukɔndɔla laminin faanin fanan nadan, a ni woilu lɔ jiriilu ni jiriilu siifenilu, ka lukɔndɔla donda faanin fanan nadan. **18** Faaninbon ni a lukɔndɔla laminin

faaninilu ri sidi bɔlɔ mɛnilu la duu ma, ii ri woilu fanan nadan, a ni ii juluilu. **19** Ii ri faanin kenpi bailu fanan nadan, n na sarakalasela Haruna la faanin senimanilu ni a denceilu la faaninilu kɔnin. Haruna ni a denceilu ri faanin woilu bila ii kan na ka Alla la sarakalasela baara ke yɔrɔ seniman kɔndɔ.» **20** Isirayelikailu jama bɛɛ bɔra Musa jɔkɔrɔ ka wa. **21** A ko donda mɛnilu jusu rɔ ka ii ke waninkeɲumatiilu ri, woilu bɛɛ nara niilifenilu ri Allabatala ma a daa make faaninbon ni a kɔndɔfenilu bɛɛ baara kanma, a ni a sarakalaselailu la faanin senimanilu. **22** Cɛɛ waninkeɲumatiilu ni muso waninkeɲumatiilu bɛɛ nara fen saninnaman su bɛɛ ri. Ii nara masidifen saninnamanilu ri, a ni tololafen saninnamanilu ni bolo la koyina saninnamanilu ni kanna kɔnɔn saninnamanilu. Ii bɛɛ nara niilifen saninnaman woilu ri ka ii kɔrɔta Allabatala jɔkɔrɔ ka ii di a ma. **23** Kari buleman ni kari wulenman jalagbɛ ni kari wulenman kadi kadi ni faaningbɛ numa tɛrɛ ye mɛnilu bolo, woilu nara woilu ri, a ni baa siilu ni saaji gbolo kolonin wulenman ni gbolo kolonin numa gberɛilu. **24** Mɛnilu bɛɛ tɛrɛ ye a fɛ ka wodigbɛ wala sulanɛɛ ke niilifen di, woilu nara woilu di Allabatala ma. Kasiya jiri tɛrɛ ye mɛnilu bolo, jiri mɛn di Alla daa make faaninbon baara do ja kɔnin, woilu nara woilu fanan di. **25** Muso mɛnilu kusan wurundili kɛla, ii bɛɛ ka kari ladan ten ka na woilu ri. Ii nara kari buleman di, a ni kari wulenman jalagbɛ ni kari wulenman kadi kadi ni faanin numa. **26** Muso mɛnilu bɛɛ jusu sɔnda a ni mɛnilu kusan baa si wurundila kosebɛ, woilu ka wo wurundi. **27** Isirayelikailu la jɛmɔɔilu nara onikisi

kabakurunilu ni kabakurun ragbelen gberɛilu ri, menilu ri kara kɔkanbila durukini ni sisirɔ bɔrɔni la. **28** Ii nara tulu ni sumadiyalanilu fanan di. Tulu wo fan kelen di kɛ fitina tulu ri. A tɔ fan kelen di kɛ suwandili tulu ri. Sumadiyalan woilu fan kelen kɛra suwandili tulu rɔ. A tɔ fan kelen kɛra wusulan di. **29** Isirayɛlika waninkeɲumatiilu bɛɛ nara ii la bɔnjerɛrɔ niilifenilu ri Allabatala ma baara kɛ kanma, a tun ka baara mɛn bɛɛ ko fɔ ii yɛ ka fara Musa la. **30** Musa ka a fɔ Isirayɛlikailu yɛ ko: «A ragbɛ. Allabatala ra Uri dence Besaleli suwandi. Yahuda kabila mɔɔ le ri. A benba ye Huri le ri, Uri fa kɔnin. **31** Allabatala ra Besaleli lawasa Alla la Nii Seniman na. Wo rɔ, a hankili duman, a kusan, a la lɔnnin ka bon. A seni baara su bɛɛ kɛla. **32** A seni fen kenɲiilu ladanna sanin na, a ni wodigbɛ la, a ni sulanɛɛ la. **33** A seni kabakurun kiseilu lesɛla, ka ii bila fendamirafenilu la. A seni jiri fanan lesɛla. A kusan bolo labaara su bɛɛ kɛla. **34** Allabatala ra se di Besaleli ni Ahisamaki dence Oholiyabu ma ka mɔɔilu karan sa woilu fanan di baara su woilu kɛ. Oholiyabu ye Daan kabila mɔɔ le ri. **35** A ka se di ii ma sa ii di se baara su bɛɛ kɛla. Ii ye bololabaara ɲuma kɛla. Ii ye kolɔnnailu le ri, menilu ye fen ɲatɔnɔmailu ni fen kenɲiilu ladanna. Faanin sɔɔlailu le ii ri, menilu ye faaningbɛ ɲuma sɔɔla kari buleman ni kari wulenman ɲalagbɛ ni kari wulenman kadi kadi la. Ii kusan jese danna fanan. Ka bolo la baara su bɛɛ kɛ, ii seni wo la kɛsbɛ. Ka fen ɲatɔnɔmailu ni fen kenɲiilu ladan, ii seni wo fanan na kɛsbɛ.

36 «Awa, Besaleli ni Oholiyabu ni mɔɔ menilu kusan bɛɛ ri, woilu ye baara kɛ koɲuma ka a bɛn Allabatala la kuma

ma. Allabatala ra se ni famunyali di ii ma sa ii ri se Alla daa make faaninbon ni a kɔndɔfenilu bɛɛ ladanna.» **2** Nba, Musa ka Besaleli ni Oholiyabu kili baara kanma a ni bolo labaara la gbɛɛilu Allabatala tun ka sebaya di mɔɔ mɛnilu ma, mɛnilu bɛɛ sɔnda nala ka baara wo kɛ. **3** Isirayɛlikailu tun nara niilifen mɛnilu di Musa ma Alla daa make faaninbon baara kanma, Musa ka fen woilu don baarakɛla woilu bolo baara kanma. Kɔni Isirayɛlikailu tora nala bɔnjerɛrɔ niilifenilu ri sɔɔma sɔɔma. **4** Wo kɛra sababu ri, baarakɛla kusan ba woilu mɛnilu tɛrɛ ye Alla daa make faaninbon baara kɛla, woilu ka ii la baara labɔ. **5** Ii wara Musa tɛrɛn ye ka a fɔ a yɛ ko: «Allabatala ka baara ko fɔ. An mako ye fen mɛnilu la ka baara wo kɛ, mɔɔilu ye nala woilu ri fɔɔ ka a dan natamin.» **6** A kɛra ten, Musa ka kɛla lawa ii daa make diya yɔrɔ bɛɛ rɔ ko mɔɔ si kana na niilifen di butun Alla daa make faaninbon baara kanma. Wo rɔ, jama ka niilifen di boloka, **7** baa niilifen mɛnilu tun da di, woilu tun di se ka baara laban ka a tɔ to. **8** Mɛnilu bɛɛ kusan bolo labaara kɛla kɔsɛbɛ baarakɛlailu tɛma, woilu ka Alla daa make faaninbon jɛrɛ ladan faanin janya tan na. Faanin woilu tɛrɛ faaningbɛ jumailu le ri, kari buleman ni kari wulenman jalagbɛ ni kari wulenman kadi kadi ye mɛnilu la. Mɛn kusan faanin sɔɔla kɔsɛbɛ, wo ka seruben sawurailu ta woilu kan. **9** Faanin tan woilu bɛɛ kanyara. Ii janya kɛra nunkan ja muwan ni seyin di. Ii kɔndɔ kɛra nunkan ja naanin le ri. **10** Ii ka faanin loolu kara i jɔɔn na, ka a tɔ loolu fanan kara i jɔɔn na. **11** Faanin loolu mɛn karani i jɔɔn na, ii ka tonilu bila wo faanin looluna dagbolo la. Ii ka wo jɔɔn kɛ faanin tɔ loolu

fanan na, menilu karani ii jɔɔn na. Ii ka ton woilu ladan
 kari buleman dɔ, **12** ka ton biloolu biloolu bila faanin
 fila woilu dagboloilu la, ka ii ja ben i jɔɔn ma. **13** Ii ka
 fendamirafenilu saninnaman biloolu ladan, menilu ka
 ton fila fila mira ka faanin fila woilu tuun i jɔɔn na. Wo
 rɔ, faaninbon muume ka i jɔɔn mira ka ke fen kelen di.
14 Ii ka faanin janya tan ni kelen nadan baa si la, ka ii ke
 faaninbon kunnabirin di. **15** Faanin tan ni kelen woilu bee
 kanyara. Ii janya kera nunkan ja bisawa ri. Ii kɔndɔ kera
 nunkan ja naanin di. **16** Ii ka faanin loolu kara i jɔɔn na,
 ka faanin tɔ wɔrɔ kara i jɔɔn na. **17** Faanin loolu menilu
 karani i jɔɔn na, ii ka ton biloolu bila faanin wo looluna
 dagbolo la. Faanin tɔ wɔrɔ menilu fanan karani i jɔɔn
 na, ii ka ton biloolu bila wo wɔrɔna dagbolo la. **18** Ii ka
 fendamirafen sulanɛɛlaman biloolu fanan nadan. Faanin
 fila woilu ri tuun i jɔɔn na woilu la, ka a ke fen kelen
 di. **19** Ii ka faaninbon kunnabirin nadan saaji gboloilu la,
 menilu tun da wulen, ka kunnabirin gberɛ fanan nadan
 gbolo kolonin jumailu la. Kunnabirin filana wo ri la saaji
 gbolo ta kan ka to a san fɛ. **20** Ii ka kasiya jiriilu ta ka
 faaninbon damira jiriilu ladan menilu lalɔtɔ. **21** Woilu
 kelen kelenna bee janya kera nunkan ja tan di. Ii bonya
 kera nunkan ja kelen ni tala ri. **22** Ii ka temala jiri fila
 bila jiri woilu tema, ka temala jiri woilu jaben i jɔɔn ma.
 Ii ka faaninbon damira jiriilu bee ladan wo ja le ma. **23**
 Ii ka faaninbon damira jiri muwan nadan. Woilu lalɔtɔ
 faaninbon tele kankan bolokinin fan fɛ. **24** Ii ka siifenju
 wodigbelaman binaanin fanan nadan, menilu bilatɔ jiri
 woilu ju kɔrɔ, jiri kelen siifenju fila, baa sen fila menilu

ye jiriilu bɛɛ la, woilu bɛɛ dontɔ siifenju rɔ, sen kelen siifenju kelen. **25** Faaninbon damira jiri muwan menilu ri lalɔ faaninbon tele kankan bolomaran dɔ, ii ka woilu ladan, ka siifenju wodigbelaman binaanin fanan nadan, jiri kelen siifenju fila. **27** Faaninbon damira jiri wɔɔrɔ menilu ri lalɔ faaninbon telebe rɔ, bon kɔfɛla kɔnin, ii ka woilu ladan, **28** ka jiri fila fanan nadan, menilu lalɔɔ bon kɔfɛla rɔ ka kɛ faaninbon tonkonilu ri. **29** Ii ka tonkon jiri fila jinilu bɛɛ ladan jiri fila fila la, menilu tansanni i jɔɔn ma duu ma ka bɛn i jɔɔn ma san fɛ. Jiri fila kunilu mirani i jɔɔn na koyina kelen na. Ii ka tonkon jiri fila bɛɛ ladan ten. **30** Wo rɔ, faaninbon damira jiri seyin di lalɔ bon kɔfɛ la muumɛ rɔ. Siifenju wodigbelaman tan ni wɔɔrɔ ri bila woilu kɔrɔ, jiri kelen siifenju fila. **31** Ii ka gbeleke kankantailu ladan kasiya jiri rɔ, menilu ri kankan faaninbon damira jiriilu kan ka woilu ramira. Gbeleke loolu ri kankan faaninbon fan kelen jiriilu kan. **32** Gbeleke loolu ri kankan faaninbon fan do damira jiriilu kan. Gbeleke loolu fanan di kankan faaninbon kɔfɛ la damira jiriilu kan, bon telebe fan fɛ kɔnin. **33** Kankan gbeleke menilu ri kɛ gbeleke loolu loolu woilu tɛma ta ri, ii ka woilu ladan sa ii ri bɔ faaninbon fan kelen tonkon do la ka wa se fan wo tonkon do ma. **34** Ii ka sanin la faaninbon damira jiriilu kan ka jiri bɛɛ latunun, ka sanin la gbeleke kankantailu fanan kan ka jiri bɛɛ latunun. Ii ka koyina saninnamanilu ladan ka woilu kɛ faaninbon damira jiriilu la. Gbeleke kankantailu ri don woilu rɔ. **35** Ii ka bon tatɛfaanin nadan faaningbe puma la, a ni kari buleman ni kari wulenman jalagbɛ ni kari wulenman

kadi kadi. Men kusan faanin sɔla kosebe, wo ka seruben sawurailu ta a kan. **36** Ii ka tatefaanin dun samasen naanin nadan kasiya jiri la, ka sanin la wailu kan ka jiri bee latunun. Ii ka sɔlan saninnamanilu ke samasen wailu kan, ka samasen sii siifenju wodigbelaman naanin kan, jiri kelen siifenju kelen. **37** Faanin men di dun faaninbon donda la, ii ka wo ladan faaningbe nuna la, a ni kari buleman ni kari wulenman nalagbe ni kari wulenman kadi kadi. Men kusan faanin sɔla, wo ka a sɔ ka a na. **38** Ii ka faanin dunjiri loolu ladan, ka sɔlanilu ke wailu la. Wo ko ro, ii ka sanin la jiri wailu kun na, a ni faanindun koyinailu kan, menilu tere ye jiriilu la, ka ban ka siifenju sulanɛlaman loolu ladan, jiri kelen siifenju kelen.

37 Besaleli ka teriya toomasere kankira ladan kasiya jiri ro. A janya kera nunkan na fila ni tala ri. A bonya kera nunkan na kelen ni tala ri. A lo kera nunkan na kelen ni tala ri. **2** A ka sanin jerewolo la a kondola ni a kokanna bee ma, ka a jiri bee latunun. A ka a da kirinkirin bee ke sanin di. **3** A ka koyina saninnaman naanin nadan, ka wailu kelen kelenna bila kankira sen naanin na. Wo ro, koyina fila bilara kankira fan kelen fe, a to fila bilara a fan do fe. **4** A ka gbelekeilu raben kasiya jiri ro, ka sanin la wailu ma ka a jiri bee latunun. **5** A ka wailu don koyinailu ro teriya toomasere kankira fan fila bee ro, sa kankira ri se madonninna. **6** A ka julumun kafari dalatuun nadan sanin jerewolo la. A janya kera nunkan na fila ni tala ri. A kondokera nunkan na kelen ni tala ri. **7** A ka seruben bisiki kelen kelenna ladan datuun na kun fila ma. A ka wailu ladan sanin gbasinin do. **8** A ka

seruben bisiki kelen nadan kankira datuun na kun kelen na, ka a tɔ kelen nadan datuun na kun do wo la. Seruben bisiki fila ni kankira datuun na bee kera fen kelen de ri. **9** Seruben bisiki fila nabenni i naon na, ka ii na lɔni to kankira datuun na rɔ. Ii kawailu layelera san ma, ka birin kankira datuun na kun na. **10** Besaleli ka tabali kelen nadan kasiya jiri rɔ. A janya kera nunkan na fila ri, a kɔndo kera nunkan na kelen di, a lɔ kera nunkan na kelen ni tala ri. **11** A ka sanin jerewolo la tabali wo bee ma ka jiri bee latunun, ka a da kirinkirin bee ke sanin di. **12** A ka ferenilu kankan tabali la tabali fan bee la. Feren wilu bonya benda bolo koyini naanin bonya ma. A ka a da kirinkirin bee ke sanin di feren wilu la. **13** A ka koyina naanin nadan sanin dɔ, ka wilu kelen kelenna don tabali tonkon naanin na a sen kelen kelenna dafɛ. **14** A ka koyinailu lasudunya ferenilu la. Tabali ta gbelekeilu ri don koyina wilu rɔ sa tabali ri se madonninna. **15** A ka tabali ta gbelekeilu raben kasiya jiri rɔ, ka sanin la wilu ma ka a jiri bee latunun. **16** Muran menilu ri bila tabali kan, a ka wilu ladan sanin jerewolo la. Wo doilu keni ikomin pileti ni kalamailu ni jilafeilu ni daailu. Alla sarakalaselailu ri resenji ke muran wilu kɔndo, ka a labɔn ka a ke niilifen di. **17** A ka fitinasiifen nadan sanin jerewolo gbasinin dɔ. A kala ni a sen, a ni a fitinasii daaninilu ni a kuruilu ni a feren bisikilu bee kera fen kelen de ri. **18** Bolon wɔrɔ bɔra a kala rɔ. Bolon sawa kera bolokinin fɛ, bolon sawa kera bolomaran fɛ. **19** A ka daani sawa ladan bolon kelen kelenna bee la, ka wilu ke amande jiriden munuɓa ri, bee ni a kuruilu, bee ni a

ferenilu. **20** A ka daani naanin nadan fitinasiifen kala la, ka woilu fanan ke amande jiriden munuƴa ri, bee ni a kuruilu, bee ni a ferenilu. **21** A ka kuru kelen ke bolon fila fila fara yoro koro kala la. Fitinasiilan bolon woro bee kera ten. **22** Fitinasiilan ni a kuruilu ni a bolonilu bee ri ladan sanin jerewolo gbasinin do. Wo bee kera fen kelen de ri. **23** A ka fitina woronwula ladan, a ni a rabolanilu ni a buurigbe ke fenilu. A ka wo bee ladan sanin jerewolo la. **24** A ka fitinasiifen ni a muranilu bee ladan sanin jerewolo kilo bisawa ro. **25** A ka wusulanjanin saraka janin diya ladan kasiya jiri la. Wo fan naanin bee kanyara. A fan kelen kelen bee kera nunkan ja kelen di. A lo kera nunkan ja fila ri. Kere munuƴa kera a tonkon naanin bee la, koni kereilu ni saraka janin diya bee tere ye fen kelen de ri. **26** A ka sanin jerewolo la a yoro bee kan, a sanfe yoro ni a kerefe yoroilu a ni a kereilu bee. A ka a da kirinkirin bee ke sanin di a fan naanin bee la. **27** A ka koyina saninnaman fila ladan da kirinkirin wo koro saraka janin diya fan fila fe, fan kelen koyina fila. Sarakabodiya ta gbelekeilu tere ye donna koyina woilu ro, sa saraka janin diya ri se madonninna. **28** A ka gbelekeilu raben kasiya jiriilu la ka sanin la ii yoro bee kan. **29** Besaleli ka wusulan sumaduman jerewolo ladan, ka suwandili tulu seniman fanan nadan. A ka woilu ladan ikomin latikolon nadanna ye latikolon nadan ja men ma.

38 Awa, sarakailu ri janin saraka janin diya men kan ka a ke buuri ri, Besaleli ka wo ladan kasiya jiri la. Sarakabodiya fan naanin bee kanyara. A fan kelen kelenna bee kera nunkan ja loolu ri. A lo kera nunkan ja sawa ri.

2 A ka kere kelen kelenna ladan saraka janin diya tonkon naanin bee la. Sarakabɔdiya ni kereilu bee tere ye fen kelen de ri. Besaleli ka sulanee la a yoro bee kan. **3** A ka buurigbe ke muranilu ladan, a ni buurigbe tafenilu ni jeli ke muranilu ni sobo soolanilu ni takise ke fenilu. A ka saraka janin diya muran woilu bee ladan sulanee la. **4** A ka sansan sulaneelaman ladan, ka wo bila saraka janin diya kondɔ. A ka a bila da kirinkirin koro saraka janin diya lo temala ro. **5** A ka koyina sulaneelamanilu ladan sansan wo tonkon naanin na, tonkon kelen koyina kelen. Sarakabɔdiya madonni gbelekeilu ri don koyina woilu ro. **6** A ka gbelekeilu raben kasiya jiri la ka sulanee la woilu yoro bee kan. **7** A ka gbeleke woilu don koyina sulaneelamanilu ro saraka janin diya fan fila bee fe, sa mooilu ri se saraka janin diya madonninna. A ka saraka janin diya ladan jiri ferenilu la, ka a kondɔ rakolon to. **8** Muso menilu tere ye ii ladenna faaninbon da la ka faaninbon baara ke, woilu ka ii la dubalenilu di. Besaleli ka woilu ta ka koli muran ba sulaneelaman ni a siifenju sulaneelaman nadan woilu la. **9** A ka lukondola laminin faaninilu ladan faaningbe jumailu la. Lukondola laminin faanin men di dun faaninbon tele kankan bolokinin fan fe, wo janya kera nunkan ja keme ri. **10** Faanin wo dunto samasen muwan de la. Besaleli ka samasen woilu ladan, a ni ii siifenju sulaneelaman, samasen kelen siifenju kelen. Soalan wodigbelamanilu ni faanindun koyina wodigbelamanilu kera samasen na. **11** Lukondola laminin faanin men di dun faaninbon tele kankan bolomaran do, wo fanan janya kera nunkan ja keme ri. Faanin woilu

Exodus

Oholiyabu ri, ni a ye Daan kabila mɔɔ ri. Oholiyabu tɛɛ ye bololabaara juma le ri. A tɛɛ ye kolɔnna le ri, mɛn tɛɛ ye fen jatɔnɔmailu ni fen kenjiilu ladanna. Faanin sɔla tɛɛ ye a ri fanan, mɛn tɛɛ ye faaningbɛ juma sɔla kari buleman ni kari wulenman jalagbɛ ni kari wulenman kadi kadi la. Nba, Alla daa make faaninbon mɛn ye Alla la teriya tɔomasere daa make faaninbon di. Faaninbon wo ladanda fen menilu la, Musa ka a fɔ Lebi bɔnsɔn mɔɔilu ye ko ii ye wo jatebɔ ka a bɛɛ sɛbɛ. Alla sarakabɔla Haruna dence Itamari tɛɛ ye jatebɔ baara wo kuntii le ri. Ii ka menilu sɛbɛ, woilu le jin di. **24** Isirayelikailu ka sanin menilu kɔrɔta Allabatala jakɔrɔ ka a di a ma, woilu kera kilo waa kelen de ri. Woilu bɛɛ donda yɔrɔ seniman baara rɔ. **25** Isirayelika menilu tɔɔ sɛbɛra jama jatebɔ waati, woilu ka wodigbɛ di wo waati. Ii ka jate mɛn di, wo bɛɛ ladennin kera kilo waa sawa ni kilo kɛmɛ naanin ni kilo muwan de ri. **26** Mɔɔ menilu sɔrɔn tun da san muwan bɔ, woilu ni woilu kɔrɔilu bɛɛ tɔɔ sɛbɛra. Ii bɛɛ ladennin kera mɔɔ waa kɛmɛ wɔrɔ ni mɔɔ waa sawa ni mɔɔ kɛmɛ loolu ni mɔɔ biloolu. Ii kelen kelenna bɛɛ ka wodigbɛ karamun wɔrɔ bɔ. Yɔrɔ seniman jateli bɛnni karamun tan ni fila le ma. Ii bɛɛ ka wo tala bɔ ten. **27** Besaleli ka wodigbɛ kilo waa sawa ni kilo kɛmɛ naanin ta wo rɔ ka wo yelen ka siifenju kɛmɛ ladan, menilu ri bila faaninbon jiriilu kɔrɔ, a ni faaninbon tatefaanin samasen kɔrɔ, siifenju kelen, wodigbɛ kilo bisawa ni kilo naanin. **28** Wodigbɛ kilo muwan tora. A ka wo ta ka samasen sɔlanilu ni koyinailu ladan, ka do fanan la samasen kun na. **29** Isirayelikailu ka sulanɛɛ menilu kɔrɔta Allabatala jakɔrɔ ka a di a

ma, woilu kera kilo waa fila ni kilo keme naanin ni kilo muwan ni kelen de ri. **30** A ka siifenju ladan sulanee woilu la, siifenju menilu ri bila faaninbon donda samasen korɔ. Ii ka saraka janin diya sulaneeɗaman fanan nadan sulanee woilu la, a ni a sansan sulaneeɗaman ni a muranilu bee. **31** A ka siifenju gberɗilu fanan nadan sulanee woilu la. Siifenju woilu ri bila lukɔndɔla laminin samasen korɔ, a ni lu donda samasen korɔ. Faaninbon ni a laminin faaninilu ri sidi bɔɔ menilu la duu ma, a ka woilu fanan nadan sulanee woilu la.

39 Nba, ii ka kari buleman ni kari wulenman jalagbe ni kari wulenman kadi kadi ta ka faanin kenpi bailu ladan, Alla la sarakalaselailu ri menilu bila ii kan na ii don tuma yɔrɔ seniman kɔndɔ ka Alla la baara ke. Ii ka faanin senimanilu fanan kara Haruna ye ikomin Allabatala ka a fɔ Musa ye ja men ma. **2** Ii ka kɔkanbila durukini ladan sanin na, a ni kari buleman ni kari wulenman jalagbe ni kari wulenman kadi kadi la, a ni faaningbe juma la. **3** Ii ka sanin gbasi kosebe ka a feya, ka a ratee. Ii ka sanin wo ta ka a don don faaningbe juma rɔ, ka a don don kari buleman fanan dɔ, a ni kari wulenman jalagbe ni kari wulenman kadi kadi. Menilu kusan bololabaara kela kosebe ri baara wo ke. **4** Ii ka kanbankun julɔ kelen kelen bila kɔkanbila durukini tonkon fila la, sa a ri se tuunna i jɔɔn na. **5** Ii ka tesidilan juma juma ke kɔkanbila durukini la. Tesidilan ni kɔkanbila durukini kera fen kelen di. Ii la baaraja kanyara fanan. Ii ka tesidilan kara kari buleman ni kari wulenman jalagbe ni kari wulenman kadi kadi la, a ni faaningbe juma la, a ni sanin

na, ikomin Allabatala ka a fɔ Musa yɛ na mɛn ma. **6** Ii ka onikisi kabakurun fila rabɛn ka ii don fendamirafen saninnamanilu rɔ, kabakurun kelen fendamirafen kelen. Ii ka Isirayeli denceilu tɔɔ sɛbɛ kabakurun woilu kan ikomin sɛbɛli yɛ kɛla kabakurun kan na mɛn ma ka a kɛ naɔɔ ri. **7** Wo kɔ rɔ, ii ka kabakurun woilu bila kɔkanbila durukini kanbankun julɔ fila la, ka ii kɛ hankili bilafenilu ri Isirayelikailu la ko rɔ ikomin Allabatala ka a fɔ Musa yɛ na mɛn ma. **8** Mɛn kusan bololabaara kɛla kosɛbɛ, wo ka sisirɔ bɔrɔni ladan. A ka a ladan sanin na, a ni kari buleman ni kari wulenman naɔagbɛ ni kari wulenman kadi kadi la, a ni faaningbɛ nɔma la ikomin kɔkanbila durukini ladanda na mɛn ma. **9** Ni sisirɔ bɔrɔni wo lakadira ka a la i naɔɔn kan, a fan naanin bɛɛ ri kanya. A janya ni a bonya bɛɛ kɛra sinbiri na kelen di. **10** Ii ka a masidi kabakurun sankɔgbɛlenilu la, ka woilu nara a la ka kɛ safa naanin di. A safa fɔlɔ kɛra saridiwan kabakurun ri, a ni topase kabakurun ni emerada kabakurun. **11** A safa filana kɛra karibunkili kuru ri, a ni safiri kuru ni jaman. **12** A safa sawana kɛra jasinti kuru ri, a ni akate kuru ni ametisi kuru. **13** A safa naaninna kɛra kirisaliti kuru ri, a ni onikisi kuru ni jasipe kuru. Kuru woilu bɛɛ donda fendamirafen saninnamanilu rɔ, kuru kelen fendamirafen kelen. **14** Kabakuru bɛɛ ladɛnnin kɛra tan ni fila ri, ka a bɛn Isirayelikailu la kabilailu jate ma. Ii tɔɔilu sɛbɛra nɛɛ la kabakurunilu kan, kabakurun kelen tɔɔ kelen. Tɔɔilu sɛbɛra ikomin tɔɔ yɛ sɛbɛla na mɛn ma naɔɔ kan. **15** Ii ka julɔ saninnaman fila ladan, mɛnilu ri bila sisirɔ bɔrɔni la. Ii ka ii ladan sanin jɛrɛwolo la,

ka a mōrōmōrō ikomin julukise ye mōrōmōrōla ja mēn ma. **16** Ii ka fendamirafen saninnaman fila ni koyina saninnaman fila ladan, ka koyina fila woilu sidi sisirō bōrōni sanfē tonkon fila la. **17** Ii ka julū saninnaman fila woilu kun dō don koyinailu rō sisirō bōrōni tonkon fila la **18** ka ii kun dō don fendamirafenilu la, mēn ye kanbankun julū fila la kōkanbila durukini jɛfela rō. **19** Ii ka koyina saninnaman fila gbere ladan ka woilu sidi sisirō bōrōni kōfē yōrō la a duuma fan tonkon fila la. **20** Wo kō rō, ii ka koyina saninnaman fila gbere ladan ka woilu sidi kōkanbila durukini kanbankun julū fila jɛfela rō. Ii ka ii sidi julū woilu ju kōrō kara diya dafē tɛsidilan kun dō. **21** Ii ka sisirō bōrōni koyinailu ni kōkanbila durukini koyinailu bila i jɔɔn na julɔnala bule la, sa sisirō bōrōni ri to a nō rō kōkanbila durukini kan tɛsidilan kun dō. Ii ka a kē ikomin Allabatala ka a fō Musa yē ja mēn ma. **22** Haruna ri kōkanbila durukini bila durukiba mēn kan, ii ka wo bē ladan kari buleman na. Mēn kusan jese danna ka wo baara kē. **23** Ii ka kun don diya woo bō a tēmala rō, ka faanin gbiliman kara woo laminin dō, sa durukiba kana fara. **24** Ii ka kerenati jiridenilu sawura ta ta kari buleman ni kari wulenman jalagbē ni kari wulenman kadi kadi ni faaningbē numa la durukiba sen kōrōlailu dagbolo kan. **25** Ii ka talan denninilu ladan sanin jerɛwolo la, ka woilu bila bila durukiba sen kōrōlailu dagbolo la kerenati jiridenilu sawura tēma. **26** Ii ka talan dennin saninnaman dō tuun kerenati jiriden sawura kelen kelenna bē la durukiba dagbolo muumē kan. Alla la sarakalasela wa wa wuli a la baara kēla, a ri durukiba wo bila a kan

na ikomin Allabatala ka a fɔ Musa yɛ na mɛn ma. **27** Ii ka Haruna ni a denceilu la duruki kɔrɔbilailu ni kurusi kurunniilu ladan faaningbɛ nɔma la, ka Haruna la bitiran ni a denceilu la fula nɔmailu fanan nadan faaningbɛ nɔma la. Mɛn kusan jese danna ka wo baara kɛ. **29** Ii ka tesidilan nadan faaningbɛ nɔma la, ka a sɔɔ kari buleman ni kari wulenman nalagbɛ ni kari wulenman kadi kadi la ikomin Allabatala ka a fɔ Musa yɛ na mɛn ma. Mɛn kusan faanin sɔɔ la ka wo baara kɛ. **30** Ii ka saninfɛdɛ do ladan, mɛn yɛ kuntiia tɔɔmasere sɛniman di. Ii ka a ladan sanin jɛrɛwolo la, ka sɛbeli do kɛ a kan ikomin sɛbeli yɛ kɛla nɔnɔ kan na mɛn ma. Sɛbeli wo ka a fɔ ko: «A bilani a dan na Allabatala yɛ.» **31** Ii ka julɔ buleman sidi saninfɛdɛ wo la, sa a ri sɛ sidila bitiran na mɛn yɛ a sanfɛ ikomin Allabatala ka a fɔ Musa yɛ na mɛn ma. **32** Nba, ii banda fenilu bɛɛ baarala ten, mɛnilu ri kɛ Alla daa makɛ faaninbon di, Alla Kunbɛn Diya Faaninbon kɔnin. Isirayɛlikailu ka a bɛɛ kɛ ikomin Allabatala ka a fɔ Musa yɛ na mɛn ma. **33** Ii nara Alla daa makɛ faaninbon fen bɛɛ ri Musa ma. Ii nara faaninilu ri, mɛnilu ri kɛ faaninbon jɛrɛ ri, ka na faaninbon kɔndɔfenilu bɛɛ fanan di. Ka a la woilu kan, ii nara fen jinilu ri: fendamirafenilu, faanin damira jiriilu, kankan gbelekeilu, samasenilu, a ni siifɛnjuilu. **34** Ii nara faaninbon kunnabirin fila ri. Do ladanni saaji gboloilu la, mɛnilu ra wulen. A tɔ kelen nadanni gbolo kolonin nɔmailu la. Ii nara bon tateɛfaanin fanan di, **35** a ni teriya tɔɔmasere kankira ni a gbelekeilu ni a julumun kafari dalatuun. **36** Ii nara tabali fanan di, a ni a muranilu bɛɛ ni saraka buru mɛn di bila tabali kan,

men kōnin dini Allabatala ma. **37** Ii nara fitinasiifen di, men nadanni sanin jerewolo la. A fitinailu siini tere a kan. Ii nara fitinasiifen muranilu bee fanan di, a ni fitina tulu. **38** Wusulanjanin saraka janin diya saninnaman fanan nara ii bolo, a ni suwandili tulu, a ni wusulan suma duman, a ni faanin men di dun faaninbon donda la. **39** Ii nara saraka janin diya sulaneelaman di, a ni a sansan sulaneelaman, ni a gbelekeilu ni a muranilu bee. Koli muran ba nara ii bolo, a ni a siifenju. **40** Ii nara lukondola laminin faaninilu ri, a ni samasen ni woilu siifenju, ka na faaninbon donda faanin fanan di. Faaninbon lukondola laminin faaninilu ri sidi bolō menilu la duu ma, ii nara woilu fanan di, a ni ii juluilu. Ii nara fen bee ri, menilu bilato Alla daa make faaninbon kondō, Alla Kunben Diya Faaninbon kōnin. **41** Ii nara faanin kenji bailu le ri, Alla la sarakalasela Haruna la faanin senimanilu ni a denceilu la faaninilu kōnin. Haruna ni a denceilu ri faanin woilu bila ii kan na ka Alla sarakalasela baara ke yoro seniman kondō. **42** Isirayelikailu ka fen wo bee baara ikomin Allabatala ka a fō Musa ye na men ma. **43** Musa ka fen woilu bee ragbe kosebe. A ka a yen ko ii ka baara wo bee ke ikomin Allabatala tun ka a fō na men ma. Wo rō, Musa ka duwawu ke ii ye.

40 Allabatala ka a fō Musa ye ko: **2** «San karo folo tele folo lon, i ye n daa make faaninbon lō, n daa make faaninbon kōnin. **3** I ye teriya toomasere kankira bila a kondō bon tateefaenin kofe. **4** I ye tabali ladon faaninbon kondō ka buruulu bila a kan, a ni tabali muranilu bee. Wo kō rō, i ye fitinasiifen nadon faaninbon kondō ka fitinailu sii sii a

kan. **5** I ye wusulanjanin saraka janin diya saninnaman sii teriya tɔɔmasere kankira jɛfɛ, ka donda faanin dun faaninbon donda la. **6** «Saraka ri janin ka kɛ buuri ri saraka janin diya mɛn kan, i ye wo sii Alla daa make faaninbon donda la, Alla Kunbɛn Diya Faaninbon kɔnin. **7** I ye koli muran ba sii Alla kunbɛn faaninbon ni saraka janin diya tɛma ka ji kɛ a rɔ. **8** I ye laminin faanin dun lukɔndɔla laminin dɔ, ka donda faanin dun lu da la. **9** «I ye suwandili tulu ta ka do mun n daa make faaninbon ma, a ni a kɔndɔfenilu bɛɛ. Wo rɔ, i ri a ni a muran bɛɛ bila a dan na ka ii kɛ fen sɛnimanilu ri, mɛn ye n ta ri. **10** Saraka di janin ka kɛ buuri ri saraka janin diya mɛn kan, i ye suwandili tulu do mun wo fanan kan, a ni a muran bɛɛ. Wo rɔ, i ri saraka janin diya bila a dan na ka a kɛ fen sɛniman ba ri, mɛn ye n ta ri. **11** I ye suwandili tulu do mun koli muran ba fanan ma, a ni a siifenju. Wo rɔ, i ri ii bila a dan na ka a kɛ n ta ri. **12** «I ye Haruna ni a denceilu lana n kunbɛn faaninbon da la ka ii ko ji la. **13** Wo wa kɛ, i ye faanin sɛniman woilu bila Haruna kan na, ka suwandili tulu do mun a ma. Wo rɔ, i ri a bila a dan na n na sarakalasela baara kɛ kanma. **14** I ye a denceilu lana ka duruki kɔrɔbilailu bila ii kan na. **15** I ye suwandili tulu mun ii ma ikomin i ka do mun ii fa fɔlɔ ma ja mɛn ma, sa ii ri n na sarakalasela baara kɛ. I wa tulu wo mun ii ma ten, ii ni ii bɔnsɔn cɛɛilu ri kɛ Alla la sarakalaselailu ri kadawu.» **16** Allabatala ka mɛnilu fɔ Musa yɛ, Musa ka wo bɛɛ kɛ a ja ma. **17** San filana karo fɔlɔ, wo tele fɔlɔ lon, a ka Alla daa make faaninbon lɔ. **18** Musa kɛra baara bɛɛ kuntii ri. Ii ka siifenju bila bila, ka faaninbon damira

jiriilu lo, ka kankan gbelekeilu don ii ro, ka samasen lo.

19 Ii ka kunnabirin ke faaninbon kun na, ka kunnabirin filana la foloma kan. Ii ka wo ke ikomin Allabatala tun ka a fo Musa ye ja men ma. **20** Ii ka walan kabalaman fila bila teriya toomasere kankira kondɔ, ka kankira gbelekeilu don a koyinailu ro, ka a julumun kafari dalatuun la a kan.

21 Ii ka teriya toomasere kankira wo ladon faaninbon kondɔ, ka bon tatefaanin sidi ka kankira jamadoon. Ii ka wo ke ikomin Allabatala tun ka a fo Musa ye ja men ma.

22 Ii ka tabali ladon faaninbon kondɔ ka a sii faaninbon tele kankan bolomaran do bon tatefaanin jefɛ. **23** Ii ka saraka buruilu sii tabali kan Allabatala jakoro, ikomin Allabatala tun ka a fo Musa ye ja men ma. **24** Wo ko ro, ii ka fitinasiifen nadon faaninbon kondɔ ka a lalo faaninbon tele kankan bolokinin do, ka a jaben tabali la. **25** Ii ka fitinailu sii fitinasiifen kan Allabatala jakoro ikomin Allabatala tun ka a fo Musa ye ja men ma. **26** Ii ka saraka janin diya saninnaman nadon faaninbon kondɔ ka a sii tatefaanin jefɛ, **27** ka wusulan sumaduman janin a kan ikomin Allabatala tun ka a fo Musa ye ja men ma.

28 Wo ko ro, ii ka donda faanin sidi faaninbon da la. **29** Saraka di janin ka ke buuri ri saraka janin diya men kan, ii ka wo sii Alla daa make faaninbon da la, Alla Kunben Diya Faaninbon konin, ka ban ka kolofen sarakailu janin saraka janin diya wo kan ka ii ke buuri ri. Ii ka suman sarakailu fanan bo saraka janin diya wo kan. Ii ka wo ke ikomin Allabatala tun ka a fo Musa ye ja men ma. **30** Ii ka koli muran ba sii faaninbon ni saraka janin diya tema, ka ji ke a kondɔ koli kanma. **31** Musa ni Haruna ni a denceilu

ka ii boloilu ni ii senilu mako ji wo rɔ. **32** Ka a ta wo lon
 ma, ii wa ii don faaninbon na tuma tuma, a ni ii wa ke
 ii madonna saraka janin diya la tuma tuma, ii ri ii ko
 ikomin Allabatala tun ka a fɔ Musa ye ja men ma. **33** Ii ka
 lukondɔla laminin faanin dun samasen na ka faaninbon ni
 saraka janin diya laminin, ka donda faanin fanan dun lu
 da la. Nba, Musa banda baara bee la wo ja le ma. **34** Wo ko
 rɔ, sanfin jiira ka birin Alla Kunben Diya Faaninbon kun
 na, Alla daa make faaninbon konin. Allabatala la nooro ka
 faaninbon nafa. **35** Musa ma se donna Alla Kunben Diya
 Faaninbon kondɔ, Alla daa make faaninbon konin, baa
 sanfin birinni tora a kun na. Ka a la wo kan, Allabatala la
 nooro tun da a lafa. **36** Ni sanfin wo tun korɔtara ka bo
 faaninbon kun na tuma tuma, Isirayelikailu tun di sila
 mira ka wa. A kera wo ja le ma ii la taama bee rɔ. **37** Koni
 ni sanfin tun ma korɔta, ii tun te bola ii no rɔ. Ii tun di
 makononi ke fɔo sanfin wa korɔta lon men kokura. **38**
 Allabatala la sanfin tere ye faaninbon kun na tele rɔ. Ta
 tere ye melenmelenna sanfin do su rɔ Isirayelikailu bee
 jakoro. A kera wo ja le ma ii la taama bee rɔ.

Joshua

1 Allabatala la baaraden Musa sani kɔ, Allabatala kumara Musa dɛmɛnba Josuwe yɛ, mɛn yɛ Nun dɛncɛ ri. **2** Allabatala ka a fɔ ko: «N na baaraden Musa ra sa. I wuli sisen ka Juriden Ba tɛɛ, i ni jama bɛɛ. Ai ye don jamana kɔndɔ, n kɛtɔ mɛn dila ai Isirayɛlikailu ma. **3** Ni ai sera yɔrɔ yɔrɔ rɔ, n di yɔrɔ wo di ai ma ikomin n ka lahidi ta Musa yɛ ja mɛn ma. **4** Ka bɔ wula tele kankan bolokinin dɔ, ka wa se fɔɔ Lebanon koyinkɛ ma yɔrɔ tele kankan bolomaran dɔ, duu wo bɛɛ ri kɛ ai ta ri. Ka bɔ Efirati Ba da la telebɔ rɔ, ka tamin Hɛtikailu la jamana bɛɛ la, ka wa telebe rɔ fɔɔ ka dan kɔɔji la, wo bɛɛ ri kɛ ai ta ri. **5** I juu si ti se i la kɛlɛ rɔ i si bɛɛ kɔrɔ. N di kɛ i fɛ ikomin n kɛra Musa fɛ ja mɛn ma. N tɛ bɔ i fɛ; n tɛ i bila. **6** «I jusulatɛɛ ka kɛ jusu ragbɛlɛn di, baa i ri i lɔ jama jɔrɔ ka jamana wo mira ka a kɛ ii ta ri, ikomin n ka lahidi ta ii benbailu yɛ. **7** I jusulatɛɛ ka kɛ jusu ragbɛlɛn di dɔrɔn. N na baaraden Musa ka sariya mɛnilu di i ma, i ye wo bɛɛ taama a ja ma. I kana bɔ sila wo kan ka wa fan si fɛ. Ni i ka sila wo lataama a ja ma, i la ko kɛtailu bɛɛ ri sabati. **8** N na sariya kitabu kumailu ye kɛ i da rɔ waati bɛɛ. I ye i miri woilu ma su ni tele, sa fen fen sɛbɛni kitabu wo kɔndɔ, i ri wo bɛɛ mira ka kɛ a ja ma. Ni wo kɛra, i la ko bɛɛ ri sabati kɔsɛbɛ. **9** N ma a fɔ i yɛ wa ko i ye i jusulatɛɛ ka kɛ jusu ragbɛlɛn di? I kana silan, i kana yɛrɛyɛrɛ, baa i Maari Allabatala ye i fɛ i la ko kɛtailu bɛɛ rɔ.» **10** Wo rɔ, Josuwe ka a fɔ jama kuntiilu yɛ ko: **11** «Ai ye tamin daa makɛ diya rɔ ka a fɔ mɔɔilu bɛɛ yɛ ko: «Ai ye dɔɔnnifen dabɛn, baa yani tele sawa ai ri Juriden Ba tɛɛ

ka don jamana wo kɔndɔ ka a kɛ ai ta ri, Maari Allabatala kɛtɔ jamana mɛn dila ai ma.» **12** Josuwe kumara Rubɛn kabila yɛ, a ni Kadi kabila ni Manase kabila talantɛ. A ka a fɔ ii yɛ ko: **13** «Allabatala la baaraden Musa ka mɛn fɔ ai yɛ, ai ye hankili to wo rɔ. A ka a fɔ ko ai Maari Allabatala ri ai lasii hɛrɛ rɔ yan ka duu jin di ai ma, an ye duu mɛn kan bi. **14** Wo le rɔ, ai muso ni ai denilu ni ai la kolofenilu ri to ai la jamana rɔ yan, Musa ka jamana mɛn di ai ma Juridɛn Ba telebɔ rɔ yan. Kɔnin ai mɛnilu ye kɛkɛkɛ cɛɛilu ri, ai bɛɛ ye ai la kɛkɛkɛfenilu ta ka ba tɛɛ ai badenma doilu jɛrɔ. Ai ye wa ii dɛmɛn fɔɔ Allabatala wa ii fanan nasii hɛrɛ rɔ, ikomin a ka ai lasii hɛrɛ rɔ yan ja mɛn ma. Ai Maari Allabatala ye jamana wo dila ai badenmailu ma. Ai ye wa ii dɛmɛn fɔɔ ii wa jamana wo kɛ ii ta ri. Ii wa ban jamana mirala, ai ri ai kɔsɛ ka na jamana jin dɔ yan, Allabatala la baaraden Musa ka mɛn di ai ma ka a kɛ ai ta ri Juridɛn Ba telebɔ rɔ yan.» **16** Rubɛn kabila, ni Kadi kabila, ni Manase kabila talantɛ ka Josuwe jabi: «Ni i ka fen fen fɔ an yɛ, an di wo kɛ. Ni i ka an kelaya ka wa yɔrɔ yɔrɔ, an di wa ye. **17** An di i kan mira ko bɛɛ rɔ, ikomin an ka Musa kan mira ja mɛn ma. I Maari Allabatala ye to i fɛ ikomin a tora Musa fɛ ja mɛn ma. **18** Mɔɔ mɛn wa murunti i kanma ka a ban i kan mirala an di wo faa. Ile kɔnin ye i jusulatɛɛ tuun ka kɛ jusu ragbɛlɛn di.»

2 Nba, ka Isirayɛlikailu daa makeni to Sitimu, Nun dence Josuwe ka mɔɔ fila lawa ko: «Ai ye wa Kanaan jamana lakɔrɔsi dokon dɔ, katerɛtɛ Jeriko so.» Ii bɔra ye ka wa. Ii sera Jeriko so kɔndɔ tuma mɛn na, ii wara jiya sunkurunba do kan. A tɔɔ ko Rahabu. **2** A fɔra Jeriko mansa yɛ ko: «I

ɲa lo! Isirayelika doilu donda so kɔndɔ su rɔ. Ko woilu
 nani jamana lakɔrɔsi kan de ma.» **3** Wo rɔ, mansa ka kela
 lawa Rahabu ma ko: «Cɛɛ mɛnilu nani jiyala i wara, i ye
 ii labɔ ka ii don an bolo, baa woilu nani an na jamana
 lakɔrɔsi kan de ma.» **4** Rahabu ka cɛɛ fila woilu dokon, ka
 wa a fɔ mansa la keladenilu ye ko: «Tɔɲa le. Mɔɔ woilu
 nara n wara yan. Kɔnin n tun ma ii bɔ diya lɔn. **5** Su kora
 tuma mɛn na, ii bɔra yan ka wa, ka a tɛrɛn mɔɔilu watɔ so
 donda tuun diya. N ma a lɔn ii wara diya mɛn dɔ. Ai ye ai
 kaliya ka wa ii kɔ, ai ri kɛ ii rɔ ka ii mira.» **6** Kɔnin Rahabu
 tun wara cɛɛ fila woilu ri a la bon kun bilinin kan ka ii
 ladoon bin kala doilu kɔrɔ bin mɛn tɔɔ ko lin, a tun ka
 kala mɛnilu bila ye kɔrɔman janin kanma. **7** Nba, mansa
 la keladenilu bɔra ye ko ii watɔ mɔɔ woilu kɔ. Mɔɔilu ye
 Juridɛn Ba tɛɛla diya mɛn dɔ ii sen ma, keladenilu wara
 diya wo sila fɛ. Ii bɔni so donda la, mɔɔilu ka da wo tuun i
 kɔrɔ. **8** Sani cɛɛ fila ye sunɔɔ, Rahabu yɛɛra a la bon kun
 bilinin kan, **9** ka a fɔ ii ye ko: «N ka a lɔn ko Allabatala ra
 an na jamana ɲin di ai Isirayelikailu ma. Ai ɲɛsilanɲɛ ra
 an bɛɛ mira yan. Jamana mɔɔ bɛɛ jiitɛɛniba le, **10** baa a
 fɔra an ɲana ko ai bɔtɔla Misiran jamana rɔ tuma mɛn na,
 ko Allabatala ka Kɔɔji Fararɔbin ja ai ɲɛrɔ. Ai ka mɛn kɛ
 Amɔrikailu la mansa fila la Juridɛn Ba telebɔ rɔ, mansa
 Sihɔn ni mansa ɔki kɔnin, wo fanan fɔra an ɲana. Ko ai ka
 woilu halaki fewu. **11** Wo fɔra an ɲana tuma mɛn na, an
 jiitɛɛra kɔsɛbɛ. Jusulateɛ tɛ mɔɔ si la yan ka ai kɛɛ, baa
 ai Maari Allabatala siini fen bɛɛ kun na sankolo rɔ, a ni
 duukolo kan yan. **12** Nba, n da kojuma kɛ ai ye. Sisen ai
 ye ai kali Allabatala tɔɔ la n ye ko ai ri kojuma kɛ n fa la

denbaya yɛ. Ai ye tɔɔmasere do yiraka n na, sa n di se lala ai la. **13** Ai ye lahidi ta n yɛ ko ai ri n fa ni n na kisi, a ni n badenmacɛilu ni n badenmamusoilu, a ni ii la denbayailu bɛɛ. Ko ai ti sɔn mɔɔilu ye an faa.» **14** Cɛɛ woilu ka Rahabu jabi: «Ni ai faara, Alla ye an fanan faa! Kɔnin i kana foyi fɔ mɔɔ gbɛrɛ ye an na ko rɔ jamana jin kɔndɔ yan. Wo rɔ, Allabatala wa jamana jin di an ma, an di an na kaninteya ni an na kankelentiiya yiraka i la.» **15** Wo rɔ, Rahabu ka cɛɛ fila lajii julɔ la bon fɔɔɔ don da fɛ sa ii ri wa, baa Rahabu la bon lɔni tɛrɛ so laminin jin de kɔndɔ. Fɔɔɔ don da wo bɛnni so kɔkan la le ma. **16** Awa, Rahabu ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye wa koyinke ma yɔrɔ rɔ, sa ai kana bɛn mɔɔ woilu la, mɛnilu kɔnin ye ai kɔ. Ai ye wa ai dokon yɔrɔ wo rɔ ka tele sawa kɛ ye. Wo ri a tɛrɛn mɔɔ woilu ra i kɔsɛ ka na so kɔndɔ yan. Wo rɔ, ai ri sila ta ka wa.» **17** Cɛɛ fila ka a fɔ a ye ko: «I ka a fɔ an ye ko: A mafɛnɛ, an ye bɔla kali kan mɛn di, i ka an ko an ye an kali ja mɛn ma, ni kali kan wo tɛ tɔjan, **18** andeilu Isirayɛlikailu wa don ai la jamana kɔndɔ yan tuma mɛn na, i ye julɔ wulenman jin sisi fɔɔɔ don da la, i kɛtɔ an najiila fɔɔɔ don da mɛn fɛ. I ye i la mɔɔilu bɛɛ ladeɛn i fɛ bon kɔndɔ yan. I fa wo, i na wo, i badenmailu wo, i la denbayailu wo, i ye woilu bɛɛ ladeɛn bon kɔndɔ yan. **19** Ni i la mɔɔ do bɔra bon na ka wa so kɔndɔ ka faa, wo hake tɛ andeilu ma, baa a jɛrɛ le ka wo jinin. Kɔni ni kojuu do kɛra mɔɔ do la, mɛn ye i fɛ i la bon kɔndɔ yan, wo hake ye andeilu ma. **20** Kɔni ni i ka an na ko fɔ mɔɔ gbɛrɛ ye, an ka kalili kan mɛn ta i ye jin, an tɛ nala wo dafala butun.» **21** Rahabu ka a fɔ, ko: «Ale le wo ri. N da sɔn wo ma.» Wo rɔ, a ka sila di cɛɛ fila wo ma.

Ii wani kɔ, Rahabu ka julɔ wulenman sidi a la fɔɔ don da la. **22** Ii wara koyinke ma yɔrɔ rɔ ka ii dokon, ka tele sawa ke ye. Mansa la keladenilu ka ii jinin sila fan bee rɔ tele sawa wo kɔrɔ ka kɔna. Mansa la keladenilu ma ii yen tuma men na, ii ka i kɔse ka wa Jeriko. **23** Wo rɔ, cee fila jiira ka bɔ koyinke ma yɔrɔ rɔ ka Juriden Ba tee ka wa Nun dence Josuwe teren ye. Ko men bee kera ii la taama rɔ, ii ka woilu bee jafɔ Josuwe ye. **24** Ii ka a fɔ a ye ko: «Sika te a rɔ: Allabatala ra jamana bee di an ma. Ye mɔɔilu silanni an ye fo ka ii jitee.»

3 Nba, wo duusa gbe, Josuwe ni Isirayelikailu bee wulira sooma da la jona ka bɔ Sitimu ka wa Juriden Ba da la. Ii seni ye, ii wara ii daa make ba da la sani ii ye ba tee. **2** Tele sawa taminni kɔ, jama kuntiilu taminda daa make diya yɔrɔ bee rɔ, **3** ka a fɔ mɔɔilu ye ko: «Ai wa Lebi bɔnsɔn Alla la sarakalaselailu yen bɔla daa make diya rɔ ai Maari Allabatala la teriya tɔomasere kankira ri tuma men na, ai ye bɔ ai wara ka ai bila ii kɔfe. **4** Ii ri lɔ ai jɔrɔ. Ai ye kilo kelen to ai ni teriya tɔomasere kankira tema. Ai kana ai madon a la kojuuya. Wo rɔ, ai ka kan ka sila men ta ai ri a lɔn, baa ai watɔ sila men fe, ai ma sila wo taama fɔlɔ munun.» **5** Josuwe ka a fɔ mɔɔilu ye ko: «Ai ye ai jere seninya, baa Allabatala ri kabannako ke ai je sini.» **6** Josuwe ka a fɔ Alla la sarakalaselailu ye ko: «Ai ye teriya tɔomasere kankira ta ka tamin mɔɔilu jefee.» Wo rɔ, ii ka wo kankira ta ka tamin mɔɔilu jefee. **7** Allabatala ka a fɔ Josuwe ye ko: «Bi n di i bonya damira Isirayelikailu bee jana, sa ii ri a lɔn ko n ye i fe, ikomin n tere ye Nabi Musa fe ja men ma. **8** Alla la sarakalasela

menilu ye teriya tɔ́omasere kankira tala, i ye a fɔ́ woilu ye ko: «Ai wa se Juriden Ba da la tuma men na, ai ye jii ji rɔ́ ka ai lo ye.» **9** Josuwe ka a fɔ́ Isirayelikailu ye ko: «Ai ye na. Ai Maari Allabatala ka a fɔ́ ko a ketɔ́ ko menilu kela ai ye, n di woilu fɔ́ ai ye.» **10** Josuwe ka a fɔ́, ko: «Ai ri a lon ko Alla Nenema ye ai fe, wo le jin di. Ai ri a lon fanan ko a ri jamana mɔ́oilu gben ai ne; Kanaankailu wo, Hetikailu wo, Hifikailu wo, Peresikailu wo, Kirikasikailu wo, Amɔ́rikailu wo, Jebusikailu wo, a ri woilu bee gben ka ii bo ai ne. **11** Ai ja lo! Maari men siini duukolo bee kun na, a la teriya tɔ́omasere kankira ketɔ́ taminna ai ne, ka wa jii Juriden Ba ji rɔ́. **12** Sisen ai ye cee tan ni fila suwandi ka bo Isirayelikailu la kabila bee rɔ́, kabila kelen cee kelen. **13** Ni Alla la sarakalaselailu, men ye Allabatala la teriya tɔ́omasere kankira ladoninna, ni ii sera ji rɔ́ tuma men na, Juriden Ba woyen a ri lo i kɔ́rɔ́. Ji ri layele i jɔ́ɔn kan yɔ́rɔ́ kelen san fe ka ke ikomin dandan.» **14** Nba, Isirayelikailu bɔ́ra ii daa make diya rɔ́ ye ko ii watɔ́ Juriden Ba tɛ́ɛla. Alla la sarakalaselailu tere ye ii nefɛ, teriya tɔ́omasere kankira tere ye woilu bolo. **15** (Sumanka waati le tere; wo waati la, Juriden Ba ri fa kojuuya fɔ́ ka bɔ́n.) Awa, teriya tɔ́omasere kankira tere ye Alla la sarakalasela menilu bolo, woilu sera ba ma ka ii sen najii ji rɔ́ tuma men na, **16** ba ji men tere ye woyenna ka bo ba san dɔ́, wo ka a lo i kɔ́rɔ́. Ji layelera i jɔ́ɔn kan Adama so da fe, men ye Saratani so tɔ́ɔfe. Yɔ́rɔ́ wo ka jan tere Isirayelikailu la. Ji layelera i jɔ́ɔn kan ye ka ke ikomin dandan. Ji ma se taminna ye ka woyen ka wa Araba gbekannan dɔ́, mɔ́oilu ye a fɔ́la men ma ko Dalaba Kɔ́ɔjilama. A kera ten de,

Isirayelikailu bɛɛ sera ba tɛɛla Jeriko so jɛtelenma rɔ.
17 Nba sarakalaselailu, mɛn madonni tɛrɛ Allabatala la
teriya tɔɔmasere kankira, woilu ka ii lɔ duu jaran kan
Juriden Ba tɛma. Isirayelikailu bɛɛ taminda ba tɛma ye
duu jaran kan haan jamana mɔɔ bɛɛ sera ye.

4 Jama bɛɛ banni Juriden Ba tɛɛla tuma mɛn na, Allabatala
ka a fɔ Josuwe ye ko: **2** «Ai ye cɛɛ tan ni fila suwandi jama
rɔ, kabila kelen cɛɛ kelen. **3** I ye a fɔ cɛɛ tan ni fila woilu
ye ko ii bɛɛ ye kabakurun kelen kelen ta Juriden Ba tɛma,
Alla la sarakalaselailu lɔni yɔrɔ mɛn dɔ. Ii ye kabakurun
woilu madonin fɔ ai wa se ai daa makɛ diya tuma mɛn na.
Ii ri kabakurunilu bila ye.» **4** Josuwe ka cɛɛ tan ni fila
suwandi ka bɔ Isirayelikailu rɔ, kabila kelen cɛɛ kelen. A
ka woilu makili, **5** ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye wa tamin ai
Maari Allabatala la teriya tɔɔmasere kankira jɛfɛ ka don
Juriden Ba tɛmala rɔ. Ai ye kabakurunilu ta ye, mɔɔ kelen
kabakurun kelen. Ai wa woilu ta, ai ye ii la ai kanbankun
kan, kabila bɛɛ ni a la kabakurun. **6** Kabakurun woilu
ri kɛ tɔɔmasere ri ai tɛma. Ni ai denilu ka woilu kɔrɔ
majininka sini natɔ, ai ri a fɔ ii ye wo lon, ko Alla la
sarakalaselailu ka Allabatala la teriya tɔɔmasere kankira
ta ka wa Juriden Ba tɛɛ. Ko ii donda ji rɔ tuma mɛn na,
ko Juriden Ba tɛɛra fila ri Allabatala la teriya tɔɔmasere
kankira jɛfɛ. Ko kabakurun ninilu ye hankilibilafen de
ri tuma bɛɛ, ka Isirayelikailu hankili bila ko ba wo rɔ.»
8 Josuwe ka mɛn fɔ Isirayelikailu ye, ii ka wo mira ka a
kɛ. Ii ka kabakurun tan ni fila ta ka bɔ Juriden Ba tɛma,
kabila kelen kabakurun kelen, ikomin Allabatala ka a fɔ
Josuwe ye ja mɛn ma. Ii ka kabakurun woilu madonin ka

wa ii bila ii daa make diya. **9** Josuwe ka kabakurun tan ni fila gberɛ lɔ Juriden Ba tema ye, Alla la sarakalaselailu lɔni teriya tɔomasere kankira ri yɔrɔ mɛn. Kabakurun woilu ye ye hali bi. **10** Alla la sarakalaselailu lɔni tora teriya tɔomasere kankira ri Juriden Ba jani tema fo jama banda ko bɛɛ kela tuma mɛn na ikomin Allabatala tun ka Josuwe jamari ja mɛn ma. Wo bɛɛ kɛra ikomin Musa ka a fo Josuwe ye ja mɛn ma. Jama ka ii kaliya le ka ba tɛɛ. **11** Ii bɛɛ banda ba tɛɛla waati mɛn na, Alla la sarakalaselailu bɔra ba temala rɔ, ka tamin jama jɛfɛ Allabatala la teriya tɔomasere kankira ri. **12** Ruben kabila cɛɛilu ni Kadi kabila cɛɛilu ni Manase kabila talantɛ cɛɛilu, woilu ka ba tɛɛ Isirayɛlika tɔilu jɛrɔ, ii la kelekɛfenilu ye ii bolo, ikomin Musa tun ka a fo ii ye ja mɛn ma. **13** Kelekɛdenilu waa binaanin ka ba tɛɛ Allabatala jakɔrɔ ka wa Jeriko gbekannan dɔ. Ii bɛɛ rabɛnni kelekɛ kanma. **14** Wo lon, Allabatala ka Josuwe bonya Isirayɛlikailu bɛɛ jana. Ii ka a bonya a si bɛɛ kɔrɔ ikomin ii tun ka Musa bonya ja mɛn ma. **15** Nba, Allabatala ka a fo Josuwe ye ko: **16** «Alla la sarakalasela mɛnilu ye Allabatala la teriya tɔomasere kankira madoninna, i ye a fo woilu ye ko ii ye bɔ Juriden Ba tema.» **17** Josuwe ka a fo Alla la sarakalaselailu ye ko: «Ai ye bɔ Juriden Ba tema.» **18** Wo rɔ, Alla la sarakalaselailu bɔra Juriden Ba rɔ teriya tɔomasere kankira ri. Ii senilu sera duukolo jani ma tuma mɛn na, Juriden Ba ji ka a kɔsɛ a nɔ rɔ i kɔrɔ, ka woyen kojuuya ka yɔrɔ bɛɛ fa ikomin a tɛɛ ye kela ja mɛn ma folo. **19** Jama ka Juriden Ba tɛɛ ii la san karo folo tele tan. Ii wara ii daa make Kilikali so dafɛ. Yɔrɔ wo ye Jeriko

telebo rɔ. **20** Josuwe ka kabakurun tan ni fila woilu lalo ye, cɛɛ tan ni fila tun ka menilu ta Juriden Ba rɔ. **21** A ka a fɔ Isirayelikailu ye ko: «Lon do rɔ, ni ai denilu ka ai mapininka kabakurun jinilu kɔrɔ ma, **22** ai ye a fɔ ii ye ko Isirayelikailu ka Juriden Ba tɛɛ ii sen ma duukolo jaran kan. **23** Baa ai Maari Allabatala ka Juriden Ba ji ja ai jɛ haan ai bɛɛ banda ba tɛɛla, ikomin a ka Kɔɔji Fararɔbin ja an jɛ ja men ma haan an bɛɛ taminda. **24** A ka wo le kɛ, sa dununya mɔɔilu bɛɛ ri a lon ko Allabatala la sebaya ka bon. Ka a la wo kan, a ka a kɛ sa ai ri silan ai Maari Allabatala jɛ tuma bɛɛ.»

5 Amɔrikailu la mansa menilu siini tɛɛ Juriden Ba telebe rɔ, a ni Kanaankailu la mansa menilu siini kɔɔji da la, woilu ka a men ko Allabatala ka Juriden Ba ja Isirayelikailu jɛ haan ii bɛɛ banda taminna. Mansa woilu ka wo men tuma men na, ii silanda. Jusulateɛ tun tɛ ii la butun ka Isirayelikailu keɛ. **2** Nba, waati kelen wo la Allabatala ka a fɔ Josuwe ye ko: «Kaba doilu lɛɛ ka ii kɛ muruilu ri, ka Isirayelika cɛɛilu bila ko rɔ.» **3** Josuwe ka kaba doilu lɛɛ ka ii kɛ muruilu ri ka Isirayelika cɛɛilu la faaninta kɛ. Ii la faaninta wo kɛra yɔrɔ men, ii ka yɔrɔ wo tɔɔ la ko Faaninta kɛ Koyinke. **4** Isirayelika cɛman menilu bɔra Misiran ka a tɛren ii ra se keɛ ma, woilu bɛɛ la faaninta kɛni le tɛɛ. Ii bɛɛ sara wula kɔndɔ ye, Isirayelikailu tɛɛ ye taamataamala yɔrɔ men. Kɔni dence menilu sɔrɔnda wula kɔndɔ ye, woilu tun ma faaninta kɛ. Wo le kosɔn, Josuwe ka ii la faaninta kɛ. **6** Isirayelikailu tun ka san binaanin de kɛ taamala wula kɔndɔ, haan cɛɛ menilu bɔra Misiran ka a tɛren ii ra se keɛ rɔ, woilu bɛɛ sara.

Allabatala tun ka lahidi ta ii benbailu ye ko a ri jamana jin di ii ma, kōnin cē menilu bōra Misiran, ii tun ma sōn Allabatala la kuma mirala. Wo rō, Allabatala ka a kali ko a tē sōn woilu ja ye la jamana kan, li ni nōnō ka siya jamana mēn kōndō jin. **7** Allabatala ka ii denceilu bila ii nō rō. Josuwe ka woilu kojiiya, baa woilu bēē kojiibali le tēre fōlō. Ii tun ma kojiiya taama waati wula kōndō. **8** Ii bēē kojiiyani kō, ii tora ii daa make diya rō fōlō ka ii la dailu kēndēya. **9** Allabatala ka a fō Josuwe ye ko: «Jōnya maloya tēre ye ai la Misiran, kōnin n da wo bō ai la bi.» Wo le rō, yōrō wo tōl lara ko Kilikali haan bi. **10** Ka Isirayelikailu daa makeni to Kilikali, ii ka Taminkunna Sali kē Jeriko gbekannan dō. Wo kera karo wo tele tan ni naaninna wura da la. **11** Wo duu sa gbē, ii ka buru fununbali ni sumankise jilanni doilu dōn. **12** Wo lon kelen, dōnnifen mēn tōl ko mana, wo dōn nalōra. Isirayelikailu ma mana sōrōn wo kō rō. Ka a damira san wo ma, ii ka Kanaan jamana sumandenilu le dōn. **13** Nba, lon do rō, ka Josuwe to Jeriko da fē, Josuwe ka cē do lōni yen a jana. Fanmuru ye a bolo, wo bōni a la rō. Josuwe ka a madon a la ka a majininka ko: «Ile ye andeilu do le ri wa, wa i ye an juu do le ri?» **14** Cē ka a fō ko: «Nde ni ai si tē. N ye Allabatala la kelejama la kuntii le ri. N nato le jin.» Josuwe ka a be wo sen kōrō ka a ja birin duu ma ka a bonya. Josuwe ka a fō ko: «I la jōn ye nde ri. I ye a fē n ye nfen de kē sa?» **15** Allabatala la kelejama la kuntii ka a jabi: «I la sanbara bō i sen dō, baa i lōni yōrō mēn kan jin, yōrō seniman de wo ri.» Josuwe ka wo kē.

6 Jerikokailu tun ka so da tuun ka a sɔɔ kosebe Isirayelikailu la ko koson. Mɔɔ tun te donna, mɔɔ tun te bola. **2** Allabatala ka a fɔ Josuwe ye ko: «A ragbe, n ye Jeriko so labilala i ma, a ni a mansa ni a la keledenilu bee. **3** Ile ni i la kekekejama ye ai taama ka Jeriko so laminin sija kelen lon lon. Ai ye wo ke tele wɔɔɔ kɔɔɔ. **4** Alla la sarakalasela wɔɔɔnwula ri bila teriya tɔɔmasere kankira jɛfɛ. Saaji kere ye ke woilu kelen kelenna bee bolo, kere menilu ye fɛla ka a kan nabɔ ikomin buru. Tele wɔɔɔnwulana, ai ye ai taama ka so laminin sija wɔɔɔnwula. Alla la sarakalaselailu ye ii taama ai jɛ ka to kereilu fɛla. **5** «Jama wa ban so lamininna sija wɔɔɔnwula, Alla la sarakalaselailu ri kere fɛ kan ba labɔ. Ai wa wo men waati men na, jama bee ye kule ba ke. Jeriko so laminin jin di be wo rɔ. Jama bee ri ii latelen ka don so kɔndɔ.» **6** Nun dence Josuwe ka Alla la sarakalaselailu makili ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye Allabatala la teriya tɔɔmasere kankira ta. Alla la sarakalasela wɔɔɔnwula ye bila wo jɛ, saaji kere ye ke woilu kelen kelenna bee bolo.» **7** A ka a fɔ Isirayelikailu ye ko: «Ai ye wa sisen! Ai ye ai taama ka so laminin. Kelekededen doilu ye bila Allabatala la teriya tɔɔmasere kankira jɛfɛ. Ii la kekekefenilu ye ke ii bolo.» **8** Nba, ii ka a ke ikomin Josuwe ka a fɔ ja men ma. Kelekededen doilu fɔɔ wara, ka Alla la sarakalaselailu tuun woilu la, menilu tere ye buru fɛla. Teriya tɔɔmasere kankira bilara burutiilu kɔfɛ. Kelekededen doilu bilara teriya tɔɔmasere kankira kɔ. Ka ii bee to wala, keretiilu ye kereilu fɛla. **10** Nba Josuwe tun ka a fɔ Isirayelikailu ye ko: «Mɔɔ si kana kule, mɔɔ si kana a kan nabɔ. Ai kana kuma si fɔ fɔɔ n

wa a fɔ ai ye lon mɛn na ko ai ye kule. N wa wo fɔ, ai ye kule.» **11** Awa, Josuwe ka a kɛ ko Allabatala la teriya tɔɔmasere kankira ye so laminin sija kelen, ka ban ka ii kɔsɛ ii daa make diya rɔ ka si ye. **12** Wo duusa gbɛ sɔɔma da la jona, Josuwe wulira. A ka a fɔ Alla la sarakalaselailu ye ko ii ye teriya tɔɔmasere kankira ta. **13** Ii bɛɛ wara so laminin ikomin ii tun ka a kɛ ja mɛn ma kɔrɔman. Kɛlɛden doilu fɔlɔ wara, ka Alla la sarakalasela keretiilu tuun woilu la ka kɛlɛdenilu do tuun woilu kɔfɛ. Josuwe ka a kɛ ko Allabatala la teriya tɔɔmasere kankira ye so laminin sija kelen ka ii bɛɛ to wala, keretiilu ye kereilu fɛla. **14** Wo lon ii wara so laminin sija kelen, ka ban ka ii kɔsɛ ii daa make diya. Ii ka a kɛ wo ja ma tele wɔrɔ kɔrɔ. **15** A tele wɔrɔnwulana, ii wulira sɔɔma da la jona ka wa so laminin wo ja kelen ma. Kɔni wo lon, ii ka so laminin sija wɔrɔnwula. **16** Ii banni so lamininna sija wɔrɔnwula, Alla la sarakalaselailu ka kereilu fɛ fanka la. Josuwe ka a fɔ jama ye ko: «Ai ye kule kan ba bɔ, baa Allabatala ra so di ai ma. **17** Ai ye Jeriko so bɛɛ te, ka a kɔndɔfenilu bɛɛ tjan, ka niimafenilu bɛɛ faa, baa so wo ye sar aka ri Allabatala ye. Kɔni ai kana foyi kɛ Rahabu la, ni a ye sunkurunba ri. Ai kana foyi kɛ a la mɔɔilu la, mɛnilu bɛɛ ye a fɛ a la bon na ye, baa ale le ka an na keladenilu dokon.» **18** Josuwe ka a fɔ kɛlɛdenilu ye fanan ko: «Ai ye a kɛ kojuma sa ai kana fen si ta tɔn siini fen mɛn na, baa wo bɛɛ ye dila Allabatala le ma. Ni ai ka do ta, ai ri kɛ sababu ri, Alla ri an na jama bɛɛ halaki fewu an daa make diya rɔ yan. **19** Ai ye wodigbeilu ni saninilu bɛɛ bila a dan na Allabatala ye, a ni sulanɛfenilu bɛɛ, ni nɛɛmanfenilu

bɛɛ. Wo bɛɛ ye bila Allabatala la nanfulu lamara diya.» **20** Nba, Alla la sarakalaselailu ka kereilu fɛ. Jama ka kere fɛ kan mɛn tuma mɛn na, ii ka kule kan ba labɔ. Jeriko so laminin jin bɛɛ bera. Isirayelikailu ka ii bori ka ii telen ka don so kɔndɔ. Ii ka so bɛɛ mira. **21** Ii ka Jerikokailu bɛɛ faa fanmuru la. Ii ka cɛɛilu ni musoilu faa, ka dennilu ni mɔɔbailu faa. Hali nisiilu ni saailu ni faliilu, ii ka woiu bɛɛ faa. **22** Josuwe kumara cɛɛ fila wo yɛ, mɛnilu tun wara jamana lakɔrɔsi. A ka a fɔ ko: «Ai ye wa sunkurunba wara. Ai ye a labɔ, a ni a la mɔɔilu bɛɛ, ikomin ai ka lahidi ta a yɛ ja mɛn ma.» **23** Kanberen fila woiu wara Rahabu wara, ka wa Rahabu labɔ, a ni a fa ni a na, a ni a badenmailu ni a la mɔɔilu bɛɛ. Ii ka woiu bɛɛ labɔ ka wa ii ri yɔrɔ do rɔ, mɛn ye Isirayelikailu daa make diya kɔ ma. **24** Wo kɔ rɔ, Isirayelikailu la kɛɛdenilu ka ta bila Jeriko so la, ka so ni a kɔndɔfenilu bɛɛ janin. Kɔni ii ka wodigbɛilu ni saninilu ni sulanɛɛfenilu ni nɛɛmanfenilu bɛɛ ta, ka woiu bila Allabatala la nanfulu lamara diya. **25** Josuwe ka sunkurunba Rahabu ni a la denbaya bɛɛ kɛnde to ye, a ni a la mɔɔ bɛɛ, baa Rahabu tun ka cɛɛ fila wo lagoon, Josuwe ka mɛnilu lɔ Jeriko so lakɔrɔsila. Rahabu ka i sii Isirayelikailu tɛma. Hali bi a bɔnsɔnilu ye Isirayeli rɔ. **26** Nba, Josuwe ni a la mɔɔilu banni so tela, a ka a kali mɔɔ bɛɛ ye ko: «Ni mɔɔ mɔɔ wulira ko a ye Jeriko so lɔla kokura, Danko ye wo tii kan. A wa wo baara damira lon mɛn na, a dence fɔlɔ ri sa. A wa so donda datuun bila lon mɛn na, a dence dɔɔmanni fanan di sa.» **27** Nba, Allabatala tora Josuwe fɛ. Josuwe tɔɔ bɔra jamana fan bɛɛ rɔ.

7 Kɔni Isirayelikailu ma sɔn Alla la sariya ka so nanfulu bɛɛ halaki. Yahuda kabila cɛɛ do le tɛrɛ ye, mɛn tɔɔ ko Akan. Akan fa tɔɔ ko Karimi, wo fa tɔɔ ko Sabidi, wo fanan fa tɔɔ ko Serahi. Alla ka mɛn jamari ii ma, Akana ma wo latelen, baa a ka Jeriko so kɔndɔ fen doilu ta. Akana ka mɛn kɛ wo ri, wo kɛra sababu ri Allabatala mɔnɛra Isirayelikailu kanma kojuuya. **2** Nba, Josuwe ka mɔɔ fila lawa ka bɔ Jeriko ka wa Ayi so kɔndɔ. Ayi wo ye Beteli so telebɔ rɔ. A ma jan Beti-Abeni so la. Josuwe ka a fɔ ko: «Ai ye wa yɔrɔ wo lakɔrɔsi.» Cɛɛ fila wo wara Ayi lakɔrɔsi wo rɔ. **3** Ii kɔsɛ mɛn kɛni Josuwe ma, ii ka a fɔ ko: «I kana mɔɔ bɛɛ lawa Ayi so kanma. Kun tɛ wo la. I ye cɛɛ waa fila lawa, ni wo tɛ cɛɛ waa sawa. I kana mɔɔ bɛɛ lawa ka ii sɛɛ fuu, baa Ayikailu ma siya.» **4** Wo rɔ, Josuwe ka cɛɛ waa sawa jɔɔn lawa Ayi kanma. Kɔni Ayikailu sera ii la. Ii ka ii bori Ayikailu jɛ. **5** Ayikailu ka ii gbɛn ka bɔ so donda la ka jii tindi la ka wa se fɔɔ yɔrɔ do rɔ, mɛn tɔɔ ko Sebarin. Ii jii mɛn kɛni tindi la, Ayikailu ka mɔɔ bisawa ni wɔɔrɔ jɔɔn faa Isirayelikailu la kɛɛdenilu rɔ. Isirayelikailu bɛɛ jiitɛɛra wo rɔ kojuuya. **6** Josuwe ni Isirayelikailu la jɛmɔɔilu ka ii la faanin rafarafara, ka ii be duu ma Allabatala la teriya tɔɔmasere kankira jɛ. Ii ka buuri kɛ ii kun ma ka a kɛ jusumakasa tɔɔmasere ri. Ii mɛnda ye fɔɔ fitiri waati. **7** Ka ii lani to ye, Josuwe ka a fɔ ko: «Ee, Maari ba Allabatala! Nfenna i ka an na jama lɔ Juridɛn Ba tɛɛla ka na an di Amɔrikailu ma an halaki kanma? Hali ni an tun tora Juridɛn Ba kɔma, wo tun ka fisa jɛn di! **8** Maari, n ma a lɔn n ye nfen fɔ, baa Isirayelikailu ra ii bori ii juuilu kɔrɔ. **9** Kanaankailu ni jamana mɔɔ tɔilu ri wo kibarɔ mɛn. Ii

ri na an naminin ka be an kan ka an bee faa, ka an na siya latunun ka ii bo duukolo kan. I ri nfen de ke sisen sa i too ba kana tijnan?» **10** Allabatala ka Josuwe jabi: «I wuli! Nfen koson i lani duu ma ye? **11** Isirayelikailu ka kojuu le ke. Ii ra n na teriya tijnan. N ka a fo ii ye ko ii ye so kondɔ fenilu bee halaki. Koni n ka men fo, ii ma wo latelen, baa ii ka wo fen doilu ta. Ii ka woilu sonya, ka ii bila ii jere bolofenilu ro, ka tɔnoli ke. **12** Wo le koson Isirayelikailu ti se ii lola ii juuilu jero butun. Isirayelikailu ra ke fen halakitailu ri. Wo sababu la, ii ye ii borila ii juuilu koro. Ton siini fenilu la, ni ai ma wo tijnan, n ti nala kela ai fe butun. **13** I wuli ka wa Isirayelikailu seninya ka ii raben, sini la ko ro. I ye a fo ii ye ko: «Ai ye ai jere seninya, baa Isirayelikailu Maari Allabatala ka a fo ko fen menilu bilani tere a dan na ka a halaki, woilu ye ai do bolo. Ko ai ti se ai lola ai juuilu je butun, fo ai wa fen woilu labo. **14** Ko sini soma, ai la kabilailu ye ai madon nde Allabatala la kelen kelen. Ko n wa kabila men yiraka, wo bonkondolailu ye ai madon n na kelen kelen. Ko n wa bonkondola men suwandi, wo denbayailu ye ai madon n na kelen kelen. Ko n wa denbaya men suwandi, wo cecilu ye ai madon n na kelen kelen. **15** Ko fen menilu bilani a dan na ka a halaki, ko woilu ye mo men bolo, ko n di wo tii yiraka wo ja le ma. Ko ale ye lafilu ta ro ka halaki, a ni a bolofenilu ni a la moilu bee. Ko ka a masoron a ka nde Allabatala la teriya tijnan. Ko a ka maloya ko ba le ke Isirayelikailu tema.» **16** Wo duusa gbe soma da la jona, Josuwe wulira. A ka Isirayelikailu la kabilailu bee lana kelen kelen Allabatala jakoro. Allabatala ka Yahuda

kabila yiraka. **17** Josuwe ka Yahuda kabila bonkɔndɔlailu
 bɛɛ lana kelen kelen. Allabatala ka Seraki la bonkɔndɔla
 yiraka. Josuwe ka Seraki la bonkɔndɔla denbayailu bɛɛ
 lana kelen kelen. Allabatala ka Sabidi la denbaya yiraka.
18 Josuwe ka Sabidi la denbaya cɛɛilu bɛɛ lana kelen kelen,
 Allabatala ka Akan yiraka. Akana fa le tɛrɛ Karimi ri,
 Karimi fa tɛrɛ Sabidi ri, Sabidi fa tɛrɛ Serahi ri. Woilu
 tɛrɛ Yahuda kabila le rɔ. **19** Josuwe ka a fɔ Akan yɛ ko:
 «N den, i ye Isirayɛlikailu Maari Allabatala bonya. I ye
 tɔɔna fɔ. I ka mɛn kɛ, wo fɔ n yɛ; i kana foyi dokon n
 ma.» **20** Akan ka Josuwe jabi: «Tɔɔna le. Nde le ka kojuu kɛ
 Isirayɛlikailu Maari Allabatala la. N ka ko mɛn kɛ, wo le
 jɔn di: **21** N ka durukiba juma juma do yen nanfulu wo
 rɔ. Durukiba wo bɔni Sineyari jamana rɔ. N ka wodigbɛ
 kilo fila ni sanin kuru karamu kɛmɛ loolu fanan yen. N ka
 fen woilu yen tuma mɛn na, n nata lara ii kan, fɔɔ n ka ii
 ta. Ii doonni ye duu rɔ n na faaninbon na, wodigbɛ ye
 fen tɔilu kɔrɔ ye.» **22** Josuwe ka mɔɔ doilu lawa Akana
 na faaninbon na. Woilu borimantɔ wara kɔrɔsili kɛ ye.
 Ii ka fen woilu doonni yen duukolo kɔrɔ, wodigbɛ ye
 fen tɔilu kɔrɔ. **23** Ii ka fen woilu ta ka na ii ri Josuwe ni
 Isirayɛlikailu ma. Ii ka fen woilu bila Allabatala jɔkɔrɔ. **24**
 Josuwe ni Isirayɛlikailu bɛɛ ka Serahi bɔnsɔn Akan mira,
 ka wodigbɛ ni durukiba ni sanin kuru fanan mira, a tun
 ka mɛnilu dokon. Ii ka a denceilu ni a denmusoilu bɛɛ
 fanan mira. Hali a la nisiilu, ni a la faliilu ni a la saailu, ni
 a la bailu, ii ka wo bɛɛ mira, ka a la faaninbon ni a bolofen
 tɔilu bɛɛ ni a la mɔɔ bɛɛ ta ka wa ii ri Akɔri dinban na.
25 Ii seni ye, Josuwe ka a fɔ Akana yɛ ko: «Nfenna i ka

tərɔya lase an ma? Nba, Allabatala ri tərɔya be i jere kan bi.» Isirayelikailu bee ka Akan a ni a la denbaya mabon kabakurun na ka ii faa, ka ii janin. **26** Isirayelikailu ka kabakurun siyaman naden ka wo ton Akana su kan. Kabakurun ton wo ye ye hali bi. Wo le koson, ii ka diya wo tɔɔ la ko Akori dinban. Tɔɔ wo le ye a la hali bi. Nba, Akana na saya ko, Allabatala la diminya malara.

8 Allabatala ka a fo Josuwe ye ko: «I kana silan, i kana jiitee. I ye keledenilu bee ta ka wa Ayikailu kanma. A ragbe, n di Ayi mansa don i bolo, a ni a la mooilu ni a la so ni a la duu bee. **2** I ka men ke Jeriko so ni a mansa la, i ye wo jɔon ke Ayi so ni a mansa la. Koni ai wa se ii la, ai ri ii bolofenilu ni ii la kolofenilu ta ka wo ke ai jere ta ri. Awa, i ye keleden doilu dokon so koma, menilu ri bara Ayikailu ro ka be ii kan.» **3** Josuwe ni a la keledenilu bee wulira ka wa Ayi so kanma. Josuwe ka keleden fadinman mo waa bisawa suwandi, ka wilu lawa su ro. **4** A ka a fo ii ye ko: «Ai ye ai tolo malɔ. Ai ye wa ai dokon so koma, konin ai kana ai mabo so la kosebe. Ai ye ai raben keke kanma. **5** Konin nde ni keleden to menilu ye n fe, an di an madon Ayi so da la. Ayikailu wa bo ko ii ye an kelela, andeilu ri an bori ii je ikomin an ka a ke ja men ma koroman. **6** Ii fanan di bori an ko, ka an gben. An di ii maneen wo ja, fo ka ii labo so kondɔ ka wa ii ri yoro jan, baa ii ri a fo ko an da an bori ii koro ikomin an ka an bori ii koro ja men ma folo. Wo ro an wa an bori ii koro tuma men na, **7** ai ri wuli ka bo ai dokon diya ro, ka wa be so mooilu kan. An Maari Allabatala ri so di ai ma. **8** Ai wa so mira tuma men na, ai ye ta bila so la ikomin Allabatala ka a fo ja men

ma. N ka kuma menilu fɔ ai ye wo ri, ai ye woilu mira ka ii latelen.» **9** Wo rɔ, Josuwe ka keɗeden waa bisawa woilu lawa ii dokon diya Beteli ni Ayi soilu tɛma, Ayi so telebe rɔ kɔnin. Kɔni Josuwe ka su wo ke jama fe ii daa make diya ye. **10** Wo duusa gbe sɔma da la jona, Josuwe wulira ka a la keɗeden tɔilu laɗen. Ale ni Isirayelikailu la jɛmɔɔilu ka ii bila keɗedenilu jɛ ka wa Ayi so kanma. **11** Ii bee wara Josuwe kɔfe ka wa fɔ ka ii madon Ayi so da la. Ii ka ii daa make so tele kankan bolomaran dɔ, ka dinban do to ii ni so tɛma. **12** Josuwe ka mɔ waa loolu suwandi ko ii ye wa ii dokon Beteli ni Ayi soilu tɛma, Ayi so telebe rɔ kɔnin. **13** Wo rɔ, Josuwe ka keɗedenilu bila yɔrɔ fila rɔ. A fan ba tɛɛ ye ii daa make diya so tele kankan bolomaran dɔ. A tɔilu doonni tɛɛ so telebe rɔ. Josuwe ka su wo ke dinban dɔ. **14** Wo duusa gbe jona, Ayi mansa ka Josuwe la keɗedenilu yen so tele kankan bolomaran dɔ. Wo rɔ, a ni Ayi keɗedenilu bee borimantɔ bɔra ka wa Isirayelikailu kanma. Ii bee wara Isirayelikailu kɔ yɔrɔ do rɔ Juriden Ba fan fe ye ko ii ye ii keɗela. Mansa ma a lɔn ko keɗeden doilu doonni so kɔfe. **15** Josuwe ni Isirayeli keɗedenilu bee ka a ke ikomin Ayikailu ra se ii la, ka ii bori ii kɔrɔ ka wa wula kɔndɔ sila fe. **16** Nba, Ayi mansa ka sokɔndɔ cɛɛilu bee kili ko ii ye bɔ ka wa Isirayelikailu kɔ. Wo rɔ, ii wara Josuwe ni Isirayelikailu kɔsaran. Isirayelikailu ka ii manɛɛn ka wa ii ri fɔ yɔrɔ jan ka ii mabɔ so la. **17** Cɛɛ si ma to Ayi so kɔndɔ, a ni Beteli so kɔndɔ. Ii bee bɔra ka wa Isirayelikailu la keɗedenilu kɔ, ka so da lakani to. **18** Allabatala ka a fɔ Josuwe ye ko: «I ye i la tanba lɔ Ayi so la, baa n di so bila i la sebaya kɔrɔ.» Nba, Josuwe ka a la

tanba lo Ayi so la. **19** Josuwe ka wo ke tuma men na, a la keleden menilu doonni so telebe ro, wailu wulira i kororo ka bo ii dokon diya ro. Ii borimantoro donda Ayi so kondoro, ka so mira, ka ta bila so la i kororo. **20** Ayikailu ka ii kofeni ka sisi wulitola yen so kondoro. Josuwe ni a la keleden menilu borini tere ka wa wula kondoro sila fe, wailu fanan ka sisi wulitola yen. Ii ka a lon wo ro, ko keleden menilu doonni tere so telebe ro, ko wailu ra don so kondoro ka so mira ka ta su a la. Wo ro, Josuwe ni a la keledenilu ka ii kose ka na Ayikailu kanma. Ayikailu ma sila si soron, ii ri bosi Isirayelikailu bolo sila men fe. **22** Isirayelika menilu ka ta bila so la, wailu fanan boro so kondoro ka na Ayikailu kanma. Isirayelikailu ka Ayikailu laminin fan bee ro, ka ii faa. Maa si ma se a borila. Maa si kende ma to ye, **23** fao Ayi mansa. Isirayelikailu ka a mira ka na a ri Josuwe ma. **24** Isirayelikailu ka Ayi keledenilu bee faa wula kondoro ye, ii tun ka Isirayelikailu kosaran ka wa diya men do. Isirayelikailu ka ii bee faa fanmuru la, ka ban ka ii kose Ayi so kondoro ka sokondoro maa tilu bee faa fanmuru la. **25** Maa waa tan ni fila le faara wo lon, cecilu ni musoilu bee. Ayikailu bee faara. **26** Josuwe ka a la tanba rasomonnin to Ayi so la fao Ayikailu bee halakira. **27** Isirayelikailu ka kolofenilu ni nanfulu menilu teren so kondoro, ii ka wo bee mira ikomin Allabatala tun ka a fo Josuwe ye na men ma. **28** Josuwe ka Ayi janin ka a ke tunbun di, men ti se lola butun. Hali bi a ye na wo le ma munun. **29** A ka Ayi so mansa faa ka a su dun jiri la, ka a to ye haan wura la. Tele be waati la, Josuwe ka a fo ko ii ye a su lajii ka a bo jiri la, ka a lafilu so donda la. Ii ka wo ke, ka ban ka kabakurun

siyaman ton a kan. Kabakurun ton wo ye ye hali bi. **30** Wo kɔ rɔ, Josuwe ka Isirayelikailu Maari Allabatala saraka janin diya lɔ Ebali koyinke kan. **31** Josuwe ka saraka janin diya wo lɔ ka a ke ikomin Allabatala la baaraden Musa ka a fɔ Isirayelikailu ye ja men ma. A ka a lɔ kabakurunilu le la, neɛ tun ma se menilu ma fewu ka a leɛɛ, baa a seɓeni ja wo le ma Musa la sariya kitabu rɔ. Isirayelikailu ka sarakailu janin Allabatala ye wo kan ka ii ke buuri ri, ka jususuma sarakailu fanan bɔ wo kan. **32** Musa tun ka sariya menilu seɓe, Josuwe ka woilu seɓe kabakurun doilu kan Isirayelikailu bee jana ye. **33** Nba, Isirayelikailu bee lɔni tere Allabatala la teriya toomasere kankira fan fila fe. Ii la mɔɔbailu tere ye, a ni ii la jemɔɔilu ni ii la kititeɛlailu. Ii la londonilu fanan tere ye, menilu siini ii tema. Jama bee jesiini Alla la sarakalaselailu la, menilu bɔni Lebi kabila rɔ konin, teriya toomasere kankira tere ye menilu bolo. Jama talante kelen lɔni Ebali koyinke fan fe, talante do lɔni tere Kerisimu koyinke fan fe, baa Allabatala la baaraden Musa ka a fɔ folɔfolɔ ko ii ye a ke ten de, ka duwawu ke Isirayelikailu ye. **34** Nba Josuwe ka sariya kumailu bee karan a kan ba la, ikomin woilu seɓeni sariya kitabu kɔndɔ ja men ma. Allabatala ri koɓuma menilu ke a la jama ye ni ii ka a kan nabato, a ni a ri tɔrɔya menilu lase ii ma ni ii ma wo labato, Josuwe ka wo bee karan. **35** A ka Musa la jamariliilu bee karan. Wo si ma to ye ni Josuwe ma men karan Isirayelikailu bee jana. Musoilu ni dennilu fanan tere ye jama rɔ ye, a ni london menilu siini Isirayelikailu tema.

9 Mansa menilu siini Juriden Ba telebe rɔ, woilu bee ka a men ko Isirayelikailu ra se ii juuilu la: koyinke ma yɔrɔ mansailu wo, gbekannan mansailu wo, kɔɔji da la mansailu wo, a ni Lebanon koyinke ma yɔrɔ mansailu wo. Mansa woilu le ye Hetikailu ni Amɔrikailu ni Kanaankailu ni Peresikailu ni Hifikailu a ni Jebusikailu la mansailu ri.

2 Ii ka ii jɔɔn naden ka ii kan ke kelen di ko ii ye Josuwe ni Isirayelikailu keɛ. **3** Nba, Kibeyɔnkailu fanan ka a men ko Josuwe ni Isirayelikailu ka Jeriko so ni Ayi so halaki.

4 Kɔni woilu ka a lateɛ ko ii ri kewuya ke Isirayelikailu la. Wo rɔ, ii ka bɔrɔ kɔrɔilu ta taamara ta kanma, ka resenji foroko kɔrɔman farafarani doilu fanan ta, menilu rakarakarani. Ii ka woilu bee la ii la faliilu kɔ la. **5** Ii ka duruki farafaranilu bila ii kan na, ka sanbara kɔrɔilu don ii senilu rɔ, menilu karakarani. Ii ka buru kɔrɔilu bila ii la bɔrɔilu kɔndɔ, buru menilu ra ja fo ka a mafun. **6** Ii wara Josuwe teren Isirayelikailu daa make diya Kilikali. Ii ka a fɔ Josuwe ni Isirayelikailu bee ye ko: «An bɔni jamana jan do le rɔ. An ye a fe ai ye teriya don an ni ai tema.»

7 Isirayelikailu ka ii jabi: «Tumadɔ ai siini an dafɛ yan. Ni wo le, an kana teriya don an ni ai tema.» **8** Kibeyɔnkailu ka a fɔ Josuwe ye ko: «An ye i la jɔnilu le ri.» Kɔni Josuwe ka ii mapininka ko: «Ai ye siya numan de ri? Ai bɔni mi?»

9 Ii ka Josuwe jabi: «I la jɔnilu bɔni jamana jan de rɔ ka na ai teren, baa ai Maari Allabatala ka ko ba menilu ke, woilu fɔra an pana. A ka kabannako menilu ke ai ye Misiran, an ka wo men fanan. **10** A ka men ke Amɔrikailu la mansa fila la Juriden Ba telebɔ rɔ, an ka wo fanan men. Mansa fila wo kɛra Sihon, Hesibon mansa le ri, a ni ɔki, Basan

mansa le ri men siini tere Asitaroti so kondɔ. **11** An na mɔɔbailu ni an na jamana mɔɔilu bee ka a fo an ye ko an ye an daben taama la ka sila fanda bila an kun. Ko an ye na a fo ai ye ko an ye ai la jonilu le ri. Ko ai ye teriya don an ni ai tema. **12** Ai ye an na buruilu ragbe! An bora an wara lon men na ka na ai teren yan, an ka woiu kalamana de bila an kun. Koni sisen ai ye a ragbe: ii ra ja fo ka a mafun. **13** Ai ye an na resenji forokoilu fanan dagbe! An bo men keni an wara, an ka woiu kura kura le lafa resenji la. Sisen ai ma a yen, ii ra farafara. An na durukiilu ni an na sanbarailu bee fanan da tignan an na taama jan bolo.» **14** Nba, Isirayelikailu ka Kibeyonkailu la sila fanda mafene, koni ii ma Allabatala mapininka ko wo ma. **15** Josuwe ka teriya don ii ni Isirayelikailu tema ko Isirayelikailu ri ii jenema to here ro. Isirayelikailu la jemɔɔilu fanan ka ii kali ko ii ri lahidi wo bonya. **16** Nba, Isirayelikailu ka teriya don ii ni Kibeyonkailu tema lon men na, wo tele sawanan, Isirayelikailu ka a men ko Kibeyonkailu wara ma jan ii la. **17** Wo ro, Isirayelikailu ka sila ta ka wa ye. Tele fila a sawanan, ii sera Kibeyonkailu la soilu ma. So woiu too le jin: Kibeyon, Kefira, Beeroti a ni Kiriya-Jeharimu. **18** Wo bee ni a ta, Isirayelikailu ma ii mira, baa ii la jemɔɔilu tun da ii kali Kibeyonkailu ye Isirayelikailu Maari Allabatala too la, ko ii ti nala foyi kela ii la. Koni Isirayelikailu bee wulira ka ii makasi ii la jemɔɔilu kan. **19** Ii la jemɔɔilu bee ka a fo jama bee ye ko: «An ti se mɔɔ jinilu madiminna butun, baa an da an kali Isirayelikailu Maari Allabatala too la ko an ti nala foyi kela ii la. **20** Fo an ye ii jenema to. Ni wo te

an di Alla la mone lase an jere ma, baa an da an kali ii ye ka ban. Koni an di men ke ii la, wo le jin di. **21** An di ii jenema to, koni ii ri to loo teela a ni ji tala an na jama bee ye.» A kera, ikomin mabailu ka a fo ja men ma. **22** Josuwe ka Kibeyankailu makili ka a fo ii ye ko: «Nfenna ai ka an janfa ko ai boni yoro jan, ka a teren ai siini an da fe yan? **23** Nba, sisen konin ai ye dankar, ka ai to loo teela, ka to ji tala fanan, Maari Alla la bon baara kanma kadawu.» **24** Kibeyankailu ka Josuwe jabi: «An fa, an ka ko jin ke ka a masoron an silanni ko ai ri an bee faa, baa i la jonilu laloni gbeya ro ko ai Maari Allabatala ka a fo a la baarden Musa ye ko a ri jamana jin bee di ai ma. Ko ai wa na, ko ai ye jamana moilu bee faa ka bo ai jero. **25** Sisen, an ye ai la fanka koro. Men wa ai telen, ai ye wo ke an na.» **26** Wo ro, Josuwe ka Kibeyankailu lakandan Isirayelikailu ma. A ma son woiu ye ii faa. **27** Wo lon, a ka ii bila loo tee ni ji ta baarala Isirayelikailu ye. Ka a la wo kan, Alla la sarakasailu mako ye loo ni ji menilu la Allabatala saraka janin diya la baara ko ro, fo Kibeyankailu ye na woiu fanan di. Allabatala wa yoro men ke a bato diya ri, ii ri baara wo ke yoro wo ro. Hali bi ii bonsailu ye baara wo le la.

10 Nba, Jerusalemu mansa Adoni Sedeki ka a men ko Josuwe ra Ayi so mira. Ko a ka sokondo moilu ni a mansa bee halaki, ikomin a tun ka Jeriko sokondo moilu ni a mansa halaki ja men ma. Ko Kibeyankailu ra here jinin Isirayelikailu fe, ka duna don ii ni woiu tema ka ii sii woiu tema. **2** Jerusalamukailu bee silanda kojuuya wo ro, baa Kibeyan tere ye so ba le ri. A ka bon Ayi so

ri, a ni mansasoilu bee ka kan. Kibeyon ceelu bee tere ye ce fadiyanin de ri fanan. **3** Wo le koson, Jerusalemu mansa Adoni Sedeki ka kela lawa Heburon mansa Ohamu ma, a ni Jaramutu mansa Piramu ni Lakisi mansa Jafiya ni Ekilon mansa Debiri. **4** A ka a fo ko: «Ai ye na ka n demen ka Kibeyonkailu keke, baa ii ra here jinin Josuwe ni Isirayelikailu fe ka dunnanya don ii ni wailu tema.» **5** Wo bolo ma, Jerusalemu mansa ni Heburon mansa ni Jaramutu mansa ni Lakisi mansa ni Ekilon mansa a ni ii la keldenilu ka ii jon naden. Mansa wailu ye Amarikailu la mansa loolu le ri. Ii ni ii la keldenilu bee wara Kibeyonkailu kanma, ka ii daa make Kibeyon so laminin do ko ii ye a kekele. **6** Kibeyonkailu ka kela lawa Josuwe ye Kilikali ko: «I kana i la jonlu to ii kelen na. I jaandi, i kaliya, i ye na an nakisi. I ye an demen, baa Amarikailu la mansa menilu siini koyinke ma yorailu ro, wailu bee ra ii jon naden ka na an kanma.» **7** Josuwe ka wo men tuma men na, a ka a la ce fadiyaninilu ni a la kelden tailu bee laden. Ii bee bora Kilikali ka wa keke diya. **8** Allabatala ka a fo Josuwe ye ko: «I kana silan mansa wailu ni ii la keldenilu ye. N di ii bila i la fanka koru. Ii si ti nala sela i kekele.» **9** Josuwe ni a la keldenilu boni Kilikali, ii ka su muume ke taama la. Wo ro, ii nara bara Amarikailu ro ka be ii kan. **10** Allabatala ka a ke Amarikailu silanda Isirayelikailu ye kosebe, fo ka ii hankili jaamin. Isirayelikailu ka ii keke ka mo siyaman faa ii ro Kibeyon ye, ka ban ka a tailu kosaran Beti-Horon so sila la. Ii tere ye Amarikailu kekele ka wa se fo Aseka ni Makeda soilu ma. **11** Amarikailu ka ii bori Isirayelikailu

kɔrɔ Aseka so sila la, mɛn bɔni Beti-Hɔrɔn. Ii boritɔla ten, Allabatala ka a kɛ sancikolo kunbailu jiira ii ma ka bɔ sankolo rɔ haan ii sera Aseka. Sancikolo ka mɔɔ siyaman faa ii rɔ ka tamin Isirayelikailu ka menilu faa fanmuru la.

12 Wo lon kelen--lon mɛn Allabatala ka Amɔrikailu bɔsi Isirayelikailu bolo--Josuwe ka i lɔ Isirayelikailu bɛɛ jana ka Allabatala matara ko: «Tele, i lɔ Kibeyɔn so kundɔ. Karo, ile lɔni ye to Ajalɔn dinban kundɔ.» **13** Tele ka i lɔ wo rɔ. Karo fanan lɔni tora a nɔ rɔ. Ii tora ii ja ma fɔɔ Isirayelikailu ka ii la mɔnɛ bɔ ii juuilu rɔ. Ko woilu bɛɛ sebeni Jaseri la kitabu kɔndɔ. Tele lɔni tora sankolo tɛma; a ka tele kelen jɔɔn kɛ, a ma be. **14** Wo jɔɔn tun ma kɛ fɔlɔ. A jɔɔn fanan ti nala kɛla butun, baa mɔɔ ka mɛn fɔ, Allabatala sɔnda ka wo kɛ. Sika tɛ a rɔ, Allabatala jɛrɛ le tɛrɛ kɛlɛ kɛla Isirayelikailu yɛ. **15** Kɛlɛ banni, Josuwe ni Isirayelikailu bɛɛ ka ii kɔsɛ ii daa make diya rɔ Kilikali. **16** Nba, Amɔrikailu la mansa loolu tun ka ii bori ka wa ii dokon falan do la Makeda so da fɛ. **17** A fɔra Josuwe yɛ ko mɔɔilu ka Amɔrikailu la mansa loolu doonni tɛrɛn falan na Makeda so da fɛ. **18** Josuwe ka a fɔ a la mɔɔilu yɛ ko: «Ai ye wa kabakurun belebeleba doilu makurukuru ka falan datuun, ka mɔɔ doilu bila yɔrɔ wo kɔnɔgbɛn na. **19** Kɔni ai kana mɛn ye. Ai ye ai juuilu kɔsaran fewu ka ii kɛlɛ. Ai kana a to ii ye don ii la soilu kɔndɔ, baa ai Maari Allabatala ra ii bila ai la fanka kɔrɔ.» **20** Josuwe ni Isirayelikailu ka Amɔrikailu halaki fewu. Dɔɔni ii ma ii bɛɛ faa. Mɔɔ dando menilu ma faa, woilu borira ka wa don ii la so bailu kɔndɔ. **21** Nba, Isirayelikailu bɛɛ ka ii kɔsɛ hɛrɛ rɔ Josuwe ma ii daa make diya Makeda. Mɔɔ

si ma Isirayelikailu mafɔ wo kɔ. **22** Awa, Josuwe ka a ɔ ko: «Ai ye wa falan da laka sisen ka Amɔrikailu la mansa loolu labɔ. Ai ye na ii ri n ma.» **23** Ii wara mansa loolu labɔ falan na. Mansa loolu woilu le siini tɛɛ Jerusalemu so kun na, a ni Heburɔn so ni Jaramutu so ni Lakisi so ni Ekilon so, bɛɛ ni a ta. **24** Ii nara mansa woilu ri Josuwe ma tuma mɛn na, a ka Isirayelika cɛɛilu bɛɛ makili ko ii ye na. Josuwe ka a ɔ a la kɛɛden kuntiilu ye ko: «Ai ye na ai senilu la mansa jinilu kan kan.» Ii nara ii senilu la mansailu kan kan. **25** Josuwe ka a ɔ ii ye ko: «Ai kana silan, ai jusu kana tijan! Ai ye ai raja, ka ai jusu lateɛ, baa Allabatala ri jin jɔɔn kɛ ai juuilu bɛɛ la, ai kɛtɔ mɛnilu kɛɛla.» **26** Josuwe ka mansa woilu faa, ka ii su dun jiriju loolu la. Ii dunni tora jiri la ɔɔ tele be waati. **27** Tele be waati la, Josuwe ka a ɔ a la mɔɔilu ye ko ii ye mansailu suilu lajii ka bɔ jirijuilu la. Josuwe la mɔɔilu ka ii suilu lajii ka wa woilu lafili falan kɔndɔ, mansailu doonni tɛɛ falan mɛn kɔndɔ. Josuwe la mɔɔilu ka kabakurun ba doilu la falan da la ka a datuun woilu la. Hali bi kabakurun ba woilu ye ye. **28** Wo lon kelen Josuwe ni a la kɛɛdenilu wara Makeda so kɛɛ ka se ye mɔɔilu la. Josuwe ni a la kɛɛdenilu ka Makeda mansa ni sokɔndɔ mɔɔilu bɛɛ faa fanmuru la. A ka ii bɛɛ halaki; a ma mɔɔ si to ye. Josuwe tun ka mɛn kɛ Jeriko mansa la, a ka wo jɔɔn kɛ Makeda mansa la. **29** Josuwe ni Isirayelikailu bɛɛ bɔra Makeda ka wa Libina so kɛɛ. **30** Allabatala ka Libina so ni a mansa fanan di Isirayeli kɛɛdenilu ma. Ii ka Libina sokɔndɔ mɔɔilu bɛɛ faa fanmuru la. Ii ma mɔɔ si to ye. Josuwe tun ka mɛn kɛ Jeriko mansa la, a ka wo jɔɔn kɛ Libina mansa

la. **31** Josuwe ni Isirayelikailu bɛɛ bɔra Libina ka wa Lakisi. Ii seni ye, ii ka so laminin ka a kɛɛ. **32** Kɛɛ tele filana lon, Allabatala ka Lakisi so di Isirayelikailu ma. Ii ka Lakisi sokɔndɔ mɔɔilu bɛɛ faa fanmuru la, ikomin ii tun ka a kɛ Libina so kɔndɔ na mɛn ma. **33** Wo tuma, Kɛsɛri mansa Horama ni a la mɔɔilu nara Lakisikailu dɛmɛn kanma. Kɔni Josuwe ni a la kɛɛdenilu ka ii kɛɛ ka se ii la. Ii ma mɔɔ si to ye. **34** Josuwe ni Isirayelikailu bɛɛ bɔra Lakisi ka wa Ekilon. Ii seni ye, ii ka so laminin ka a kɛɛ. **35** Wo lon kelen Josuwe ni a la mɔɔilu ka so mira. Ii ka Ekilon sokɔndɔ mɔɔilu bɛɛ faa fanmuru la, ka ii halaki, ikomin ii tun ka a kɛ Lakisi so kɔndɔ na mɛn ma. **36** Josuwe ni Isirayelikailu bɛɛ bɔra Ekilon ka wa Heburɔn, ka so wo kɛɛ. **37** Ii ka Heburɔn mira, ka a mansa ni sokɔndɔ mɔɔilu bɛɛ faa fanmuru la ka ii bɛɛ halaki. Ii ma mɔɔ si to ye. Ii ka ye mɔɔilu bɛɛ faa ikomin ii tun ka a kɛ Ekilon na mɛn ma. Ii ka Heburɔn so mɛsɛnilu fanan mira, ka ye mɔɔilu bɛɛ faa. **38** Wo kɔ rɔ, Josuwe ni Isirayelikailu bɛɛ wara Debiri so kɛɛ. **39** Josuwe ni a la kɛɛdenilu ka Debiri so ni a mansa ni Debiri so mɛsɛnilu bɛɛ mira, ka woilu mɔɔilu bɛɛ faa fanmuru la, ka ii bɛɛ halaki. Ii ma mɔɔ si to ye. Ii tun ka mɛn kɛ Heburɔn so kɔndɔ la a ni Libina sokɔndɔ mɔɔilu ni woilu la mansa la, ii ka wo naɔn de kɛ Debiri sokɔndɔ mɔɔilu ni ii la mansa la. **40** Josuwe ka jamana wo bɛɛ se, koyinkɛ ma yɔrɔilu ni gbɛkannan ni telebe koyinkɛ ma yɔrɔ ni ii la mansailu bɛɛ. A ka mɔɔilu bɛɛ halaki, mɛnilu bɛɛ ka jan, a ka fen bɛɛ faa mɛn ye a niilakilila ikomin Allabatala, Isirayeli la Alla ka a jamari na mɛn ma. **41** Josuwe ka ii kɛɛ ka bɔ Kadesi-Baraneya so

la haan Kasa so, a ni Koseni jamana bee, ka wa sii Kibeyon so la. **42** Wo le ka a ke, Josuwe ni a la keledenilu sera mansa woilu bee la keke kelen de ro ka ii la duuilu mira ii la. Baa, Isirayelikailu Maari Allabatala tere ye keke kela ii ye. **43** Ii banda wo bee mirala tuma men na, ii ka ii kose ii daa make diya Kilikali.

11 Nba, Hasori so mansa Jabin ka ko woilu men tuma men na, a ka kela lawa Madoni so mansa Jobabu ma, a ni Simiron so ni Akisafu so mansailu ma. **2** A ka kela lawa tele kankan bolomaran mansailu ma fanan, menilu siini koyinke ma yoroilu ro. A ka kela lawa Juriden Ba dinban mansailu ma, menilu siini Kinereti Dala tele kankan bolokinima, ka kela lawa gbekannan mansailu ma telebe ro, ka kela lawa Dori so mansa ma. **3** A ka kela lawa Kanaankailu fanan ma, menilu siini telebo ro, a ni menilu siini telebe ro. A ka kela lawa Amorikailu fanan ma, a ni Hetikailu ma, a ni Peresikailu ma, a ni Jebusikailu ma, menilu siini koyinke ma yoroilu ro, a ni Hifikailu ma, menilu siini Herimon koyinke koro Misipa jamana ro. **4** Mansa woilu ni ii la keledenilu bee bora keke kanma. Ii jama ba le tere. Ii ka siya ikomin kooji dala kipe. Sowontoro siyaman ni so siyaman tere ye ii bolo. **5** Mansa woilu bee ka i jon naden Meromu Ko da la ka ii daa make ye. Ii bee benda kan kelen ma, ko ii ye Isirayelikailu kekele. **6** Allabatala ka a fo Josuwe ye ko: «I kana silan ii jero fewu, baa jin tuma sini, wo ri a teren n da woilu bee di ai ma, ii su ri to Isirayelikailu jakoro. Ai ri ii la soilu senfasailu tee, ka ta bila ii la sowontoroilu la.» **7** Nba Josuwe ni a la keledenilu wara bara ii ro Meromu

Ƙo da la ka ii keƙe. **8** Allabatala ka ii di Isirayelikailu ma. Josuwe la keƙedenilu ka ii keƙe ka ii gben ka ii ƙosaran tele kankan bolomaran ma ka wa se fɔɔ Sidon so ba ni Misirefoti Mayimu so ma. Ii ka ii ƙosaran telebo ro ka wa se fɔɔ Misipa dinban ro. Ii ka ii bee faa, hali mɔɔ kelen ma to. **9** Allabatala tun ka men fo Josuwe ye, a ka wo bee ke. A ka ii la soilu senfasailu tee, ka ii la sowontoroilu bee janin. **10** Keƙe wo banni, Josuwe ni a la keƙedenilu ka ii kose ka Hasori so keƙe ka a mira ka a mansa faa fanmuru la. Wo tuma, Hasori so le tere ye jamanailu bee kun na. **11** Ii ka Hasori sokondo mɔɔilu bee faa fanmuru la, ka ii halaki fewu. Ii ma woilu si to. Ii ka ta bila so la fanan ka wo bee janin. **12** Nba, mansa menilu bee wulira Isirayelikailu kanma, Josuwe ni a la keƙedenilu wara woilu la soilu bee mira. Ii ka woilu mansailu ni sokondo mɔɔilu bee faa fanmuru la. Ii ka ii bee halaki fewu, ikomin Allabatala la baaraden Musa tun ka a fo ii ye ja men ma. **13** So menilu siini tere tindilu kan, Isirayelikailu ma so woilu si janin, ni Hasori so kelen te. Josuwe ka Hasori so kelen de janin. **14** Josuwe la keƙedenilu ka so kondo mɔɔilu la nanfuluilu ni ii la kolofenilu bee ta. Koni ii ka sokondo mɔɔilu bee faa fanmuru la, ka ii halaki fewu. Ii ma wo si to. **15** Allabatala tun ka men fo a la baaraden Musa ye, ale fanan ka wo bee fo Josuwe ye. Josuwe ka wo bee ke. Allabatala ka fen fen fo Musa ye, Josuwe ka wo bee ke a ja ma. **16** Nba Josuwe ni a la keƙedenilu ka se saron jamana bee kan ja wo le ma. Ii ka se saron koyinke ma yoro kan, a ni tele kankan bolokinin jamana kan, a ni Koseni mara kan, a ni telebe jamana kan, men ye koyinkeilu ni kooji tema, a ni Juriden

Ba dinban dɔ, a ni Isirayeli la koyinke ma yɔrɔ ni wo gɓekannan kan, menilu ye tele kankan bolomaran dɔ. **17** Ii ka yɔrɔ bɛɛ mira ka bɔ Halaka Koyinke la, mɛn kɔnin ye Seyiri jamana fan fɛ, ka wa se fɔɔ Bahali Kadi so ma, mɛn ye Lebanon dinban dɔ Herimɔn koyinke kɔrɔ. Ii ka ye mansailu bɛɛ mira ka woiɓu bɛɛ faa. **18** Josuwe tɛrɛ ye mansa woiɓu keɓɓa tele siyaman dɔ. **19** So si ma dupɔɔnya don a ni Josuwe tɛma, ka hɛrɛ ninin Isirayelikailu fɛ fo Kibeyɔn, Hifikailu siini tɛrɛ yɔrɔ mɛn dɔ. Isirayelikailu ka so toɓu bɛɛ keɓɓa ka ii bɛɛ mira, **20** baa Allabatala le ka a ke so woiɓu mɔɓu kun gɓɛɓyara, fo ii ka Isirayelikailu keɓɓa. Allabatala ka wo ke le sa Isirayelikailu ri ii halaki fewu ka ii bɛɛ faa hinabaliya rɔ ikomin a tun ka a fɔ Musa ye ja mɛn ma. **21** Waati wo la, Josuwe ni a la keɓɓenilu wara Anakikailu keɓɓa koyinke ma yɔrɔɓu rɔ. Woiɓu siini tɛrɛ Heburɔn ni Debiri ni Anabu soɓu kɔndɔ, a ni Yahuda kabila ni Isirayeli la koyinke ma yɔrɔ rɔ. Josuwe ni a la keɓɓenilu ka ii bɛɛ faa, ka ii ni ii la soɓu bɛɛ halaki. **22** Ii ka Anakikailu bɛɛ faa Isirayeli jamana kɔndɔ fɔɔ mɔɔ dando menilu siini tɛrɛ Kasa ni Kati ni Asidɔdi soɓu kɔndɔ. **23** A kɛra ten, Josuwe ka jamana wo bɛɛ mira, ikomin Allabatala ka a fɔ Musa ye ja mɛn ma. Josuwe ka jamana wo rafara Isirayelikailu tɛma, kabila bɛɛ ni a la duu. Wo bɛɛ kɔrɔ, keɓɓa banda jamana kɔndɔ.

12 Nba, Isirayelikailu tun da se mansa fila la Juriden Ba telebɔ rɔ, ka woiɓu la jamana mira ii la. Mansa woiɓu la jamanailu ye bɔla Arinɔn Dinban ma, ka wa se fɔɔ Herimɔn Koyinke ma; Juriden Ba mɛn ye telebɔ fan bɛɛ tɛrɛ ii bolo. **2** Sihɔn tɛrɛ ye Amɔrikailu la mansa le ri. A

siini tere Hesibon so kondo. Arinon Dinban talante tere ye a la mara ro. Wo dan tere ye bola Aroweri so la. Kiliyadi mara talante fanan tere ye a ta le ri, ka wa se fof Jaboki ba ma. Jaboki ba ye dan di Sihon na jamana ni Amonika la jamana tema. **3** Juriden Ba dinban telebo fan fanan tere ye a la mara le ri. Wo dan tere ye bola Kinereti Dalaba la ka wa se fof Araba Dala, moilu ye a folamen ma ko Dalaba Koojilama. Dan tere ye bola ye ka wa Beti-Jesimoti so la, ka bo ye ka wa Pisika koyinke la. **4** Mansa Oki, men tere ye Refa siya mo laban do le ri. Wo tere ye Basan jamana le kun na. A la mansasoilu tere Asitaroti ni Edereyi le ri. **5** A la mara tere ye Herimon Koyinke le ri, a ni Saleka mara, a ni Basan jamana yoro bee, ka wa se fof Kesurikailu la jamana dan na, a ni Maakakailu la jamana dan na. A la mara tere ye Kiliyadi jamana talante le ri fanan, ka wa se fof Hesibon na mansa Sihon na jamana dan na. **6** Allabatala la baarden Musa ni Isirayelikailu sera mansa fila woilu la. Allabatala la baarden Musa ka jamana woilu ratala Ruben kabila ni Kadi kabila ni Manase kabila talante tema. **7** Nba, Josuwe ni Isirayelikailu sera mansa doilu la Juriden Ba telebe ro fanan. Ka bo Bahali Kadi so Lebanon dinban do ka wa se fof Halaka Koyinke la Seyiri jamana fan fe, Isirayelikailu sera ye mansailu bee la. Josuwe ka duu woilu bee don Isirayelikailu kabilailu bolo. **8** Duu woilu tere ye koyinke ma yoro le ro, a ni telebe jamana ro, men ye koyinkeilu ni kooji tema, a ni Juriden Ba dinban do, a ni koyinkeda la, a ni wula kondo, a ni tele kankan bolokinin jamana ro. Hetikailu siini tere jamana woilu ro, a ni Amorikailu ni Kanaankailu ni

Peresikailu ni Hifikailu ni Jebusikailu. **9** Isirayelikailu ka se sɔrɔn mansa mɛnilu la, woilu le jin di: Jeriko so mansa (mɔɔ kelen), Ayi so mɛn ye Beteli da fɛ, wo mansa (mɔɔ kelen), **10** Jerusalemu so mansa (mɔɔ kelen), Heburɔn so mansa (mɔɔ kelen), **11** Jaramutu so mansa (mɔɔ kelen), Lakisi so mansa (mɔɔ kelen), **12** Ekilon so mansa (mɔɔ kelen), Kɛsɛri so mansa (mɔɔ kelen), **13** Debiri so mansa (mɔɔ kelen), Kedɛri so mansa (mɔɔ kelen), **14** Horima so mansa (mɔɔ kelen), Aradi so mansa (mɔɔ kelen), **15** Libina so mansa (mɔɔ kelen), Adulamu so mansa (mɔɔ kelen), **16** Makeda so mansa (mɔɔ kelen), Beteli so mansa (mɔɔ kelen), **17** Tapuwa so mansa (mɔɔ kelen), Hɛfɛra so mansa (mɔɔ kelen), **18** Afɛki so mansa (mɔɔ kelen), Lasarɔn so mansa (mɔɔ kelen), **19** Madoni so mansa (mɔɔ kelen), Hasɔri so mansa (mɔɔ kelen), **20** Simerɔn Merɔn so mansa (mɔɔ kelen), Akisafu so mansa (mɔɔ kelen). **21** Tanaki so mansa (mɔɔ kelen), Mekido so mansa (mɔɔ kelen), **22** Kedɛsi so mansa (mɔɔ kelen), Jokineyamu so mɛn ye Karameli koyinkɛ kɔrɔ, wo mansa (mɔɔ kelen), **23** Dori so mansa mɛn ye Nafati Dori tɔrɔfɛ (mɔɔ kelen), Koyimu so mɛn ye Kilikali mara rɔ, wo mansa (mɔɔ kelen), **24** a ni Tirisa so mansa (mɔɔ kelen). A bɛɛ ladɛnnin ye mansa bisawa ni kelen de ri.

13 Nba, waati wo taminni kɔ, Allabatala kumara Josuwe ye ka a tɛrɛn Josuwe ra kɔrɔ kɔsɛbɛ. Allabatala ka a fɔ ko: «I ra kɔrɔ kɔsɛbɛ. Kɔni Isirayelikailu ka kan ka yɔrɔ mɛnilu mira fɔlɔ, woilu ka siya ba le. **2** Ai ma Filisitiilu la jamana bɛɛ mira fɔlɔ, a ni ii la mansaso loolu. So woilu ye Kasa ri, a ni Asidɔdi ni Asakalon ni Kati ni

Ɛƙeron, Abakailu la jamana fanan ma bee mira folo. Ai ma Kesurikailu la jamana bee mira, men ye Misiran jamana telebo ro. Yorɔ men ye bola Sihori ba la Misiran dan na ka wa tele kankan bolomaran do fɔɔ Ɛƙeron so ma, ai ma wo mira folo. Moɔilu ye yorɔ wo jatela Kanaankailu ta le ri. **4** Ai ma Kanaanka la jamana bee fanan mira. Wo ye bola Mehara so le la, men ye Sidonkailu ta ri, ka wa se fɔɔ Afeki so ma Amorikailu la jamana dan na. **5** Ai ma Kealikailu la duu mira folo. Telebo ro, ai ma Lebanon koyinke ma yorɔ bee ta munun. Wo ye bola Bahali Kadi so la Herimon koyinke korɔ, ka wa se fɔɔ Lebo Hamati ma. **6** Koyinkema yorɔ men ye Lebanon ni Misirefoti Mayimu tema, ai ma wo fanan mira folo. Ye moɔilu ye Sidonkailu le ri. Awa, n kan ye yorɔ menilu bee ma ko ai ma woilu mira folo, n jere ri ii gben ka bo ai jakoro. I ri duu wo bee ratale Isirayelikailu tema, ka a ke ii ta ri, ikomin n ka a fo i ye ja men ma. **7** I ye a ratalan kabila konondo tema, a ni Manase kabila talante.» **8** Nba, Ruben kabila ni Kadi kabila ni Manase kabila talante tun ka ii niyoro saron Juriden Ba ko. Allabatala la baaraden Musa ka duu di ii ma ye. **9** Ii la yoro dan boni so fila le la. Do ye Arinon Ko dinban temala ro. A to kelen ye Aroweri so le ri, ni a ye Arinon Ko da la. Medeba gbekannan bee fanan tere ye a ro, ka wa se fɔɔ Dibon so ma. **10** Ii la yoro ye wala fɔɔ Amonikailu la jamana dan na. Amorikailu la mansa Sihon na soilu bee fanan tere ye a ro. Sihon na mansaso tere ye Hesibon di. **11** Kiliyadi jamana fanan tere ye ie la yoro ro, a ni Kesurikailu la jamana ni Maakakailu la jamana. Herimon Koyinke bee tere ye a ro, a ni Basan jamana bee ka wa se

fɔɔ Saleka mara rɔ. **12** Basan jamana mansa ɔki siini tere
 yɔrɔ menilu bee kun na, woilu bee tere ye a rɔ. Wo la
 mansasoilu tere ye Asitarɔti ni Edereyi ri. ɔki tere Refayilu
 la siya mɔɔ laban do le ri. Awa, Musa ka mɔɔ woilu bee
 kele, ka se ii la, ka ii gben, ka ii la jamanailu mira ii la. **13**
 Kɔni Isirayelikailu ma Kesurikailu ni Maakakailu gben.
 Wo le kosɔn hali bi Kesuri ni Maaka siini Isirayelikailu
 fe. **14** Lebi bɔnsɔnilu le kelen pe ma duu sɔrɔn Musa
 bolo, baa ii ce ye bɔla saraka janintailu le rɔ, mɔɔilu ye
 menilu bɔla ka janin Isirayelikailu Maari Allabatala ye.
 Allabatala jere le ka wo lahidi ta Lebi bɔnsɔnilu ye. **15**
 Musa tun ka duu do di Ruben kabila ma, bɔnsɔn bee
 ni a ta. **16** Yɔrɔ wo dan tere ye Aroweri so ri, men ye
 Arinɔn Kɔ da la. So men ye Arinɔn Kɔ dinban temala rɔ,
 wo fanan tere ye yɔrɔ wo dan do le ri. Gbasan men ye
 Medeba so laminin dɔ, wo tere ye yɔrɔ wo rɔ. **17** Hesibon
 so tere ye yɔrɔ wo rɔ, a ni a laminin soilu bee. Woilu le
 jin di: Dibɔn, Bamoti-Bahali, Beti-Bali-Meyon, Jahasi,
 Kedemɔtu, Mefata, Kiriyaṭayimi, Sibima, Sereti Sahara
 men ye dinban tindi kan, Beti-Peyɔrɔ, Beti-Jesimɔti, a
 ni Pisika koyinke. **21** Ka a la laminin so woilu kan, yɔrɔ
 menilu bee tere ye Amɔrikailu la mansa Sihon bolo ye le
 kɔrɔman, wo bee tere ye Ruben kabila ta le ri. Sihon tele
 rɔ, a la mansaso tere ye Hesibon de ri. Musa tun ka a kele
 ka se a la, ka se Madiyan jamana kuntiilu fanan na. Kuntii
 woilu tɔɔ le ko Ebi ni Rekemu ni Suru ni Huri ni Reba.
 Ii siini tere ye jamana kɔndɔ ye, kɔni ii tere ye mansa
 Sihon na fanka le kɔrɔ. **22** Isirayelikailu ka mɔɔ woilu
 kele tuma men na, ii ka mɔɔ siyaman faa fanmuru la.

Beyori dence Balami tere ye wilu do le ri. Balami tere ye
 felila le ri. **23** Juriden Ba tere ye Ruben kabila la duu
 dan de ri telebe ro. Awa, so ba ni so mesen menilu dira
 Ruben kabila ma ka a ke ii la niyoro ri, wilu le wo ri,
 bonkondola bee ni a ta. **24** Musa tun ka duu do di Kadi
 kabila fanan ma, bonkondola bee ni a ta. **25** Jaseri so ye ii
 la yoro le ro, a ni Kiliyadi jamana silu bee. Amonikailu la
 jamana fan kelen fanan ye a ro, ka wa se fo Aroweri so
 ma, ni a ye Raba so da fe. **26** Yoro wo tere ye bola Hesibon
 na, ka wa se fo Ramata Misipe ni Betonimu silu ma.
 A tere ye bola Mahanimu so la, ka wa se fo Lodabara.
27 Beti-Haramu so fanan tere ye a ro, a ni Beti-Nimira
 so ni Sukoti so ni Safon so. A ni so bee menilu tere ye
 mansa Sihon na jamana koro kond Juriden Ba dinban
 ro. Sihon na mansaso tere ye Hesibon de ri. Yoro wo ye
 Juriden Ba telebo ro. A ye wala tele kankan bolomaran do
 ka se fo Kinereti Dala ma. **28** Awa, so ba ni so mesen
 menilu dira Kadi kabila ma ka a ke ii ta ri, wilu le wo ri,
 bonkondola bee ni a ta. **29** Musa tun ka yoro di Manase
 kabila talante fanan ma, bonkondola bee ni a ta. **30** Ii la
 yoro tere ye bola Mahanimu so le la. Basan jamana bee
 tere ye a ro, a ni Jayiri la so ni biworo men ye jamana wo
 kond. Basan mansa Oki le siini tere yoro wo bee kun na
 koroman. **31** Kiliyadi jamana talante tere ye yoro wo ro
 fanan, a ni Asitaroti so ni Edereyi so. So fila wilu tere ye
 Basan mansa Oki la mansaso korilu le ri. Awa, yoro wo
 bee dira Makiri la bonkondola talante ma, denbaya bee ni
 a ta. Makiri tere ye Manase dence le ri. **32** Nba, ka Musa
 to Mowabu jamana gbekannan do, a ka ye duu ratala wo

ja. Yoro wo ye Jeriko so telebo ro, Juriden Ba ko konin. **33** Koni Musa ma yoro si di Lebi kabilailu ma. Isirayelikailu Maari Allabatala kera woilu niyoro ri, ikomin a ka lahidi ta ii ye ja men ma.

14 Awa, Alla la sarakalasela Elasari ni Nun dence Josuwe ni Isirayelikailu la kabila tiilu, woilu ka Kanaan jamana ratala Isirayelikailu tema. A kera ja men ma, wo le jin di. **2** Ii ka kalabe ke duu ratala ko ro Isirayelikailu la kabila konondo ni a talante tema, ikomin Allabatala tun ka a fo Musa ye ja men ma. **3** Yusufu bonsenilu kera kabila fila le ri, Manase kabila ni Efirayimu kabila. Musa tun ka yoro do di kabila fila ni a talante ma koroman Juriden Ba telebo ro. Koni a ma yoro si di Lebi bonsenilu le ma. A ka so dando le di woilu ma, ka a ke woilu sii diya ri. A ka so woilu laminin duu fanan di ii ma ka a ke ii la kolofenilu damanin diyailu ri. **5** Awa, Isirayelikailu ka jamana ratalan ikomin Allabatala tun ka a fo Musa ye ja men ma. **6** Lon do ro, ka Isirayelikailu to Kilikali, Yahuda kabila mo doilu nara Josuwe teren. Jefune dence Kalebu, men boni Kenisi bonkondola, ka a fo Josuwe ye ko: «Ka an to Kadesi-Baraneya ye, Allabatala kumara a la mo Musa ye ile ni nde la ko ro. A ka men fo, i ka wo lon. **7** Wo tuma, n saron da san binaanin bo. Allabatala la baaraden Musa ka n lawa ka bo Kadesi-Baraneya, ko n ye na jamana jin nakorosi. N ka n kose men ke, n tun ka menilu yen jamana kondoo, n ka woilu jafoo a ye telenbaya ro. **8** N badenma menilu wara n torofe, woilu fanan ka danteli ke. Koni ii ka men fo, wo ka jama tunagboya. Koni n ka lemeniya la n Maari Allabatala ro fewu. **9** Wo lon, Musa ka a kali n ye

ko n wara ka n taama jamana men kɔndɔ wo lakɔrɔsi kanma, ko wo le ketɔ n ni n denilu ta ri kadawu. Ko ka a masɔrɔn n ka lemeniya la n Maari Allabatala dɔ fewu.

10 A ragbɛ. Allabatala ka n kɛndɛ to fɔɔ ka na se bi ma, ikomin a ka lahidi ta ja men ma. A ka kuma wo fɔ Musa yɛ ka Isirayɛlikailu to wula kɔndɔ ye. San binaanin ni loolu le ye waati wo ni bi tɛma. Nba, n ye yan sisen. N sɔrɔn da san biseyin ni loolu le bɔ. **11** Kɔni fanka men tɛrɛ ye n na n lawa waati Musa bolo, wo fanka kelen ye n na fɔlɔ. Sebaaya ye n na ikomin n tɛrɛ ye ja men ma fɔlɔ. N di se kɛɛ kɛla, n di se baara kɛla. **12** Sisen, i ye koyinkɛ ma yɔrɔ wo di n ma, Allabatala ka men lahidi ta n yɛ wo lon. I jɛrɛ ka a men wo lon ko Anakikailu le ye jamana wo rɔ. Ii la soilu ye so bailu le ri, jin ye menilu lamininna. Kɔni ni Allabatala tora n fɛ, n di Anakikailu bɛɛ gbɛn ikomin Allabatala jɛrɛ ka a fɔ ja men ma.» **13** Nba, Josuwe ka duwawu kɛ Jefunɛ dɛncɛ Kalɛbu yɛ, ka Heburɔn so di a ma ka a kɛ a ta ri. **14** Wo rɔ haan bi, Heburɔn ye Kalɛbu bɔnsɔnilu ta le ri ka a masɔrɔn Kalɛbu ka lemeniya la Isirayɛlikailu Maari Allabatala rɔ fewu. **15** Waati taminni, Heburɔn tɛrɛ ye kilila le ko Kiriyaɔi Ariba. Wo kɔrɔ le ko Ariba la so. Ariba le tɛrɛ mɔɔ malɔnni ba ri Anakikailu rɔ. Wo bɛɛ kɔrɔ, kɛɛ banda jamana kɔndɔ.

15 Yahuda kabila ka yɔrɔ men sɔrɔn kalabe rɔ, wo tɛrɛ ye wala tele kankan bolokinin dɔ ka se fɔɔ Edɔmu jamana dan ma, ni a ye Sini wula kɔndɔ tele kankan bolokinin dɔ fan fɛ bakɛ. **2** Tele kankan bolokinin dɔ fan fɛ, yɔrɔ wo dan ye bɔla Dalaba Kɔɔjilama tele kankan bolokinin dɔ bolo fara la. **3** A ye wala Kɔsɔn Koyinkɛ tele kankan

bolokinin dɔ, ka wa se Sini. A ye bɔla ye ka wa Kadɛsi-Baraneya so tele kankan bolokinin dɔ, ka bɔ ye ka wa Hɛsirɔn so la. A ye bɔla ye ka wa Adari so la, ka bɔ ye ka wa Karika so la. 4 A ye bɔla ye ka wa Asimɔn so la, ka bɔ ye ka wa se Misiran Kɔ ma. Kɔ wo ye dan de ri ka wa se fɔɔ Kɔɔjiba ma. Wo kɛra Yahuda kabila la duu dan de ri tele kankan bolokinin dɔ fan fɛ. 5 Telebɔ rɔ fan fɛ, a dan ye Dalaba Kɔɔjilama le ri, ka wa se fɔɔ Juridɛn Ba bila diya ma Dalaba Kɔɔjilama rɔ. Tele kankan bolomaran dɔ fan fɛ, a dan ye bɔla Juridɛn Ba bila diya ye 6 ka wa se fɔɔ Bɛti-Hɔkila so ma, ka bɔ ye ka wa Bɛti-Araba so tele kankan bolomaran dɔ, ka wa se fɔɔ Bohan na kabakurun ma. Bohan tɛrɛ ye Rubɛn dɛncɛ le ri. 7 Dan ye bɔla ye ka wa Akɔri dinban tɛma ka wa se fɔɔ Debiri so ma. A ye bɔla ye ka wa tele kankan bolomaran fan fɛ ka wa se fɔɔ Kilikali so ma, mɛn jɛabɛnni Adumimu tindi la dinban tele kankan bolokinin dɔ. Dan ye wala En Sɛmɛsi kɔ ma, ka wa se En Rokɛla so ma. 8 A ye bɔla ye ka tamin Beni Hinɔmu dinban tɛmala rɔ, Jebusikailu la tindi tele kankan bolokinin fudu fan fɛ. Jerusalemu so ye tindi wo kun de rɔ. Dan ye bɔla ye ka wa fɔɔ koyinkɛ kun dɔ, koyinkɛ mɛn ye Hinɔmu dinban telebe rɔ. Koyinkɛ wo ye Refayilu la dinban tele kankan bolomaran dɔ. 9 Dan ye bɔla koyinkɛ kun dɔ ka wa fɔɔ Nɛfitoha ji bu yɔrɔ rɔ. A ye bɔla ye ka wa ɛfirɔn koyinkɛ soilu la, ka bɔ ye ka wa Bahala so la, mɛn tɔɔ fanan ko Kiriyati-Jeharimu. 10 Ka bɔ Bahala, dan ye wala telebe rɔ ka wa se fɔɔ Seyiri Koyinkɛ ma, ka bɔ ye ka tamin Yeharimu Koyinkɛ tele kankan bolomaran fudu fan fɛ. Yɔrɔ wo tɔɔ fanan ko

Kesalɔn. Dan ye bɔla ye ka wa Bɛti-Sɛmɛsi so la, ka bɔ ye ka wa Timina so la. **11** Dan ye wala Ɛkɛron so koyinkɛ tele kankan bolomaran fudu fɛ, ka bɔ ye ka wa Sikirɔn so la, ka tamin ye ka wa Bahala Koyinkɛ ma. A ye bɔla ye ka wa se fɔɔ Jabinelɛi so ma, ka bɔ ye ka wa se Kɔɔjiba ma. **12** Kɔɔji ba tɛrɛ ye dan de ri telebe rɔ. Awa, Yahuda kabila la bonkɔndɔlailu ka yɔrɔ mɛn sɔrɔn, wo danilu le wo ri. **13** Josuwe ka yɔrɔ do di Jefunɛ dence Kalebu ma Yahuda kabila la duu kɔndɔ, ikomin Allabatala ka a fɔ Josuwe ye ja mɛn ma. A ka Kiriyati Ariba so di a ma, mɛn ye kilila fanan ko Heburɔn. Ariba tɛrɛ ye Anaki fa le ri. **14** Kalebu ka Anaki bɔnsɔnilu sawa gbɛn ka ii labɔ Heburɔn so kɔndɔ. Woilu tɔɔilu ko Sesayi ni Ahiman ni Talimayi. **15** Kalebu bɔra ye ka wa Debirikalu kanma. Fɔlɔ Debiri so tɔɔ le tɛrɛ ko Kiriyati Sefɛra. **16** Wo tuma, Kalebu ka a fɔ ko: «Ni mɔɔ mɛn ka Kiriyati Seferakailu keɛ ka ii la so mira, n di n denmuso Akisa di wo tii ma ka a kɛ a muso ri.» **17** Otiniyelɛi tɛrɛ ye Kalebu dɔɔcɛ Kenasi dence le ri. Ale wara so keɛ ka a mira. Wo rɔ, Kalebu ka a denmuso di a ma ka a kɛ a muso ri. **18** Akisa seni a cɛɛ la bon na, a ka a fɔ a cɛɛ ye ko wo ka kan ka duu do jinin a fa fɛ. Wo kɔ rɔ, Akisa wara bɔ a fa fɛ. A jiira ka bɔ a la fali kan tuma mɛn na, Kalebu ka a mapininka ko: «A ye di? N ye nfen kɛ i ye?» **19** Akisa ka a fɔ ko: «I jaandi, i ye n nadiya. I ye tenkema yɔrɔilu di n ma, baa i ka duu di n ma tele kankan bolokinin de ma.» Wo rɔ, Kalebu ka sandɔ tenkema yɔrɔilu di a ma, a ni duula tenkema yɔrɔilu. **20** Yahuda kabila ka duu mɛn sɔrɔn, woilu le wo ri, bonkɔndɔla bɛɛ ni a ta. **21** Wula kɔndɔ so mɛnilu ye

tele kankan bolokinin dɔ bakɛ Yahuda kabila la duu rɔ, so
 menilu kɔnin ma jan Edɔmukailu la jamana dan na, woilu
 tɔɔ le jin di: Kabisela, Ederu, Yakuru, **22** Kina, Dimona,
 Adeyada, **23** Kedɛsi, Hasɔri, Jitinan, **24** Sifu, Telemu,
 Behalotu, **25** Hasɔri Hadata, Keriyoṭa Hɛsirɔn mɛn tɔɔ
 fanan ko Hasɔra, **26** Amama, Sema, Molada, **27** Hasɔra
 Kada, Hesimɔn, Bɛti-Pɛleta, **28** Hasara-Suwali, Bɛri-Seba,
 Bisihotiya, **29** Bahala, Hiyimu, Ɛsɛmu, **30** Elitolada, Kesili,
 Horima, **31** Sikilaka, Madimana, Sansana, **32** Lebahota,
 Silimu, Ayin, a ni Rimɔn. Wo bɛɛ ladɛnnin kɛra so ba
 muwan ni kɔnɔndɔ le ri, a bɛɛ ni a so mɛsɛnilu. **33** Yahuda
 kabila la so menilu tɛrɛ ye telebe gbɛkannan yɔrɔ rɔ,
 woilu tɔɔ le jin: Ɛsitahɔla, Sora, Asɛna, **34** Sanowa, En
 Kanimu, Tapuwa, Enamu, **35** Jaramutu, Adulamu, Soko,
 Aseka, **36** Sarayimu, Aditayimu, a ni Kedera (mɛn tɔɔ
 fanan ko Kederotayimu). Woilu bɛɛ ladɛnnin kɛra so ba
 tan ni naanin de ri, a bɛɛ ni a so mɛsɛnilu. **37** Senan,
 Hadasa, Mikidala Kada, **38** Dileyan, Misipe, Jokitɛla, **39**
 Lakisi, Bosikata, Ekilon, **40** Kabɔn, Lahimasa, Kitilisu,
41 Kederɔti, Bɛti-Dakɔn, Nama, a ni Makeda. Woilu bɛɛ
 ladɛnnin kɛra so ba tan ni wɔɔrɔ le ri, a bɛɛ ni a so
 mɛsɛnilu. **42** Libina, Etera, Asan, **43** Jɛfɛta, Asina, Nesibu,
44 Keyila, Akisibu, a ni Maresa. Woilu bɛɛ ladɛnnin kɛra so
 ba kɔnɔndɔ le ri, a bɛɛ ni a so mɛsɛnilu. **45** Ɛkɛron so
 fanan tɛrɛ ye Yahuda kabila la duu rɔ, a ni a so mɛsɛnilu
 ni a todailu. **46** So ba ni so mɛsɛn mɛnilu tɛrɛ ye Ɛkɛron
 ni Kɔɔjiba tɛma, menilu kɔnin ma jan Asidɔdi so la, woilu
 bɛɛ tɛrɛ ye a rɔ. **47** Asidɔdi so ni Kasa so fanan tɛrɛ ye a
 rɔ, a ni ii so mɛsɛnilu ni ii todailu. Yɔrɔ wo ye wala tele

kankan bolokinin dɔ fan fɛ ka wa se fɔɔ Misiran kɔ ma. A ye wala telebe rɔ fan fɛ ka wa se fɔɔ Kɔɔjiba ma. **48** Yahuda kabila la so mɛnilu tɛrɛ ye koyinkɛ ma yɔrɔ rɔ, woilu tɔɔ le jin di: Samiri, Jatira, Soko, **49** Dana, Kiriyaɗi Sana mɛn tɔɔ fanan ko Debiri, **50** Anabu, Esitemoya, Animu, **51** Kosɛni, Holɔn, a ni Kilo. Woilu bɛɛ ladɛnnin kɛra so ba tan ni kelen de ri, a bɛɛ ni a so mɛsɛnilu. **52** Araba, Duma, Esana, **53** Janimu, Beti-Tapuwa, Afeka, **54** Humeta, Kiriyaɗi Ariba mɛn tɔɔ fanan ko Heburɔn, a ni Sihɔri. Woilu bɛɛ ladɛnnin kɛra so ba kɔnɔndɔ le ri, a bɛɛ ni a so mɛsɛnilu. **55** Mahɔn, Karameli, Sifu, Juta, **56** Jisirele, Jokidehamu, Sanowa, **57** Kahini, Kibeya, a ni Timina. Woilu bɛɛ ladɛnnin kɛra so ba tan de ri, a bɛɛ ni a so mɛsɛnilu. **58** Halula, Beti-Sura, Kedɔru, **59** Marata, Beti-Anɔti, a ni Elitekɔna. Wo bɛɛ ladɛnnin kɛra so ba wɔɔrɔ le ri, a bɛɛ ni a so mɛsɛnilu. **60** Kiriyaɗi Bali mɛn tɔɔ fanan ko Kiriyaɗi-Jeharimu, a ni Raba. Wo bɛɛ ladɛnnin kɛra so ba fila le ri, a bɛɛ ni a so mɛsɛnilu. **61** So doilu tɛrɛ ye wula kɔndɔ. Woilu tɔɔ le jin: Beti-Araba, Midini, Sekaka, **62** Nibisan, Kɔɔ so, a ni En Kedi. Woilu bɛɛ ladɛnnin kɛra so ba wɔɔrɔ le ri, a bɛɛ ni a so mɛsɛnilu. **63** Yahuda kabila mɔɔilu ma se Jebusikailu gbɛnna ka ii labɔ Jerusalemu so kɔndɔ. Wo rɔ, Jebusikailu siini Yahuda kabila mɔɔilu tɛma so kɔndɔ ye haan bi.

16 Yusufu bɔnsɔnilu ka yɔrɔ mɛn sɔrɔn kalabe rɔ, wo danilu le jin di. A dan ye bɔla Juridɛn Ba le ma Jeriko so jiman yɔrɔ telebɔ rɔ, ka tamin wula kɔndɔ tɛmala rɔ, ka wa se Beteli so koyinkɛ ma yɔrɔ ma. **2** A dan tele kankan bolokinin ye bɔla ye ka wa Lusi so la, ka bɔ ye ka tamin

Atirōti so la, Arakikailu la mara rō. **3** A ye bōla ye ka wa telebe rō ka se Jafeletikailu la jamana dan ma, ka bō ye ka wa se Duula rō Beti-Hōrōn so ma, ka tamin ye ka wa Keseri so la, ka bō ye ka wa se Kōjiba ma. **4** Nba, Yusufu bōnsōnilu kera kabila fila le ri, Manase kabila ni Efirayimu kabila. Ii ka yōrō mēn sōrōn ka a kē ii ta ri, wo le wo ri. **5** Efirayimu kabila ka yōrō wo fan kelen sōrōn, bonkōndōla bēē ni a ta. Ii la yōrō dan ye bōla Atirōti Adari so le la, mēn ye telebō rō. A ye bōla ye ka wa Sandō Beti-Hōrōn so la, **6** ka bō ye ka wa Kōjiba ma, tele kankan bolomaran dō fan fē, a dan ye bōla Mikimetata so la, ka wa telebō rō ka se fōō Tanata Silo so ma, ka tamin ye ka wa Janoya so la. **7** A ye bōla Janoya ka wa Atirōti so ni Nara so la, ka tamin ye ka wa Jeriko, ka bō ye ka wa Juriden Ba ma. **8** Ka bō Tapuwa so la ka wa telebe fan fē haan Kana Kō la, ka bō ye ka wa se Kōjiba ma. Efirayimu kabila ka yōrō mēn sōrōn, wo danilu le wo ri, bonkōndōla bēē ni a ta. **9** Ka a la wo kan, ii ka so ba doilu ni woilu so mēsenilu sōrōn Manase kabila la yōrō rō. **10** Kōni Efirayimu kabila mōōilu ma Kanaankailu gbēn ka ii labō Keseri so kōndō. Wo le kosōn Kanaankailu siini Efirayimu kabila mōōilu tēma hali bi. Kōni Efirayimu kabila mōōilu ye diyagboya baara lala ii kan.

17 Manase kabila fanan ka yōrō dō sōrōn. Manase tēē ye Yusufu dence fōlō ri. Manase dence fōlō tēē ye Makiri le ri. Makiri dence tēē ye Kiliyadi ri. Makiri tēē ye kēlēden fadiyanin de ri. Josuwe tun ka Kiliyadi jamana ni Basan jamana di ale ma. **2** Manase kabila tōilu ka duu sōrōn, bonkōndōla bēē ni a ta. Bonkōndōla woilu ye

Abiyɛseri la bonkɔndɔla ri, a ni Heleka ta ni Asiriyɛla ta ni Sɛkɛmu ta ni Hefɛra ta ni Semida ta. Woilu le ye Yusufu dence Manase bɔnsɔnilu ri, a bɛɛ ni a la bonkɔndɔla. **3** Awa, Manase dence tɛɛ ye Makiri ri. Makiri dence tɛɛ ye Kiliyadi ri. Kiliyadi dence tɛɛ ye Hefɛra ri. Hefɛra dence tɛɛ ye Selofehadi ri. Selofehadi ma dence sɔrɔn fo denmusoilu gbansan. A denmusoilu tɔɔ ko Mahala ni Nowa ni Hɔkila ni Milika ni Tirisa. **4** Denmuso woilu wara Alla la sarakalasela Elasari ni Nun dence Josuwe ni Isirayɛlikailu la bonkɔndɔla tiilu tɛɛn, ka a fɔ ii ye ko: «Allabatala ka Musa jamari ko a ye niyɔrɔ do di andeilu fanan ma ikomin an badenma cɛmandeilu.» Wo rɔ, ii ka niyɔrɔ do di ii fanan ma ikomin ii badenma cɛmandeilu, ka a bɛn Allabatala la jamarili ma. **5** Wo le ka a kɛ, Manase kabila ta kɛra niyɔrɔ tan de ri Juriden Ba telebe rɔ. Niyɔrɔ woilu lara ii la niyɔrɔ fila kan Juriden Ba telebɔ rɔ, mɛnilu ye Kiliyadi jamana ni Basan jamana ri, **6** baa Manase bɔnsɔn musomandeilu ka duu sɔrɔn ikomin Manase bɔnsɔn cɛmandeilu ka duu sɔrɔn ja mɛn ma. Kiliyadi jamana kɛra Manase kabila mɔɔ gbɛɛilu ta ri. **7** Manase kabila la niyɔrɔ ye bɔla Aseri kabila la niyɔrɔ dan de la ka wa fɔɔ Mikimetata so la, mɛn ye Sɛkɛmu so telebɔ rɔ. Dan ye bɔla Mikimetata ka wa tele kankan bolokinin fan fɛ, ka wa se fɔɔ En Tapuwa wara. **8** Tapuwa so ye dan de ri Manase kabila la niyɔrɔ ni Efirayimu kabila la niyɔrɔ tɛma. Tapuwa so jɛɛ ye Efirayimu kabila ta le ri, kɔnin a laminin duu ye Manase kabila ta le ri. **9** Awa, dan ye bɔla Tapuwa so la ka wa tele kankan bolokinin dɔ fan fɛ ka se fɔɔ Kana dinban tele

kankan bolokinin fan ma. Ye so doilu tere ye Efirayimu kabila ta ri. Manase kabila la soilu ye woilu laminin na. Dan ye wala dinban wo fe a tele kankan bolomaran fan fe ka wa se fo Kojiba ma. **10** Efirayimu kabila la niyoro tere ye Kana dinban tele kankan bolokinin do. Manase kabila la niyoro tere ye dinban wo tele kankan bolomaran do. Kojiba le tere ye kabila fila bee dan di telebo ro. Aseri kabila la niyoro ye Manase kabila la niyoro tele kankan bolomaran do. Isakari kabila la niyoro ye Manase kabila la niyoro telebo ro. **11** Manase kabila la so doilu tere ye Isakari kabila la niyoro kondoo, a ni Aseri kabila ta. So woilu ye Beti-Seyan so ni Ibileyanu so le ri, a bee ni a so mesenilu. Ka a la woilu kan, Dori so tere ye Manase kabila ta le ri, a ni Endori so ni Tanaki so ni Mekido so ni Nafeti la so mesen sawa, a bee ni a moilu, a bee ni a so mesenilu. **12** Konin Manase kabila moilu ma se Kanaankailu gbenna ka ii labo so woilu kondoo. Wo le ro, Kanaankailu siini tora ye. **13** Wo bee ni a ta, Isirayelikailu ka fanka saron tuma men na, ii ka diyagboya baarailu la Kanaankailu kan. Koni Isirayelikailu ma woilu gben ka ii labo ye. **14** Lon do ro, Yusufu bonsenilu nara Josuwe teren, ka a fo a ye ko: «I ka niyoro kelen pe di andeilu ma nfenna? I ma a yen, Allabatala ra jumaya ke andeilu ye ka an ke jama siyaman ba ri.» **15** Josuwe ka a fo ii ye ko: «Ni ai ka siya fo Efirayimu kabila la koyinke ma yoro dooman ai ro, ai ye wa duu mate Peresikailu ni Refayilu la tu koroo.» **16** Yusufu bonsenilu ka a fo ko: «Tuna le, koyinke ma yoro wo dooman andeilu ro. Koni kelege sowontoro nelamanilu ye Kanaankailu bolo, menilu konin siini

Beti-Seyan dinban dɔ ni Beti-Seyan so mesenilu kɔndɔ ni Jisirele dinban dɔ.» 17 Josuwe ka a fɔ Yusufu bɔnsɔnilu ye, mɛn ye Efirayimu kabila ni Manase kabila ri ko: «Ai ka siya, ai fanka fanan ka bon. Ai ti nala danna niyɔrɔ kelen pe sɔrɔnna. 18 Koyinkema yɔrɔ ri kɛ ai ta ri, mɛn ye tu le ri. Ai ye wa a matɛɛ ka a bɛɛ muume kɛ ai ta le ri. Fanka ye Kanaankailu la. Kɛlɛkɛ sowontoro nɛɛlamanilu le ii bolo. Kɔni ai ri se ii gbɛnna.»

18 Isirayɛlikailu bɛɛ wara i jɔɔn naden Silo so kɔndɔ, ka Alla la daa make faaninbon nawuli ka a lɔ ye. Wo ka a tɛrɛn jamana bilani ii la fanka kɔrɔ. 2 Kɔni Isirayɛlikailu kabila wɔrɔnwula tun ma niyɔrɔ duu sɔrɔn fɔlɔ. 3 Josuwe ka a fɔ Isirayɛlikailu ye, ko, «Allabatala, ai failu Alla ka duu mɛn don ai bolo, ai ri ta ko bɔrɔ kɛ haan waati juman wa? 4 Ai ye cɛɛilu suwandi kabilailu bɛɛ rɔ, kabila kelen cɛɛ sawa. N di woilu lawa jamana yɔrɔɛilu bɛɛ rataamala. Jamana ye ja mɛn ma, ii ri wo bɛɛ seɓɛ an demɛn kanma jamana ratallala. Ii wa ban wo bɛɛ seɓɛla, ii ri na n tɛrɛn yan. 5 Ai ri jamana ratallan yɔrɔ wɔrɔnwula ri. Yahuda kabila ri to ii la niyɔrɔ rɔ tele kankan bolokinin dɔ. Yusufu bɔnsɔnilu ri to ii la niyɔrɔ rɔ tele kankan bolomaran dɔ. 6 Ai ye niyɔrɔ wɔrɔnwula wo tɔɔmasere ja seɓɛ, ka na a di n ma. N di kalabe kɛ ai la kabila kelen kelenna ye an na Maari Allabatala jɔkɔrɔ. 7 Kɔni Lebi bɔnsɔnilu le ti nala niyɔrɔ sɔrɔnna jamana kɔndɔ ai tɛma, baa ii ye Allabatala la sarakalaselailu le ri, baa Allabatala la sarakalase ye ii cɛ le ri. Kadi kabila ni Ruben kabila ni Manase kabila talantɛ, woilu ra ii la niyɔrɔ sɔrɔn Juriden Ba teleɓɔ rɔ. Allabatala la baaraden Musa ka ii la niyɔrɔ di ii ma.» 8 Nba, ii ka

mɔɔ menilu suwandi ka wa jamana ragbe, woilu ka ii
 raben wali kanma. Sani ii ye wa, Josuwe ka jamarili di
 ii ma ko: «Ai ye wa jamana rataama, ka a ragbe kosebe.
 Jamana ye ja men ma, ai ye wo sebe ka na n teren yan.
 N di kalabe ke Allabatala jakoro Silo yan, sa bee ri a ta
 soron.» **9** Ii bora ye ka wa jamana rataama. Jamana ye ja
 men ma, ii ka wo bee sebe kitabu lamininnin do, ka so bee
 tooilu fanan sebe, ka jamana ratala yoro woronwula ri. Ii
 banni wo la, ii ka ii kose ka na Josuwe teren daa make
 diya Silo. **10** Josuwe ka kalabe ke Allabatala jakoro Silo,
 ka jamana ratalan Isirayelikailu tema, kabila bee ni a ta.
11 Kalabe ka niyoro folo men ta, wo kera Beniyaminu
 kabila ta le ri, bonkondola bee ni a ta. Niyoro wo kera
 Yahuda kabila la niyoro ni Yusufu bonsonilu la niyoro
 tema. **12** Tele kankan bolomaran do fan fe, niyoro wo
 dan tere ye bola Juriden Ba le ma, ka wa tamin Jeriko so
 tele kankan bolomaran fudu fe, ka wa telebe ro ka tamin
 koyinke ma yoro fe, ka wa se foo wula kondɔ Beti-Abeni
 so da fe. **13** A ye bola ye ka wa tamin Lusi so tele kankan
 bolokinin fudu fe. Lusi ye kilila fanan ko Beteli. Dan ye
 bola ye ka wa Atiroti Adari so la, men ye koyinke kun
 do Beti-Horon duula ro so tele kankan bolokinin do. **14**
 Koyinke wo telebe ro, dan ye tamin ka wa tele kankan
 bolokininma fan fe ka se foo Kiriyati Bali ma, men ye
 kilila fanan ko Kiriyati-Jeharimu. A ye Yahuda kabila la so
 do le ri. Awa, Beniyaminu kabila la niyoro dan de tere wo
 ri telebe ro. **15** Tele kankan bolokinin do, a dan ye bola
 Kiriyati-Jeharimu so da la ka wa telebe ro fan fe ka se foo
 Nefitoha ji bo yoro ro. **16** A ye bola ye ka wa se koyinke

sen ma, koyinke men lɔni Beni Hinomu dinban da fe. Yoro wo ye Refayilu la dinban tele kankan bolomaran do. Dan ye bola ye ka tamin Hinomu dinban tema Jebusikailu la tindi tele kankan bolokinin fudu fe, ka wa se fɔɔ En Rokela so ma. **17** A ye bola En Rokela ka wa tele kankan bolomaran fan fe ka se fɔɔ En Semesi ma, ka bo ye ka wa Keliyota so la. So wo nabenni Adumimu tindi la. Dan ye bola ye ka wa Bohan na kabakurun na. Bohan tere ye Ruben dence le ri. **18** Dan ka a tamin Araba koyinke jakoro a tele kankan bolomaran fan fe, ka jii Araba kondɔ **19** ka wa Beti-Hokila koyinke tele kankan bolomaran fudu fe. A ye bola ye ka wa se Dalaba Kojilama ma tele kankan bolomaran do, Juriden Ba ye bilala Dala wo ro yoro men. Dan de tere woilu ri tele kankan bolokinin do. **20** Juriden Ba tere ye dan de ri telebo ro. Awa, Beniyaminu kabila la bonkondolailu ka niyoro men saron, wo danilu le wo ri a fan bee ro. **21** Beniyaminu bonkondola la soilu le jin di: Jeriko, Beti-Hokila, Emeka Kesis, **22** Beti-Araba, Semarayimu, Beteli, **23** Abimu, Para, Ofira, **24** Kefara Hamoni, Ofini, a ni Keba. Wo bee ladennin ye so ba tan ni fila le ri, a bee ni a so mesenilu. **25** So menilu lara woilu kan, woilu le jin: Kibeyon, Rama, Beeroti, **26** Misipa, Kefira, Mosa, **27** Rekemu, Iripeli, Tarala, **28** Sela, Helefu, Kibeya, Kiriya a ni Jebusikailu la so, ni a ye Jerusalemu ri. Wo bee ladennin ye so ba tan ni naanin de ri, a bee ni a so mesenilu. Beniyaminu kabila ka niyoro men saron ka a ke ii ta ri, wo le wo ri, bonkondola bee ni a ta.

19 Kalabe ka niyoro filana men ta, wo kera Simeyon kabila ta le ri, bonkondola bee ni a ta. Ii la niyoro

lamininni Yahuda kabila la duu le la. **2** So menilu tere ye ii la niyoro ro, woiu le jin: Beri-Seba, Molada, **3** Hasara-Suwali, Baala, Esemu, **4** Elitolada, Betulu, Horima, **5** Sikilaka, Beti-Marikaboti, Hasara-Susa, **6** Beti-Lebabota, a ni Saruwen. Woiu bee ladennin ye so ba tan ni sawa ri, a bee ni a so mesenilu. **7** So menilu lara woiu kan, woiu ye Ayin ni Rimon di, a ni Etera ni Asan. So ba naanin de woiu ri, a bee ni a so mesenilu. **8** So mesen menilu bee ye so woiu laminin do, woiu fanan ye a ro, ka wa se foo Baalata Beri so ma, men too fanan ko Nekebi Ramati. Simeyon kabila ka niyoro men saron, woiu le wo ri, bonkondola bee ni a ta. **9** Awa, ikomin Yahuda kabila la niyoro tun ka bon ii ma, Josuwe ka a fan do ta ka wo ke Simeyon kabila ta ri. Wo le koson Simeyon kabila la niyoro lamininni de Yahuda kabila la duu la. **10** Kalabe ka niyoro sawanan men ta, wo kera Sabulon kabila ta le ri, bonkondola bee ni a ta. Ii la niyoro dan tere ye wala foo Sarida so la. **11** A ye bola ye ka wa telebe fan fe ka wa se foo Mareyali so ma, ka bo ye ka wa Dabeseta so la, ka bo ye ka wa dinban ma, men ye Jokineyamu so telebo ro. **12** Ka bo Sarida so fan gbera fe, dan tere ye wala telebo fan fe ka wa se Kisilota Tabori mara ma, ka bo ye ka wa Daberata so la, ka tamin ye ka wa foo Jafiya so la. **13** A ye bola ye ka wa telebo fan fe, ka wa se foo Kati-Heferi so ni Eti Kasini so la, ka bo ye ka wa Rimon so la, ka tamin ye ka wa Neya so la. **14** Dan ye taminna Neya so tele kankan bolomaran do ka wa Hanaton so la, ka bo ye ka wa dan Ifita Eli dinban do. **15** So ba tan ni fila le tere Sabulon kabila la niyoro wo ro, a bee ni a so mesenilu. So tan

ni fila doilu le jin: Katati, Nahalali, Simirɔn, Idala, a ni Betilehemu. **16** Sabulɔn kabila ka niyɔrɔ mɛn sɔrɔn, a ni a so bailu ni a so mɛsɛnilu, woilu le wo ri, bonkɔndɔla bɛɛ ni a ta. **17** Kalabe ka niyɔrɔ naaninnan mɛn ta, wo kɛra Isakari kabila ta le ri, bonkɔndɔla bɛɛ ni a ta. **18** Ii la niyɔrɔ soilu le jin di: Jisirele, Kesulɔta, Sunɛmu, **19** Hafarayimu, Siyɔn, Anaharati, **20** Rabita, Kisiyɔn, Ebɛsi, **21** Remɛta, En Kanimu, En Hada, a ni Beti-Pasesa. **22** Ii la niyɔrɔ dan de tɛrɛ sela Tabɔri koyinkɛ ma, ka bɔ ye ka wa Sahasuma so la, ka bɔ ye ka wa Beti-Sɛmɛsi so la, ka bɔ ye ka wa dan Juriden Ba la. So ba tan ni wɔrɔ tɛrɛ ye ii la niyɔrɔ rɔ, a bɛɛ ni a so mɛsɛnilu. **23** Isakari kabila ka niyɔrɔ mɛn sɔrɔn, a ni a so bailu ni a so mɛsɛnilu, woilu le wo ri, bonkɔndɔla bɛɛ ni a ta. **24** Kalabe ka yɔrɔ loolunan mɛn ta, wo kɛra Aseri kabila ta le ri, bonkɔndɔla bɛɛ ni a ta. **25** Ii la niyɔrɔ soilu le jin: Hɛlikata, Hali, Betɛn, Akisafu, **26** Alameleka, Amadi, a ni Misala. Ii la niyɔrɔ telebe rɔ, dan ye wala Karamɛli koyinkɛ ni Sihɔri Libinati la. **27** A ye bɔla ye ka wa Beti-Dakɔn fan fɛ telebɔ rɔ, ka wa se fɔɔ Sabulɔn kabila la niyɔrɔ dan ma, a ni Ifita Eli dinban ma. A ye bɔla ye ka wa tele kankan bolomaran fan fɛ, ka wa se Beti-Emɛki so ma, a ni Neyɛli so ma. A ye bɔla ye ka wa sila kolo kelen wo kan, ka tamin Kabuli so la, a ni Abidɔn so ni Rehobu so ni Hamɔn so ni Kana so, ka wa dan Sidɔn so ba da la. **29** Dan ye bɔla ye ka wa Rama so, ka wa se Tiri so ma, mɛn lamininni jin na. A ye bɔla ye ka tamin Hosa so fan fɛ ka wa dan Kɔɔjiba la so doilu tɔrɔfɛ, Akisibu mara rɔ. **30** Yɔrɔ wo so bɛɛ ladennin kɛra so ba muwan ni fila le ri, a bɛɛ ni a so

mesenilu. **31** Aseri kabila ka niyoro men saron, a ni a so bailu ni a so mesenilu, woilu le wo ri, bonkondola bee ni a ta. **32** Kalabe ka niyoro warona men ta, wo kera Nafitali kabila ta le ri, bonkondola bee ni a ta. **33** Ii la niyoro dan tere ye bola Helefu so ni jiriju ba le la, ni a ye Sananimu so da la, ka wa Adami Nekebu so la. A ye bola ye ka wa Jabuneyeli so la, ka bo ye ka wa Lakumu so la, ka bo ye ka wa dan Juriden Ba la. **34** Wo ko ro, dan tere ye wala telebe fan fe ka tamin Asinoti Tabori so la ka wa se Hukoki so ma. Sabulon kabila la niyoro tere ye dan de ri tele kankan bolokinin do. Aseri kabila la niyoro tere ye dan de ri telebe ro. Juriden Ba tere ye dan de ri telebo ro. **35** Ii la niyoro so menilu lamininni jin na, woilu le jin: Sidimu, Seri, Hamati, Rakata, Kinereti, **36** Adama, Rama, Hasori, **37** Kedesi, Edereyi, En Hasori, **38** Yiron, Mikidali Eli, Horemu, Beti-Anati, a ni Beti-Semesi. Wo bee ladennin kera so ba tan ni konondo le ri, a bee ni a so mesenilu. **39** Nafitali kabila ka niyoro men saron, a ni a so bailu ni a so mesenilu, woilu le wo ri, bonkondola bee ni a ta. **40** Kalabe ka niyoro wonwulana men ta, wo kera Daan kabila ta le ri, bonkondola bee ni a ta. **41** Ii la niyoro soilu le jin: Sora, Esitahola, Iri Semesi, **42** Saalabin, Ajalon, Jitila, **43** Elon, Timina, Ekeron, **44** Eliteke, Kibeton, Baalata, **45** Jehuda, Bene Beraka, Kati-Rimon, **46** Jarakon tenkeilu, Rakon, a ni duu men ye Jafa so laminin do. **47** Daan kabila ka niyoro men saron, a ni a so bailu ni a so mesenilu, wo le wo ri, bonkondola bee ni a ta. Koni ii la duu basira le ii la. Wo ko ro, ii wara Lesemu so kele. Ii ka so mira ka sokondo moailu bee faa fanmuru la, ka ii sii

ye. Ii ka ii benba tɔɔ la so wo la, ka a kili ko Daan. **49** Nba, Isirayelikailu banda jamana bɛɛ ratallala tuma mɛn na, ii ka niyɔrɔ do di Nun dence Josuwe fanan ma. **50** A ka so mɛn ninin ii fɛ, ii ka wo di a ma ikomin Allabatala ka a fɔ ja mɛn ma. Ii ka Timinata Sera so le di a ma, mɛn ye Efirayimu kabila la koyinke ma yɔrɔ rɔ. Josuwe ka so wo lɔ kokura ka a sii ye. **51** Awa, Alla la sarakalasela Elasari ni Nun dence Josuwe ni Isirayelikailu la nɛmɔɔilu ka kalabe kɛ ka niyɔrɔ do di kabila kelen kelenna bɛɛ ma. Ii ka kalabe wo kɛ Allabatala jakɔrɔ a la faaninbon da la Silo. Ii ka jamana bɛɛ ratallan ka ban wo ja le ma.

20 Allabatala ka a fɔ Josuwe ye ko: **2** «I ye a fɔ Isirayelikailu ye ko ii ye so doilu suwandi ka ii kɛ makandanni soilu ri, ikomin n ka a fɔ ai ye ja mɛn ma ka fara Musa la. **3** Ni mɔɔ do filira ka mɔɔ faa, ka a tɛrɛn a ma a lawuli a ma, wo tii ri se a borila ka wa a jɛrɛ makandanni so woilu la. Wo rɔ, a ri a jɛrɛ tala sayabatɔ sɔrɔn nɔɔn na, mɛn ka kan ka wo ta sara. **4** Ni mɔɔfaala ka a bori ka wa so woilu do la, a wa se ye, a ye a lɔ so donda la fɔlɔ. Ko mɛn taminni, a ri wo jafɔ so mɔɔbakɔrɔilu ye ye. Woilu ri a ladon so kɔndɔ ka siibon di a ma. A ri to ii wara ye. **5** Ni sayabatɔ ta saralila ka mɔɔfaala kɔsaran fɔɔ so kɔndɔ, sokɔndɔ mɔɔilu kana mɔɔfaala don wo bolo, baa mɔɔfaala ma mɔɔ wo faa a lagboyajɛ ma. A ka a faa le, a ma a lawuli a ma. **6** Mɔɔfaala ye to so kɔndɔ ye fɔɔ jama wa ban a la kititɛɛla ka a fɔ ko tɔja wo rɔ, ko a ma a lawuli a ma ka mɔɔ wo faa. Ii wa ban kiti wo tɛɛla, a ye to so kɔndɔ ye fɔlɔ fɔɔ Alla la sarakalasela kuntiiba wa sa, mɛn kɔnin ye kuntiibaya la waati wo la. Ni wo sara, mɔɔfaala ri se a

kɔsɛla a jɛɛ wara, a ka a bori ka bɔ so mɛn kɔndɔ.» 7 Awa, Isirayɛlikailu ka so sawa bila a dan na Juridɛn Ba telebe rɔ ka ii kɛ makandanni soilu ri. Ii ka Kedɛsi suwandi a ni Sɛkɛmu ni Kiriyati Ariba. Kedɛsi, mɛn ye Kalile mara rɔ, wo ye Nafitali kabila la duu koyinkɛ ma yɔrɔ le rɔ. Sɛkɛmu ye Efirayimu kabila la duu koyinkɛ ma yɔrɔ rɔ. Kiriyati Ariba ye kilila fanan ko Heburɔn. Wo ye Yahuda kabila la duu koyinkɛ ma yɔrɔ rɔ. 8 Ii ka so sawa fanan bila a dan na Juridɛn Ba kɔma, Jeriko so telebɔ rɔ. Ii ka Bɛsɛri suwandi, a ni Ramɔtu ni Kolan. Bɛsɛri ye wula kɔndɔ Rubɛn kabila la duu rɔ. Wula wo ye gbekannan ba rɔ ye. Ramɔtu ye Kadi kabila la duu rɔ Kiliyadi jamana kɔndɔ. Kolan ye Manase kabila la duu rɔ Basan jamana kɔndɔ. 9 Isirayɛlikailu ka so woilu suwandi ka ii kɛ makandanni soilu ri. Ni Isirayɛlika do wala Isirayɛlikailu la london do ka mɔɔ do faa ka a tɛrɛn a ma a lawuli a ma, wo tii ri se a borila ka wa a jɛɛ makandan so woilu do kɔndɔ ka a jɛɛ tala sayabato sɔrɔn jɔɔn wo la, mɛn ka kan ka wo ta sara. A ri to ye sa a kana faa sani a la kiti ye ban tɛɛla.

21 Lebi bɔnsɔnilu la kabila kuntiilu wara Alla la sarakalasela Elasari ni Nun dence Josuwe tɛrɛn ye, a ni Isirayɛlika doilu la kabilailu kuntiilu. 2 Ii wara woilu tɛrɛn Silo so kɔndɔ Kanaan jamana rɔ. Ii ka a fɔ ii ye ko: «Allabatala ka jamarili di ka fara Musa la ko so doilu ye di an ma, mɛnilu ri kɛ an siiyɔrɔilu ri. Ko duu fanan ye di an ma so woilu laminin dɔ, mɛn di kɛ an na kolofenilu damajinin diyailu ri.» 3 Nba, ka bɛn Allabatala la jamarili wo ma, Isirayɛlikailu ka so doilu ni woilu kolofenilu damajinin diyailu di Lebi bɔnsɔnilu ma. So woilu tɛɛ ye

Isirayelika doilu la duukoloilu kan. **4** Matɛɛli ka Kohati la bonkɔndɔla fɔlɔ mira. Wo rɔ, Isirayelikailu ka so tan ni sawa di Alla la sarakalasela Haruna la denbaya ma, baa Haruna la denbaya tɛrɛ ye Kohati la bonkɔndɔla fan kelen de ri. Ii ka so mɛnilu di, woilu ye Yahuda kabila la duu rɔ, a ni Simeyɔn kabila ta, ni Beniyaminu kabila ta. **5** Isirayelikailu ka so tan de di Kohati la bonkɔndɔla tɔilu ma. So woilu ye Efirayimu kabila la duu rɔ, a ni Daan kabila ta, ni Manase kabila talantɛ ta. **6** Ii ka so tan ni sawa fanan di Kerisɔn na bonkɔndɔla ma. So woilu ye Isakari kabila la duu rɔ, a ni Aseri kabila ta, ni Nafitali kabila ta, ni Manase kabila talantɛ ta, wo mɛn ye Basan jamana rɔ. **7** Ii ka so tan ni fila le di Merari la bonkɔndɔla ma. So woilu ye Rubɛn kabila la duu rɔ, a ni Kadi ta ni Sabulɔn ta. **8** Isirayelikailu ka so woilu di Lebi bɔnsɔnilu ma, a bɛɛ ni a kolofenilu damapinin diyailu. Ii ka a kɛ ten ka a bɛn Allabatala la jamarili ma, a ka mɛn di ka fara Musa la. **9** Awa, Haruna la denbaya bɔni Kohati la bonkɔndɔla le rɔ, mɛn ye Lebi bɔnsɔnilu rɔ. Isirayelikailu ka kalabe kɛ tuma mɛn na, kala ka Kohati la bonkɔndɔla fɔlɔ le ta. Wo rɔ, Isirayelikailu ka soilu di Haruna la denbaya fɔlɔ ma. Ii ka so doilu di ii ma Yahuda kabila la duu rɔ, a ni Simeyɔn kabila ta. **11** Ii ka Kiriyaɗi Ariba so ni a laminin duu di ii ma. So wo ye Yahuda kabila la duu koyinkɛ ma yɔrɔ rɔ. A tɔɔ lani tɛrɛ Ariba la, mɛn ye Anaki fa ri. Kɔni a tɔɔ le sisen ko Heburɔn. **12** Kɔni Heburɔn so sɛnɛilu ni a so mɛsɛnilu tun dira Jefunɛ dence Kalebu ma fɔlɔ ka a kɛ a ta ri. **13** Heburɔn tɛrɛ makandanni so do le ri. Ii ka Heburɔn so di Alla la sarakalasela Haruna la denbaya ma, ka Libina

so la wo kan, a ni Jatira ni Esitemoha, **15** Holɔn ni Debiri ni Ayin ni Juta a ni Beti-Semesi. Wo bee ladennin kera so kɔnɔndɔ le ri, a bee ni a kolofenilu damaninin diyailu. So woilu bee ye Yahuda kabila la duu rɔ, a ni Simeyɔn kabila ta. **17** Ii ka Kibeyɔn ni Keba fanan di ii ma, a ni Anatɔti ni Alamɔn. Wo bee ladennin kera so naanin de ri, a bee ni a kolofenilu damaninin diyailu. So naanin wo bee ye Beniyaminu kabila la duu rɔ. **19** Awa, Haruna la denbaya, Alla la sarakalaselailu kɔnin, ii ka so tan ni sawa sɔrɔn, a bee ni a kolofenilu damaninin diyailu. **20** Wo kɔ rɔ, Isirayelikailu ka soilu di Lebi bɔnsɔn Kohati la bonkɔndɔla denbaya tɔilu ma. So woilu ye Efirayimu kabila la duu le rɔ. **21** Ii ka Sekemu so di ii ma ye, mɛn ye Efirayimu kabila la duu koyinke ma yɔrɔ rɔ. Sekemu ye makandanni so le ri. Ii ka Keseri so fanan di ii ma, a ni Kibisayimu ni Beti-Hɔrɔn. Wo bee ladennin kera so naanin de ri, a bee ni a kolofenilu damaninin diyailu. **23** Ii ka so doilu di ii ma Daan kabila la duu rɔ fanan. Ii ka Eliteke di ii ma ye, a ni Kibetɔn ni Ajalɔn ni Kati-Rimɔn. Wo bee ladennin kera so naanin de ri, a bee ni a kolofenilu damaninin diyailu. **25** Ka a la wo kan, ii ka so doilu fanan di ii ma, Manase kabila talantɛ la duu rɔ, Tanaki a ni Kati-Rimɔn kɔnin. Wo bee ladennin kera so fila le ri, a bee ni a kolofenilu damaninin diyailu. **26** Nba, Isirayelikailu ka so tan woilu di Kohati la bonkɔndɔla denbaya tɔilu ma, a bee ni a kolofenilu damaninin diyailu. **27** Wo kɔ rɔ, Isirayelikailu ka so doilu di Lebi bɔnsɔn Kerisɔn la bonkɔndɔla ma Manase kabila talantɛ la duu rɔ, mɛn ye telebɔ rɔ. Ii ka Kolan di ii ma. Kolan ye makandanni so

do le ri. A ye Basan jamana rɔ. Ii ka Besetera fanan di ii ma. Wo bɛɛ ladennin kɛra so fila ri, a bɛɛ ni a kolofenilu damaninin diyailu. **28** Ii ka so doilu fanan di ii ma Isakari kabila la duu rɔ. Ii ka Kisiyɔn di ii ma ye, a ni Daberata ni Jaramutu ni En Kanimu. Wo bɛɛ ladennin kɛra so naanin de ri, a bɛɛ ni a kolofenilu damaninin diyailu. **30** Ka a la woilu kan, ii ka so doilu di ii ma Aseri kabila la duu rɔ. Ii ka Misala di ii ma ye, a ni Abidon ni Helikata ni Rehobu. Wo bɛɛ ladennin kɛra so naanin de ri, a bɛɛ ni a kolofenilu damaninin diyailu. **32** Ii ka so doilu fanan di ii ma Nafitali kabila la duu rɔ. Ii ka Kedesi di ii ma ye, men ye makandanni so do ri. Kedesi ye Kalile mara rɔ. Ii ka Hamotu Dori so la wo kan, a ni Karitan. Wo bɛɛ ladennin kɛra so sawa le ri, a bɛɛ ni a kolofenilu damaninin diyailu. **33** Nba, Isirayelikailu ka so tan ni sawa woilu di Kerison kabila ma, a bɛɛ ni a kolofenilu damaninin diyailu. **34** Wo kɔ rɔ, Isirayelikailu ka so doilu di Lebi bɔnsɔnilu toilu fanan ma, men ye Merari la bonkɔndɔla ri. Ii ka Jokineyamu so di ii ma Sabulon kabila la duu rɔ, ka Karita so la wo kan, a ni Dimina ni Nahalali. Wo bɛɛ ladennin kɛra so naanin de ri, a bɛɛ ni a kolofenilu damaninin diyailu. **36** Ii ka soilu fanan di ii ma Ruben kabila la duu rɔ. Ii ka Beseri di ii ma ye, ka Jahasi so la wo kan, a ni Kedemotu, a ni Mefata. Wo bɛɛ ladennin kɛra so naanin de ri, a bɛɛ ni a kolofenilu damaninin diyailu. **38** Ii ka soilu fanan di ii ma Kadi kabila la duu rɔ. Ii ka Ramotu di ii ma ye, men ye makandanni so do ri. A ye Kiliyadi jamana rɔ. Ii ka Mahanimu so la wo kan, a ni Hesibon ni Jaseri. Wo bɛɛ ladennin kɛra so naanin de ri, a bɛɛ ni a

kolofenilu damaninin diyailu. **40** Nba, Isirayelikailu ka so tan ni fila woilu di Lebi bɔnsɔn toilu ma, Merari la bonkɔndɔla kɔnin. **41** Lebi bɔnsɔnilu ka so menilu sɔrɔn Isirayelikailu la niyɔrɔilu rɔ, wo bɛɛ ladennin kɛra so binaanin ni so seyin de ri, a bɛɛ ni a kolofenilu damaninin diyailu. **42** So wo bɛɛ dira ii ma, a bɛɛ ni a kolofenilu damaninin diyailu. **43** Nba, Allabatala ka jamana wo bɛɛ di Isirayelikailu ma, ikomin a tun ka lahidi ta ii benbailu yɛ ɲa mɛn ma. Isirayelikailu ka jamana mira ka a kɛ ii siiyɔrɔ ri. **44** Allabatala ka hɛrɛ kɛ ii yɛ ii laminin dandeilu bɛɛ rɔ, ikomin a ka lahidi ta ii benbailu yɛ ɲa mɛn ma. A ka sebaya di ii ma ii juuilu bɛɛ kan. Woilu si ma se ii lɔla ii ɲɛ. **45** Allabatala ka lahidi menilu ta Isirayelikailu yɛ, a ka wo bɛɛ dafa. Lahidi kelen ma to ni a ma mɛn dafa.

22 Nba, Josuwe ka Ruben kabila makili, a ni Kadi kabila ni Manase kabila talantɛ. **2** A ka a fɔ ii yɛ ko: «Allabatala la baaraden Musa ka jamarili menilu di, ai ra wo bɛɛ kɛ kopuma. N ka jamarili menilu di, ai ra wo bɛɛ fanan kɛ a ɲa ma. **3** Waati jan kɔrɔ haan bi, ai ma ai ban ai badenma Isirayelikailu demenna. Ai Maari Allabatala ka ai lɔ mɛn kɛla, ai ra wo kɛ. **4** Ai Maari Allabatala ka lahidi ta ko a ri ai badenmailu lasii hɛrɛ rɔ yan. Sisen, a ra lahidi wo dafa. Nba, sisen ai ye ai kɔsɛ ka wa ai jɛrɛ la duu kan, Musa ka mɛn di ai ma Juridɛn Ba telebɔ rɔ. **5** Kɔni Musa ka a fɔ ai ye ko ai ye ai Maari Allabatala kanin kɔsɛbɛ, ko ai ye a la sila taama. Ko ai ye a la jamariliilu bɛɛ mira ka woilu kɛ. Ko ai ye ai fasa a ma. Ko ai ye a bato ai jusukun bɛɛ la, a ni ai sɛɛbɛ bɛɛ la. Ai ye jamarili ni sariya woilu latelen kɔsɛbɛ.» **6** Josuwe banni wo fɔla, a ka duwawu

ke ii ye, ka sila di ii ma. A ka a fɔ ko: «Ai ra nanfulu
 ba sɔrɔn. Ai ye wa woilu ri ai wara. Kolofen siyaman
 ye ai bolo, a ni wodigbeilu ni saninilu ni sulanɛilu ni
 nɛɛfin. Faanin siyaman fanan ye ai bolo. Ai ka nanfulu
 wo bɛɛ mira ai juuilu le la. Sisen, ai ye wa woilu ratala
 ai ni ai badenmailu tɛma.» Wo rɔ, ii ka ii kɔsɛ ka wa ii
 wara. Musa tun ka duu do di Manase kabila talantɛ ma
 Basan mara rɔ, Juridɛn Ba telebo rɔ. Josuwe le ka duu
 do di kabila wo talantɛ tɔ kelen ma Juridɛn telebe rɔ, ii
 badenma Isirayɛlika tɔilu tɛma. **9** Rubɛn kabila mɔɔilu ni
 Kadi kabila mɔɔilu ni Manase kabila talantɛ mɔɔilu bɔra
 Isirayɛlika tɔilu fɛ Silo so kɔndɔ, ni a ye Kanaan jamana
 rɔ. Ii ka sila mira ka wa ii wara Kiliyadi jamana rɔ. Yɔrɔ
 wo le dira ii ma, ka a ke ii ta ri, ikomin Allabatala ka a fɔ
 jɛn mɛn ma ka fara Musa la. **10** Ii se mɛn kɛni Kelilɔti, ii
 ka saraka janin diya belebele ba do lɔ Juridɛn Ba dala
 Kanaan jamana rɔ ye. **11** A fɔra Isirayɛlika tɔilu ye ko
 Rubɛn kabila ni Kadi kabila ni Manase kabila talantɛ ka
 saraka janin diya belebele ba do lɔ Juridɛn Ba dala Kanaan
 jamana rɔ Kelilɔti tɔrɔfɛ. **12** Ii ka wo mɛn tuma mɛn
 na, ii bɛɛ ka ii jɔɔn naden Silo, ko ii watɔ kabila woilu
 kelɛla. **13** Isirayɛlikailu ka Alla la sarakalasela Elasari
 dence Finehasi kelaya, ko a ye wa Rubɛn kabila ni Kadi
 kabila ni Manase kabila talantɛ tɛrɛn ye Kiliyadi jamana
 rɔ. **14** Ii ka jama jɛmɔɔ mɔɔ tan lawa a fɛ, kabila kelen
 jɛmɔɔ kelen. Jɛmɔɔ tan woilu bɛɛ ye denbaya kuntiilu le
 ri Isirayɛlikailu la bonkɔndɔlailu tɛma. **15** Woilu wara
 Rubɛn kabila ni Kadi kabila ni Manase kabila talantɛ tɛrɛn
 Kiliyadi, ka a fɔ ii ye ko: **16** «Allabatala la mɔɔilu bɛɛ ka a

fo ko ai ra bo Allabatala la sila kan, ka saraka janin diya lo ai jere ye. Ko nfenna ai ka kojuu ba jin ke Isirayelikailu Maari Alla la? Ko nfenna ai ra murunti Allabatala kanma ten? **17** An tere ra tinani men ke Peyori ye, wo dooman wa? Adon, haan bi an tere ma an naseninya wo julumun na ko ma hali a ra fitinna jankaro lana Allabatala la jama bee ma. **18** Ko a ye di? Ko ai ye bola Allabatala la sila kan wo ro sisen wa? Ko ni ai muruntira Allabatala kanma bi, sini a ri dimin Isirayelikailu jama bee ma. **19** Ko ni a ye ai jana ko ai la jamana ma ben Allabatala bato le ma, ai ye ai kose a la jamana ma, a la daa make faaninbon loni men kondɔ. Ko ai ye wa ai sii andeilu fe ye. Ko koni ai kana saraka janin diya gberɛ lo ai jere ye, ka wo la an na Maari Allabatala ta kan. Ko ai kana murunti Allabatala kanma ten, wala ka murunti andeilu ma. **20** Ko ai jere ka a lon ko Serahi dence Akan ka kojuu ba ke waati taminni, baa a ka fen do ta, Allabatala tun ka ton sii men tala. Ko Allabatala la mone ma se Isirayelikailu bee ma wo ro wa? Ko Akana kelen ma faa a la kojuu kosen de?» **21** Ruben kabila ni Kadi kabila ni Manase kabila talante ka kabila gberɛilu la bonkondolailu nemɔoilu jabi. **22** Ii ka a fo ko: «Alla le ye Sebetii ri, ale le ye Allabatala ri! Alla le ye Sebetii ri, ale le Allabatala ri! Ale ka a lon andeilu ka saraka janin diya lo kun men na. Fo Isirayelikailu fanan ye a lon. Ni a kera kojuu ba le ri Allabatala ma, wala murunti ko ri a kanma, ii ka kan ka an halaki bi. **23** An ma saraka janin diya wo lo an bo kanma Allabatala la sila kan. An ma a lo sarakailu janinta kanma, wala ka suman sarakailu wala jususuma sarakailu bo a kan. Ni an ka a lo

kun woilu le la, Allabatala jere ye wo hake bo an do. **24** Koni wo ko te. An ka a lo hamin de koson, baa an silanni de ko ai bonsenilu kana a fo an bonsenilu ye sini nato ko: «De numan ye ai ni Isirayelikailu Maari Allabatala tema? **25** Allabatala jere le ma Juriden Ba bila an ni ai Ruben kabila ni Kadi kabila moilu tema wa? Ai niyoro foyi le te Allabatala fe.» Nba, ni wo kera, ai bonsenilu ri ke sababu ri an bonsenilu ri Allabatala bato boloka. **26** Wo le koson an ka a fo ko an di saraka janin diya jin lo. Koni an ma a lo ko an ye saraka janintailu janinna a kan, wala ka saraka gberailu bo a kan. **27** An ka a lo le, sa a ri ke sereya ri ai ni andeilu tema, a ni ai bonsenilu ni an bonsenilu tema, ko andeilu fanan ye Allabatala jakoro. Ko an fanan ye an na saraka janintailu janinna ye, ka an na saraka gberailu ni jususuma sarakailu fanan bo a ye ye. Saraka bo diya wo ri ke sababu ri, ai bonsenilu ti nala a folo an bonsenilu ye sini nato ko, «ai niyoro foyi te Allabatala fe.» **28** An ka a fo ko lon do ro ni ii ka kuma wo fo an ye, wala an bonsenilu ye, an di a fo ii ye ko, «ii ye Allabatala saraka janin diya bisiki wo ragbe. Ko an benbailu le ka wo lo. Ko koni ii ma a lo saraka janinta kanma, wala ka saraka gbera bo a kan de. Ko ii ka a lo sa a ri ke sereya ri ai ni andeilu tema.» **29** Nba, a miriya te an na fewu ka murunti Allabatala kanma ka bo a la sila kan. An ma saraka janin diya wo lo saraka janintailu janin kanma a kan, wala ka suman saraka wala sarakailu gberailu bo a kan. An te a fe ka saraka bo saraka janin diya si kan, fo an Maari Allabatala saraka janin diya, men ye a la daa make faaninbon donda la.» **30** Nba Ruben kabila ni Kadi kabila ni Manase kabila

ka kuma men fɔ, wo diyara Alla la sarakalasela Finehasi ni jama la jemɔɔ tan wo ye, Isirayelikailu denbaya kuntii menilu nani Finehasi fe konin. **31** Alla la sarakalasela Elasari dence Finehasi ka Ruben kabila ni Kadi kabila ni Manase kabila talante jabi: «An bee ka a lon sisen ko Allabatala ye an fe, baa a miriya tere ye an na ko ai ka kojoo ba men ke Allabatala la, ai ma wo ke. Wo ro, ai ra Isirayelikailu lakandan Allabatala bolo, baa ai ma a fanka labe andeilu bee kan.» **32** Nba, Alla la sarakalasela Elasari dence Finehasi ni jemɔɔ tan woilu bora Ruben kabila ni Kadi kabila wara Kiliyadi jamana ro, ka ii kose Kanaan jamana ro. Ii seni ye, ii ka danteeli ke Isirayelikailu ye. **33** Danteeli wo diyara ii ye. Ii ka Allabatala tando. Ii miri tere ye a la ja men ma koroman ko ii ri wa Ruben kabila ni Kadi kabila keke ka ii la jamana ratijan, konin danteeli wo koson ii ma ii miri wo ma butun. **34** Ruben kabila ni Kadi kabila ka saraka bo diya too la ko «Sereya le a ri an tema ko Allabatala kelen pe le Alla ri.»

23 Awa, Allabatala ka here di Isirayelikailu ma waati jan korɔ, ka ii bo ii juuilo bolo, menilu ye ii laminin do. Josuwe tun da ke mɔɔbakoro ba ri. **2** Lon do ro, Josuwe ka Isirayelikailu bee makili, a gbengben ii la mɔɔbailu ni ii la jemooilu ni ii la kititeelailu ni ii la kuntiilu. A ka a fɔ ii ye ko: «N da ke mɔɔbakoro ba ri. **3** Ai Maari Allabatala ka ko menilu ke jamana jin mɔɔilu la ai koson, ai ka wo bee yen. Baa ai Maari Allabatala jere le ka ii keke ai ye. **4** A ragbe, yoro men ye bola Juriden Ba la ka wa se fɔɔ Kooji ba ma telebe ro, n ka kalabe ke ka duu wo bee ratala ai la kabilailu tema. N ka siya menilu keke ka ii la duu mira ii

la, a ni siya menilu la duu ma mira ii la fɔlɔ, n ka wo bɛɛ di ai ma ka a kɛ ai ta ri. **5** Ai Maari Allabatala jɛrɛ le ri mɔɔ woilu gbɛn ka ii mabɔ ai la. Ale le ri a kɛ, ii ri ii bori ai jɛ. Ai ri ii la jamana mira ka a kɛ ai ta ri, ikomin ai Maari Allabatala ka lahidi ta ai yɛ ja mɛn ma. **6** «Fen fen seɓeni Musa la sariya kitabu rɔ, ai ye ai sɛɛbɛ don kosebɛ wo bɛɛ bonya ma ka wo kɛ. Ai kana bɔ sila wo kan ja si ma. **7** Ai kana dujɔɔnya don ai ni siya gbɛrɛilu tɛma, menilu ye ai tɛma fɔlɔ. Ai kana ii maarilu tara, ai kana ai kali woilu tɔɔ la. Ai kana ai tin birin ii jana ka ii bato. **8** Ai ye ai fasa ai Maari Allabatala ma, ikomin ai darini a kɛla ja mɛn ma kɔrɔman haan bi. **9** Allabatala ka siya ba ni fankamailu le gbɛn ka bɔ ai jɛrɔ. Haan bi woilu si ma se a lɔla ai yɛ. **10** Ai rɔ mɔɔ kelen di se ai juuilu mɔɔ waa kelen gbɛnna, baa ai Maari Allabatala le ye kɛkɛ kɛla ai yɛ, ikomin a ka a lahidi ta ai yɛ ja mɛn ma. **11** Nba, ai ye ai janto ai jɛrɛ rɔ kosebɛ ka ai Maari Allabatala kanin. **12** «Kɔni ni ai ka ai ban Alla rɔ ka kafu siyailu kan, menilu kɔnin ye ai tɛma fɔlɔ, ka woilu denmusoilu furu, ka teriya don ai ni ii tɛma, **13** ai ye la a la ko ai Maari Allabatala ti nala siya woilu gbɛnna ai jɛ butun. Siya woilu ri kɛ ikomin miralifen, mɛn di ai mira, ka kɛ ikomin denka, ai nato bela mɛn kɔndɔ. Ii ri kɛ ikomin gbijɛ, mɛn di ai gbasi ai kɔ rɔ, ka kɛ ikomin wɔnin, mɛn ye ai jailu rɔ. A laban na, ai ri tunun jamana juma jɛn kɔndɔ, ai Maari Allabatala ka mɛn di ai ma. **14** «Nba, a tɛ mɛn bakɛ n na waati ri se. Ai ka a lɔn ai jusukun ni ai sɔnɔmɛ bɛɛ rɔ ko ai Maari Allabatala ka lahidi juma menilu ta ai yɛ, ko wo si ma to ye, a ma mɛn dafa. A ka lahidi wo bɛɛ dafa ai

ye. Lahidi si ma to ye, a ma men dafa. **15** «Koni a ka a la lahidi numa bee dafa ja men ma, a ri a la masilannikan bee ke ai la wo ja le ma, fo ka ai halaki jamana numa jin kondɔ, a ka men di ai ma. **16** Ai Maari Allabatala ka teriya men ta ka a don ai ni a tema, ni ai ka ai ban wo jamariliilu bonyala fo ka wa ai birin maari gberɛilu je ka woilu bato, Allabatala ri mone ai kanma kosebe. Ni wo kera, ai ri halaki jona jamana numa jin kondɔ, a ka men di ai ma.»

24 Nba, Josuwe ka Isirayelikailu la kabilailu bee laden Sekemu. A ka Isirayelikailu la mɔɔbailu makili, a ni jama jemɔɔilu ni kititeɛlailu ni kuntiilu. Ii bee nara ii lo Alla jakoro. **2** Josuwe ka a fo jama bee ladennin ye ko: «Isirayelikailu Maari Allabatala ka a fo ko: «Folɔfoɔ, ai benbailu siini tere Efirati Ba ko. Ai benba Teraki tere ye wo do le ri, men ye Iburahima ni Nakori fa ri. Ai benbailu tere ye maari gberɛilu le batola ye. **3** Koni nde le ka ai benba Iburahima labo jamana wo ro Efirati Ba ko, ka a ta ka wa a ri Kanaan jamana bee ro. N ka a dence Isiyaka di a ma, ka a bonsɔnilu siyaya. **4** N ka dence fila di Isiyaka ma, Yakuba ni Esawu. N ka Seyiri koyinke ma yoroilu di Esawu ma, ka a ke a ta ri. Koni Yakuba ni a denceilu wara Misiran. **5** Wo ke men jin, n ka Musa ni Haruna lawa ai benbailu ma Misiran. N ka Misirankailu gbasi torɔya siyaman na ye, ka ban ka ai labo jamana wo kondɔ. **6** N ka ai benbailu labo Misiran jamana ro tuma men na, ii wara se Kooji Fararabin ma. Misirankailu ka ii kosaran sowontoroilu ni soilu la. **7** Ai benbailu ka ii makasi nde Allabatala ye, ko n ye ii demen. N ka dibi don ii ni Misirankailu tema. N ka kooji lana Misirankailu kan,

ka ii bɛɛ latunun. N ka mɛn kɛ Misirankailu la, ai jɛrɛ ka wo lɔn. Wo kɔ rɔ, ai ka waati jan kɛ wula kɔndɔ. **8** N ka ai lawa Amɔrikailu la jamana kɔndɔ, mɛn ye Juriden Ba telebɔ rɔ. Amɔrikailu ka ai kɛɛ, kɔni n ka ii bila ai fanka kɔrɔ. Ai ka ii la jamana mira ka a kɛ ai ta ri, ka a masɔrɔn n tɛrɛ ye ii halakila ai jɛ le. **9** Sipɔri dence Balaki fanan wulira ko a ye ai kɛɛla. Mowabukailu la mansa le tɛrɛ a ri. A ka kela lawa Beyɔri dence Balami ma, ko a ye na ai danka. **10** Kɔni n ma sɔn Balami ye ai danka. Wo le rɔ, a ka duwawu le kɛ ai yɛ. N ka ai tala Balaki bolo wo ja le ma. **11** Wo kɔ rɔ, ai ka Juriden Ba tɛɛ ka wa se Jeriko so ma. Jerikokailu ka ai kɛɛ, kɔni n ka ii bila ai la fanka kɔrɔ. Amɔrikailu fanan ka ai kɛɛ, a ni Peresikailu ni Kanaankailu ni Hɛtikailu ni Kirikasikailu ni Hifikailu ni Jebusikailu. Kɔni n ka woilu bɛɛ bila ai la fanka kɔrɔ. **12** N ka woilu masilan, ka ii gbɛn ai jɛrɔ. Ai la fanmurutiilu ni ai la biɲɛilu ma kɛ sababu ri de ko ai sera ii la. Nde le ka ii gbɛn ikomin n ka Amɔrikailu la mansa fila gbɛn ja mɛn ma. **13** N ka duu di ai ma ten, ai ma mɛn sɛnɛ. N ka soilu di ai ma ka ai sii woilu kɔndɔ, soilu ai ma mɛnilu lɔ. N ka rɛsɛnfeilu ni olibiye tuilu di ai ma, ai ma mɛnilu turu. Ai ye rɛsɛnju ni olibiyeju woilu denilu dɔɔnna.» **14** «Ai ye silan Allabatala yɛ sisen, ka a la sila taama gbɛya ni kankelentiya rɔ. Ka ai benbailu to Efirati Ba kɔ, ii tɛrɛ ye maari doilu batola. Ka ii to Misiran, ii tɛrɛ ye dogbɛɛilu batola. Sisen, ai ye maari woilu bɛɛ to ye, ka Allabatala bato. **15** Ni Allabatala bato ma di ai yɛ, ai ye maarilu suwandi bi, ai ye a fɛ ka mɛnilu bato. Ai benbailu tɛrɛ ye maari mɛnilu batola Efirati Ba kɔ, ai ye woilu suwandi.

Ni wo tɛ, ai ye Am̃rikailu la maarilu suwandi, baa ai siini Am̃rikailu la jamana le rɔ jin. Nde k̃nin ni n na denbaya, andeilu ri Allabatala bato.» **16** Jama ka Josuwe jabi: «Wo kuma tɛ! Andeilu ti nala an banna Allabatala dɔ ka maari gbɛɛ bato, **17** baa an Maari Allabatala le ka andeilu ni an benbailu labɔ jɔnya rɔ Misiran. Ale le ka tɔɔmasereilu kɛ an jɛɛ jana. Ale le ka an nakanda an na taama bɛɛ rɔ, ka an nakanda siyailu tɛma, an taminda menilu la jamana rɔ. **18** A ka siyailu bɛɛ gbɛn ka ii bɔ an jɛ, hali Am̃rika menilu siini tɛɛ jamana jin dɔ. Wo le kosɔn, andeilu fanan di Allabatala le bato, baa ale le ye an Maari Alla ri.» **19** Josuwe ka a fɔ jama ye ko: «Ai ti nala sela Allabatala batola, baa Alla seniman de. A tɛ sɔn muume ai ye batofen gbɛɛ la ale kan ka a bato. Ni ai ka a la sariya tijan ka kojuuilu kɛ, a ti nala yafala ai ma. **20** Allabatala ka koɔnumailu kɛ ai ye. K̃ni ni ai ka a bato boloka ka wa siyailu maarilu bato, a ri wuli ai kanma. A ri kojuu kɛ ai la ka ai halaki.» **21** Jama ka Josuwe jabi: «Ɛɛn de! An tɛ sɔn ka siyailu maarilu bato. An di Allabatala dɔrɔn de bato.» **22** Josuwe ka a fɔ ko: «Ai ra kɛ ai jɛɛ sere ri ko ai ra Allabatala suwandi ko ai ri a bato.» Ii ka a fɔ ko: «Ɖɔn, an ye an jɛɛ sere ri.» **23** Josuwe ka a fɔ ko: «K̃ni batofen menilu ye ai bolo munun, siya gbɛɛilu ye menilu batola, ai ye woilu bɛɛ ratijan fewu! Ai ye ai jusu latɛ fewu ko ai ri Isirayelikailu Maari Allabatala la sila taama ka kɛ a ta le ri fewu.» **24** Jama ka Josuwe jabi: «An di an Maari Allabatala bato, ka a la jamariliilu mira ka woilu kɛ.» **25** Wo lon, Josuwe ka teriya sidi Isirayelikailu ni Allabatala tɛma Sɛkɛmu so kɔndɔ ye. A ka sariya di ii

ma, a ni jamariliilu. **26** Josuwe ka woilu sebe Alla la sariya kitabu rɔ. Wo kɔ rɔ, a ka kabakurun ba do ta ka a lalɔ jiriju do kɔrɔ Allabatala la yɔrɔ seniman dafɛ. **27** Josuwe ka a fɔ jama bɛɛ yɛ ko: «Ai ye kabakurun jin dagbɛ. A ye an na sereya ri. Allabatala ka kuma mɛn bɛɛ fɔ an yɛ yan, kabakurun jin da wo bɛɛ mɛn. A lalɔni yan ka ai hankili bila a rɔ ko ai kana ai ban ai Maari Alla rɔ.» **28** Josuwe banni kumala jama yɛ, a ka sila di ii ma. Bɛɛ wara a wara. **29** Nba, ko woilu bɛɛ taminni kɔ, Nun dence Josuwe sara, mɛn ye Allabatala la baaraden di. A ka san kɛmɛ ni san tan de sɔrɔn. **30** Ii ka a su don a jɛrɛ la niyɔrɔ rɔ, mɛn dira a ma Timinata Sera so kɔndɔ. So wo ye Efirayimu kabila la koyinke ma yɔrɔ le rɔ, Kaase Koyinke tele kankan bolomaran dɔ. **31** Isirayelikailu ka Allabatala bato Josuwe la tele bɛɛ rɔ. Ii tora a batola mɔɔbakɔrɔilu fanan na tele bɛɛ rɔ, Josuwe sara ka mɔɔbakɔrɔ mɛnilu to ye kɔnin. Allabatala tun ka koɲuma mɛnilu kɛ Isirayelikailu yɛ, mɔɔbakɔrɔ woilu ka woilu bɛɛ yen. **32** Isirayelikailu nara Yusufu su kolo mɛnilu ri ka bɔ Misiran, ii wara woilu don Sɛkɛmu. Fɔlɔfɔlɔ ii benba Yakuba ka wodigbɛ kɛmɛ bɔ ka yɔrɔ wo san Hamɔri la mɔɔilu ma. Hamɔri tɛrɛ ye Sɛkɛmu fa le ri. Yɔrɔ wo kɛra Yusufu bɔnsɔnilu ta le ri. **33** Haruna dence Elasari sara tuma mɛn na, ii ka a su don Kibeya. Yɔrɔ wo le dira a dence Finehasi ma. A ye Efirayimu kabila la koyinke ma yɔrɔ rɔ.

Ruth

1 Kεlekuntiilu tere ye mɔɔilu marala waati men na Isirayelika la jamana rɔ, kɔnkɔ ba donda ye waati wo rɔ. Wo tuma cɛɛ do siini tere Betilehemu so kɔndɔ, men ye Yahuda la kabila la duu rɔ. Cɛɛ wo tɔɔ ko Elimɛlɛki. A muso tɔɔ ko Nahomi. Dence mɔɔ fila tere ye ii bolo. Kelen tɔɔ ko Malon, do tɔɔ ko Kiliyon. Elimɛlɛki ni a la denbaya bɔni Efirata la buruju le rɔ. Awa, kɔnkɔ ba wo kɛra sababu ri, Elimɛlɛki ka a muso ni a dence mɔɔ fila ta ka wa Mowabu la jamana rɔ. Ii taara ii sii ye. **3** Wo taminni kɔ rɔ, Elimɛlɛki sara ka a muso Nahomi kelen to, a ni a dence mɔɔ fila. **4** Waati wo taminni kɔ rɔ, a dence mɔɔ fila wo ka Mowabuka muso fila furu. Kelen tɔɔ ko Oropa. Do wo tɔɔ ko Ruti. Nba, Nahomi ni a denceilu ka san tan de kɛ Mowabu la jamana rɔ. **5** Wo kɔ rɔ, Malon ni Kiliyon sara ka ii na Nahomi kelen to, dentanya ni cetanya rɔ. **6** London rɔ, ka Nahomi to Mowabu la jamana rɔ, a fɔra a jana ko Allabatala ra a la jumaya yiraka a la mɔɔilu la. Ko a ka balo ko lanɔɔya ii yɛ. Wo rɔ, Nahomi ni a biranmuso fila ka ii rabɛn ko ii wato Nahomi wara Betilehemu. **7** Ii bɔra i jɔɔn fɛ ii sii diya kɔrɔ rɔ ka sila mira ka wa Yahuda la kabila la duu rɔ. **8** Ka ii to sila kan, Nahomi ka a fɔ Oropa ni Ruti yɛ ko: «Sisen, ai fila bɛɛ ye i kɔsɛ ka wa ai nailu wara. Allabatala ye a la kaninteya yiraka ai la, ikomin ai ka kaninteya yiraka ai cɛɛilu la, menilu sani, a ni nde jɛɛ la. **9** Allabatala ye ai bɛn hɛɛ ma cɛɛ kura wara.» A banni wo fɔla, a ka ii sunbu, ii tere ye fara bolo le ma. Denmuso fila kasira kɔsɛɛ. **10** Ii ka a fɔ Nahomi yɛ ko: «ɛɛn! An di wa i kɔfɛ i badenmailu wara.» **11** Kɔni Nahomi ka a fɔ ko:

«Ai ye ai kɔsɛ ai wara, n denmusoilu. Nfenna ai ye a fɛ ka na n kɔfɛ? Baa, n di se dence gɛrɛ sɔrɔnna butun, mɛn di ai furu? **12** Ai ye ai kɔsɛ ai wara, n denmusoilu. Ɖɔn, ai ye wa. N da kɔrɔya furu ma. Ni wo tɛ, ni n ka n miri ko tumado n di se dence sɔrɔnna ikɔ, n tɛrɛ ri wa su jin dɔ cɛɛ kura wara, ka dence do sɔrɔn a la, **13** ai ri se ai banna furu ko ma wo rɔ wa, ka ai sii ka n dence woilu makɔnɔ haan ii ye bonya? Ɛɛn, n denmusoilu. N na dunɔparatɛɛ gɛlɛman ai ta ri, baa Allabatala jɛrɛ le ka tɔrɔya lala nde kan.» **14** Wo rɔ, Oropa ni Ruti kasira ikɔ kɔsɛbɛ. Oropa ka a biranmuso Nahomi tuwa ka a sunbu, kɔni Ruti fasani tora Nahomi ma. **15** Nahomi ka a fɔ Ruti yɛ ko: «I ja lɔ, i kɔrɔmuso kɔsɛtɔla ka wa a la mɔɔilu ma a ni a la batofen. I fanan ye i kɔsɛ i ye wa i wara. Ɖɔn, i ye wa a kɔfɛ.» **16** Kɔni Ruti ka a jabi: «I kana a fɔ n yɛ ko n ye n bɔ i kɔfɛ. I kana a fɔ n yɛ ko n ye wa n wara. I wa wa yɔrɔ yɔrɔ, n di wa ye. I wa i sii yɔrɔ mɛn dɔ, n di n sii ye. I la mɔɔilu ri kɛ n na mɔɔilu ri. I Maari fanan di kɛ n Maari ri. **17** I wa sa yɔrɔ mɛn dɔ, n fanan di sa ye. Mɔɔilu ri n su don ye. Ni n ka n bɔ i kɔfɛ ni saya tɛ, Allabatala a la jakankata juu ri be n kan.» **18** Nba, Nahomi ka a yen ko Ruti jusu latɛɛni ko a ri wa a kɔfɛ. Wo rɔ, a ma a sɔsɔ wo kɔ. **19** Ii mɔɔ fila ka sila mira ka wa se Bɛtilɛhemu. Ii seni ye, ka so bɛɛ lamaa. So musoilu ka i jɔɔn majininka ko: «Nahomi le ye ri wa?» **20** Kɔni Nahomi ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai kana n kili de ko Nahomi butun fo Maratɔɔ, baa Alla Sebɛɛtii a ra tɔrɔya ba lase n ma. **21** N bɔtɔla yan, fen siyaman tɛrɛ ye n bolo, kɔni Allabatala a ra n bolokolon nase. Ai ye n kilila nfenna wo rɔ ko Nahomi? Alla Sebɛɛtii a ra

ban a kɔnkɔ donna n na. A ra n tɔrɔya kojuuya.» **22** Awa, Nahomi ka a kɔsɛ Bɛtilɛhɛmu ja wo le ma ka bɔ Mowabu la jamana rɔ. A biranmuso Ruti mɛn ye Mowabuka di, wo nara a kɔfɛ. Ii sera Bɛtilɛhɛmu ka a tɛrɛn horija suman ka waati damirasɛn de tɛrɛ.

2 Nba, Nahomi cɛɛ mɛn sani, wo badɛnma do tɛrɛ ye ye, a ni mɛn ye buruju kɛlɛn mɔɔ ri. Wo tɔɔ ko Bɔwasi. Nanfulutii le, mɔɔba le. **2** Lon do rɔ, Mowabuka Ruti ka a fɔ Nahomi ye ko: «A to n ye wa sɛnɛ rɔ. N di wa sɛnɛgban matɔmɔn kɛ baaraden do kɔ, mɛn wa hina n na ka sɔn n ye to a kɔfɛ.» Nahomi ka a jabi: «Ale le wo ri n den. I ye wa.» **3** Ruti wulira wo rɔ ka wa sɛnɛ rɔ. A seni ye, a ka sɛnɛgban matɔmɔn damira baaraden do kɔfɛ, mɛnilu ye suman kala. A tɛrɛ ye sɛnɛ mɛn dɔ, Bɔwasi ta le wo ri, mɛn ni ɛlimɛlɛki ye buruju kɛlɛn mɔɔ ri. **4** A ma mɛn bakɛ, Bɔwasi nara ka bɔ Bɛtilɛhɛmu. A ka baaradenilu fo ko: «Allabatala ye to ai fɛ!» Baaradenilu ka a lamira ko: «Allabatala ye jumaya kɛ i ye!» **5** Bɔwasi ka a la baaraden kuntii majininka ko: «Denmuso wo don? Yon ye a ri?» **6** Baaraden kuntii ka a fɔ ko: «Mowabuka denmuso le, mɛn ni Nahomi nani ka bɔ Mowabu la jamana rɔ. **7** A ka n madiya ko: «I ye n to n ye sɛnɛgban do matɔmɔn sumankalailu kɔfɛ.» A nara sɔɔma le, a ye baarala, haan sisen a ma a jɔɔɔ.» **8** Wo rɔ, Bɔwasi ka a fɔ Ruti ye ko: «N denmuso, i tolo malɔ: I kana wa sɛnɛgban matɔmɔn diya sɛnɛ gbɛrɛ rɔ de. I ye to yan. I ye baara n na baaraden musomanilu kɔfɛ. **9** I ye a ragbɛ cɛɛilu ye suman kala dinkira mɛn dɔ. I ye i bila baaraden musomanilu kɔfɛ. N da a fɔ n na baaradenilu ye ko ii kana i jagba. Ji lɔɔ

wa i mira, i ye wa i min jundaa kɔndɔ, n na baaraden mɛsɛnilu ka mɛn nafa.» **10** Ruti ka a jɔkɔrɔ bɛn duu ma ka a fɔ Bɔwasi yɛ ko: «Nfenna i ra hina n na ka n mira kɔnuma fewu? N tɛ foyi ri fɔ london.» **11** Bɔwasi ka a jabi: «I ka mɛn kɛ i biranmuso yɛ, i cɛɛ sani kɔ, wo bɛɛ fɔra n jana. I ka i fa ni i na to ye ka i sɔrɔn jamana to ye, ka na i sii mɔɔ gbɛrɛ tɛma yan, i tun ma mɛnilu lɔn kɔrɔman na. **12** I ka mɛn kɛ, Allabatala a ye i sara wo bɛɛ la. I ra na ka i jɛrɛ bila Isirayɛlika Maari Allabatala lakandalila kɔrɔ. A ye i sara a ja jɛrɛjɛrɛ ma.» **13** Ruti ka Bɔwasi jabi: «N fa, i ra kɔnuma kɛ n yɛ. I ka kuma juma fɔ n yɛ ka a tɛrɛn n ma se i la baaraden musoman kelen dɔ. Wo ra n sɛɛbɛ don.» **14** Damunin waati seni, Bɔwasi ka a fɔ Ruti yɛ ko: «Na dɔɔnnin kɛ. Buru do ta. I ye a sun manfen dɔ.» Ruti nara a sii baaradenilu dafɛ tuma mɛn na, Bɔwasi ka sumankisɛ majaninni do di a ma. Ruti ka woilu dɔɔn ka a fa ka a tɔ to. **15** A banni dɔɔnninna, a ka a wuli ka wa sɛnɛgbɔn matɔmɔn diya ikɔ. A wani ikɔ, Bɔwasi ka a fɔ a la baaraden cɛmanilu yɛ ko: «Ai ye a to a ye sɛnɛgbɔn matɔmɔn sumansidi tɛma. Ai kana a makuma de. **16** Ka a la wo kan, ai wa suman ka, ai ye do bɔ ai bolo rɔ ka woilu labe duu ma, sa a ri ii matɔmɔn. Ai kana jalakili si la a kan.» **17** Ruti ka sɛnɛgbɔn matɔmɔn ye haan wura fɛ, ka ban ka suman gbasi, a tun ka mɛn matɔmɔn. A ka horija suman kisɛ mɛn sɔrɔn, wo ka bɔrɔ tala kelen nafa. **18** A wara suman bɔrɔ tala wo ri so kɔndɔ. A biranmuso Nahomi ka a yen a ka suman kisɛ jate matɔmɔn. Ruti ka a la dɔɔnninfɛn tɔ fanan nabɔ ka a di a ma. **19** Nahomi ka a majininka ko: «I ka sɛnɛgbɔn matɔmɔn kɛ mi bi? I ka

baara ke sene numan de ro? Alla ye numaya ke wo tii ye, men para i la.» Ruti ka danteeli bee ke ko: «N ka baara ke sene men do bi, wo tii too ko Bowasi.» **20** Nahomi ka a fo ko: «Allabatala ye numaya ke Bowasi ye, men ma a la kaninteya yiraka boloka an niimailu la, a ni sayabatoilu la. An saron joon sudun menilu ka kan ka an kunka, Bowasi ye woilu do le ri.» **21** Mowabuka Ruti ka a fo ko: «A ka a fo n ye fanan ko n ye to senegban matomonna a la baaradenilu kofe haan ii wa ban a la suman bee kala.» **22** Nahomi ka a jabi: «Wo ka ji, n den. I ye to baarala Bowasi la baaraden musomanilu kofe sa moo gberailu kana kojuu ke i la.» **23** Ruti tora wo ro senegban matomonna Bowasi la baaraden musomanilu kofe haan bile ni horija suman ka bee banda. A siini tere a biranmuso Nahomi wara tuma bee.

3 Lon do ro, Nahomi ka a fo Ruti ye ko: «N den, n ka kan ka jajinin i la ko ma, sa i ri here saron. **2** I tere ye senegban matomonna Bowasi la baaraden musomanilu kofe. I ka a lon Bowasi ye an badenma le ri. I ja lo. Wura jin na, i ri a teren a ye horija suman rafela suman magbasi gberema. **3** I ye i ko ka sumadiyalan sisa i ma ka i la durukijan juma bila i kan na. I ye wa ye, koni i kana i jere yiraka a la foo a wa ban doonninna ka a min. **4** A wa taa a la tuma men na, i ye a ragbe a juma la sa i ri a lon a lani dinkira men. A wa sunoo, i ye i madon a la ka a la birinkan bo a sen ma ka i la a sen koroo. Wo ro i ka kan ka men ke, a ri wo fo i ye.» **5** Ruti ka a fo ko: «I ka men fo n ye, n di a bee ke.» **6** Ruti wara Bowasi la suman magbasi gberema. A biranmuso tun ka men fo a ye, a ka

wo bɛɛ latelen. **7** Bɔwasi banda dɔɔnninna ka a min, a nii lasɛwani tɛrɛ ye a ma. A taara a la suman ton dafɛ. Ruti ka a madon a la kojuma, ka birinkan bɔ Bɔwasi sen ma, ka a la a sen kɔrɔ. **8** Duu talama, Bɔwasi barara i wulila. A ka a yɛɛman ka muso do lani yen a sen kɔrɔ. **9** Bɔwasi ka a fɔ ko: «Yon ye?» Ruti ka a jabi: «Ruti le, i la jɔnmuso kɔnin. I ye n furu, baa i ye an sɔrɔn jɔɔn sudun de ri, mɛn ka kan ka n furu.» **10** Bɔwasi ka a jabi: «Allabatala ye baraka don i rɔ! I ma taa kanberenilu kɔ furu ko rɔ, kanberen fentii wala kanberen bolokolon. I banni mɛn kɛla jin di, wo ye kaninteya misaliya le ri i ni i biranmuso tɛma, wo ka bon ka tamin fɔlɔman kan. **11** Sisen, n den, i kana silan. I ye mɛn fɛ, n di wo bɛɛ kɛ i yɛ, ka a masɔrɔn so kɔndɔ mɔɔilu bɛɛ ka a lɔn ko muso telenni le ye ile ri. **12** Tujɔ le wo ri, n ye i kunkala le ri, mɛn ka kan ka i furu, kɔni i kunkala gbɛrɛ ye ye, mɛn fanan ye i sɔrɔn jɔɔn sudun i ye ka tamin nde la. **13** I ye to yan su jin dɔ. Sini sɔɔma, n di a mafɛnɛ ni cɛɛ wo ri i furu ikomin a ka kan ka a kɛ ja mɛn ma. Ni a ye a fɛ ka a kɛ, wo ri bɛn. A ye a kɛ, kɔni n ye n kalila Allabatala jenema tɔɔ la ko ni cɛɛ wo tɛ a fɛ ka a janto i rɔ, nde le ri a kɛ. I la yan haan sɔɔma.» **14** Wo rɔ, Ruti lani tora Bɔwasi sen kɔrɔ, kɔni a wulira suba dibi rɔ, sa mɔɔ kana a yen, baa Bɔwasi tɛ a fɛ mɔɔ ye a lɔn ko Ruti nara suman magbasi gbere ma ye. **15** Bɔwasi ka a fɔ a ye ko: «I la taafɛ kɔkansidi wo fulɛn, i ye a mira kojuma.» A ka wo mira kojuma. Bɔwasi ka horija suman kise bɔrɔ kelen jɔɔn suman ka wo kɛ Ruti la taafɛ rɔ. Wo kɔ rɔ, Bɔwasi ka a kɔsɛ so kɔndɔ. **16** Ruti seni a biranmuso wara, wo ka a majininka ko: «A ye di, n den?

A diyara wa?» Bɔwasi ka mɛn bɛɛ kɛ a yɛ, Ruti ka wo bɛɛ dantɛɛli kɛ. **17** Ka a la wo kan, Ruti ka a fɔ ko: «A ka bɔrɔ kelen jɔɔn di n ma ko n kana n kɔsɛ n biranmuso wara ni n ma a sanba.» **18** Nahomi ka a fɔ ko: «N den, i sabari. I ye makɔnɔni kɛ yan fɔɔ i wa a yen ko jin nabantɔ ja mɛn ma, baa cɛɛ wo jusu ti nala lala, ni a ma ko jin jabo bi.»

4 Nba, Bɔwasi wara ka i sii so donda la, makoilu ye jabolɔ dinkira mɛn dɔ. A ma mɛn, a ka Elimeleki sɔrɔn jɔɔn sudun yen, a tun ka mɛn na ko fɔ Ruti yɛ. Cɛɛ wo tamintɔla le tɛrɛ. Bɔwasi ka a kili ko: «N fa! Na, i sii yan.» Wo rɔ, cɛɛ nara ka i sii. **2** Bɔwasi ka so mɔɔbakɔrɔ tan fanan kili ko ii ye na i sii. Woilu nara i sii. **3** Bɔwasi ka a fɔ Elimeleki sɔrɔn jɔɔn sudun yɛ ko: «Nahomi a ra na ka bɔ Mowabu la jamana rɔ. A ye an badenmace Elimeleki la sɛnɛ mayira bolo le ma. **4** Wo le rɔ, a ye n kɔndɔ ko n ka kan ka wo la i tolo ma, ka i lali ko i ye sɛnɛ wo san mɔɔilu jana, n na mɔɔbakɔrɔilu ni mɔɔ tɔ mɛnilu siini yan. Awa, ni i ye a fɛ ka a kunka, i ye a kunka. Ni i tɛ a fɛ fanan, i ye a fɔ n yɛ, baa sɛnɛ kunka saratii ye i fɔlɔ le bolo, ka nde tuun ile la.» Cɛɛ ka a fɔ ko: «N di a kunka.» **5** Bɔwasi ka a fɔ ko: «Ni i ka sɛnɛ wo kunka Nahomi ma lon mɛn na, fo i ye Mowabuka Ruti furu wo lon, mɛn ye Elimeleki dence la furuɲa muso ri. I ye Ruti furu, sa sayabatɔ a ri kɔ sɔrɔn, ka sɛnetiiya to a la denbaya kɔndɔ.» **6** Cɛɛ ka a fɔ ko: «Ni wo le, n ti se sɛnɛ kunkala baa n kana n jɛrɛ bolokolonya. Sɛnɛ kunka saratii a ye i bolo sisen, i ye a kunka. Nde ti se a kunkala.» **7** Nba, waati taminni kɔ, ni badenma sudun ka sayabatɔ la duu kunka Isirayɛlika wara, wala ka duu kunka saratii latamin mɔɔ gberɛ ma, fo mɔɔ kelen

ye a la sanbara bɔ a sen dɔ ka a madon a tɔ mɔɔ kelen
 bolo. Wo ri kɛ tɔɔmasere ri, ka ko wo lasereya. **8** Wo le ko
 kosɔn cɛɛ wo ka a fɔ Bɔwasi ye tuma mɛn na ko: «I ye wo
 sɛnɛ kunka.» A ka a la sanbara bɔ ka a di a ma. **9** Wo kɔ
 rɔ, Bɔwasi ka a fɔ mɔɔbakɔrɔilu ni mɔɔ tɔ bɛɛ ye ko: «Ai
 ye sereilu le ri bi ko n da ɛlimeɛlɛki ni Kiliyon ni Malon
 bolofen bɛɛ kunka Nahomi ma. **10** N ye Ruti fanan tala a
 ra a kɛ n muso ri. A ye Mowabuka muso le ri, mɛn tɛrɛ
 ye Malon kun. N ye Ruti furula sa kɔ ri bɔ sayabatɔ kɔ
 rɔ, ka sɛnɛtiya to a la denbaya kɔndɔ. N ye a furula sa
 Malon tɔɔ kana tunun a badenmailu tɛma, a ni a fa so
 kɔndɔ. Ai ye wo sereilu ri bi.» **11** Wo rɔ, mɔɔbakɔrɔilu
 ni mɔɔ tɔ mɛnilu bɛɛ tɛrɛ ye so donda la ye, woilu ka a
 fɔ ko: «An ye wo sereilu le ri! Allabatala ye jumaya kɛ
 muso wo ye, mɛn dontɔ i wara! A ye a kɛ ikomin Raseli ni
 Leya, Yakuba la muso fila mɛnilu ka an benbailu sɔrɔn.
 Allabatala ye i sabati Efirata la bonkɔndɔla kɔndɔ, ka
 i tɔɔ bɔ Betilɛhemu, Alla ma wo kɛra. **12** Allabatala ye
 den siyaman di i ma sunkurun jin fɛ. Ka i la denbaya
 kɛ ikomin Yahuda ni Tamari dence Pɛrɛsi ta, Alla ma
 wo kɛra!» **13** Wo rɔ, Bɔwasi ka Ruti furu sidi. Ii dɛnda.
 Allabatala ka baraka don Ruti rɔ. A ka kɔnɔ ta ka dence
 sɔrɔn. **14** Wo le kosɔn, Betilɛhemu musoilu ka a fɔ Nahomi
 ye ko: «Tandoli ye Allabatala ye mɛn ma sɔn bi ka i bila ni
 kunkala sa i la. Ka wo tɔɔ bɔ Isirayɛlika tɛma, Alla ma
 wo kɛra. **15** A ri i nii lasɛwa ikɔ tuun, ka a lɔ i kɔrɔ i la
 kɔrɔya waati, baa i biranmusoni mɛn tɔnɔ ka bon i ma
 dence wɔrɔnwula tɔnɔ ri, i duman mɛn ye kɔnin, wo le ka
 den jin sɔrɔn.» **16** Wo rɔ, Nahomi ka den ta ka a la a sen

kan. Ale le ka den namo. **17** A siijoo musoilu ka a fo ko:
«Nahomi ra dence saron.» Ii ka den too la ko Obedi. Obedi
le kera Jese fa ri. Jese wo le ka Dawuda saron. **18** Peresi
bonson de jin di. Peresi ka Hesiron saron. **19** Hesiron ka
Ramu saron. Ramu ka Aminadabu saron. **20** Aminadabu
ka Nason saron. Nason ka Salimon saron. **21** Salimon ka
Bowasi saron. Bowasi ka Obedi saron. **22** Obedi ka Jese
saron. Jese ka Dawuda saron.

Jonah

1 Nba, lon do rɔ, Allabatala kumara Amitayi dence Nabi Junusa ye. **2** A ka a fɔ ko: «I wuli! I ye sila mira i kɔrɔ. I ye wa Ninibe so ba kɔndɔ ka ye mɔɔilu jalakikan fɔ ii ye, baa ii ye kojuu menilu kɛla, nde ka woilu lɔn.» **3** Kɔni Nabi Junusa ma sɔn ka wa Ninibe. A ka Tarasisi sila mira ka wa ko a ye a mataala Allabatala la ka bɔ a ɲakɔrɔ. A sera Jafa so kɔndɔ ka wa kɔɔji dala ye. A ka kulunba do tɛrɛn ye, mɛn watɔ Tarasisi. A ka kulunba tɛɛ sara bɔ, ka don kulunba kɔndɔ. A ni kulunkɔndɔ mɔɔilu wara kɔɔji ka a fɔ ko ii ye wala Tarasisi. Nabi Junusa ye a fɛ ka a mataa Allabatala la ka bɔ a ɲakɔrɔ. **4** Kɔni Allabatala ka fɔɲɔ ba lana kɔɔji kan. Fɔɲɔ bonyara fɔɔ kulunba tɛrɛ ye tijan ko rɔ. **5** Kulunkɔndɔ baaradenilu silanda kojuuya. Ii kelen kelenna bɛɛ ka a maari madiya ko wo ye ii kisi. Ii ka kulunkɔndɔ doninilu lafili kɔɔji rɔ sa kulunba ri fɛya kɔɔji kan. Wo ka a tɛrɛn Nabi Junusa ra jii kulunba kɔndɔ. A tɛrɛ ye sunɔɔla bakɛ. **6** Kulun naborila wara a tɛrɛn ye ka a kan nabɔ a ma ko: «Nfenna i lani sunɔɔ rɔ? I wuli! I ye i maari madiya! Tumado wo ri kininkinin an na ko la ka an kisi sa an kana faa.» **7** Kɔ fɛ, ii ka a fɔ i ɲɔɔn ye ko: «An ye a kalabe kɛ ka a lɔn mɛn ka kojuu ɲin nase an ma.» Ii ka a kalabe kɛ. Kala ka Nabi Junusa mira. **8** Ii ka Nabi Junusa maɲininka ko: «Yon ye kojuu ɲin nasela an ma? Ile don, i la baara ye nfen di? I bɔni mi? I ye jamana ɲuman de mɔɔ ri? Siya ɲuman ye i ri?» **9** Nabi Junusa ka ii jabi: «Heburu le nde ri. N ye Maari Allabatala le batola, sankolo Maari, mɛn ka kɔɔji ni duukolo dan.» **10** Ii silanda kojuuya kuma wo la, ka a maɲininka wo rɔ ko: «I ka ko suu ɲuman

de ke?» Baa Nabi Junusa tun ka a fɔ ii ye kərɔman ko a boritɔla le ka bɔ Allabatala jakərɔ. **11** Nba, kɔɔji tora lamaala fɔɔ ka tamin fɔlɔma kan. Wo rɔ, ii ka a fɔ Nabi Junusa ye ko: «An ye nfen ke i la sa kɔɔji ri a masuma an naminin dɔ?» **12** Nabi Junusa ka a fɔ ko: «Ai ye n mira ka n nafili kɔɔji rɔ. Wo wa ke, kɔɔji ri a masuma ai laminin dɔ, baa n ka a lɔn ko fɔɔ ba jin wulini ai kanma nde le la ko rɔ.» **13** Wo bɛɛ ni a ta, kulunkɔndɔ baaradenilu ka kulun bori ke ii fanka bɛɛ la, sa ii ri gbere masərɔn. Kɔni ii ma se, baa kɔɔji tora lamaala fɔɔ ka tamin fɔlɔma kan. **14** Ii ka Allabatala matara wo rɔ ko: «ɛɛ, Allabatala. I jaandi! Ni an ka cɛɛ jin nafili kɔɔji rɔ ka a faa, i kana an datijan. Ni an ka a faa ka a tɛrɛn a ye mɔɔ jalakibali le ri, i kana an jalaki a faa rɔ, baa, Allabatala, ko mɛn wa diya i ye, i ye wo le kɛla.» **15** Wo rɔ, ii ka Nabi Junusa mira ka a lafili kɔɔji rɔ. Kɔɔji masumara i kərɔ. **16** Kulunkɔndɔ baaradenilu ka wo yen tuma mɛn na, ii silanda Allabatala ye kɔsɛbɛ. Ii ka saraka bɔ ka Allabatala sɔ wo la, ka dakan ta a ye. **17** Awa, Allabatala ka jɛɛ ba do lana mɛn ka Nabi Junusa lakunun. Nabi Junusa ka tele sawa ni su sawa ke jɛɛ kɔndɔ.

2 Ka a to jɛɛ kɔndɔ, Nabi Junusa ka a Maari Allabatala tara. **2** A ka a fɔ ko: «Allabatala, ka n to tɔrɔya ba rɔ, n ka i matara. I ka n jabi. Ka n to lakira rɔ saya rɔ, n kulera dɛmɛnni ko rɔ. I ka n namɛn. (Sheol h7585) **3** I ka n nafili kɔɔji rɔ, fɔɔ kɔɔji dun ba kərɔ. Kɔɔji ka n naminin fan bɛɛ rɔ. I ka kɔɔji kuru ba mɛnilu lana, woilu bɛɛ lara n kan. **4** N tɛrɛ ye a fɔla n jɛrɛ ma ko i ra n gbɛn ka n bɔ i jakərɔ. Kɔni n lani a la n di i la bon sɛniman yen ikɔ tuun. **5** Kɔɔji ka n natunun ka n na jɛnemaya masilan. N jiira fɔɔ kɔɔji

dun ba kɔrɔ. Kɔɔjikɔrɔ binilu mɔrɔnmɔrɔnni tɛrɛ n kun ma. **6** N jiira fɔɔ koyinkɛilu sen kɔrɔ kɔɔji kɔrɔ. N sera suilu la jamana rɔ. A da bɛɛ sɔɔra n ma kadawu. Kɔni ile, n Maari Allabatala, i ka n kɛndɛ layɛɛ lakira kɔndɔ. **7** N Maari Allabatala, ka a to dɔɔni n tun di sa, n miriya sera i ma. I ka n na matarali kan namen i la bon seniman kɔndɔ. **8** Mɔɔ mɛnilu ye batofen jɔtɔnɔntanilu batola, woilu ri bɔnɔ i la kaninteya rɔ. **9** Kɔni nde ri kalaman bɔ i ye ka i tando, ka saraka di i ma. N ka dakan mɛn ta i ye, n di wo mafa. Allabatala, ile kelen pe le ri se mɔɔ kisila.» **10** Awa, Allabatala kumara jɛɛ ba ye. Wo rɔ, jɛɛ ba ka Nabi Junusa labɔ gberɛ ma.

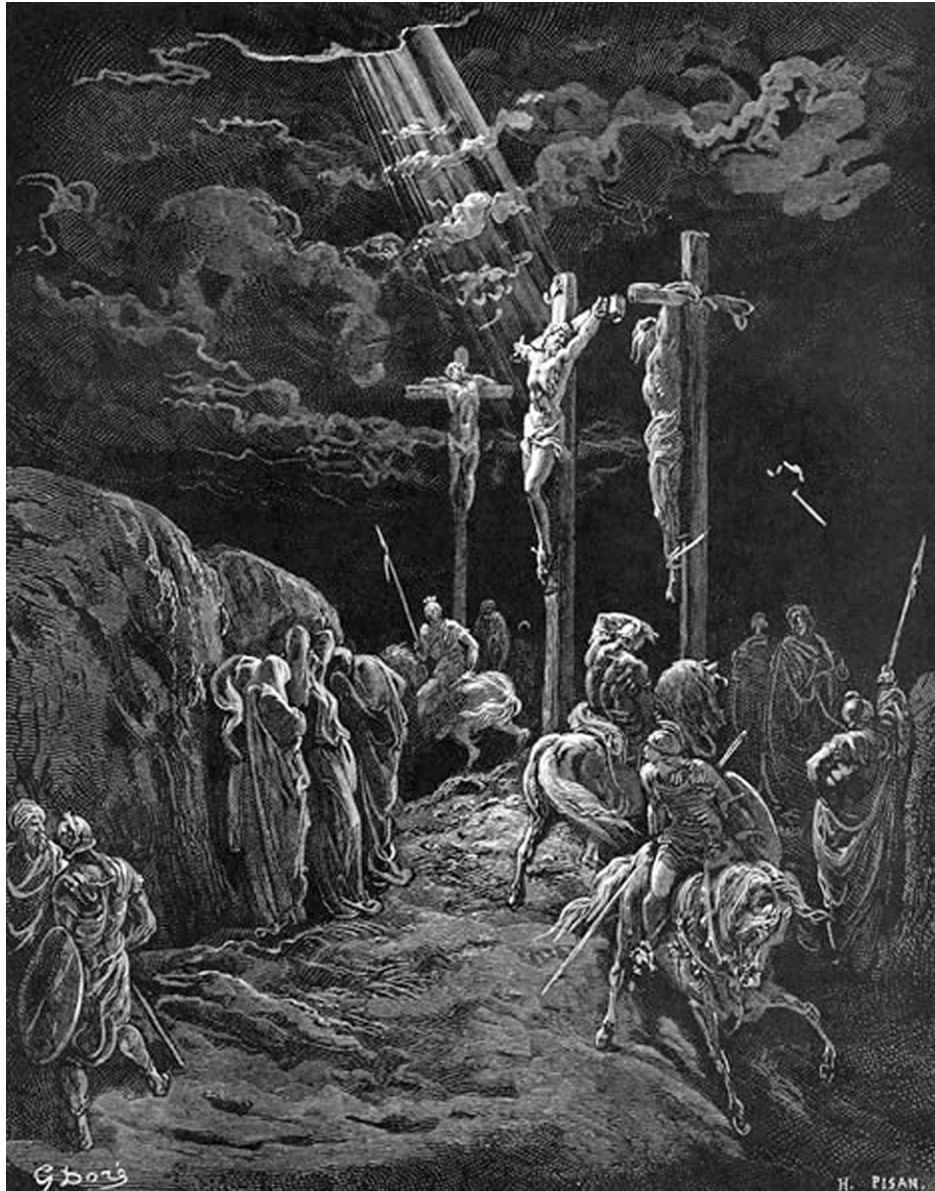
3 Allabatala kumara Nabi Junusa ye a sɔna filana rɔ. **2** A ka a fɔ ko: «I ye i wuli ka wa Ninibe so ba kɔndɔ. N wa mɛn fɔ i ye, i ye wo lase Ninibekailu ma.» **3** Wo rɔ, Nabi Junusa wulira ka wa Ninibe, ikomin Allabatala ka a fɔ a ye ja mɛn ma. Ninibe tɛrɛ ye so ba le ri, mɔɔ ri tele sawa taama kɛ mɛn kɔndɔ. **4** Nabi Junusa seni Ninibe, a donda so kɔndɔ ka tele kelen kɛ taamala, ka ban ka ye mɔɔilu kawandi ko: «Yani tele binaanin, gbalo ba ri kɛ Ninibe.» **5** Alla ka mɛn fɔ Ninibekailu ye ka fara Nabi Junusa la, ii lara wo la. Ii ka a fɔ ko bɛɛ ye sun don ka landa faanin bila ii kan na, denilu ni mɔɔbailu bɛɛ. **6** Nba, wo kibaro sera Ninibe mansa ma tuma mɛn na, a ka i wuli a la mansaya siifen dɔ ka a la mansaya faanin bɔ a kan na. A ka landa faanin bila a kan na ka i sii buurigbɛ rɔ. **7** Wo kɔ, a ka mɔɔilu lɔ kelalasela Ninibekailu ma ko: «Mansacɛ ni a la jɛmɔɔilu ka a fɔ ko tɔn da sii mɔɔilu ni kolofenilu bɛɛ ma, nisiilu ni saailu ni bailu kɔnin. Ii si

kana dɔnnin ke. Ii si kana ii min. **8** Mɔɔilu bɛɛ ye landa faanin bila ii kan na, ka do sidi kolofenilu bɛɛ kan na. Mɔɔ kelen kelenna bɛɛ ye Alla matara a fanka bɛɛ la. Bɛɛ ye a ban a sɔn juu rɔ, ka kojuu ke boloka. **9** Baa, yon ka a lɔn? Tumado ko Alla ri a la boloraben yeleman an kanma ka a ban a la mɔne ba rɔ, kosa an kana faa.» **10** Alla ka a yen mɛn ke ko Ninibekailu ra nimisa ka ii la kojuuilu boloka, a ka a miriya yeleman. A ka masilannikan mɛn fɔ ii ye ko a ketɔ gbalo ba lala ii kan, a ka wo to ye.

4 Wo ma diya Nabi Junusa ye fewu. A mɔnera kosebe. **2** A ka Allabatala matara ko: «Aa, Allabatala, ka n to n na jamana kɔndɔ fɔlɔ, a miriya tɛɛ ye n na ko i ri a ke ten. Wo le ka a ke, n ka n kaliya ka n bori ka wa Tarasisi. Baa n tun ka a lɔn fewu ko i ye Alla le ri, mɛn na kininkinin ni jumaya ka bon kosebe. I ti mɔnela jona. I ye mɔɔilu kaninna kojuuya. I wa masilannikan menilu fɔ, i rabenni tuma bɛɛ ka woilu to ye. **3** Allabatala, sisen, i ye n bɔ duunɔɔa rɔ yan, baa saya fisa n ye ka tamin jenemaya la.» **4** Allabatala ka Nabi Junusa jabi: «A ye di? I jɔ ye mɔne rɔ wa?» **5** Nba, Nabi Junusa bɔra Ninibe so kɔndɔ, ka wa i sii telebɔ rɔ. A ka gbaa do lɔ ye, ka i sii wo kɔrɔ lulen na ka makɔnɔni ke, baa a ye a fe ka a yen ko mɛn tamintɔ so kɔndɔ. **6** Wo tuma, Maari Allabatala ka feejuu do laferɛn ka yele Nabi Junusa kun na ka lulen di a ma, ka a bɔ a la niilafin dɔ. Nabi Junusa sewara feejuu wo la kosebe. **7** Wo duusa gbe sɔɔma da la, Alla ka tunbu do lana. Tunbu wo donda feejuu rɔ ka a dɔɔn ka a ja. **8** Tele yelɛra tuma mɛn na, Alla ka fɔɔɔ ba kalaman nana ka bɔ telebɔ rɔ. Tele gbara Nabi Junusa kun na kojuuya fo a

beto le tere. A tere ye a fe ka sa. A ka a fo ko: «Saya koni
 ka fisa n ma ka tamin jenemaya kan.» **9** Alla ka Nabi
 Junusa mapininka ko: «A ye di? I jo ye mone ro fejuu ja
 ko ro wa?» Nabi Junusa ka a fo ko: «N ke! N jo ye a ro! N
 da mone haan ka n son saya ma.» **10** Allabatala ka a fo ko:
 «Fejuu ni wo hina ye i la. I don ma baara si ke a la, men
 di a labonya. A ferenda su folo ro ka ja su filana ro. **11** I ye
 a fe nde kana kininkinin Ninibekailu ma, so belebele wo
 kondō mōō waa keme a ni waa muwan menilu men ti se
 bolokinin ni bolomaran faranfasila, kolofen siyaman ba
 wo ma jate ma lon.»

NEW TESTAMENT

Ka Isa gbongbonni to jiri kan, a ka a fo ko: «N Fa, i ye ii makoto, ka a masoron ii ra ko men ke, ii ma wo lon.» Wo tuma, keledenlu ka kalaben ke ka a la faanin dafara.
Luke 23:34

Matthew

1 Isa Nenematōmōnin buruju le jin di. Isa tere Dawuda ni Iburahima bōnsōn de ri. **2** Iburahima ka Isiyaka sōrōn. Isiyaka ka Yakuba sōrōn. Yakuba ka Yahuda sōrōn, a ni wo kōrōcēilu ni dōcēilu. **3** Yahuda ka Pēresi ni Seraki sōrōn. Woilu na tō le tere ko Tamari. Pēresi ka Hēsirōn sōrōn. Hēsirōn ka Ramu sōrōn. **4** Ramu ka Aminadabu sōrōn. Aminadabu ka Nasōn sōrōn. Nasōn ka Salimōn sōrōn. **5** Salimōn ka Bōwasi sōrōn. Wo na tō ko Rahabu. Bōwasi ka Obedi sōrōn. Wo na le tere Rutu ri. Obedi ka Jese sōrōn. **6** Jese ka mansa Dawuda sōrōn. Dawuda ka Sulemani sōrōn. Wo na tere Uriya muso le ri. **7** Sulemani ka Rehobowan sōrōn. Rehobowan ka Abiya sōrōn. Abiya ka Asafu sōrōn. **8** Asafu ka Jusafati sōrōn. Jusafati ka Jehoramu sōrōn. Jehoramu ka Usiyasi sōrōn. **9** Usiyasi ka Jotamu sōrōn. Jotamu ka Ahasi sōrōn. Ahasi ka Esekiyasi sōrōn. **10** Esekiyasi ka Manase sōrōn. Manase ka Amōn sōrōn. Amōn ka Josiya sōrōn. **11** Josiya ka Jekoniya ni dence gbereilu sōrōn. Awa, Jekoniya tele rō, Babilōnikailu ka Isirayelikailu mira ka wa ii ri kelekōrōbori rō Babilōni jamana rō. **12** Isirayelikailu seni kō kelekōrōbori diya Babilōni jamana rō, Jekoniya ka Seyalatiyeli sōrōn. Seyalatiyeli ka Serobabeli sōrōn. **13** Serobabeli ka Abihudi sōrōn. Abihudi ka Eliyakimu sōrōn. Eliyakimu ka Asori sōrōn. **14** Asori ka Sadoki sōrōn. Sadoki ka Akimu sōrōn. Akimu ka Eliyudi sōrōn. **15** Eliyudi ka Elasari sōrōn. Elasari ka Matan sōrōn. Matan ka Yakuba sōrōn. **16** Yakuba ka Yusufu sōrōn. Yusufu ka Mariyamu furu. Mariyamu wo le ka Isa sōrōn, mōoilu ye a fōla mēn ma ko Nenematōmōnin.

17 Nba, ka bɔ Iburahima ma ka na a sii Dawuda la, wo bɛɛ ladennin kɛra farɔkɛ tan ni naanin de ri. Ka bɔ Dawuda ma ka na Isirayelikailu lawa waati rɔ kelekɔrɔbori rɔ Babilɔni jamana rɔ, wo bɛɛ ladennin kɛra farɔkɛ tan ni naanin de ri. Ka bɔ ii wa waati ma kelekɔrɔbori diya Babilɔni jamana rɔ ka na a sii Nenematɔmɔnin na, wo bɛɛ ladennin kɛra farɔkɛ tan ni naanin de ri. 18 Nba, Isa Nenematɔmɔnin sɔrɔnda ja mɛn ma, wo le jin di. A na Mariyamu mamirani tɛrɛ Yusufu bolo. Kɔni sani a ye wa a sii Yusufu wara ka kɛ a muso ri, Nii Seniman ka a kɛ Mariyamu ka kɔnɔ ta. 19 Yusufu ka wo yen mɛn kɛ, a tun tɛ a fɛ ka Mariyamu tɔɔ tipan mɔɔilu jana, baa Yusufu tɛrɛ mɔɔ telenni le ri. Wo rɔ, a ka a latɛɛ ko a ri Mariyamu bila sutura bolo ma. 20 Ka Yusufu to a mirila wo ma, Maari la mɛlɛka ka a jɛrɛ yiraka a la sibo rɔ, ka a fɔ a ye ko: «Yusufu, Dawuda bɔnsɔn, i kana silan Mariyamu furu ko ye, baa Nii Seniman de ka a kɛ a ra kɔnɔ ta. 21 A ri dɛncɛ sɔrɔn. I ye a tɔɔ la ko Isa, baa ale le kɛtɔ a la mɔɔilu kisila ii la kojuuilu ma.» 22 Awa, ko woilu bɛɛ kɛni sa Maari la kuma ri kanbali, a ka mɛn don a la nabi da rɔ ko: 23 «I ja lɔ! Sunkurun mɛn da a jɛrɛ lakanda, wo ri kɔnɔ ta ka dɛncɛ sɔrɔn. Dɛncɛ wo tɔɔ ri la ko Emanuwɛli.» Emanuwɛli kɔrɔ le ko Alla ye an dafɛ. 24 Yusufu wulira sunɔɔ rɔ mɛn kɛ, a ka a kɛ ikomin Maari la mɛlɛka tun ka a fɔ a ye ja mɛn ma. A wara Mariyamu ta ka na a ri a wara, ka a kɛ a muso ri. 25 Kɔni ii ma dɛn fɔɔ Mariyamu moyira dɛncɛ la. Yusufu ka dɛn tɔɔ la ko Isa.

2 Isa sɔrɔnda Betilehemu so kɔndɔ, ni a ye Jude mara rɔ. Wo tuma, mansa Herodi siini mansaya la. Isa sɔrɔnni kɔ,

lɔnninna doilu bɔra telebɔ rɔ ka na Jerusalemu. **2** Ii ka a maɲininka ko: «Yahudiyailu la mansa mɛn sɔrɔnda sisen, wo ye mi? Ka an to an wara telebɔ rɔ, an ka a lolo yen. An da na a bonya diya.» **3** Kuma wo fɔra mansa Herodi ye tuma mɛn na, a kɔndafilira, a ni Jerusalemukailu bɛɛ. **4** Mansa ka Isirayelikailu la sarakalaselailu bɛɛ ni sariya karanmɔɔilu bɛɛ ladɛn, ka ii maɲininka ko, «Nenematɔmɔnin ka kan ka sɔrɔn mi?» **5** Ii ka a fɔ ko: «A ka kan ka sɔrɔn Betilɛhɛmu le, ni a ye Jude mara rɔ, baa nabi do ka a sɛbɛ ko: **6** «Ile Betilɛhɛmu, ile mɛn ye Jude mara rɔ, i tɛ Jude mara soilu rɔ dɔɔmanni ri de! Baa kuntii do ri bɔ i kɔndɔ, mɛn di a janto n na jama Isirayelikailu rɔ.» **7** Wo kɔ rɔ, Herodi ka lɔnninna woilu kili dokon dɔ ka ii maɲininka lolo bɔ waati ma. Ii tun ka a yen waati mɛn, ii ka wo fɔ a ye. **8** Wo rɔ, a ka sila di ii ma ko ii ye wa Betilɛhɛmu. A ka a fɔ ko: «Ai ye wa den yɔrɔ ɲinin koɲuma ye. Ai wa a yen, ai ye kela lawa n ye, sa n fanan di wa a bonya.» **9** Herodi ka kuma wo fɔ ka ban tuma mɛn na, lɔnninnailu bɔra ye ka wa. Ka ii to sila kan, ii ka lolo kelen wo yen ii ɲɛfɛ, ii tun ka mɛn yen ii wara telebɔ rɔ. Den tɛɛ ye yɔrɔ mɛn dɔ, lolo wo wara a lɔ yɔrɔ wo kun dɔ. **10** Lɔnninnailu ka lolo yen tuma mɛn na, ii jusu sewara kɔsɛbɛ. **11** Ii don mɛn kɛra bon na, ii ka den ni a na Mariyamu yen ye. Ii ka ii ɲɔnkin ka den bonya. Wo kɔ rɔ, ii ka ii la kankirailu da laka ka sɔlifɛn sankɔgbɛlɛnilu labɔ ka woilu di den ma. Ii ka sanin di a ma, a ni wusulan ni latikɔlɔn sumaduman mɛn tɔɔ ko muri. **12** Wo kɔ rɔ, Alla ka a lasobi lɔnninnailu la sibo rɔ ko ii kana kɔsɛ Herodi wara butun. Wo rɔ, ii ka sila gbɛɛ

ta ka wa ii la jamana rɔ. **13** Nba, lɔnninnailu wani kɔ, Maari la meɛka do ka a jere yiraka Yusufu la sibo rɔ, ka a fɔ a ye ko: «I wuli ka den ni a na ta ka i bori ka wa Misiran jamana rɔ. I ye to ye fɔ n wa a fɔ i ye lon men ko i ye na, baa Herodi ketɔ den yɔrɔ jininna a faa ko rɔ.» **14** Wo rɔ, Yusufu wulira su rɔ, ka den ni a na ta ka wa Misiran. **15** A tora Misiran fɔ ka Herodi sa. Wo kera ka Maari la kuma kanbali, a tun ka men don a la nabi da rɔ ko: «N ka n dence kili ko a ye bɔ Misiran.» **16** Nba, Herodi ka a jayen tuma men na ko lɔnninnailu ra a majuwaya, a jusu bɔra kojuuya. A ka mɔɔilu lawa Betilehemu so kɔndɔ, a ni a mara yɔrɔ bɛɛ rɔ. Ko den cɛman menilu si ma tamin san fila kan fɔlɔ, ii ye woilu bɛɛ faa. Herodi danda san fila denceilu ma ka a bɛn lɔnninnailu la lolo yen waati ma, ii tun ka men fɔ a ye. **17** Wo rɔ, Nabi Jeremiya tun ka men fɔ, wo kanbalira ko: **18** «Kan do bɔra Rama so kɔndɔ, kasi mankan ba a ni jusumakasa mankan ba. Raseli ye kasila a denilu la ko la. A ma sɔn mɔɔ si ye a masabari, baa a denilu tɛ ye butun.» **19** Herodi sani kɔrɔ, Maari la meɛka do ka a jere yiraka Yusufu la sibo rɔ Misiran. **20** Meɛka ka a fɔ a ye ko: «I wuli ka den ni a na ta. Ai ye i kɔsɛ Isirayelikailu la jamana rɔ, baa mɔɔ menilu tere ye a jininna ka den faa, woilu ra sa.» **21** Yusufu wulira wo le rɔ, ka den ni a na ta ka wa Isirayelikailu la jamana rɔ. **22** Kɔni Yusufu ka a men ko Arikilayosi le siini mansaya la Jude mara kun na a fa Herodi nɔ rɔ. Wo rɔ, a silanda ka wa Jude mara rɔ. Alla ka a lasobi sibo rɔ ko a ye wa Kalile mara rɔ. **23** A wara a sii Nasareti so kɔndɔ. Wo keni sa

Alla la kuma ri kanbali, a ka men don a la nabiilu da rɔ ko mɔɔilu ri a fɔ Isa ma ko Nasaretika.

3 Nba, wo waati la, Yuhana men ye mɔɔ sunna ji rɔ, a sera Jude wula kɔndɔ. A tɛɛ mɔɔilu kawandila ko: **2** «Ai ye tubi, baa Harijeene Mansaya waati ra se.» **3** Baa Nabi Esayi ka Yaya la ko fɔ ko: «Kilikan ba bɔra wula kɔndɔ ko: «Ai ye sila rabɛn Faama yɛ, ka silaninilu latelen a yɛ.»» **4** Nba, duruki men tɛɛ ye Yaya kan na, wo tɛɛ ye jɔɔmɛ si le ri. A tɛsidini tɛɛ gbolojulu la. A la dɔɔnninifenilu tɛɛ ye tonkasailu ni waa rɔ li le ri. **5** Mɔɔ siyaman ba tɛɛ ye bɔla Jerusalemu so kɔndɔ, a ni Jude mara rɔ, a ni Juriden Ba laminin yɔrɔilu bɛɛ rɔ, ka wa Yaya tɛɛn ye. **6** A ri ii sun ji rɔ Juriden Ba rɔ, ii wa i lɔ ii la julumun na waati men dɔ. **7** Farisi siyaman ni Sadusi siyaman tɛɛ ye nala Yaya ma sun ji rɔ kanma. A ka wo yen ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai, fɔnfɔnni la munupailu! Alla la kiti men natɔ, yon de ka ai lali ko ai ye ai bori wo kɔrɔ ten? **8** Ai ye kɛwaliilu kɛ, menilu ri a yiraka ko ai ra tubi. **9** Ai kana ai miri ka a fɔ ko a ri bɛn ka a masɔrɔn Iburahima le ye ai bɛnba ri! Eɛn. N di a fɔ ai yɛ ko Alla ri se kabakurun jinilu yɛlɛmanna ka ii kɛ Iburahima bɔnsɔnilu ri. **10** Sisen, tɛɛran tii ra wuli jiri tɛɛ kanma. Jiri menilu tɛ den nɔma kɛla, woilu bɛɛ ri tɛɛ ka lafili ta rɔ. **11** Nde ye ai sunna ji le rɔ, ka a yiraka ko ai ra tubi. Kɔni mɔɔ men natɔ n kɔ, wo fanka ka bon n ta ri. Hali ka a la sanbara mira a yɛ, wo ka bon nde ma. Ale ri ai sun Nii Seniman dɔ, a ni ta. **12** A la baarafɛn ye a bolo, a ri sumankisɛ ni a bu bɔ jɔɔn dɔ baarafɛn mɛn na. A ri a la suman magbasi gbere lagbɛ, ka sumankisɛ kɛ bondon kɔndɔ, ka bu bɛɛ janin ta la. Ta wo ye ta sabali le

ri.» **13** Wo kɔ rɔ, Isa bɔra Kalile mara rɔ ka na Yaya tɛrɛn Juridɛn Ba dala sa Yaya ri a sun ji rɔ, **14** kɔni Yaya tɛrɛ ye a fɛ ka a ban. A ka a fɔ Isa yɛ ko: «Ile le ka kan ka nde sun ji rɔ. Nfenna i ra na n tɛrɛn ten?» **15** Isa ka a jabi: «I ye diɲɛ wo ma fɔlɔ, baa a bɛnni an ye wo kɛ sa an di Alla sawo bɛɛ kanbali.» Wo rɔ, Yaya sɔnda ka a sun ji rɔ. **16** Isa sunni ji rɔ kɔ, a bɔra ji rɔ i kɔrɔ. Sankolo da lakara. A ka Alla Nii Seniman jiiɗola yen a kan ikomin kanba. **17** Kumakan do bɔra sankolo rɔ ko: «N diyana dence le ten. N sɛwani ale rɔ kosebɛ.»

4 Wo kɔ rɔ, Nii Seniman ka Isa jɛmira ka wa a ri wula kɔndɔ a kɔrɔbɔ kanma Ibulusa bolo. **2** Isa ka tele binaani ni su binaani kɛ, a ye sun donna. Wo banni kɔ, kɔnkɔ ka a mira. **3** Majuuwalila ka a madon a la, ka a fɔ a yɛ ko: «Ni ile le ye Alla Dence ri, i ye a fɔ kabakurun woilu yɛ ko ii ye yɛleman ka kɛ buru ri.» **4** Kɔni Isa ka a jabi: «A sɛbɛni Alla la kitabu kɔndɔ ko: «Mɔɔ tɛ se balola buru gbansan na. Ɛɛn, mɔɔ mako ye Alla la kumailu fanan na ka balo, kuma mɛnilu bɛɛ ye bɔla Alla da rɔ.»» **5** Wo kɔ rɔ, Ibulusa ka Isa ta ka wa a ri Jerusalemu, ni a ye so seniman di. A ka a lalɔ Allabatobonba kun dɔ, **6** ka a fɔ a yɛ ko: «Ni ile le ye Alla Dence ri, i ye i juran ka bɔ yan, baa a sɛbɛni ko: «Alla ri a la meɛkailu jamari i la ko rɔ. Wo rɔ, ii ri i mira ii bolo la sa i sen kana se kabakurun ma.»» **7** Isa ka Ibulusa jabi: «A sɛbɛni fanan ko: «I kana i la Maari Alla kɔrɔbɔ.»» **8** Wo kɔ rɔ, Setana wara a ri koyinkɛ jan ba do kan, ka dunuɲa mansaya bɛɛ yiraka a la, a ni ii la gbiliya. **9** A ka a fɔ Isa yɛ ko: «Ni i sɔnda ka i jɔnkin n kɔrɔ ka n bato, n di woilu bɛɛ di i ma.» **10** Isa ka a fɔ a yɛ ko: «I ye bɔ n kɔ

Setana, baa a sebeni ko: «I ye i la Maari Alla le bato ka baara ke ale kelen pe ye.» **11** Wo ro, Ibulusa bora a fe ka wa. Melekailu nara ka Isa makoilu ja. **12** Isa ka a men tuma men na ko Yaya ra mira ka a bila kaso la, a ka a kose ka wa Kalile mara ro. **13** Koni a ma a sii Nasareti so kondɔ. A wara Kaperinahumu so le kondɔ ka a sii ye. So wo ye Kalile dalaba dala, Sabulon mara ni Nafitali mara ro. **14** Wo kera sa Alla la kuma ri kanbali, a ka men don a la Nabi Esayi da ro ko: **15** «Sabulon mara ni Nafitali mara, menilu ye Kalile dalaba fan fe Juriden Ba telebe ro, Kalile mara konin, siya ghere mɔɔ siini yoro men. **16** Mɔɔ menilu siini tere dibi ro ye, woiu ka kene ba do yen. Menilu siini tere saya dibi ro, keneya bora woiu ma.» **17** Awa, kebi waati wo la, Isa ka kawandili damira ka a fo ko: «Ai ye tubi, baa Harijeene Mansaya ra se.» **18** Lon do ro, Isa tere ye taamana Kalile Dala dafe. A ka nakelenjɔɔma fila yen. Woiu ye Simɔn di (a ye fola men ma ko Piyeri) a ni Andere. Woiu tere ye jɔɔ filila ji ro, baa ii ye jemiralailu le ri. **19** Isa ka a fo ii ye ko: «Ai ye na ai bila n ko. Ai ye jee nininna, koni n di ai karan mɔɔilu nininna.» **20** Ii ka ii la jɔɔilu to ye i koro ka ii bila Isa ko. **21** Isa taminni yoro wo la dɔɔni, A ka badenma fila yen men ye na ni fa la. Woiu tere ye Sebede dence Yakuba a ni Yuhana ri. Ii ni ii fa siini tere ye ii la jɔɔilu rabenna kulun kondɔ. Isa ka Yakuba ni Yuhana kili. **22** Ii ka ii bila Isa ko i koro, ka ii fa ni kulun to ii ko. **23** Isa tere ye Kalile mara fan bee rataamala. A tere ye mɔɔilu karanna ii la salibonilu la, ka Harijeene Mansaya kibaro numa lase, ka mɔɔilu lakendeya ka ii bo ii la jankaro ro a ni ka ii lakendeya ka ii bo ii la fɛɛmaya

bɛɛ rɔ. **24** Isa tɔɔ bɔra Siri jamana yɔrɔ bɛɛ rɔ. Mɔɔilu tɛrɛ ye nala jankarɔtoilu bɛɛ ri a ma. Jankarɔ su siyaman tɛrɛ ye woilu kan. Menilu tɔrɔni kojuuya farikɔrɔ dimin na, ii nara woilu ri, a ni jinatoilu ni kirikirimasatoilu ni kɔrɔngboilu. A ka woilu bɛɛ lakendɛya. **25** Mɔɔ siyaman ba bilani tɛrɛ a kɔ. Ii bɔni tɛrɛ Kalile mara rɔ, a ni Dekapoli mara ni Jerusalemu so ni Jude mara ni Juriden Ba kɔfɛla.

5 Isa ka jama yen tuma mɛn na, a yɛlɛra koyinke kan ka a sii. A la karandenilu ka ii madon a la. **2** A ka ii karan damira ko: **3** «Mɔɔ mɛnilu ka a lɔn ko ii mako ye Alla la, woilu ye barakadenilu ri, baa Harijeene Mansaya ye ii ta le ri. **4** Mɔɔ mɛnilu jusumakasani, woilu ye barakadenilu ri, baa Alla ri ii jususuma. **5** Mɔɔ mɛnilu sabarini, woilu ye barakadenilu ri, baa Alla ri duukolo di ii ma ka a kɛ ii ta ri. **6** Mɔɔ mɛnilu ye a fɛ ka kɛ telenbailu ri, ni wo lɔɔ ye gbala ii la ikomin dɔɔnnin lɔɔ ni minnin lɔɔ ye gbala mɔɔilu la ja mɛn ma, woilu ye barakadenilu ri, baa ii ye mɛn jininna, Alla ri wo di ii ma. **7** Mɔɔ mɛnilu ye hinala ii mɔɔɔɔilu la, woilu ye barakadenilu ri, baa Alla ri hina ii la fanan. **8** Mɔɔ mɛnilu kɔndɔ gbɛni, woilu ye barakadenilu ri, baa ii ri Alla yen. **9** Mɔɔ mɛnilu ye hɛrɛ donna ii ni ii mɔɔɔɔilu tɛma, woilu ye barakadenilu ri, baa Alla ri ii jate a denilu ri. **10** Mɔɔ mɛnilu ye tɔrɔla mɔɔilu bolo ka a masɔrɔn ii ye Alla diyana koilu kɛla, woilu ye barakadenilu le ri, baa Harijeene Mansaya ye ii ta le ri. **11** Mɔɔilu wa ai nani, ka ai tɔrɔ, ka wuya la ai la, ka kuma juu su bɛɛ fɔ ai ma nde kosɔn, ai ye barakadenilu ri. **12** Ai ye sewa ka jaalen, ka a masɔrɔn ai ri barayiba sɔrɔn sankolo rɔ, baa nabi mɛnilu taminda ai jɛfɛ, ii ka woilu

fanan tɔrɔ ten de. **13** «Nba, aile ye kɔɔ ri duukolo kan yan. Kɔni ni kɔɔ timinya bɔra a la, a ri se timinyala ikɔ di? A tɛ foyi jala butun. A ri lafilɩ kɛnɛ ma, mɔɔilu tamintɔ ri a radɔn. **14** «Aile ye yelen di dunuɲa rɔ yan. So mɛn siini tindi kan, wo ti se doonna. **15** Mɔɔ tɛ fitina lamɛlɛnna ka a bila see kɔrɔ. Ɛɛn, a ri a sii fitinnasiifen kan sa a ri yelen di bonkɔndɔ mɔɔilu bɛɛ ma. **16** Fɔɔ ai la yelen ye bɔ ten mɔɔilu jana, sa ii ri ai la kopuma kɛnɛniilu yen ka ai Fa gbiliya, ai Fa mɛn ye sankolo rɔ. **17** «Ai kana ai miri ko n nara le ka Musa la sariya wala nabiilu la kumailu bɔ ye. Ɛɛn, n ma na ka woilu bɔ ye, fɔɔ ka ii kanbali. **18** N di tupa fɔ ai ye: haan ka wa se sankolo ni duukolo ban lon ma, foyi tɛna bɔla sariya rɔ hali sariyatonbe kelen wala a sɛbeli den kelen fɔɔ sariya bɛɛ wa kanbali. **19** Wo rɔ, mɔɔ mɛn wa jamarili jinilu do tijan, hali jamarili mɛn ma bon a tɔilu bɛɛ ri, ka mɔɔilu fanan karan jamarili wo tijanna, wo tii ri jate bɛɛ rɔ dɔɔmanni ri Harijeene Mansaya rɔ. Kɔni mɔɔ mɛn wa jamarili jinilu labato, ka mɔɔilu fanan karan woilu labatola, wo tii ri jate mɔɔba ri Harijeene Mansaya rɔ. **20** N di tupa fɔ ai ye ko ni ai la telenbaya ma tamin Farisilu ni sariya karanmɔɔilu ta kan, ai tɛ don Harijeene Mansaya rɔ fewu. **21** «Ai ka a mɛn ko a fɔra ai benbailu ye ko: <I kana mɔɔ faa, > ko <ni mɔɔ wa mɔɔ faa, a ri a lɔ Alla ɲakɔrɔ a kiti kanma.> **22** Kɔni n ye a fɔla ai ye ko ni mɔɔ mɔɔ mɔnɛra a badenma kanma, wo bennin de ka a makiti. Ni mɔɔ mɛn ka a badenma nani ko a mɔɔ koron, mɔɔilu ka kan ka wa wo tii ri Yahudiya la kititɛɛ dɛkuru tɛma. Ni mɔɔ mɔɔ ka a fɔ a badenma ma ko a nalonma, wo tii bennin jahanama ta le rɔ. (Geenna g1067)

23 Wo le rɔ, i wa kɛ sɔlifɛn bɔla Alla la saraka janin diya
 ɲakɔrɔ, ni i hankili jiira a la ko ko do ye i ni i badenma tɛ,
24 i ye i la sɔlifɛn to Alla la saraka janin diya ɲakɔrɔ. I ye
 wa ka i ni i badenma tɛrabɛn fɔlɔ. Wo kɔ rɔ, i ri wa i la
 sɔlifɛn di Alla ma. **25** «Ni mɔɔ do ye wala i ri kititɛɛla
 wara ko a ye a makasila i kan, ai watɔla, i ye ko bɛɛ kɛ ka
 kɛɛ ban jona. Ni wo tɛ, ni a wara i don kititɛɛla bolo, wo
 ri i don kaso bon kuntii bolo. Wo fanan di i bila kaso la.
26 N di tɲɲa fɔ i yɛ. I tɛ bɔ kaso la fewu, fɔɔ i wa ban wodi
 fɔni bɛɛ muumɛ sarala. **27** «Ai ka a mɛn ko a fɔra ko: «I
 kana kaninkɛ kɛ.» **28** Kɔni n ye a fɔla ai yɛ ko ni i ka muso
 do ragbɛ ka kunfan a fɛ, i ra ban kaninkɛ kɛla muso wo fɛ
 i jusu rɔ. **29** Wo rɔ, ni i bolokininma ɲa kɛra sababu ri ka i
 lɔ kojuu kɛla, i ye a bɔ ka a lafili, baa i bɔnɔ i farikolo yɔrɔ
 kelen na, wo le ka fisa i ma sani i farikolo dafanin ye lafili
 jahanama rɔ. (Geenna g1067) **30** Ni i bolokinin kɛra sababu ri
 ka i lɔ kojuu kɛla, a tɛɛ a la ka a lafili, baa i bɔnɔ i farikolo
 yɔrɔ kelen na, wo le ka fisa i ma sani i farikolo dafanin ye
 wa jahanama rɔ. (Geenna g1067) **31** «A fɔra fanan ko: «Ni cɛɛ
 mɛn ye a fɛ ka a muso bila, fɔɔ a ye furusa seɓɛ di a ma.»
32 Kɔni n ye a fɔla ai yɛ ko mɔɔ mɔɔ wa a muso bila ka a
 tɛrɛn muso wo tun ma jalonya kɛ, wo tii ra kaninkɛla sila
 le bila muso wo kɔrɔ. Mɔɔ mɛn wa muso furusani furu,
 wo tii fanan da kaninkɛ. **33** «Fanan, ai ka a mɛn ko a fɔra
 ai benbailu yɛ ko: «I kana i kalilikan tɲɲan. I wa dakan
 mɛn ta Alla yɛ, i ye wo dafa.» **34** Kɔni n ye a fɔla ai yɛ ko
 ai kana ai kali muumɛ. Ai kana ai kali sankolo la, baa Alla
 la Mansaya siifɛn de wo ri. **35** Ai kana ai kali duukolo la,
 baa Alla sen lɔ yɔrɔ le wo ri. Ai kana ai kali Jerusalemu la,

baa Mansaba Alla la so le wo ri. **36** Ai kana ai kali ai jere kun na, baa ai ti se hali ai kunsu kelen gbela, wala ka a fin. **37** Ni ai sonda ko ma, ai ye a fo daron ko <ɔɔn>. Ni ai ma son ko ma, ai ye a fo daron ko <ɛɛn>. Ai ye dan wo ma. Menilu wa la wo kan, woilu bee boni Setana ro. **38** «Ai ka a men ko a fora ko: <Ni men ka ja te, ai ye wo fanan ja te. Ni men ka jin kadi, ai ye wo fanan jin kadi.> **39** Koni n ye a fola ai ye ko ai kana ai ta julu sara maa la men ye a fe ka kojuu ke ai la. ɔɔn, ni maa do ka i bolokininma tolo gbasi, i ni a to kelen fanan lo a ye. **40** Ni maa ye a fe ka wa i ri kiti diya sa a ri i la duruki korobila mira i la, i ye i la durukiba fanan di a ma. **41** Ni maa ka i diyagboya ko i ye a la donin ta ka kilo kelen taama ke a fe, i ye a la donin ta ka kilo fila taama ke a fe. **42** Ni maa ka i tara fen na, i ye a so. Ni maa ka a fo ko i ye i la fen sinkan a ma, i kana i ban a ma. **43** «Ai ka a men ko a fora ko: <I ye i maaɔɔilu kanin, ka i juuilu kon.> **44** Koni n ye a fola ai ye ko ai ye ai juuilu kanin, ka Alla tara ai tarobailu ye. **45** Ni ai ka a ke ten, ai ri ke ai sankolo ro Fa denilu ri. Baa ale le ye a la tele labola maa juuilu ni maa jumailu fila bee ye. A ye sancu nanala maa telenniilu ni maa telenbaliilu fila bee ye. **46** Ni wo te, ni ai ka ai kaninbailu daron kanin, ai ri barayi juman saron wo la? Hali niisankomiralailu ye wo joon kela. **47** Ni ai ye ai badenmailu le daron de fola, wo ye ko ba ri wa? ɛɛn. Hali Alla lonbaliilu ye wo joon kela. **48** Ai ye ke maa dafaninilu ri ikomin ai sankolo ro Fa dafanin ja men ma.»

6 «Ai ye ai janto ai jere ro. Ai kana ai la telenbaya kewaliilu ke maaɔɔilu pana sa ii ri woilu keni yen ai bolo. Ni

ai ka wo ke, ai Fa men ye sankolo ro, wo tɛna barayi foyi di ai ma. **2** «Wo ro, i wa ke deɛbato sola, i kana buru fe i mayira kanma ikomin jɛɛmayuwailu ye a kɛla ja men ma. Ii ye wo kɛla salibonilu kɛndo, a ni sila dailu la, sa mɔɔilu ri ii tando. N di tɔja fo ai ye: ii la barayi dan de mɔɔilu la tandoli wo ri. **3** I wa ke deɛbato sola i bolokinin na, i bolomaran ma kan ka wo lon. **4** Wo ro, i la deɛbato soli ri ke dokon do. Men ye kɛla dokon do, i Fa Alla ye wo yenna, ka i barayi. **5** «Ai wa ke Alla tarala, ai kana wo ke ikomin jɛɛmayuwailu ye a kɛla ja men ma. Baa a duman ii ye ka ii lo salibonilu kɛndo, a ni sila dailu la, ka Alla tara, sa mɔɔilu ri ii yen. N di tɔja fo ai ye: ii la barayi dan de mɔɔilu la tandoli wo ri. **6** Kɔni i wa ke Alla tarala, i ye don i la bon na ka da tuun i jɛɛ ma. I ye i Fa Alla tara ye, baa a ye yoro doonni wo ro. Men ye kɛla dokon do, i Fa Alla ye wo yenna, ka i barayi. **7** Ai wa ke a tarala, ai kana kuma siyaman fo fuu ikomin Alla lonbaliilu ye a kɛla ja men ma. A ye woilu kɛndo ko ii la kuma siyaya le koson ii tarali ri lamɛn. **8** Ai kana wo jɔɔn ke, baa ai mako ye fen fen na, ai Fa Alla ka wo lon sani ai ye a tara. **9** «Ai ka kan ka Alla tara ja men ma, wo le jin di. An Fa men ye sankolo ro, i toɔ seniman ye bonya ka. **10** I la Mansaya ye na. I sawo ye ke duukolo kan ikomin a ye kɛla sankolo ro ja men ma. **11** An mako ye doonnin men na bi, i ye wo di an ma. **12** I ye an na kojuuilu makoto, ikomin an fanan da mɔɔilu makoto, menilu ra kojuu ke an na. **13** I kana a to an ye manɛɛn ka bila kojuu ro. Kɔni i ye an bosi Setana bolo. **14** «Ni ai ka ai haketabailu makoto, ai Fa men ye sankolo ro, wo fanan di ai makoto. **15** Kɔni ni ai ma ai

haketabailu makoto, ai Fa fanan tɛ ai la hakeilu makoto.

16 «Ai wa kɛ sun donna lon mɛn na, ai kana ai jakɔrɔ sidi ikomin jɛrɛmayuwailu ye a kɛla ja mɛn ma. Woilu ye ii jakɔrɔ sidila sa mɔɔilu ri a lon ko ii ye sun dɔ. N di tɔja fɔ ai yɛ: ii la barayi dan de mɔɔilu la tandoli ri. **17** I wa kɛ sun donna, i ye i ja lako, ka tulu sumaduman kɛ i kun dɔ, **18** sa mɔɔilu kana a lon ko i ye sun dɔ. Kɔni i Fa mɛn doonni, wo ri a lon. Mɛn ye kɛla dokon dɔ, i Fa ye wo yenna, ka i barayi. **19** «Ai kana nanfulu laden ai jɛrɛ ye dunɔja rɔ yan, jɛnbɛrɛilu ni kɔrikɔri ye tijanni kɛla yɔrɔ mɛn. Sonilu fanan ye da kadila ka don ka sɔɔali kɛ. **20** Ai ye nanfulu laden ai jɛrɛ ye sankolo rɔ, jɛnbɛrɛilu ni kɔrikɔri ti se tijanni kɛla yɔrɔ mɛn. Sonilu fanan ti se da kadila ka sɔɔali kɛ ye. **21** Baa i la nanfulu ye yɔrɔ mɛn dɔ, i solɔmɛ fanan ye yɔrɔ wo le rɔ. **22** «Mɔɔ ja le ye a farikolo fitina ri. Wo rɔ, ni i ja kɛse ka ji, kɛnɛ ri don a la, ka i kɔndɔ gbɛ. **23** Kɔni ni i ja kɛse ma ji, i fari fan bɛɛ ri to dibi rɔ. Nba, yelen mɛn ka kan ka tɛrɛn i rɔ, ni wo ra to dibi rɔ, dibi ba le wo ri fewu! **24** «Mɔɔ ti se ka baara kɛ kuntii fila ye waati kelen. Ni kuntii kɛra fila ri jɔnce ri do kanin ka tamin do kan. A ri do kumakan bonya ka tamin do ta la. Wo rɔ, ai ti se ai jii lala Alla ni nanfulu rɔ. **25** «Wo le kosɔn, n ye a fɔla ai ye ko ai kana hamin ai la dunɔɔarateɛ la, ai la dɔɔnnin ko la; wala a faribanku la ko la, ai ye mɛn bilala a ma. Ai la niimaya ma bon dɔɔnnin ko ri wa? Ai fari la ko ma bon feriyabɔ ko ri wa? **26** Ai ye kɔɔilu kɔrɔsi, mɛnilu ye ii gbanna san ma. Ii tɛ sɛnɛ kɛla, ii tɛ suman kala. Ii tɛ suman nadonna bondon kɔndɔ. Kɔni ai Fa mɛn ye sankolo rɔ, wo ye ii balola. A ye di?

Ai jatɔnɔ ka bon ii ta ri, wo tɛ? **27** Yon ye ai tɛma, mɛn di se waati kelen lala a si kan a la hamin baraka rɔ? **28** Nfenna ai ye haminna ai la feriyabɔ ko la? Ai ye waa rɔ binilu kɔrɔsi, ii ye wulila ja mɛn ma. Ii tɛ baara kɛla, ii tɛ feriyabɔ ladanna. **29** Kɔni n ye a fɔla ai yɛ ko hali mansa Sulemani mɛn kɛra nanfulutiiba ri, wo ma faanin si don mɛn kenpi ka se bin fere woilu kelen dɔ. **30** Nba, bin menilu ye waa rɔ bi, woilu ri janin ta la sini. Ni Alla ka fereilu bila ii la, menilu ye ikomin ii la feriyabɔ, Alla ti se feriyabɔ dila ai fanan ma wa, ai mɛn na lemeniya ka dɔɔ? **31** Wo le rɔ, ai kana hamin ka a fɔ ko: «An di nfen dɔɔn, an di nfen min, an di feriyabɔ sɔrɔn di?» **32** Siya gbɛrɛ mɔɔilu le ye haminna ko woilu la. Ai Fa mɛn ye sankolo rɔ, wo ka a lɔn ko ai fanan mako ye fen woilu bɛɛ la. **33** Ai ye a jinin Alla la Mansaya ni a la telenbaya ko le ma fɔlɔ. Ni ai ka a kɛ ten, fen bɛɛ ri di ai ma fanan. **34** Ai kana hamin sini koilu la. Ai ye sini koilu to sini yɛ. Mɔɔilu ye tɔrɔya mɛn sɔrɔnna lon kelen kɔrɔ, wo ri lon wo bɔ.»

7 Isa tora kumala ko: «Ai kana mɔɔ kiti, sa ai fanan kana makiti; **2** baa ai wa mɔɔilu makiti ja mɛn ma, ai fanan ye makitila wo ja le ma. Ai ye sumannifen mɛn jatela mɔɔilu yɛ, sumannifen kelen de fanan ye jatela ai fanan yɛ Alla bolo. **3** Nfenna i ye jamanin mafɛnɛla i badenma ja ma, ka a tɛrɛn i tɛ fɛrɛn kɔrɔsila, mɛn ye i jɛrɛ ja ma? **4** A ye di? Ka fɛrɛn to i jɛrɛ ja ma, i ri se a fɔla i badenma yɛ di ko: «I ye a to n ye jamanin wo bɔ i ja ma»? **5** Jɛrɛmayuwa! I ye fɛrɛn bɔ i jɛrɛ ja ma fɔlɔ. Ni i ka a kɛ ten, i ri fen yen kojuma ka se jamanin bola i badenma ja ma. **6** «Ai kana fen seniman di wuluilu ma. Ni wo tɛ, ii ri ii kɔsɛ ai

ma ka ai rafarafara. Ai kana kɔrɔn kise di kɔseilu ma. Ni wo tɛ, ii ri wo radɔn. **7** «Ai wa matara foyi la, ai ri wo sɔrɔn; ai wa jinin, a ri a sɔrɔn; ai wa da makonkon, a ri laka ai yɛ. **8** Ka a masɔrɔn mɔɔ si wa matara, a ri a sɔrɔn; mɔɔ wa fen jinin, a ri a sɔrɔn; mɔɔ wa da makonkon, a ri laka a yɛ. **9** A ye di? Ni a dence do ka buru tara a la, yon de ai rɔ, mɛn di kabakurun di a ma? **10** Wala, ni a dence ka i matara jɛɛ la, a ri sa don a bolo wa? **11** Nba, ni aile, adamadenilu mɛn ka juu, ai kusan fen juma dila ai denilu ma, wo gbɛnin de an Fa Alla mɛn ye sankolo rɔ ye fen jumailu dila a tarabailu ma! **12** Wo rɔ, ai ye a fɛ mɔɔilu ye ko mɛnilu bɛɛ kɛ ai yɛ, ai jɛɛ ye woilu jɔɔn kɛ ii yɛ, ka a masɔrɔn wo ye sariya ni nabiilu la seɓeli dafanin de.» **13** «Ai ye don don diya dɔɔmanni fɛ, baa sila mɛn ye wala mɔɔ halaki diya ma, wo don diya ka bon. Sila wo taama duman. Mɔɔ siyaman ye wala sila wo le fɛ. **14** Kɔni sila mɛn ye wala jɛnemaya rɔ, wo don diya dɔɔman. Wo sila taama gboman. A sɔrɔnbailu fanan ma siya. **15** «Ai ye ai jɛɛ kɔrɔsi wuya nabiilu ma. Ii ye ii jɛɛ kɛla ikomin saailu, mɛnilu ma juu, ka a tɛɛn wara juuile. **16** Ai ri woilu lɔn ii la kɛwaliilu le fɛ, ikomin jiri ye lɔnna a den fɛ ja mɛn ma. A ye di? Mɔɔ ri se rɛsɛnden mɔnɛn kadila bin wɔninma la wa? Mɔɔ ri se toroden kadila jiri tunin wɔninma la wa? Wo kuma tɛ. **17** Jiri juma bɛɛ ri den juma le kɛ, kɔni jiri juu ri den juu kɛ. **18** Jiri juma ti se den juu kɛla, jiri juu fanan ti se den juma kɛla. **19** Jiri mɛnilu tɛ den juma kɛla, woilu bɛɛ ri tɛɛ ka lafilɛ ta rɔ. **20** Wo le rɔ, ai ri se wuya nabiilu lɔnna ii la kɛwaliilu fɛ.» **21** «Mɔɔ mɛnilu ye a fɔla ko: «Maari, Maari, » woilu bɛɛ

te donna Harijeene Mansaya rɔ fɔɔ mɛnilu ye n Fa Alla sawo kɛla. **22** Mɔɔ siyaman di a fɔ n ye wo lon ko: «Maari, Maari, an ma kelaya kuma fɔ i tɔɔ rɔ wa? An ma jinailu gbɛn ka ii bɔ mɔɔilu fɛ i tɔɔ rɔ wa? An ma kabannako siyaman kɛ i tɔɔ rɔ wa?» **23** Wo lon, n di a fɔ ii ye ka a gbɛ ko: «N ma ai lɔn fewu. Aile sariya tipannailu, ai ye bɔ n fɛ del!» **24** «Nba, mɔɔ mɔɔ wa a tolo malɔ n na kuma la, ka wo labato, wo tii ri kɛ ikomin cɛɛ famunyani mɛn ka a la bon lɔ fara kan. **25** Sanci nara, ji woyenda, sanci fɔɔɔ sera bon wo ma. Kɔni bon ma be, baa a juu siini fara kan. **26** Kɔni mɔɔ mɔɔ wa a tolo malɔ n na kuma jin na kɔni a ma wo labato, wo tii ye ikomin cɛɛ nalonma, mɛn ka a la bon lɔ kijnɛ kan. **27** Sanji nara, ji woyenda, sanci fɔɔɔ sera bon wo ma. Bon wo bera ka tipan fewu.» **28** Nba, Isa banni kuma jinilu fɔla, a la karan ka jama kabannakoya, **29** baa a ka ii karan ikomin se ye mɛn bolo mɔɔilu kan. A ma ii karan ikomin ii la sariya karanmɔɔilu ye ii karanna ja mɛn ma.

8 Isa jiira ka bɔ koyinkɛ kan tuma mɛn na, jama ba ka ii bila a kɔ. **2** Kunato do nara a jɔnkin duu ma Isa kɔrɔ, ka a fɔ a ye ko: «Maari, ni i sɔnda, a se ye i ye ka n naseniya.» **3** Isa ka a bolo rasɔmɔn ka a maa cɛɛ la, ka a fɔ a ye ko: «N da sɔn, i ye laseninya.» A la kuna seniyara i kɔrɔ. **4** Isa ka a fɔ a ye ko: «I ye i janto i jɛrɛ rɔ, i kana wo ko fɔ mɔɔ si ye. Wa sarakalasela tɔrɔfɛ, a ye i fari ragbɛ. Wo wa ban, Musa ka saraka mɛn fɔ, ka a kɛ sereya ri, i ye wo bɔ ka a yiraka bɛɛ la ko i ra kɛndɛya.» **5** Awa, Isa wara Kapɛrinahumu. A dontɔla so kɔndɔ, kɛlɛden kuntii do nara ka a madiya ko: **6** «Maari, n na baaraden lani bon na. Kɔrɔngbɔnin jankarɔ

ra a mira ka a lala. A tɔrɔni kojuuya.» **7** Isa ka a fɔ a ye ko: «N di wa a lakendeya.» **8** Kɔni kelɛden kuntii ka a fɔ ko: «Maari, i ma kan ka don n wara, baa a dahanin tɛ n ye ko i ye don n na bon na! Kɔni ni i ka kuma kelen fɔ dɔrɔn, n na baaraden di kendeya wo rɔ, **9** baa n ye kuntii do la se kɔrɔ, kelɛden doilu fanan ye n na se kɔrɔ. N wa a fɔ mɛn ye ko a ye wa, wo ri wa. N wa a fɔ mɛn ye ko a ye na, wo ri na. N wa a fɔ n na jɔn ye ko a ye mɛn kɛ, a ri wo kɛ.» **10** Isa ka kuma wo mɛn tuma mɛn na, a kabannakoyara. A ka a fɔ a kɔbilabailu ye ko: «N di tɔɔna fɔ ai ye ko n ma mɔɔ si sɔrɔn Isirayelikailu tɛma fɔlɔ, mɛn lemeniyani ikomin cɛɛ jin. **11** N di a fɔ ai ye ko lon do rɔ, mɔɔ siyaman di bɔ telebɔ ni telebe rɔ ka na i sii dɔnnin diya Iburahima ni Isiyaka ni Yakuba dafɛ Harijeene Mansaya rɔ. **12** Kɔni mɛnilu tɛɛ ka kan ka kɛ Alla la Mansaya mɔɔilu ri, ii ri lafilɛ dibi rɔ kɔkan, kasi ni a jin macin ye yɔrɔ mɛn dɔ.» **13** Isa ka a fɔ kelɛden kuntii ye ko: «Wa i wara. I ka mɛn ninin, wo ri kɛ i ye i la lemeniya kɔsɔn.» Wo waati kelen, kelɛden kuntii la baaraden kendeyara. **14** Isa wani Piyɛri wara lon do rɔ, a ka Piyɛri biranmuso lani yen. Fari makaliya ye a la. **15** Isa ka a maa muso bolo la, fari makaliya bɔra a fari rɔ. A wulira ka gba don ii ye. **16** Wura donnin, jama nara mɔɔ siyaman di Isa tɔrɔfɛ jina juuilu ye mɛnilu fɛ. Isa ka jinailu gbɛn a la kuma la, ka jankarɔɔilu bɛɛ lakendeya. **17** Wo kɛra sa Alla la kuma ri kanbali, a ka mɛn don Nabi Esayi da rɔ ko: «Fɛn mɛnilu tɛɛ ye an sɛɛla, a ka woilu ta. Jankarɔ mɛnilu tɛɛ ye an kan, a ka woilu bɔ an kan.» **18** Isa ka a yen ko jama ba ye a laminin dɔ mɛn kɛ, a ka a fɔ a la karandenilu ye ko: «An

ye wa dala kɔ.» **19** Sariya karanmɔɔ do ka a madon Isa la, ka a fɔ a ye ko: «Karanmɔɔ, i wa ke wala fan fan, n di n bila i kɔ.» **20** Isa ka a jabi: «Denka ye sɔyaninilu bolo, ɲaa ye kɔnɔilu bolo. Kɔni yɔrɔ si tɛ Mɔɔ Dence bolo, a ri a la ka a ɲɔɲɔ yɔrɔ mɛn dɔ.» **21** Isa la karanden gɛrɛ ka a fɔ a ye ko: «Maari, i ye a to n ye wa n fa su don fɔlɔ.» **22** Isa ka a fɔ a ye ko: «I ye i bila n kɔ. I ye a to mɔɔ saniilu ye ii la mɔɔ saniilu suilu don.» **23** Isa ka a sii kulun kɔndɔ tuma mɛn na, a la karandenilu wara a kɔfɛ. **24** Ka ii to ji kan, fɔɲɔba do wulira i kɔrɔ. Fɔɲɔ bonya kojuu ma, ji wunwanailu tɛrɛ ye donna kulun kɔndɔ. Wo ka a tɛrɛn Isa ye sunɔɔ rɔ. **25** Karandenilu ka ii madon a la ka a lakunun ko: «Maari, i ye an kisi! An faato le!» **26** A ka ii jabi: «Nfenna ai ye silanna? Ai tɛ lemeniyala kosebɛ!» A wulira ka ji ni fɔɲɔ makuma. Mankan masumara fewu. **27** Cɛilu kabannakoyara. Ii ka a ke a fɔ ri i ɲɔɔn ye ko: «Eel Cɛɛ ɲin ye mɔɔ su ɲuman de ri? Hali fɔɲɔ ni ji ye a kan mirala.» **28** Isa ni a la karandenilu banda dala tɛɛla ka se Kadara mara rɔ. Jinato fila bɔra kaburuilu rɔ ka na Isa kunbɛn. Jinato woilu fadiman, fɔɔ mɔɔ tun ti se taminna ye. **29** Ii kulera kan ba la ko: «Alla Dence, i ye nfen ɲininna an fɛ? I nani an tɔrɔ diya le rɔ, sani an na tɔrɔya waati ye se wa?» **30** Wo ka a tɛrɛn kɔsɛ kuru ba ye dɔɔnninna yɔrɔ jan. **31** Jinailu ka Isa madiya ko: «Ni i ka an gbɛn, i ye diɲɛ an ye wa don kɔsɛ kuru ɲin dɔ.» **32** Isa ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye wal!» Jinailu bɔra cɛɛ fila wo fɛ ka wa don kɔsɛilu rɔ. Ii donda kɔsɛilu rɔ mɛn ke, kɔsɛilu bɛɛ ka ii bori kojuuya, ka jii tindi la ka wa don dala ji rɔ. Ii bɛɛ tununda ji rɔ ka faa. **33** Kɔsɛ gbennailu ka ii bori ka wa

so kɔndɔ. Ko menilu kɛni, ii ka wo bɛɛ lakali, katerɛtɛ jinatɔilu lakendɛyara ja mɛn ma. **34** So kɔndɔ mɔɔilu bɛɛ bɔra ka na Isa tɛrɛn. Ii ka a yen tuma mɛn na, ii ka a madiya ko a ye a sabari ka bɔ ii la mara rɔ.

9 Isa donda kulun kɔndɔ, ka dala tɛɛ, ka wa se a jɛrɛ la so kɔndɔ. **2** Ka a to ye, mɔɔilu nara kɔrɔngbɔbatɔ do ri a ma, wo lani a la gbeke kan. Isa ka a yen ko ii ra lemɛniya ko a ri se cɛɛ lakendɛyala. Wo rɔ, a ka a fɔ kɔrɔngbɔbatɔ ye ko: «N dɛncɛ, i sɛɛbɛ don. I la kojuuilu ra makoto.» **3** Sariya karanmɔɔ doilu ka wo mɛn ka a fɔ ii jɛrɛ kɔndɔ ko: «Cɛɛ jin ye Alla lafɛya ko kɛla.» **4** Isa ka ii miriya lɔn. A ka a fɔ ii yɛ ko: «Nfenna miriya juu jin jɔɔn ye ai jusukun dɔ? **5** A ye di? Ka a fɔ ko «i la kojuuilu ra makoto» wala ka a fɔ ko «i ye wuli ka taama, » wo fila rɔ juman de fɔ duman? **6** Nba, n di a yiraka ai la ko a se ye nde Mɔɔ Dɛncɛ ye ka kojuuilu makoto dunɔja rɔ yan.» Wo rɔ, a ka a fɔ kɔrɔngbɔbatɔ ye ko: «I wuli ka i la lafen ta ka wa i wara.» **7** Cɛɛ wulira ka wa a wara. **8** Jama ka wo yen tuma mɛn na, ii silanda. Ii ka Alla bonya, baa ale le ka se ba jin di mɔɔilu ma! **9** Isa bɔra ye ka wa. A watɔla, a ka cɛɛ do siini yen niisankɔ mira diya, cɛɛ mɛn tɔɔ ko Matiyu. Isa ka a fɔ a ye ko: «I ye na i bila n kɔ.» Matiyu wulira ka a bila Isa kɔ. **10** Lon do rɔ, Isa wara dɔɔnnin diya Matiyu wara. Niisɔnkɔmirala siyaman ni kojuu kɛla siyaman fanan nani tɛrɛ ye. Woilu tɛrɛ ye dɔɔnninna Isa ni a la karandenilu fɛ. **11** Farisi doilu ka wo yen tuma mɛn na, ii ka a fɔ Isa la karandenilu ye ko: «Nfenna ai la karanmɔɔ ye sɔnna ka dɔɔnnin kɛ niisankɔmiralailu ni kojukɛlailu fɛ?» **12** Isa ka wo mɛn ka ii jabi: «Mɔɔ

menilu kende, woilu mako te dandalila la. Jankarotoilu le mako ye dandalila la. **13** Kuma men sebeni Alla la kitabu kondo jin, ai ye wa ai miri wo koro ma. A sebeni ko: «N ye a fe mao ye hina mao la. Wo duman n ye ka tamin saraka boli kan.» Nba, n ma na ka mao telenbailu kili foo kojuukelailu.» **14** Wo ko, Yaya la karandenilu nara Isa teren, ka a majininka ko: «Andeilu ni Farisilu darini sun donna. Nfenna i la karandenilu te wo kela?» **15** Isa ka ii jabi: «A ye di? Ka koroce to a dupoilu dafe koromaloro, koroce dupoilu ri se ii jakoro sidila wa? Wo kuma te. Koni lon do nato, koroce ri bo ii tema. Wo lon, ii ri sun don. **16** «Mao te faanin kura kunkundun ta ka faanin koro labadi. Ni mao ka wo ke, faanin kura ri faanin koro somon ka a fara. A faraja wo ri juuya ka tamin folomanta kan. **17** Mao te resenji kura burundun foroko koro kondo. Ni mao ka wo ke, foroko ri fara, resenji ri bo. Foroko ri tjan. Don, mao ri resenji kura ke foroko kura le kondo. Wo ro, fen si te tjan.» **18** Ka Isa to kuma jin fola, Yahudiya la jemao do nara a birin Isa je, ka a madiya ko: «N denmuso sasan de ten ten. I ye na i bolo la a kan. Wo ro, a ri balo.» **19** Isa ni a la karandenilu wulira ka ii bila cee ko ka wa. **20** Wo ka a teren, muso jankaroto do ye ye. A ra san tan ni fila ke jelibo jankaro ye a la. A ka a madon Isa la a kofe ka a maa a la durukiba dakun na, **21** baa a tere ye a fola a jere kondo ko: «Ni n sera ka a maa a la duruki la gbansan, n di lakendeya.» **22** Isa ka a kofeni ka muso yen. A ka a fo a ye ko: «N denmuso, i seebe don. I la lemeniya ra i lakendeya.» Muso kendeyara i koro ye. **23** Nba, Isa donda jemao la bon kondo. A ka fulefolailu teren ye, a ni jama

men ye mankanba bola. **24** A ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye wa. Sunkurun ma sa, a ye sunɔɔ rɔ tuun.» Kɔni ii ka a bɔrɔbɔ.

25 Jama bɛɛ labɔra kenɛma tuma men na, Isa donda bon kɔndɔ, ka sunkurun su mira a bolo ma. Sunkurun wulira.

26 Mɔɔilu ka wo ko kibaro men wo jamana yɔrɔ bɛɛ rɔ. **27** Isa bɔra ye ka wa. Na fuyen fila wulira ka ii bila a kɔ, ii ye wɔyɔla ko: «Dawuda dence, i ye hina an na.» **28** Isa donda bon na tuma men, ja fuyen fila ka ii madon a la. A ka ii majininka ko: «Ai lani a la ko n di se ai ja lakala wa?» Ii ka a fɔ ko: «Ɖɔn, Maari, an lani wo la.» **29** Wo rɔ, Isa ka a bolo maa ii ja la. A ka a fɔ ko: «Ai la lemeniya kosɔn, ai ja ri laka.» **30** Ii ja lakara. Isa ka a fɔ ii ye ka a magbeleya ko: «Ai kana ko wo fɔ mɔɔ si ye.» **31** Kɔni ii bɔni kɔ so kɔndɔ, Isa tun ka men ke, ii ka wo lakali fan bɛɛ mara wo rɔ. **32** Cɛɛ fila wo bɔra tuma men na ka wa, mɔɔilu nara cɛɛ jinato do ri Isa ma wo waati kelen. Jina tun da cɛɛ wo ke bobo ri. **33** Isa ka jina gben men ke dɔrɔn, bobo cɛɛ wo kumara. Jama kabannakoyara ka a fɔ ko: «Wo jɔɔn ma ke Isirayelikailu la jamana kɔndɔ fɔlɔ fewu.»

34 Kɔni Farisilu ka a fɔ ko: «Jinailu la kuntii ye se dila Isa ma ka jinailu gben ka bɔ mɔɔilu fe.» **35** Isa tɛɛ ye soilu ni bondailu bɛɛ rataamala. A tɛɛ ye mɔɔilu karanna ii la salibonilu la, ka Harijeene Mansaya kibaro numalase, ka jankarɔto su bɛɛ lakendɛya. **36** A ka jama yen tuma men na, ii kininkinin donda a rɔ. Ii bɛɛ haminni, ka tunagboya. Ii ye ikomin saailu, gbɛngbɛnna tɛ menilu la.

37 A ka a fɔ a la karandenilu ye ko: «Suman kata ka siya, kɔni baaraden ma siya. **38** Wo le rɔ, ai ye senetii madiya, sa a ri baaradenilu lɔ suman kala a la sɛnɛ rɔ.»

10 Wo kɔ rɔ, Isa ka a la karanden tan ni fila kili, ka sebaya di ii ma sa ii ri se jina juuilu gbenna, a ni ka jankarɔ juuilu su bɛɛ lakendɛya a ni ka fɛɛmailu bɛɛ lakendɛya ii la fɛɛmayailu bɛɛ ma. **2** Talibidenba tan ni fila woilu tɔɔ le jin: fɔlɔman Simɔn, mɔɔilu ye a fɔla mɛn ma ko Piyɛri, a ni a dɔɔcɛ Andere, a ni Sebede dence Yakuba ni a dɔɔcɛ Yuhana, **3** a ni Filipe ni Baritolɔmi, a ni Tomasi ni Matiyu mɛn ye niisankɔmirala ri, a ni Alife dence Yakuba ni Tade, **4** a ni Simɔn, faso lahɔrɔya lɔɔ ye mɛn na, a ni Judasi Sikariyɔti, mɛn natɔ Isa donna mɔɔilu bolo. **5** Isa ka mɔɔ tan ni fila woilu kelaya. A ka a fɔ ko: «Ai kana wa siya gbɛɛnilu fɛ, ai kana don Samarikailu la so si kɔndɔ. **6** Kɔni ai ye wa Isirayɛlikailu fɛ, wo mɛnilu tununni ikomin saailu. **7** Ai wa tamin fan fan na, ai ye mɔɔilu kawandi ko Harijeene Mansaya waati ra se. **8** Ai ye jankarɔtoilu lakendɛya, ka suilu lawuli, ka kunatɔilu lakendɛya, ka jinailu gbɛn ka ii bɔ mɔɔilu fɛ. Ai ka a sɔrɔn gbansan, ai fanan ye a di gbansan. **9** Ai kana sanin, wala wodigbɛ, wala wodi si bila ai la tɛmasidi rɔ. **10** Ai kana bɔrɔ ta, ai kana duruki kɔrɔbila fila ta. Ai kana sanbara fila ta, wala gbeleke fila, baa baaraden ni dɔɔnnin de ka kan. **11** «Ni ai donda so ba do kɔndɔ, wala so mɛsɛn, ai ye mɔɔ bɛrɛ do ninin, a bennin mɛn ma ka ai jiya. Ai ye to wo bolo fɔɔ ai bɔ waati wa se so wo kɔndɔ. **12** Ai wa don wo tii la bon na, ai ye ye mɔɔilu tuwa. **13** Ni a bennin ii ma ka ai ramira koɓuma, ai la duwawu ri mira ii ma. Ni a bennin tɛ ii ma ka ai ramira koɓuma, ai la duwawu ri a kɔsɛ ai ma. **14** Ni mɔɔilu ma sɔn ka ai jiya, ni wo tɛ, ni ii ma sɔn ai la kuma ma, ai bɔtɔla lu ma, wala so kɔndɔ, ai

ye ye gbangban bɔ ai sen ma. **15** N di tɔɔna fɔ ai ye: Alla wa
 mɔɔilu kiti lon mɛn, mɔɔ woilu la kiti ri gbɛlɛya ka tamin
 hali Sɔdɔmu ni Kɔmɔri ta kan. **16** «Ai tolo malɔ! N ye ai
 lawala kela diya ikomin saailu, mɛnilu bilani wara juuilu
 tɛma. Ai ye kɛ hankilimailu ri, ikomin duuma sailu. Ai ye
 kɛ kojuukɛbali ri ikomin kanbailu. **17** Ai ye ai janto ai jɛrɛ
 rɔ mɔɔilu kanma. Ii ri ai mira ka wa ai ri kititɛɛ diya. Ii ri
 ai gbasi gbijɛ la ii la salibonilu kɔndɔ. **18** Ii ri ai mira ka
 wa ai ri faamailu ni mansailu ma, ka a masɔrɔn ai ye n na
 karandenilu ri. Ai ri kɛ n sere ri wo rɔ, ka n na ko fɔ ii ye,
 ka n na ko fɔ siya gbɛrɛilu fanan ye. **19** Ii wa ai mira ka wa
 ai ri kiti diya, ai ka kan ka kuma mɛnilu fɔ ye, a ni ai ka
 kan ka woilu fɔ ɔna mɛn ma, ai kana hamin woilu la, baa ai
 ka kan ka mɛn fɔ, Alla jɛrɛ ri wo don ai da rɔ wo waati
 kelen na. **20** Baa ai ri kuma mɛn fɔ, woilu tɛna kɛ ai jɛrɛ la
 kuma ri. Ai Fa Alla Nii de ri kuma don ai da rɔ. **21** «Mɔɔ ri
 a badenma don mɔɔilu bolo sa ii ri a faa. Fa fanan di wo
 ɔɔɔn kɛ a den na. Mɔɔilu ri murunti ii sɔrɔnbailu kanma,
 ka ii don mɔɔilu bolo sa ii ri ii faa. **22** Ai ri gbɔya mɔɔilu
 bɛɛ ye n tɔɔ kosɔn. Kɔni mɔɔ mɛn wa a mɔɔn haan a
 la ban, wo tii ri kisi. **23** Ni ii ka ai tɔrɔ so do la, ai ye ai
 bori ka wa so gbɛrɛ la. N di tɔɔna fɔ ai ye: sani ai ye ban
 Isirayɛlikailu la jamana so bɛɛ taamala, Mɔɔ Dence ri na.
24 «Karanden tɛ bonyala a la karanmɔɔ ri. ɔɔn fanan tɛ
 bonyala a ɔɔntii ri. **25** Ni karanden kɛra a la karanmɔɔ
 ɔɔɔn di, a dan de wo ri. Ni ɔɔn kɛra a ɔɔntii ɔɔɔn di, a dan
 de wo ri. A ye di? Ni mɔɔilu ka kuma juu fɔ lutii jɛrɛ ma
 ko Ibulusa le ye a ri, ii tɛ do fɔ lu kɔndɔ mɔɔilu ma ka
 tamin wo kan wa? **26** «Wo le kosɔn, ai kana silan mɔɔ

woilu ye. Fen fen doonni, wo bee ri bo gbe ro. Gbundu ko te ye, men te lon. 27 N wa menilu fo ai ye dibi ro, ai ye wo fo tele ro. N wa menilu fo ai tolo koru kan majii ro, ai ye ai lo bon kun bilinin kan ka wo fo. 28 Ai kana silan men di se mo farikolo halakila koni ti se foyi kela mo nii na. Ai ye silan ye men di se mo nii ni a faribanku bee halakila jahanama kondo. (Geenna g1067) 29 Ai ye konu mesen fila mayirala wodi gbanan mesen kelen na, ko di? Koni hali konu wo kelen te be duu ma ni ai Fa Alla ma son a ma. 30 Ai ta fan fe, ai Fa ka hali ai kungsiilu bee jate lon. 31 Wo le ro, ai kana silan. Ai jatona ka tamin konu mesen siyaman nadeni kan. 32 «Ni mo mo ka a fo moilu jana ko a ye n ta ri, n fanan di a fo n Fa Alla ye, men ye sankolo ro, ko wo tii ye n ta ri. 33 Koni ni mo men ka a fo moilu jana ko a te n ta ri, n fanan di a fo n Fa Alla ye, men ye sankolo ro, ko wo tii te n ta ri. 34 «Ai kana ai miri ko n da na jususuma di duukolo kan de. N ma na jususuma di de. N nani fanmuru le ri. 35 Baa n nani ka dence ni a fa bila jon na, ka denmuso ni a na bila jon na, ka muso ni a dence muso bila jon na. 36 Mo juuili ri ke a jere la moilu ri. 37 Koni mo men wa a fa wala a na kanin ka tamin n kan, wo tii ti se kela n na karanden di. Mo men wa a dence wala a denmuso kanin ka tamin n kan, wo tii fanan ti se kela n na karanden di. 38 Mo men ma son ka a jere gbongbon jiri ta ka a bila n ko, wo tii ti se kela n na karanden di, 39 baa mo men ye a fe ka a nii kisi, wo tii ri bonu jenemaya berebere la. Koni ni mo men bonra a faribanku ro nde koson, wo tii ri a jere kisi. 40 «Ni mo men ka ai mira kojuma, wo tii ra

n mira kojuma. Ni mɔɔ mɛn ka n mira kojuma, wo tii ra n kelayaba mira kojuma. **41** Ni mɔɔ mɛn ka nabi do ramira kojuma ka a masɔɔn nabi le, nabi ye barayi mɛn sɔɔnna, wo tii fanan di wo jɔɔn sɔɔn. Ni mɔɔ mɛn ka mɔɔ telenni do ramira kojuma ka a masɔɔn mɔɔ telenni le, mɔɔ telenni ye barayi mɛn sɔɔnna, wo tii fanan di wo jɔɔn sɔɔn. **42** N di tɔja fɔ ai ye: ni mɔɔ mɛn ka hali ji suma jilafe ja kelen di n na mɔɔ dɔɔmani do ma ka a masɔɔn n na karanden de, wo tii tɛ bɔnɔ barayi wo rɔ. Sika tɛ wo rɔ.»

11 Nba, Isa banda lalilikan woilu fɔla a la karanden tan ni fila ye tuma mɛn na, a bɔra ye ka wa Yahudiya la soilu kɔndɔ ka mɔɔilu karan, ka ii kawandi. **2** Awa, ka Yaya to kaso la, Nenematɔmɔnin na kɛwaliilu fɔra a jana. Wo rɔ, a ka a la karanden doilu kelaya Isa ma. **3** Ii wara Isa mapininka ko: «Alla kɛtɔ mɔɔ mɛn nanala, wo ye ile le ri wa, wa an ye mɔɔ gbɛrɛ makɔnɔ?» **4** Isa ka ii jabi: «Ai ye menilu mɛnna, a ni ai ye menilu yenna, ai ye wa woilu fɔ Yaya ye. **5** Ko ja fuyenilu ja ra laka, nambarailu ra taama kojuma, kunatɔilu ra kɛndɛya, tologbedenilu tolo ra laka, suilu ra wuli ka bɔ saya rɔ, kibaro juma ra lase bolokolonilu ma. **6** Sɛwa ye wo tii ye mɛn tɛ bilala fili rɔ n na ko rɔ!» **7** Yaya la keladenilu watɔla, Isa kumara jama ye Yaya la ko rɔ. A ka a fɔ ko: «Ai wara nfen dagbɛ diya wula kɔndɔ? Ai ka bin gbansan de ragbɛ wa, fɔjɔ ye mɛn namaala? Wo kuma tɛ! **8** Ai wara nfen dagbɛ diya wo rɔ? Faanin dagbɛlɛn tii wa? Wo kuma tɛ. Menilu ye faanin dagbɛlɛn donna, woilu ye sɔɔnna mansabolon kɔndɔ. **9** Ai wara nfen dagbɛ diya? Ii ma wa nabi do ragbɛ

wa? N di a fɔ ai yɛ ko nabi le tɛɛ. Kɔni ale ka bon nabi ri paaɔn! **10** A la ko sebeni Alla la kitabu kɔndɔ ko: «A ragbɛ, n di n na keladen nawa i jɛrɔ. Wo ri i la sila rabɛn i yɛ.» **11** «N di tɔɔna fɔ ai yɛ: muso si ma den sɔrɔn fɔlɔ mɛn ka bon Yaya ri. Wo bɛɛ ni a ta, mɛn ka doo a tɔ bɛɛ ri Harijeene Mansaya rɔ, wo tii ka bon Yaya ri. **12** Ka bɔ Yaya la kawandili kɛ waati ma haan ka na se bi ma, mɔɔilu ye Harijeene Mansaya kɛlɛla fanka la. Mɔɔ fadinmailu ye a jininna ka a mira, **13** baa sani Yaya ye nala, nabiilu bɛɛ ni Musa la sariya ka Harijeene Mansaya ko fɔ. **14** Ni ai sɔnda ka la a la, Nabi Eli tɔɔ mɛn ko fɔra ko a ri na ikɔ, Yaya le wo ri. **15** Tolo ye mɛn ma, wo tii ye a tolo malɔ kuma wo la. **16** «N ye bi mɔɔilu lala nfen ma? Ii bɔni denninilu la, mɛnilu siini lɔfɛ rɔ. Ii ye a fɔla ii dupɔɔnilu ye ko: **17** «A ragbɛ. An ka fule fɔ ai yɛ, kɔni ai ma sɔn ka dɔn kɛ. An ka saya donkili la ai yɛ, kɔni ai ma kasi.» **18** «Baa Yaya nara, a ma dɔɔnnin kɛ, a ma minnin kɛ. Wo rɔ, mɔɔilu ka a fɔ ko jinatɔ le a ri. **19** Mɔɔ Dence fanan nara. A ye dɔɔnnin kɛla, a ye minnin kɛla. Wo rɔ, ai ka a fɔ ko wo ye noma ni dolominna le ri. Ko a ka a dupɔɔnilu kɛ niisankɔmiralailu ni kojuukɛlailu le ri. Kɔni famunyali ri jo sɔrɔn a kɛwaliilu fɛ.» **20** Wo kɔ rɔ, Isa tun ka kabannako siyaman kɛ so mɛnilu kɔndɔ, a wulira wo mɔɔilu jalakila, baa ii tun ma tubi. **21** Isa ka a fɔ ikɔ ko: «Korasɛnkailu, gbalo ye ai yɛ. Bɛtisayidakailu, gbalo ye ai fanan yɛ. Kabannako ba mɛnilu kɛra ai rɔ, ni woilu tun kɛra Tiri so kɔndɔ, wala Sidɔn so kɔndɔ, ye mɔɔilu tun di kojuu kɛ boloka kɛbi waati jan. Ii tun di buurigbɛ kɛ ii kun dɔ, ka kasanbɔrɔ faanin bila ii kan na, ii la tubi

toomasere ri. **22** Wo le koson, n di a fo ai ye ko kiti lon wa se, ai la kiti ri gbeleɣa ka tamin Tirikailu ni Sidonkailu ta kan. **23** Kaperinahumukailu, ai don? Ai ri bonya haan ka se sankolo ro wa? Wo kuma te! Ai ri jii fo ka se jahanama kondo! Baa kabannako menilu kera ai tema, ni wilu tun kera Sodomu so kondo, Sodomu so tun di teren ye haan bi. **(Hadēs 986)** **24** Wo le koson, n di a fo ai ye ko kiti lon wa se, ai la kiti ri gbeleɣa ka tamin Sodomukailu ta kan.» **25** Wo tuma, Isa ka a fo ko: «N Fa Alla, sankolo ni duukolo Maari, n ye baraka bilala i ye, i ka lonnin yiraka denninilu la, i ka wo doon mo famunyanilu ni hankilimailu ma. **26** Don, n Fa. A diyara i ye ka wo ke. **27** «N Fa Alla ra fen bee karifa n na a la ko ro. Mo si ma Fa Alla Dence lon berebere ke fo Fa Alla. Mo si fanan ma Fa Alla lon berebere ke fo a Dence. Dence wo wa a Fa yiraka menilu la, wilu fanan di se a lonna. **28** «Ai menilu seeni ai la donin ba korɔ, ai ye na n ma. N di lafonɔ di ai ma. **29** Ai ye n na donin ta gbeleke ta, ka n na karan mira, nde n jere majiini, ai ri ni lafonɔ saron. **30** Ka a masaron, n na donin ta gbeleke te gbiliya, n na donin de feya.»

12 A ma men ba ke wo ko, Isa ni a la karandenilu tere ye taminna sene do tema Nonɔ lon do ro. Konko tere ye karandenilu la. Wo ro, ii ka senesuman nonɔ doilu kadi ka wilu juun. **2** Farisi doilu ka wo yen tuma men na, ii ka a fo Isa ye ko: «A ragbe, i la karandenilu ye ko men kela ten Nonɔ lon, wo dahani te!» **3** Isa ka ii jabi: «A ye di? Mansa Dawuda ka men ke koroman, ai ma wo karan wa? Konko tere ye a ni a taamanonilu la. **4** Wo ro, Dawuda donda Alla la bon kondo ka buru don, buru men bilani

Alla ye ye. Kɔni ka a bɛn sariya ma, a ni a taamaɲɔɔnilu tun ma kan ka buru wo dɔɔn fɔɔ sarakalaselailu kelen.

5 Ai ma a karan Musa la sariya rɔ ko sarakalaselailu ye baara kɛla Allabatobonba kɔndɔ Nɔɲɔ lon wa? Ii ye Nɔɲɔ lon sariya tijanna ten, kɔni wo tɛ jatela kojuu ri. **6** N di a fɔ ai ye ko do ye yan, mɛn ka bon Allabatobonba di. **7** Alla ye a fɔla a la kitabu kɔndɔ ko: «N ye a fɛ mɔɔ ye hina mɔɔ la. Wo duman n ye ka tamin saraka bɔ kan.» Ni ai tun ka kuma wo kɔrɔ lon, ai tun tɛ kiti labe mɔɔilu kan, mɛnilu ma kojuu kɛ, **8** baa Mɔɔ Dence le ye Nɔɲɔ lon tii ri.» **9** A bɔra ye ka wa wo mɔɔilu la salibon na. **10** Wo ka a tɛrɛn cɛɛ bolofaani do ye ye. Mɔɔ doilu ka Isa mapininka ko: «Ka mɔɔ lakɛndɛya Nɔɲɔ lon, wo dahani wa?» Baa ii tɛrɛ ye fɛrɛ jininna a ma. **11** Isa ka a fɔ ii ye ko: «Ni saa kelen pe ye ai rɔ do bolo don? Ni saa wo bera denka kɔndɔ Nɔɲɔ lon, a tii tɛ a labɔ wa? **12** Mɔɔ ka fisa saa ri paaɔn, wa di? Wo le rɔ, ka kojuma kɛ mɔɔ ye Nɔɲɔ lon, wo le dahani.» **13** Isa ka ii jabi ten mɛn kɛ, a ka a fɔ cɛɛ bolosani ye ko: «I bolo rasɔmɔn.» Cɛɛ ka a bolo rasɔmɔn mɛn kɛ, a bolo kɛndɛyara fewu ka kɛ ikomin a bolo tɔ kelen. **14** Farisilu bɔra ka wa i jɔɔn yen ka Isa faa ja jinin. **15** Ii tɛrɛ ye mɛn kan, Isa ka wo lon. Wo rɔ, a bɔra ye ka wa. Jama ba bilara a kɔ. A ka bɛɛ lakɛndɛya. **16** Kɔni a ka a fɔ woilu ye ka a magbɛleya ko ii kana a la ko fɔ mɔɔ si ye. **17** A ka wo kɛ le kosa Alla la kuma ri kanbali, a ka mɛn don Nabi Esayi da rɔ ko: **18** «N na baaraden le ten, n ka mɛn suwandi. A duman n ye kosebɛ, n ye niisɔndiyala a la ko rɔ. N di n Nii Seniman lana a fɛ, a ri kiti ko fɔ siya tɔilu ye. **19** A tɛna sɔsɔli kɛla, a tɛna pɛrɛnna. Mɔɔilu tɛna a

kan menna sila kan. **20** A tɛna gbala jaran dakadila, hali mɛn da ratijan. A tɛna fitinna lasala, hali mɛn ta ye sala, haan telen ye kunnafulen sɔrɔn. **21** Siyailu bɛɛ ri ii jii la ale kan.» **22** Wo kɔ rɔ, ii nara jinato do ri Isa ma. Jina tun ka a ja fuyen ka a kɛ bobo ri. Isa ka a lakendɛya. Jinato kumara, a ja lakara. **23** Mɔɔilu bɛɛ kabannakoyara. Ii ka a fɔ ko: «Mɛn di kili ko Mansa Dawuda dence, ale le jin di wa?» **24** Farisilu ka wo mɛn tuma mɛn na, ii ka a fɔ ko: «Jinailu la kuntiiba Ibulusa le ye se dila cɛɛ jin ma ka jinailu gben ka bɔ mɔɔilu fɛ.» **25** Kɔni Isa ka ii la miriya lɔn. Wo rɔ, a ka a fɔ ii ye ko: «Mansaya mɛn mɔɔilu wa wuli ka i jɔɔn keɛ, mansaya wo ri tɔjan fewu. So kelen mɔɔilu, wala denbaya kelen mɔɔilu, wa wuli ka i jɔɔn keɛ, so wo tɛ mɛn, bon wo fanan tɛ mɛn. **26** Wo ja kelen ma, ni Setana ye Setana gbenna, a ye a jɛɛ keɛɛla. A la mansaya ri mɛn wo rɔ di? **27** A ye di? Ni n ye jinailu gbenna Ibulusa baraka rɔ, ai la karandenilu ye jinailu gbenna yon baraka rɔ? Ai la karandenilu ri ai la kiti tɛɛ. **28** Kɔni ni n ye jinailu gbenna Alla Nii Seniman baraka le rɔ, wo ra a yiraka ko Alla la Mansaya ra se ai tɛma. **29** Mɔɔ ti se donna cɛɛ fankama la bon kɔndo ka wo bolofenilu sonya ni a ma cɛɛ fankama wo mira fɔlɔ ka a sidi, wa di? A wa a sidi, a ri a bolofenilu sonya. **30** «Nba, mɔɔ mɛn tɛ n fɛ, wo ye n juu le ri. Mɔɔ mɛn tɛ n demenna ka mɔɔilu ladeɛn, wo ye baarala ka mɔɔilu lajɛnsɛn. **31** Wo le kosɔn n di fɔ ai ye: mɔɔilu la kojuuilu bɛɛ ni Alla tanama kumailu bɛɛ ri se makotola. Kɔni ni mɔɔ mɔɔ ka Nii Seniman tanama ko kɛ, Alla tɛna wo tii makotola fewu. **32** Ni mɔɔ ka Mɔɔ Dence mafɔ, a ri se makotola.

Kɔni ni mɔɔ ka Nii Seniman mafɔ, a tɛ makoto dunuɗa jin dɔ yan, a tɛ makoto sini nato fanan. (aiɔn g165) **33** «Jiri men ka ji, wo den ka ji. Jiri men ma ji, wo den ma ji. Jiri ye lonna a den de fɛ. **34** Ai fɔnfɔnni munuɗailu! Ai ma ji. Ai ri se kuma ɗuma fɔla wo rɔ di? Mɔɔ jusukun fani men na, a da ye wo le fɔla. **35** Mɔɔ ɗuma ri koɗuma kɛ, baa wo ye bɔla a ɗuma yɔrɔ lakandannin rɔ. Kɔni mɔɔ men ma ji, wo ri kojuu kɛ, baa wo ye bɔla a juu yɔrɔ lakandannin rɔ. **36** N di a fɔ ai ye ko Alla la kiti tɛɛ lon wa se, mɔɔilu ka kuma ɗatɔnɔntan menilu fɔ ii da rɔ, ii ri woilu bɛɛ fɔkun fɔ Alla ye, **37** baa i la kumailu ri kɛ sababu ri, Alla ri ɔɔ di i ma, wala a ri kiti labe i kan.» **38** Wo kɔ rɔ, Farisi doilu ni sariya karanmɔɔ doilu ka a fɔ a ye ko: «An na karanmɔɔ, an ye a fɛ i ye tɔɔmasere kabannakoma do kɛ an ɗana, ka a yiraka ko Alla ye i fɛ.» **39** Isa ka ii jabi: «Bi mɔɔilu kɛwaliilu juuman. Ii tɛ sɔnna ka to Alla kɔ. Ii ye a fɛ ka tɔɔmasere kabannakoma yen, kɔni tɔɔmasere si tɛ yiraka ii la ni Nabi Junusa ta tɛ. **40** Baa Nabi Junusa ka tele sawa ni su sawa kɛ jɛɛ ba kɔndɔ ɗa men ma, Mɔɔ Dence fanan di tele sawa ni su sawa kɛ duu kɔrɔ wo ɗa ma. **41** Alla wa mɔɔilu la kiti tɛɛ lon men, Ninibekailu ri wuli ka sɔn la bi mɔɔilu la, baa Nabi Junusa ka woilu kawandi tuma men na, ii ka tubi ka na Alla ma. Sisen, mɔɔ do ye yan, men ka bon Nabi Junusa ri. **42** Alla wa mɔɔilu la kiti tɛɛ lon men, Seba jamana mansa muso ri wuli ka sɔn la bi mɔɔilu la, baa a bɔra fɔɔ dunuɗa kun do la ka na a tolo malɔ mansa Sulemani la famunyali kumailu la. Sisen, mɔɔ do ye yan, men ka bon mansa Sulemani ri. **43** «Jina wa gben ka bɔ cɛɛ do rɔ, a ri yɔrɔ jaranilu taamataama wula kɔndɔ

ka jɔɔɔ diya jinin. Kɔni a ri kɔna. **44** Wo kɔ rɔ, a ri a fɔ ko: «N di n kɔsɛ ka wa n bɔ diya rɔ.» A wa se ye, a ri a tɛrɛn ko yɔrɔ wo rakolon de, ka seninya ikomin bon mɛn da firan ka a kɔndɔ rabɛn. **45** Wo rɔ, jina ri wa ka jina wɔrɔnwula ladeɛn, mɛnilu ka juu a jɛrɛ ri. A ni woilu bɛɛ ri na ka don yɔrɔ wo rɔ ka ii sii ye. A laban, jinatɔ la ko ri juuya ka tamin a fɔlɔman na. Bi mɔɔ juuilu ta ye kɛla wo ja le ma.» **46** Nba, ka Isa to kumala jama yɛ, a na a ni a dɔɔcɛilu nara ii lɔ kɛnɛ ma, ko ii ye a fɛ ka kuma a yɛ. **47** Mɔɔ do ka a fɔ Isa ye ko: «I na ni i dɔɔcɛilu lɔni kɛnɛ ma. Ii ye a fɛ ka kuma i yɛ.» **48** Isa ka mɔɔ wo jabi: «Yon ye n na ri? N dɔɔcɛilu ye yon ni yon di?» **49** A ka a bolo lɔ a la karandenilu la. A ka a fɔ ko: «Mɔɔ jininu le n na ni n dɔɔcɛilu ri, **50** baa mɔɔ mɛnilu ye n Fa sawo kɛla, n Fa mɛn ye sankolo rɔ kɔnin, woilu le ye n dɔɔcɛilu ri, a ni n dɔɔmusoilu ni n nailu.»

13 Wo lon kelen, Isa bɔra bon na ka wa a sii dala da la. **2** Jama ba ka ii ladeɛn a laminin dɔ. Wo rɔ, a donda kulun do kɔndɔ ka a sii. Jama bɛɛ lɔni tora gbere ma ye. **3** A ka ko siyaman fɔ ii ye kuma kɔrɔlamailu rɔ. A ka a fɔ ko: «Ai tolo malɔ. Sifoyila do bɔra ka wa si foyi diya sɛnɛ rɔ. **4** Ka a to si foyila, si doilu bera sila dala. Kɔnɔilu nara woilu ta ta. **5** Si doilu bera farama yɔrɔ kan, banku ma siya yɔrɔ mɛn. Si woilu fɛrɛnda jona, baa banku ma siya ye. **6** Tele bɔra kɔsɛbɛ tuma mɛn na, ii mɔrɔnmɔrɔnda. Ii jara, baa ii luluilu ma don duu rɔ kɔsɛbɛ. **7** Si doilu bera bin wɔninma yɔrɔ rɔ. Sumanilu wulira mɛn kɛ, wɔninilu fanan wulira ka ii dɔɔn. **8** Nba, si doilu fanan bera duu duman dɔ. Suman woilu sɔnda kɔsɛbɛ. Si doilu ka ii jɔɔn

keme ke, doilu ka ii jɔɔn biwɔɔrɔ ke, doilu ka ii jɔɔn
 bisawa ke. **9** Tolo ye men ma, wo tii ye a tolo malo kuma
 wo la.» **10** Karandenilu ka ii madon Isa la ka a majininka
 ko: «Nfenna i ye kumala mɔɔilu ye kuma kɔrɔlamailu
 rɔ?» **11** A ka a fɔ ii ye ko: «Harijeene Mansaya ko menilu
 doonni tere, woilu lɔnnin da di ai le ma. Kɔni wo ma di
 ii ma, **12** baa fen ye men bolo, do ri la wo tii ta kan. A
 ta ri siyaya. Kɔni fen te men bolo, hali fitini men ye a
 bolo, wo ri mira a la. **13** Wo le kosɔn, n ye kumala ii ye
 kuma kɔrɔlamailu rɔ, baa ii ye ragbeli kela, kɔni ii te foyi
 yenna. Ii ye ii tolo malɔla, kɔni ii te foyi menna, ii te foyi
 famunna. **14** Wo rɔ, ii ka a ke, Nabi Esayi ka men fɔ, wo ra
 kanbali. A ka a fɔ ko: «Ai ri ai tolo malo kosebe, kɔni ai
 tena foyi famunna. Ai ri ragbeli ke kosebe, kɔni ai tena
 foyi yenna. **15** Baa siya jin da ii ban famunyali ma. Ii ra ii
 tolo gbɛden ka ii ja masidi. Ni wo te, ii ja tun di yenni
 ke, ii tolo tun di menni ke, ii hankili tun di famunyali
 sɔrɔn, ii tun di ii kɔse ka na nde Alla ma. Wo rɔ, n tun di
 ii kisi.» **16** «Kɔni ai ye barakadenilu le ri, baa ai ja ye
 yenni kela, ai tolo fanan ye menni kela. **17** N di tɔja fɔ ai
 ye: ai ja ye men yenna, a lɔ tere ye nabi siyaman ni mɔ
 telenni siyaman na ka wo yen, kɔni ii ma fere sɔrɔn ka ii
 ja la wo kan. Ai tolo ye men namenna, a lɔ tere ye ii la
 ka wo men, kɔni ii ma fere sɔrɔn ka ii tolo malo a la.» **18**
 Isa ka a fɔ ko: «Ai tolo malo, ai ri sifoyila kuma kɔrɔlama
 lamen. **19** Menilu wa Harijeene Mansaya kuma lamen,
 kɔni ii te a famun, Ko Juu Tii nala wo rɔ, ka a bɔ ii jusu rɔ.
 Woilu keni le ikomin si menilu bila sila kɔfe. **20** Si men
 bera farama yɔrɔ kan, wo ye mɔɔilu le ri men da Alla la

kuma lamɛn, ka a mira i kɔrɔ ka sɛwa. **21** Kɔni lulu ti ye, a ni kuma wo ma sabati ii jusukun dɔ bɛrɛ bɛrɛ kɛ. Ii tɛ mɛn ba kɛ lemeniya sila kan, baa ni gbɛlɛya ka ii sɔrɔn, wala ni mɔɔilu ka ii tɔrɔ Alla la kuma kosɔn, ii ri sila bila i kɔrɔ. **22** Si mɛn bera bin wɔninma yɔrɔ rɔ, wo le mɔɔilu mɛn ka Alla la kuma lamɛn, kɔni dunuɲa koilu hamin da don ii jusukun dɔ. Nanfulu lɔɔ ri ii mira ka ii magbɛrɛnkɛ. Ko woilu bɛɛ kosɔn, Alla la kuma ri mabali ii jusukun dɔ, ka kɛ ikomin sɛnɛfɛn ɲatɔntan, mɛn ma den. (aiɔn g165) **23** Nba, si mɛn bera duu duman dɔ, wo le mɔɔ ri mɛn ye Alla la kuma mɛnna ka a famun. Kuma wo ri sabati a jusukun dɔ, ka kɛ ikomin suman si mɛn ye ɲala ka i ɲɔɔn kɛmɛ kɛ, wala i ɲɔɔn biwɔɔrɔ, wala i ɲɔɔn bisawa.» **24** Isa ka kuma kɔrɔlama gbɛrɛ fɔ ii yɛ. A ka a fɔ ko: «Harijeene Mansaya ye ikomin cɛɛ do la ko. A ka suman si ɲuma foyi a la sɛnɛ rɔ. **25** Kɔni, ka mɔɔilu bɛɛ to sunɔɔ rɔ su rɔ, a juu nara bin juu do kise foyi sumanfɛ wo rɔ, ka wa. **26** Nba, suman fɛrɛnda ka wuli, ka a den. Wo tuma, mɔɔilu ka bin juuilu fanan yen. **27** Sɛnɛtii la ɲɔnilu wara a fɔ a yɛ ko: «An tii, i ma suman si ɲuma foyi i la sɛnɛ rɔ wa? Bin juu woilu bɔni mi ten?» **28** Sɛnɛtii ka a fɔ ko: «N juu do nɔ le.» Ii ka a mapininka ko: «I ye a fɛ an ye wa binilu bɔ sumanfɛ wo rɔ wa?» **29** A ka a fɔ ko: «Eɛn, ai ye a to ye. Ni wo tɛ, ni ai ka binilu bɔ, ai ri suman doilu fanan bɔ. **30** Ai ye ii bɛɛ to ye. Ii ye wuli i ɲɔɔn fɛ fɔɔ sumanka waati wa se. Ni sumanka waati sera, n di a fɔ sumankalailu yɛ ko ii ye bin juuilu fɔlɔ bɔ, ka ii lasidi, ka ii janin. Wo wa kɛ, ii ri suman ka ka a ladon n na bondon kɔndɔ.» **31** Isa ka kuma kɔrɔlama gbɛrɛ fɔ mɔɔilu yɛ. A ka a fɔ ko: «Harijeene Mansaya ye

ikomin bōrōn fira kise. Cēē do ka bōrōn fira kise lan a la sēnē rō. **32** Kise wo dōoman ka tamin kiseilu bēē kan. Kōni a wa fēren ka wuli, a ri bonya ka tamin nakofen bēē kan. A ri kē ikomin jiri, ka bolon bailu labō, fōō waa rō kōnōilu ri se ii jaanilu lala a bolonilu la.» **33** A ka kuma kōrōlama gbere fō ii yē. A ka a fō ko: «Harijeene Mansaya ye ikomin lēben, muso ka mēn dōoni kē farinin muun kilo muwan ni kelen dō ka wo kē dēēba ri. Lēben wo ka dēēba bēē lawuli ka a funun.» **34** Isa ka wo bēē fō jamailu yē kuma kōrōlamailu le rō. A ma foyi fō ii yē ni a ma wo fō kuma kōrōlama rō. **35** A ka a kē ten sa nabi la kuma ri kanbali, mēn ka a fō ko: «N di kuma kuma kōrōlamailu le rō. Ko mēnilu doonni kēbi dunuḡa dan waati la, n di woilu fō.» **36** Wo kō rō, Isa bōra jama fē ka wa don bon na. A la karandenilu ka ii madon a la, ka a fō a yē ko: «Kuma kōrōlama mēn ye bin juu wuli ko fōla sēnē rō, i ye wo kōrō fō an yē.» **37** Isa ka ii jabi: «Mēn ye suman si numa foyila, wo ye Mōō Dence ri. **38** Sēnē wo le ye dunuḡa ri. Suman si numa, wo ye mansaya denilu ri. Bin juuilu ye Kojuu Tii la mōōilu le ri. **39** Juu mēn ka bin juu kiseilu foyi sēnē rō, wo le Ibulusa jere ri. Sumanka waati, wo le ye dunuḡa laban di. Sumankailu ye mēlekailu ri. (aiōn g165) **40** Bin juuilu ye ladenna ḡa mēn ma ka janin ta la, wo ḡōōn di kē dunuḡa laban waati. (aiōn g165) **41** Mōō Dence ri a la mēlekailu kelaya ka na. Mēnilu ye mōōilu bilala kojuu kē rō, a ni mēnilu ye kojuu kela, a la mēlekailu ri woilu bēē laden ka ii bō Mōō Dence la Mansaya rō. **42** Mēlekailu ri woilu lafili ta ba rō, kasi ni a ḡin macin ye ḡōrō mēn dō. **43** Kōni mōō telenniilu ri bonya sōrōn ka

melenmelen ikomin tele ii Fa la mansaya rɔ. Tolo ye men
 ma, wo tii ye a tolo malɔ kuma wo la.» 44 Isa kan ikɔ
 ko: «Harijeene Mansaya ye ikomin nanfulu men doonni
 duukolo kɔrɔ sɛnɛ do rɔ. Lon do rɔ, cɛɛ do ka wo yen. A
 ka a ta ka a dokon duukolo kɔrɔ kokura. A sɛwani ba wara
 a bolofenilu bɛɛ majira, ka na sɛnɛ wo san. 45 «Harijeene
 Mansaya ye ikomin julacɛ men ye koronkise numailu
 jininna. 46 Lon do rɔ, a ka koron kise juma do yen, men
 ka ji ka tamin. A wara a bolofenilu bɛɛ majira, ka na
 koron kise wo san. 47 «Harijeene Mansaya ye ikomin jɔɔ
 fanan, mɔɔilu ka men fili kɔɔji rɔ, ka jɛɛ su bɛɛ mira. 48 A
 wa fa jɛɛ la, jɛɛmiralailu ri a sɔmɔn ka a labɔ gberɛ ma. Ii
 ri ii sii ka jɛɛilu rawoloma. Menilu ka ji, ii ri woilu bila
 muranilu kɔndɔ. Menilu ma ji, ii ri woilu lafili. 49 A ri kɛ
 wo ja le dunuja laban waati. Mɛlɛkailu ri mɔɔ juuilu
 rawoloma ka ii bɔ mɔɔ telenniilu rɔ, (aiɔn g165) 50 ka ii
 lafili ta ba rɔ, kasi ni a jin macin ye yɔrɔ men dɔ.» 51
 Isa ka karandenilu majininka ko: «Ai ka kuma jin bɛɛ
 famun wa?» Ii ka a fɔ ko: «Dɔn.» 52 Wo rɔ, Isa ka a fɔ ii ye
 ko: «Nba, sariya karanmɔɔ menilu ra karan Harijeene
 Mansaya ko rɔ, woilu bɛɛ ye ikomin lutii men ye fen kura
 ni fen kɔrɔ fila bɛɛ labɔla a la nanfulu lamara diya rɔ.» 53
 Nba, Isa banni kuma kɔrɔlama wo fɔla, a bɔra yɔrɔ wo rɔ
 ka wa. 54 A wara a wara so. A tɛɛ ye mɔɔilu karanna
 salibon kɔndɔ ye. A lamɛnbailu kabannakoyara, ka a fɔ
 ko: «Cɛɛ jin ka famunyali wo sɔrɔn mi? Kabannako kɛ
 sebaya men ye a bolo, a ka wo sɔrɔn mi? 55 Jirisila dence
 le tɛ wa? A na le tɛ Mariyamu ri wa? Yakuba ni Yusufu ni
 Simɔn ni Judi, a dɔɔcɛilu tɛ woilu ri wa? 56 A dɔɔmusoilu

bɛɛ tɛ an wara yan wa? Nba, a ka famunyali ni sebaya jin sɔrɔn mi?» **57** Miriya wo le kɛra sababu ri ka ii bɛɛ kundatijan, ii ma la Isa la. Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «Mɔɔilu ye nabi bonyala yɔrɔ bɛɛ rɔ fɔɔ a jɛrɛ wara, a ni a la denbayailu tɛma.» **58** Isa ma kabannako siyaman kɛ yɔrɔ wo rɔ ka a masɔrɔn mɔɔilu la lemeniyabaliya fɛ.

14 Nba, wo waati la, mansa Herodi ka Isa la ko mɛn. **2** A ka a fɔ a la baardenilu yɛ ko: «Yaya le jin. A ra wuli ka bɔ saya rɔ. Wo le ka a kɛ, sebaya ye a bolo ka kabannakoilu kɛ.» **3** Nba, mansa Herodi tun da Yaya mira ka a sidi ka a bila kaso la. A ka wo kɛ a kɔrɔcɛ Filipe muso le kosɔn, mɛn tɔɔ ko Herodiyasi, **4** baa Yaya tora a fɔla a yɛ ko: «Muso wo ma kan ka sii i kun. Wo dahani tɛ!» **5** Herodi tun ye a fɛ ka Yaya faa, kɔni a silanni tɛrɛ jama yɛ, baa jama tɛrɛ ye Yaya jatela nabi le ri. **6** Herodi sɔrɔnlon sankunbɛn kɛra lon mɛn, ii ka tolon kɛ. Herodiyasi denmuso ka dɔn kɛ mɔɔilu tɛma tolon diya ye. Wo diyara Herodi yɛ kosɛbɛ. **7** Wo rɔ, a ka a kali sunkurun yɛ ko a wa mɛn jinin a fɛ, a ri wo di a ma. **8** Sunkurun na ka a fɔ a yɛ a ka kan ka mɛn jinin mansa fɛ. Wo rɔ, a wara a fɔ mansa yɛ ko: «N ye a fɛ i ye muran di n ma, Yaya kun ye mɛn kɔndɔ.» **9** Kuma wo ka mansa niilafin kosɛbɛ. Kɔni a tun da ban a kalila a la mɔɔ kiliniilu bɛɛ jana. Wo rɔ, a ka jamarili di a la mɔɔilu ma ko ii ye Yaya kun di a ma. **10** A ka mɔɔ lɔ Yaya kun tɛɛla a la kaso la. **11** A ka a kun tɛɛ a la ka a bila muran do kɔndɔ. A nara wo ri sunkurun ma. Sunkurun wara a di a na ma. **12** Yaya la karandenilu nara a su ta ka wa a sutura. Ii wara wo kibarɔ lase Isa ma. **13** Isa ka Yaya faa ko mɛn tuma mɛn na, a kelen donda kulun dɔ ka bɔ ye ka wa. A

wara se yorɔ do ma, mɔɔ tun tɛ yorɔ mɛn. Mɔɔilu ka a wa ko mɛn tuma mɛn na, ii bɔra soilu kɔndɔ ka wa a kɔ ii sen na. **14** Isa bɔra kulun kɔndɔ tuma mɛn na, a ka jama ba yen. Ii kininkinin donda a la. Jankarɔto mɛnilu tɛrɛ ii rɔ, a ka woilu lakɛndɛya. **15** Wura fɛ, a la karandenilu ka ii madon a la ka a fɔ a yɛ ko: «A ragbɛ, an ye wula le kɔndɔ yan. Su ra ko. I ye sila di jama ma sa ii ri wa dɔɔnninfen san diya yan naminin so mɛsɛnilu kɔndɔ.» **16** Isa ka ii jabi: «Ii mako tɛ wo la. Ai jɛrɛ ye dɔɔnnin di ii ma.» **17** Karandenilu ka a fɔ ko: «Foyi tɛ an bolo yan fɔɔ burukala loolu ni jɛɛ fila.» **18** Isa ka a fɔ ko: «Ai ye na woilu ri n ma yan.» **19** A ka a fɔ jama ye ko ii ye ii sii duu ma bin kɛndɛ kan. Wo kɔ rɔ, a ka burukala loolu ni jɛɛ fila ta, ka a ja layɛlɛ sankolo ma ka baraka bila Alla yɛ. A ka buru rakadikadi, ka a di a la karandenilu ma. Ii ka a rata la jama tɛma. **20** Mɔɔ bɛɛ ka dɔɔnnin kɛ ka ii fa. Jama banni dɔɔnninna, Isa la karandenilu ka buru kunkundun tɔilu ladɛn, ka see tan ni fila lafa wo rɔ. **21** Jama mɛn ka dɔɔnnin wo kɛ, cɛɛ waa loolu jɔɔn tɛrɛ ye a rɔ. Musoilu ni denilu ma jate. **22** Wo kɔ rɔ, Isa ka a fɔ a la karandenilu ye i kɔrɔ ko ii ye don kulun kɔndɔ. Ko ii ye wa dala kɔma a jɛrɔ. Ko ale watɔ sila dila jama ma. **23** Nba, a banni sila dila jama ma, Isa kelen wara Alla tara diya koyinkɛ do kan. Su kora ka a tɛrɛn a kelen ye ye fɔlɔ. **24** Wo tuma, karandenilu la kulun da janfa pon gbelemala la. Ji kuruilu tɛrɛ ye ii la kulun namaala. Fɔjɔ tɛrɛ ye ii kunbenna. **25** Dondon kasi waati jɔɔn, Isa ka a taama ji kan ka wa ii kɔ. **26** Kɔni karandenilu ka a taamatɔla yen ji kan tuma mɛn na, silan ba ka ii mira. Ii ka a fɔ ko, «su kɔrɔ do jiya le!» Ii

kulera, baa ii silanni. **27** Kɔni Isa kumara ii ye i kɔrɔ. A ka a fɔ ko: «Ai ye ai jusulatɛɛ! Nde le. Ai kana silan!» **28** Piyeri ka a fɔ ko: «Maari, ni ile le, i ye n jamari ko n ye taama ji kan ka wa i tɛrɛn ye.» **29** Isa ka a fɔ ko: «Na.» Piyeri jiira ka bɔ kulun kɔndɔ ka taama ji kan ka wa Isa kɔ. **30** Kɔni Piyeri ka a yen tuma mɛn na ko fɔɔ fanka ka bon kojuuya, a silanda ka jii damira ji kɔrɔ. A kulera ko: «Maari, i ye n kisi!» **31** Isa ka a bolo rasɔmɔn i kɔrɔ ka Piyeri mira. A ka a fɔ a ye ko: «Ile, mɛn na lemɛniya ka dɔɔ. Nfenna i ye sikasikala?» **32** Isa ni Piyeri donda kulun kɔndɔ tuma mɛn na, fɔɔ ka a lɔ. **33** Karanden mɛnilu tɛrɛ ye kulun kɔndɔ, woilu ka ii birin Isa kɔrɔ. Ii ka a fɔ ko: «Tɔɔ le, ile le Alla Dence ri.» **34** Nba, ii ban mɛn kɛni dala tɛɛla, ii sera Kenesareti mara rɔ. **35** Ye mɔɔilu ka a ɲayen tuma mɛn na ko Isa le, ii ka mɔɔilu lɔ a na ko fɔla mara fan bɛɛ rɔ. Wo rɔ, mɔɔilu nara ii la jankarɔtoilu bɛɛ ri Isa ma, **36** ka a madiya ko a ye diɲɛ ii ye ii bolo maa a la duruki dakun gbansan na. Mɔɔ mɔɔ ka a bolo maa a la, woilu bɛɛ kɛndɛyara.

15 Wo kɔ rɔ, Farisi doilu ni sariya karanmɔɔ doilu bɔra Jerusalemu ka na Isa tɛrɛn. **2** Ii ka a majininka ko: «Nfenna i la karandenilu ye an benbailu la landa tiɲanna? Ii ye dɔɔnnin kɛla ka a tɛrɛn ii ma ii bolo lako fɔlɔ.» **3** Isa ka a fɔ ii ye ko: «Ai don? Nfenna ai ye ai la landailu bonyala ka Alla la sariya tiɲan?» **4** Baa Alla ka a fɔ ko: «I ye i na ni i fa bonya.» Ko: «Ni mɔɔ mɛn ka a fa wala a na danka, wo tii ka kan ka faa le.» **5** Kɔni ai ka a fɔ ko mɔɔ ri se a fɔla a fa wala a na ye ko: «I ka kan ka dɛmɛnfɛn mɛn sɔrɔn n bolo, n da wo bila a dan na Alla ye.» **6** Ai ka

a fɔ ko ni a ka a fɔ ten, a diyagboyani tɛ butun ka a fa bonya niilifen na. Wo rɔ, ai ra Alla la kuma to ye, ka ai la landailu bila a nɔ rɔ. **7** Ai jɛɛmayuwailu, Nabi Esayi ka mɛn fɔ ai la ko rɔ fɔlɔfɔlɔ, wo bɛnni kɔsɛbɛ. A ka a fɔ ko: **8** «Mɔɔ jɛnilu ye n bonyala ii da le la, kɔni ii jusukun ma senin n na muumɛ! **9** Ii ye n batola fuu. Ii ye mɔɔilu karanna mɛnilu la, woilu tɛ foyi ri fɔɔ adamadenilu la jamariliilu.» **10** Wo kɔ rɔ, Isa ka jama kili, ka a fɔ ii ye ko: «Ai bɛɛ ye ai tolo malɔ n na kuma la ka a famun. **11** Mɔɔ ye fen fen donna a da rɔ ka a dɔɔn, wo si ti se mɔɔ nɔɔla. Kɔni mɛnilu ye bɔla mɔɔ da rɔ, wo le ye mɔɔ nɔɔla.» **12** A la karandenilu ka ii madon a la, ka a fɔ a yɛ ko: «I ma a lɔn ko i la kuma gbara Farisilu la wa?» **13** Isa ka a fɔ ko: «N Fa mɛn ye sankolo rɔ, ni wo jɛɛ ma lannifen mɛn lan, woilu ri bɔ ka faa. **14** Ai ye Farisilu to ye. Ii ye ja fuyenilu le ri, ii jɛɛ le ye i jɔɔn na gbeleke mirabailu ri. Ni ja fuyen don ka ja fuyen do la gbeleke mira, ii fila bɛɛ ri be denka rɔ.» **15** Piyɛri ka a fɔ Isa ye ko: «Kuma kɔrɔlama wo kɔrɔ fɔ an ye.» **16** Isa ka a fɔ ko: «A ye di? Ai fanan ma se ko jayenna wa? **17** Ai ma a jayen wa ko fen mɛn ye donna mɔɔ da rɔ, wo ye wala a kɔnɔ le rɔ? Mɔɔ wo wa wa kɔkan, fen wo ri bɔ. **18** Kɔni kuma mɛnilu ye bɔla mɔɔ da rɔ, woilu ye bɔla a jusukun de rɔ. Woilu le ye mɔɔ nɔɔla, **19** baa ko kɔrɔn mɛn ye bɔla mɔɔ jusukun dɔ, woilu le jɛn di: miriya juu, mɔɔfaa, kaninkɛla, jatɔya su bɛɛ, sunali, sereya juu bɔ, a ni mɔɔ tɔɔ tijan. **20** Ko woilu le ye mɔɔ nɔɔla. Kɔni ka dɔɔnnin kɛ bolo lakobali la, wo tɛ mɔɔ nɔɔla.» **21** Wo kɔ rɔ, Isa bɔra yɔrɔ wo rɔ ka wa Tiri ni Sidɔn mara rɔ. **22** Ye muso do nara Isa tɛɛn. Kanaanka le tɛɛ a ri. A

tɛrɛ ye a kule kan nabɔla ko: «Maari, Dawuda dence, i ye hina n na. Jina do ye n denmuso tɔrɔla kojuuya!» **23** Kɔni Isa ma foyi fɔ. A la karandenilu ka ii madon a la, ka a madiya ko: «Muso jin gben, a bilani an kɔfɛ ka a kule kan nabɔ kojuuya.» **24** Isa ka a fɔ ko: «Alla ma n kelaya mɔɔ gbɛrɛ si ma ni Isirayelikailu tɛ, woilu mɛnilu ye ikomin saa tununnilu.» **25** Kɔni muso wo nara a be Isa sen kɔrɔ, ka a fɔ a ye ko: «Maari, i ye n demɛn.» **26** Isa ka a fɔ ko: «Ka denninilu la dɔnnin ta ka a lafilu wuluilu kɔrɔ, wo ti bɛn.» **27** Muso ka a jabi: «Maari, tɔja le wo ri. Kɔni wuluilu ye dɔnnin buruburu dɔnnna, mɛn ye bela duu ma ii tiilu la tabali kɔrɔ.» **28** Isa ka a jabi: «Aa, muso. I la lemeniya ka bon! I ka mɛn jinin, a ye kɛ i yɛ.» A denmuso kɛndɛyara wo waati kelen. **29** Isa bɔra yɔrɔ wo rɔ, ka wa Kalile Dala da la. A yɛlɛra koyinkɛ do kan ka a sii ye. **30** Jama ba nara a tɛrɛn. Ii nara nambarailu ri, a ni ja fuyenilu ni bolokelenilu ni boboilu ni jankarɔto siyaman gbɛrɛilu. Ii nara woilu bɛɛ ri, ka ii lala Isa kɔrɔ. A ka ii bɛɛ lakɛndɛya. **31** Ii ka ii yen tuma mɛn na ko boboilu ra kuma damira, bolokelenilu ra kɛndɛya, nambarailu ra ii taama, a ni jafuyenilu ja ra laka; jama kabannakoyara. Ii bɛɛ ka Isirayelikailu la Maari Alla tando. **32** Isa ka a la karandenilu kili, ka a fɔ ii ye ko: «Jama jin kininkinin ye n na. Ii ra tele sawa le kɛ n dafɛ yan. Dɔnnifen si tɛ ii bolo. N tɛ a fɛ ka sila di ii kɔnkɔto ma ten. Ni wo tɛ, ii ri kiron ii la sila la.» **33** Karandenilu ka Isa jabi: «An di buru sɔrɔn mi wula kɔndɔ yan, mɛn di jama ba jin jɔɔn bɔ?» **34** Isa ka a fɔ ii ye ko: «Burukala yɛli ye ai bolo?» Ii ka a fɔ ko: «Burukala wɔrɔnwula, a ni jɛɛ mɛsɛnni dando» **35** Isa

ka a fɔ jama ye ko ii ye ii sii duu ma. **36** A ka burukala wɔrɔnwula ni jɛɛ woilu ta, ka baraka bila Alla ye, ka ii rakadikadi, ka ii di karandenilu ma. Karandenilu ka woilu ta ka ii ratalatala jama tɛma. **37** Jama bɛɛ ka dɔɔnnin kɛ ka ii fa. Buru kunkundun ni jɛɛ tɔ mɛn toni, Isa la karandenilu ka see wɔrɔnwula lafa wo rɔ. **38** Cɛɛ mɔɔ waa naanin ka dɔɔnnin kɛ. Musoilu ni denninilu ma jate. **39** A ka sila di jama ma, Isa donda kulun do kɔndɔ ka wa Makadan mara rɔ.

16 Farisilu ni Sadusiilu nara ka Isa kɔrɔbɔ. Ii ka a fɔ ko a ye tɔɔmasere kabannakoma do kɛ ii jana, mɛn bɔni sankolo rɔ. **2** Isa ka a fɔ ko: «Ni ai ka sankolo ja wulenni yen fitiri waati, ai ri a fɔ ko sanci tɛna nala sini. **3** Sɔɔma, ni ai ka sankolo ja finni yen, ai ri a fɔ ko sanci ri na bi, baa san da fin. Nba, ai kusan sankolo koilu faranfaasila ka woilu famun. A ye di wo rɔ? Tɔɔmasere menilu ye kela waati jin na, nfenna ai ti se ka woilu famun? **4** Mɔɔ juuilu ni lemeniyabaliilu ye a fɛ ka tɔɔmasere kabannakoma yen, kɔni tɔɔmasere si tɛ yiraka ai la ni Nabi Junusa ta jɔɔn tɛ.» Wo kɔ rɔ, a ka ii to ye ka wa. **5** Nba, Isa ni a la karandenilu wara dala kɔ. Kɔni karandenilu jinara, ii ma buru ta. **6** Isa ka a fɔ ii ye ko: «Ai ja lɔ. Ai ye ai janto ai jɛrɛ rɔ Farisilu ni Sadusiilu la leben kanma.» **7** Karandenilu ka a fɔ i jɔɔn ye ko: «An ma na buru ri. Wo le ka a kɛ, a ka kuma wo fɔ.» **8** Isa ka ii la miriya lɔn. Wo rɔ, a ka a fɔ ii ye ko: «Ai la lemeniya ka dɔɔ! Nfenna ai ye a fɔla i jɔɔn ye ko buru tɛ ai bolo? **9** Ai ma a jayen fɔlɔ wa? N ka burukala loolu ta ka cɛɛ waa loolu balo mɛn kɛ, a ni ai ka see jate mɛn nafa buru kunkundun tɔilu la, wo

ra bɔ ai kɔndɔ wa? **10** N ka burukala wɔrɔnwula ta ka cɛɛ waa naanin balo mɛn kɛ, a ni ai ka see jate mɛn nafa buru kunkundun tɔilu la, wo ra bɔ ai kɔndɔ wa? **11** N kan tun tɛ buru ma. Nfenna ai ma wo jayen fɔlɔ? Nba, ai ye ai janto ai jɛrɛ rɔ Farisilu ni Sadusiilu la lɛbɛn kanma.» **12** Wo rɔ, karandenilu ka a jayen ko Isa ma a fɔ ii yɛ ko «ai ye ai janto ai jɛrɛ rɔ buru lɛbɛn kanma.» A ka a fɔ ii yɛ ko «ai ye ai janto ai jɛrɛ rɔ Farisilu ni Sadusiilu la karan de kanma.» **13** Awa, Isa ni a la karandenilu seni Sesare Filipi mara rɔ, a ka ii mapininka ko: «Mɔɔilu ye Mɔɔ Dence jatela yon di?» **14** Ii ka a jabi: «Doilu ka a fɔ ko Yaya le. Doilu ka a fɔ ko Nabi Eli le. Dogbɛrɛilu ka a fɔ ko Nabi Jeremiya le, wala nabi gbɛrɛ, mɛn taminda kɔrɔman.» **15** A ka ii mapininka ko: «Ai don? Ai ye n jatela yon di?» **16** Simɔn Piyɛri ka a fɔ ko: «I ye Jɛnematɔmɔnin de ri, mɛn ye Alla jɛnema Dence ri.» **17** Isa ka a jabi: «Junusa dence Simɔn, i ye barakaden de ri, baa i ka mɛn fɔ jɛn di, adamaden si ma wo fɔ i yɛ. N Fa Alla mɛn ye sankolo rɔ, wo le ka a yiraka i la. **18** N di a fɔ i yɛ fanan ko ile le Piyɛri ri, mɛn kɔrɔ ye ko farakolo. N di n na lemɛniya jama lalɔ farakolo wo kan. Saya ni a fanka tɛna nɔ sɔrɔnna dekuru wo ma. (Hadɛs g86) **19** N di Harijeene Mansaya dapinilu di i ma. Ni i ka fen fen sidi duukolo kan yan, wo ri sidi sankolo rɔ. Ni i ka fen fen fulɛn duukolo kan yan, wo ri fulɛn sankolo rɔ fanan.» **20** Isa ka a fɔ ii yɛ ka a magbɛlɛya kɔsɛbɛ ko ii kana a fɔ mɔɔ si yɛ ko ale le Jɛnematɔmɔnin di. **21** A ka a fɔ ii yɛ ko a ka kan ka wa Jerusalemu ka tɔrɔ siyaman ba sɔrɔn mɔɔbakɔrɔilu ni sarakalaseba kuntiilu ni sariya karanmɔɔilu bolo. A ka kan fanan ka faa, a ni

tele sawanan, ka wuli ka bɔ saya rɔ. **22** Piyeri ka a kili ka a mabɔ karanden tɔilu la dɔɔni, ka a makuma damira. A ka a fɔ ko: «Maari, Alla ye i tanka wo ma. Wo ti kɛla fewul!» **23** Kɔni Isa ka a kɔfɛni ka Piyeri makuma ko: «Ile, Setana. Bɔ n kɔrɔ! Ile ye n kundatɔjanna le ri, baa Alla sawo ye mɛn di, i tɛ i mirila wo ma, fɔɔ mɔɔilu sawo.» **24** Wo kɔ rɔ, Isa ka a fɔ a la karandenilu yɛ ko: «Ni mɔɔ mɛn ye a fɛ ka a bila n kɔ, fɔɔ wo tii ye a ban a jɛrɛ rɔ ka a gbɔngbɔn jiri mira ka a jɛrɛ bila n kɔ, **25** baa mɔɔ mɛn ye a fɛ ka a nii kisi, wo tii ri bɔnɔ jɛnemaya bɛrɛbɛrɛ la. Kɔni ni mɔɔ mɛn bɔnɔra a nii la nde kosɔn, wo tii ri a jɛrɛ kisi. **26** A ye di? Ni mɔɔ ka dunuɔa bɛɛ sɔrɔn ka bɔnɔ jɛnemaya bɛrɛbɛrɛ la, dunuɔa sɔrɔn ri nfen ɔa a ma wo rɔ? Mɔɔ ri se nfen dila ka a nii kunka? **27** Nde Mɔɔ Dence ri na n Fa nɔɔrɔ rɔ, n ni a la mɛlekailu. Wo lon, n di bɛɛ sara ka a bɛn a tii kɛwaliilu ma. **28** N di tuɔa fɔ ii yɛ. Doilu ye ai tɛma yan, mɛnilu tɛ sa ni ai ma Mɔɔ Dence natɔla yen ka kɛ mansa ri.»

17 Nba, tele wɔɔrɔ taminnin kɔrɔ, Isa ka Piyeri ni Yakuba ni wo dɔɔɛ Yuhana kili ka wa ii ri koyinke jan do kan. Mɔɔ gbɛrɛ tun tɛ ye. **2** Isa kɛɔa yɛlɛmanda karanden sawa woilu ɔakɔrɔ. A ɔakɔrɔla mɛlɛnmɛlɛnda ikomin tele. A la faaninilu gbɛra pepe ikomin yɛlɛn. **3** Nabi Musa ni Nabi Eli bɔra gbɛ rɔ karanden sawa woilu ɔakɔrɔ. Woilu ni Isa tɛrɛ ye kumala i ɔɔɔn yɛ. **4** Piyeri ka a fɔ Isa yɛ ko: «Maari, an na yan, wo benni. Ni i sɔnda, n di gba sawa lɔ, i ta kɛlɛn, Nabi Musa ta kɛlɛn, a ni Nabi Eli ta kɛlɛn.» **5** Ka Piyeri to kuma wo la, duru yɛlɛn nara ka birin ii kun na. Kumakan do bɔra duru rɔ ko: «N diyana dence le

ten. N seƵani ale la kosebe. Ai ye ai tolo malɔ a la.» **6** Karandenilu ka kuma wo men tuma men na, ii silanda kojuuya fɔɔ ka ii be duu ma ka ii ja birin. **7** Kɔni Isa ka a madon ii la ka a bolo maa ii la, ka a fɔ ii ye ko: «Ai kana silan, ai ye wuli.» **8** Ii ka ii jakɔrɔta tuma men na, ii ma mɔɔ si yen fɔɔ Isa kelen pe. **9** Ka Isa ni a la karandenilu to jiila ka bɔ koyinke la, a ka ii jamari ko, ii ka ko men yen, ii kana wo fɔ mɔɔ si ye, fɔɔ Mɔɔ Dence wa wuli ka bɔ saya rɔ. **10** Ii ka a mapininka ko: «Nfenna sariya karanmɔɔilu ye a fɔla ko Nabi Eli fɔlo le ka kan ka na?» **11** Isa ka ii jabi: «Tɔja le, Nabi Eli ri na ka fen bee raben. **12** N ye a fɔla ai ye ko Nabi Eli ra ban nala. Kɔni mɔɔilu ma a lon. Ii ka ii sawonan koilu bee ke a la. Mɔɔ Dence fanan di tɔrɔ ii bolo wo ja kelen de ma.» **13** Karandenilu ka a jayen wo rɔ ko a ye kumala ii ye Yaya le la ko kan. **14** Isa ni karandenilu sera jama rɔ tuma men na, cee do ka a madon Isa la. A ka a jonkin Isa kɔrɔ ka a fɔ ko: **15** «Maari, i ye hina n dence la. Kerekeremansa ye a la, a ra tɔrɔla kosebe. Sijna siyaman a ri a labe ta rɔ, walama ji rɔ. **16** N nara a ri i la karandenilu ma, kɔni ii ma se a lakendeyala.» **17** Isa ka a fɔ ko: «Ai bi mɔɔilu ye lemeniyabali ni kun gbɛdenilu le ri. N di to ai tema haan waati juman? N di ai la ko mujunnin fɔɔ waati juman? Nba, ai ye na den di n ma yan.» **18** Isa jamanda jina ma. Wo rɔ, jina bɔra den fe. Den kendeyara i kɔrɔ ye. **19** Wo kɔ rɔ, Isa la karandenilu ka ii madon a la ka a mapininka ii dan na ko: «Nfenna andeilu ma se jina wo gbenna?» **20** Isa ka ii jabi: «Ai ma se ka a masɔron ai la lemeniya le ka dɔɔ. N di tɔja fɔ ai ye: Hali ni ai la lemeniya dɔɔman ikomin

bɔrɔn fira kise, ni ai ka a fɔ koyinke jin ye ko a ye bɔ a nɔ rɔ ka wa, a ri wa. Ko si tɛ ye, ai ti se mɛn kɛla. **21** [Kɔni jina jin jɔɔn ti se bɔla mɔɔ fɛ, ni ai ma sun don ka Alla tara.]» **22** Nba, lon do rɔ, karandenilu bɛɛ ka i jɔɔn naden Kalile mara rɔ. Isa ka a fɔ ii ye ko: «Mɔɔ Dence ketɔ donna mɔɔilu bolo. **23** Woilu ri a faa. Kɔni tele fila a sawana, a ri wuli ka bɔ saya rɔ.» Kuma wo ka karandenilu jusukasi kosebɛ. **24** Isa ni a la karandenilu sera Kaperinahumu so kɔndɔ. Ka ii to ye, Allabatobonba niisankɔ miralalailu ka ii madon Piyɛri la ka a maɓininka ko: «Ai la karanmɔɔ tɛ Allabatobonba wodi sarala wa?» **25** Piyɛri ka a jabi: «Ɖɔn, a ye a sarala.» Piyɛri wara don bon kɔndɔ. Kɔni sani a ye kuma, Isa fɔlɔ le ka a fɔ a ye ko: «Simɔn, dunuɓa mansailu ye mɔɔ niisankɔ ni fen tɔilu niisankɔ mirala yon na? Ai denilu wa, wala londonilu? I la miriya ye di?» **26** Piyɛri ka a jabi: «Londonilu.» Isa ka a fɔ ko: «Wo rɔ, a denilu sen tɛ a rɔ. **27** Wo bɛɛ ni a ta, an tɛ a fɛ ka mɔɔ jinilu tɔrɔ. Wo le kosɔn, i ye wa dala la ka lɔn bila ji rɔ. I wa jɛɛ fɔlɔ mɛn mira, i ye wo da laka ka a dakɔndɔla ragbɛ. I ri wodi gbanan do yen ye. I ye wa wo di ii ma. Nde ni ile ka kan ka wodi mɛn sara, wo ri a bɔ.»

18 Nba, waati wo rɔ, karandenilu ka ii madon Isa la, ka a maɓininka ko: «Yon ye jɛmɔɔ ri Harijeene Mansaya rɔ?» **2** Isa ka den do kili, ka wo lalɔ ii tɛma, **3** ka a fɔ ii ye ko: «N di tuɓa fɔ ai ye: ni ai ma ai sɔn yeleman ka kɛ ikomin denninilu, ai tɛna donna Harijeene Mansaya rɔ. **4** Mɔɔ mɛn wa a jɛrɛ fanmajii ka kɛ ikomin denni jin, wo tii le ye jɛmɔɔ ri Harijeene Mansaya rɔ. **5** Ni mɔɔ mɛn sɔnda ka denni jin jɔɔn mira koɓuma nde kosɔn, wo tii ra n

jere le mira wo ri. **6** «Den menilu lemeniyani n ma jin di, ni mɔɔ do kera sababu ri ka woilu ke kojuu kela ri, a ka fisa ko kabakurun belebeleba ye sidi wo tii kan na ka a lafili kooji dun ba rɔ. **7** Gbalo ye dunupa mɔɔilu ye ka a masɔɔn ko menilu ye mɔɔilu bilala juulumun do a fere ti ye fo wo ko suilu ye ke le koni ii ye farala mɔɔ menilu la, gbalo ye wo tiilu ye! **8** «Ni i bolo kelen wala i sen kelen ye kela sababu ri ka i lo kojuu kela don? I ye wo tee a la ka a bo ye, baa ni i feto wala i senkelen donda jenemaya jere jere rɔ, wo ka fisa i ma sani i bolofilatii wala i senfilatii ye wa don jahanama kondɔ, ta sabali ye yoro men. (aiōnios g166) **9** Ni i ja kelen ye kela sababu ri ka i lo kojuu kela don? I ye a labo ka a lafili, baa ni i jakelentii donda jenemaya jere jere rɔ, wo ka fisa i ma sani i nafilatii ye lafili jahanama kondɔ, ta ye yoro men. (Geenna g1067) **10** «Ai ye ai janto ai jere rɔ. Ai kana denni jinilu si doya, baa n di a fo ai ye ko meleka menilu ye ii jantola ii rɔ, woilu ri se ii madonna n Fa Alla la Harijeene rɔ tuma bee. **12** A ye di? Ni saa kelen tununda saa keme tii ma, a te a to bikonondo ni konondo to koyinke yoro rɔ ye ka wa saa tununni jinin diya wa? **13** N di tupa fo ai ye: ni a ka a yen, a ri sewa a la ka tamin a to bikonondo ni konondo la ko kan, menilu ma tunun a ma. **14** Wo ja kelen de ma, ai Fa men ye Harijeene rɔ, wo te a fe hali dennin jinilu kelen pe a ye fo a la. **15** «Nba, ni i badenma ka kojuu ke, i ye wa a teren. A ka men ke, i ye wo pafɔ a ye, i kelen a kelen. Ni a sonda i la kuma ma, i ni a ri ke badenmailu jere jereilu ri iko tuun. **16** Koni ni a ma son i la kuma ma, i ye mɔɔ kelen wala mɔɔ fila ta, ka wa a teren, sa fen fen wa fo,

woilu bɛɛ ye fɔ sere fila wala sere sawa jana. **17** Kɔni ni a ka a ban ii la kuma rɔ, i ye ko wo fɔ lemeniya jama ye. Ni a ka a ban dekuru wo la kuma rɔ, a ye kɛ i ma ikomin siya gbɛɛilu wala niisɔnkɔmirala. **18** N di tɔja fɔ ai ye: ni ai ka fen fen sidi duukolo kan yan, wo ri sidi sankolo rɔ. Ni ai ka fen fen fulɛn duukolo kan yan, wo ri fulɛn sankolo rɔ fanan. **19** «N di do la wo kan. Ni ai rɔ mɔɔ fila benda ko do rɔ ka Alla tara a la duukolo kan yan, n Fa Alla mɛn ye sankolo rɔ, a ri wo kɛ ai ye, **20** baa ni mɔɔ fila wala mɔɔ sawa ka i jɔɔn naden n tɔɔ rɔ, n ye ii tɛma ye.» **21** Nba, Piyɛri ka a madon Isa la, ka a maɲininka ko: «Maari, ni n badenma ye kojuu kɛla n na, n ka kan ka a makoto fɔɔ sija yɛli? Sija wɔrɔnwula wa?» **22** Isa ka a jabi: «Eɛn, i kana dan sija wɔrɔnwula ma. I ye wo tii makoto fɔɔ sija biwɔrɔnwula sii diyama wɔrɔnwula. **23** «Wo le rɔ, Harijeene Mansaya ye ikomin tariku jin. Mansace do tɛɛ ye ye, mɛn na julɔ tɛɛ ye a la baaraden doilu la. A tun ye a fɛ ka wodi ko wo janabɔ. **24** A wulira wo janabɔla tuma mɛn na, mɔɔilu ka a la baaraden do lana a ma, a la miliyɔn siyaman julɔ ye mɛn na. **25** Se tun tɛ baaraden ye ka julɔ wo sara. Wo rɔ, maari ka jamarili di ko ii ye baaraden wo feere, ka a muso ni a denilu fanan feere, a ni a bolofenilu bɛɛ, sa julɔ wo ri sara. **26** Kɔni baaraden ka a be duu ma ka a la maari sen kɔrɔ. A ka a madiya kɔsɛɛ ko: «I ye i muɲun. N di i la wodi bɛɛ sara.» **27** Baaraden kininkinin donda maari rɔ. Wo rɔ, a ka baaraden bila, ka diɲɛ a la julɔ rɔ. **28** «Baaraden bɔra ye ka wa. A benda a baaraden jɔɔn di, a la julɔ tɛɛ mɛn na. A ka wo mira a kan ma ka a raja fɔɔ ka a niilakili ja a rɔ, ka a fɔ a ye ko:

«N na julu sara!» 29 A baaraden jɔɔn ka a be duu ma a sen kɔrɔ, ka a madiya ko: «I ye i mɔɔn, n di i la wodi sara.» 30 Kɔni baaraden ma sɔn fewu. A ka cɛɛ mira ka a bila kaso la ko ni a ma a la julu sara, a tɛ bɔ ye. 31 A baaraden jɔɔnilu ka wo yen tuma mɛn na, woilu jusu tɔrɔra kɔsɛbɛ. Ii wara wo bɛɛ fɔ ii la maari yɛ. 32 Maari ka baaraden wo kili, ka a fɔ a yɛ ko: «Ile, baaraden juu! Julu mɛn tɛɛ ye i la, n ka wo bɛɛ to i yɛ ka a masɔrɔn i ka n madiya. 33 N hinara i la ja mɛn ma, i fanan tun ti se hinala i baaraden jɔɔn na wo ja ma?» 34 A la maari mɔnɛra kɔsɛbɛ. A ka a la baaraden bolo don kaso kandanilailu bolo ka a tɔrɔya haan ni julu bɛɛ sara.» 35 «N Fa mɛn ye sankolo rɔ, wo fanan di wo jɔɔn kɛ ai kelen kelenna bɛɛ la ni ai ma ai badenmailu makoto ai jusukun bɛɛ la.»

19 Nba, Isa banni wo fɔla, a bɔra Kalile mara rɔ ka wa Jude mara rɔ mɛn ye Juriden Ba kɔfɛ. 2 Jama ba bilara a kɔ. A ka woilu lakendɛya ye. 3 Farisi doilu ka ii madon Isa la. Ii tɛɛ ye a kɔrɔbɔla. Wo rɔ, ii ka a mapininka ko: «A dahani cɛɛ ye a muso bila ko bɛɛ rɔ wa?» 4 Isa ka ii jabi: «Mɛn sɛbeni kitabu kɔndɔ, ai ma wo karan wa? A sɛbeni ko Danni Maari ka dunuɔa dan tuma mɛn na, a ka cɛɛ ni muso le dan. 5 Alla ka a fɔ ko: «Wo le kosɔn, cɛɛ ri mataa a fa ni a na la, ka sidi a muso ma. Ii fila bɛɛ ri kɛ mɔɔ kelen di.» 6 Wo rɔ, ii tɛ jatela mɔɔ fila ri butun fɔɔ mɔɔ kelen. Wo le kosɔn, Alla ka mɛnilu ladɛn ka ii kɛ kelen di, mɔɔ si kana woilu fara ka ii bɔ i jɔɔn na.» 7 Farisilu ka Isa mapininka ikɔ tuun ko: «Ni wo le, nfenna Nabi Musa ka jamarili di ko ni cɛɛ ye a fɛ ka furusa, fɔɔ a ye furusasebɛ rabɛn ka a muso bila.» 8 Isa ka ii jabi: «Ai kun

gbeleman tere. Wo le ka a ke, Nabi Musa sonda ai ye ai musoilu bila. Ni wo te, folofolo a tun te ten. **9** Koni n di a fo ai ye ko ni mo men ka a muso bila ka muso gbereta, ka a teren a muso folo wo tun ma kaninke, wo tii ra kaninke.» **10** Isa la karandenilu ka a fo a ye ko: «Aa! Ni a ye ten de ce ni a muso tema, a ka fisa ce ma ni a ma muso si ta.» **11** Isa ka ii jabi: «Ceilu bee ti se sonna kuma wo ma de, fo ni Alla ka a se di menilu ma. **12** Ko doilu ye a kela, ceilu ri ii ban muso tala. Ce doilu ye ye, menilu sonda ka a teren ii ti se dela muso fe. Ce doilu fanan ye ye, moilu ra menilu bo ceya ro. Ce doilu fanan ye ye, menilu ti sonna ka furu ke Harijeene Mansaya koson. Mo men di se sonna kuma jin ma, wo tii ye son wo ma.» **13** Mo doilu nara denninilu ri Isa ma, sa a ri a bolo la ii kan ka Alla matara ii ye, koni karandenilu jamanda denninilu ma. **14** Isa ka a fo ii ye ko: «Ai ye a to denninilu ye na n ma. Ai kana ii bali, baa Harijeene Mansaya ye ii non su ta le ri.» **15** Awa, a banni a bolo lala denninilu kan, a bora ye ka wa. **16** A wata, ce do ka a madon a la, ka a fo a ye ko: «Karanmo, n ka kan ka kojuma numan ke, sa n di jenemaya banbali son?» (aiōnios g166) **17** Isa ka a fo a ye ko: «Nfenna i ye n majininkala kojuma ko ma? Alla kelen pe le ka ni. Ni i ye a fe ka jenemaya jere jere son, i ye Alla la sariya labato.» **18** Ce ka a fo ko: «Sariya numan?» Isa ka a jabi: «I kana mo faa, i kana kaninke ke, i kana supali ke, i kana ke sere juu ri, **19** i ye i fa ni i na bonya, i ye i mo non kanin ikomin i jere.» **20** Kanberen ka a fo ko: «N da sariya wilu bee labato. Nfen da n jen folo?» **21** Isa ka a jabi: «Ni i ye a fe i la koilu bee ye dafa, i

ye wa i bolofenilu feere ka a wodi ratala fantanilu tema. Wo rɔ, nanfulu wa di ke i bolo sankolo rɔ. Wo kɔ rɔ, i ye na i bila n kɔ.» **22** Kanberen ka wo men tuma men na, a niilafinni wulira ka wa, baa a bolofen ka siya. **23** Wo keni, Isa ka a fɔ a la karandenilu ye ko: «N di tujɔna fɔ ai ye: nanfulutii don Harijeene Mansaya rɔ, wo gbeleman de! **24** Ɖɔn, n di a fɔ ai ye ikɔ tuun ko nɔɔme don duman sayilan woo la ka tamin nanfulutii don kan Alla la Mansaya rɔ.» **25** Karandenilu ka wo men ka kabannakoya kosebe. Ii ka a fɔ ko: «Yon di se kisila wo rɔ sa?» **26** Isa ka ii ragbe ka a fɔ ii ye ko: «Mɔɔ ti se wo kɛla, kɔni Alla ri se ko bee kɛla.» **27** Piyeri ka a fɔ a ye ko: «A ye di? Andeilu ra fen bee to ye ka an bila i kɔ. An di nfen sɔrɔn wo rɔ?» **28** Isa ka a fɔ a ye ko: «N di tujɔna fɔ i ye: dunujɔna wa ke dunujɔna kura ri, Mɔɔ Dence ri a sii a la mansaya siifen dɔ, men gbiliyani. Ai menilu ra ai bila n kɔ, ai fanan di ai sii mansaya siifen tan ni fila rɔ, ka Isirayelikailu la kabila tan ni fila la kiti tee. **29** Ni mɔɔ men ka a la bon to a kɔ ye, wala a dɔɔilu ni a kɔɔilu, wala a na, wala a fa, wala a denilu, wala a la senɛilu, nde kosɔn, wo tii ri woilu nɔɔn keme sɔrɔn, ka jenemaya banbali fanan sɔrɔn. (aiōnios g166) **30** Kɔni jemɔɔ siyaman di ke kɔmɔɔilu ri. Kɔmɔɔ siyaman di ke jemɔɔilu ri fanan.»

20 Nba, Isa ka kuma kɔrɔlama do fɔ ii ye. A ka a fɔ ko: «Harijeene Mansaya kenin ikomin senetii do la ko. Senetii wo bɔra sɔɔma da la jona ka wa baaraden doilu jinin, menilu ri sɔn ka wa baara diya a la resenfɛ rɔ. **2** A ka mɔɔ menilu sɔrɔn, a ni woilu benda a rɔ ko tele kelen baara sara ri ke wodi gbanan kelen di. Wo rɔ, a ka ii lawa baara

diya a la resenfe rɔ. **3** Waati sawa jɔɔn taminni kɔ, senetii
 bɔra ikɔ tuun. A ka mɔɔ doilu lɔni yen bara rɔ, mɛn tɛ foyi
 kɛla. **4** A ka a fɔ woilu yɛ ko: «Ai fanan ye wa baara diya
 resenfe rɔ. Sara mɛn ka kan ka a di ai ma, n di wo di ai
 ma.» **5** Mɔɔ woilu wara resenfe rɔ. Midi waati, senetii bɔra
 ka wa wo jɔɔn kɛ. Waati sawa taminni wo kɔ, a bɔra ka
 wa wo jɔɔn kɛ ikɔ tuun. **6** Wura fɛ, senetii bɔra ikɔ tuun.
 A ka mɔɔ doilu lɔni yen ikɔ. A ka a fɔ woilu yɛ ko: «Nfenna
 ai ka tele bɛɛ ban lɔ rɔ yan, ai ma baara kɛ?» **7** Ii ka a
 jabi: «An ma baara kɛ ka a masɔrɔn mɔɔ si ma an ta baara
 la.» A ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai fanan ye wa baara diya n na
 resenfe rɔ.» **8** «Nba, tele bera tuma mɛn na, senetii ka a fɔ
 a la baara kuntii yɛ ko a ye baaradenilu kili ka ii sara. Ko
 baaraden menilu nara a tɔilu bɛɛ kɔ, ko a ye sarali damira
 woilu ma, ka na se mɔɔ fɔloilu ma. **9** Wo rɔ, mɔɔ menilu
 sera ye telebe tumana, a ka wodi gbanan kelen di ii kelen
 kelenna bɛɛ ma. **10** Mɔɔ menilu fɔlɔ sera baara diya, sarali
 dakun seni ii ma, ii tɛrɛ ye ii mirila ko ii sara ri siyaya ka
 tamin tɔilu ta kan de. Kɔni woilu bɛɛ ka wodi gbanan
 kelen kelen sɔrɔn. **11** Nba, wodi dini kɔ ii ma, ii ka senetii
 mafɔ damira. **12** Ii ka a fɔ ko: «Baaraden menilu nara bɛɛ
 kɔ jin, ii ka waati kelen pe baara le kɛ. Kɔni i ra an ni
 woilu bɛɛ sara kɛ kelen di, ka a tɛrɛn andeilu le ka an daja
 tele muume kɔrɔ, ka baara kɛ tele kɔrɔ.» **13** Senetii ka ii rɔ
 kelen jabi: «N badenma, n ma i tɔjɔ de! An benda wodi
 gbanan kelen de ma, wo tɛ? **14** I ye i la sara ta ka wa. Mɔɔ
 mɛn nara baara diya ai tɔilu kɔ, n ye a fɛ ka wodi gbanan
 kelen di wo fanan ma, ikomin n ka a di i ma ja mɛn ma.
15 A ye di? N ma kan ka n na bolofenilu kɛ ja ma mɛn

duman n ye wa? Ni wo tɛ, n fonesere, wo ɲangboya ye i la wa?» **16** «Wo le rɔ, kɔmɔɔilu ri kɛ ɲemɔɔilu ri. ɲemɔɔilu ri kɛ kɔmɔɔilu ri fanan.» **17** Nba, Isa watɔla Jerusalemu, a ka a la karanden tan ni fila kili ii dan na. Ka ii to taamala, a ka a fɔ ii ye ko: **18** «Ai ɲa lɔ! An watɔ Jerusalemu. Mɔɔ Dence ri don sarakalasela kuntiilu ni sariya karanmɔɔilu bolo. Woilu ri kiti labe a kan ko a ka kan ka faa. **19** Ii ri a don siya gbere mɔɔilu bolo sa woilu ri a lafɛya, ka a gbasi bonsan la, ka a gbɔngbɔn jiri kan ka a faa. Kɔni tele fila a sawana, a ri wuli.» **20** Nba, Sebede muso nara Isa tɛren a dence fila ri. A ka a majii Isa kɔrɔ ka a madiya ko do la. **21** Isa ka a fɔ a ye ko: «Ai ye a fɛ n ye nfen de kɛ ai ye?» A ka Isa jabi: «I ye a to n dence fila ye ii sii i dafɛ. Kelen di a sii i bolokinin fɛ, a tɔ kelen di a sii i bolomaran fɛ, i wa don i la mansaya la tuma mɛn na.» **22** Kɔni Isa ka a jabi: «Ai ye ko mɛn tarala, ai ma wo kɔrɔ lɔn. Tɔrɔya mɛn ketɔ n sɔrɔnna, ai ri se wo muɲunna wa?» Sebede dence fila ka Isa jabi: «Ɖɔn, an di se a kɔrɔ.» **23** Isa ka a fɔ ko: «N di tɔrɔya mɛn muɲun, ai fanan di wo ɲɔɔn muɲun. Kɔni sii diya mɛnilu ye n bolokinin ni n bolomaran fɛ, woilu diba tɛ nde ri. N Fa ka sii diya woilu rabɛn mɔɔ mɛnilu ye, a ri ii di woilu le ma.» **24** Karanden tɔ tan ka kuma wo mɛn tuma mɛn na, woilu mɔnɛra badenma fila woilu kanma. **25** Kɔni Isa ka karandenilu bɛɛ kili, ka a fɔ ii ye ko: «Ai ka a lɔn ko jamana mansailu ye kuntiia kɛla ii la jamanadenilu kan diyagboya la. Jamana mɔɔbailu ri fanka la jamanadenilu kan. **26** A ma kan ka kɛ ten ai tɛma. Mɛn ye a fɛ ka kɛ mɔɔba ri ai rɔ, wo tii ka kan ka kɛ ai demɛnba ri. **27** Mɛn ye a fɛ ka kɛ ai rɔ ɲemɔɔ ri, wo tii ye kɛ ai la

jɔn di. **28** Wo ja kelen ma, Mɔɔ Dence ma na dunuja rɔ ko mɔɔilu ye baara ke a ye. A jere nara baara kanma, a ni ka a nii di ka ke mɔɔ siyaman kunka sara ri.» **29** Nba, Isa ni a la karandenilu bɔtɔla Jeriko so kɔndɔ, jama ba bilara a kɔ. **30** Na fuyen cɛɛ fila siini tere sila dala. Woilu ka a men tuma men na ko Isa le tamintɔ, ii wɔyɔra ko: «Maari, mansa Dawuda dence, i ye hina an na.» **31** Jama ka ii makuma ko ii ye ii makun. Kɔni ii pɛrɛnda ka tamin fɔlɔman kan ko: «Maari, mansa Dawuda dence, i ye hina an na.» **32** Isa ka a lɔ ka ii kili, ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye a fe n ye nfen de ke ai ye?» **33** Ii ka a fɔ ko: «Maari, an ye a fe i ye an ja laka.» **34** Ii kininkinin donda Isa la. A ka a maa ii ja la, ii ja lakara i kɔrɔ ye. Ii ka ii bila Isa kɔ i kɔrɔ.

21 Awa, Isa ni a la karandenilu sudunyani Jerusalemu so la, ii sera Betifase so kɔndɔ, ni a ye Olibiye Koyinke la. Ka ii to ye, Isa ka a la karanden mɔɔ fila kelaya. **2** A ka a fɔ ii ye ko: «So mesen men ye an jɛfe wo ri, ai ye wa ye. Ai wa don so kɔndɔ, ai ri falimuso do sidini yen i kɔrɔ. A den ye a dafɛ. Ai ye a fulɛn ka na ii ri yan. **3** Ni mɔɔ do ka ai majininka, ai ye wo tii jabi: «Maari le mako ye ii la.» Wo tii ri ii lana i kɔrɔ.» **4** Awa, ko woilu bɛɛ kɛni sa Maari la kuma ri kanbali, a ka men don a la nabi da rɔ. Wo ka a fɔ ko: **5** «Ai ye a fɔ Siyonkailu ye ko: «Ai ja lɔ! Ai la mansa nato le ten. A fanmajiini, a siini falimuso le kan. Ɔɔn, a siini fali den kan, falimuso denni kɔnin.»» **6** Nba, karandenilu wara a ke ikomin Isa ka a fɔ ii ye ja men ma. **7** Ii nara falimuso ni a den di. Ii ka ii la durukibailu la faliilu kɔ rɔ. Isa yɛlɛra ka a sii ii kan. **8** Jama siyaman ba ka ii la durukibailu fɛnsɛn sila kan Isa jɛfe. Doilu ka

jiri bolon mesenilu tɛɛ ka woilu fɛnsɛn sila kan a jɛfɛ. **9** Mɔɔ mɛnilu tɛɛ ye Isa jɛfɛ, a ni mɛnilu tɛɛ ye a kɔfɛ, woilu tɛɛ ye ii kan ba labɔla ko: «Tandoli ye kɛ mansa Dawuda dɛncɛ yɛ! Mɛn ye nala Maari tɔɔ rɔ ten, Alla ra jumaya kɛ wo yɛ. Tandoli ye kɛ sankolo rɔ!» **10** Isa donda Jerusalemu tuma mɛn na, so bɛɛ lamaara. Mɔɔilu bɛɛ ka a fɔ ko: «Ee, yon de jin di ten?» **11** Jama ka ii jabi: «Nabi Isa le jin, mɛn ye bɔla Nasareti, Kalile mara rɔ.» **12** Awa, Isa donda Allabatobonba jin kɔndɔ. A ka jula ni sanninkɛla mɛnilu tɛɛn Allabatobonba jin kɔndɔ ye, a ka woilu bɛɛ gbɛn ka ii labɔ ye. A ka wodifalennailu la tabaliilu labebe, ka kanba julailu la siifenilu fanan nabebe. **13** A ka a fɔ ye mɔɔilu yɛ ko: «A sɛbɛni Alla la Kitabu kɔndɔ ko: «N na bon di kɛ Alla tara diya ri.» Kɔni ai ra a kɛ bɛnkanninnailu dokon diya ri.» **14** Nafuyenilu ni senkelenninilu ka ii madon Isa la Allabatobonba jin kɔndɔ ye. A ka woilu lakendɛya. **15** Sarakalasela kuntiilu ni sariya karanmɔɔilu ka Isa la kabannako kɛniilu yɛn yɛ. Ii ka denni doilu fanan yɛn, mɛnilu tɛɛ ye ii kan ba labɔla Allabatobonba jin kɔndɔ ye ko: «Tandoli ye kɛ mansa Dawuda dɛncɛ yɛ!» Wo rɔ, sarakalasela kuntiilu ni sariya karanmɔɔilu mɔnɛra. **16** Ii ka a fɔ Isa yɛ ko: «I tolo ye denilu kan na wa?» Isa ka ii jabi: «Ɔɔn, n tolo ye a la. A ye di? Mɛn sɛbɛni Alla la kitabu kɔndɔ, ai ma wo karan fɔlɔ wa? A sɛbɛni ko: «Denninilu ni sinmindenilu ye i tandola, baa i jɛɛ ka tandoli kan wo don ii da rɔ.»» **17** Isa ka ii to ye ka wa. A bɔra so kɔndɔ ka wa su kɛ Betani. **18** Wo duusa gbɛ, Isa wulira ka a kɔsɛ Jerusalemu. A watɔla, kɔnkɔ ka a mira. **19** A ka toroju do yɛn sila dala. A ka a madon a la ka a

ragbɛ. Kɔni a ma toroden yen, fɔɔ fira gbansan. A ka a fɔ a yɛ ko: «I tɛna i den butun fewul!» Toroju jara i kɔrɔ ye. (aiɔn g165) 20 Karandenilu ka wo yen tuma mɛn na, ii kabannakoyara. Ii ka a fɔ ko: «Ee, toroju jara i kɔrɔ wo rɔ di?» 21 Isa ka a fɔ ko: «N di tɔɔna fɔ ai yɛ: ni lemeniya ye ai rɔ, ni ai fanan ma sikasika, n ka mɛn kɛ toroju la jin, ai ri se wo jɔɔn kɛla. Ka a la wo kan, ni ai ka a fɔ koyinkɛ jin yɛ ko: «I ye bɔ i nɔ rɔ ka wa be kɔɔji rɔ, » a ri kɛ ten. 22 Ni ai ka lemeniya la Alla rɔ, ai wa fen fen jinin a fɛ, ai ri wo sɔrɔn.» 23 Isa wara don Allabatobonba jin kɔndɔ. Ka a to mɔɔilu karanna ye, sarakalasela kuntiilu ni mɔɔbakɔrɔilu nara a tɛrɛn ye, ka a mapininka ko: «I ye baara mɛn kɛla jin, yon ka i lɔ wo la? I ye yon se kɔrɔ?» 24 Isa ka ii jabi: «N fanan di ai mapininka ko kelen ma. Ni ai ka n jabi, n di a fɔ ai yɛ mɛn ka n lɔ baara jin kɛla. 25 A ye di? Yon de ka Yaya lɔ mɔɔilu sunna ji rɔ? Alla le ka a lɔ wa, wala mɔɔilu?» Ii ka a fɔ i jɔɔn yɛ ko: «Ni an ka a fɔ ko Alla le ka Yaya lɔ, a ri a fɔ an yɛ ko: «Wo rɔ, nfenna ai ma la Yaya la kuma la?» 26 Kɔni an kana a fɔ ko: «Mɔɔilu le ka Yaya lɔ del» An silanni ii mɔnɛ la, baa jama bɛɛ ye Yaya jatela nabi le ri.» 27 Wo rɔ, ii ka Isa jabi: «An ma a lɔn.» Isa fanan ka ii jabi: «Nba, ni wo le, n tɛna a fɔla ai yɛ mɛn ka n lɔ baara jin kɛla. 28 «Ai ye ai mirila di? Dence fila tɛrɛ ye mɔɔbakɔrɔ do bolo. A ka a fɔ a dence fɔlɔ yɛ ko: «N dence, i ye wa baara kɛ rɛsɛnfɛ rɔ bi.» 29 Den ka a fɔ ko: «N tɛ wala.» Kɔni kɔfɛ, a nimisara. A wara rɛsɛnfɛ rɔ wo rɔ. 30 Mɔɔbakɔrɔ ka kuma kelen wo fɔ dence filana yɛ. A ka a fɔ ko: «N fa, n di wa.» Kɔni a ma wa. 31 Wo dence fila rɔ, juman de ka a fa sawo kɛ?» Ii ka a fɔ ko: «Dence fɔlɔ

wo.» Isa ka a fɔ ko: «N di tɔja fɔ ai yɛ: niisankɔmiralailu ni sunkurunbailu ye donna ai jɛfɛ Alla la Mansaya rɔ. **32** Baa Yaya nara ka telenbaya sila yiraka ai la, a ni ai ma la ale la; kɔni niisankɔmiralailu ni sunkurunbailu lara a la. Ai ka a yen ko ii lara Yaya la. Hali wo, ai ma nimisa kɔfɛ ka la ale la. **33** «Ai ye ai tolo malɔ kuma kɔrɔlama gbɛrɛ la. Lutii do ka rɛsɛnfɛ labɔ ka a laminin sansan na. A ka denka sen, mɛn di kɛ rɛsɛnji bɔ diya ri. A ka gbalan mayɛlɛni do fanan lɔ, mɛn di kɛ sɛnɛ kɔnɔgbɛn diya ri. A banni wo bɛɛ la, a ka rɛsɛnfɛ karifa sɛnɛkɛla doilu la. Wo kɔ rɔ, a wara taama rɔ. **34** Rɛsɛnden kadi waati sudunyara tuma mɛn na, a ka a la jɔnilu lawa sɛnɛkɛlailu tɛrɛn ye, ko ii ye a niyɔrɔ di a ma rɛsɛnden kadiniilu rɔ. **35** Kɔni jɔnilu sera ye tuma mɛn na, sɛnɛkɛlailu ka ii mira. Ii ka do gbasi, ka dogbɛrɛ faa, ka dogbɛrɛ bon kabakurun la. **36** Nba, rɛsɛnfɛ tii ka jɔn gbɛrɛilu kɛlaya ikɔ tuun. Woilu ka siya tɛrɛ fɔlɔmantailu ri. Kɔni sɛnɛkɛlailu ka woilu fanan mira ikomin ii ka fɔlɔmantailu mira ja mɛn ma. **37** A laban, a ka a jɛrɛ dɛnɛɛ kɛlaya ii ma. A ka a fɔ ko: «Sɛnɛkɛla woilu ri n dɛnɛɛ bonya.» **38** Kɔni sɛnɛkɛlailu ka dɛnɛɛ wo yen tuma mɛn na, ii ka a fɔ i jɔɔn yɛ ko: «Cɛtala lɛ jɛn di. Ai ye na, an ye wa a faa ka a fa cɛ ta.» **39** Ii ka dɛnɛɛ wo mira, ka a lafilɛ rɛsɛnfɛ kɔkan, ka a faa. **40** «A ye di? Lutii wa se rɛsɛnfɛ rɔ, a ri nfen de kɛ sɛnɛkɛlailu la?» **41** Ii ka a jabi: «A ri be mɔɔ juu woilu kan hinabaliya la ka ii faa. Wo kɔ rɔ, a ri a la rɛsɛnfɛ karifa mɔɔ gbɛrɛilu la, mɛnilu ri a ta niyɔrɔ di a ma rɛsɛndenilu kadi waati.» **42** Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «Mɛn sɛbɛni Alla la kitabu kɔndɔ, ai ma wo karan fɔlɔ wa? A sɛbɛni ko: «Bon lɔlailu ka ii

ban kabakurun men do, wo le kera bon jusii kabakurun di. Maari no le wo ri. A kera an jana kabannako ri.» **43** «Wo le koson, n di a fo ai ye ko Alla la Mansaya ri ta ai bolo, ka di siya gberɛ ma, men di Alla la Mansaya jiriden nawara. **44** Nba, kabakurun wo men fanan ko fora, ni moo moo konin bera kabakurun wo kan, wo tii koloilu bee ri kadikadi. Ni kabakurun wo fanan bera moo moo kan, a ri wo tii ramonko fewu.» **45** Sarakalasela kuntiilu ni Farisilu ka kuma korolama woiu men tuma men na, ii ka a jayen ko Isa kan ii le ma. **46** Ii ka a ja jinin ka Isa mira. Koni ii silanda jama ye, baa mooilu tere ye Isa jatela nabi ri.

22 Nba, Isa ka kuma korolama dogberɛilu fo ii ye iko tuun. A ka a fo ko: **2** «Harijeene Mansaya ye ikomin mansace, men ka doonninba rabɛn a dence la kono ko ro. **3** Mansace tun ka doonnin ko fo moo menilu ye, a ka a la joncɛilu lo woiu kilila doonnin diya. Koni moo woiu tun te a fe ka na. **4** Mansace ka jon gberɛilu lawa iko tuun. A ka a fo ko: «Ai ye a fo moo kilini woiu ye ko «n da doonninba rabɛn. Ko torailu ra faa, a ni nisi taloninilu. Ko a bee ra mo. Ko ai ye na doonnin diya.» **5** Koni moo menilu kilini, woiu si ma mansa la kilikan jate. Do bora ka wa a la sene ro. Do bora ka wa a la julaya ke diya. **6** Tailu ka mansace la jonilu mira, ka ii toro kosebe, ka ii faa. **7** «Mansace monera wo ro. A ka a la keledenilu lawa mofaala woiu kanma. Keledenilu ka ii bee faa, ka ii la so janin. **8** Mansace ka a fo a la jonilu ye ko: «Kono doonninba ra rabɛn. Koni menilu kilini tere, woiu si tere ma daha wo ye ii kili. **9** Wo le ro, ai ye wa sila ba fara diyailu la. Ai wa

mɔɔ mɔɔ tɛrɛn yɛ, ai yɛ ii bɛɛ kili ko ii yɛ na kɔɔɔ dɔɔnnin
 diya.» **10** Jɔnilu wulira ka wa sila dailu la. Ii ka mɔɔ mɛnilu
 tɛrɛn yɛ, ii ka woilu bɛɛ kili dɔɔnnin diya, mɔɔ juuilu ni
 mɔɔ jumailu bɛɛ. Wo rɔ, kɔɔɔ dɔɔnninba tɛrɛ yɛ bon
 mɛn kɔɔɔ, wo fara mɔɔ kiliniilu la. **11** «Mansacɛ donda
 bon kɔɔɔ ko a ri a ja la mɔɔ kiliniilu kan. A ka cɛɛ do
 yɛn yɛ, kɔɔɔmalɔ faanin tɛ mɛn kan na. **12** Mansacɛ ka a
 fɔ cɛɛ wo yɛ ko: «N dupɔɔncɛ, a yɛ di? Kɔɔɔmalɔ faanin
 tɛ i kan na. I donda bon na yan wo rɔ di?» Cɛɛ ma foyi
 sɔrɔn ka a fɔ. **13** Mansacɛ ka a fɔ baaradenilu yɛ ko: «Ai yɛ
 a senilu ni a boloilu sidi ka a lafilu dibi rɔ kɔkan, yɔrɔ
 mɛn mɔɔilu ri kasi ka a jin macin.» **14** Isa ka kuma do la
 wo kan ko: «Mɔɔ siyaman kilini, kɔni mɛnilu suwandini,
 woilu ma siya.» **15** Wo kɔ rɔ, Farisilu bɔra yɛ ka wa i jɔɔn
 yɛn ka ja ninin Isa la ko ma. Ii yɛ a fɛ a yɛ kuma do fɔ,
 mɛn di kɛ a mira sababu ri. **16** Ii ka ii la karanden doilu ni
 mansa Herodi kɔmɔɔ doilu lawa Isa ma. Woilu wara a fɔ
 Isa yɛ ko: «Karanmɔɔ, an ka a lɔn ko i yɛ tɔɔna fɔla. Mɔɔilu
 ka kan ka Alla la sila taama ja mɛn, i yɛ ii karanna wo la
 tɔɔna jɛrɛ jɛrɛ rɔ. I tɛ silanna mɔɔ si yɛ, i tɛ mɔɔ bɔla mɔɔ
 rɔ fanan. **17** A yɛ di wo rɔ? Ka niisankɔ bɔ ka a di Rɔmu
 mansa Sesari ma, wo bɛnni an ma wa, wa wo bɛnni tɛ? I
 yɛ i la miriya fɔ an yɛ.» **18** Kɔni Isa ka ii la miriyajuu lɔn.
 Wo rɔ, a ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai jɛrɛmayuwailu, nfenna ai yɛ
 n kɔrɔbɔla? **19** Ai yɛ niisankɔ sarala wodi gbanan mɛn na,
 ai yɛ wo do yiraka n na, n yɛ a ragbɛ.» Ii ka gbanan wo
 kelen di a ma. **20** A ka ii mapininka ko: «Yon munuɔa
 ni yon tɔɔ yɛ gbanan jin kan?» **21** Ii ka a fɔ ko: «Rɔmu
 mansa Sesari.» Isa ka a fɔ ko: «Nba, ai yɛ mansa Sesari

la fen di mansa Sesari ma. Ai ye Alla fanan ta di Alla ma.» **22** Isa la jabili ka ii kabannakoya. Ii bɔra a fɛ ka wa. **23** Wo lon kelen, Sadusiilu nara Isa tɛrɛn. Sadusiilu ye a fɔla ko mɔɔ si tɛ wulila ka bɔ saya rɔ. Awa, wo doilu nara ka Isa majininka ko: **24** «Karanmɔɔ, Nabi Musa ka a fɔ ko ni i kɔrɔcɛ sara ka a muso densɔrɔnbali to ye, i ye muso wo ta sa a ri den sɔrɔn i kɔrɔcɛ yɛ. **25** Awa, cɛɛ wɔrɔnwula tɛrɛ ye an wara rɔ yan, mɛnilu tɛrɛ ye cɛɛ kelen denilu ri. Kɔrɔmamɔɔ ka muso do furu. A sara ka a muso densɔrɔnbali to a kɔ. A dɔɔcɛ ka muso wo ta. **26** Kɔni wo fanan sara, ka muso densɔrɔnbali to a kɔ. A kɛra wo ja le fɔɔ muso wo siira cɛɛ wɔrɔnwula woilu bɛɛ kun, kɔni a ma den sɔrɔn. **27** Cɛɛ woilu bɛɛ sani kɔ, muso fanan sara. **28** A ye di? Su lawuli lon, muso ri kɛ yon ta ri cɛɛ wɔrɔnwula woilu tɛma? Baa a siira ii kelen kelen na bɛɛ kun.» **29** Isa ka ii jabi: «Ai filini, baa ai ma Alla la kitabu kɔrɔ famun. Ai ma foyi lon Alla la sebaya ko rɔ fanan! **30** Baa suilu wa wuli saya kɔ, cɛɛ tɛna muso furula, muso fanan tɛna siila cɛɛ kun. Ii bɛɛ ri kɛ ikomin sankolo rɔ mɛlekailu. **31** Su lawuli ko fan fɛ, Alla ka mɛn fɔ ai ye a la kitabu kɔndɔ, ai ra wo karan, ko di? **32** A ka a fɔ ko: «N ye Ibrahima Maari le ri, a ni Isiyaka ta, a ni Yakuba ta.» A tɛ suilu Maari ri. Ɛɛn de! A ye mɔɔ jɛnemailu Maari le ri.» **33** Jama ka kuma wo mɛn tuma mɛn na, ii kabannakoyara a la karan ma. **34** Farisilu ka a mɛn tuma mɛn na ko Isa ka Sadusiilu da bɔ a rɔ, woilu ka ii ladɛn ka wa Isa tɛrɛn. **35** Sariya karanmɔɔ do tɛrɛ ye ii rɔ. Wo ka jɛninkali kɛ Isa kun a kɔrɔbɔ kanma. A ka a fɔ ko: **36** «Karanmɔɔ, sariya juman gbɛleman sariya tɔilu bɛɛ di?» **37** Isa ka a fɔ a

ye ko: «I ye i la Maari Alla kanin i jusukun bee la, a ni i solome bee la, a ni i miriya bee la.» **38** Wo ye sariya folo le ri, men gbeleman sariya toilu bee ri. **39** Sariya men tuunni wo la, wo fanan gbeleman ikomin folomanta. Ale le jin. «I ye i mawjoo kanin ikomin i jere.» **40** Sariya bee ni nabiilu la karan bee sidini sariya fila wo le la.» **41** Ka Farisilu ladennin to, Isa ka jininkali ke ii kun. **42** A ka a fo ko: «A ye di? Ai ye ai mirila di Nenematomonin na ko ro? Yon dence le a ri?» Ii ka Isa jabi: «Mansa Dawuda dence le.» **43** Isa ka a fo ii ye ko: «Koni Nii Seniman ka a ke, Dawuda jere ka a fo Nenematomonin ma ko Maari. Wo kera di? Baa Dawuda ka a fo ko: **44** «Maari Alla ka a fo n na Maari ye ko: «Na i sii n bolokinin fe, haan n wa ban i juuilu bilala i sen koroo.»» **45** «Awa, ni Dawuda jere ye a folo a ma ko Maari ten, a don di se kela a dence ri di?» **46** Maw si ma se ka Isa jabi. Ka a ta wo lon ma, maw si ma son ka jininkali ke a kun butun.

23 Wo ko ro, Isa kumara jama ni a la karandenilu ye. A ka a fo ko: **2** «Ka mawilu karan Nabi Musa la sariya la, se wo karifani Sariya karanmawilu ni Farisilu la. **3** Wo ro, ii wa men fo ai ye, ai ye wo labato. Koni ii jere ye kwali menilu kela, ai kana woiu joon ke de, baa ii ye men folo, ii te wo kela. **4** Ii ye donin gbilinilu sidila ka woiu sii mawilu kun. Ii jere don ti son ka maw woiu demen hali dooni. **5** Wo ro, ii ye ko bee kela kosa mawilu ye ii yen. Ka a masoron, ii ye Kitabu kumailu sebela, ii ye ii sidila ii tindailu la a ni ii boloilu la haan a bonyara ka dan natamin, ka ii la durukiilu masidini julun denni janilu la. **6** Sii diya jumajumailu le duman ii ye doonninba diya.

Məəbailu la sii diyailu duman ii ye salibonilu la. 7 Ii ye a fe məəilu ye ii kəndən jamama yəəilu rə. Ii ye a fe fanan məəilu ye a fə ii ma ko «Rabi». 8 Kəni ai kana sən məəilu ye a fə ai ma ko «Rabi», baa karanməə kelen de ye ai la. Ai təilu ye badenmailu le ri. 9 Ai kana a fə məə si ma duukolo kan yan ko n fa, baa Fa kelen de ye ai la, ni a ye Alla ri, mən ye sankolo rə. 10 Ai kana sən məəilu ye a fə ai ma ko «karanməə», baa karanməə kelen de ye ai bolo, ni a ye Nenematəmənin di. 11 Məə mən ka bon təilu ri ai tēma, wo ye təilu la baaraden di. 12 Məə məə wa a jere bonya, Alla ri wo majii. Kəni məə məə wa a jere fanmajii, Alla ri wo bonya. 13 «Gbalo ye ai sariya karanməəilu ni Farisilu ye! Ai jere mayuwailu! Baa ai ra Harijeene Mansaya da tuun məəilu jərə. Ai jere tē don a rə, mənlu fanan ye a fe ka don, ai ti sən woilu ye don. 15 «Gbalo ye ai sariya karanməəilu ni Farisilu ye! Ai jere mayuwailu! Baa ai ye wala fan bəe rə duukolo kan, ai ye kəəji fanan tēla, sa ai ri məə jinin, məə mən di sən ka don ai la dina rə. Kəni ai wa a ladon, ai ye a kəla jahanamaden di ka tamin ai jere kan fəə sija fila. (Geenna g1067) 16 «Gbalo ye ai nafuyenilu ye mən ye nafuyen gbeleke mirala. Ai ka a fə ko ni məə do ka a kali Allabatobonba la, ko kalili wo tē foyi ri. Ko kəni ni məə do ka a kali Allabatobonba kəndə sanin na, ko fəə wo tii ye kalilikan wo dafa. 17 Ai nalonmailu ni fuyenilu! Numan de ka bon? Sanin de ka bon wa, wa Allabatobonba, wo mən ye sanin wo kəla sanin seniman di? 18 Ai kan fanan ko ni məə ka a kali sarakabədiya la, ko wo tē foyi ri. Kəni saraka mən ye saraka janin diya kan, ni məə ka a kali wo la, ko fəə wo tii ye kalilikan wo dafa. 19

Ai ja fuyenilu! Numan de ka bon? Saraka le ka bon wa,
 wala saraka janin diya, wo men ye saraka wo kela saraka
 seniman di? **20** Ni mɔɔ ka a kali saraka janin diya la, fen
 fen ye a kan, wo tii ra a kali wo bɛɛ fanan na. **21** Ni mɔɔ
 ka a kali Allabatobonba la, wo tii ra a kali Allabatobonba
 la, a ni bontii Alla fanan na, men siini bon na ye. **22** Ni
 mɔɔ ka a kali sankolo la, wo tii ra a kali Alla la Mansaya
 siifen na, a ni Alla jɛɛ le la, men siini a rɔ. **23** «Gbalɔ ye ai
 sariya karanmɔɔilu ni Farisilu ye! Ai jɛɛmayuwailu! Ai ye
 ai la nakɔ firamɛɛnilu kelen kelenna bɛɛ jaa bɔla, ka Alla
 la sariya bonbailu to ye, ni ii ye telenbaya ko ni hina ko
 ni lemeniya ko ri. Ai ka kan ka wailu le fɔlɔ kɛ, ka a tɔilu
 la wailu kan. **24** Ai jafuyenilu ye men ye jafuyen gbeleke
 mirala. Ai ye ai la minji sensenna ka hali wolowoloni bɔ a
 rɔ, ka a tɛɛɛn ai ye jɔɔmɛ lakununna. **25** «Gbalɔ ye ai
 sariya karanmɔɔilu ni ai Farisilu ye! Ai jɛɛmayuwailu! Ai
 ye jilafeilu ni tasailu kɔkanna makola ka ii gbɛ. Kɔni wailu
 fani fen menilu la, ai ka wailu sɔrɔn supali ni natabaya
 le rɔ. **26** Farisi fuyen! I ye jilafɛ ni tasa kɔndɔ le fɔlɔ
 ko. Wo rɔ, ii kɔkanna fanan di seninya. **27** «Gbalɔ ye ai
 sariya karanmɔɔilu ni Farisilu ye! Ai jɛɛmayuwailu! Ai ye
 ikomin kaburu men kɔkanna ra bɔrangbɛ ka kenɛniya, ka a
 tɛɛɛn a kɔnɔ fani mɔɔ koloilu ni nɔɔ su bɛɛ la. **28** Nba, ai
 fanan ye ten de. Ai wa kɛ mɔɔilu jakɔrɔ, ai kɛni ikomin
 mɔɔ telenniilu. Kɔni ai kɔndɔ fani jɛɛmayuwaya ni kojuu
 la. **29** «Gbalɔ ye ai sariya karanmɔɔilu ni ai Farisilu ye!
 Ai jɛɛmayuwailu! Ai ye nabiilu kaburuilu lɔla. Alla la
 telenba menilu sani, ai ye wailu kaburuilu masidila ka ii
 lakenja. **30** Ai ye a fɔla ko: «Ni an tɛɛ ye ye an benbailu

la waati rɔ, an tun tɛ ii dɛmɛn nabiilu faala.» **31** Ai ye a yirakala wo le fɛ ko ai le nabiilu faabailu denilu ri. **32** Nba, ai benbailu ka baara mɛn damira, ai ye wo dafa fasayi! **33** Ai duuma sailu! Ai, fɔnfɔnni la munɔɔɔnailu! Alla ri kiti labe ai kan ka ai lafili jahanama kɔndɔ! Ai ri bɔ kiti wo kɔrɔ di? (Geenna g1067) **34** Wo le kosɔn, n di nabiilu kelaya ai ma, a ni mɔɔ famunyaniilu ni sariya karanmɔɔilu. Ai ri doilu gbɔngbɔn jiri kan ka ii faa. Ai ri doilu gbasi gbijɛ la ai la salibonilu kɔndɔ. Ii wa bori ka bɔ so do la ka wa so gbɛrɛ la, ai ri ii kɔsaran. **35** N di woilu kelaya ai ma sa telenbailu bɛɛ faa kunko ri be ai kan, telenba menilu bɛɛ faara mɔɔilu bolo duukolo kan. Abila, mɛn telenba, a fɔlɔ faara. A laban, Baraki dence Sakariya faara. Ai ka wo le faa Allabatobonba ni saraka janin diya tɛma. **36** N di tɔɔɔa fɔ ai yɛ: mɔɔ woilu bɛɛ faa kunko ri be bi mɔɔilu kan. **37** «Ee Jerusalemukailu, Jerusalemukailu. Ai ye nabiilu faala. Alla wa menilu lɔ ai kawandila, ai ye woilu bonna kaba la ka ii faa. Sina siyaman, n tɛrɛ ye a fɛ ka ai laden ikomin sise wa ye a denilu ladenɔna ɔa mɛn ma ka ii dokon a kanban kɔrɔ. Kɔni ai ma sɔn. **38** Sisen, ai la bon dakolon di to ai bolo, **39** baa n di a fɔ ai yɛ ko ai ɔa tɛna lala n kan butun fɔɔ ni ai ka a fɔ lon mɛn na ko: «Mɛn ye nala Maari tɔɔ rɔ ten, Alla ra ɔumaya kɛ wo yɛ.»»

24 Nba, Isa bɔra Allabatobonba jin kɔndɔ. A watɔla, a la karandenilu ka ii madon a la, ka a jin kɔndɔ bonilu yiraka Alla batobonba la. **2** Isa ka ii jabi: «Ai ɔa ye fen woilu bɛɛ la, wo tɛ? Awa, n di tɔɔɔa fɔ ai yɛ: lon do rɔ, woilu bɛɛ ri tete, ka a kabakurunilu bɛɛ jensen ka a bɔ i ɔɔɔn kan.» **3** Ka Isa siini to Olibiye Koyinke kan, a la karandenilu

ka ii madon a la, ka a majininka ii dan na ko: «I kan ye ko menilu ma, woilu ri ke waati numan? Tōomasere su numan de ri a yiraka ko i nato, a ni ko waati laban wo ra se?» (aiōn g165) 4 Isa ka ii jabi: «Ai ye ai janto ai jere rō sa mōo si kana ai lafili, 5 baa mōo siyaman di na n tōo rō, ka a fō ko: «Nde le ye Nenematōmonin di.» Ii ri mōo siyaman nafili wo rō. 6 A ri kele ko men yōrō do rō, wala ko kele wulitō le yōrō do rō, kōni ai kana silan. Fōo ko woilu ye ke. Kōni wo tēna ke waati laban di fōlō. 7 Siya ri wuli siya gberē kanma. Mansaya do ri wuli dogberē kanma. Kōnkō ba ni duukolo yereyere ri ke yōrō doilu rō. 8 Ko woilu bēe ye tōrōya damira le ri, ikomin tinkōnōdimin fōlō men ye muso moyitōla mirala. 9 «Mōoilu ri ai don mōoilu bolo, sa woilu ri ai tōrō, ka ai faa. Ai ri gboya dunuṣa mōoilu bēe ye n tōo kōsōn. 10 Mōo siyaman di n na sila bila, ka i jōōn don mōoilu bolo, ka gboya i jōōn ye. 11 Wuya nabi siyaman di wuli, ka mōo siyaman nafili. 12 Kojuuke ri wara kojuuya. Wo le kōsōn, mōo siyaman di a mōojōoilu kanin boloka kōsebe. 13 Kōni mōo men wa a muṣun fōo tōrōya waati wa ban, wo tii ri kisi. 14 Kibaro numa men ye Harijeene Mansaya ko fōla, wo ri kawandi dunuṣa yōrō bēe rō, sa siyailu bēe ri a sereya men. Wo kō rō, dunuṣa laban di se. 15 «Ai wa Fen Haramunnin yen lōnin yōrō seninman dō men ye halaki kēla, Nabi Daniyeli ka men na ko fō, (Mōo men ye jin karanna, wo ri a kōrō lōn.) 16 Ni waati wo sera, mōo menilu ye Jude mara rō, woilu ye ii bori ka wa koyinkeilu kan. 17 Ni waati wo ka mōo men tēren bon kun bilinin kan, wo tii kana jii fenilu ta kanma bon kōndō. 18 Wo wa mōo men tēren sene rō, wo

tii kana a kɔsɛ a wara ko a ye a la durukiba tala. **19** Waati wo la, muso kɔnɔmailu ri tɔrɔ kɔsɛbɛ, a ni muso mɛnilu ye sinmin den tiilu ri. **20** Ai ye Alla tara, sa ai la bori ko wo kana kɛ nɛnɛ tuma rɔ, wala Nɔɔɔ lon, **21** baa wo tuma tɔrɔya ri gbɛɛya kojuuya. Wo jɔɔn ma kɛ fɔlɔ kebi dunuɔa danda waati mɛn na fɔɔ ka na se bi ma. Adon tɔrɔya wo jɔɔn tɛna kɛla butun habadan. **22** Ni wo waati tun ma rasudunya, mɔɔ si ti kisi wo rɔ, kɔni a la mɔɔ suwandiniilu la ko kɔsɔn a ri a rasudunya. **23** Wo tuma, ni mɔɔ do ka a fɔ ko <A ragbɛ! Nenematɔmɔnin ye yan, > wala <A ye ye, > ai kana la a la, **24** baa wuya nabiilu ri wuli, a ni mɛnilu ka a fɔ ko iile ye Nenematɔmɔnin di. Ii ri tɔɔmasere bailu ni kabannakoilu kɛ ka Alla la mɔɔ suwandiniilu lafili, ni wo ri se kɛla. **25** N da wo bɛɛ fɔ ai ye sani ii ye kɛ. **26** «Wo rɔ, ni mɔɔilu ka a fɔ ai ye ko: <A ragbɛ! A ye wula kɔndɔ, > ai kana wa ye. Ni ii ka a fɔ ko: <A ragbɛ! A doonni sutura yɔrɔ do rɔ yan, > ai kana la wo la, **27** baa sanfɛrɛn ye bɔla telebɔ rɔ ka san mɛlɛnmɛlɛn fɔɔ telebe rɔ ja mɛn ma, Mɔɔ Dɛncɛ natɔla ri kɛ wo ja. **28** Sobo su wa kɛ yɔrɔ mɛn dɔ, duwailu ri ii laɛn yɔrɔ wo rɔ. **29** «Tɔrɔya tuma wa ban, tele ri fin i kɔrɔ. Karo tɛ kɛnɛ bɔ butun. Loloilu ri bebe ka bɔ sankolo rɔ. Sankolo kɔndɔ fankatiilu ri juujuu ka bɔ ii nɔ rɔ. **30** Wo tuma, mɔɔ Dɛncɛ la tɔɔmasere ri bɔ gbɛ rɔ sankolo rɔ. Duukolo kan siyailu bɛɛ ri jusumakasa. Ii ri Mɔɔ Dɛncɛ natɔla yen duru kan ka bɔ sankolo rɔ sebaya ni nɔɔrɔ ba rɔ. **31** Mɔɔ Dɛncɛ ri a la mɛlekailu kelaya buru fɛ kan ba la. Ii ri wa telebe ni telebɔ rɔ, a ni tele kankan bolomaran ni tele kankan bolokinin dɔ, ka a la mɔɔ suwandiniilu laɛn. Ka bɔ sankolo kun do

la fɔɔ ka wa se a kun do la, a la melekailu ri woilu laden.

32 «Ai ye famunyali sɔrɔn ka fara toroju kuma kɔrɔlama la. Ai wa a bolonilu yen naronna ka fira kurailu labɔ, ai ri a lɔn ko sancɪ kun na waati ra se. **33** Wo ja kelen ma, ni ai ka ko woilu bɛɛ yen tuma mɛn na, ai ri a lɔn ko wo waati ra sudunya, fɔdiya a ra se. **34** N di tɔja fɔ ai yɛ: sani bi mɔɔilu ye ban sala, ko woilu bɛɛ ri ban kɛla. **35** Lon do rɔ, sankolo ni duukolo ri ban ka tunun fewu, kɔni n na kumailu tɛ tamin habadan! **36** «Ko woilu ri kɛ lon mɛn na, a ni waati mɛn na, mɔɔ si ma wo lɔn. Mɛleka mɛnilu ye sankolo rɔ, woilu fanan ma a lɔn. Hali Dence jɛrɛ ma a lɔn, fɔɔ Fa kelen pe. **37** Ko mɛnilu kɛra Nuhan tele rɔ, Mɔɔ Dence ri na ka ko woilu kɛni tɛrɛn. **38** Nuhan tele rɔ, sancɪ ba tun ma na tuma mɛn fɔlɔ, mɔɔilu tɛrɛ ye dɔnnin ni minnin kɛla. Ii tɛrɛ ye muso furula, ka ii denmuso di cɛɛilu ma furu la, haan Nuhan donda kulunba kɔndɔ lon mɛn dɔ. **39** Ii ma sobi foyi ma, fɔɔ sancɪ ba nara ka ii bɛɛ halaki. Mɔɔ Dence na lon fanan di kɛ wo ja. **40** Wo lon, cɛɛ fila ri tɛrɛn sɛnɛ rɔ, kelen di ta ka kelen to ye. **41** Muso fila ri tɛrɛn suman si diya, ii ye sumankisɛ sila. Kelen di ta ka kelen to ye. **42** Wo rɔ, ai ye to ai jana, baa ai ma a lɔn ai la Maari ri na lon mɛn. **43** Ai ye ko jin famun: ni lutii tun ye a kalama ko son di na a wara waati mɛn, a tun di to a jana. Wo rɔ, a tun ti sɔn son ye don a la bon na. **44** Wo le kosɔn, ai fanan dabɛnni ye to, baa Mɔɔ Dence ri na waati do rɔ, ai hankili tɛ waati mɛn na. **45** «Jɔn numan ye jatela mɔɔ sebe ri, wala mɔɔ famunyani? Jɔntii ri baara karifa jɔn wo la ko a ye dɔnnin di jɔn tɔilu ma a waati la. **46** Ni jɔntii nara ka jɔn wo tɛrɛn baara kan,

jɔn wo ri kɛ barakaden de ri. **47** N di tɔɲa fɔ ai ye: jɔntii ri jɔn wo kɛ a bolofenilu bɛɛ kunnasiila ri. **48** Kɔni ni jɔn wo kɛra jɔn juu ri, tumadɔ a ri a miri ko: «N jɔntii ra mɛn, a ti nala jona.» **49** Wo rɔ, tumadɔ a ri wuli a baaraden ɲɔɔn tɔilu gbasila, ka dɔɔnnin kɛ ka dɔlɔ min mɔɔilu fɛ, menilu ɲa lamininni. **50** Kɔni jɔn wo jɔntii ri na lon do rɔ, jɔn hankili tɛ lon mɛn kɔ, a hankili tɛ waati mɛn na. **51** A wa na, a ri jahadi la jɔn kan kojuuya, ka a bila jɛɛmayuwailu tɛma, kasi ni a ɲin macin ye yɔrɔ mɛn dɔ.»

25 «Wo lon, Harijeene Mansaya ri kɛ ikomin sunkurun tan na ko mɛn ka ii la fitinnailu ta ka wa kɔɲɔɔɛ kunbɛn diya. **2** Ii rɔ mɔɔ loolu tɛɛ ye hankilitanilu ri. A tɔ loolu tɛɛ ye mɔɔ famunyaniiilu ri. **3** Sunkurun hankilitanilu ka ii la fitinna ta, kɔni ii ma fitinna olibiye tulu ta ii bolo. **4** Kɔni sunkurun hankilimailu ka ii la fitinnailu ta, a ni ii la olibiye tulu baraninilu. **5** Kɔɲɔɔɛ mɛnda a ma na. Sunɔɔ ka sunkurun tan bɛɛ mira, ii bɛɛ sunɔɔra. **6** Duu talama, wɔyɔ kan do bɔra ko: «Kɔɲɔɔɛ ra na, ai ye bɔ ka wa a kunbɛn!» **7** Sunkurun tan bɛɛ wulira ka ii la fitinnailu rabɛn. **8** Sunkurun hankilitanilu ka a fɔ sunkurun famunyaniiilu ye ko: «Ai ye an sɔ ai la tulu do la, baa an na fitinnailu sato le.» **9** Kɔni sunkurun famunyaniiilu ka ii jabi: «Wo tɛ bɛn, baa an na tulu ti se an bɛɛ bɔla. Ai ye wa julailu wara ka do san ai jɛɛ ye.» **10** Awa, ka sunkurun hankilitanilu wani to tulu san diya, kɔɲɔɔɛ nara. Sunkurun menilu rabenni, woilu ni kɔɲɔɔɛ wara don kɔɲɔmalɔ tolon dɔ. Mɔɔilu ka da tuun. **11** Kɔ fɛ, sunkurun tɔilu nara ka bɔ tulu san diya. Ii ka ii kan nabɔ ko: «Maari, maari, i ye da laka an ye!» **12** Kɔni a ka ii jabi: «N di tɔɲa fɔ ai ye: n ma ai lon.»» **13** «Wo

le rɔ, ai ye to ai jana, baa Maari ri na lon men, a ni waati men, ai ma wo si lon. **14** «A ri ke ikomin cee do la ko. Cee wo watɔla taama rɔ, a ka a la jonilu kili ka a la bolofenilu karifa ii la. **15** A ka wodi gbanan saninnama waa loolu di do ma, ka waa fila di dogbere ma, ka waa kelen di a sawana ma. A ka jate wo di ii ma ka a ben ii se ko ma. A banni wo la, a wulira kelen di ka wa taama rɔ. **16** Jon men ka gbanan saninnama waa loolu sɔɔn, ale wulira julaya kela wodi wo rɔ i kɔrɔ. A ka gbanan saninnama waa loolu gberɛ sɔɔn tɔnɔ ri. **17** Men ka waa fila sɔɔn, ale fanan ka a ta ke ja kelen wo ma, ka gbanan saninnama waa fila gberɛ sɔɔn tɔnɔ ri. **18** Kɔni men ka waa kelen sɔɔn, wo wara denka sen ka a la kuntii la wodi don ye ka a latunun. **19** «Nba, jonilu la kuntii ka waati jan ke a ma na. Wo kɔ rɔ, a nara ka bɔ taama rɔ. A ka jonilu kili ko ka wodi ko jabo. **20** Jon men ka wodi gbanan saninnama waa loolu sɔɔn, wo nara waa loolu gberɛ ri ka a la a ta wodi kan. A ka a fɔ ko: «N na kuntii, i ka wodi gbanan saninnama waa loolu le karifa n na. I ja lɔ. N da wodi gbanan saninnama waa loolu tɔnɔ sɔɔn wo la.» **21** A la kuntii ka a fɔ ko: «Wo ra ben. Jon juma le i ri, a ni landaja mɔɔ. Fen fitini le dira i ma, kɔni i ka wo mira kojuma. Sisen n di fen siyaman karifa i la. Na, i ni i la kuntii ye sewa kelen di.» **22** Jon men ka wodi gbanan saninnama waa fila sɔɔn, wo nara ka a fɔ kuntii ye ko: «N na kuntii, i ka wodi gbanan saninnama waa fila le karifa n na. I ja lɔ. N da wodi gbanan saninnama waa fila tɔnɔ sɔɔn wo la.» **23** A la kuntii ka a fɔ ko: «Wo ra ben. Jon juma le i ri, a ni landaja mɔɔ. Fen fitini le dira i ma, kɔni i ka wo

mira koɲuma. Sisen n di fen siyaman karifa i la. Na, i ni i la kuntii ye sɛwa kelen di.» 24 Jɔn mɛn ka wodi gbanan saninnama waa kelen sɔrɔn, wo nara ka a fɔ kuntii ye ko: «N na kuntii, n tun ka a lɔn ko i la ko gbɛleman. I ri suman ka i ma mɛn sɛnɛ. I ma si foyi yɔrɔ mɛn i ri ye suman ka. 25 Wo le kosɔn, n silanda. N wara denka sen ka i la wodi don ye ka a latunun. I ja lɔ. N da i la wodi lasɛ i ma.» 26 A la kuntii ka a fɔ ko: «Jɔn juu le i ri, a ni sala. I tun ka a lɔn ko n di suman ka, n ma mɛn sɛnɛ. Ko n ma si foyi yɔrɔ mɛn, n di ye suman ta. 27 Wo rɔ, i tun ka kan ka n na wodi bila wodi lamarabon na, tɔnɔ ye sɔrɔnna yɔrɔ mɛn. Ni i tun ka a kɛ ten, n tun di na ka n na wodi ni a tɔnɔ sɔrɔn ye. 28 Wo le rɔ, wodi gbanan saninnama waa kelen mɛn ye a bolo, ai ye wo mira ka a di jɔn fɔlɔman ma, wodi gbanan saninnama waa tan ye mɛn bolo, 29 baa fen ye mɛn bolo, do fanan di la wo tii ta kan ka a siyaya. Kɔni fen tɛ mɛn bolo, hali fitini mɛn ye wo bolo, wo ri ta a bolo. 30 Ai ye jɔn jatɔntan jin nafili dibi rɔ kɔkan, kasi ni a jin macin ye yɔrɔ mɛn dɔ.» 31 «Mɔɔ Dence wa na a la gbiliya rɔ lon mɛn, a la meɛkailu bɛɛ ri na a malɔ. A ri a sii a la mansaya siifen gbiliyani rɔ. 32 Dunuɲa siyailu bɛɛ ri ii laɗɛn a jakɔrɔ. A ri ii fara ka ii bɔ i jɔɔn dɔ, ikomin saagbɛngbɛnna ye saailu ni baailu farala ja mɛn ma ka ii bɔ i jɔɔn dɔ. 33 A ri saailu bila a bolokinin fɛ, ka baailu bila a bolomaran fɛ. 34 Wo kɔ rɔ, mansa ri a fɔ bolokininmatailu ye ko: «Na, aile mɛn kunnadiyani n Fa bolo; ai ye na mansaya sɔrɔn mɛn dabɛnni a ye kebi dunuɲa dan waati, 35 baa ai ka n kɔnkɔtɔ yen tuma mɛn na, ai ka n sɔ dɔɔnnin dɔ. Ai ka n jilɔɔtɔ yen tuma mɛn na,

ai ka n sɔ ji rɔ. N tɛɛ ye londanya rɔ tuma mɛn na, ai ka n jiya. **36** Ai ka n farimakolon yen tuma mɛn na, ai ka n sɔ feriyabɔ rɔ. N jankarɔto tɛɛ tuma mɛn na, ai ka ai janto n dɔ. N tɛɛ ye kaso la tuma mɛn na, ai wara bɔ n fɛ.» **37** Mɔɔ telenni woilu ri a fɔ a ye ko: «Maari, an ka i kɔnkɔto yen lon numan de ka i sɔ dɔɔnnin dɔ? An ka i jilɔɔto yen lon numan ka i sɔ ji rɔ? **38** An ka i yen londanya rɔ lon numan ka i lajiya? Ni wo tɛ, an ka i farimakolon yen lon numan ka i sɔ feriyabɔ rɔ? **39** An ka i jankarɔto yen lon numan ka wa bɔ i ma? Ni wo tɛ, an ka a mɛn lon numan ko i ye kaso la ka wa bɔ i ma?» **40** Mansa ri ii jabi: «N di tɔɔna fɔ ai ye: ni ai ka koɔnuma kɛ n badenma do ye mɛn dɔɔman ii bɛɛ tɛma, ai ka wo kɛ n jɛɛ le ye.» **41** «Wo kɔ rɔ, mansa ri a fɔ bolomarannatailu ye ko: «Ai dankadenilu, ai ye bɔ n jɔkɔrɔ ka wa ta sabali rɔ, mɛn dabɛnni Ibulusa ni a la mɛlekailu ye, (aiōnios g166) **42** baa ai ka n kɔnkɔto yen tuma mɛn na, ai ma n sɔ dɔɔnnin dɔ. Ai ka n jilɔɔto yen tuma mɛn na, ai ma n sɔ ji rɔ. **43** N tɛɛ ye londanya rɔ, kɔni ai ma n jiya. Ai ka n farimakolon yen, kɔni ai ma n sɔ feriyabɔ rɔ. N jankarɔto le tɛɛ, kɔni ai ma wa bɔ n fɛ. N tɛɛ ye kaso la, kɔni ai ma wa bɔ n fɛ.» **44** Mɔɔ woilu fanan di a fɔ a ye ko: «Maari, an ka i kɔnkɔto yen lon numan, wala ka i jilɔɔto yen, wala ka i yen londanya rɔ, wala ka i farimakolon yen, wala ka i jankarɔto yen, wala ka i bilani yen kaso la, ni an ma i dɛmɛn?» **45** Mansa ri ii jabi: «N di tɔɔna fɔ ai ye. Ai ka ai ban koɔnuma kɛla mɔɔ jinilu dɔɔmamɔɔ do ye mɛn kɛ, ai ka ii ban koɔnuma kɛla nde jɛɛ le ye wo ri.» **46** Nba, mɔɔ

woilu ri wa tɔrɔ banbali yɔrɔ rɔ. Kɔni mɔɔ telenniilu ri
wa to jɛnemaya banbali rɔ.» (aiōnios g166)

26 Isa banda kuma wo bɛɛ fɔla tuma mɛn na, a ka a fɔ a
la karandenilu yɛ ko: **2** «Ai ka a lɔn ko a ra to tele fila ma,
Taminkunna Sali ri kɛ. Ni wo lon sera, Mɔɔ Dence ri mira
ka a gbɔngbɔn jiri kan ka a faa.» **3** Wo tuma, sarakalasela
kuntiiilu ni Yahudiya la mɔɔbakɔrɔilu wara laden diya
sarakalasela kuntiiba la bon na. Wo tɔɔ ko Kayifasi. **4**
Ii ka i jɔɔn yen ka Isa mira ja jinin kewuya rɔ a faa
ko rɔ. **5** Kɔni ii ka a fɔ ko: «an kana a mira sali waati
la. Ko ni wo tɛ, mɔɔilu ri wuli ka murunti.» **6** Awa, Isa
wara cɛɛ do wara Betani so kɔndɔ, cɛɛ mɛn tɔɔ ko Simɔn
Kunatɔ. **7** Ka Isa siini to dɔɔnnin diya, muso do wulira ka
na daa alabasitari ri, mɛn fani latikɔlɔn tulu dagbɛlɛn na.
Muso wo ka latikɔlɔn tulu wo burundun Isa kun ma. **8**
Karandenilu ka wo yen tuma mɛn na, ii mɔnɛra ka a fɔ ko:
«Tijnanni jin kun ye nfen di? **9** Tulu jin tun di se feerela
wodi ba la, ka wodi wo kɛ fantanilu dɛmɛnfɛn di.» **10** Kɔni
Isa ka wo mɛn ka a fɔ ii yɛ ko: «Nfenna ai ye muso tɔrɔla?
A ra kojuma kɛ n yɛ, **11** baa fantanilu ye ai fɛ waati bɛɛ.
Kɔni n tena tola ai fɛ yan haan waati bɛɛ de. **12** Muso jin
ka latikɔlɔn tulu burundun n fari kan ka a rabɛn n su don
kanma. **13** N di tujɔna fɔ ai yɛ: kibaro juma jin wa lase
mɔɔilu ma yɔrɔ yɔrɔ dunujɔna rɔ yan, muso ka mɛn kɛ
jin, wo fanan di fɔ ye, sa mɔɔilu hankili ri to ale rɔ.» **14**
Wo kɔ rɔ, Isa la karanden mɛn tɔɔ ko Judasi Sikariyɔti,
wo wara sarakalasela kuntiiilu tɛrɛn ye. Yahudasi tɛrɛ
ye Isa la karanden tan ni fila do le ri. **15** Yahudasi ka a
fɔ sarakalasela kuntiiilu yɛ ko: «Ni n ka Isa don ai bolo,

ai ri nfen di n ma?» Ii ka wodigbe gbanan bisawa di a ma. **16** Ka bɔ lon wo ma, Yahudasi ka fere jinin ka Isa don ii bolo. **17** Nba, Buru Fununbali Sali lon fɔlɔ rɔ, Isa la karandenilu ka ii madon a la ka a majininka ko: «I ye a fe an ye Taminkunna Sali dɔnnin daben i ye mi?» **18** Isa ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye wa fakarisa teren so kɔndɔ. Ai ye a fɔ a ye ko: «Karanmɔɔ ka a fɔ ko: «N na waati ra sudunya. Ko n ni n na karandenilu ri Taminkunna Sali ke i wara.»» **19** Isa ka men fɔ, karandenilu ka a ke ten. Ii wara Taminkunna Sali dɔnnin daben ye. **20** Fitiri waati, a ni a la karanden tan ni fila ka ii sii dɔnnin diya. **21** Ka ii siini to dɔnnin na, Isa ka a fɔ ii ye ko: «N di tɔɔa fɔ ai ye: ai rɔ kelen di n don mɔɔ juuilu bolo.» **22** Karandenilu niilafinda kosebe kuma wo kosɔn. Ii bee ka a fɔ a ye kelen kelen ko: «Maari, nde le wo ri wa?» **23** Isa ka a fɔ ko: «N ni mɔɔ men da an bolo bila fe kelen de kɔndɔ, wo le n janfala. **24** Mɔɔ Dence ri faa ikomin a sebeni a la ko rɔ ja men ma. Kɔni mɔɔ men di a don mɔɔ juuilu bolo, gbalo ye wo tii ye. Hali ni wo tii sɔrɔnbali tun tora, wo tun ka fisa a ma paaɔn.» **25** Judasi men keto Isa donna mɔɔ juuilu bolo, wo ka a fɔ Isa ye ko: «Karanmɔɔ, nde le wo ri wa?» Isa ka a jabi: «I jere le kan ten.» **26** Nba, ka ii to dɔnnin na Isa ka buru ta ka baraka bila Alla ye. A ka buru rakadikadi, ka a di ii ma ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye jin mira ka a dɔn. N fari le jin di.» **27** Wo kɔ rɔ, a ka minninfen ta, resenji ye a kɔndɔ. A ka baraka bila Alla ye, ka ban ka minninfen di ii ma. A ka a fɔ ko: «Ai bee ye do min a rɔ. **28** N jeli le jin di, men ye teriya sidila an tema. A bɔnni mɔɔ siyaman de ye sa ii la kojuuilu ri makoto. **29** N di a fɔ ai ye ko n tena

resenji minna butun fewu, fɔɔ n ni ai wa a kura min n Fa la mansaya rɔ lon mɛn na.» **30** Awa, ii ka kalamana bɔ Alla yɛ, ka ban ka wa Olibiye Koyinke kan. **31** Ii seni ye, Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai bɛɛ ri ai ban n dɔ, baa a seɓeni ko: «N di saagbengbenna gbasi ka a faa, saa kuru ri jensen.» **32** «Kɔni ni n wulira ka bɔ saya rɔ, n di wa ai makɔnɔ Kalile mara rɔ.» **33** Piyeri ka a fɔ Isa yɛ ko: «Hali ni tɔilu bɛɛ ka i bila ka ii bori, n kɔnin tena i bilala habadan.» **34** Isa ka a jabi: «N di tɔɔna fɔ i yɛ: bi su jɛn dɔ jɛɛ, sani dondon ye kasi, i ri a fɔ mɔɔilu yɛ haan sɔna sawa ko i ma n lon.» **35** Kɔni Piyeri ka a fɔ a yɛ ko: «N tɛ a fɔ habadan ko n ma i lon, hali ni mɔɔilu wulira ile ni nde faala kelen di.» Karanden tɔilu bɛɛ fanan ka a fɔ ten. **36** Nba, Isa ni a la karandenilu sera yɔrɔ do rɔ, mɛn tɔɔ ko Ketisemane. Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai ye ai sii yan ka n makɔnɔ. N wato jɛfɛ dɔɔni Alla matara diya.» **37** A ka Piyeri ni Sebede denceɛ fila kili ko ii ye wa a malɔ. Isa niilafinda, a jusu tɔrɔra koseɓɛ. **38** A ka a fɔ ii yɛ ko: «Jusukasi ra wara n ma. A ye ikomin n sato le. Ai ye mɛn yan ka ai to jana n fɛ.» **39** A wara jɛfɛ dɔɔni, ka a be duu ma ka a ja birin. A ka Alla tara ko: «N Fa, ni a ri se benna, i ye nii jɛakankata minninfen jɛn mataa n na, kɔni n jɛɛ sawo kana ke fɔɔ i sawo.» **40** Wo kɔ rɔ, Isa ka a kɔsɛ ka wa karanden sawa tɛɛn. Ii ye sunɔɔ rɔ. A ka a fɔ Piyeri yɛ ko: «A se tɛ ai yɛ ka to ai jana n fɛ hali waati kelen wa? **41** Ai ye to ai jana ka Alla tara, sa ai kana manɛɛn ka bila kojuu rɔ. Sika tɛ a rɔ, sɔlɔmɛ benna a ma kɔni fanka tɛ faribanku la.» **42** Isa bɔra ii fɛ a sɔna filana rɔ ka wa Alla matara ikɔ tuun. A ka a fɔ ko: «N Fa, ni a ti se benna i ye nii jɛakankata

minninfen jin mataa n na ko fɔɔ a ye n sərɔn, wo rɔ i sawo ye kɛ.» **43** A kɔsɛ mɛn kɛni karandenilu ma, a ka ii tɛrɛn sunɔɔ rɔ ikɔ tuun, baa sunɔɔ ba tɛrɛ ye ii ja rɔ. **44** Wo rɔ, a bɔra ii fɛ ka wa jɛfɛ ikɔ tuun, ka Alla tara a sija sawana rɔ. A tun ka mɛn fɔ kɔrɔman, a ka wo fɔ ikɔ tuun. **45** A ka a kɔsɛ ka na karandenilu tɛrɛn ikɔ tuun, ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai ye sunɔɔ rɔ fɔlɔ ka ai jɔjɔ wa? Ai ja lɔ, waati ra se. Sisen, Mɔɔ Dence ketɔ donna kojuukelailu bolo. **46** Ai ye ai wuli, an ye wa. Mɛn di n don mɔɔ juuilu bolo, wo ra na.» **47** Nba, ka Isa to kumala, Judasi sera ye, wo mɛn ye Isa la karanden tan ni fila do ri. A ni jama ba nara. Fanmuruilu ni gbelekeilu ye ii bolo. Ii kelayani sarakalasela kuntiilu ni Yahudiya la mɔɔbakɔrɔilu le bolo. **48** Mɛn ketɔ Isa donna ii bolo, a tun ka tɔmasere yiraka ii la. A ka a fɔ ko: «N wa n ton mɛn kan ka a sunbu, wo le. Ai ye a mira.» **49** Awa, Yahudasi ka a madon Isa la i kɔrɔ ka a fɔ a ye ko: «Karanmɔɔ, i ni sul!» A ka a ton a kan ka a sunbu. **50** Isa ka a jabi: «N dupɔɔ, i nani mɛn kɛ kanma, i ye wo kɛ.» Wo tuma, ii ka ii kɛ Isa kan, ka a mira. **51** Isa la karanden do ka a la fanmuru bɔ a laa rɔ ka sarakalasela kuntiiba la jɔnce gbasi, ka a tolo kelen tɛɛ a la. **52** Isa ka a fɔ karanden wo ye ko: «I la fanmuru don a laa rɔ! Mɔɔ mɛn wa fanmuru mira kekeke kanma, wo tii fanan di faa fanmuru la. **53** I ma a lɔn wa ko n di se n Fa tarala ko a ye n demɛn? Ni n ka a tara ten, a ri meleka kuru tan ni fila lana n demɛn kanma sisen. **54** Kɔni ni n ka n Fa tara ten, mɛn seɓeni Alla la kitabu kɔndɔ, wo ri se kanbalila di? Baa a seɓeni ko ko jinilu ka kan ka kɛ ten.» **55** Wo tuma, Isa ka a fɔ jama ye ko: «Ai nani n

mira diya gbelekeilu ni fanmuruilu ri ikomin mōoilu ye
bōla benkanninna kanma ja men ma. N siini tere mōoilu
karanna lon lon Allabatobonba jin kōndō. Ai ma n mira
ye. **56** Kōni nabiilu ka menilu sebe Alla la kitabu kōndō, sa
woilu ye kanbali: wo le ka a ke, ko jinilu bee keni ten.» Isa
la karandenilu bee ka a to ye ka ii bori ka wa. **57** Awa, Isa
mirabailu wara a ri sarakalasela kuntiiba Kayifasi wara.
Sariya karanmōoilu ni mōobakōoilu ladennin tere ye. **58**
Ii watōla Isa ri ye, Piyeri bilani tere ii kō. Kōni a tora yōrō
jan. A wara ten fō ka na se sarakalasela kuntiiba la lu
kōndō. A donda ye, ka wa a sii sarakalasela kuntiiba la bon
kandaninnailu fe, ka a ragbe ko jin di laban ja men ma.
59 Sarakalasela kuntiilu ni Yahudiya la kititeela dekuru
mōoilu bee tere ye wuya kuma do jininna Isa kanma,
men di se ka ke a faa sababu ri. **60** Mōo siyaman nara ka
wuya fō ka ke serejuuilu ri. Wo bee ni a ta, laden mōoilu
ma jalaki yōrō sōrōn Isa kanma. A laban, mōo fila nara ka
a fō ko: **61** «Cee jin ka a fō ko a ri se ka Allabatobonba te,
ka ban ka a lō ikō tele sawa kōrō.» **62** Wo rō, sarakalasela
kuntiiba wulira jama tema ka Isa majininka ko: «Mōo
jinilu ye kuma menilu fōla i ma, i te woilu jabila wa?» **63**
Kōni Isa ka a makun. Sarakalasela kuntiiba ka a fō a ye ko:
«N ye i jamarila Alla jenema tōo rō ko i ye tujia fō an ye.
Ile le ye Jenematōmōnin di wa, Alla Dence kōnin?» **64** Isa
ka a jabi: «I jere le kan ten. Kōni n di a fō ai ye ko ai ri
Mōo Dence siini yen Sebeetii Alla bolokinin fe. Wo kō rō,
ai ri a natōla yen duruilu tema ka bō sankolo rō.» **65** Wo
rō, sarakalasela kuntiiba ka a jere la durukiba mira ka a
rafara. A ka a fō ko: «A ra Alla tanama ko ke. An mako

te mōoilu la sereya la butun. Ai jere ka a la Alla tanama kumailu men. **66** An ye nfen ke wo rɔ?» Ii bee ka a fɔ ko Isa ni saya ka kan. **67** Mōo doilu wulira ii daji tula a ja rɔ, ka a gbasi ii bolokudu la, ka a tolo gbasi. **68** Ii ka a fɔ ko: «Ile, Nenematōmōnin, i ye kelaya kuma fɔ an ye. Men ka i gbasi, wo tɔ fɔ an ye!» **69** Awa, wo tuma Piyeri siini tere lu ma. Ka a to ye, jōnmuso do ka a madon a la, ka a fɔ a ye ko: «Ile fanan tere ye Kalileka Isa la dekuru rɔ.» **70** Kōni Piyeri ma sōn wo ma mōoilu jana. A ka muso jabi: «N ma i la kuma jayen.» **71** Piyeri bora ye ka wa lu da la. Jōnmuso gberɛ ka a yen, ka a fɔ ye mōoilu ye ko: «Cee jin tere ye Isa Nasaretika la dekuru rɔ.» **72** Piyeri ma a lɔ a la. A ka a kali ko: «N ma cee wo lɔn.» **73** A ma men ba ke, mōo menilu lōni tere ye, woilu ka a fɔ Piyeri ye ko: «Sika te a rɔ, i fanan ye mōo woilu do le ri, baa i kuma ja ye a yirakala ko i bōni Kalile.» **74** Piyeri ka a fɔ ko: «N ye n kalila ko n ma cee wo lɔn. Ni n ka wuya fɔ, Alla ye ko latōn n na.» Dondon kasira i kōrɔ. **75** Isa tun ka men fɔ, Piyeri hankili bilara wo rɔ, baa Isa ka a fɔ a ye ko: «Sani dondon ye kasi bi, i ri a fɔ mōoilu ye sija sawa ko i ma n lɔn.» Wo rɔ, Piyeri bora ye ka wa kasi kojuuya.

27 Kene bɔ men keni, sarakalasela kuntiilu ni Yahudiya la mōobakōrōilu bee ka ai jōon yen ka Isa faa ja jinin. **2** Ii ka a sidi, ka wa a ri jamanatii Pilate wara. **3** Nba, Judasi men ka Isa don mōoilu bolo, wo ka a yen tuma men na ko ii ka kiti labe Isa kan ko a ye faa, a nimisara. Ii nɔ wodigbe gbanan bisawa men dila a ma Isa janfa saraya ri, a ka wo lasɛ sarakalasela kuntiilu ni mōobakōrōilu ma. **4** A ka a fɔ ii ye ko: «N da kojuu ke, baa n ka mōo jalakibali don ai

bolo, mɛn kɛtɔ faala.» Ii ka a fɔ ko: «Hɛn! An na ko tɛ wo
 rɔ. I kunko le wo ri fasayi!» **5** Judasi ka wodigbɛ gbanan
 woilu lafili Allabatobonba kɔndɔ ye, ka wa a jɛrɛ dun
 jululu la ka a jɛrɛ faa. **6** Sarakalasela kuntiilu ka wodigbɛ
 gbananilu matɛɛ. Ii ka a fɔ ko: «An kana wodi jɛn bila
 kankira rɔ Allabatobonba kɔndɔ. Wo dahani tɛ, baa wodi
 jɛn ye mɔɔ jeli sankɔ le ri.» **7** Ii ka jɔɔn yen ka bɛn kan
 kelen ma. Wo rɔ, ii ka wodi wo ta ka bankudaa ladanna
 do la sɛnɛ san ko ii ri a kɛ london kaburuso ri. **8** Wo le
 kosɔn, haan ka na se bi ma, mɔɔilu ye a fɔla sɛnɛ wo ma
 ko Mɔɔ Jeli Sɛnɛ. **9** Nabi Jeremiya ka mɛn fɔ fɔlɔfɔlɔ, wo
 dafara wo jɛn le ma. A ka a fɔ ko: «Ii ka wodigbɛ gbanan
 bisawa ta, Isirayɛlika doilu ka a fɔ ko a ni wodi jate mɛn
 ka kan. **10** Ii ka wo di bankudaa ladanna la sɛnɛ sankɔ
 kanma, ikomin Maari ka n jamari jɛn mɛn ma.» **11** Wo
 tuma, mɔɔilu ka Isa lalɔ mara jamanatii jana. Kunnasiila
 ka a mapɛninka ko: «Ile le Yahudiyailu la mansa ri wa?»
 Isa ka a fɔ ko: «I jɛrɛ le kan ten.» **12** Sarakalasela kuntiilu
 ni mɔɔbakɔrɔilu ka a jalaki, kɔni a ma foyi fɔ. **13** Pilate ka
 a fɔ a yɛ ko: «Ii ra sɔn siyaman la i la. I ma wo mɛn wa?»
14 Kɔni Isa ma sɔn ka jabili si di, hali kuma kelen. Wo
 ka Pilate kabannakoya kosɛbɛ. **15** Nba, jamanatii darini
 kasoden kelen bilala Taminkunna Sali waati san san, jama
 ye a fɛ a ye mɛn bila. **16** Nba, wo ka cɛɛ do tɛrɛn kaso la
 ye, mɛn tɔɔ ko Barabasi. Wo tɔɔjuu tun da bɔ kosɛbɛ. **17**
 Wo rɔ, jama ka ii ladɛn Pilate wara tuma mɛn na, a ka ii
 mapɛninka ko: «Nba, ai ye a fɛ n ye mɔɔ juman de bila ai
 yɛ? Barabasi wa, wala Isa, mɔɔilu ye a fɔla mɛn ma ko
 Jɛnematɔmɔnin?» **18** Baa Pilate ka a lɔn ko keleya le ka a

ke ii ka Isa don ale bolo. **19** Ka Pilate siini to kititee diya
 ro, a muso ka kela lawa a ma ko: «I kana i sen bila mao
 telenni wo la ko ro, baa n da toro sibo ro kosebe ale le
 koson bi.» **20** Koni sarakalasela kuntiilu ni maobakoroilu
 ka jama kondasu ko ii ye Pilate madiya ko a ye Barabasi
 bila ka Isa faa. **21** Kunnasiila ka ii mapininka iko tuun
 ko: «Mao fila jin do, ai ye a fe n ye mao juman bila ai
 ye?» Ii ka a fo ko: «I ye Barabasi bila.» **22** Pilate ka ii
 mapininka ko: «Ai ye a fe n ye nfen ke Isa la wo ro, maoilu
 ye a fola men ma ko Nenematomonin?» Ii bee ka a fo ko:
 «A ye gbongbon jiri kan ka a faa!» **23** Pilate ka a fo ko:
 «Nfenna? A ka kojuu juman de ke?» Koni ii ka do la ii la
 woyo kan kan iko tuun ko: «A ye gbongbon jiri kan ka a
 faa!» **24** Pilate ka a yen tuma men na ko a la kuma te foyi
 jala, ko jama muruntito le, a ka ji ta ka a bolo ko jama
 jana, ka a fo ii ye ko: «N sen ti cee jin jeli labon ko ro. A
 ko ye ai bolo.» **25** Maoilu bee ka a fo ko: «Ale le wo ri.
 A jeli kunko ye be ande ni an denilu ma.» **26** Wo ro, a
 ka Barabasi bila, ka ban ka maoilu lo Isa gbasila gbijne
 la. Wo ko ro, a ka Isa don keledenilu bolo ko ii ye wa a
 gbongbon jiri kan. **27** Kunnasiila la keledenilu wara Isa ri
 mara kunnasiila la mansabolon kondoo, ka keleden toilu
 bee kili ko ii ye na. **28** Ii ka a jere la faaninilu bo a kan na,
 ka durukiba wulenman kadi kadi bila a kan na. **29** Ii ka jiri
 bolon woninmailu moromoro ii jooon ma ka ii ke mansa
 fula munu ri, ka wo la a kun na, ka gbeleke do don a
 bolokinin do. Wo keni, ii ka ii jonkin a koro ka a lafeya
 ko: «Yahudiyailu la mansa, an ye i fola.» **30** Ii ka ii daji tu
 a kan, ka gbeleke mira a bolo ka a gbasi a la a kun do ko

siyaman. **31** Ii banni a lafɛyala, ii ka durukiba wulenman kadi kadi bɔ a kan na, ka a jɛrɛ la faaninilu bila a kan na. Wo kɔ rɔ, ii bɔra a ri ka wa a gbɔngbɔn diya. **32** Nba, ii watɔla, ii benda cɛɛ do la, mɛn tɔɔ ko Simɔn Sirenika. Kɛlɛdenilu ka a diyagboya ka Isa la gbɔngbɔn jiri la a kan ma. **33** Ii wara se yɔrɔ do rɔ, mɛn tɔɔ ko Kɔlikota. Wo kɔrɔ le ko kunkolo yɔrɔ. **34** Ii seni ye, ii ka rɛsɛnji di Isa ma, fɛn kunaman jaaminni mɛn na. A ka rɛsɛnji wo nene tuma mɛn na, a ma sɔn ka a min. **35** Ii ka Isa gbɔngbɔn jiri kan tuma mɛn na, ii ka mɛtɛɛli kɛ a la faaninilu rata la kanma ii tɛma. **36** Ii banni wo bɛɛ la, ii ka ii sii ka ii janto Isa rɔ. **37** Ii tun ka walan do bila gbɔngbɔn jiri ma Isa kun na. A gbɔngbɔn kun sɛbɛni walan wo kan ko: «Isa le jin, ni a ye Yahudiyailu la mansa ri.» **38** Isa ni bɛnkaninnailu fila gbɔngbɔnda jiriilu kan waati kelen na. Bɛnkaninna kelen gbɔngbɔnda jiri do kan a bolokinin fɛ, a tɔ kelen a bolomaran fɛ. **39** Taminbatɔilu tɛrɛ ye a nanila, ka ii kun dɔndɔn a kanma. **40** Ii ka a fɔ a ye ko: «Hɛn! I ma a fɔ ko i ri se Allabatobonba tela ka a lɔ ikɔ tele sawa kɔrɔ wa? I ye i jɛrɛ kisi. Ni ile le ye Alla Dɛncɛ ri, i ye jii ka bɔ jiri kan.» **41** Wo ja kelen ma, sarakalasela kuntiilu ni sariya karanmɔɔilu ni mɔɔbakɔrɔilu fanan tɛrɛ ye a lafɛyala. Ii ka a fɔ ko: **42** «A ka doilu kisi, kɔni a ti se a jɛrɛ kisila. Ni a ye Isirayɛlikailu la mansa ri, a ye jii ka bɔ jiri kan! Ni a ka wo le kɛ, an di lemeniya a ma. **43** A lani Alla la. Nba, ni a la ko duman Alla ye, fɔɔ a ye a kisi sisen, baa a ka a fɔ ko: «N ye Alla Dɛncɛ ri.»» **44** Bɛnkaninna fila menilu gbɔngbɔnni jiri doilu kan a dafɛ, woilu fanan tɛrɛ ye a naninna ten. **45** Nba, tele tala seni, dibi donda jamana fan bɛɛ rɔ. A tora

ten haan wura tele la. **46** Wo tuma, Isa wɔyɔra kan ba la ko: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Wo kɔrɔ le ko: «N Maari, n Maari. Nfenna i ra n bila?» **47** Mɔɔ mɛnilu lɔni tɛrɛ ye, wo doilu ka wo mɛn ka a fɔ ko: «Cɛɛ jɛn ye Nabi Eli le kilila.» **48** Ii tɛma kelen ka a bori ka wa fuu do ta i kɔrɔ, ka a sun rɛsɛnji kumunni rɔ. A ka wo dun kala la ka a la Isa da la ko a ye a min. **49** Kɔni tɔilu ka a fɔ ko: «A to ten. An ye a ragbɛ, ni Nabi Eli ri na ka a kisi.» **50** Isa ka kule kan ba bɔ ikɔ tuun, ka a nii di Alla ma ka sa. **51** Wo waati kelen, Allabatobonba tɛtɛɛ faanin farara fila ri ka bɔ san ma ka se duu ma. Duukolo yɛrɛyɛrɛra, farakoloilu tera. **52** Kaburuilu dalakara, mɔɔ sɛniman mɛnilu sani, wo siyaman su kununda. **53** Ii bɔra ii la kaburuilu kɔndɔ. Isa wulini kɔ ka bɔ saya rɔ, ii donda Jerusalemu, ni a ye so sɛniman di. Mɔɔ siyaman ka ii yen. **54** Rɔmu kɛlɛden kuntii ni kɛlɛden tɔ mɛnilu ye ii jantola Isa rɔ, woilu ka duukolo yɛrɛyɛrɛ yen, ka ko kɛni woilu fanan yen. Wo rɔ, ii silanda kosebɛ. Ii ka a fɔ ko: «Tupɛ le, Alla Dɛncɛ le tɛrɛ cɛɛ jɛn di.» **55** Muso siyaman tora yɔrɔ jan ka ko woilu ragbɛ. Woilu ni Isa le nani kelen di ka bɔ Kalile. Ii bilani tɛrɛ a kɔ a dɛmɛn kanma. **56** Mariyamu Makidalaka tɛrɛ ye muso woilu rɔ, a ni Yakuba ni Yusufu na Mariyamu, a ni Sebede muso. **57** Nba, su koto le tɛrɛ. Cɛɛ nanfulutii do nara, mɛn tɔɔ ko Yusufu. A bɔni Arimate. Ale fanan tɛrɛ ye Isa la karanden do le ri. **58** A wara Pilate madiya ko a ye dijɛ Yusufu ye wa Isa su ta ka a don. Pilate dijɛra. A ka a la mɔɔilu jamari ko ii ye Isa su di Yusufu ma. **59** Yusufu wara Isa su ta, ka a kasanke faaningbɛ sɛniman do la. **60** A wara a don kaburu kura kɔndɔ, a tun ka mɔɔilu lɔ

men senna farakolo rɔ a jere ye. Wo kɔ rɔ, a ka kabakurun ba makurukuru ka a la kaburu da la ka wo da tuun. A banni wo la, a bɔra ye ka wa. **61** Mariyamu Makidalaka ni a tɔɔma Mariyamu siini tere ka ii ja telen kaburu la. **62** Isa sara lon men, wo lon tere ye Nɔɔɔ lon jasii lon de ri. Wo duusa gbɛ, sarakalasela kuntiilu ni Farisilu wulira ka wa Pilate teren ye. **63** Ii ka a fɔ a ye ko: «Maari, an hankili ye a rɔ ko ka wuyafɔla wo to nii na, a ka a fɔ ko tele fila a sawana a ri wuli ka bɔ saya rɔ. **64** I ye mɔɔilu lɔ kaburu kɔrɔsila fɔɔ tele sawa wa dafa, baa ni a la karandenilu wara a su ta ka a dokon, ka a fɔ mɔɔilu ye ko a ra wuli ka bɔ saya rɔ, wuya wo ri juuya ka tamin fɔlɔmanta kan.» **65** Pilate ka a fɔ ko: «Kɔnɔgbɛnnailu ye ai bolo. Ai ye ii lawa ka kaburu kandan ii se ko bɛɛ la.» **66** Wo rɔ, ii wara tɔɔmasere kɛ kabakurun kan, ka kɔnɔgbɛnnailu lalɔ ko ii ye kaburu kɔrɔsi kɔɔuma.

28 Nɔɔɔ lon taminni kɔ, Lahadi lon sɔɔma da la jona, Mariyamu Makidalaka ni a tɔɔma Mariyamu wara kaburu ragbɛ diya. **2** I kɔrɔ duukolo yerɛyerɛra fanka la, baa Maari la mɛlɛka do bɔra sankolo rɔ, ka na kabakurun bɔ kaburu da la, ka a sii kabakurun wo kan. **3** A ye mɛlɛnmɛlɛnna ikomin sanfɛren. A la duruki gbɛni pepe. **4** Mɔɔ mɛnilu tere ye kaburu lakɔrɔsila, woilu silanda mɛlɛka ye kɔjuuya fɔɔ ka be duu ma ka kɛ ikomin mɔɔ saniilu. **5** Mɛlɛka ka a fɔ musoilu ye ko: «Ai kana silan. N ka a lon ko ai ye Isa le jininna, men gbɔngbɔnni tere jiri kan. **6** A tɛ yan, baa a ra wuli ikomin a ka a fɔ ja men ma. A su lani tere yɔrɔ men dɔ, ai ye na wo ragbɛ. **7** Wo kɔ rɔ, ai borimantɔ ye wa a fɔ a la karandenilu ye ko a ra wuli ka bɔ saya rɔ. Ko

a wato ai makonola Kalile, ai ri a yen ye. A ragbe. N nani men fo kanma ai ye, wo le wo ri.» **8** Musoilu ka ii kaliya ka bo kaburu da la ka wa. Ii silanni, koni sewa ba tere ye ii la. Ii borimanto wara ka kibarwo be fo karandenilu ye. **9** Ii watola, Isa barara bola ii jefo ka ii laben. A ka a fo ko: «N ye ai fola.» Ii ka ii madon a la, ka a sen mira ka a bato. **10** Isa ka a fo ii ye ko: «Ai kana silan. Ai ye wa a fo n badenmailu ye ko ii ye wa Kalile. Ko ii ri n yen ye.» **11** Ka musoilu to sila kan ka wa, kaburu korosiba doilu wulira ka wa so kondo. Ko menilu keni, ii wara wo be fo sarakalasela kuntiilu ye. **12** Sarakalasela kuntiilu ni mabakoroiu wara i jon yen ka kuma wo ko ro. Ii ban men keni kumala, ii ka wodi siyaman di keldenilu ma, **13** ka a fo ii ye ko: «Ai ye a fo moilu ye ko: «Ka an to suno ro su ro, Isa la karandenilu nara ka a su ta ka wa a ri.» **14** Ni ko jin fora mara kunnasiila ye, an di kuma a ye, ka wo kunko bo ai ma.» **15** Keldenilu ka wodi mira. A fora ii ye ja men ma, ii wara wo ke. Wo ro, tariku wo ye fola Yahudiyailu tema hali bi. **16** Awa, karanden tan ni kelen wara Kalile. Isa ka koyinke men ko fo ii ye, ii wara ye. **17** Ii ka Isa yen ye tuma men na, ii ka a bato, koni doilu sikara. **18** Isa ka a madon ii la, ka a fo ii ye ko: «Se ra di n ma fen be kan Harijeene ro, a ni duukolo kan. **19** Wo le ro, ai ye wa moilu ke n na karandenilu ri siyailu be tema. Ai ye ii sun ji ro Fa Alla too ni Dence too ni Nii Seniman too ro. **20** N ka jamarili fen fen di ai ma, ai ye ii karan woilu la, sa ii ri woilu labato. Ai ja lo! N ye ai dafema be, fo ka wa se dunuja laban ma.» (aiōn g165)

Luke

1 Ko ba doilu dafanin an tema yan. Wo bolo ma, mɔɔ siyaman da wuli ka wo kibaro mafene ka a sebe damira. **2** Menilu ka wo bee keni yen ii ja la ka sereya kebi a damira waati la, a ni menilu kelayani wo kibaro lasela, woilu ka a bee lase an ma. Ii ka a lase ja men ma, a sebebailu ye a sebela wo ja le ma. **3** N terice numa Teyofili, n fanan da ko wo bee feselese kebi a damira waati. Wo le ro, n da a yen ko n ka kan ka a bee sebe kɔnuma ka a lawa i ma, **4** kosa i ri a lon ko i karanni ko men na, wo ye tɔja jere jere le ri. **5** Waati wo ro, Herodi tere ye Jude maratiiyala. Wo tuma, sarakalasela do tere ye, men tɔɔ ko Sakariya. A tere ye Abiya la sarakalasela dekuru le ro. A muso, Elisabeti, fanan tere sarakalasela kuntiiba Haruna bonson de ri. **6** Sakariya ni a muso, ii fila tere ye mɔɔ telennin de ri Alla jakoro. Ii tere ye Maari Alla la sariyailu ni jamari bee bonyala. **7** Koni den tun te ii bolo, baa Elisabeti tere ye densoronbali le ri. Ii fila tun da koroya. **8** Lon do ro, dakun sera Sakariya la sarakalasela dekuru ma ko ii ye wa sarakalase diya Allabatobonba la. **9** Ka ben ii la namun ma, Sakariya suwandira ko a ye don Allabatobonba la ka wusulan janin yoro seniman kondɔ. **10** Wusulan wa ke janinna waati men na, jama ba ye Alla matarala kene ma Allabatobonba koma. **11** Wo tuma, Maari Alla la meleka nara i lenkenemaya Sakariya jakoro. Meleka wo ka i lo wusulan saraka janin diya bolokinin fe. **12** Sakariya ka meleka yen tuma men na ka a magban. A silanda kojuuya. **13** Koni meleka ka a fo a ye ko: «Sakariya, i kana silan. I ra men ninin matarali ro, Alla ra wo men. I muso Elisabeti ri

dence sɔrɔn i yɛ. I ye den tɔɔ la ko Yaya. **14** Den wo ri i diya kɔsɛbɛ. A wa sɔrɔn, mɔɔ siyaman di sɛwa bakɛ wo, **15** baa den wo ketɔ mɔɔ ba le ri Maari ɲakɔrɔ. A tɛ rɛsɛnɲi wala dɔlɔ su su min habadan. Kɛbi a na kɔnɔ ma ye a la Alla la Nii Seniman ye a fɛ. **16** A ri kɛ sababu ɲuma ri, mɛn di Isirayɛlikailu siyaman lasɛ Maari Alla ma. **17** A ri wa Maari ɲɛfɛ, ka Alla la baara kɛ. A la hankili ni a la sebaya ye ikomin Nabi Eli fanan tɛrɛ ye ɲa mɛn ma. Wo rɔ, a ri deni ni ii failu tɛ rabɛn, ka mɔɔ muruntini yɛlɛman ka kɛ mɔɔ sɛbɛ ri, ka Alla la mɔɔilu rabɛn ka ii bila sila bɛrɛ kan.» **18** Sakariya ka mɛlɛka majininka ko: «N di la wo la ɲa ɲuman de ma? I ma a lɔn ko n da kɔrɔya wa? N muso fanan da kɔrɔya.» **19** Mɛlɛka ka Sakariya jabi: «Jibirila ye nde ri. N ye n lɔla Alla dafɛ. Ale jɛrɛ ra n kelaya i ma ko n ye na kibaro ɲuma ɲin lasɛ i ma. **20** Awa n da kelaya mɛn fɔ i yɛ, i ma la wo la. Wo rɔ, i ketɔ bobo ri fɔ n na kela wa ban dafala lɔn mɛn na. Wo lɔn wa se, kela wo ri dafa fewul!» **21** Nba, mɔɔilu tɛrɛ ye Sakariya makɔnɔ la kɛnɛ ma. Ii kɔndafilira ka a masɔrɔn a tun da mɛn yɔrɔ sɛniman kɔndɔ. **22** Sakariya bɔ mɛn kɛni kɛnɛ ma, a ma se kumala ii yɛ. Ii ka a yɛn ko Sakariya ra fɛn do yɛn yɔrɔ sɛniman kɔndɔ, baa a tɛrɛ ye kuma tɔɔmasɛrɛyala a bolo le la jama ɲana, kɔni a mɛnda boboya rɔ. **23** Sakariya la baara waati banda tuma mɛn na, a ka kɔsɛ a wara. **24** A ma mɛn bakɛ wo kɔ, a muso ka kɔnɔ ta. Wo kɔ, Elisabeti ka karo loolu kɛ a ma bɔ a la wara. **25** A ko: «A ragbɛ! Maari ka ko mɛn kɛ n yɛ waati mɛnna, a ka miriya ta ka maloya bɔ n na mɔɔilu ɲana.» **26** Elisabeti la kɔnɔmaya karo wɔɔrɔna, Alla ka mɛlɛka

Jibirila kelaya Nasareti so la, Kalile mara rɔ. **27** A wara se sunkurun do ma ye, men tɔɔ ko Mariyamu. Mariyamu wo tun ma cɛɛ lɔn fɔlɔ. A mamirani tɛɛ ye cɛɛ do bolo la, men tɔɔ ko Yusufu. Yusufu tɛɛ ye Mansa Dawuda bɔnsɔn de ri. **28** Meleka donda Mariyamu kan ka a fɔ a ye ko: «N na tuwali ye i ye, ile, barakaden. Alla ye ile fɛ.» **29** Tuwali kan wo ka Mariyamu kɔndafili kosebɛ. A ma a kɔrɔ lɔn. **30** Meleka ka a fɔ a ye ko: «Mariyamu, i kana silan. I la ko ra diya Alla ye. **31** Awa i ri kɔnɔ ta ka dence sɔrɔn. I ye a tɔɔ la ko Isa. **32** A ri ke mɔɔba ri. Mɔɔilu ri a fɔ ale ma ko Alla Kɔrɔtaninba Dence. Maari Alla ri a benba Mansa Dawuda la mansaya di a ma. **33** A ri i sii Yakuba bɔnsɔn kun na fɔɔ habadan. A la mansaya ti ban fewu!» (aiɔn g165)

34 Mariyamu ka meleka majininka wo ma ko: «Wo ri se kela di, baa cɛɛ si ma se n ma fɔlɔ?» **35** Meleka ka a jabi: «Alla la Nii Seniman di jii i ma. Alla Kɔrɔtaninba sebaya ri birin i kun na. Wo bolo ma, i ye dence men sɔrɔnna a ye den seniman de ri, a ri kili ko Alla Dence. **36** I badenma muso Elisabeti ra harijee dence la a la musokɔrɔbaya waati rɔ. Ale tun da jate densɔrɔnbali le ri, kɔni a kɔnɔ karɔ wɔɔrɔna le ten. **37** Alla bali ko sa ye.» **38** Mariyamu ka jabili ke ko: «N ye Maari la jɔn de ri. Alla ye a ke ka ben i kumakan ma.» Meleka bɔra Mariyamu wo jana le ma ka wa. **39** A ma men bake wo kɔ, Mariyamu ka a raben ka a kaliya ka wa so do la Jude mara koyinke yɔrɔ rɔ. **40** A se men keni ye, a donda Sakariya la bon na ka Elisabeti tuwa. **41** Elisabeti ka Mariyamu tuwali kan men tuma men na, a den ka a lamaa bake a kɔnɔ rɔ. Wo tuma, Alla la Nii Seniman jiira Elisabeti rɔ. **42** Elisabeti ka a kan nabɔ

wo baraka rɔ ka a fɔ Mariyamu ye ko: «Alla ra jumaya ke i ye ka tamin muso bee la. I harijeene den men na, Alla ra jumaya ke wo fanan ye!» **43** Elisabeti ka a fɔ iko tuun ko: «Nde ye mɔɔ su juman de ri fo n Maari na jere ra nabɔ n fe yan? **44** I ma a yen? N ka i tuwali kan men tuma men na, n den sewara ka a lamaa bake n kɔnɔ rɔ. **45** Maari Alla ka men fɔ i ye wo lon, i lani a la ko wo ri dafa. Wo bolo ma, muso barakanin de ile ri.» **46** Mariyamu ka a ko: «N ye Maari bonyala n solɔme rɔ. **47** N nii da sewa ka jaalen n Kisiba Alla ko rɔ. **48** A sɔnda ka a janto n do, a la jɔnmuso fanmajiini. Wo bolo ma, ka damira bi haan ka wa, mɔɔ ri a fɔ n ma ko barakaden, **49** baa Alla Sebeetii ra ko ba ke n ye. A tɔɔ seniman de! **50** Alla ri kininkinin mɔɔilu ma menilu ka a bonya, a ni ii denilu ni ii mamarenilu. **51** A ra ko ba siyaman ke a la fanka rɔ. A ra doilu gben a rɔ, menilu ye jeredaba ri. **52** A ra mansaya bɔ mansailu bolo, kɔni a ka mɔɔ fanmajiininilu kɔrɔta. **53** A ra kɔnkotoilu sɔ dɔɔnnin juma rɔ fɔɔ ka iwasa, kɔni a ka nanfulutiilu gben ka ii lawa bolokolonya rɔ. **54** A ma jina a la kininkinin mɔɔilu kɔ. Wo rɔ, a ra a la jɔnilu demen, Isirayelikailu kɔnin. **55** A tun ka wo lahidi ta an benba Ibrahima ni a bɔnsɔn ye fɔɔ ka wa kadawu.» (aiɔn g165) **56** Nba, Mariyamu menda Elisabeti tɔrɔfe ye. A ka karo sawa jɔɔn ke, ka ban ka wa a wara. **57** Nba, Elisabeti moyi lon sera. A moyira dence la. **58** A siijɔɔilu ni a badenmailu ka a men ko Maari Alla ra kininkinin a ma ka ko ba ke a ye. Ii bee sewara. **59** A sɔrɔn tele seyin, ii bee nara ka den kojiiya ke. Ii tere ye a fe ka a tɔɔ la a fa Sakariya la. **60** Kɔni a na ka ii jabi: «Wo te ben. A tɔɔ le ko Yaya.» **61**

Ii ka a sɔsɔ ko: «Ai badenmailu rɔ mɔɔ si tɔɔ tɛ Yaya.»

62 Ii ka kuma Sakariya yɛ ii bolo la, ka a mapininka den tɔɔ ma. **63** Sakariya ka ii jabi a la kuma la a bolo la ko ii ye walan do don a bolo. Ii ka do don a bolo. A ka a ta ka sebeli kɛ a ka a fɔ ko: «Den tɔɔ le Yaya.» Ii bɛɛ ka wo yen ka kabannakoya. **64** I kɔrɔ ye, Sakariya da lakara. A sera kumala ikɔ tuun. A ka Alla tando baka. **65** Wo ka ye mɔɔilu bɛɛ masilan. Mɔɔilu bɛɛ tɛrɛ ye a barola ko jinilu kan Jude koyinke yɔrɔ wo fan bɛɛ rɔ. **66** Menilu ka kibaro wo lamen, woilu tɛrɛ ye i mirila ko: «Den wo ri kɛ mɔɔ su numan di?» Baa, ii ka Alla la baraka yen den kan.

67 Alla la Nii Seniman jiira Sakariya rɔ, ka kelaya ko: **68** «Tandoli ye Isirayelikailu Maari Alla yɛ, baa a ra na ka a la mɔɔilu hɔrɔya. **69** A ra Kisiba di an ma ka bɔ a la jonɛ Mansa Dawuda bɔnsɔn dɔ. **70** A ra wo kɛ ikomin a la nabi senimanilu ka a fɔ na mɛn ma kɛbi waati jan. (aiɔn g165) **71** Kisiba wo ri an kisi an juuilu ma, ka an bɔ an kɔniyabailu bɛɛ bolo. **72** A ra hina an failu la, baa a ra a janto a la teriya seniman dɔ, **73** a ka mɛn sidi an benba Iburahima yɛ kɔnin. **74** A ko: ko a ri an kisi an juuilu fanka ma. Kosa an kana silan mɔɔilu kɔrɔ, fɔ ka Alla bato **75** seninya rɔ, a ni telenbaya rɔ. An di baara kɛ a jana wo na ma, haan ka an si tele bɛɛ ban.» **76** «N den, mɔɔilu ri i kili ko: «Alla Kɔrɔtaninba la nabi.» Ka a masɔrɔn i ri wa Maari jɛ, ka a la sila rabɛn a yɛ. **77** A ri kisi ko lɔnninya di a la mɔɔilu ma, tuma mɛn na ii julumun ye a makotola, **78** baa an na Maari Alla ye hina tii le ri. Wo bolo ma, a ri kɛnɛ labɔ an yɛ ikomin tele bɔtɔla. **79** Sa menilu ye Alla lɔnbaliya dibi rɔ, a ni menilu silanni saya dibi yɛ, woilu ri bɔ dibi wo bɛɛ

rɔ. Sa an di se ka jususuma sila taama.» 80 Nba, den wo bonyara ka ke mɔɔ ri, ka seɛbe sɔrɔn a nii dɔ. A wara to wula kɔndɔ fɔɔ a ka a jere yiraka Isirayelikailu la lon mɛn.

2 Nba, lon do rɔ, Rɔmu mansaba ɔjusiti ka a fɔ ko a la mansaya yɔrɔ bɛɛ mɔɔilu bɛɛ ye wa tɔɔ seɓeli diya. 2 Kirinisi le tɛrɛ ye jamanatiiya la Siri waati wo la, wo tɔɔ seɓeli fɔlɔ. 3 Ka bɛn tɔɔ seɓe ko ma, mɔɔ bɛɛ wara a fa so kɔndɔ. 4 Wo rɔ, Yusufu bɔra Nasareti, mɛn ye Kalile mara rɔ, ka wa Jude mara rɔ. A wara Betilehemu, Mansa Dawuda la so kɔnin, ka a masɔrɔn ale ye Mansa Dawuda bɔnsɔn de ri. 5 Mariyamu wara a kɔfɛ, mɛn mamirani a bolo la. Ii fila wara ii tɔɔ seɓeli diya Betilehemu. Wo tuma, Mariyamu kɔnɔma le tɛrɛ. 6 Ka ii to Betilehemu, Mariyamu moyi lon sera. 7 A moyira a dence fɔlɔ la. A ka faanin miniminin den jɛrɛnni ma ka a la kolofen na dɔɔnnin ke fen kɔndɔ, baa ii tun ma jiya diya sɔrɔn london jiya bon na. 8 Wo tuma, saagbɛngbɛnna doilu tɛrɛ ye Betilehemu so da la. Ii tɛrɛ ye sila ii jana waa rɔ ye, ka ii janto ii la saa kuruilu rɔ. 9 Su wo rɔ, Maari Alla la mɛlɛka do ka a jere yiraka woilu la. Maari Alla nɔɔrɔ mɛlɛnda ka ii laminin, ka ii masilan kojuuya. 10 Kɔni mɛlɛka ka a fɔ ii ye ko: «Ai kana silan, baa n nani kibaro juma fɔla ai ye, mɛn di ai la jamana mɔɔilu bɛɛ lasɛwa koseɓe. 11 Kisiba ra sɔrɔn ai ye bi, Mansa Dawuda la so kɔndɔ. Ale le Maari ri, Nenematɔmɔnin kɔnin. 12 N ye tɔɔmasere mɛn yirakala ai la: Ai ye wa den jɛrɛnni sɔrɔn, a mamini faanin dɔ, a lani soboilu la dɔɔnnin ke fen kɔndɔ.» 13 I kɔrɔkɔrɔ wo rɔ, wo yɔrɔ kelen dɔ, mɛlɛka siyaman ba bɔra ka na la mɛlɛka fɔlɔman wo kan. Ii bɛɛ

ladennin ka Alla tando ko: **14** «Gbiliya ye ke Alla ye men ye sankolo rɔ. Jususuma ye ke mɔɔilu ye duukolo kan, mɔɔ menilu duman a ye kɔnin.» **15** Melekailu kose men keni sankolo rɔ, saagbengbennailu ka a fɔ i jɔɔn ye ko: «An ye wa Betilehemu. Alla ra ko men lase an ma, an ye wa wo lakɔrɔsi.» **16** Ii ka ikaliya ka wa Mariyamu ni Yusufu tɛren. Ii ka den jɛrenni lani tɛren kolofenilu la dɔɔnnin ke fen kɔndo. **17** Ii ka den wo yen ja men ma, ii ka wo bɛɛ dantɛɛli ke mɔɔilu ye. **18** Menilu ka ii la dantɛɛli kan namɛn, woilu bɛɛ kabannakoyara. **19** Kɔni Mariyamu ka wo bɛɛ to a jusu rɔ ka imiri wo ma kosebɛ. **20** Saagbengbennailu wo ka ii kose waati men na, ii bɛɛ ka Alla gbiliya ka a tando, ii ka men bɛɛ lamɛn a ni ii ka men bɛɛ yen, a bɛɛ kɛra ikɔ mɛɛka ka a fɔ ii ye ja men ma. **21** Den sɔrɔn ka tele seyin bɔ tuma men, ii ka a la kojii ke. A tɔɔ lara ko Isa, mɛɛka ka tɔɔ men fɔ Mariyamu ye, ka a tɛren a tun ma kɔnɔ ta buru. **22** Ii seninya waati dafara tuma men, seninya waati men sɛbɛni Nabi Musa la sariya rɔ kɔnin, Yusufu ni Mariyamu wara den di Jerusalemu. Ii wara a yiraka kanma Maari Alla la, **23** baa a sɛbɛni Maari Alla la sariya rɔ ko: «Ni i den fɔlɔ kɛra cɛman di, den wo ye a bila a dan na Maari Alla ye.» **24** Maari Alla la sariya ka saraka men fɔ, ko kanba fila wala kanba wulenni fila, Yusufu ni Mariyamu ka wo bɔ. **25** Wo tuma, cɛɛ do tɛrɛ ye Jerusalemu ye, men tɔɔ ko Simeyɔn. Mɔɔ juma le tɛrɛ; a silanni Alla ye a ja jɛrɛ jɛrɛ ma. Alla tun ka kisiba lahidi men ta Isirayelikailu ye, Simeyɔn tɛrɛ ye wo dafa makɔnɔla. Alla la Nii Seniman tɛrɛ ye Simeyɔn kan. **26** Alla la Nii Seniman tun da a yiraka a la ko a tɛ sa fewu fɔɔ

a ja wa ban lala Maari la Nenematomonin kan. **27** Nba, Alla la Nii Seniman ka Simeyon nana Allabatobonba jin kondɔ. Wo waati kelen, Yusufu ni Mariyamu nara den di ye ka sariya ko janabɔ. Ii don men keni Allabatobonba jin kondɔ, ii benda Simeyon na. **28** Simeyon ka den jereni ta ka Alla tando. A ka a fɔ ko: **29** «Sisen, n Maari Alla, i ri i la jon boloka ka wa jususuma dɔ ka ben i la kumakan ma. **30** N jere ja ra la i la kisiba kan bi, **31** i ka men daben adamadenilu bee jana. **32** A keto kenɛbolan di, men di i la sila yiraka siya gbereilu la. A ri bonya di i la mɔɔilu Isirayeli ma.» **33** Men fɔni Isa ma Simeyon bolo, wo ka a fa ni a na kabannakoya. **34** Simeyon duwara ii ye, ka ban ka a fɔ Isa na Mariyamu ye ko: «I tolo malɔ! Den jin di Isirayelikailu siyaman nabe, ka siyaman fanan korɔta. A ri ke Alla la toomasere ri, mɔɔ siyaman di i ban men dɔ konin. **35** Wo rɔ, miriya menilu ye mɔɔ siyaman kondɔ, woilu ri bila gbe rɔ. Kɔni ile, i ri dunin ba sɔron i jusu rɔ. A ri ke ikomin fanmuru wa i sɔɔ.» **36** Wo ka Alla la nabi muso do fanan teren Allabatobonba kondɔ, men tɔ ko Ana. A fa, men boni Aseri bonsɔn dɔ, a tɔ tere ye ko Fanuyeli. Ana ra korɔya bake. A sunkurunya waati, a furura a cee bolo ka san wɔronwula ke. **37** A furu san wɔronwula, a cee sara ka a kelen to ye. Sisen, a sɔron tun da san biseyin a ni san naanin bɔ. A ye Allabatobonba kondɔ tuma bee, ka Alla bato su ni tele. A la baara ye sun don di, a ni Alla matara. **38** Ana nara se Yusufu ni Mariyamu kɔfe. A ka baraka bila Alla ye kosebe, ka ban ka wo den na ko fɔ mɔɔilu ye, menilu jii lani Alla ka a fɔ ko a ri Jerusalemkailu horɔya ka bɔ ii la torɔya rɔ. **39** Fen fen

fɔni Alla la sariya rɔ, Yusufu ni Mariyamu ka wo bɛɛ kɛ, ka ban ka i kɔsɛ Kalile mara rɔ. Ii wara i sii ii jɛrɛ la so la, Nasarɛti kɔnin. **40** Denni kunbayara, ka fanka sɔrɔn a fari rɔ. A walijiyara. Alla la numaya ye a kan. **41** San san Isa sɔrɔnbailu tun di wa Taminkunna Sali kɛ Jerusalemu. **42** Ka bɛn Isirayɛli mɔɔilu la namun ma, Isa ka san tan ni fila sɔrɔn san mɛn na, a fanan wara sali rɔ a sɔrɔnbailu kɔfɛ. **43** Sali ban mɛn kɛni, Isa sɔrɔnbailu ka sila ta ka wa so. Jaa, Isa ra to ii kɔma Jerusalemu ye, kɔni ii ma wo lɔn. **44** Iko ii mɔɔ siyaman ba tɛrɛ ye sila kan ka wa so, ii lara a la ko Isa ye ii taama jɔɔn do bolo jama tɛma ye. Wo bolo ma, ii ka tele wo muumɛ kɛ taamala. Kɔni fitiri waati seni, ii ma Isa yen fewu! Ii ka a jinin ii wara mɔɔilu tɛma, a ni ii taama jɔɔnilu. **45** Ii ma a yen. Wo rɔ, ii ka i kɔsɛ ka wa a jinin Jerusalemu. **46** A tele sawanan lɔn, ii donda Allabatobonba jin kɔndɔ ka Isa siini tɛrɛn dina karanmɔɔilu tɛma. A tɛrɛ ye a tolo malɔla ii la ka jininkali kɛ ii kun ma. **47** A la hankilimaya ni a la jabili ka woilu bɛɛ kabannakoya. **48** A sɔrɔnbailu ka a yen tuma mɛn, ii fanan kabannakoyara. A na ka a majininka ko: «N dence, nfenna i ra ko su jin kɛ an na? An haminni tɛrɛ kojuuya. An tun da i jinin fan bɛɛ ka kaɲa.» **49** Isa ka a jabi: «Nfenna ai tɛrɛ ye n jininna ten? Ai ma a lɔn ko n ye n fa la bon na wa?» **50** Kɔni a sɔrɔnbailu ma wo kɔrɔ lɔn. **51** Isa wara ii kɔfɛ Nasarɛti, ka to ii bolo ye. A tɛrɛ ye ii kan mirala tuma bɛɛ ka bonya di ii ma. Ko mɛnilu bɛɛ taminni, a na kɔnin ka woilu bɛɛ to a jusu rɔ. **52** Isa tora kunbayala a fari rɔ. A walijiyara. A diyara Alla yɛ, a ni mɔɔilu fanan yɛ.

3 Nba, Rōmu mansaba Tiberi la mansaya san tan ni looluna, Ponse Pilate tere ye Jude mara kun na, ni Herodi tere ye Kalile mara kun na, ni a kōrōce Filipe tere ye Iture ni Tirakoniti marailu kun na, a ni Lisaniyasi tere ye Abileni mara kun na. **2** Anasi ni Kayifasi tere ye sarakalasela kuntiibaya la. Wo tuma, Alla ka a la kuma lase Sakariya dence Yaya ma wula kōndo. **3** Yaya wulira wo rō, ka wa kawandili ke Juriden Ba fan dō. A ka a fō mōoilu ye ko ii ye sun ji rō tubi kanma, sa Alla ri yafa ii julumun dō. **4** Wo kera ikomin Nabi Esayi ka a sebe ja men ma ko: «Mōo do ri na a kan nabo wula kōndo ka a fō mōoilu ye ko ii ye sila ba raben Maari ye, ka ban ka sila denni bee latelen a ye. **5** Dinban kōndola bee ye lafa. Koyinke ni tindi bee ye rakanya. Sila rakundunilu ye latelen. Sila juu ye raben ka nunku. **6** Wo wa ke, adamadenilu bee ri Alla la kisi ko yen.» **7** Jama tere ye nala Yaya ma sun ji rō kanma. A ka a fō doilu ye ko: «Aileilu fōnfōnni, yon ka Alla la kititee jafō ai ye? **8** Ai ye kewali ke ikomin jiri den men da yiraka ko ai tubini. Ai kana a fō ai jere ye ko «Iburahima ye an fa le ri.» Baa n ye fōla ai ye ko Alla ri se kaba jin kela Iburahima denilu di. **9** Sisen, tēeran da wuli jiri lulu tee kanma. Jiri menilu te den juma kela, woilu ri tee ka lafili ta rō.» **10** Mōoilu ka Yaya mapininka ko: «An ye nfen de ke wo rō?» **11** Yaya ka ii jabi: «Duruki kōrōbila fila ye men bolo, wo ye feriyato sō duruki kelen na. Dōnin fen tii, wo fanan ye mōo sō wo ja ma.» **12** Niisankōmirala doilu fanan nani sun ji rō kanma. Ii ka Yaya mapininka ko: «Karanmōo, an ye nfen de ke wo rō?» **13** A ka a fō ii ye ko: «Ai ka kan ka jate men mira mansa ye, ai ye dan wo ma.

Ai kana foyi la wo kan.» **14** Kɛlɛden doilu fanan nara a mapininka ko: «Andeilu don? Andeilu ka kan ka nfen de kɛ wo rɔ?» A ka ii jabi: «Ai kana mɔɔ bolofen si mira a la fanka la. Ai kana maborili kɛ wuya la fanan. Ai ye ai wasa don ai sara rɔ.» **15** Ii bɛɛ tɛrɛ ye imirila ii jusu rɔ ko: «Mɔɔ Nenematɔmɔnin mɛn ko fɔni, Yaya le wo ri wo rɔ wa?» Baa, mɔɔilu tɛrɛ ye wo kisiba makɔnɔla. **16** Ka bɛn ii miriya wo ma, Yaya ka a fɔ ii yɛ ko: «Nde ye ai sunna ji rɔ, kɔni dogbɛrɛ nato n kɔ, mɛn fanka ka bon n ta ri. Hali ka n birin ka a la sanbara julɔ fulɛn a yɛ, wo ka bon nde ma. Ale nato ai sunna Alla la Nii Seniman dɔ, a ni ta! **17** A la fɛrɛ ye a bolo, a ri a la sɛnɛ suman bu ni a fɔfo ni a kisɛ bɔ a jɔɔn dɔ fɛrɛ mɛn na. A wa wuli wo baara kanma, a ri suman kisɛ ni a bu bɔ jɔɔn dɔ. A ri suman kisɛ kɛ bondon kɔndɔ, ka ban ka bu bɛɛ janin ta la. Ta wo ye ta sabali ri, mɛn tɛ ban habadan.» **18** Yaya ka fen siyaman fɔ ii yɛ, ka ii kawandi, ka Alla la kibaro juma lase ii ma. **19** Yaya ka jamanatii Herodi jalaki fanan, ka a masɔrɔn a tun da a kɔrɔcɛ muso Herodiyasi mira a la. Yaya ka Herodi jalaki kojuu siyaman dɔ. **20** Jalakili wo gbara Herodi la, fɔɔ ka Yaya mira ka a bila kaso la. Herodi ka kojuu kɛ wo rɔ, ka wo fanan la a la kojuu tɔilu bɛɛ kan. **21** Mɔɔilu ye nala sun ji rɔ kanma tuma mɛn na, Isa fanan nara a sun diya ji rɔ. Ka Isa to Alla matarala sun ji rɔ diya ye, sankolo lakara. **22** Alla la Nii Seniman ka kanba fari jɔɔn ta ka jii Isa kan. Kumakan do bɔra sankolo rɔ ka a fɔ ko: «N niikan dence le i ri. I duman n yɛ kɔsɛbɛ!» **23** Isa bɔra sun ji rɔ diya ka a la baara damira. Wo ka a tɛrɛn a ra san bisawa jɔɔn sɔrɔn. Mɔɔilu tɛrɛ a jatela Yusufu dence le ri. Yusufu tɛrɛ

Heli den de ri. **24** Heli tɛrɛ Matati den de ri. Matati tɛrɛ Lebi den de ri. Lebi tɛrɛ Mɛlɛki den de ri. Mɛlɛki tɛrɛ Janayi den de ri. Janayi tɛrɛ Yusufu den de ri. **25** Yusufu tɛrɛ Matatiyasi den de ri. Matatiyasi tɛrɛ Amosi den de ri. Amosi tɛrɛ Nahomu den de ri. Nahomu tɛrɛ Esili den de ri. Esili tɛrɛ Nakayi den de ri. **26** Nakayi tɛrɛ Maati den de ri. Maati tɛrɛ Matatiyasi den de ri. Matatiyasi tɛrɛ Semi den de ri. Semi tɛrɛ Joseki den de ri. Joseki tɛrɛ Joda den de ri. **27** Joda tɛrɛ Jowanan den de ri. Jowanan tɛrɛ Resa den de ri. Resa tɛrɛ Serobabeli den de ri. Serobabeli tɛrɛ Seyalatiyeli den de ri. Seyalatiyeli tɛrɛ Nɛri den de ri. **28** Nɛri tɛrɛ Mɛlɛki den de ri. Mɛlɛki tɛrɛ Adi den de ri. Adi tɛrɛ Kosamu den de ri. Kosamu tɛrɛ Elimada den de ri. Elimada tɛrɛ Eri den de ri. **29** Eri tɛrɛ Josuwe den de ri. Josuwe tɛrɛ Eliyɛsɛri den de ri. Eliyɛsɛri tɛrɛ Jorimu den de ri. Jorimu tɛrɛ Matati den de ri. Matati tɛrɛ Lebi den de ri. **30** Lebi tɛrɛ Simeyɔn den de ri. Simeyɔn tɛrɛ Yahuda den de ri. Yahuda tɛrɛ Yusufu den de ri. Yusufu tɛrɛ Jonamu den de ri. Jonamu tɛrɛ Eliyakimu den de ri. **31** Eliyakimu tɛrɛ Mɛliya den de ri. Mɛliya tɛrɛ Mɛna den de ri. Mɛna tɛrɛ Matata den de ri. Matata tɛrɛ Natan den de ri. Natan tɛrɛ Mansa Dawuda den de ri. **32** Mansa Dawuda tɛrɛ Jɛsɛ den de ri. Jɛsɛ tɛrɛ Obedi den de ri. Obedi tɛrɛ Bɔwasi den de ri. Bowosi tɛrɛ Salimɔn den de ri. Salimɔn tɛrɛ Nasɔn den de ri. **33** Nasun tɛrɛ Aminadabu den de ri. Aminadabu tɛrɛ Adimɛn den de ri. Adimɛn tɛrɛ Arini den de ri. Arini tɛrɛ Hɛsirɔn den de ri. Hɛsirɔn tɛrɛ Pɛrɛsi den de ri. Pɛrɛsi tɛrɛ Yahuda den de ri. **34** Yahuda tɛrɛ Yakuba den de ri. Yakuba tɛrɛ Isiyaka den de ri. Isiyaka

tɛrɛ Iburahima den de ri. Iburahima tɛrɛ Tera den de ri. Tera tɛrɛ Nahori den de ri. **35** Nakori tɛrɛ Seruki den de ri. Seruki tɛrɛ Rakawu den de ri. Rakawu tɛrɛ Falɛki den de ri. Falɛki tɛrɛ Eɓɛri den de ri. Eɓɛri tɛrɛ Sala den de ri. **36** Sala tɛrɛ Kanaan den de ri. Kanaan tɛrɛ Arifasadi den de ri. Arifasadi tɛrɛ Sɛmu den de ri. Sɛmu tɛrɛ Nuhan den de ri. Nuhan tɛrɛ Lamɛki den de ri. **37** Lamɛki tɛrɛ Metusalemu den de ri. Metusalemu tɛrɛ Hanɔki den de ri. Hanɔki tɛrɛ Yarɛdi den de ri. Yarɛdi tɛrɛ Mahalalɛli den de ri. Mahalalɛli tɛrɛ Kenan den de ri. **38** Kenan tɛrɛ Enosi den de ri. Enosi tɛrɛ Seti den de ri. Seti tɛrɛ Adama den de ri. Adama tɛrɛ Alla den de ri.

4 Nii Sɛniman tora Isa fɛ. Awa, Isa tɛrɛ ye bɔla Juriden Ba da la tuma mɛn na Alla la Nii Sɛniman lɔra a jɔrɔ ka wa a ri wula kɔndɔ. **2** A ka tele binaanin kɛ wula kɔndɔ ye, Ibulusa ye a magberɛn kɛla. A ma foyi si dɔɔn waati wo kɔrɔ. Tele binaanin dafanin, kɔnkɔ gbara a la a ja ma. **3** Wo rɔ Ibulusa nara ka a fɔ a yɛ ko: «Ni ile le ye Alla Dence ri, i ye a fɔ kaba wo ye ko wo ye yɛleman ka kɛ buru ri.» **4** Isa ka Ibulusa jabi: «A sɛbɛni Alla la kitabu kɔndɔ ko: «Mɔɔ ti se balola buru gbansan na.»» **5** Isa banni wo fɔla Ibulusa yɛ, Ibulusa ka a ta ka wa a ri san ma, ka dunuja mansaya bɛɛ yiraka a la waati kelen na. **6** Ibulusa ka a fɔ a yɛ ko: «Jamana woilu bɛɛ dini nde ma. N wa sɔn mɔɔ mɛn dɔ, n di a bɛɛ di wo ma. N di i lasii jamana woilu bɛɛ kun na sa i ri bonya ba sɔrɔn. **7** Ni i ka nde bato, i ri woilu bɛɛ sɔrɔn.» **8** Isa ka a jabi: «A sɛbɛni Alla la kitabu kɔndɔ ko: «I ye i Maari Alla le bato ka ale kelen pe gbiliya.»» **9** Ibulusa ka Isa ta ka wa a ri Jerusalemu wo rɔ. A wara Isa

lalɔ Allabatobonba kun na, ka a fɔ a ye ko: «Ni ile le ye
 Alla Dence ri, i ye igban de ka bɔ yan. **10** Ka a masɔrɔn
 a seɓeni Alla la kitabu kɔndɔ ko: «Alla ri a la melekailu
 jamari ko ii ye i lakandan, **11** ka i kɔrɔta ii bolo la, sa i sen
 kana se kaba ma.» **12** Kɔni Isa ka Ibulusa jabi: «A fɔra Alla
 la kitabu kɔndɔ fanan ko: «I kana i Maari Alla kɔrɔbɔ.» **13**
 Ibulusa banda Isa manɛɛnna, a kaɲara a ma tuma mɛn
 na, a bɔra a kɔfɛ ka lon gbɛrɛ makɔnɔ. **14** Isa bɔra ye ka
 wa Kalile mara rɔ Nii Seniman na sebaya rɔ. A la ko fɔra
 mara wo fan bɛɛ rɔ. **15** A tɛrɛ ye wala mɔɔilu karanna
 salibonilu la ye. Bɛɛ tɛrɛ ye a tɔɔɔɔɔɔ fɔla. **16** Isa wara se
 Nasarɛti, a makɔlɔra yɔrɔ mɛn dɔ. Nɔɲɔ lon seni, a wara
 salibon na, ikomin a darini a kɛla ɲa mɛn ma. A se mɛn
 kɛni karan diya ye, a wulira ka i lɔ kitabu karan kanma.
17 Nabi Esayi la kitabu lamininnin donda a bolo. A ka yɔrɔ
 do ɲinin kitabu lamininnin dɔ, yɔrɔ mɛn karan lɔɔ tɛrɛ ye
 a la. A seɓeni yɔrɔ wo rɔ ko: **18** «Maari Alla la Nii Seniman
 ye n kan, ka a masɔrɔn a ra nde ɲenematɔmɔn ko n ye wa
 kibaro ɲuma fɔ fantanilu ye. A ra n kelaya ko n ye a lasɛ
 kasodenilu ma ko ii ra kanhɔrɔya, ko n ye a fɔ ɲa fuyen
 ye ko ii ɲa ri laka. A ka n kelaya ko n ye mɔɔ tɔrɔnilu
 kanhɔrɔya, **19** ko n ye a fɔ mɔɔilu ye ko Maari la san ba ra
 se, a la kininkinin di yiraka ii la san mɛn na kɔnin.» **20** A
 banni wo karanna, a ka kitabu lamininnin datuun ka a
 don a lamara bolo ka i sii. Mɔɔilu bɛɛ ɲa lɔni tɛrɛ a rɔ. **21**
 A ka a fɔ ii ye ko: «N da ban kitabu yɔrɔ mɛn karanna, wo
 kuma ra dafa ai ɲana bi.» **22** Ii bɛɛ tɛrɛ ye a tɔɔɔɔɔɔ fɔla,
 baa ii kabannakoyani a la kuma ɲumailu rɔ. Wo rɔ, ii ka i
 ɲɔɔɔɔ ɲaɲininka ko: «Yusufu dence tɛ ɲin di wa?» **23** Isa

ka a fɔ ii ye ko: «Sika tɛ a rɔ, ai ri kuma kɔrɔlama jin fɔ n ye ko: «Dandalila, i ka kan ka i jɛrɛ lakɛndɛya fɔlɔ.» Ai ri a fɔ n ye fanan ko: «I ka ko mɛnilu kɛ Kapɛrinahumu, an ye woilu kalama. I ye woilu nɔɔn kɛ i jɛrɛ fanan wara rɔ yan.»» **24** A ka a fɔ ii ye ko: «Tupɔ le! Nabijuma si tɛ jatela a wara mɔɔilu bolo. **25** N di misali doilu yiraka ai la. Nabi Eli la tele rɔ, san sawa ni karo wɔɔrɔ dafara sanci ma se nala Isirayeli jamana duu kan. Wo le ka a kɛ, kɔnkɔ ba donda jamana kɔndɔ. Wo tuma, cɛsamuso ka siya Isirayeli jamana rɔ yan. **26** Kɔni Alla ma Nabi Eli lawa wo si demɛnna. Alla ka Nabi Eli lawa cɛsamuso do wara Sarepita so kɔndɔ, mɛn ye Sidɔn mara rɔ. **27** Ka la wo bɛɛ kan, Nabi Elise la tele rɔ, kunatɔ tun ka siya Isirayeli jamana rɔ yan. Kɔni wo si ma kɛndɛya Nabi Elise bolo fo Naaman kelen Sirijɛka.» **28** Nba, wo ka mɛnilu siini tɛrɛn ye salibon na, woilu ka kuma wo mɛn ka mɔnɛ kojuuya. **29** Ii bɛɛ wulira ka Isa gbɛn ka labɔ so kɔndɔ. Iko so wo lɔni tindi ba kan, ii ka Isa ta ka wa a ri tindi ba wo kun dɔ ko ka a lafili, kosa a ri be ka faa. **30** Kɔni a taminda ii tɛma ka wa. **31** Nba, Isa wara Kapɛrinahumu, so mɛn ye Kalile mara rɔ. Nɔɔn lon sera, a wara mɔɔilu karan salibon na. **32** Ii kabannakoyara a la mɔɔ karan na ma, ka a masɔrɔn a tɛrɛ ye mɔɔilu karanna kuma mɛn na se ba tɛrɛ ye wo rɔ. **33** Wo ka kɛ jinatɔ do tɛrɛ ye salibon kɔndɔ ye. Ka Isa to karanna, jinatɔ wo kulera fanka la ka a fɔ ko: **34** «Ɛɛ, Isa Nasaretika! I ye nfen kɛla andeilu tɛma yan? I nani an halaki kanma wa? I ye mɔɔ su mɛn di, n ka wo lɔn. Alla la Mɔɔ sɛniman de i ri.» **35** Isa jamanda jina ma ka a fɔ a ye ko: «I makun! Bɔ cɛɛ wo fɛ!» Jina ka cɛɛ wo

labe duu ma jama bee jana, ka ban ka bo a fe. Foyi si ma ke cee la. **36** Moolu kabannakoyara a ja jere jere ma wo ro. Ii ka a fo i joon ye ko: «Kuma su juman ye jin di? A ragbe! A ye jinailu jamarila se ni sebaya la. A wa a fo ii ye ko ii ye bo, ii ri bo.» **37** Wo ro, Isa tere ye men kela, wo kibarō fōra fan bee yoro wo laminin do. **38** Isa bōra salibon na ka wa Simōn wara. A sera ye ka a teren Simōn biran muso tōroni kosebe, a muso na kōnin. A fari kalayani kojuuya. Simōn wara moolu ka Isa madiya ko a ye muso demen. **39** Isa wara se a fe, ka i lo a kun na. A ka fari makaliya makuma, ko a ye bo muso ro. A bōra. Muso wulira i koro ye, ka doonnin di ii ma. **40** Fitiri waati se men kenī, moolu nara jankarō tilu ri Isa ma. Jankarō su siyaman tere ye ii kan. Isa ka a bolo la a kelen kelenna bee kanma ka ii lakendeya. **41** Jinailu bōra mōo siyaman fe fanan. Ii bo waati, ii kulera ka a fo Isa ma ko: «Alla Dence le ile ri.» Kōni Isa ka ii makuma ka ii makun! A ma son ii ye kuma, ka a masoron ii ka a lon ko ale le ye Mōo Nenematōmonin di. **42** Wo duusa gbe jona, Isa bōra so kōndo ka wa wula kōndo. Moolu ka a jinin haan ka a soron wula kōndo ye. A lo tere ye ii la ka a lase ii wara, baa ii te a fe a ye bo ye. **43** Kōni Isa ka a fo ii ye ko: «A fere te fo n ye wa Alla la Mansaya kibarō juma lase moolu ma so ba gberailu la. N kelayani wo le la.» **44** A tora Jude mara rataamala, wo ro, ka moolu kawandi salibonilu la.

5 Nba, lon do ro, Isa lōni tere Kenesareti Dala tōrofe. Jama nara a laminin fan bee ro ka ii tolo malō Alla la kuma la. **2** A ka kulun fila lani yen ji dafe. Kulun tiilu tun da bo ji kan ka kulunilu to ye. Ii tere ye ii la joolu makola ji dala. **3** Isa

wara don kulun wo kelen kɔndɔ, mɛn tɛrɛ yɛ Simɔn ta ri kɔnin. A ka a fɔ Simɔn yɛ ko a yɛ a kulun mabɔ gbelemala la dɔɔni. Isa ka i sii kulun kɔndɔ ka mɔɔilu karan, menilu lɔni gbelema. **4** A banni mɔɔilu karanna, a ka a fɔ Simɔn yɛ ko: «I yɛ kulun nawa ji kan bɛrɛ kɛ ka ai la jɔɔilu bila ji rɔ, sa ai ri jɛɛ mira.» **5** Simɔn ka a jabi: «Karanmɔɔ, an da su muume kɛ jɛɛ nininna ka kaɲa. An ma foyi sɔrɔn. Kɔni n di jɔɔilu kɛ ji rɔ ikɔ tuun i la kuma sababu la.» **6** Wo rɔ, Simɔn wara jɔɔilu kɛ ji rɔ. Nba, ii ka jɛɛ siyaman ba mira. Jɛɛ warara fɔɔ ka jɔɔilu farafara damira. **7** Ii ka ii baara jɔɔilu kili, menilu tɛrɛ yɛ ji kan kulun gbɛrɛ kɔndɔ, ko woilu yɛ na ii dɛmɛn. Ii nara ii la kulun dɔ. Kulun fila woilu bɛɛ fara jɛɛ la kojuuya, fɔɔ kulunilu jiitɔ tɛrɛ ji kɔrɔ. **8** Simɔn Piyɛri ka wo yɛn tuma mɛn, a ka i majii Isa sen kɔrɔ ka a madiya ko: «Maari, i kana i madon n na, baa kojuu kɛla lɛ yɛ ndɛ ri.» **9** A ka wo fɔ ka a masɔrɔn jɛɛ jate wo tun da Simɔn ni a la mɔɔilu bɛɛ kabannakoya fɔɔ ka silan. **10** A baara jɔɔn menilu tɛrɛ yɛ Sebede dɛncɛilu Yakuba ni Yuhana ri, woilu fanan kabannakoyara. Kɔni Isa ka a fɔ Simɔn yɛ ko: «I kana silan. I kusan jɛɛ nininna. Kɔni ka damira bi haan ka wa, i ri mɔɔilu jinin ka ii kɛ Alla ta ri.» **11** Ii bɔra ji kan tuma mɛn na, ii ka kulunilu ni jɛɛ mira fɛn bɛɛ to yɛ ka bila Isa kɔ. **12** Nba, lon do rɔ, Isa tɛrɛ yɛ Kalile mara rɔ. Ka a to so da la, a benda kunatɔ do ma. Kuna juu ba lɛ tɛrɛ yɛ a ma. A ka Isa yɛn ka a ɲakɔrɔ bɛn duu ma, ka a madiya ko: «Maari, ni i sɔnda, a se yɛ i yɛ ka n fari seninya fɔɔ ka n nakɛndɛya.» **13** Isa ka a bolo maa a la ka a fɔ a yɛ ko: «N sɔnni. I yɛ sɛniya.» Kuna ka a bila i kɔrɔ yɛ. **14** Isa ka a fɔ a yɛ ko: «I kana a fɔ mɔɔ si yɛ.

Wa i fari yiraka sarakalasela la. Alla ka saraka men fo Nabi Musa la sariya ro, i ye wo bo i la seniyali koson, ka ban ka i la sereya yiraka.» **15** Koni hali wo, Isa too tere ye fola ka jensen fan bee ro. Wo le ka a ke, jama tere ye nala ka ii tolo malo a la. Jankarotoilu tere ye nala kende ya jininna fanan. **16** Koni Isa kelen tere ye wala Alla matara diya wula ro ko siyaman. **17** Lon do ro, Isa tere ye mooilu karanna bon do la. Farisilu ni sariya karanmooilu siini tere ye. Woilu nani ka bo Kalile mara ni Jude mara so siyaman na, a ni Jerusalemu so kondoo. Wo tuma, Maari Alla la sebaya ye Isa kan ka mooilu lakende ya. **18** Ka Isa to mooilu karanna, maa doilu nara cee korongbonin do ri. A lani tere lafen kan. Ii tere ye don ko ro bon na, ko ka jankaroto la Isa jakoro. Ii ka fere bee ke ka a don ja jinin. **19** Koni jama warani tere kojuuya. Wo ro ii ma don ja soron. Wo le koson, ii yelera bon kan ka yoro do waranka. Ii ka korongbobo ni a la lafen ta ka a lajii woo wo la. Ii ka a lajii haan ka wa a la Isa jakoro jama tema. **20** Isa ka ii la lemeni ya yen tuma men na, a ka a fo cee korongbobo ye ko: «N dupoonce, i ra makoto i la kojuuilu la bi.» **21** Sariya karanmooilu ni Farisi menilu tere ye ye, woilu ka imiri ko: «Yon de jin di men ye Alla tanama kuma fola ten? Yon di se maa makotola a julumunna ten, fo Alla kelen pe?» **22** Isa ka ii la miriya lon. Wo ro, a ka a fo ii ye ko: «Nfenna miriya su wo ye ai jusu ro? **23** A ye di? Ka a fo cee wo ye ko a ra makoto a la julumun na, wala ka a fo a ye ko a ye i wuli ka i taama, juman ke duman wo fila ro? **24** N di a yiraka ii la, bi, ko a se ye n ye, Maa Dence konin, ka maa makoto kojuuilu la, dunuja jin do.» Wo ro, a ka a fo

kɔrɔngbɔbato yɛ ko: «I wuli. I la lafen ta. I ye wa i wara.»
 25 A wulira i kɔrɔ ye jama bɛɛ jana ka a la lafen ta ka wa
 a wara. A watɔla, a tɛɛ ye Alla tandola kɔsɛbɛ. 26 Mɔɔilu
 bɛɛ kabannakoyara ka Alla tando ka ban ka silan. Ii ka a
 fɔ ko: «Ɛɛ! An da ko bailu yen bi!» 27 Wo kɔ, Isa bɔni ye, a
 ka niisankɔmirala do siini yen niisankɔ mira diya. A tɔɔ
 ko Lebi. Isa ka a fɔ a yɛ ko: «I ye bila n kɔ.» 28 Lebi wulira
 ka a la baara to ye ka bila Isa kɔ. 29 Kɔfɛ, Lebi ka dɔɔnnin
 ba rabɛn Isa yɛ ka mɔɔilu kili a wara. Niisankɔmirala
 siyaman nara, a ni mɔɔ gbɛɛilu. Ii bɛɛ tɛɛ ye dɔɔnnin
 kɛla i jɔɔn fɛ. 30 Farisi doilu ni sariya karanmɔɔ doilu
 nara ka ii bɛɛ siini tɛɛn yɔrɔ kelen dɔ. Wo gboyara ii yɛ.
 Wo rɔ, ii ka Isa la karandenilu majininka ko: «Nfenna ai
 ra sɔn ka dɔɔnnin kɛ niisankɔmiralailu fɛ, a ni kojuu kɛla
 gbɛɛilu?» 31 Isa ka ii jabi: «Mɔɔ mɛnilu kɛndɛ, woilu
 mako tɛ dandalila la. Jankarɔtoilu mako ye dandalila la. 32
 N ma na mɔɔ telenninilu kili kanma. N nani kojukɛlailu
 le kili kanma, sa ii ri tubi.» 33 Doilu ka a fɔ Isa yɛ ko: «A
 ye di? Yaya la karandenilu ni Farisilu la karandenilu ye
 sun donna waati do la a ni ii ye Alla matara. Kɔni i la
 karandenilu ri dɔɔnnin kɛ ka minnin waati bɛɛ.» 34 Isa ka
 ii jabi kuma kɔrɔlama do rɔ ko: «A ye di? Ni kɔrɔ kura
 sera do wara, i ri se ka kɔrɔ kura tii ni a terilu jamari
 ko ii kana dɔɔnnin kɛ i jɔɔn fɛ wa? Wo ti se kɛla! 35
 Baa lon do natɔ, kɔrɔ kura tii ri bɔ a terilu rɔ. Wo lon,
 jɛnɛsuma ri gba ii la. Wo rɔ, ii ri sun don wo lon.» 36 Isa
 ka kuma kɔrɔlama do fanan fɔ ii yɛ ko: «Mɔɔ tɛ faanin
 kura kunkundun tɛɛ faanin kɔrɔ rabɛn kanma. Ni i ka wo
 kɛ, faanin kura ri tijan. Ka la wo kan fanan, i ri a tɛɛn

faanin kura kunkundun wo ti se benna faanin koro ma.

37 Wo ja kelen ma, mo te resenji kura ke foroko koro kondo. Ni i ka wo ke, minnin fen fadiman kura ri foroko koro wo te ka a tjan. Minnin fen bee ri bo. Foroko ni minnin fen bee ra tjan wo ro. **38** Wo le koson, minnin fen fadiman kura ka kan ka ke foroko kura le kondo. **39** Ni mo koni darira minnin fen fadiman koro minna, a kura lo te gba a la fewu! A ri a fo ko: «Koroman duman.»»

6 Njono lon do ro, Isa ni a la karandenilu taminto tere ye sene do tema. Ka ii to sene tema, Isa la karandenilu ka sene suman tonson do borondo ka a toto ka a don. **2** Wo kera Farisi doilu jana. Ii ka a fo karandenilu ye ko: «Ko men ma kan ka ke Njono lon ma, ai ye wo kela nfenna?» **3** Isa ka ii jabi: «Konko tere ye Mansa Dawuda ni a taama jwonilu la, a ka men ke, ai ma wo karan wa? **4** A donda Alla la bon kondo, saraka buru tere ye yoro men. Ka ben sariya ma, mo si ma kan ka buru wo don fo sarakalaselailu. Koni mansa Dawuda ka wo ta ka a don, ka do di a taama jwonilu ma.» **5** Wo ro, Isa ka a fo ii ye ko: «Mo Dence le ye Njono lon tii ri.» **6** Nba, Njono lon gbera, Isa donda salibon do la ka moilu karan. Cee do tere ye, men bolokinin janin a la. **7** Nba sariya karanmo doilu ni Farisi doilu fanan tere ye ye, menilu tere ye korosila kojuuya, baa ii tere ye fere jininna ka Isa jalaki. Ni a ka bolo janinto wo lakendeya Njono lon, ii ri a jalaki sababu saron. **8** Koni Isa ka ii miriya lon. A ka a fo bolo sabato ye ko: «Iwuli ka i lo an tema.» A ka i lo. **9** Isa ka jama mapininka ko: «A ye di? A dahani ka kojuma ke Njono lon, wa kojuu? Ka mo kisi, wa ka a faa?» **10** A ka a ja lo ii bee

rɔ, ka ban ka a fɔ cɛɛ wo yɛ ko: «I bolo rasɔmɔn!» A ka a
 bolo rasɔmɔn. I kɔrɔ ye, a kɛndɛyara. **11** Farisilu ni sariya
 karanmɔɔilu ka wo yen tuma mɛn, ii jusu bɔra kojuuya. Ii
 wara i jɔɔn yen ka a fɔ ko: «An ye nfen kɛ Isa la?» **12** Lon
 gbɛrɛ, Isa wara Alla matara diya koyinkeilu yɔrɔ rɔ. A ka
 su muumɛ kɛ Alla matarala. **13** Duusa gbɛni, a ka a la
 karandenilu bɛɛ kili ka mɔɔ tan ni fila jɛnematɔmɔn ii
 rɔ, ka kɛ a la talibidenbailu ri. **14** Wo mɔɔ tan ni fila tɔɔ
 le jɛn: Simɔn, Isa ka mɛn tɔɔ la ko Piyɛri, a ni a dɔɔcɛ
 Andere; Yakuba ni Yuhana; Filipe ni Baritɔlɔmi; **15** Matiyu
 ni Tomasi; Alife dɛncɛ Yakuba ni Simɔn, a ye fɔla mɛn ma
 ko Fabadɛn; **16** Yakuba dɛncɛ Judasi; a ni Judasi Sikariyɔti,
 mɛn ye a janfa mɔɔ ri. **17** Nba, Isa ni talibidenba woilu
 jiira koyinkɛ la ka wa se gbɛkula do rɔ. Ii bɛnda karanden
 siyaman di ye. Jama ba fanan tɛrɛ ye ka bɔ yɔrɔ siyaman.
 Doilu bɔni Jerusalemu, doilu bɔni Jude mara rɔ. Doilu
 fanan bɔni kɔɔji da la, so mɛnilu tɔɔ ko Tiri ni Sidɔn. Ii
 bɛɛ nani ka ii tolo malɔ Isa la, ka lakɛndɛya. **18** Jinailu
 tɛrɛ ye mɛnilu tɔrɔla, woilu lakɛndɛyara fanan. **19** Mɔɔ
 bɛɛ tɛrɛ ye a ja jɛninna ka i maa Isa la, ka a masɔrɔn
 sebaya tɛrɛ ye a la jankarɔtoilu bɛɛ lakɛndɛya. **20** Isa ka a
 ja lɔ a la karandenilu rɔ ka a fɔ ii yɛ ko: «Aile barakaden
 mɛnilu ye fantanya rɔ, baa Alla la Mansaya ye ai ta le ri.
21 Aile barakadenilu, kɔnkɔ ye aileilu mɛn na bi, baa ai ri
 fa. Aile barakadenilu ai mɛn ye kasila bi, baa ai ri yɛɛ.
22 Aile barakadenilu ni mɔɔilu ka ai lagboyajɛ, ka i ban
 ai rɔ, ka ai nanin, ka ai tɔɔ tɛjan Mɔɔ Dɛncɛ kosɔn. **23**
 Ai ye sɛwa wo rɔ kosɛbɛ fɔ ka jaalen, baa ai barayi ka
 bon harijeene rɔ. Mɛnilu ri kojuu su wo kɛ ai la, woilu

benbailu ka wo jɔɔn kɛ Alla la nabiilu fanan na. **24** Gbalo ye ai yɛ, mɛnilu ye nanfulutii ri sisen, baa ai ra ai la hɛrɛ sɔrɔn ten. **25** Gbalo ye ai yɛ, ai mɛnilu ye dɔɔnninna ka fa sisen. Ai ri kɔnkɔ. Gbalo ye ai yɛ, ai mɛnilu yɛlɛla sisen. Ai ri kasi ka kasi. **26** Gbalo ye ai yɛ, ni mɔɔilu ka ai tɔɔ numa fɔ tuma bɛɛ, baa woilu benbailu tɛrɛ ye wuya nabiilu bonyala wo ja kelen ma.» **27** Isa ka a fɔ ko: «Ai, mɛnilu tolo ye n kan na, ai ye ai juuilu kanin, ka koɔnuma kɛ ai lagboyajɛbailu yɛ. **28** Mɔɔ mɛnilu ye ai dankala, ai ye duwa woilu yɛ. Mɔɔ mɛnilu karagbɛlɛman ai ma, ai ye Alla matara woilu yɛ. **29** Ni mɔɔ ka i da fan kelen gbasi, i ye a tɔ kelen lɔ a ye fanan. Ni mɔɔ ka i la duruki kɔrɔbila bɔ i bolo, i kana a mabali i la duruki kɔrɔbila fanan tala. **30** Ni mɔɔ mɔɔ ka i tara, i ye wo sɔ. Ni mɔɔ ka fen do ta i bolo, i kana a fɔ a yɛ ko: «A di n ma.» **31** Ai ye a fɛ mɔɔilu yɛ ko mɛn kɛ ai yɛ, ai jɛrɛ ye wo jɔɔn kɛ mɔɔilu yɛ. **32** «Ni ai ka ai kaninba dɔrɔn kanin, julɔ su numan de wo ri? Hali kojuukɛlailu fanan ye mɔɔ kaninna mɛn fanan ka ai kanin. **33** Ni ai ye mɔɔ ladiyala mɛn ka ai ladiya fanan, julɔ su numan de wo ri? Hali kojuukɛlailu ye wo jɔɔn kɛla. **34** Ni ai ka julɔ don julɔ saralailu dɔrɔn na, julɔ su numan de wo ri? Hali kojuukɛlailu ye julɔ donna a sara ko le rɔ. **35** Ai kɔni ye ai juuilu kanin, ka koɔnuma kɛ ai yɛ. Ai ye julɔ don ii la, ka ban ka a sara ko to ye. Ni ai ka a kɛ ten, ai barayi ri wara; ai ri kɛ Alla Kɔrɔtaninba denilu jɛrɛ jɛrɛ ri. Ka a masɔrɔn ale ka ji mɔɔ bɛɛ ma, hali fisiriwali ni mɔɔ juuilu. **36** Ai ye kɛ hinaba ri, ikomin ai Fa Alla hinaba ri ja mɛn ma.» **37** Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai kana mɔɔilu jii kojuu kɛlailu ri. Wo rɔ, ai fanan tɛ jii

kojuu kela ri. Ai kana mɔɔ jalaki. Wo rɔ, ai fanan tɛ jalaki. Ai ye mɔɔilu makoto. Wo rɔ, Alla fanan di ai makoto. **38** Ai ye mɔɔilu sɔ, ai fanan di sɔ. Ai ri sɔ ikomin mɔɔ ye mɔɔ sɔla suman na ka a wara ja mɛn ma. A ri fɛ lafa, ka a juujuu, ka a madii, ka do fanan la a kan, fo ka bon. Ai ri sɔ ten. Ai wa mɔɔilu sɔ ja mɛn ma, Ai fanan di sɔ wo ja ma.» **39** Wo rɔ, Isa ka kuma kɔrɔlama doilu fɔ ii yɛ ko: «A ye di? Na fuyen di se ka ja fuyen na gbeleke mira wa? Ii fila bɛɛ tɛ be denka rɔ wa? **40** Karanden ti se taminna a karanmɔɔ la, kɔni ni a ka i raja karanna kosebɛ, a ri kɛ a karanmɔɔɔɔ di. **41** «Namanin mɛn ye i badenma ja ma, i ye wo mafɛnɛla nfenna, ka a tɛrɛn fɛrɛn mɛn ye i jɛrɛ ja ma, i tɛ wo kɔrɔsila? **42** I ri se ka a fɔ i badenma yɛ di ko: «N badenma, jamanin mɛn ye i ja ma, n di wo bɔ i ja ma», ka a tɛrɛn fɛrɛn ye i jɛrɛ ja ma? Jɛrɛmayuwa! I ye fɛrɛn wo bɔ i jɛrɛ ja ma fɔlɔ. Kosa i jɛrɛ ja ri laka. Wo rɔ, i ri se ka jamanin bɔ i badenma ja ma.» **43** Nba, Isa ka a fɔ ko: «Jiri juma ti se den juu kela. Jiri juu fanan ti se den juma kela. **44** Jiri su ri lɔn a den fɛ. Toroden ni rɛsɛnden mɔnɛn, wo si tɛ sɔrɔnna bin wɔninma la. **45** Kojuuma ye bɔla mɔɔ juma sɔnɔmɛ rɔ. Kojuu ye bɔla mɔɔ juu sɔnɔmɛ rɔ. Mɛn ye mɔɔ solɔmɛ rɔ, wo kuma ri bɔ a da rɔ.» **46** Isa ko: «Nfenna ai ye a fɔla nde ma «Maari, Maari» ka a tɛrɛn ai tɛ n na kumakan bonyala? **47** Mɔɔ mɔɔ nani nde ma, ka a tolo malɔ n kan na ka wo mira, n di se ka wo la mɔɔ mɛn ma, n di wo fɔ ai yɛ. **48** A ye ikomin bonlɔla, mɛn ka duu sen ka a la bon ju birin farakolo kan. Sanci ba nara, ji bɔra. Ji woyora kojuuya ka se bon wo ma. Kɔni a ma foyi si kɛ bon na, ka a masɔrɔn bon lɔni farakolo kan. **49** Mɔɔ

mɛn tɛ n na kuma mirala, n di wo fanan la bonlɔla do ma. Bonlɔla wo ka a la bon lɔ kɛn kan. A ma a juu sii farakolo kan. Sanci nara, ji bɔra. Ji woyo se mɛn kɛni bon ma, bon bera kojuuya ka tɛjan fewu!»

7 Isa banni wo fɔla jama yɛ, a donda Kapɛrinahumu so kɔndɔ. **2** Rɔmuka kɛlɛden kuntii do tɛrɛ ye so kɔndɔ, mɛn diyana jɔn tun ma kɛndɛ. Wo faato le tɛrɛ jankarɔ bolo. **3** Kɛlɛden kuntii wo ka Isa mankutu mɛn waati mɛn na, a ka Yahudiya mɔɔbailu kelaya ka Isa madiya, ko a ye na a la jɔn nakɛndɛya. **4** Mɔɔbailu se mɛn kɛni Isa ma, ii ka a madiya kɔsɛbɛ ka a fɔ a yɛ ko: «Kɛlɛden wo la hakan de. I ka kan ka a dɛmɛn, **5** baa an na jamana mɔɔilu duman a yɛ kɔsɛbɛ. A jɛrɛ ka an na salibon lɔ an yɛ.» **6** Wo rɔ, Isa wara ii kɔfɛ. Ii sudunyani kɛlɛden kuntii wara, kɛlɛden kuntii ka a teri doilu lawa Isa ma, ka a fɔ a yɛ ko: «Maari, i kana i jɛrɛ tɔrɔ. N na hakan tɛ i ye don n wara, ka a masɔrɔn i ka bon nde ri paaɔn! **7** Wo bolo ma, n ma sɔn n jɛrɛ ye wa i kunbɛn, ka a masɔrɔn wo ka bon nde ma. Kɔni ni i ka kuma kelen fɔ, n na jɔnce di kɛndɛya. **8** Ka a masɔrɔn n ye do la se kɔrɔ, kɛlɛden doilu fanan ye n na se kɔrɔ. N wa mɛn kelaya, wo ri wa. N wa mɛn kili, wo ri na. N wa a fɔ n na jɔn yɛ ko a ye kɛ ten, a ri a kɛ ten.» **9** Isa ka kela wo mɛn waati mɛn na, a kabannakoyara kɔsɛbɛ. A ka iyɛlɛman ka a ja lɔ jama rɔ, jama mɛn bilani a kɔfɛ, ka a fɔ ii yɛ ko: «N ye a fɔla ai yɛ ko hali Isirayɛlikailu rɔ n ma lemeniya wo jɔɔn yen ye.» **10** Nba, keladenilu bɔra Isa kɔfɛ, ka i kɔsɛ kɛlɛden kuntii wara. Ii wara a tɛrɛn ye jɔn wo ra kɛndɛya fewu! **11** Wo kɔ, Isa bɔra Kapɛrinahumu ka wa so do la, mɛn tɔɔ ko

Nahini. A la karandenilu ni jama ba bilani tere a ko. **12** A sudunyani so da la, a ka i jɔɔn ben su la, ii ye wala a madon diya kaburu so la. Dence kelen pe wo le tere cesamuso bolo. So kondɔ mɔɔilu siyaman ba le nara muso wo tɔrɔfe. **13** Maari ka muso wo kasito yen ka kininkinin a ma. A ka a fɔ muso ye ko: «I kana kasi.» **14** Ka ban ka i madon su ta fen na ka a bolo maa a la. Su talailu ka i lɔ. A ka a fɔ ko: «Kanberen, i wuli.» **15** Wo fɔni, su kununda. A wulira ka i sii ka kuma damira. Isa ka a di a na ma. **16** Mɔɔ bee silanda ka kabannakoya wo rɔ. Ii ka Alla tɔɔ bonya ka a fɔ ko: «Alla la nabi ba do ra na an tema.» A ni, «Alla ra na a la mɔɔilu demen kanma.» **17** Nba, Isa kibaro jensenda Jude mara ni a laminin bee rɔ. **18** Yaya la karandenilu ka Isa la kibaro lase Yaya ma. Wo rɔ, a ka karanden fila kili **19** ka ii kelaya ko ii ye wa Maari Isa majininka ko: «Mɔɔ Nenematɔmɔnin men nato, wo ye ile ri wa, wala an ye dogbere makɔnɔ?» **20** Karanden fila woilu wulira ka wa Isa majininka ko: «Maari, Yaya ra an lɔ i ma. A ko an ye na i majininka ko: «Mɔɔ Nenematɔmɔnin men nato, wo le ile ri wa, wala an ye dogbere makɔnɔ?»» **21** Wo tuma, Isa ye a kan ka mɔɔ siyaman nakendeya, jankarɔto a ni lanjiritɔilu, ka jinailu gben jinatɔilu fe, ka ja fuyen siyaman ja laka. **22** Wo rɔ, Isa ka karanden fila wo jabi: «Men da ke ai jana yan, men fanan da dantee ai jana, ai ye wa wo bee fɔ Yaya ye. Ai ye a fɔ a ye ko: Fuyenilu ja ra laka. Senkelenilu ra taama kopuma. Kunatɔilu ra kendeya. Tologbedenilu tolo ra laka. Suilu ra kunun ka wuli. Kibaro juma ra lase bolokolonilu ma. **23** Ni mɔɔ mɔɔ ma tee n do, wo ye barakaden de ri.» **24** Yaya la karandenilu bɔ

men keni ye, Isa kumara jama ye Yaya la ko rɔ. A ka a fɔ ko: «Ai wa men kera waa rɔ, ai wara nfen mafene ye? Ai wara bin de mafene wa, fɔɔ ye men lamaala? Wo kuma te! **25** Ai wara ka nfen mafene sa? Faanin dagbelen tii wa? Wo kuma te. Menilu ye faanin dagbelen donna, ka ii diyana koilu ke, woilu te sɔrɔnna waa rɔ, fo mansa wara. **26** Ai wara nfen mafene diya waa rɔ? Ai ma wa nabi do mafene wa? Nabipuma le tere jɔ! Kɔni ale ka bon nabi ri paaɔn! **27** A sebeni a la ko rɔ Alla la kuma rɔ ko: «A ragbe, n di n na keladen nawa i je ka i la sila raben i je». **28** A ragbe! Muso si ma den sɔrɔn fɔlɔ, men ka bon Yaya ri. Kɔni mɔɔ mɔɔ ye Alla la Mansaya rɔ, hali men ye a bee kɔrɔ, wo bee ka bon Yaya ri. **29** Mɔɔ menilu ka Isa la kawandili kan namen, hali niisankɔmiralailu, ii bee ka Alla gbiliya, ka a masɔrɔn ii tere ye sunna ji rɔ Yaya la sun ji rɔ kɔrɔ. **30** Kɔni Farisilu ni sariya karanmɔɔilu ka i ban Alla sawo rɔ. Ii ma sɔn Yaya ye ii sunna ji rɔ.» **31** Isa ka a fɔ ikɔ tuun ko: «N ye bi mɔɔilu la nfen ma? Ii ni nfen de munupani? **32** Ii bɔni denninilu la, menilu siini janateɛla lɔfe rɔ. Ii ye a fɔla ii duɔɔnilu ye ko: «A ragbe. An ka fule fɔ ai ye kɔni ai ma sɔn ka don ke. An ka saya donkili la ai ye, kɔni ai ma kasi.» **33** I ma a yen, Yaya nara, a ma dɔnnin ke, a ma resenji min. Wo rɔ, ai ka a jate jinato ri. **34** Mɔɔ Dence ra na sisen. A ye dɔnnin kela, a ye minnin kela. Wo rɔ, ai ye a fɔla a ma ko a ma foyi si lɔn fo nɔɔmaya a ni dɔlɔ min, ko niisankɔmiralailu ni kojuu kela gberɛilu duman a ye kojuuya. **35** Kɔni mɔɔ men ye Alla la walijiya gbiliyala, wo tii ye walijiya kelen wo yirakala ko a telenni.» **36** Lon do rɔ, Farisi cee do tere ye men ka Isa kili

dōnnin kanma. Wo rɔ, Isa wara a wara. Ii ka dōnnin ke i jɔn fe. **37** Ka ii to dōnninna, muso donda bon na. Muso jin tere ye kojuu kela le ri. Muso wo tun da a men ko Isa ra wa dōnnin diya Farisi cee wara. Wo rɔ, a wulira ka na daa alabasitari ri, men fani latikolon tulu la. **38** A donda bon na ten. A taminda Isa kofe ka i lo a sen korɔ ka kasi. Ka a to kasila, a naji bora ka buruburu Isa sen kan ka ii suma. Wo rɔ, a ka Isa sen josi a jere kungsi la ka ii sunbu, ka ban ka ii mamun latikolon tulu la. **39** Farisi cee men ka Isa kili dōnnin kanma ka wo bee lakorosi ka a fo a jere kondɔ ko: «Ni cee jin tun kera Alla la nabi jere jere ri, a tun di muso su jin lon, men da a bolo maa a la ten. A tun di a lon ko muso jin tere ye kojuukela le ri.» **40** Isa ka a fo Farisi cee ye ko: «Simɔn, n ye a fe ka kuma do fo i ye.» Simɔn ka a jabi: «Karanmɔɔ, i ye a fo.» **41** Isa ko: «Cee do la julɔ tun ye mɔɔ fila la. Kelen ta benni wodigbe keme loolu la. A to kelen ta benni wodigbe biloolu la. **42** Wo fila si ma se julɔ sarala. Wodi tii wo hinara ii la, ka dije ka ii fila la julɔ to ye. A ye di? Ii fila rɔ, cee ri diya yon ye ka tamin?» **43** Simɔn ka a jabi: «N hankili rɔ, men na julɔ tun ka bon, cee ri diya wo le ye ka tamin.» Isa ko: «Ale le wo ri jo!» **44** Isa ka a na lo muso rɔ, ka a fo Simɔn ye ko: «Simɔn, i ma muso jin yen wa? N nara i wara, i ma ji di n ma ka n sen mako. Koni a ka n sen suma a naji la, ka a josi a kungsi la. **45** I ma n sunbu foli rɔ. Koni kebi n donda yan, ale ma n sen sunbu boloka. **46** I ma n kun mamun tulu la, koni a ka latikolon mun n sen na. **47** Tuna ka fisa. Muso jin da kojuu siyaman ke koroman. Koni a la hake bee a labe ka a masoron a la kaninteya ra wara. A ragbe! Mɔɔ

men ma makotoli ba sɔrɔn ten, a la kaninteya tɛ kɛ ten.»

48 Wo rɔ, Isa ka a fɔ muso ye ko: «I ra makoto i la kojuu

bɛɛ la.» **49** Menilu siini tɛɛ ye, woilu ka a fɔ ii jɛɛ kɔndɔ

ko: «Ɛɛ! Yon ye jin di, men di mɔɔ makoto a la kojuu la?»

50 Kɔni Isa ka a fɔ muso ye ko: «I ra i kisi bi i la lemeniya

sababu la. Wa jususuma dɔ!»

8 Kɔfɛ, Isa tɛɛ ye iwala ka mɔɔilu kawandi so bailu ni

so mɛsɛnilu la. A tɛɛ ye Alla la Mansaya kibaro numa

lasela ii bɛɛ ma. A la talibidenba mɔɔ tan ni fila tɛɛ

ye a kɔfɛ. **2** Musoilu fanan bilani tɛɛ ye a kɔ, Isa tun

da menilu lakɛndɛya. Doilu fanan tɛɛ ye ii fɛ, Isa ka

jinailu gbɛn ka bɔ menilu fɛ. Do tɔɔ tɛɛ ye ko Mariyamu

Makidalaka. Isa tun ka jina wɔrɔnwula gbɛn ka bɔ ale

kɔfɛ. **3** Cɛɛ men tɔɔ ko Cusa, wo muso fanan tɛɛ ye, men

tɔɔ ko Johani. Cusa wo tɛɛ ye Mansa Herodi la nanfulu

kunnasiila ri. Muso men tɔɔ ko Susana fanan tɛɛ ye, a

ni muso dogbɛɛilu. Muso woilu bɛɛ tɛɛ ye Isa ni a la

karandenilu madɛmɛnna ii bolofenilu la ko rɔ. **4** Mɔɔilu

bɔra so siyaman na ka na Isa ma. A ka kuma kɔrɔlama do

fɔ jama ba wo ye. A ka a fɔ ko: **5** «Sɛnɛkɛla do bɔra ka wa

si foyi diya a la sɛnɛ rɔ. A seni ye, a ka si foyi. Si do bera

sila dafɛ. Taminbatɔilu ka si wo radɔn ii sen na ka a tipan.

Sankolo kɔnɔilu nara a tɔ ta ka a dɔɔn. **6** Si do fanan bera

farakoloma yɔrɔ kan. Si wo fɛrɛnda, kɔni a ma mɛn. A bɛɛ

yara, ka a masɔrɔn sumaya tun tɛ yɔrɔ wo rɔ. **7** Si do

fanan bera yɔrɔ do rɔ, bin wɔninmailu ye bɔla yɔrɔ mɛn.

Si wo fɛrɛnda, bin wɔnenmailu fanan fɛrɛnda. Kɔfɛ, bin

wɔnenmailu warara si fɛrɛnnilu ma ka ii mabali bonyala.

8 Si do fanan bera duu duman dɔ. Si wo fɛrɛnda kɔnuma

ka bonya ka den kosebe. Si jate men bera duu duman wo ro, wo jooon keme soronda.» Isa banni kuma korolama folo ka a kan nabo ko: «Tolo ye menilu kun ma, woilu ye ii tolo malo kuma korolama jin na kosebe.» **9** A la karandenilu ka a mapininka ko: «Kuma korolama wo kororo ye nfen di?» **10** Isa ka a fo ii ye ko: «Alla la Mansaya koilu suturani, aile ra famunyali do soron ii ro. Koni wo koilu ye folo moo toilu ye kuma korolamailu le ro. Wo ro, «ii na ye ii la, koni ii kana fen yen; ii tolo ye ii la, koni ii kana fen famun.» **11** «Nba, kuma korolama wo kororo le jin di. Si wo ye Alla la kuma munuwa le ri. **12** Si do bera sila dafa. Si men bera yoro wo ye moo doilu munuwa le ri. Moo woilu ra Alla la kuma men, koni Ibulusa ra na wo bo ii jusu ro. Kosa ii kana se lala Alla la kuma la ka kisi. **13** Si do men bera farakoloma yoro kan, wo fanan ye moo doilu munuwa le ri. Moo woilu ka Alla la kuma men ka a mira sewa ro. Koni kuma wo ma don ii jusu ro bere bere ke. Ii ri to lemeniya ro dooni. Gbeliya waati wa se ii ma, ii ri sila numa bila. **14** Si do men bera bin woninmailu yoro ro, wo fanan ye moo doilu munuwa le ri, moo menilu ka Alla la kuma men fewu! Koni dunuwarateke hamin da wara ii ma, a ni nanfulu ko nata a ni ii jere diyana koilu. Wo bolo ma, Alla la kuma ri mabali ii jusu ro, ka ke ikomin sene fen, men yara ka a den kobali to ye. **15** Nba, si do fanan bera duu duman do. A ferenda kojuma ka bonya ka den kosebe. Si men bera duu duman yoro, wo ye moo doilu munuwa le ri men da Alla la kuma lamen ka a mira. Ii jusu telenni ro, ii ye kankelentiilu ri. Wo mooilu ye i rajala ka Alla sawo ke kosebe waati be.» **16** Isa ka a fo ii ye iko tuun ko: «Moo si

tɛ fitinna lamɛlɛn, ka ban ka fen birin a kan na, wala ka a
 sii lafen kɔrɔ. Ii ri a lamɛlɛn ka a sii fitinnasiifɛn kan.
 Kosa mɔɔ mɛnilu yɛ donna bon na, woilu ri fitinna mɛlɛn
 yɛn. **17** Nba, mɔɔilu ra fen fen dokon, wo bɛɛ ri yɛn. Ii ra
 fen fen sutura, wo bɛɛ ri bɔ gbɛ rɔ. **18** Ii yɛ a kɛ kunyɛ ii la
 tolo malɔ rɔ! Baa ni fen do kɛra mɔɔ do bolo a ri do kura
 sɔrɔn, kɔni ni fen sa mɛn bolo wo ti fen fen sɔrɔnna.» **19**
 Isa na ni a dɔɔcɛilu nara Isa ma, kɔni ii ma se ka i madon
 a la jama bolo la. **20** Isa a lalɔnnira ko: «I na ni i dɔɔcɛilu
 lɔni da la, ko ii yɛ a fɛ ka i yɛn.» **21** Isa ka jabili kɛ ko:
 «Mɔɔ mɛnilu yɛ ii tolo malɔla Alla la kuma la ka a mira,
 woilu le n na ni n badenmailu ri.» **22** Lon do rɔ, Isa ka a fɔ
 a la karandenilu yɛ ko: «An yɛ wa dala kɔma.» Wo rɔ, ii
 bɛɛ donda kulun dɔ ka wa. **23** Ka ii to ji kan kulun dɔ, Isa
 sunɔɔra. Wo kɔrɔ, fɔɔɔ ba wulira ji kan ka kulun namaa
 fɔ ka ji don a kɔndɔ. Ji siyayara kulun kɔndɔ. Wo rɔ kulun
 jiiɔla tɛrɛ yɛ ji kɔrɔ. **24** Ii ka ibori ka Isa lakunun ka a
 fɔ a yɛ ko: «Maari, Maari an tununtɔ le ji rɔ.» A wulira
 ka fɔɔɔ ni ji makuma. Fɔɔɔ ni ji ka i lɔ ka masuma. **25** A
 ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai la lemɛniya ɲa le wo ri wa?» Ii bɛɛ
 silanda ka kabannakoya, ka a fɔ i ɲɔɔn yɛ ko: «Ɛɛ! Mɔɔ su
 ɲuman de ɲin di? A yɛ fɔɔɔ ni ji marala, hali woilu bɛɛ
 yɛ a kumakan mirala.» **26** Wo kɔ, Isa ni a la karandenilu
 ka dala tɛɛ ka se Jerasa mara rɔ. Dala wo tɛrɛ yɛ Jerasa
 mara ni Kalile mara tɛma. **27** Isa jii mɛn kɛni ka bɔ kulun
 kɔndɔ, cɛɛ jinatɔ do nara a labɛn. Kɛbi waati jan jinatɔ
 wo tun tɛ feriyabɔ donna muumɛ. A tun tɛ sɔnna ka to
 so kɔndɔ. A tɛrɛ yɛ sila kaburu wo le rɔ. **28** A ka Isa yɛn
 tuma mɛn na, a kulera bakɛ. A nara ibe duu ma Isa sen

kɔrɔ, ka a kan nabo ko: «Ile Isa, Alla Kɔrɔtaninba Dence! N bila! I nani an jakankata kanma wa?» **29** A ka wo kuma fɔ, ka a masɔrɔn Isa tun da jina jamari ko a ye bɔ a fɛ. Jina tun da wo mira sija siyaman kɔrɔman. A wa a mira, so kɔndɔ mɔɔilu ri a bolo sidi jɔlɔkɔ la, ka a sen don nɛɛ la, ka ii janto a rɔ. Kɔni a ri jɔlɔkɔ ni nɛɛ kadi ka wa. Jina ri a gbɛngbɛn fɔ wula jan. **30** Isa ka a majnininka ko: «I tɔɔ di?» A ka a jabi: «An tɔɔ le ko jama ba, baa an ye ikomin kelɛden jama ba.» Wo kɔrɔ le, jina siyaman tɛɛ ye a fɛ. **31** Jina woilu ka Isa madiya ko a kana ii lawa denka dun ba rɔ, jakankata yɔrɔ kɔnin. **(Abyssos g12)** **32** Wo tuma, kɔsɛ kuru ba tɛɛ ye dɔnnin kela tindi kan ye. Jinailu ko Isa ye diɲɛ ii ye don kɔsɛilu kɔndɔ. Isa sɔnda ii ye wa. **33** Jinailu bɔra jinatɔ fɛ ka wa don kɔsɛilu kɔndɔ. Wo rɔ, kɔsɛilu ka i bori kɔsɛɛ ka jii tindi la ka wa don ji rɔ. Ii bɛɛ tununda ji rɔ. **34** Nba, wo bɛɛ kɛra kɔsɛ gbɛngbɛnnailu jana. Ii ka ibori ka wa a jaɓɔ so kɔndɔ mɔɔilu yɛ, a ni bonda la mɔɔilu. **35** So kɔndɔ mɔɔilu bɔra ka wa ka wo mafɛnɛ. Ii seni yɔrɔ wo rɔ, ii ka jinatɔ kɔrɔ masumani siini yen Isa sen kɔrɔ. Jina si tun tɛ a fɛ. Duruki tɛɛ ye a kan na. So kɔndɔ mɔɔilu silanda kojuuya wo rɔ. **36** Jinailu gbɛnda mɛnilu jana, woilu ka dantɛɛli kɛ mɔɔ tɔilu yɛ. **37** Jerasakailu bɛɛ silanda a ja jɛɛ jɛɛ ma, ka a fɔ Isa yɛ ko a ye bɔ ii la jamana rɔ. Awa Isa ni a la karandenilu donda kulun dɔ ka i kɔsɛ. **38** Isa wa tuma, jinatɔ kɔrɔ nara a madiya ko a ye a fɛ ka to Isa kɔfɛ, kɔni Isa ma sɔn fɔ ka a kelaya ko: **39** «I ye wa i wara. Alla ra ko ba mɛn kɛ i yɛ, i ye wo kibaro lase i wara mɔɔilu ma.» Isa tun da mɛn kɛ a yɛ, a wara ka to wo kibaro lasela a so fan bɛɛ rɔ. **40** Isa

kōsetōla, jama ba ka a laben baa ii tere ye a makōnōla
 41 Wo tuma, cee do nara se a ma, ka i la a sen kōrō. Wo
 cee, men tōo ko Jayirusi, tere ye salibon kuntiia la. A ka
 Isa madiya ko a ye dije ka wa a wara, 42 baa a denmuso
 kelen pe faato le. Den wo ra san tan ni fila sōrōn. Wo rō,
 Isa ka Jayirusi wara sila ta. Kōni a watōla, jama warara a
 kōfe kojuuya, fo ka a ragbeden ii tema. 43 Muso jankarōto
 do tere ye jama wo tema. Jelibō jankarō tere ye a la kebi
 san tan ni fila. Dandalilailu tun da a bolofen bee dōn,
 kōni wo si ma se ka a lakendeya. 44 A ka i madon Isa la ka
 i maa a la duruki dakun na. A la jelibō ka i lō i kōrō ye. 45
 Isa ka jininkali ke kelendi ko: «Yon ka a bolo maa n na?»
 Bee ka a fō ko: «Nde te.» Piyeri ka a fō ko: «N Maari, i ma
 jama warani yen fo ka i ragbeden ii tema.» 46 Isa ka a jabi:
 «Jama ko te de! Mōo kelen da imaa n na. N ye a kalama ko
 sebaya ra bō n dō ka ko ke do ye sisen!» 47 Muso ka wo
 lakōrōsi ka a yen ko a ti se ka idoon Isa ma. A yereyerēni
 nara i la Isa sen kōrō. A ka imaa Isa la duruki kō la kun
 men na, a ni a kēndeyara kelendi ja men ma, a ka wo
 bee jafō Isa ye jama bee jana. 48 Isa ka a fō a ye ko: «N
 denmuso, i ra bō jankarō rō ka kisi i la lemeniya sababu
 rō. Wa jususuma dō.» 49 Ka Isa to wo fōla, keladen nara
 ka bō salibon kuntii Jayirusi wara. Wo nara a fō Jayirusi
 ye ko: «I denmuso ra ban. I kana karanmōo tōrō butun.»
 50 Isa ka kela wo men ka a fō Jayirusi ye ko: «I kana jiitē.
 I ye la n na dōrōn. I denmuso ri kēndeya.» 51 Isa se men
 kēni Jayirusi wara, a ma sōn mōo si ye don a kōfe bon
 kōndō, fo Piyeri, ni Yuhana, ni Yakuba, a ni den fa ni a na.
 52 Mōoilu tere ye kasila ka kule, ko den da faa. Isa ka a fō

ii ye ko: «Ai kana kasi. Den ma faa. A ye sunɔɔ rɔ.» **53** Ii ka Isa mayele, baa ii bee ka a lon fewu ko den da faa. **54** Isa ni a la mɔɔilu donda bon kɔndɔ. A wara den mira a bolo ma ka a kan nabɔ ko: «Dennin, i wuli!» **55** Dennin nii kɔsera a rɔ. A wulira ka i lɔ kelendi. Isa ka a fɔ ko ii ye dɔnnin di a ma. **56** Den fa ni a na kabannakoyara, kɔni Isa ka ii jamari ko ii ra men yen bon kɔndɔ ye, ii kana wo fɔ mɔɔ si ye.

9 Wo kɔ, Isa ka a la talibidenba tan ni fila kili. A ka se ni sebaya di ii ma, kosa ii ri jinailu gben ka bɔ mɔɔilu fe, ka jankarɔtoilu lakendeya. **2** A ka ii kelaya ko ii ye wa Alla la Mansaya ko lase mɔɔilu ma, ka jankarɔtoilu fanan lakendeya. **3** A ka a fɔ ii ye ko: «Ai kana demen fen si ta taama jin dɔ, gbeleke wo, bɔrɔ wo, dɔnninfen wo, wodi wo, ai kana wo si ta. Hali duruki kɔrɔbila fila, ai kana wo ta. **4** Ai wa jiya yɔrɔ men dɔ, ai kana bɔ ye. Ai ye to ye fɔ ai bɔ tuma wa se so wo kɔndɔ. **5** Ni mɔɔilu ka i ban ai jiyala, ai ye bɔ ii wara, ka ye gbangban bɔ ai sen ma. Wo ri ke sereya ri ye mɔɔilu ma, ko ii ka juu.» **6** Nba, ii bɔra ye ka itaama ka se so siyaman dɔ. Ii ka kibaro juma lase ka jankarɔtoilu lakendeya fan bee rɔ. **7** Nba, ko ko kenɩ tere ye Isa bolo, Mansa Herodi tere ye wo kibaro kalama. Wo kibaro ka a kɔndafili kosebe, baa doilu tere ye Isa jatela Yaya le ri. Ii ka a fɔ ko Yaya ra wuli ka bɔ saya rɔ. **8** Doilu tere ye Isa jatela Nabi Eli le ri. Ii ka a fɔ ko Eli ra na ikɔ tuunni. Doilu tere ye Isa jatela nabi gberɩ ri, bi ma men ban. Ii ka a fɔ ko wo ra bɔ saya rɔ ka na ikɔ tuunni. **9** Herodi ka a fɔ ko: «N ka mɔɔ lɔ Yaya kun teɛla a la. A ye di wo rɔ? N ye kibaro men sɔrɔnna jin, wo tii ye yon de ri wa?» Wo rɔ, a lɔɔ tere ye Herodi la ka a ja la Isa kan.

10 Isa la talibidenbailu bɔra taama rɔ ka na dantɛɛli kɛ
 Isa yɛ. Ii tun da ko ko kɛ, ii ka wo bɛɛ fɔ a yɛ. Wo banni,
 Isa ka ii ta, ko ka wa ɲɔɲɔ diya Betisayida so fan dɔ. **11**
 Kɔni mɔɔ siyaman kolɔnda ii wa ko rɔ, ka ibori ii kɔ. Isa
 ka ii bɛɛ ramira kojuma. A ka Alla la Mansaya ko lase ii
 ma, ka ban ka jankarɔtoilu lakendɛya. **12** Ii bɛɛ mɛnda
 ye fɔ ka fitiri sudunya. Keladenba tan ni fila wo nara,
 wo rɔ, ka a fɔ Isa yɛ ko: «An Maari, i ye sila di jama ma.
 Sa ii ri wa si diya a ni dɔɔnnin ɲinin yan laminin soilu
 la, a ni todailu la. I ma a lɔn, an ye waa le rɔ yan? Foyi
 tɛ yan.» **13** Isa ka ii jabi: «Ai jɛɛ ye dɔɔnnin di ii ma.»
 Keladenbailu ka a fɔ ko: «Buru kala loolu ni jɛɛ fila-pe ye
 an bolo yan. Nba, i ye a fɛ an ye wa dɔɔnnin san jama ɲin
 bɛɛ yɛ wa?» **14** Jama wo ka siya ba le. Cɛɛ mɛnilu ye a
 rɔ, woilu jate ri mɔɔ waa loolu bɔ. Nba, Isa ka a fɔ a la
 karandenilu ye ko: «Ai ye jama lasii mɔɔ biloolu biloolu
 dekuruilu rɔ.» **15** Karandenilu ka jama ladɛn ka ii lasii
 ten. **16** Wo banni, Isa ka buru kala loolu ni jɛɛ fila ta, ka
 a ɲa lɔ san ma ka baraka bila Alla yɛ. A ka buru ni jɛɛ
 rakadikadi ka a di karandenilu ma, ko ka a rafara jama
 tɛma. **17** Mɔɔ bɛɛ ka dɔɔnnin kɛ fɔ ka ii fa. Ii bɛɛ ban mɛn
 kɛni dɔɔnninna, karandenilu ka buru ni jɛɛ kunkundun
 tɔilu ladɛn. Wo kunkundunilu ka see tan ni fila lafa. **18**
 Lon do rɔ, Isa kelen tɛɛ ye Alla matarala yɔrɔ do rɔ. A la
 karandenilu tɛɛ ma jan ale bakɛ. Isa ka ii mapininka ko:
 «Mɔɔilu ye n jatela yon di?» **19** Ii ka a jabi: «Doilu ka a fɔ
 ko i ye Yaya le ri. Doilu ka a fɔ ko i ye Nabi Eli le ri. Doilu
 fanan ka a fɔ ko nabi do ra bɔ saya rɔ ka na, bi ma mɛn
 ban.» **20** A ka ii mapininka ko: «Ai don? Ai ye n jatela yon

di?» Piyeri ka a jabi: «Alla la Nenematōmōnin de ile ri.»

21 Isa ka a fō ka a magbeleya ii yē ko ii kana wo kuma fō mōo si yē. **22** A ka a fō ko: «A fere tē, fō Mōo Dence ye jakankata. Mōobailu ni sarakalasela kuntiilu ni sariya karanmōoilu, ii bēe ri i ban a rō, ka a mira ka a faa. Kōni a faa tele sawana, a ri lawuli ka bō saya rō.» **23** A banni wo fōla a la karandenilu yē, a ka a fō mōoilu bēe yē ko: «Ni mōo ye a fē ka na n ma, wo ye ban a jere rō. Lon lon a ye a la gbōngbōn jiri ta ka bila n kōfē. **24** Nba, ni mōo mōo ka a si kōnōgben a la dunūparatēe rō, wo tii ti jēnemayala, kōni ni mōo mōo bōnōra a si rō a la dunūparatēe rō nde la ko rō a ri jēnemaya. **25** A ye di? Ni mōo do ka dunūja fen bēe sōrōn yan, ka wa bōnō a nii dō sini, wo tōnō ye nfen di? **26** Mēn di maloya ka i ban i lōla n na ko rō, a ni n na kuma rō, Mōo Dence wa na lon mēn, a ri maloya wo tii la ko la fanan. Wo lon, a natō a la nōrō rō, a ni a Fa Alla ta, a ni mēleka sēnimanilu ta. **27** Sika tē a rō: doilu ye ai tēma yan, mēnilu tē sa fewu ni ii ma Alla la Mansaya yen fōlō.» **28** Wo fō tele seyin jōōn, Isa ka Piyeri ni Yuhana ni Yakuba ta ka wa Alla matara diya koyinke do kan. **29** Ka Isa to Alla matarala, a jākōrō yelemānda. A la faanin gbera fō ka mēlenmēlen ikomin sanmēlenmēlen. **30** Ikōrōkōrō cēe fila kumara a yē mēn ye Nabi Musa a ni Nabi Eli. Bi tere ma cēe fila wo sa. **31** Ii lōni tere nōrō ba rō ka Isa baro. Ii barora Isa faa ko kan, a natō mēn dafala Jerusalemu. **32** Wo ka a tere n Piyeri ni a dafōjōōnilu ra sunōō. Ii kununda ka Isa nōrōni yen, a ni cēe fila wo. **33** Ka sōrōn Nabi Musa ni Nabi Eli wato le tere, Piyeri ka a fō Isa yē ko: «Karanmōo, yan bēnni an ma. An ye to yan. An

di gba sawa lɔ, i ta kelen, Nabi Musa ta kelen, a ni Nabi Eli ta kelen.» Piyeri tere ye kumala tuun, kɔni a ma wo kɔrɔ lɔn. **34** Ka Piyeri to kumala, banda do jiira ka birin ii kun na, ka ii latunun, wo rɔ ii silanda a ja ma. **35** Wo tuma, kumakan do bɔra banda rɔ ko: «N Dence le jin di, n da men Nenematɔmɔn. Bɛɛ ye a tolo malɔ a la.» **36** Kuma banni, karandenilu ma mɔɔ si teren ye fo Isa kelen pe. Ii bɛɛ ka i makun wo ko ma. Ii ka men yen, ii ma wo fɔ mɔɔ si yɛ. **37** Wo duusa gbɛ, Isa ni talibidenba sawa wo jiira koyinke kɔrɔ tuma men na, mɔɔ siyaman ka Isa laben. **38** Nba, cɛɛ do tora jama wo tema ka a kan nabo ko: «Karanmɔɔ, n ye i madiyala, i ye n dence demen. A kelen pe le n bolo. **39** Jina ye a tɔrɔla. A wa a mira, den di kule i kɔrɔ ye. Jina ri a lajerɛjerɛ, fo ka a da kanfa ji labɔ. A ti sɔn fewu ka den bila fo a wa ban a sɛɛla kojuuya. **40** N nara ka i la karandenilu madiya ko ii ye jina gben. Ii ma se a la.» **41** Isa ka jabili kɛ ko: «Ai bi mɔɔilu ka juu. Ai tɛ la Alla la muume! N ye to ai tema haan waati juman ka ai la lemeniyabaliya muɲun?» A ka a fɔ cɛɛ wo yɛ ko: «Na i dence ri yan.» **42** Den ka i madon Isa la waati men na, jina ka den wo labe duu ma, ka a yerɛyerɛ kojuuya. Isa ka jina makuma ko a ye bɔ den fɛ. Jina bɔra, den kendeɣara. Isa ka den nase a fa ma. **43** Mɔɔilu bɛɛ kabannakoyara wo rɔ, ko Alla makabani ba le. Isa tere ye ko menilu kela, woilu ka ii bɛɛ kabannakoya. Ka ii to wo la, a ka a fɔ a la karandenilu ye ko: **44** «Ai ye ai tolo malɔ kojuma kuma jin na. Janfa nato donna Mɔɔ Dence ma, sa a ri don mɔɔ juuilo bolo.» **45** Karandenilu ma kuma wo jayen. A kɔrɔ dɔɔni tere ii ma. Hali ii ma a famun, ii ma sɔn ka Isa

jɪnɪnka a kɔrɔ ma ka a masɔrɔn ii silanni kojuuya. **46** Wo tuma, sɔsɔli do wulira karandenilu tɛma, ko yon ketɔ jɛmɔɔ ri ii dɛkuru rɔ? **47** Isa ka ii miriya lɔn. Wo rɔ, a ka dennin do ta ka a lalɔ a tɔrɔfɛ. **48** A ka a fɔ karandenilu yɛ ko: «Mɔɔ mɛn wa dennin jɪn jɔɔn damira kojuma nde kosɔn, wo ra n jɛrɛ ramira. Mɔɔ mɛn wa nde ramira kojuma, wo ra n kelayaba ramira kojuma fanan, baa mɛn di sɔn ka a jɛrɛ kɛ dɔɔman mɔɔ ri ai tɛma, wo le ka bon a tɔ bɛɛ ri.» **49** Isa la talibidenba mɛn tɔɔ ko Yuhana, wo ka a fɔ ko: «Maari, an ka cɛɛ do yen, a tɛrɛ ye jɪnailu gbɛnna ka bɔ mɔɔilu fɛ i tɔɔ rɔ. An ka a fɔ a yɛ ko a ye wo boloka, baa a tɛ an na dɛkuru mɔɔ ri.» **50** Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai kana a mabali wo la. Mɔɔ mɛn tɛ i kanma, wo ye i fɛ.» **51** Nba, ka a tɛrɛn a waati tun da sudunya ka i kɔsɛ a Fa Alla wara, Isa ka a jusu lateɛ ko a fɛrɛ tɛ fɔ a ye wa Jerusalemu. **52** A ka keladen doilu lawa a kɔrɔ. Woilu wara don Samari so do la, ka jiya diya jɪnin a yɛ. **53** Kɔni ye mɔɔilu ma sɔn ka Isa jiya, ka a masɔrɔn a watɔ Jerusalemu. **54** Wo rɔ a karandenilu, Yakuba ni Yuhana, ka Isa mapɪnininka ko: «An tɛ ta lajii ka bɔ san dɔ ka ii janin wa?» **55** Isa ka iyɛlɛman ka ii makuma, ko ii jo tɛ. **56** Ii taminda ye, ka wa so gbɛrɛ jɪnin. **57** Ii watɔla, mɔɔ do ka a fɔ Isa yɛ ko: «I wa kɛ wala fan fan, n di to i kɔ.» **58** Isa ka a jabi: «Tɔɔn ye sɔyaninilu bolo. Naa ye sankolo kɔnɔilu bolo. Kɔni si diya si tɛ Mɔɔ Dence bolo, a ri se ka i jɔɔɔn yɔrɔ mɛn.» **59** Isa ka a fɔ cɛɛ gbɛrɛ ye ko: «I ye bila n kɔ.» Wo ka a jabi: «Maari, i ye dijɛ n ye wa n fa su don fɔlɔ.» **60** Isa ka a fɔ a yɛ ko: «Mɛnilu faani, mɛnilu ma jɛnema bɛrɛ lɔn, i ye a to woilu yɛ ii jɔɔn su don. Ile kɔni ye wa

Alla la Mansaya ko lase mɔɔilu ma.» **61** Dogbere ka a fo Isa ye ko: «Maari, n ye a fe ka bila i ko. Kɔni, n ye wa n sara n wara mɔɔilu la folo ko an ben sooma.» **62** Isa ka a jabi: «Mɔɔ men wa nisi daba mira ka sene ke damira, ka ban ka to a kofe mafenela, wo ti se Alla la Mansaya baara noola.»

10 Wo ko ro, Isa ka mɔɔ biworonwula ni mɔɔ fila gberɛ kili ka ii kelaya. A ka ii mɔɔ fila fila lawa a korɔ. A jere wato yoro menilu ro, a ka ii lawa a korɔ, yoro wilu bee ro. **2** A ka a fo ii ye ko: «Suman ka waati ra se. Suman ka siya. Kɔni wo baaralailu ma siya. Ai ye Suman Fe Tii madiya, kosa a ri do kafo baaralailu ma suman fe ro. **3** «Ai ye wa sisen. N ye ai kelayala ka ke ikomin saa dennin, men bilani wara juuilu tema. **4** Ai kana wodi bila ai kun. Ai kana boro ta. Ai kana sanbara gberɛ ta. Ai kana son foli ye ai la baara lanɔ sila la. **5** «Ai wa jiya yoro men do, ai ye ye mɔɔilu fo folo ko: «Jususuma ye don bon jin na.» **6** Ni wo ka do teren ye, men ye jususuma jininna, ai la duwawu ri mira a ye. Ni wo te, ai la duwawu ri i kose ai ma. **7** Menilu wa son ka ai jiya, ai ye to wilu bolo. Ii wa donninfen fen di ai ma, ai ye wo don. Ii wa minnin fen fen di ai ma, ai ye wo min. Baaraden ni a sara ka kan. Ai kana ai jiya diya yeleman. **8** «Ai wa don so fen fen kondɔ, ni ye mɔɔilu ka ai ramira ka na donninfen do sii ai korɔ, ai ye a don. **9** Jankaroto menilu ye so kondɔ ye, ai ye wilu lakendeya. Ai ye a fo mɔɔilu ye ko: «Alla la Mansaya ra i madon ai la!» **10** «Kɔni ai wa don so fen fen kondɔ, ka a teren ye mɔɔilu ma son ai jiyala, ai ye bo. Ai ye wa i lo sila tema, ka ai kan nabo ii ma ko: **11** «Hali ai la so gbangban, men tere ye an sen ma, an da wo bo an sen ma. Wo ri ke toomasere ri ai

kan yan, kɔni ai ye a lɔn ko Alla la Mansaya ra i madon ai la.» **12** N di a fɔ ai ye ko kiti lon wa se, jahadi juuman di la so wo kan ka tamin Sɔdɔmu kan.» **13** «Korasɛnkailu, gbalo ye ai ye. Bɛtisayidakailu, gbalo ye ai fanan ye. Ka a masɔrɔn kabannako bailu kɛra ai tɛma. Ni woilu jɔɔn tun kɛra Tiri so kɔndɔ, wala Sidɔn so kɔndɔ, sa wo mɔɔilu ra tubi kɛbi waati jan. Ii tun di i sii buurigbɛ rɔ ka kasanbɔrɔ bila ii kan na, ka kɛ nimisa tɔɔmasere ri, ka tubi. **14** Wo le kosɔn, kiti lon wa se, Tirikailu ni Sidɔnkailu la jahadi ri nɔɔya ka tamin ai ta kan. **15** Kapɛrinahumukailu ai don? Ai ri bonya haan ka se sankolo rɔ wa? Wo kuma tɛ! Ai ri jii fɔ ka se jahanama kɔndɔ!» (Hadɛs 986) **16** Isa ka a fɔ a la karandenilu ye ko: «Mɔɔ mɛn wa ai kumakan namɛn, wo ra n kan namɛn fanan. Mɔɔ mɛn ma sɔn ai rɔ, wo ra i ban n dɔ fanan. Mɛn ka i ban n dɔ, wo ra i ban n kelayaba rɔ fanan.» **17** Mɔɔ biwɔrɔnwula ni fila banni kelalasela, ii kɔsɛ mɛn kɛni, ii sewani ba nara dantɛɛli kɛ Isa ye ko: «Maari, hali jinailu silanni an ye ka an kan mira, i tɔɔ rɔ.» **18** Isa ka jabili kɛ ko: «N da Setana betɔ yɛn ka bɔ sankolo rɔ ikomin sanmɛlɛnmɛlɛn ye jiila ja mɛn ma. **19** A ragbɛ, n da sebaya di ai ma, sa ai ri sailu ni kɔsɔilu radɔn, ka se ai juu Setana ni a fanka bɛɛ la. Foyi ti se ai la. **20** Hali wo, ai kana sewa wo rɔ, ko jinailu ye ii majiila ai kɔrɔ. Ai ye sewa mɛn dɔ, wo le jin di: ai tɔɔ ra sɛbɛ harijeene rɔ.» **21** Wo tuma, sewa ba le tɛrɛ Isa la, sewa mɛn bɔni Alla la Nii Sɛniman dɔ. Wo rɔ, a ka Alla tando ko: «N Fa Alla, sankolo ni duukolo tii, n ye i tandola, ka a masɔrɔn a diyara i ye ka lɔnniya di denninilu ma, i ma mɛn di hankilimailu ni lɔnninna bailu ma. Ɔɔn, N Fa, i sawo le.» **22** Isa ka a fɔ

mɔɔilu ye ko: «N Fa ra fen bee karifa n na. Mɔɔ si ma
 Dence lon fo n Fa Alla. Mɔɔ si fanan ma n Fa Alla lon fo
 Dence kelen, men bɔra Alla rɔ. N wa n Fa yiraka menilu
 la, woilu fanan di se a lonna.» **23** Wo kɔ, Isa ka iyelɛman
 ka a fɔ a la karandenilu ye ko: «Here ye ja ye ai ja men
 ka yen! **24** Baa ai ja ye men yenna, a lɔɔ tere ye nabi
 siyaman ni mansa siyaman na ka wo yen, kɔni ii ma fere
 sɔrɔn ka ii ja la a kan. Ai tolo ye men namenna, a lɔɔ tere
 nabi siyaman ni mansa siyaman na ka wo men. Kɔni ii
 ma fere sɔrɔn ka ii tolo malɔ a la.» **25** Lon do rɔ sariya
 karanmɔɔ do ka i lɔ ka nininkali do ke Isa kun a kɔrɔbɔ
 kanma. A ka a fɔ ko: «Karanmɔɔ, n ye nfen ke, sa n di
 jɛnemaya sɔrɔn?» (**aiōnios g166**) **26** Isa ka a jabi: «Nfen de
 seɓeni Alla la sariya rɔ? I ra nfen de famun wo rɔ?» **27** A
 ka Isa jabi: «A seɓeni sariya rɔ ko: «I ye i Maari Alla kanin i
 jusukun bee la, i sɔlɔmɛ bee la, i fanka bee la, a ni i miriya
 bee la.» Ka la wo kan, a ka a fɔ ko: «I ye i mɔɔɲɔɔ kanin
 ikomin i ye i jere kaninna ja men ma.»» **28** Isa ka a jabi: «I
 ra men fɔ, i jo wo rɔ. Ni i ka sila wo taama, i ri jɛnemaya
 sɔrɔn.» **29** Kɔni a lɔɔ tere ye karanmɔɔ wo la ka jɔ di a jere
 kɛwaliilu ma. Wo rɔ, a ka Isa majininka ko: «N ye yon jate
 n siijɔɔ di?» **30** Isa ka a jabi sanda do rɔ ko: «Cee do bɔra
 Jerusalemu ka wa Jeriko. Ka a to sila kan, benkanlailu
 bera a kan ka a bolofen bee bɔ a bolo, hali a feriyabɔ bee.
 Ii ka a gbasi kojuuya. Dooni ii ma a faa. Ii bɔra ye ka a lani
 to sila tema. **31** A ma men wo kɔ, sarakalasela do nara sila
 wo kan. A ka madunbatɔ lani yen sila tema. A ka a ragbe,
 ka tamin a la ka wa. **32** Lebi bɔnsɔn do nara sila wo kan. A
 nara madunbatɔ lani teren sila tema. A ka a ragbe, ka

tamin a la ka wa. **33** Wo kɔfɛ, Samarika do fanan nara sila wo kan. A nara madunbatɔ lanɩ tɛrɛn sila tɛma. A ka a ragbɛ, a kininkinin donda a rɔ. **34** A ka i madon a la ka a la dailu basi ka woilu sidi. A ka madunbatɔ lawuli ka a lala a la fali kan, ka wa a ri london jiya bon do la. Ii se mɛn kɛni jiya bon na, a ka a janto a rɔ. **35** Duusa gbɛni, a ka wodi bɔ ka a di bon tii ma ka a fɔ a yɛ ko: «I janto madunbatɔ wo rɔ kɔsɛbɛ. A mako wa kɛ fen fen na, i ye wo di a ma. Ni wodi jɛn ma a bɛɛ bɔ, n wa n kɔsɛ, n di i la wodi bɛɛ lasɛ i ma.» **36** «A ye di? Mɔɔ sawa woilu rɔ, yon kɛra madunbatɔ siijɔɔ di?» **37** Sariya karanmɔɔ ka Isa jabi: «Mɛn hinara a la ka a dɛmɛn.» Isa ko: «Jɔ! I ye wa wo jɔɔn kɛ.» **38** Nba, Isa ni a la karandenilu tɛrɛ ye taamala Jerusalemu sila kan. Ii se mɛn kɛni so do la, muso do ka ii jiya a wara. Muso wo tɔɔ ko Marita. **39** Marita dɔɔmuso fanan tɛrɛ ye, mɛn tɔɔ ko Mariyamu. Mariyamu wara i sii Maari Isa sen kɔrɔ ka a tolo malɔ a la. **40** Wo ka a tɛrɛn, Marita jagbani gba donna kojuuya. Wo rɔ, a ka i madon Maari Isa la ka a fɔ a yɛ ko: «Maari, n mamuso ra n kelen to baarala ten. Wo tɛ gbala i la wa? I ye a fɔ a yɛ ko a ye wuli ka n dɛmɛn.» **41** Maari ka a jabi: «Marita, Marita. I haminni ko siyaman na fɔ ka i jɛrɛ jagba. **42** Kɔni fen kelen pe le munafan ka bon fen tɔ bɛɛ ri. Mariyamu ra munafan fen wo jɛnematomɔn. Foyi tɛ wo bɔ a bolo.»

11 Lon do rɔ, Isa tɛrɛ ye Alla matarala yɔrɔ do rɔ. A banni, a la karanden do ka a fɔ a yɛ ko: «Maari, i ye an karan Alla matara la, ikomin Yaya ka a la karandenilu karan ja mɛn ma.» **2** Isa ka a jabi: «Ai wa kɛ Alla matarala, ai ye a fɔ ko: An Fa Alla, i tɔɔ seniman ye bonya. I ye i la

mansaya labo gbe ro. **3** I ye an na doonnin di an ma lon lon. **4** I ye an makoto an na kojuuilu la, baa menilu ra kojuu ke an na, an da wilu makoto. I kana an to an na miriya juuilu sila kan.» **5** A ka a fo a la karandenilu ye ko: «Ni ai do wara i dupoo wara duu tala ma, ka a la da makonkon ka i kan nabo ko: «N dupoo, i wuli. I ye buru kala sawa di n ma. **6** N dupoo cee botola le taama ro ka na jiya n wara sisen sisen. Damunin fen si te n bolo ka sii a koru.» **7** I dupoo di to bon kondoo ka jabili ke ko: «Ee, cee, i kana na n toro sa. N da n na da tuun ka a soo. N ni n na denilu bee ra ban an lala. N ti son ka foyi di i ma sisen.» **8** Hali a ma son ka buru di i ma ai la dupoonya koson, i wa to a la da makonkon na fo ka a jagba, a ri wuli ka i mako bee ja jo! Baa, i ma son ka a matara boloka. **9** «Wo ro, n di a folo ai ye ai wa matara foyi la, ai ri wo saron; ai wa jinin, a ri a saron; ai ye da makonkon, a ri laka ai ye. **10** Ka a masaron moo si wa matara a ri a saron; moo wa fen jinin, a ri a saron; moo wa da makonkon, a ri laka a ye. **11** «Yon ye ai tema yan, ni i dence ka i matara jee la, i ri sa don a bolo wa? **12** Wala, ni i dence ka i matara sisekili la, i ri koson don a bolo wa? **13** Nba, ni ai, adamadenilu men ka juu, ai kusan fen puma dila ai denilu ma, wo gbenin de an Fa Alla men ye sankolo ro wo ri se Nii Seniman dila a tarabailu bee ma.» **14** Lon do ro, Isa ka jina gben ka a bo bobo cee do fe. Jina bo men kenii a fe, cee ka kuma damira. Wo ka jama kabannakoya kosebe. **15** Konii doilu ka a fo ko Isa tere ye jinailu gbenna Ibulusa baraka le ro, men ye jinailu la kuntii ba ri. **16** Doilu ka Isa korobo, ko a ye toomasere do ke ii jana, men di a yiraka ii la ko a la

sebaya bɔni Alla rɔ. **17** Kɔni Isa ka ii bɛɛ miriya lɔn. Wo rɔ, a ka a fɔ ii yɛ ko: «Mansaya kelen wa rafara fila ri ka i jɔɔn keɛ, mansaya wo tiɲantɔ le. Bon kelen wa rafara fila ri ka i jɔɔn keɛ, bon wo ri be. **18** A ye di wo rɔ? Ni Setana la baardenilu rafarara fila ri ka i jɔɔn keɛ, a la mansaya tɛ tiɲan wa? Ai ka a fɔ ko n ye jinailu gbɛnna jina kuntii ba Ibulusa le baraka rɔ. **19** A ye di? Ni n ye jinailu gbɛnna Ibulusa baraka rɔ, ai la karandenilu ye jinailu gbɛnna yon baraka rɔ? Ai la karandenilu ri ai la kiti tɛɛ, ko ai jo tɛ wo rɔ. **20** Ni wo tɛ, ni n ye jinailu gbɛnna Alla baraka le rɔ, wo ra a yiraka ko Alla la Mansaya ra se ai tɛma. **21** «Ai ɲa lɔ! Fankama wa a rabɛn keɛ kɛ muranilu la, ko ka a la bon kanda, wo bolofenilu kandani a ɲuma la. **22** Kɔni ni fankama dogbɛrɛ bera a kan, mɛn fanka ka bon a ta ri, wo ri se a la. Wo ri a la kɛɛkɛ fen bɛɛ ta, a jii lani tɛrɛ mɛnilu kan kɔnin, ka ban ka a bolofen bɛɛ rafara mɔɔilu tɛma.» **23** Isa banda misali yirakala ka a fɔ ii yɛ ko: «Mɔɔ mɛn tɛ n fɛ, wo ye n juu le ri. Mɔɔ mɛn tɛ n dɛmɛnna ka mɔɔilu laden, wo ye baarala ka mɔɔilu lajɛnsɛn.» **24** Isa ko: «Jina wa gbɛn ka bɔ cɛɛ do fɛ, a ri wa ɲɔɲɔ diya ɲinin fo wula jan ka kaɲa, ka ban ka a fɔ ko: «N di n kɔsɛ ka wa n bɔ diya rɔ.» **25** A wa kɔsɛ cɛɛ jinatɔ kɔrɔ ma, a ri a tɛrɛn ko wo ra sɛninya, ikomin bon mɛn firanni ka a kɔndɔ rabɛn kɔɲuma. **26** Wo rɔ, jina ri wa ka jina wɔrɔnwula laden, mɛnilu ka juu a jɛrɛ ri. Ii bɛɛ ri na ka to cɛɛ wo fɛ. A laban, jinatɔ la ko ri juuya ka tamin a fɔlɔma kan.» **27** Ka Isa to kuma la, muso do tora jama tɛma ka a kan nabɔ ko: «Muso mɛn ka i kɔnɔ ta ka i sɔrɔn, ka ban ka a sin di i ma, muso wo kunnadiyani.» **28** Isa ka a jabi: «Kɔni mɔɔ

menilu ri ii tolo malɔ Alla la kuma la ka wo mira, woilu le mɔɔ kunnadiyani bailu ri.» **29** Ka a tɛrɛn jama waratɔ le Isa laminin dɔ, a ka ii karan ko: «Bi mɔɔilu kɛwali ka juu. Ai ye kabannako ko rɔ, mɛn di kɛ tɔɔmasere ri, kɔni kabannako gbɛrɛ si tɛ kɛ ai jana, fo Nabi Junusa ta jɔɔn. **30** Nabi Junusa jɛrɛ kɛra tɔɔmasere ri Ninibekailu bɛɛ jana ja mɛn ma, Mɔɔ Dence fanan natɔ kɛla tɔɔmasere ri bi mɔɔilu jana wo ja le ma. **31** Nba, kiti lon wa se, Seba jamana mansa muso ri wuli ka i lɔ ai tɔrɔfɛ ka ai jalaki, baa ale bɔra fo yɔrɔ jan ka na a tolo malɔ Mansa Sulemani la hankilimaya kuma la. Do ye yan bi, mɛn ka bon Mansa Sulemani ri. **32** Kiti lon wo, Ninibekailu fanan di wuli ka i lɔ ai tɔrɔfɛ ka ai jalaki, baa Nabi Junusa wara ii kawandi lon mɛn, ii tubira. Do ye yan bi, mɛn ka bon Nabi Junusa ri.» **33** Isa ka a fɔ iko tuunni ko: «Mɔɔ si tɛ fitinna lamɛlɛn ka a dokon, wala ka see do birin a kun na. Wo kuma tɛ! Mɔɔ wa a lamɛlɛn, a ri a sii fitinnasiifen kan, kosa mɛnilu wa don bon kɔndɔ ri a mɛlɛn yɛn. **34** Mɔɔ ja kɛsɛ le a faribanku fitina ri. Ni i ja kɛsɛ ka ji, kɛnɛ ri don a la, ka i kɔndɔ gbɛ. Ni i ja kɛsɛ ma ji, foyi si tɛ don fo dibi. **35** Wo le kosɔn, ai ye ai jɛrɛ lakɔrɔsi. Ai kana i ban kɛnɛ rɔ, ka sɔn dibi rɔ. **36** Ni i kɔndɔ gbɛra kɛnɛ bolo, ka a tɛrɛn dibi tɛ a yɔrɔ si rɔ, i ra kɛ kɛnɛ rɔ fasayi. A ye ikomin fitina ra lamɛlɛn ka i bila kɛnɛ rɔ.» **37** Isa banni kumala, Farisi cɛɛ do ka a kili ko a ye wa dɔɔnnin kɛ a wara. Ii wara don a wara, ka i sii dɔɔnnin diya. **38** Isa ma a bolo ko fɔlɔ ikomin Farisilu ye a kɛla ja mɛn ma. Wo ka Farisi cɛɛ kabannakoya kɛsɛbɛ. **39** Maari Isa ka a fɔ a yɛ ko: «Ai Farisilu ye daailu ni muranilu kɔkan makola ka

gbɛ, ka ai kɔndɔ nɔɔni to natabaya ni kojuu su bɛɛ la. **40**
 Ai hankilitanilu! Mɛn ka kokan ladan, wo le ma a kɔndɔla
 fanan dan wa? **41** Ai ye ai kɔndɔ rɔ di fantanilu ma, wo wa
 kɛ bɛɛ ri sɛninya. **42** «Gbalo ye ai Farisilu yɛ! Ai ye i rajala
 ka jaka bɔ, hali ai la suma fira kelen kelenna bɛɛ rɔ. Ai ra
 telenbaya a ni Alla la kaninteyɛ la bilani to. Ai ka kan ka
 wo kɛ fɔlɔ ka a tɔ bɛɛ ladɛnnin kɛ. **43** Gbalo ye ai Farisilu
 yɛ! Ka a masɔrɔn ai wa don salibon kɔndɔ, ai ye jɛmɔɔ sii
 diya jininna. Ai wa kɛ so kɔndɔ, ai ye a fɛ mɔɔilu ye ai
 bonya ka ai fo. **44** Gbalo ye ai Farisilu yɛ! Ka a masɔrɔn ai
 ye ikomin kaburu, mɛn ni duu bɛɛ ra kɛ kelen di. Mɔɔilu
 ye taminna wo kan, kɔni ii ma a lɔn ko kaburu le.» **45**
 Sariya karanmɔɔ do ka Isa jabi: «Karanmɔɔ, i la kuma
 ma dan Farisilu kelen ma dɛ! I ye andeilu fanan dooyala
 kosebɛ!» **46** Isa ka a jabi: «Gbalo ye ai sariya karanmɔɔilu
 fanan yɛ! Ai ye donin ba siila mɔɔilu kun ma, donin mɛn
 ta gbeleman kojuuya. Kɔni ai ti sɔn muume ka ii dɛmɛn
 wo donin tala! **47** Gbalo ye ai yɛ, ka a masɔrɔn ai benbailu
 ka nabi mɛnilu faa, ai ye woilu kaburuilu masidila. **48** Ai
 ra sɔn ai benbailu la baara juu ma, ka a masɔrɔn ii ka
 nabiilu faa ka kaburu masidi ko to ai ma. **49** Wo le kosɔn,
 Alla ka a fɔ a la hankilimaya rɔ ko: «N di nabiilu lawa ii
 ma, a ni talibidenbailu. Ii ri doilu faa ka doilu jakankata.»
50 Wo rɔ, mɔɔilu ra nabi fen fen faa kebi dunuɔa dan
 waati, Alla ri bi mɔɔilu jininna wo kelen kelenna bɛɛ saya
 ko ma. **51** A ri damira Abila la saya ma, haan ka wa Nabi
 Sakariya la saya ma, mɛn sara saraka janin diya a ni Alla
 la bon tɛma. N di a fɔ ai yɛ, Alla ri bi mɔɔilu jininna wo
 bɛɛ ma kiti lon. **52** Gbalo ye ai yɛ, ai sariya karanmɔɔilu!

Ai ra i ban lɔnnin bɛrɛ rɔ, ka wo da tuun ka a sɔɔ. Ai jɛrɛ ti don a rɔ. Ai ye mɔɔilu labanna fanan, mɔɔ mɛnilu ye don ko rɔ.» **53** Isa bɔ mɛn kɛni yɔrɔ wo rɔ, sariya karanmɔɔilu ni Farisilu ka a lapinin jininkali siyaman na. **54** Ii ye a fɛ a ye jabili bɛnbali do kɛ, mɛn di kɛ a mira sababu ri.

12 Wo tuma, mɔɔ waa siyaman ladennin Isa laminin dɔ. Ii warara haan ka i lɔ i jɔɔn kan. Ka Isa to jama tɛma, a ka a la karandenilu karan. A ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye ai jɛrɛ latanka Farisilu la lɛbɛn ma, ii la filanfilanteya kɔnin. **2** Mɔɔilu la ko si dokonni a ri bɔ gbe rɔ, lon do rɔ. Mɛnilu suturani, woilu bɛɛ ri lɔn mɔɔilu bolo. **3** Ai wa idoon ka fen fen fɔ mɔɔilu ye dibi rɔ, woilu bɛɛ ri lamɛn kɛnɛ ma. Ai wa fen fen fɔ mɔɔilu tolo kɔrɔ kan majii rɔ, hali ni a kɛra bon kɔndɔ sutura rɔ, woilu bɛɛ ri fɔ gbɛ rɔ, ka kɛ ikomin mɔɔ ra i lɔ bon kun na ka wo bɛɛ lase fan bɛɛ rɔ. **4** «N terilu, n di a fɔ ai ye ko mɔɔ mɛnilu seni mɔɔ faala dɔrɔn, ai kana silan woilu ye, baa woilu dan ye mɔɔ faribanku faa ri. Ii ti se ka tamin wo kan. **5** Ai ye silan mɛn ye, n di wo yiraka ai la. Mɛn di se ka mɔɔ faa, ka ban ka a fili jahanama kɔndɔ, ai ye silan wo ye. (Geenna g1067) **6** «A ye di? Kɔnɔ mɛsɛn loolu tɛ sanna wodi gbanan mɛsɛn na wa? Kɔni Alla ka a kelen kelenna bɛɛ lɔn. **7** Alla ka ai lɔn kɔsɛbɛ, hali ai kungsi jate! Wo rɔ, ai kana silan fewu. Alla ye ai jatela ka tamin kɔnɔilu kan. **8** «N di a fɔ ai ye ko mɔɔ fen fen wa i lɔ n tɔɔ la mɔɔilu jana, Mɔɔ Dɛncɛ fanan di i lɔ wo tii la Alla la mɛlɛkailu jana. **9** Kɔni mɛn di i ban n dɔ mɔɔilu jana, Mɔɔ Dɛncɛ fanan di i ban wo rɔ Alla la mɛlɛkailu jana. **10** Ni mɔɔ ka Mɔɔ Dɛncɛ mafɔ, a ri se a makotola. Kɔni mɔɔ wa Alla la Nii Seniman

tanama kuma fɔ, a tɛ makoto habadan! **11** «Lon do rɔ, mɔɔilu ri ai mira. Ii wa ai lana salibonilu nɛmɔɔilu ma, wala kititɛɛla su bɛɛ, ai ka kan ka kuma mɛn fɔ ka ai jɛɛ lafasa, ai kana hamin wo la. **12** Ka a masɔrɔn ai ka kan ka mɛn fɔ, Alla la Nii Seniman di wo kuma bila ai kɔndɔ wo waati kelen na.» **13** Cɛɛ do tora jama rɔ ka a fɔ Isa yɛ ko: «An karanmɔɔ, i yɛ a fɔ n kɔrɔcɛ yɛ ko an fa sara ka cɛɛ mɛn to, ko a yɛ cɛɛ wo rafara ka n ta di n ma.» **14** Isa ka a jabi: «Ɛɛ, cɛɛ! Yon de ka nde lasii, ka n kɛ ai la kititɛɛla ri, wala ai la cɛɛ rafarala?» **15** Wo kɔ, Isa ka a fɔ jama yɛ ko: «Ai yɛ a kɛ kɔɲuma, ka ai jɛɛ mira natabaya ma. Ka a masɔrɔn hali ni mɔɔ la nanfulu siyayara a ɲa jɛɛ ma, wo ti se ka ɲenemaya jɛɛ di a ma.» **16** Isa ka wo kɔrɔ yiraka ii la kuma kɔrɔlama do rɔ. A ka a fɔ ko: «Waati do kɛra, nanfulutii do la sɛnɛ fenilu sɔnda kɔsɛbɛ. **17** Wo rɔ, a ka a jate mira a jɛɛ kɔndɔ ko: «N di nfen de kɛ sa? Suman mara diya si tɛ n bolo, suman jate wo ri kun mɛn dɔ.» **18** A ka imiri wo ma ka a fɔ ko: «N di n na bondon bɛɛ lawuya ka kurailu lɔ ka woilu wara. N di n na suman kise ni n na sɛnɛ fen bɛɛ kɛ ii kɔndɔ ka a bɛɛ lamara yɛ. **19** Wo wa ban, n di a fɔ n jɛɛ yɛ ko: «Cɛɛ, i ɲɔɲɔ fewu! Suman siyaman ba marani i bolo, suman mɛn di san siyaman bɔ. I yɛ dɔɔnnin kɛ, ka minnin kɛ, ka sɛwa.» **20** Alla ka a fɔ a yɛ ko: «Ile, kɔmɔɔ gbɛdɛn. Bi su ɲin dɔ jɛɛ, i nii di mira i la. I ra mɛn naden i jɛɛ yɛ, wo totɔ yon bolo sa?» **21** Mɔɔ mɛn yɛ nanfulu ɲininna a jɛɛ yɛ, ka a ban Alla rɔ, wo betɔ ten de.» **22** Wo rɔ, Isa ka a fɔ a la karandenilu yɛ ko: «Nba, n kan de, ai kana hamin ai nii na ai la dunɲaratɛɛ dɔɔnnin ko rɔ, wala ai la faribanku la feriyabɔ ko rɔ. **23**

Ka a masorɓn nii ka bon dɔnninfen di. Fari banku ka bon feriyabɔ ri. **24** «Ai ye kɔrɔnduwailu lakɔrɔsi. Ii tɛ sɛnɛ kɛla, ii tɛ suman kala. Suman mara diya su su tɛ ii bolo. Kɔni Alla ye woilu balola. Ai munanfan ka bon kɔnɔilu munanfan di paaon Alla jana. **25** A ragbɛ! Yon ye ai rɔ, mɛn hamin di se do kafula a si ma, hali waati kelen? **26** Ni ai la hamin ti se hali wo ko fitini la, nfenna ai ye haminna ko tɔilu bɛɛ la? **27** Ai ye waa rɔ binilu lakɔrɔsi. Bin woilu ye wulila ka fɛrɛn ka ja. Ii tɛ baara kɛla, ii tɛ feriyabɔ jininna. Kɔni hali Mansa Sulemani, mɛn kɛra nanfulu ba tii ri, wo ma duruki si don, mɛn ka kɛnyani bin fɛrɛn kelen na. **28** A ragbɛ! Bin mɛnilu ye wulila bi woilu ri janin ta la sini. Hali wo, Alla ka ii feriyabɔ fɛrɛnilu la. A ye di? Alla tɛ ai dɛmɛn fanan, ka ai feriyabɔ wa? Kɔni ai la lemɛniya ka dɔɔ fewu! **29** «Ai kana hamin ka a fɔ ko: «An di nfen dɔɔn ka nfen min?» **30** Jamana mɛn mɔɔ ma Alla lɔn dunɔja rɔ bi, woilu le ye ko su wo jininna waati bɛɛ rɔ. Kɔni ai mako ye fen mɛnilu la, ai Fa Alla ka woilu bɛɛ lɔn. **31** Wo le rɔ, ai ye Alla la Mansaya jinin fɔlɔ. Alla ri fen woilu fanan di ai ma.» **32** Isa ka a fɔ a la karandenilu ye ko: «N na dɛkuru jin, ai kana silan. A diyara ai Fa Alla ye ka a la mansaya di ai ma. **33** Ai ye ai bolofenilu san ka mɔɔ bolokolonilu sɔ wodi wo rɔ. Ai ye nanfulu mara yɔrɔ ladan ai jɛrɛ ye harijeene, nanfulu mara yɔrɔ mɛn tɛ tijan. Sa ai ri nanfulu bila ai ye harijeene, nanfulu mɛn tɛ dɛsɛ habadan. Son si ti se yɔrɔ wo sɔrɔnna, jɛnbɛrɛ ni kɔrikɔri si ti tijani kɛ ye, **34** baa i la nanfulu marani yɔrɔ mɛn, i solɔmɛ ye yɔrɔ wo le rɔ.» **35** Isa ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye ai jɛrɛ tɛsidi ka ai rabɛn baara kanma. Ai ye ai la fitina

lameleni to waati bee rɔ. **36** Ai ye ke ikomin jɔn, menilu ye ii la kuntii makɔnɔla bon kɔndɔ. Ni kuntii bɔra kɔjɔ malɔ diya ka na da makonkon, ii ri da laka a ye. **37** Ni kuntii nara ka a teren jɔnilu ma sunɔɔ fewu, baraka ri don ii la ko rɔ. A ragbe! Kuntii ri a tesidi ka a jere raben ka jɔnilu kili. A ri ii bee lasii ka dɔnnin sii ii kɔrɔ. **38** Wo le rɔ, ni kuntii nara duu tala waati, wala dondon kasi waati, ni a nara ka a teren jɔnilu ma sunɔɔ, baraka ri don ii la ko rɔ. **39** «Ai tolo malɔ! Ni bon tii tun ye a kalama ko son natɔ le a wara a waati men na, a tun di a jere raben a jɔ rɔ. **40** Wo ja kelen ma, ai fanan ye ai raben. Ka a masɔrɔn Mɔɔ Dence ri na waati do rɔ, ai hankili te waati men na.» **41** Piyeri ka Isa mapininka wo rɔ ko: «Maari, i ra kuma kɔrɔlama jin fɔ andeilu dɔrɔn de ye, wala jama bee?» **42** Maari ka a jabi: «Yon ye jatela jɔn telenni ri, wala jɔn hankiliman? Kuntii ri jɔn wo lasii a wara bee kun na, ko a ye a janto jɔn tɔilu rɔ, ka solo bɔ ka a di ii ma. **43** Ni kuntii nara ka a teren jɔn wo ye baara kan, baraka ri don jɔn na ko rɔ. **44** Kuntii ri a bolofenilu bee karifa jɔn wo la. Tupa le fewu! **45** Kɔni, ni jɔnce wo ka i miri ko: «N na kuntii ti nala jona». A ri jɔn tɔilu tɔrɔ ka ii gbasi, cee ni muso. A ri dɔnnin ke kojuuya ka dɔlɔ min haan ka a jere ja laminin. **46** Wo ko rɔ, a la kuntii ri na waati do rɔ, jɔn wo hankili te waati men na. A wa na, a ri a la jɔn tɔrɔya kojuuya ka a ke ikomin Alla lɔnbali. **47** «Jɔn men ka a la kuntii diyana ko lɔn, kɔni a kɔndɔgbo ma sɔn ka a janto a rɔ, kuntii ri wo gbasi kojuuya ka jahadi la a ka a fɔ kosebe! **48** Jɔn men ma a la kuntii diyana ko lɔn, ni a filira ka baara juu do ke, men ye gbasili ko ri, jɔn wo fanan di gbasi.

Ale kɔni tɛ gbasi kojuuya. Mɔɔ mɔɔ wa siyaman sɔrɔn, siyaman di jinin wo fɛ. Siyaman wa karifa fen fen na, siyaman di jinin wo fɛ fanan.» **49** Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «N da na ta su kanma duukolo kan. N da gbɛdɛnni ba le fɔɔ ta wo ye mɛlɛn. **50** Kɔni a fɛrɛ tɛ fo n ye n na jakankatayɛ dafa. Yani n ye ban wo kɛla, n tɛ jususuma sɔrɔn. **51** A ye di? A ye ai kɔndɔ ko n da na jususuma le ri dunuɲa rɔ wa? Wo kuma tɛ! N nani bɛnbaliya bilala mɔɔilu tɛma. **52** Ka damira bi ma, ni mɔɔ loolu kɛra denbaya kelen dɔ, mɔɔ sawa ri kɛ mɔɔ fila kanma, wala mɔɔ fila ri kɛ mɔɔ sawa kanma. **53** Cɛɛ dence ri bila a la, cɛɛ fanan di bila a dence la. Muso denmuso ri bila a la, muso fanan di bila a denmuso la. Muso a dence muso ri bila a la, muso fanan di bila a dence muso la.» **54** Isa ka a fɔ jama yɛ ko: «Ni ai ka banda finni yen tele be rɔ, ai ye a fɔla ko sancɪ natɔ le. Sanji di na ikomin ai ka a fɔ ɲa mɛn ma. **55** Ni ai ka a yen fɔɲɔ ye bɔla tele kankan bolokinin fan fɛ ai ye a fɔla ko: «Tara ri bɔ.» Tara ri bɔ ikomin ai ka a fɔ ɲa mɛn ma. **56** Tɔɔmasere mɛnilu ye kɛla sankolo ni duukolo kan, ai kusan woilu faranfasila. Kɔni Alla ye ko mɛnilu kɛla bi mɔɔilu tɛma, nfenna ai ma kusan woilu fanan faranfasila? Ai jɛrɛmayuwailu! **57** Nfenna ai tɛ a fɛ ka ko telenninilu jate mira ai jɛrɛ ma ka woilu kɛ? **58** «A ragbɛ! Ko wa kɛ i ni mɔɔ do tɛma, ni wo ye a fɛ ka i lana kiti diya, yani ai ye se ye, i ye fɛrɛ bɛɛ kɛ ka a madiya sani ai ye se kititɛɛ diya. Ni wo tɛ, kititɛɛla ri i don tasidilu bolo. Pɔlisi ri i bila kaso la. **59** Ni i donda kaso la, i ti bɔ fewu fɔɔ i wa ban wodi wo bɛɛ sarala. Tuɲa le fewul!»

13 Nba, waati wo rɔ, mɔɔilu tɛɛ ye nala Isa ma ka a fɔ a ye ko mɛn kɛni Kalilekailu la Pilate bolo. A ka Kalilekailu jeli ni saraka sobo jeli basan i jɔɔn na. **2** Isa ka ii jabi: «A ye di? Ai hankili rɔ, Kalileka mɛnilu faani ten, woilu tun da kojuu le kɛ ka tamin Kalileka tɔ bɛɛ kan wa? Ii faara wo sababu la wa? **3** Wo kuma tɛ! Kɔni ni ai ma tubi, ai fanan di halaki. **4** Waati taminni, Silowe sankaso jan bera mɔɔ tan ni seyin kan ka woilu faa Jerusalemu so kɔndɔ. Wo tɛ ai miri rɔ, mɔɔ tan ni seyin wo, woilu la kɛwaliilu tun ka juu ka tamin Jerusalemukailu tɔ bɛɛ ta kan wa? **5** Ɛɛn, dɛ! Wo kuma tɛ! Kɔni ni ai ma tubi, ai bɛɛ fanan di halaki.» **6** A ka misali di ii ma kuma kɔrɔlama rɔ ko: «Toro ju kelen tɛɛ ye cɛɛ do bolo a la sɛnɛ rɔ. Lon do rɔ, a wara toro den jinin. A ma foyi sɔrɔn a la. **7** A ka a fɔ a la baaraden ye ko: «N da san sawa kɛ, n ye toro den jininna n na toro ju la. Haan bi, n ma foyi sɔrɔn a la munun. Wo rɔ, i ye a tɛɛ, ka a bɔ ye. Tɔnɔ tɛ a la. A kana to ten ka n na duu tɔjan.» **8** Baaraden ka a madiya ko: «Faama, i ye a to ten san kelen jɔn na munun. N di duu sen a kɔrɔ ka nɔɔ kɛ a fɛ. **9** Sando ni a ka den kɛ, ale le wo ri. Kɔni ni a ma den kɛ, i ri a tɛɛ ka a bɔ ye.» **10** Lon do rɔ, Isa tɛɛ ye mɔɔilu karanna Alla la salibon do la. Nɔɔnɔ lon de tɛɛ. **11** Muso jankarɔ do tɛɛ ye, jinailu ra dan ba bila mɛn kɔ kan. A ra san tan ni seyin bɔ, a ma se a kɔ lawulila. **12** Isa ka muso wo yen ka a kili. A ka a fɔ a ye ko: «N badenma muso, i ra hɔrɔya i la jankarɔ rɔ ka bɔ a rɔ fewu.» **13** A ka a bolo la muso kan. Muso kɛndɛyara i kɔrɔ ye ka a kɔ latelen, ka ban ka Alla tando. **14** Kɔni salibon kuntii ka wo bɛɛ lakɔrɔsi ka diminya. A monɛra Isa ma ka a masɔrɔn a

ka lakendeyali ke Nɔɔ lon. Kuntii wulira ka a fɔ jama ye ko: «Tele wɔɔɔ ye an bolo ka baara ke. Ai ye na kendeya jinin tele wɔɔɔ wo kɔɔ. Ai kana na Nɔɔ lon fewu!» **15** Maari ka salibon kuntii jabi: «Ai ye jɛɛmayuwailu le ri. I ja lɔ! Ni nisi wala fali kɛra ai bolo, ai tɛ wa ii furen ka ii mayɛɛman ka ii lamin Nɔɔ lon wa? **16** Ni ai ye wo kɛla, a ye di? Muso jin ye Iburahima bɔnsɔn de ri. Setana ra a sidi jankarɔ la kebi san tan ni seyin. N ma kan ka wo furen ka a lakendeya Nɔɔ lon wa?» **17** Wo jabili ka Isa juuilu bɛɛ maloya. Kɔni jama bɛɛ sɛwara Isa la kɔsɛbɛ, ka a masɔrɔn a tɛɛ ye kabannako bailu kɛla. **18** Wo rɔ Isa ka jininkali ke ko: «Alla la Mansaya ni nfen mununni? N di se a ni nfen lala a jɔɔn ma? **19** Alla la Mansaya ye ikomin bɔrɔn fira kisɛ. Cɛɛ do ka wo ta ka wa a lan a la nako rɔ. Kise wo fɛrɛnda, ka bonya ka ke jiri ju ri. Sankolo kɔnɔilu ka ii jaan la jiri wo bolonilu la.» **20** Isa ka jininkali ke ko: «N ye Alla la Mansaya lala nfen ma ikɔ tuun? **21** A ye ikomin leben. Ni muso ka wo ta ka dɔɔni ke farinin muun siyaman dɔ, a ri farinin muun bɛɛ funu.» **22** Wo kɔ, Isa watɔla Jerusalemu, a tɛɛ ye mɔɔilu karanna sila la so bailu ni so mɛsɛnnilu la. **23** Do ka Isa majininka ko: «Maari, mɔɔ gbɛnsɛni ri kisi wa?» Isa ka ii jabi: **24** «Ai ye i raja ka don da dɔɔmanin na. Ka a masɔrɔn n di a fɔ ai jana, mɔɔ siyaman di don diya jinin ka kapa. **25** Maari, mɛn ye bontii ri, ni a wulira ka bonda latuun, ai ri to kɛnɛ ma. Ai ri da makonkon ka a fɔ ko: «Maari, i ye da laka an ye.» Bontii ri jabili ke ko: «N ma a lɔn i bɔni yɔɔ mɛn dɔ.» **26** Ai ri a fɔ ko: «Maari, an bɛɛ ka dɔɔnnin ke ka an min yɔɔ kelen. I ka an karan an na soilu la.» **27** Maari

ri a fɔ ai ye ko: «Ai kojuu kelailu, n ma ai lon, n ma ai bɔ diya lon. Ai ye bɔ yan!» **28** «Wo lon, ai wa Iburahima ni Isiyaka ni Yakuba ni nabiilu bɛɛ yen Alla la Mansaya rɔ, ka a tɛrɛn ai lafilini kɔkan. Ai ri kasi ka mɔnɛ fo ka ai jin macin. **29** Mɔoilu ri bɔ dunuɲa fan bɛɛ rɔ ka na i sii Alla la Mansaya rɔ ka dɔnnin kɛ. **30** Nba, doilu ye kɔmamɔoilu ri bi, menilu ri kɛ jɛmɔoilu ri sini. Doilu fanan ye jɛmɔoilu ri bi, menilu ri kɛ kɔmamɔoilu ri sini.» **31** Wo waati kelen, Farisi doilu nara Isa lali ko: «I ye yan bila ka wa yɔrɔ gbɛrɛ rɔ, baa Mansa Herodi ye i faa ko rɔ.» **32** Isa ka ii jabi: «Ai ye wa a fɔ sɔyanin wo ye, Herodi kɔnin, ko n ye jina gbɛnna ka bɔ mɔoilu fɛ, ka jankarɔtoilu lakendɛya. Bi ni sini, n ye wo baara kan. A tele sawana, n na baara ri dafa. **33** A fɛrɛ tɛ fo n ye n daja ka n taama bi, a ni sini a ni sini kɛndɛ, baa nabi kana faa yɔrɔ si fo Jerusalemu.» **34** Isa ka a kan nabɔ ko: «Jerusalemu, Jerusalemu. Ai ye nabiilu faala a ni menilu yon ai kawandi la, ai ye woilu bon kaba la ka ii faa. Sijɲa siyaman, n tɛrɛ ye a fɛ ka ai laden ikomin sise ba ri a denilu laden ɲa mɛn ka ii dokon a kɔrɔ. Kɔni ai ma sɔn wo ma. **35** Wo rɔ, ai la bon nafilinin de tɛrɛ. Ai ɲa tɛ la n kan butun, fo ai wa a fɔ lon mɛn ko: «Kunnadiya wo mɛn nani Maari Alla tɔɔ rɔ.»»

14 Nɔɲɔ lon do rɔ, Isa wara dɔnnin diya Farisilu la jɛmɔɔ do wara. Menilu siini tɛrɛ dɔnnin na ye, woilu bɛɛ tɛrɛ ye a lakɔrɔsila kojuuya. **2** Jankarɔto do tɛrɛ ye Isa ɲana jama tɛma ye. Jankarɔ tun da a fari yɔrɔ doilu mafunufunu. **3** Isa ka sariya karanmɔɔ ni Farisilu mapininka ko: «A ye di? Ka mɔɔ lakendɛya Nɔɲɔ lon, wo benni an na sariya ma, wala wo benni tɛ?» **4** Ii ka imakun.

Wo rɔ, Isa ka a bolo la jankarɔto kan ka a lakɛndɛya, ka
 ban ka sila di a ma. **5** A bɔ mɛn kɛni, Isa ka ii maɲininka
 ko: «Ni ai la den, wala ai la nisi bera kɔlɔn kɔndɔ, yon
 ye ai tɛma yan, mɛn di i ban wo layɛlɛla Nɔɲɔ lon? Ai
 ri a labɔ jona, wo tɛ?» **6** Ii ma se Isa jabila. **7** Ka Isa
 to dɔɔnnin diya ye, a ka mɔɔilu lakɔrɔsi, mɛnilu kilini
 dɔɔnnin kanma. Ii nani jɛmɔɔ sii diya tala ii jɛrɛ yɛ. Wo
 rɔ, a ka kuma kɔrɔlama do fɔ ii yɛ. A ka a fɔ ko: **8** «I wa
 kili ka wa kɔɲɔ malɔ diya rɔ, i kana wa i sii jɛmɔɔ sii diya
 rɔ, baa wo ri a tɛrɛn tumado jɛmɔɔ do kilini ye, mɛn ka
 bon i ri. **9** Ni wo nara ka i siini tɛrɛn jɛmɔɔ sii diya, i
 maloyatɔ le. Mɛn ka ai fila bɛɛ kili, wo ri na ka a fɔ i yɛ
 ko: «Iwuli ka sii diya wo di mɔɔba ma.» I ri wuli maloya rɔ
 ka kɔmamɔɔ sii diya jinin jama kɔfɛ. **10** «Nba, i wa kili
 kɔɲɔ malɔ diya rɔ, i ye wa i sii kɔmamɔɔ sii diya rɔ. Wo
 wa kɛ, mɛn ka ai bɛɛ kili, wo ri lakɔrɔsili kɛ ka a fɔ ko i
 ma kan ka i sii ten. A ri sii diya gbɛrɛ jinin i yɛ, mɛn ka
 jɲi fɔlɔman di. A ri a fɔ i yɛ ko: «N teri, i ye na i sii jɛmɔɔ
 sii diya rɔ.» I ri bonya ba sɔrɔn mɔɔilu bɛɛ jana. **11** A
 ragbe! Mɔɔ mɔɔ wa a jɛrɛ bonya, Alla ri wo majii. Kɔni
 mɔɔ mɔɔ wa a jɛrɛ fanmajii, Alla ri wo bonya.» **12** Isa ka
 kuma do fɔ cɛɛ yɛ fanan, a kilini mɛn bolo. A ka a fɔ ko: «I
 wa kɛ mɔɔilu kilila dɔɔnnin kanma, i kana dan i terilu
 ni i badenmailu ma, a ni i siɲɔɔ nanfulutiilu, baa lon
 do rɔ, woilu fanan di a jɔɔn kɛ i yɛ, ka i sara wo rɔ. **13**
 Ni i ka mɔɔilu kili sali dɔɔnnin kanma, i ye fantanilu ni
 lanjiiritɔilu a ni ja fuyenilu kili dɔɔn diya. **14** I ri barayi
 sɔrɔn wo rɔ, ka a masɔrɔn woilu ti se ka i la kɔɲuma julɔ
 sara. Alla wa telenbailu su lawuli, a ri wo baarayi di i

ma.» **15** Isa dāonnin jwōn do ka a tolo malō wo bēe la, ka a fō a yē ko: «Mēn di dāonnin kē Alla la Mansaya rō, a ri a kunnadiya sōrōn a la ko rō kosebē.» **16** Isa ka jabili kē sanda do rō. A ko: «Lon do rō, cēē do tēē ye a fē ka dāonnin ba rabēn ka mōō siyaman kili. **17** Damunin waati sera tuma mēn na, a ka a la jōncē lō mōōilu kili la, ko ii ye na dāonnin kē. **18** Kōni, ii bēē ka bōja jinin a bolo. A wara mōō fōlō mēn kili, wo ka a fō ko: «N da duu do san. A fēē tē fō n ye wa a mafēnē. I sabari ka yafa a ma. N ti se wala.» **19** Mōō filana ka a fō ko: «N da sēnēkē nisi tan san. N watō woilu mafēnēla. I sabari ka yafa n ma.» **20** Mōō sawana fanan ka a fō ko: «N ban san de muso furula. Wo le kosōn, n ti se wala.» **21** Jōncē wara wo jafō a la kuntii yē. A la kuntii duunyara kosebē, ka a fō jōncē ye ko: «I bori ka wa se so kōndō fan bēē, tiritilu ni sila mēsenilu la. I wa fantan mēnilu yēn, i ye ii kili, a ni lanjiiritōilu. I ye ii bēē ta ka na ii ri yan.» **22** Jōncē ka a fō a la kuntii yē ko: «I ka mēn fō, n da ban wo kēla. Kōni haan bi, i la bon ma fa munun.» **23** Kuntii ka a fō a yē ko: «I ye bō so kōndō ka wa kōkan. I wa mōō mōō tēēn silailu la ye, i ye ii kili. I ye fēē bēē kē kosa ii ri na n na bon nafa a ja ma. **24** A ragbē! N ka so kōndō mōō mēnilu fōlōman kili, mēnilu ka i ban nde rō, ii tē foyi si sōrōn n na balo rō.» **25** Lon do rō, jama ba bilani tēē ye Isa kōfē. A ka iyēleman ka a fō ii yē ko: **26** «Ni mōō mēn ye a fē ka bila n kōfē, a ma sōn n na ko ye diya a yē ka tamin a fa la, ka tamin a na fanan na, ka tamin a muso la, ka tamin a denilu fanan na, ka tamin a dōōnilu ni a kōrōilu la, hali ka a tamin a jēē nii na, wo ti se ka kē n na karanden jēē jēē ri. **27** Mēn ma sōn a gbōngbōn jiri ta,

ka bila n kɔfɛ, wo ti se kɛla n na karanden di. **28** «A ye di? Yon de ye ai tɛma yan, ni a ye a fɛ ka sankaso lɔ, a tɛ i sii fɔlɔ ka jate mira kɛ? Kosa a ri a lɔn ni a ri se ka a lɔ ka a laban. **29** Ni a ma wo kɛ fɔlɔ, a ri sankaso ju sii, ka ban ka kɔja a lɔla ka a to ye. Wo wa kɛ, mɔɔilu ri a mayɛɛ wo rɔ. **30** Ii ri a fɔ ko: «Han, cɛɛ wo! A ka a fɔ ko a ri sankaso lɔ, kɔni a ra kɔja fewu!» **31** «A ye di? Mansa juman di sɔn ka bɔ mansa gbɛrɛ kɛɛ kanma, ni a ma i sii fɔlɔ ka jate mira kɛ. Kosa a ri a lɔn ni a la kɛɛden mɔɔ waa tan di se wo la kɛɛden mɔɔ waa muwan na. **32** Ni a ka a yen ko a ti se wo la, yani mansa wo ye sudunya a ma, a ri keladenilu lawa kɛɛ ban kanma. **33** A ragbɛ! Ni i ma i ban i jɛrɛ rɔ, ka fen bɛɛ to ye, i ti se kɛla n na karanden di. **34** «I ka a lɔn, kɔɔ ye fen juma ri. Kɔni ni a diya bɔra a la, a ti se ladiyala ikɔ. **35** Ni a diya bɔra a la, a ti se ka duu diya sɛnɛ rɔ, a ti se foyi jala sununkun na fanan. A ri lafili. Nba, mɛn tolo ye mɛnni kɛla wo ye a tolo malɔ misali jɛn na.»

15 Niisankɔmiralailu ni kojuu kɛla gbɛrɛilu tɛrɛ ye nala ka ii tolo malɔ Isa la. **2** Farisilu ni sariya karanmɔɔilu ka wo yen ka a fɔ ii da kɔrɔ Isa ma ko: «A ragbɛ! Cɛɛ wo ye kojuukɛlailu ramirala, fo ka dɔnnin kɛ fɛ kelen dɔ.» **3** Wo rɔ, Isa ka kuma kɔrɔlama fɔ ii yɛ ko: **4** «Ni saa kɛmɛ kɛra mɔɔ kelen bolo ai rɔ yan, saa kelen wa tunun, yon tɛ sɔn ka saa bikɔnɔndɔ ni kɔnɔndɔ to waa rɔ, ka wa saa tununni kelen pe jinin diya haan ka a yen? **5** A wa saa tununni wo yen, a ri sɛwa. A ri a ta ka a la a kan ma ka na a ri. **6** A wa se a la lu ma, a ri a fɔ a terilu ni a siijɔɔilu yɛ ko: «An ye sɛwa. N na saa tununni tɛrɛ, kɔni n da a jinin ka a yen.» **7** «A ragbɛ! Wo ja kelen ma, kojuu kɛla

kelen pe wa tubi, wo ye sewa ko ba le ri Alla wara. Wo sewa ka bon paaon, ka tamin telenba mɔɔ bikɔnɔndɔ ni kɔnɔndɔ ta kan, menilu mako tɛ tubi ko ma.» **8** Isa ko: «Ni wodigbɛ tan kɛra muso do bolo, kelen wa tunun a ma bon kɔndɔ, a ri nfen kɛ? A tɛ wuli wa, ka fitina lamɛlɛn ka bon kɔndɔ firan, ka wodi wo jinin a ja jɛrɛ jɛrɛ ma wa, haan ka a yen? **9** Ni a ka a yen, a ri a terilu kili, a ni a siijɔɔilu, ka a fɔ ii ye ko: «An ye sewa. N da n na wodigbɛ yen, mɛn tununni tɛrɛ n ma.»» **10** Isa ko: «A ragbɛ! Wo ja kelen ma, kojuu kɛla kelen pe wa tubi, Alla la mɛlɛkailu ri sewa.» **11** Isa fanan ko: «Dence fila tɛrɛ ye cɛɛ do bolo. **12** Lon do rɔ, den dɔɔmanni ka a fɔ a fa ye ko: «N fa, i ye i la nanfulu bɛɛ rafara, ka n ta fan di n ma sisen.» Cɛɛ wo ka a la nanfulu rafara a den fila tɛma, ka a dence dɔɔmanni ta fan di a ma. **13** Wo cɛɛ tun ma mɛn bakɛ, den wo ka a bolofen bɛɛ ta ka wa taama rɔ jamana jan do rɔ. A se mɛn kɛni ye, a ma foyi kɛ fɔ manamanaya. A tora wo la haan ka a bolofen bɛɛ tɛjan. **14** «Nba, kɔfɛ, kɔnkɔ fitinna donda jamana wo rɔ, ka a tɛrɛn kanberen na wodi ra ban fewu. A la dɔɔnnin dɛsɛra. Wo gbɛlɛyara a ma kɔsɛbɛ. **15** Wo rɔ, a ka baara jinin ye mɔɔ do fɛ. Wo ka a ta ka a lawa waa rɔ a la kɔsɛilu gbɛngbɛn diya. **16** Ka a to waa rɔ ye, kɔnkɔ gbara a la kojuuya, haan ka kɔsɛilu la dɔɔnninfa sɔsɔ fara dɔɔn lɔɔ bila a la. Hali wo, mɔɔ si ma a sɔ dɔɔnnin dɔ. **17** «Kɔfɛ sa, a ka imiri ka hankili sɔrɔn. A ka a fɔ ko: «Baarden siyaman ye n fa bolo. Woilu bɛɛ ye dɔɔnnin sɔrɔnna tuma bɛɛ, haan ka fa ka a tɔ to. Kɔni nde faato le kɔnkɔ bolo yan.» **18** A ka a fɔ ko: «Nba, n di n wuli ka wa n fa wara. N wa se ye, n di a fɔ a ye ko: «N fa, n da julumun

sərən Alla la, ka hake sərən i fanan na. **19** I kana n jate i den di butun. Wo ka bon nde ma. I ye n ta ka n ke i la baaraden di.» **20** Wo rɔ, a wulira ka wa a fa wara. «Ka a to yɔrɔ jan, a fa ka a natɔla yen ka kininkinin a ma. A ka ibori ka wa a den naben, ka iton a den kan ka a sunbu. **21** A den ka a fɔ a ye ko: «N fa, n da julumun sərən Alla la, ka hake sərən ile fanan na. I kana n jate i den di butun. Wo ka bon nde ma.» **22** Kɔni a fa ka a fɔ a la jɔnilu ye ko: «Ai ye ibori ka na duruki ba juma ri, ka a bila a kan na, ka ban ka bolola koyina don a bolo la, ka sanbara don a sen dɔ. **23** Ai ye nisi den juma juma ta ka a kannatɛɛ. An ye dɔnnin ke ka sɛwa, **24** ka a masərən n den tun da sa, kɔni a ra kunun. A tun da tunun, kɔni bi a ra yen.» Ii bɛɛ sɛwara a ja jɛɛ jɛɛ ma. **25** «Wo ka a tɛrɛn, den kɔrɔmamɔ ye sɛnɛ rɔ. A bɔ mɛn kɛni ye, a sudunyara a fa wara ka donkili la kan mɛn, a ni foli kan. **26** A ka jɔn do kili ka a majininka ko: «Nfen kɛni yan bi?» **27** Wo ka a fɔ a ye ko: «I dɔɔɛ ra na! I fa ra sɛwa ka nisi den juma juma faa a ye, ko a den kɛndɛ ra na.» **28** Den kɔrɔmamɔ monɛra kojuuya, fo ka i ban donna lu ma. Wo rɔ, a fa bɔra lu ma ka wa a madiya. **29** Kɔni a ka a fa jabi: «A ragbɛ! A ra san siyaman bɔ, n ye baarala i ye. N da i kumakan bonya tuma bɛɛ. Kɔni haan bi, i ma hali badenni kelen di n ma, kosa n di n terilu kili ka tolon ke ka sobo dɔnnin. **30** Bari sisen, tuma mɛn na i den da na, mɛn wani tɛrɛ yɔrɔ jan ka i la nanfulu tɔjan manamanaya rɔ, i ra sɔn ka nisi den juma juma faa wo ye.» **31** A fa ka a fɔ a ye ko: «N den, an fila ye yan tuma bɛɛ. Fen fen ye n bolo, wo bɛɛ ye i ta le ri fanan. **32** Kɔni an ka kan ka sɛwa ka jaalen bi. I

dɔɔcɛ tun da sa, kɔni a ra kunun. A tun da tunun, kɔni bi a ra yen.»»

16 Lon do rɔ, Isa ka a fɔ a la karandenilu ye ko: «Nanfulutii do tɛɛ ye, mɛn ka a lamɛn ko a la nanfulu kunnasiila tɛɛ ye a la nanfulu tijanna. **2** A ka a kili ka a fɔ a ye ko: «A fɔra n pana ko i ye n na nanfulu tijanna. Wo ye di? I ra fen fen kɛ n na nanfulu la, i ye na wo bɛɛ dantɛɛ n pana. I ti nala kɛla n na nanfulu kunnasiila ri butun!» **3** Nanfulu kunnasiila ka a fɔ a jɛɛ kɔndɔ ko: «N ye nfen kɛ sa? N na kuntii kɛtɔ n gbɛnna ka n bila baarabaliya rɔ. Fanka tɛ n na ka sɛnɛ kɛ. N di maloya sɔrɔn ni n ka tarali damira. **4** Nba, n da sila yen sisen, n ka kan ka tamin mɛn fɛ. Kosa, n na kuntii wa n gben, mɔɔilu ri hina n na ka n damira ii wara.» **5** «Wo rɔ, a wulira ka mɔɔilu kili, a la kuntii la julɔ tɛɛ ye mɛnilu la. A ka ii kelen kelenna bɛɛ kili. Ii se mɛn kɛni ye, a ka a mɔɔ fɔlɔ majininka ko: «Julɔ mɛn ye i la, wo bɛnni yɛli ma?» **6** Wo ka a jabi: «Olibiye tulu palan ja kɛmɛ seyin.» A ka a fɔ a ye ko: «I sii jona ka i la julɔ sɛbɛ yɛlɛman. I ye palan ja kɛmɛ naanin sɛbɛ wo nɔ rɔ.» **7** A ka dogbɛɛ majininka ko: «Julɔ mɛn ye i la, wo bɛnni yɛli ma?» Wo ka a jabi: «Bile kise bɔrɔ kɛmɛ loolu.» A ka a fɔ a ye ko: «I ye i la julɔ sɛbɛ yɛlɛman ka kɛ bɔrɔ kɛmɛ naanin di.» **8** «Nanfulutii ka a la nanfulu kunnasiila tɛlɛnbali tando, ko a kewuyani. A mafɛnɛ! Alla lɔnbaliilu kewuyani. Ii ka i jɔɔn mira ja lɔn fasayi! Ii kewuyani Alla lɔnnailu ri. (aiōn g165) **9** N di ai lali. Ni dunɔja nanfulu kɛra ai bolo, ai ye a kɛ mɔɔilu dɛmɛnni fen di. Kosa, ai la nanfulu wa ban, ai ri ramira Alla wara, yɔrɔ mɛn tɛ ban habadan. (aiōnios g166)

10 «Ni mɔɔ mɛn ye a telenna ka fen fitini lamara wo tii ri se a telenna ka fen kunba ba lamara fanan. Kɔni ni mɔɔ mɛn ma se a telenna ka fen fitini lamara, wo ti se a telenna ka fen siyaman lamara fanan. **11** Dunupa nanfulu, ni ai ma i sɛɛɛ don wo mirala, yon di nanfulu bɛɛ bɛɛ karifa ai la? **12** Ni ai ma telen mɔɔ la nanfulu lamarala, yon di nanfulu di ai ma ka kɛ ai jɛɛ ta ri? **13** Jɔnce ti se ka baara kɛ kuntii fila ye waati kelen. Ni kuntii kera fila ri jɔnce ri do kanin ka tamin do kan. A ri do kumakan bonya ka tamin do ta la. Wo rɔ, ai ti se ai jii lala Alla ni nanfulu rɔ.» **14** Farisilu ka kuma wo mɛn ka Isa mayɛɛ, ka a masɔɔn nanfulu ko duman ii ye kojuuya. **15** Isa ka ii jabi: «Ka ai jɛɛ kɛ mɔɔilu jana ikomin telenbailu, wo duman ai ye. Kɔni mɛn ye ai jusu rɔ, Alla ka wo bɛɛ lon. Adamadenilu ye mɛn jatela, wo gboman kojuuya Alla ye. **16** «Ka a tɛɛn Yaya ma kawandili kɛ waati mɛn na fɔlɔ, mɔɔilu tɛɛ ye Alla la sariya lataamala, a ni nabiilu la kuma. Kɛbi Yaya nara ka kawandili kɛ, Alla la Mansaya kibaro juma ye lasela mɔɔilu ma. Bɛɛ ye i rajala ka don wo mansaya rɔ. **17** «Sankolo ni duukolo ban duman ka tamin Alla la sariya kelen pe ban na, hali sariyatombeli kelen. **18** «Mɔɔ mɔɔ wa a la muso furusa ka dogbɛɛ furu, wo ra kaninke. Mɔɔ mɔɔ wa muso furusanin ta, wo fanan da kaninke. **19** «Nanfulutii do tɛɛ ye. Faanin dagbɛɛn bilani tɛɛ a kan na tuma bɛɛ. Lon lon, a tɛɛ ye dɔnnin duman kɛla ka fa. **20** Kɔni a la bonda lafantan do tɛɛ lani ye mɛn tɔɔ ko Lasari, kudukudu ni da ye a fari fan bɛɛ ma. **21** A tɛɛ ye a fɛ ka nanfulutii la daato dɔn, fen mɛn ye burunna tabali kɔɔ. Wuluilu tɛɛ ye nala ka a

lani teren bonda la ka a dailu maanen. **22** «Lon do rɔ, fantan cɛɛ wo sara. Mɛlɛkailu ka a ta ka wa a ri harijeene, Iburahima dafɛ. Kɔfɛ, nanfulutii fanan sara. Mɔɔilu ka a su don. **23** Ka nanfulutii jakankatani to lakira, a ka a ja lɔ ka Iburahima yen yɔrɔ jan. Lasari siini tɛɛ Iburahima dafɛ. (Hadɛs g86) **24** Nanfulutii ka a kan nabo Iburahima ma ko: «N fa Iburahima. I ye hina n na ka n demen. I ye Lasari lɔ a bolo koyini sula ji rɔ, ka na a maa n nen na. N jakankatani ta rɔ yan kojuuya.» **25** Kɔni Iburahima ka a jabi: «N dence, i ye i miri kunun ma. Kunun, i dafanin tɛɛ a ja jɛɛ jɛɛ ma, ka a teren Lasari tɔrɔni tɛɛ kojuuya. Bi, a sɛwani yan, ka a teren i jakankatani. **26** Ka la wo kan, denka dun ba ye an ni ile tɛma, sa mɔɔ si kana bɔ yan ka wa ye, wala ka bɔ ye ka na yan.» **27** Wo rɔ nanfulutii ka a jabi: «N fa Iburahima, n ye i madiyala. I ye Lasari lawa duukolo kan n fa wara. **28** N badenma mɔɔ loolu ye ye. I ye dijɛ Lasari ye wa ii lali. Kosa ii kana na jakankata diya yan.» **29** Kɔni Iburahima ka nanfulutii jabi: «Nabi Musa la sariya ni nabi tɔilu la kawandili ye ye. Ii ye wo mira.» **30** Nanfulutii ka a sɔsɔ ko: «N fa Iburahima, wo tɛ a ja. Kɔni ni mɔɔ kelen wulira ka bɔ suilu tɛma ka wa ii ma, ii ri tubi.» **31** Iburahima ka a fɔ a ye ko: «Nabi Musa la sariya ni nabiilu la kawandili kan ye ye. Ni ii ma sɔn ka wo bonya, ii ti sɔn kawandili kan si ma. Hali ni mɔɔ kelen wulira ka bɔ saya rɔ ka wa ii kawandi, ii ti sɔn a rɔ fewu.»»

17 Isa ka a fɔ a la karandenilu ye, lon do rɔ, ko: «Sika tɛ a rɔ, lafilu koilu ri na ka mɔɔilu lɔ kojuu kela. Kɔni mɔɔ men wa lafilu koilu lana mɔɔilu ma, gbalo ye wo ye. **2** Hali ni ii tun ka kabakurun ba sidi wo tii kan na ka a lafilu kɔɔji rɔ,

wo tun di fisaya wo rɔ, sa ni a ye ke sababu ri ka den kelen nafili. **3** Ai ye ai jere lakɔɔsi. Ni i badenma do ka hake ta, i ye a kili ka a lali. Ni a nimisara, i ye a makoto. **4** I badenma wa hake ta i la haan sija wɔɔnwula tele kelen kɔɔ, ni a nara wo kelen kelenna bee rɔ ka a fɔ ko a ra nimisa, i ye a makoto.» **5** Talibidenbailu ka a fɔ Isa ye ko: «Maari, i ye do la an na lemeniya kan.» **6** Maari ka ii jabi: «Hali ni ai la lemeniya dooyara ka ke ikomin bɔɔn fira kise kelen, wo lemeniya jate baraka rɔ ai ri se a fɔla jiri luluma ba ye ko: «I ye bɔ yan ka wa turu fɔ kɔɔji rɔ». Jiri wo ri i gbiliya.» **7** Isa ka a fɔ ii ye ko: «A ye di? Ni i la jɔn do bɔra sene ke diya, wala kolofen gben diya, ka na lu ma, yon ye ai tema, men di sɔn ka a fɔ a ye ko «i ye na i sii jona ka dɔnnin ke fɔlɔ?» **8** Wo kuma te! I ri a jamari ko «i ye ikaliya ka tibili ke, ka i jere raben, ka na dɔnnin sii n kɔɔ. N di dɔnnin ke ka fa ka ji min. Wo kɔ, i ri dɔnnin ke ka ji min». **9** Ni jɔn ka a la baara ke, a la kuntii ri baraka bila a ye wo rɔ wa? Wo kuma te! **10** A ye wo ja kelen de ma ai fanan fan fe. Baara men fɔni ai ye, fɔ wo ye ke. Bonya ko te a rɔ. Ni ai banda baara wo bee la, ai ye a fɔ ko: «An tara men kanma, an da wo dɔɔn de ke. Bonya te an ye.» **11** Isa tere ye sila kan ka wa Jerusalemu. A taminto tere ye Samari mara ni Kalile mara tema. **12** A dontɔla so do kɔndɔ, kunatɔ tan nara a laben. Ii lɔni tora yɔɔ jan, **13** ka ii kan nabɔ Isa ma ko: «Isa, an na faama, i ye kininkinin an na ka an demen.» **14** Isa ka ii yen tuma men, a ka a fɔ ko: «Ai ye wa ai jere yiraka sarakalaselailu la.» Wo bolo ma, ii bɔra ye ka wa. Ii watɔla, ii bee kendeɔara. **15** Kelen ka a yen ko a ra kendeɔa. Ka a to Alla tandola kan ba

la, a ka i kɔsɛ ka na Isa ma. **16** A ka a jɔkɔrɔ bɛn duu ma Isa sen kɔrɔ ka baraka bila a yɛ. Samarika le tɛrɛ. **17** Isa ka a maɲininka ko: «Mɔɔ tan ma kɛndɛya wa? A tɔ kɔnɔndɔ ye mi? **18** Mɔɔ si ma sɛ ka na Alla tando fo cɛɛ kelen pe jɲin wa, mɛn ye siya gbɛrɛ mɔɔ ri?» **19** Isa ka a fɔ a yɛ ko: «Iwuli! Wa, i ra kɛndɛya i la lemɛniya sababu la!» **20** Farisi doilu ka Isa maɲininka, lon do rɔ, ko: «Alla la Mansaya ri na waati juman?» Isa ka ii jabi: «Alla la Mansaya ti nala yenna jɲa la. **21** A ti nala a fɔla ko: «Alla la Mansaya ye yan» wala «a ye ye». Kɔni Alla la Mansaya ye ai tɛma.» **22** A ka a fɔ a la karandenilu yɛ ko: «A lɔɔ ri kɛ ai la, lon do rɔ, ka Mɔɔ Dence tele kelen yen, kɔni ai ti se ka wo yen. **23** Mɔɔilu ri a fɔ ai yɛ ko: «A fɛlɛ, a ye ye» wala «a ye yan». Kɔni ai kana ibori wo kɔ. **24** I jɲa lɔ! Sanmelenin ye bɔla sankolo fan kelen na ka wa fan do fɛ jɲa ma, Mɔɔ Dence wa kɛ nala lon mɛn, a natɔla ri kɛ wo jɲa kelen ma. **25** Kɔni yani wo ye dafa, a fɛrɛ tɛ fo bi mɔɔilu ye a tɔrɔ kojuuya fɔlɔ ka i ban a rɔ. **26** «Yani Mɔɔ Dence ye na ikɔ tuunni, ko mɛnilu kɛra Nuhan tele rɔ, woilu jɔɔn di kɛ. **27** Nuhan tele rɔ, mɔɔilu tora dɔɔnnin ni minnin na, ni muso furula, a ni ka ii denmusoilu furu. A tɛrɛ ye wo jɲa fo Nuhan donda kulunba kɔndɔ. Wo lon kelen sancɪ ba ka nali damira. Sancɪ wo ma tɛɛ, fo ka a to gbiliyala a jɲa jɛrɛ jɛrɛ ma ka dunuɲa yɔrɔ bɛɛ latunun ka mɔɔilu bɛɛ halaki. **28** «Mɛn kɛra Luti tele rɔ, wo jɔɔn fanan di kɛ. Luti tele rɔ, mɔɔilu tora dɔɔnnin ni minnin na, ka to sannɪ kɛla, ka to sɛnɛ kɛ ni bon lɔla. **29** A tɛrɛ ye wo jɲa haan Luti bɔra Sɔdɔmu so kɔndɔ lon mɛn. Wo lon kelen, ta ni tinbiriki bɔra sankolo rɔ ka jii Sɔdɔmu so

kɔndɔ ikomin sanci. Wo ka Sɔdɔmu mɔɔilu bɛɛ halaki. **30**
 «A ri kɛ wo ja ma Mɔɔ Dence bɔtɔ gbɛ ma lon mɛn. **31** Ni
 wo lon sera ka a tɛrɛn do ra yɛlɛ bon kun bilinin sanfɛ ka
 a bolofenilu to bon kɔndɔ, wo ma kan ka jii a bolofenilu
 ta kanma bon kɔndɔ. Ni wo lon sera ka do tɛrɛn sɛnɛ rɔ,
 wo ma kan ka i kɔsɛ a bolofenilu ta diya so kɔndɔ. **32**
 Ko mɛn kɛra Luti muso la, ai ye ai hankili to wo rɔ. **33**
 Mɔɔ mɛn ye dunɔɔrɔtɛɛ daha dɔrɔn de jininna bi, wo ri
 bɔnɔ sini. A tɛ jɛnemaya banbali sɔrɔn sini. Kɔni mɛn wa
 sɔn ka bɔnɔ dunɔɔrɔtɛɛ daha rɔ bi, sini wo ri kisi ka
 jɛnemaya banbali sɔrɔn. **34** «N ye fɔla ai la ko su wo rɔ
 mɔɔ fila ri sunɔɔ lafen kelen kan; mɔɔ kelen di ta ka kelen
 to ye. **35** Muso fila ri suman kise bundɛ i jɔɔn fɛ, muso
 kelen di ta ka muso kelen to ye.» **37** Karandenilu ka Isa
 mapininka ko: «Maari wo ri kɛ mi?» Isa ka ii jabi sanda rɔ
 ko: «Su wa kɛ diya mɛn dɔ, duwailu ri jii ye.»

18 Nba, wo kɔ, Isa ka kuma kɔrɔlama do fɔ ka a la
 karandenilu karan, ka a masɔrɔn a ye a fɛ ii ye to Alla
 matara tuma bɛɛ. Ii kana jiitɛɛ ka wo boloka. **2** A ka a fɔ
 ko: «Kititɛɛla do tɛrɛ ye so do la. A tun tɛ silanna Alla
 yɛ, a tun tɛ mɔɔ bonyala. **3** Nba, cɛsamuso do tɛrɛ ye
 mɛn tɛrɛ sela kititɛɛla ma tuma bɛɛ ka a fɔ a ye ko: «I
 ye n na kiti tɛɛ, baa n juu ra kojuu kɛ n na.» **4** A mɛnda,
 kititɛɛla ma sɔn ka kiti wo tɛɛ. Kɔni, lon do rɔ, kititɛɛla ka
 a fɔ a jɛrɛ kɔndɔ ko: «Tɔja le. N tɛ silanna Alla yɛ, n tɛ
 mɔɔ bonyala, **5** kɔni, muso jin da n tɔrɔ kojuyaya. Wo
 bolo ma, a fɛrɛ tɛ fɔ n ye kiti wo tɛɛ. Ni wo tɛ, a ri to n
 jagbala tuma bɛɛ fɔ ka n sɛɛ.» **6** Wo rɔ, Maari ka a fɔ ko:
 «Kititɛɛla telenbali wo ka mɛn fɔ, ai ye ai tolo malɔ wo

la kosebe. 7 Ni Alla la mɔɔ suwandiniilu ka ii kan nabo ale ma ka kiti ninin a fe su ni tele, a te ii demen ka ii la kititeilu nanabo wa? A te i ban ii ro. 8 Alla ri a kaliya ka kititee ii ye telenbaya la. A ye ten de! Koni hali wo, Mɔɔ Dence wa na waati men na, a ri lemeniya teren dunuɔa ro wa?» 9 Mɔɔ doilu tere ye, menilu tere ye ii jere jatela mɔɔ telennilu ri. Ii lani a la ko ii ka ni mɔɔ toilu ri. Isa ka kuma korolama do fo woilu le ye. 10 A ka a fo ko: «Mɔɔ fila wara Alla matara diya Allabatobonba kondɔ. Kelen tere ye Farisi ri. Kelen tere ye niisankomirala ri. 11 Farisi cee wo ka i lo ka Alla matara a jere la ko ro ko: «O Alla, n ye baraka bilala i ye, n te ikomin mɔɔ tomailu, ka a masoron n ti tojoli kela, n te telenbali ri, n te kaninkela ri, wala n te ikomin niisankomirala nin. 12 N ye sun donna sija fila lookun kelen korɔ. Ka la wo kan, n wa fen fen soron, n di wo ja bo.» 13 Koni niisankomirala wo ka i lo yoro jan. A ma son ka hali a ja lo sankolo fan do. A ka a sisi magbasi ka ke a nimisa toomasere ri. A ka a fo ko: «Alla, i ye n makoto, baa kojuu kela le nde ri.» 14 Isa ka a fo ko: «N ye a folo ai ye ko niisankomirala ka jo soron, koni Farisi cee wo ma jo soron. Baa mɔɔ mɔɔ wa a jere bonya, wo ri majii, koni mɔɔ mɔɔ wa a jere fanmajii, wo ri bonya.» 15 Lon do ro mɔɔilu tere ye nala denninilu ri Isa ma ko a ye a bolo la woilu kan ka duwa ii ye. Isa la karandenilu ka wo yen ka mɔɔ woilu makuma. 16 Koni Isa ka denninilu kili ko ii ye na a ma. A ka a fo a la karandenilu ye ko: «Ai ye a to denninilu ye na n ma. Ai kana ii mabali, ka a masoron Alla la Mansaya ye ii jɔɔnilu le ta ri. 17 A ragbe! Mɔɔ men ma son Alla la Mansaya ma ikomin dennin sonni Alla la

Mansaya ma jna men ma, wo tɛ don Alla la Mansaya rɔ habadan. Tɔja le wo ri fewu.» **18** Yahudiyailu la kuntii do nara Isa majininka ko: «Karanmɔɔ juma, n ye nfen kɛ sa n di jenemaya sɔrɔn, jenemaya men tɛ ban?» (aiōnios g166)

19 Isa ka a jabi: «I ra a fɔ n ma «karanmɔɔ juma» nfenna? Mɔɔ juma si tɛ ye fɔ Alla kelen pe. **20** Alla ra men seɓe a la sariya rɔ, i ka wo lɔn. A seɓeni ye ko: «I kana kaninke kɛ. I kana mɔɔ faa. I kana supali kɛ. I kana wuya fɔ sereya rɔ. I ye i fa ni i na bonya.» **21** A ka Isa jabi: «Karanmɔɔ, kɛbi n denniya waati, n da sariya wo bɛɛ mira.» **22** Isa ka wo men waati men na, a ka a fɔ cɛɛ ye ko: «I ra dɛɛ ko kelen na butun. I ye wa i bolofen bɛɛ san ka wo wodi di fantanilu ma, sa nanfulu bɛɛ bɛɛ ri kɛ i bolo harijeene rɔ. Wo wa ban, i ye na bila n kɔ.» **23** Cɛɛ ka jabili wo men waati men na, a jusu makasira, ka a masɔrɔn nanfulu ba tɛɛ ye a bolo. **24** Isa ka a jna lɔ a rɔ ka a fɔ ko: «Nanfulutii don gboman Alla la Mansaya rɔ de! **25** Nanfulutii don Alla la Mansaya rɔ, wo ka gbelen jɔɔmɛ don di sɛlan woo la.» **26** Men ka wo men, woilu ka jininkali kɛ ko: «Yon di se kisila wo rɔ?» **27** Isa ka ii jabi: «Ko menilu ti se kɛla mɔɔ bolo, woilu ri se kɛla Alla bolo.» **28** Piyeri ka a fɔ Isa ye ko: «Andeilu don? An da fen bɛɛ to ye ka bila i kɔfɛ.» **29** Isa ka a fɔ ii ye ko: «A ragbɛ! Mɔɔ mɔɔ wa sɔn ka a la bon to ye, wala a muso, wala a badenmailu, wala a sɔrɔnbailu, wala a denilu, ka wa Alla la Mansaya ninin, **30** wo sara ri wara dunuɗa jin dɔ. Sini, jenemaya fanan di di a ma, jenemaya banbali kɔnin.» (aiōn g165, aiōnios g166) **31** Wo kɔ, Isa ka a fɔ a la talibidenba tan ni fila ye ko: «An wato Jerusalemu. Alla la nabiilu ka fen fen seɓe Mɔɔ Dence

la ko rɔ, wo bɛɛ ri dafa ikomin a sɛbɛni ja mɛn ma. **32** Ii ri a mira ka a don siya gbɛrɛ mɔɔilu bolo. Woilu ri a lafɛya ka a mayɛɛ, ka a nani, ka ii daji tu a kan. **33** Ii ri a gbasi kojuuya, ka ban ka a faa. Kɔni, a faa tele sawana lon wa se, a ri wuli.» **34** Keladenbailu ma foyi jayen a la kuma rɔ. Wo kɔrɔ dooni tɛrɛ ii ma. Ii ma famunyali si sɔrɔn a rɔ. **35** Ka Isa ni a la mɔɔilu sudunyara Jeriko so la, ii ka ja fuyen do tɛrɛn yɔrɔ wo rɔ. A siini tɛrɛ ye taralila sila da la. **36** Na fuyen wo ka jama mankan mɛn, ka majininkali kɛ ko: «Nfen keni?» **37** A fɔra a yɛ ko Isa Nasaretika le tamintɔ. **38** A ka wo mɛn tuma mɛn na, a ka a kan nabɔ ka a fɔ ko: «Isa, Mansa Dawuda mamaren cɛɛ, i ye kininkinin n ma.» **39** Mɔɔ mɛnilu tɛrɛ ye jama jɛfɛ, woilu ka a makuma ka a fɔ a yɛ ko: «I makun!» A ma sɔn i makunna, fɔ ka a kan nabɔ fanka la, ka a fɔ ko: «Isa, Mansa Dawuda mamaren cɛɛ, i ye kininkinin n ma!» **40** Isa ka ja fuyen kan mɛn ka i lɔ, ka a jamari kɛ ko ja fuyen ye lana a ma. Mɔɔilu wara a ta ka na a ri a ma. A se mɛn keni Isa ma, Isa ka a majininka ko: **41** «A ye di? I ye a fɛ n ye nfen kɛ i yɛ?» A ka jabili kɛ ko: «Maari, n ye a fɛ n ja ye laka ikɔ tuun.» **42** Isa ka a fɔ a yɛ ko: «Ale le wo ri. I ja ra laka. I ra lakɛndɛya i la lemeniya sababu la.» **43** A ja lakara i kɔrɔ ye. A bilara Isa kɔ ka to Alla gbiliyala. Mɔɔilu ka wo bɛɛ yen ka Alla tando bake.

19 Isa donda Jeriko so kɔndɔ ka a tamintɔ ka wa. **2** Wo ka cɛɛ do tɛrɛn ye, mɛn tɔɔ ko Sace. Ale tɛrɛ ye niisankɔmirala la kuntii ri. Nanfulu ba tɛrɛ ye a bolo. **3** A lɔɔ tɛrɛ ye a la ka a ja la Isa kan ka a lɔn. Kɔni, jama warani tɛrɛ Isa laminin dɔ kojuuya. Wo bolo ma, Sace ma

se a yenna, baa a kundiyaɗi tere. **4** A ka ibori ka wa jama jɛ, wo rɔ, ka yele toro ju la ka Isa makɔnɔ, kosa a ri Isa tamintɔla yen, ka a masɔrɔn Isa ka kan ka tamin dinkira wo rɔ. **5** Nba, Isa se mɛn kɛni jiri ju wo ma, a ka a ja layele san ma ka a fɔ Sace ye ko: «Sace, ikaliya, i ye jii. N ye a fɛ i ye n jiya i wara bi.» **6** Sace jiira kaliya rɔ ka bɔ jiri la. A ka Isa ramira sɛwa rɔ ka wa a malɔ fo a wara. **7** Mɔɔilu ka wo yen tuma mɛn na, ii ka Isa mafɔ ko: «A sɔnni ka wa jiya kojuu kɛla wara.» **8** Sace ka i lɔ Maari jana ka a fɔ a ye ko: «Maari, bi n di n na nanfulu tala ka fan kelen di bolokolonilu ma. Ka la wo kan, ni a ka a teren n da mɔɔ do bolofen mira tɔɔɔli bolo ma, n di a jɔɔn naanin lase wo ma.» **9** Isa ka jabili kɛ ko: «Kisi ko ra se a wara bi baa a fanan ye Iburahima dence do ri. **10** Mɔɔ Dence ra na, mɔɔ tununnilu jininna ko ii ri kisi.» **11** Iko Isa sudunyani tere Jerusalemu so la, mɔɔilu hankili bilara Alla la Mansaya ko rɔ. Ii lani a la ko mansaya wo ri bɔ gbe rɔ sisen sisen. Wo rɔ, Isa ka kuma kɔrɔlama do fɔ ii ye. **12** A ka a fɔ ko: «Mansa la kabila cɛɛ do wara jamana jan dɔ, ko a ri mansaya sɔrɔn ka na. **13** Sani a ye wa mansaba wara, a ka a la jɔn tan kili. A ka wodigbe kelen kelen di wo kelen kelenna beɛ ma, ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye wodi wo kɛ ai manankun di. Yani n ye n kɔsɛ, ai ye do la a kan n ye.» **14** Kɔni, mansa la kabila cɛɛ wo la ko tun ma di a la jamana mɔɔ doilu ye. A bɔ mɛn kɛni a la jamana rɔ, wo rɔ, ii ka kelaya mɔɔ lawa a kɔfɛ ka a fɔ ko: «an tɛ a fɛ cɛɛ wo ye kɛ an na mansa ri.» **15** «Hali wo, mansa la kabila cɛɛ wo ra mansaya sɔrɔn. Wo bolo ma, a ka i kɔsɛ a la jamana rɔ. A se mɛn kɛni ye, a ka jɔnilu kili, a tun

ka wodi di menilu ma, ko a ye a fe ka a lon tɔnɔ yeli ye ii bolo. **16** A foloman nara ka a fo a ye ko: «Mansa, n da baara ke i la wodi ro ka a jɔɔn tan sɔɔn ka la a kan.» **17** Mansa ka a fo wo ye ko: «I ka wo ben! Jon puma le ile ri. Fen fitini le dira i ma, koni i ka a mira ja lon. Wo ro, n di i lasii so tan kun na.» **18** Wo ko, a filana nara ka a fo mansa ye ko: «Mansa, n da baara ke i la wodi ro ka a jɔɔn loolu sɔɔn ka la a kan.» **19** Mansa ka a jabi: «I fanan di sii so loolu kun na.» **20** Jon dogbere nara. Wo ka a fo mansa ye ko: «Mansa, n da na i la wodi ri. N ka a bila faanin do ka a dokon ka a mara. **21** N silanda i ye, ka a masɔɔn ile ye mo ragbelen de ri. I ma men bila, i ri wo ta. I ma men foyi, i ri wo ka.» **22** Mansa ka a jabi: «Jon juu le ile ri! N di i la kiti tee ka ben i da ro kuma ma, men bo sa i da ro jin. I ka a lon ko n ye mo kadagbelen di. I jere ka a fo ko n ma men bila, n ye wo tala. Ko n ma men foyi, n ye wo kala. **23** A ye di wo ro? Nfenna i ma n na wodi don tɔnɔ jininna bolo? Kosa n wa na, n di tɔnɔ sɔɔn n na wodi la.» **24** «Nba mansa ka jamarili di a la moilu ma men tere ye ye ko: «Ai ye a la wodi mira a la ka wo di jon foloman ma, men ka a la wodi jɔɔn tan sɔɔn.» **25** Ii ka mansa jabi: «Mansa, wodigbe tan ye jon foloman wo bolo!» **26** Koni mansa ka a fo ii ye ko: «N ka wo lon. N di a fo ai ye ko fen ye men bolo, do fanan di la wo ta kan. Koni foyi te men bolo, hali fitini men ye wo bolo, wo ri ta a bolo. **27** Nba, n juu menilu tun te a fe n ye sii ii kun na, wa woilu mira ka na ii bee faa n jakoro yan.» **28** Isa banni sanda wo lala, a bilara jama je ka wa Jerusalemu. **29** A sudunyani so doilu la, Betifase ni Betani konin, a sera koyinke yoro do ma,

mɔɔilu ye a fɔla mɛn ma ko Olibiye Koyinkɛ. A se mɛn
 kɛni ye, a ka karanden fila lɔ kela diya. **30** A ka a fɔ ii
 yɛ ko: «So mɛn ye an jɛ, ai ye wa se ye. Ai wa don so
 kɔndɔ, ai ri faliden bulan sidini tɛrɛn ye, mɔɔ si ma i sii
 mɛn kan butun. Ai ye a fulɛn ka na a ri. **31** Ni mɔɔ ka ai
 mapininka ko: «Ai ye fali den fulenna nfenna?», ai ye wo
 jabi: «An Maari mako ye a la.» **32** Isa ka mɛn lawa ii ka a
 tɛrɛn ikomin a ka a fɔ ja mɛn ma. **33** Ii tɛrɛ ye fali den
 fulenna tuma mɛn, a tiilu nara ka a fɔ ko: «Hɛn! Ai ye
 fali den fulenna nfenna?» **34** Ii ka jabili kɛ ko: «An Maari
 mako ye a la.» **35** Ii ka fali den ta, wo rɔ, ka wa a ri Isa
 ma. Ii se mɛn kɛni Isa tɔrɔfɛ ye, ii ka ii la durukiilu la fali
 den kan. Ii ka Isa ta ka a layɛɛ fali kan. **36** Isa watɔla,
 mɔɔilu ka ii la durukiilu jɛnsɛn sila kan a jɛ. **37** Wo ja
 ma, a sudunyara Jerusalemu la, ka na se Olibiye Koyinkɛ
 ma. A seni koyinkɛ lajii diya, Isa la karandenilu jama ba
 sewara ka ii kan nabɔ ka Alla tando Isa la kabannakoilu
 ko kosɔn. **38** Ii tora a fɔla ko: «Duwawu ye mansa ye,
 mɛn nani Maari Alla tɔɔ rɔ. Jususuma ye to harijeene rɔ.
 Tandoli ba ye kɛ Alla yɛ.» **39** Farisi doilu tora jama tɛma
 ka a fɔ Isa yɛ ko: «Karanmɔɔ, a fɔ i la karandenilu yɛ ko ii
 ye makun.» **40** Isa ka woilu jabi: «Ni ii bɛɛ ka imakun, hali
 kabakurun jinilu ri ii kan nabɔ ka Alla tando karandenilu
 nɔ rɔ. A ye ten del!» **41** Isa nara ka a ja la Jerusalemu kan
 tuma mɛn, a kasira a la ko la. **42** A ka a fɔ ko: «Ko mɛn
 tun di jususuma di ai yɛ, ni ai tun ka wo jayɛn, sa ai ra
 jususuma sɔrɔn. Kɔni ai filira wo ma. Wo ra dokon ai ma
 sisen. **43** Lon do natɔ, ai juuilu ri na ai kanma. Woilu ri so
 bɛɛ sansan kojuyaya, ka sila bɛɛ tɛɛ, ka so laminin fan bɛɛ

rɔ, fɔ ka ai ragɓɛɛn. **44** Ai juuɓilu ri so kɔndɔ mɔɔilu bɛɛ ratɩɗan. Ii ri so bɛɛ te fɔ ka a kabakurunilu bɛɛ jɛnsɛn. Ka a masɔrɔn, Alla tun ye ai fɛ waati mɛn na, ai ma wo jate fewu!» **45** Nba, Isa wara Allabatobonba jin kɔndɔ, ka a tɛrɛn julailu warani ye. A ka ii gbɛn ii labɔ, **46** ka a fɔ ii ye ko: «A seɓɛni Alla la kuma rɔ ko: «N na bon di kɛ Alla bato diya ri, » kɔni ai ra a ta ka kɛ sonilu wara ri.» **47** Wo kɔ, Isa tɛrɛ ye mɔɔilu karanna lon lon Allabatobonba jin kɔndɔ. Sarakalasela kuntiilu ni sariya karanmɔɔilu ni jamana jɛmɔɔilu tɛrɛ ye a faa ja nininna, **48** kɔni, ii ti se wo kɛla, ka a masɔrɔn mɔɔ bɛɛ tɛrɛ ye a la kuma mirala fewu.

20 Lon do rɔ, Isa tɛrɛ ye mɔɔilu karanna ka kibaro juma lase ii ma Allabatobonba jin kɔndɔ. Sarakalasela kuntiilu, ni sariya karanmɔɔilu, ni mɔɔbailu wara a tɛrɛn ye. **2** Ii ka Isa majininka ko: «I ye baara mɛn kɛla jin, yon ka i lo wo la? I ye yon na se kɔrɔ?» **3** Isa ka ii jabi: «N di ai majininka fɔɓɔ: **4** Yon ka Yaya lo sun na ji rɔ? Alla le ka a lo a la, wa mɔɔilu?» **5** Ii wara i jɔɔn ye ka wo jabili ninin. Ii ka a fɔ ko: «Ni an ka a jabi: «Alla ka Yaya lo wo la», a ri a fɔ ko: «nfenna ai ma la Yaya la wo rɔ?» **6** Ni an ka jabili kɛ ko: «Mɔɔ ka Yaya lo, » mɔɔ bɛɛ ri wuli ka an bon kaba la, baa ii bɛɛ ka a fɔ ko nabi do le tɛrɛ Yaya ri.» **7** Wo rɔ, ii nara Isa jabi: «An ma Yaya kelayaba lon.» **8** Isa ka jabili kɛ ko: «Nba, n fanan ti sɔn ka n kelayaba tɔɔ fɔ ai ye, n ye mɛn se kɔrɔ kɔnin.» **9** Ka Isa to ye, a ka kuma kɔrɔlama do fɔ jama ye. A ka a fɔ ko: «Cɛɛ do ka jirife labɔ a la sɛnɛ rɔ, ka ban ka a karifa baarala doilu la. A banni a karifala, a bɔra ye ka wa taama rɔ. A mɛnda ye, a ma i kɔsɛ. **10** Jiri den kadi waati sera tuma mɛn, jirife tii ka jɔn

do lawa jirife rɔ, ka a fɔ baaralailu ye ko ii ye a sɔ jiri den dɔ. Keladen se mɛn kɛni ye, baaralailu ma sɔn ka a sɔ. Ii ka keladen mira ka a gbasi ka a gben. **11** Jirife tii ka jɔn gberɛ lawa. A fanan seni ye, baaralailu ma sɔn ka wo fanan sɔ, fo ka a gbasi ka a nani ka a gben. **12** Jirife tii ka jɔn sawana lawa ii ma. A se mɛn kɛra ii ma, ii ka a mira ka a gbasi fo ka a madimin ka wa a lafili kɔkan. **13** «Wo rɔ, jirife tii ka a fɔ ko: «N ye nfen kɛla? Nba, n di n diyana dence lawa ii ma. Ii ka kan ka ale bonya.» **14** Baaralailu ka den wo natɔla yen, ka a fɔ i jɔɔn ye ko: «Den wo ri kɛ jirife tii ri a fa kɔ. An ye a mira ka a faa. Sa jirife ri kɛ an ta ri.» **15** Wo bolo ma, ii ka a mira ka a lafili kɔkan ka a faa.» «A ye di? Jirife tii ri nfen kɛ baarala woilu la? **16** A ri na ka ii faa, ka ban ka jirife karifa dogberɛilu la.» Jama ka sanda wo mɛn ka a fɔ ko: «ƐƐ! Alla ma an kisira ko su wo ma!» **17** Isa ka a ja lo jama rɔ ka ii majininka ko: «Nba, mɛn sebeni Alla la kuma rɔ, wo kɔrɔ ye nfen di? A sebeli ko: «Bon lɔlailu ka ii ban kabakurun mɛn dɔ, wo le kɛra bon jusii kabakurun di.»» **18** «Mɔɔ mɛn wa be kaba wo kan, wo ri madimin kosebe, kɔni kaba wo wa be mɔɔ mɛn kan, wo ri mɔjɔnko.» **19** Sariya karanmɔɔilu ni sarakalasela kuntiilu ka a yen ko Isa ka kuma kɔrɔlama wo fɔ ii ma. Wo rɔ, ii wulira ka Isa mira ja ninin damira. Kɔni ii silanda jama ye, ka a masɔrɔn Isa duman tɛrɛ ye jama ye kosebe. **20** Wo bolo ma, ii tɛrɛ ye Isa lakɔrɔsila tuma beɛ. Ii ka janfateilu lawa a ma, menilu ka ii jɛrɛ kɛ ikomin telenbailu Isa lapinin kanma. Woilu tɛrɛ ye a fɛ kuma benbali do ye bɔ Isa da rɔ, mɛn di se kɛla a mira sababu ri. Kosa ii ri wa a ri kiti diya faama wara. **21**

Wo bolo ma, janfateilu nara ka jininkali ke a kun ko: «Karanmɔɔ, an ka a lon ko i la kuma telenni le, a ni i la karan. I te mɔɔ dooyala mɔɔ do ye. Alla la sila ka kan ka taama ja men, i ye mɔɔilu karanna wo la tupa jere jere ro. 22 Wo ro, an ye a fe ka i majininka ko do la. A ye di? Ka niisanko bo ka a di Romu mansaba ma, wo dahani an ma, wa wo dahani te?» 23 Isa ka a lon ko a lapinin kuma le jin. Wo ro, a ka a fo ii ye ko: 24 «Ai ye wodi banan kelen yiraka n na. Yon munuɗa ni yon tɔɔ ye wodi gbanan jin kan?» Ii ka a jabi: «Romu mansaba.» 25 Isa ka a fo ko: «Nba, ai ye Romu mansaba ta di Romu mansaba ma. Ai ye Alla ta di Alla ma fanan.» 26 Isa ka jabili ke kojuma jama bee jana ka janfateilu mabali. A la jabili ka ii kabannakoya fo ka ii makun. 27 Dina mɔɔ doilu tere ye, menilu tɔɔ ko Sadusiilu. Woilu ye a folo ko mɔɔ si te wulila ka bo saya ro. Wo doilu nara i madon Isa la ka a majininka ko: 28 «Karanmɔɔ, Nabi Musa ka a sebe a la sariya ro ko ni i korɔce sara ka a muso densorɔnbali to ye, i ye a muso ta, kosa muso ri den soron i korɔce ye. 29 Awa, dence worɔnwula tere ye cee do bolo. Dence folo ka muso do furu. A sara ka a muso densorɔnbali to ye. 30 Ka ben sariya ma, dence filana ka muso wo ta. Ale fanan sara ka muso densorɔnbali to ye. 31 Wo ro, dence sawana ka muso ta. Dence wo fanan sara. A kera ten haan muso wo siira kanberen worɔnwula kelen kelenna bee kun. Ii bee sara ka muso densorɔnbali to ye. 32 A laban, muso fanan sara. 33 A ye di? Su lawuli lon, muso ri cee yon ta ri sa? A siira a kelen kelenna bee kun.» 34 Isa ka ii jabi: «Bi mɔɔilu ye furu kela. Cee ni muso ri furu ii jɔɔn ma. (aiɔn g165) 35 Koni

sini, a tɛ kɛ wo ɲa. Alla wa mɔɔ mɛnilu jate, woilu ri wuli ka don harijeene. Kɔni furu ko tɛ ye. Cɛɛ tɛ muso furu. Muso tɛ sii cɛɛ kun ma. (aiɔn g165) **36** Ii tɛ sa butun, fo ka kɛ ikomin mɛlɛkailu. Ii ye Alla la denilu ri, ka a masɔrɔn ii ra bɔ saya rɔ ka don Alla la ɲenemaya banbali rɔ. **37** Mɔɔ ri wuli saya kɔ, sika tɛ wo rɔ. Nabi Musa jɛrɛ ka wo le yiraka an na. A benda Alla ri jiri tuni taman dafɛ waati mɛn na, a ka a fɔ Maari Alla ma ko: «Ibrahim la Alla, Isiyaka la Alla, a ni Yakuba la Alla.» **38** Awa Alla tɛ suilu la Alla ri, fo ɲenemailu. Mɔɔ bɛɛ ɲenema le Alla ɲana.» **39** Sariya karanmɔɔ doilu ka a fɔ Isa yɛ ko: «Ɛɛ, karanmɔɔ! I ra jabili kɛ kɔɲuma!» **40** Mɔɔ si ma susu ka a ɲininka foyi la wo kɔ. **41** Isa ka ii ɲininka ko: «Nfenna mɔɔilu ye a fɔla ko Mɔɔ ɲenematɔmɔnin di kɛ Mansa Dawuda dɛncɛ do ri wa? **42** Mansa Dawuda jɛrɛ ka a seɓɛ Jaburi kitabu rɔ ko: «Maari Alla ka a fɔ n Maari yɛ ko: Na i sii n bolokininma, **43** haan n ye i juuilu bilala i sen kɔrɔ.» **44** Mansa Dawuda jɛrɛ ka a fɔ a ma ko «n Maari.» A ye di? A ri se kela Mansa Dawuda dɛncɛ gbansan di wo rɔ wa?» **45** Isa ka kuma do fɔ a la karandenilu yɛ jama ɲana. A ka a fɔ ko: **46** «Ai ye ai jɛrɛ lakɔrɔsi sariya karanmɔɔilu la ko rɔ. A duman ii yɛ ka duruki ɲumailu don ka i mataama. Ii ye a fɛ mɔɔilu ye ii tuwa ka ii bonya jama ladɛndiya rɔ, a ni ka ɲɛmɔɔ sii diya sɔrɔn salibon kɔndɔ, a ni sali kinin dɔɔn diya. Wo bɛɛ duman ii le. **47** Ii ri cɛsamusoilu bolofenilu bɛɛ dɔɔn, ka ban ka waati jan kɛ Alla matarala ka ii jɛrɛ kɛ ikomin Alla kaninbailu. Jahadi juu ba ye woilu makɔnɔla.»

21 Ka Isa to Allabatobonba kɔndɔ, a ka a ɲa lɔ wodi bila diya rɔ. A ka nanfulutii doilu yen, mɛnilu tɛrɛ ye wodi

ba bilala ye. **2** A ka cesamuso fantan do fanan yen, men ka wodi mesen fila ke wodi bila diya ro. **3** Isa ka wo bee lakorasi ka a fo ko: «Tuna le! Cesamuso fantan wo ra wodi men bo, wo ka bon moo toilu bee ta ri. **4** Ii kelen kelenna bee ka dooni bo ii la nanfulu ba ro ka a di Alla ma, koni ale, a la balo wodi men bee tere ye a bolo, a ka a bee di.» **5** Wo kofe, karanden doilu tere ye barola Allabatobonba la ko kan. Ii ko: ko a lora kabakurun jumailu la. Ko a masidi fenilu, menilu dini Alla bonya kanma, ko woilu kenji kosebe. **6** Isa ka ii jabi: «Bi, ai ja ye bon jin na, koni sini men nato, a bee ri te. A kabakurunilu bee ri jensen ka bo ye. A kabakurun si te to joon kan.» **7** Karandenilu ka Isa majininka ko: «Karanmoo, wo ri ke waati juman na? A waati wa sudunya, an di a lon toomasere juman de ma?» **8** A ka jabili ke ko: «Ai ye a ke kojuma. Ai kana son moo si ye ai lafili, ka a masoron moo siyaman di na ai ma n too ro, ka a fo ko Moo Nenematomonin le a ri, ko Alla la waati ra se. Ai kana bila woilu si ko. **9** Ai wa keileilu kibaro men, a ni murunti kibaro, ai kana silan. A fere te fo wo koilu ye ke folo, koni dununa laban te wo si ri folo.» **10** A ka a fo ko: «Siya ri wuli siya kanma. Mansayala ri wuli mansayala kanma. **11** Duukolo yereyere ba ri ke yoro doilu ro, a ni jankaro juu, a ni konko fitinna ba. Masilan fenilu ri ke san do, a ni toomasere bailu. **12** «Koni, yani wo koilu ye ke, mooilu ri ai mira ka ai bensenkoninteya. Ii ri ai don salibon jemooilu bolo, ka ai bila kaso la. Mooilu ri wa ai ri kiti diya mansailu ni jamana jemooilu wara. Toroya wo bee ri ke ai la nde la ko ro. **13** Koni wo bee keto fere dila ai ma ka n na sereya bo ai mirabailu jana. **14**

Yani wo waati ye se, ai ye ai jusu latee, sa ai kana hamin ai lafasali ko rɔ. **15** A waati wa se, nde jere ri lafasali kuma hankili di ai ma, ai ri men fo. Ai juu si ti se kuma wo sosola. **16** Ai sɔrɔnbailu ni ai kɔrɔilu ni ai dɔɔninilu ni ai badenmailu ni ai terilu, woilu jere ri ai janfa ka ai doilu faa. **17** Mɔɔ bee ri ai magboya nde la ko rɔ. **18** Hali wo, ai te halaki, hali ai kungsi den kelen pe te tunun. **19** Wo rɔ, ai ye i raja tuma bee ka i lo, sa ai ri ai jere kisi. **20** «Keledenlu wa na Jerusalemu so laminin lon men, ai ye a lon ko so te tuma a ra se. **21** Wo lon, mɔɔ menilu ye Jude mara rɔ, woilu ye ibori ka wa koyinkeilu kan. Wo wa menilu teren Jerusalemu so kɔndɔ, woilu ye bo ka wa idoon. Mɔɔ menilu kera sene rɔ, woilu kana don so kɔndɔ butun, **22** ka a masɔrɔn, wo lon di ke Alla la jahadi lon di, sa fen fen sebeni Alla la kitabu rɔ, wo bee ri dafa. **23** Wo lon, gbalo ri la muso kɔnɔmailu a ni denbatiilu ka a dan natamin, baa jamana bee ri jakankata. Jahadi ri la mɔɔ bee kan. **24** Doilu ri sɔɔ fanmuru la ka faa. Doilu ri mira ka bila jɔnya rɔ dunuɔa fan bee rɔ. Wo tuma, siya gbere mɔɔilu ri don Jerusalemu. Ii ri don fanka jere jere la, ka to ye haan ka jahadi waati wo dafa. **25** «Tɔɔmasere ri ke tele ni karo ni loloilu la san dɔ. Dunuɔa kɔndɔ, ji kuru bailu ri wuli kɔɔji kan, ka ke mankan ba ri. Wo ri mɔɔilu tɔrɔ ka ii kɔndafili. **26** Ko menilu keto dunuɔa rɔ, wo ri mɔɔilu masilan fo ka ii kidon a la, ka a masɔrɔn hali san kɔndɔ fenilu ri lamaa ka bo ii no rɔ. **27** Wo tuma, ii ri Mɔɔ Dence natola yen banda sisi rɔ, sebaya ba ni nɔɔrɔ ba rɔ. **28** Ni ai ka ko woilu ketola yen, ai ye i lo ka ai na lo san ma, ka a masɔrɔn ai la kanhɔrɔya waati ra sudunya.» **29** Wo kɔ, Isa ka kuma

kərɔlama do fɔ ii yɛ ko: «Ai ye toro ju lakərɔsi, wala jiri dogbɛɛ. **30** A wa naron, ai ye a fɔla ko sanma donda ra sudunya. **31** Wo ɲa ma, ko mɛnilu fɔni ai yɛ bi, ai wa woilu kɛtɔ yen, ai ri a lɔn ko Alla la Mansaya ra sudunya. **32** N di tɔɲa fɔ ai yɛ. Yani ɲin ko bɛɛ ye ban kɛla, bi mɔɔilu tɛ ban sala. **33** San ni dunuɲa ri ban ka tunun fewu, kɔni n na kuma tɛ ban habadan! **34** «Ai ye ai jɛɛ la ko lakərɔsi. Ai kana to ai diyani koilu kɛla, ka dɔlɔ min ka ai ɲa laminin, ka hamin dunuɲa sii ɲa la. Lon wo kana ai mira a bolo ma ikomin miralifen ye sobo mirala ɲa mɛn ma. **35** N natola ri kɛ ikomin julɔ lasiini, fen fen bɛɛ ye duukolo kan a ri a bɛɛ mira. **36** Wo rɔ, ai ye to iɲɛna, ka Alla matara tuma bɛɛ; sa ai ri fanka sərɔn kojuu ɲin kan, mɛn kɛtɔ kɔnin; sa ai ri bɔ wo bolo; sa ai ri se ka i lɔ Mɔɔ Dence ɲana.» **37** Nba, Isa tɛɛ ye mɔɔilu karanna Allabatobonba ɲin kɔndɔ lon lon. Ni su kora, a ri wa susi koyinkɛ yɔrɔ rɔ, mɛn tɔɔ ko Olibiye Koyinkɛ. **38** Sɔɔma jona, mɔɔilu ri i laden Allabatobonba ɲin kɔndɔ ka ii tolo malɔ a la.

22 Nba, Yahudiyailu la Buru Fununbali Sali tun da sudunya, ni doilu ra fɔ a ma ko Taminkunna Sali. **2** Wo tuma sarakalaselailu la kuntiilu ni sariya karanmɔɔilu tɛɛ ye Isa faa ɲa ɲininna, ka a masərɔn ii silanni tɛɛ jama ɲɛ. **3** Wo rɔ, Setana donda Judasi Sikariyɔti rɔ a tɛɛ ye Isa la talibidenba tan ni fila rɔ. **4** Wo rɔ, a wara se sarakalaselailu la kuntiilu ma, a ni Allabatobonba kandaninna kuntiilu. A ka a fɔ ii yɛ ko a ri Isa mira ɲa ɲinin ii yɛ. **5** Kuma wo diyara ii yɛ kɔsɛbɛ. Ii ka a fɔ Yahudasi yɛ ko ii ri wodi di a ma. **6** Yahudasi diɲɛra wo ma. A bɔni yɔrɔ wo rɔ, a ka isɛɛbɛ don Isa mira ɲa ɲinin

ma, Isa ri se mirala jama kɔ ma ja men ma kɔnin. **7** Nba, Buru Fununbali Sali lon sera. Wo lon Yahudiyailu ka kan ka saa san kelennin bɔ sarakaya la. **8** Isa ka Piyeri ni Yuhana kili ka ii lɔ kela la. A ka a fɔ ko: «Ai ye wa sali dɔnnin daben an ye.» **9** Ii ka Isa mapininka ko: «I ye a fe an ye wa a raben yɔrɔ numan?» **10** Isa ka a fɔ ko: «Ni ai donda so kɔndɔ, ai ri ben cɛɛ do ri. Ji ye a kun ma. Ai ye bila a kɔ. A wa don lu men ma, **11** ai ye don ye ka a fɔ lutii ye ko: «Karanmɔɔ ka a fɔ ko a jiya bon ye mi, ale ni a la karandenilu ri Taminkunna Sali dɔnnin ke yɔrɔ men?» **12** Cɛɛ wo ri bon ba do yiraka ai la sankaso sanfe. Bon wo rabenni. Ai ri Taminkunna Sali dɔnnin daben an ye yɔrɔ wo rɔ.» **13** Piyeri ni Yuhana bɔra ye ka wa a tɛren ikomin Isa ka a fɔ ii ye ja men ma. Ii ka Taminkunna Sali dɔnnin daben ye. **14** Damunin ke waati sera tuma men na, Isa ni a talibidenba bɛɛ ka i sii yɔrɔ kelen. **15** Ka ii to dɔnninna, Isa ka a fɔ ii ye ko: «Bi a lɔɔ ba ye n na ka sali dɔnnin jin ke ai fe, yani n ye jakankata, **16** ka a masɔrɔn n di a fɔ ai ye ko n tɛ a jɔɔn dɔnnin kela butun fewu fo a waati wa se Alla la Mansaya rɔ.» **17** A ka resenji sɔri fen do ta, men fani resenji la. A ka baraka bila Alla ye, ka ban ka a fɔ ii ye ko: «Ai kelen kelenna bɛɛ ye a ta ka do min a rɔ, **18** ka a masɔrɔn n tɛ na resenji min butun fewu fo Alla la Mansaya wa na lon men.» **19** Wo kɔ, a ka buru ta. A ka baraka bila Alla ye, ka ban ka buru rakadikadi ka a di ii ma. A ka a fɔ ii ye wo rɔ ko: «Buru jin ye n fari le ri, men dini ai kosɔn. Ai ye wo ke ka hankili bila n na ko rɔ.» **20** Damunin banni tuma men, Isa ka ji sɔri fen ta. Resenji ye a kɔndɔ. A ka wo di ii ma ka a fɔ ii ye ko: «Alla ketɔ teriya

kura sidila mɔɔilu ye n jeli baraka rɔ. Jeli wo munuɲa le
 ɲin di, jeli mɛn di bɔ ai kosɔn. **21** Hali wo, mɛn di janfa
 don n ma, wo siini n fɛ dɔnnin diya yan. **22** Mɔɔ Dence ri
 faa ikomin a ra latɛɛ ɲa mɛn. Sika tɛ fewu wo rɔ. Kɔni,
 gbalo ba a ri la cɛɛ wo kan mɛn ka a don mɔɔ juuilu bolo.»
23 Ii ka kuma wo mɛn ka i ɲɔɔn mapininka yon ye ii tema,
 mɛn di sɔn ka ko su wo kɛ? **24** Nba, wo tuma, sɔsɔli wulira
 talibidenbailu tema ko yon ka kan ka jate ɲɛmɔɔ ri ii la
 dekuru rɔ. **25** Isa ka ii jabi wo rɔ ko: «Jamana mansailu ri
 ii la jamana denilu mara fanka la. Fanka ye mɛnilu bolo, ii
 ye a fɛ mɔɔilu ye ii jate mɔɔ ɲumailu ri. **26** Ai kana kɛ ten.
 Mɛn ye ɲɛmɔɔ ri ai tema, wo ye a jɛrɛ kɛ ikomin dɔɔman
 mɔɔ. Mɛn ye kuntiɲa la, wo ye kɛ ikomin baaraden. **27** A
 ye di? Baaraden mɛn ye gba don na, a ni a la kuntii mɛn
 siini ka dɔnnin kɛ dɔrɔn, yon ka bon wo fila rɔ? Mɛn
 siini ka dɔnnin kɛ, wo ka bon a la baaraden di paaɔn, wo
 tɛ? Kɔni i ɲa lɔ! Nde ye ai tema yan ikomin baaraden. **28**
 «Kɔni ai ra imupun ka to n kɔ n na kɔrɔbɔli ko bɛɛ rɔ. **29**
 Wo le kosɔn, n di Alla la Mansaya labila ai ye, ikomin n Fa
 ka a labila n ye ɲa mɛn, **30** sa ai ri dɔnnin kɛ ka imin
 n dafɛ n na mansaya rɔ. Ai ri i sii mansaya siifenilu rɔ
 ka Isirayɛlika tan ni fila la kiti tɛɛ.» **31** Isa ka a fɔ Simɔn
 Piyɛri ye ko: «Simɔn, Simɔn, i tolo malɔ n na. Setana ra
 fɛrɛ ɲinin Alla fɛ ka ai kɔrɔbɔ. **32** Kɔni n da Alla matara
 ile ye, kosa i la lemeniɲa kana ban. I wa i kɔsɛ n ma, i ye i
 badenmailu sɛɛbɛ don.» **33** A ka Isa jabi: «N di wa i kɔfɛ
 kaso la. N di sa i fɛ.» **34** Kɔni Isa ka a fɔ ko: «Piyɛri, i ɲa lɔ.
 Yani dondon ye kasi bi, i ri a fɔ mɔɔilu ɲana haan siɲa
 sawa ko i ma n lɔn.» **35** Nba, Isa ka a la talibidenbailu

majininka ko: «A ye di? Ai wa men keni kawandili diya,
 wo tuma n ma a fo ai ye ko ai kana wodi bila ai kun, ko
 ai kana boro ta, ko ai kana sanbara ta? Wo tuma fen do
 desera ai bolo wa?» Ii ka a jabi: «Een de! Foyi si ma desē
 an bolo.» **36** Isa ko: «Koni sisen, wodi ye men bolo, wo ye
 a bila a kun. Boro ye men bolo, wo ye a ta. Ni fanmuru ti i
 bolo, i la faanin do majira ka fanmuru kelen san, **37** ka a
 masoron n di a fo ai ye ko: men sebēni n na ko ro, a fere te
 fo wo bee ye dafa. A sebēni n na ko ro ko: «A jatera kojuu
 kela le ri.» Wo dafa waati ra sudunya sisen.» **38** Ii ka a fo
 Isa ye ko: «Maari, a mafene. Fanmuru fila ye yan.» Isa ka
 a fo ko: «Wo ri a bo.» **39** Wo ro, Isa bora ye ka wa Olibiye
 Koyinke la, ikomin a tere ye a kela ja men ma tuma bee.
 A la karandenilu fanan bilara a ko. **40** Ii se men keni ye,
 Isa ka a fo ii ye ko: «Ai ye Alla matara, sa ai kana manēen
 ka bila kojuu ro.» **41** Wo foni ko, a ka a mabo ii la ka i
 joonkin ka Alla matara ke. **42** A ka a fo ko: «N Fa, ni i
 sonda, i ye jusu lafin minninfen jin mase n na. Koni n
 jere sawo kana ke, fo i sawo.» **43** Wo tuma, meleka do bora
 sanfe ka na Isa seebe don, **44** ka a masoron wo ko tun
 da gbeleya a ma kojuuya. A jusu makasini fo ka a dan
 natamin. Wo le ka a ke, a ka i raja Alla matarala a ni a la
 tara ji keni ikomin jeli, ka buruburun duu ma. **45** A banni
 Alla matarala, a wulira ka wa se a la karandenilu ma. A
 nara ka ii teren suno ro. Jusukasi tun da ii bo. **46** A ka
 a fo ii ye ko: «Nfenna ai ye sunola? Ai ye wuli ka Alla
 matara, sa ai kana manēen ka bila kojuu ro.» **47** Ka Isa to
 kuma wo la, ii ka jama ba natola yen. Jama wo bilani tere
 Judasi kofe, men ye Isa la talibidenba tan ni fila do ri.

Jama se men keni Isa ma, Yahudasi ka i madon Isa la ka a sunbu. **48** Yoro wo ro, Isa ka Yahudasi majininka ko: «Judasi, i ri janfa don Maa Dence ma masunbuli ro wa?» **49** Karandenilu ka wo bee lakorosi ka a yen ko jama nani Isa kanma, ka Isa majininka ko: «Maari, an te fanmuru ta wa?» **50** Talibidenba do ka fan ta kelendi, ka sarakalasela kuntii ba la jonce bolokininma tolo tee a la. **51** Isa ka a fo ko: «Ai ye a to ten!» A ka a bolo maa jonce tolo la ka a lakendeya. **52** Isa ka a fo sarakalasela kuntiilu a ni Allabatobonba kandaninna kuntiilu a ni maobailu ye ko: «Nfenna ai ra bo n kanma fanmuruilu ni gbelekeilu ri, ikomin maa ye bola benkanila kanma ja men ma?» **53** N tere ye ai fe lon lon Allabatobonba jin kondi, koni ai ma son ka n mira ye. Koni ai la waati ra se, a ni dibi la fanka waati ra se.» **54** Nba, ii ka Isa mira, ka wa a ri sarakalasela kuntiiba wara. Piyeri bilara ii kofe, koni a ma i madon ii la. **55** Maailu ka ta ladan lu ba ma ye, ka i sii ta da la. Piyeri fanan nara ka i sii ii tema. **56** Baarden muso do nara ka Piyeri siini teren ta da la. A ka Piyeri lakorosi kosebe, ka a fo maailu ye ko: «Cee jin fanan tere ye Isa kofe jo.» **57** Piyeri ma son ka i lo wo la. A ka muso jabi: «Muso, n ma a lon.» **58** Wo kofe dooni, maa gbera nara Piyeri saron ye. Wo ka a fo a ye ko: «I fanan ye Isa la dekuru ro jo.» Piyeri ka wo jabi: «Een de! Nde sa a ro!» **59** A ma men baka, dogbera nara Piyeri ye. Wo ka a fo fanka la ko: «Sika te a ro fewu, cee jin tere ye Isa kofe. I ma a yen, Kalileka le.» **60** Koni Piyeri ka a fo ko: «Cee, n ma i la kuma jayen.» Piyeri banni wo fola, dondon kasira i koro ye. **61** Wo waati kelen na, Maari Isa ka iyeleman ka a ja lo

Piyeri rɔ. Piyeri hankili bilara Maari la kuma rɔ kelendi, ka a masɔrɔn Maari tun da a fɔ a yɛ ko: «Yani dondon ye kasi bi, i ri a fɔ mɔɔilu yɛ haan sija sawa ko i ma n lɔn.»

62 Piyeri bɔra lu ma ka wa kasi kojuuya. **63** Nba, wo tuma Isa marabailu ka a lafɛya, ka a gbasi damira. **64** Ii ka a ja lasidi ka a majininka ko: «Yon ka i gbasi? A tii tɔɔ fɔ an yɛ.» **65** Ii ka a nani ka kuma juu siyaman fɔ a ma. **66** Banda ka nin, sɔɔma da la, Yahudiyailu la mɔɔbailu ka ladɛn kɛ, sarakalasela kuntiilu ni sariya karanmɔɔilu kɔnin. Isa marabailu nara a ri kiti diya. **67** A se mɛn keni ye, ii ka a fɔ a yɛ ko: «Ni Mɔɔ Nenematɔmɔnin le ile ri, i ye i lɔ a la.» Isa ka ii jabi: «Ni n ka n lɔ a la, ai tɛ la a la. **68** Ni n fanan ka ai jininka, ai ri i ban n jabila. **69** Kɔni ka bɔ bi ma, Mɔɔ Dence ri lasii Alla Sebeɛtii bolokininma.» **70** Ii bɛɛ ladennin ka a majininka ko: «Alla Dence le ile ri wo rɔ wa?» Isa ka ii jabi: «Ii ye a fɔla ko n ye wo ri.» **71** Ii ka a fɔ wo rɔ ko: «An mako ti sereya si la butun. An da ban a kumakan menna, mɛn bɔni a jɛɛ da rɔ.»

23 Nba, jɛmɔɔilu bɛɛ ladennin wulira wo rɔ ka wa Isa malɔ Pilate wara. **2** Ii se mɛn keni Pilate ma, ii ka imakasi Isa kan. Ii ka a fɔ ko: «An da a lakɔrɔsi ka a yen ko cɛɛ jin ye an na jamana mɔɔilu lafilila ka ii lamurunti. A ye a fɔla ii ye ko ii kana niisankɔ bɔ ka a di Rɔmu mansaba ma. A jɛɛ ko: ko ale le ye Mɔɔ Nenematɔmɔnin di, mɛn kɔrɔ ye ko mansa.» **3** Pilate ka Isa majininka ko: «Ile ye Yahudiyailu la mansa ri wa?» Isa ka a jabi: «I ra wo fɔ.» **4** Wo rɔ, Pilate ka a fɔ sarakalasela kuntiilu ni jama bɛɛ yɛ ko: «N ma kojuu si sɔrɔn cɛɛ jin na ko rɔ, mɛn di kɛ a jalaki sababu ri.» **5** Kɔni ii ka ii sɛɛɛ don a fɔ a ma ko:

«Ale le jama lawuli la ka ii karan ka ii lamurunti Jude mara fan bee rɔ, a ka a damira Kalile ka na haan yan.» **6** Pilate ka kuma wo men ka ii nininka ko: «Isa ye Kalileka le ri wa?» **7** Pilate ka a yen tuma men ko Isa boni Kalile mara rɔ, a ka a lawa Herodi ma, men siini Kalile mara kun na. Wo tun da na bo diya Jerusalemu. **8** Isa se men keni ye, Herodi sewara kosebe. A tere ye Isa la ko siyaman kalama. Kabi waati jan, a loo tere ye a la ka Isa yen, ka a masoron a ye a fe Isa ye kabannako do ke a jana. **9** Wo rɔ, Herodi ka nininkali siyaman ke Isa kun, koni Isa ma jabili si di a ma. **10** Sarakalasela kuntiilu ni sariya karanmoolu bee lɔni tere ye. Ii jamanda ka Isa jalaki kosebe. **11** Mansa Herodi ni a la keledenlu ka Isa dooya ka a lafeya ja bee ma, ka ban ka mansa duruki bila a kan na. Wo koro ii ka a lasɛ Pilate ma. **12** Pilate ni Herodi tun ma di koroman. Koni wo lon kelen, ii diyara i non ye kosebe ka ke terilu ri. **13** Pilate ka sarakalasela kuntiilu ni jamana jemoolu ni Yahudiya toilu laden. **14** A ka a fo ii ye ko: «Ai nara cee jin di ka a fo ko a ye jamana moolu lamuruntila. N ka a majininka, ka a fɛɛfɛɛ ai bee jana. Koni n ka a yen ko ai ka fen fen fo a ma, ai jo te wo si rɔ. **15** Ai ma a yen? Herodi ra a lasɛ n ma yan, ka a masoron a fanan ma kojuu si teren a la ko rɔ. Cee jin ma foyi ke, men ka kan ka ke a faa sababu ri. **16** Wo le koson, n di a gbasi bije la ka a bila.» **17** Ii bee ladennin ka ii kan nabo ko: «I ye cee jin faa ka Barabasi bila!» **19** Barabasi wo ye moo muruntini ri. Waati taminni, a tun ka ke ba lawuli jama tema so kondɔ, ka moo do faa fanan. Wo le koson, a mirara ka bila kaso la. **20** Pilate tere ye Isa bila ko rɔ. Wo rɔ, a ka jama

madiya ikɔ tuun. **21** Kɔni ii jamanda ka ii kan nabɔ ko: «A ye gbɔngbɔn jiri kan, ka a faa. A ye gbɔngbɔn jiri kan, ka a faa!» **22** Pilate ka ii mapininka a sija sawana la ko: «N ye a gbɔngbɔn nfenna? A ka kojuu su numan ke? N ma foyi sɔrɔn a la, mɛn di kɛ a faa kun di. N di a gbasi bijɛ la ka a bila.» **23** Kɔni ii ma dijɛ fewu, fo ka to ii kan nabɔla kojuuya ko Isa ye gbɔngbɔn jiri kan. Ii jama kan ka Pilate hankili yɛleman. **24** Ii tɛrɛ ye mɛn jininna, a dijɛra wo ma. **25** Ii tun da kasoden mɛn na ko fɔ, mɛn tun ka mɔɔilu lamurunti ka mɔɔ faa, Pilate ka wo bila, kɔni a ka Isa to ii sawo rɔ. **26** Nba, ka ii to wala Isa ri a gbɔngbɔn diya, ii benda cɛɛ do ri mɛn tɔɔ tɛrɛ ye ko Simɔn Sirenika. A bɔtɔ waa rɔ. Kɛlɛdenlu ka a mira ko a ye Isa gbɔngbɔn jiri ta ka bila a kɔ. **27** Ii watɔla, jama siyaman bilara ii kɔfɛ. Muso doilu tɛrɛ ye kasila ka kule jama tema. **28** Isa ka iyɛleman ka a fɔ ii yɛ ko: «Jerusalemu musoilu, ai kana kasi nde la ko rɔ. Ai ye kasi ai jɛrɛ ni ai denilu la ko rɔ, **29** ka a masɔrɔn jakankata waati natɔ Jerusalemu kan. Wo lon, ai ri a fɔ ko: «Muso densɔrɔnbali, baraka ri don ii la ko rɔ. Muso mɛn ma den ko lon, a ni mɛn ma sin di den si ma, baraka ri don ii la ko rɔ.» **30** Wo tuma, mɔɔilu ri a fɔ koyinkɛilu yɛ ko: «Be an kan.» Ii ri a fɔ tindiilu yɛ ko: «Birin an kan ka an natunun, » **31** baa ko mɛn ketɔ n na, ni mɔɔilu ri wo su kɛ jiri kɛndɛ la, nfen di kɛ jiri jaran na wo rɔ?» **32** Ii wara Isa ni kojuu kɛla fila malɔ gbɔngbɔnni diya. **33** Ii wa se dinkira mɛn tɔɔ ko Kunkolo, ii ka Isa gbɔngbɔn jiri kan, a ni kojuu kɛla fila wo. Kojuukɛla kelen gbɔngbɔnda jiri do kan Isa bolokininma, a to kelen gbɔngbɔnda jiri kan a bolomaran

ma. **34** Ka Isa gbongbonni to jiri kan, a ka a fo ko: «N Fa, i ye ii makoto, ka a masoron ii ra ko men ke, ii ma wo lon.» Wo tuma, keledenlu ka kalaben ke ka a la faanin dafara. **35** Jama ba loni tere ye wo bee ragbela. Yahudiya jemoolu tere ye Isa dooyala kojuuya. Ii ka a fo ko: «A ka doilu kisi koroman. Ni Alla la moo Nenematomonin de a ri, a ye a jere kisi sisen.» **36** Keledenlu fanan ka Isa lafeya, ka a so resenji kumunni ro. **37** Ii ka a fo a ye ko: «Ni Yahudiyailu la mansa le i ri, i ye i jere kisi.» **38** Sebeli do tere ye walan kan Isa kun do. A sebeni wo ka a fo ko: «Yahudiyailu la mansa le jin di.» **39** Kojuukela menilu gbongbonni Isa dafe, wo kelen fanan ka Isa lafeya. A ka a fo ko: «I te Moo Nenematomonin di wa? I jere kisi ka an fanan kisi.» **40** Koni a dupoo cee jamanda a ma ka a jabi: «I te silan Alla ye wa? I ma a lon ko an bee gbongbonni. **41** Andeilu ka kan ka toroya jin saron, baa an ka kojuu men ke, wo sara le wo ri. Koni ale ma kojuu si ke.» **42** A ka a fo Isa ye ko: «Isa, i wa don i la mansaya la, i ye i hankili to n do.» **43** Isa ka a jabi: «N di tuya fo i ye. Bi jere i ri ke n dafe harijeene.» **44** Midi waati seni, dibi donda jamana fan bee ro. A tora ten haan ka lansara waati magben. **45** Baa, tele ma bo fewu! Allabatobonba tete faanin farara a tema. **46** Isa ka a kan nabo, wo ro, ko: «N Fa, n da n nii don i bolo.» A banni wo fola, a ka a nii bila. **47** Romu keleden kuntii ka ko wo bee yenni tuma men na a ka Alla tando ka a fo: «Tuya ka fisa: cee jin telenni tere!» **48** Menilu loni tere ye ka wo bee lakorosi, ka ban ka ii sisi magbasi nimisali ni jusu makasi ro, ka i kose so kondoo. **49** Koni muso menilu tun da to Isa ko kebi a bo waati

Kalile, a ni a lonba toilu bee, ii bee tora yoro jan ka wo bee mafene. **50** Nba, cee do tere ye men too ko Yusufu. A boni Arimate, so men ye Jude mara ro. Moo juma le tere a ri, a ni moo telenni. A jii lani Alla la Mansaya la. A tere ye Yahudiyailu la jemoo dekururu ro, koni dekururu wo tun ka men natee ka men ke Isa la, wo ma diya a ye. **52** A wara Pilate majininka Isa su la ko ro. **53** Yusufu wara Isa su lajii ka bo gbongbonjiri kan a ka a kansanke ka wa a don kaburu ro. Kaburu wo le senni farakolo ro ikomin falan. Su si tun ma la wo kondoo folo. **54** Nono lon parasii lon de tere. Ni tele bera Nono lon di bo. **55** Muso menilu tere ye Isa ko kebi a bo tuma Kalile mara ro, wilu bilara Yusufu ko ka wa su don diya. Wo bolo ma, ii ka kaburu yen, ka Isa su don ja fanan yen. **56** Ii ka i kose so kondoo. Ii ka tulu suman duman ni latikolon daben Isa su ye, ka ban ka i nono. Ka ben sariya ma, ii ma baara si ke Nono lon.

24 Nono lon taminni, Lahadi sooma dala jona, muso wilu ka tulu suman duman ni latikolon ta ka wa kaburu da la. **2** Ii seni kaburu da la, kabakurun ba men lani tere kaburu da la ka da tuun, wo ra makurukuru ka bo ye. **3** Wo ro, ii donda kaburu kondoo, koni ii ma Maari Isa su teren ye. **4** Ka ii to wo kondafili ro, ii ka cee fila yen, faanin gbe melenmelenna tere ye menilu kan na. **5** Musoilu silanda kojuuya, ka ii jakoro ben duu ma. Cee fila wo ka a fo ii ye ko: «Nfenna ai ye moo jenema nininna suilu tema? **6** A te yan. A ra wuli ka bo saya ro. A ka men fo ai ye Kalile mara ro, ai kana jina wo la. **7** Wo tuma a ka a fo ai ye ko: «A fere te fo Moo Dence ye don kojuukelailu bolo. Ii ri a ta ka a gbongbon jiri kan ka a

faa. Tele fila a sawana, a ri lawuli iko tuun.»» **8** Wo ka musoilu hankili lajii Isa la kuma ro. **9** Ii ka i bori ka wa wo ja bee fo talibidenba tan ni kelen ye, a ni ii dekuru toilu bee. **10** Mariyamu Makidalaka, ni Yahani, ni Yakuba na Mariyamu, a ni ii dafononilu le tere, menilu bora kaburu da la ka wa danteeli ke talibidenbailu ye. **11** Koni talibidenbailu ma danteeli wo jate. Ii ma la a la fewu. **12** Hali wo, Piyeri wulira ka i bori ka wa kaburu da la. A se men keni ye, a ka i majii ka kaburu kondɔ mafene. A ma foyi yen a kondɔ fo kansanke gbansan. A kondafilini ka i kose so kondɔ. **13** Nba, wo lon kelen na, karanden fila bora Jerusalemu ka wa so do la, men to ko Emayusi. Wo so ni Jerusalemu te ri kilo tan ni kelen jon bo. **14** Ko menilu keni, ii tere ye barola woilu kan. **15** Ka ii to barola, Isa nara ka i madon ii la. A ni ii wara i jon fe. **16** Ii ka Isa yen ii ja la, koni ii filiyara a ma. **17** Isa ka ii mapininka ko: «Ai tere ye barola nfen de kan?» Ii ka i lo, ii fila nii lafinni ii ma. **18** Men to ko Kilopasi, wo ka Isa jabi: «Ile kelen de londanyala Jerusalemu yan men i ma a lon ko men ye taminna yan tele jin do?» **19** Isa ka ii mapininka ko: «Ko su juman de wo ri?» Ii ka a jabi: «Ko men kera Isa Nasaretika la. A la kuma ni a la kwaliilu yirakara an na ko Alla la nabi barakani le ale ri, Alla jana a ni mo bee jana. **20** Sarakalasela kuntiilu ni an na jamana jemoolu ka a mira. Ii wara a ri Romu faama ce ma ko a ye a faa. Wo ro, ii ka a gbongbon jiri kan ka a faa. **21** An jii tere ye a ka a fo ko ale ri Isirayelikailu kunka, koni ii ra a faa. A faa tele sawanan de bi ri. **22** An na dekuru muso doilu nara kuma do fo an ye. Wo ka an kondafili kosebe. Ii

ka a fɔ an jana ko ii wara kaburu da la bi sooma jona, **23** kɔni ii ma a su teren kaburu kɔndɔ. Ii ka i kɔse ka a fɔ an ye ko ii ka melɛka doilu yen, menilu ka a fɔ ii jana ko Isa jenema le. **24** Wo le ka a ke, an dafɔɲɔ doilu bɔra ye ka wa wo lakɔrɔsi. Ii wara kaburu da la ka a bee teren ikomin musoilu ka a fɔ ja men. Kɔni ii ma Isa jere yen.» **25** Isa ka ii jabi: «Ai hankilitanilu! Nabijumailu ka menilu fɔ, ai te lala woilu la jona de! **26** Ni wo te, nabiilu ka a fɔ ko Mɔɔ Nenematɔmonin di tɔrɔya sɔrɔn ten, ka ban ka don a la gbiliya jere jere rɔ. Kuma wo ma kan ka kanbali wa?» **27** Wo rɔ, fen fen sebeni a jere la ko rɔ Alla la kuma rɔ, ka damira Nabi Musa la sariya rɔ haan ka na se nabi tɔilu bee la sebelilu ma, a ka wo bee kɔrɔ fɔ ii ye. **28** Ii ka so magben tuma men, Isa ka a jere ke taminbatɔ ri. **29** Kɔni ii ka a madiya kosebe, ka a fɔ a ye ko: «I jaandi, i ye to an fe yan. Su kotɔ le, dibi ri don sisen.» Wo rɔ, a ni ii donda so kɔndɔ i jɔɔn fe. **30** Damunin waati seni, ii bee ka i sii dɔɔnnin kanma. Isa ka buru ta ka baraka bila Alla ye, ka a rakadikadi ii bee tema. **31** Waati kelen wo la, karanden fila bee ja lakara ka a lɔn ko london cee wo ye Isa le ri. Kɔni Isa tununda ii ma kelen di. **32** Ii fila ka i jɔɔn majininka ko: «A ka Alla la kuma fɔ an ye sila kan tuma men, an jusu ma bɔ wa?» **33** Ii fila wulira kelendi ka i kɔse Jerusalemu. Ii se men keni ye, ii ka talibidenba tan ni kelen ni talibidenba tɔilu ladennin teren yɔrɔ kelen. **34** Ii bee ladennin ka a fɔ mɔɔ fila wo ye ko: «Tupɔ jere jere le. An Maari ra wuli ka bɔ saya rɔ. Simɔn jere ra a yen.» **35** Wo rɔ, wo fila ka ii ta fanan fɔ. Ii benda Isa ri sila la ja men ma, a ni ii ka Isa lɔn ja men buru rafara

waati, ii ka wo bɛɛ dantɛɛ jama jana. **36** Ka ii to kuma
 wo kan, Isa bɔra gbɛ rɔ ii tɛma. A ka a fɔ ko: «Alla ye ai
 jususuma.» **37** Ii bɛɛ barara ka silan kojuuya, baa ii tɛɛ
 ye a jatela su jiya kɔrɔ le ri. **38** Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai
 silanni nfenna? Ai sikani nfenna? **39** «Ai ye i madon n
 na ka n boloilu mafɛnɛ, a ni n senilu. Nde jɛɛ le fasayi!
 Ai ye ai bolo maa n na. Sobo ni kolo ye n na jɔ! Ni su
 jiya kɔrɔ le, ai ri bu ni kolo yen wo la wa?» **40** Wo rɔ,
 a ka a boloilu ni a senilu yiraka ii la. **41** Wo kɛra sɛwa
 ko ba ri, kɔni ii kabannakoyani tɛɛ kojuuya, haan ka ii
 kɔndafili. Sika tɛɛ ye ii rɔ butun. Ka ii to miriya wo rɔ,
 Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «Damunin fen tɛ ai bolo yan wa?» **42** Ii
 ka jɛɛ janinni do ta ka di a ma. **43** A ka a ta ka a dɔɔn ii
 bɛɛ jana. **44** Wo kɔ, a ka a fɔ ii yɛ ko: «Waati taminni,
 n tɛɛ ye a fɔla ai yɛ ko fen fen sɛbɛni n na ko rɔ, wo
 bɛɛ ri dafa. Mɛnilu sɛbɛni Nabi Musa la sariya rɔ, a ni
 mɛnilu sɛbɛni nabi tɔilu la kuma rɔ, a ni mɛnilu sɛbɛni
 Jaburi kitabu rɔ, woilu bɛɛ ri dafa fewu.» **45** Wo rɔ, a
 ka hankili di ii ma, sa ii ri se ka Alla la kuma jayen. **46**
 A ka a fɔ ii yɛ ikɔ tuun ko: «A sɛbɛni Alla la kuma rɔ
 ko Mɔɔ Nenematɔmɔnin di jakankata ka faa. Kɔni a faa
 tele sawana, a ri wuli ikɔ tuun. **47** A ri fɔ mɔɔilu bɛɛ yɛ
 Mɔɔ Nenematɔmɔnin tɔɔ rɔ ko ii ye tubi, kosa Alla ri ii
 makoto. A kibaro ri bɔ Jerusalemu yan ka jɛnsɛn jamana
 bɛɛ rɔ. **48** Ai ri ko woilu sɛɛrilu ri. **49** N Fa ka lahidi mɛn
 sidi ai yɛ, n di wo dafa lana ai ma. Wo rɔ, ai kana bɔ
 Jerusalemu so kɔndɔ fɔ sebaya wo wa bɔ sanfɛ ka jii ai
 kan.» **50** Wo kɔ, a wara ii malɔ Betani so fan fɛ. A ka a
 bolo fila kɔrɔta ka duwawu kɛ ii yɛ. **51** Ka a to duwawu la,

a kɔrɔtara ka bɔ ii tɛma ka wa sankolo rɔ. **52** Ii ka a bato,
ka ban ka ii kɔsɛ Jerusalemu sɛwa ba rɔ. **53** Nba, ii tɛrɛ ye
wala Allabatobonba jin kɔndɔ tuma bɛɛ ka to Alla batola.

John

1 A damira, Kuma tere ye. Kuma ni Alla tere ye i jɔɔn fe. Kuma wo ye Alla le ri. **2** Keɓi fɔɔfɔɔ Kuma ni Alla ye i jɔɔn fe. **3** Alla ka fen bee dan Kuma de la. Fen bee men danda, a ma foyi dan Kuma ko ma. **4** Ale le jenemaya ri. Jenemaya ye kenɛɓɔlan de ri adamaden bee ma. **5** Kenɛɓɔlan bɔra dibi ro, koni dibi wo ma se a ma. **6** Alla ka cee kelen nana men too ko Yuhana men ye moo sunna ji ro. **7** A nara ka ke sere ri, ka kenɛɓɔlan wo ko fo mooilu ye, sa mooilu bee ri lemeniya kenɛɓɔlan wo ma a la kumailu sababu la. **8** A tere te kenɛɓɔlan wo ri, koni a nara kenɛɓɔlan wo sereyala. **9** Kene wo tere ye kenɛɓɔlan bere bere le ri, men ye kene bola adamaden bee ye. Ale nani tere dunuja ro. **10** Nba, Kuma wo tere ye dunuja ro. Alla ka dunuja dan Kuma wo le la, koni dunuja ma a lon. **11** Kuma wo nara a la jama le kanma, koni a la jamana mooilu ma ii son wo ma. **12** Koni moo menilu sonda a ma, menilu konin lemeniyara a ma, a ka se di woilu bee ma ka ke Alla denilu ri. **13** Ii ma ke Alla denilu ri ikomin muso ye den sɔronna ja men ma. Ii ma ke Alla denilu ri ka a masɔron cee do ye a fe a muso ye den sɔron, wala ka a masɔron muso loo tere ye cee do la, wala cee loo tere ye muso do la. Alla jere le ka ii ke a denilu ri. **14** Nba, Kuma wo kera adamaden di ka na i sii an tema. An ka a la nooro yen, Dence kelen men kelen pe boni Fa Alla ro. Nooro wo le a kan, a ni jumaya ba a ni tujja. **15** Nba, Yaya ka sereya bo a la ko ro ka a kan nabo ko: «N kan tere ye men ma ko: «Men nato n ko, ale le jin di. A ka bon n di, ka a masɔron a tere ye ye ka a teren n ma sɔron fɔɔ.»» **16** Nba,

an bɛɛ ra do sɔrɔn a la jumaya ba rɔ. Baa a ra jumaya kɛ an yɛ, ka do la a kan tuma bɛɛ. **17** Alla ka sariya mɛn di an ma, ka fara Nabi Musa la, kɔni a ka a jumaya ba a ni a tɔpa di an ma ka fara Isa Nenematɔmɔnin na. **18** Mɔɔ si ma Alla yen a ja la fɔlɔ habadan, kɔni mɛn kelen pe bɔni Alla rɔ, wo mɛn fanan ye Alla ri, ale le ka an nalɔnniya Alla la ko la. A ye Fa Alla tɔrɔfɛ tuma bɛɛ. **19** Nba, Yahudiya la kuntii mɛn ye Jerusalemu, woilu ka ii la sarakalaselailu a ni Lebi bɔnsɔnilu lawa, tuma mɛn na, ko ii ye Yaya majininka ko: «Yon de ile ri?» Yaya la sereya le jin di. **20** Yaya ma a sɔsɔ, kɔni a ka a fɔ ka a gbɛ ii yɛ ka ii jabi: «Nde tɛ Nenematɔmɔnin di.» **21** Wo rɔ, ii ka a majininka ko: «Nba, a kɛnin di? I ye Nabi Eli le ri wa?» A ka a fɔ ko: «Nde tɛ Nabi Eli ri.» Ii ka a majininka ikɔ tuunni ko: «Alla la nabi mɛn ko fɔni, ile le wo ri wa?» A ka a fɔ ko: «Eɛn de.» **22** Wo rɔ ii ka a fɔ ko: «Yon de i ri? An ye wa jabili kelen don mɔɔilu bolo mɛnilu ka an nana i ma. I ye nfen fɔla i jɛrɛ la ko rɔ?» **23** Yaya ka ii jabi: «N ye mɔɔkan, mɛn ye bɔla wula kɔndɔ ko: «Ai ye sila latelen, Maari ri taama mɛn kan.» Ikomin Nabi Esayi kumara ja mɛn kitabu kɔndɔ.» **24** Mɔɔilu mɛn ka ii kelaya woilu tɛrɛ ye Farisilu le ri. **25** Wo ka jininkali kelen di a ma: «I ko i tɛ Mɔɔ Nenematɔmɔnin di. Nabi Eli tɛ i ri. I tɛ nabi fanan di mɛn ko fɔni. Wo rɔ, nfenna i ye mɔɔilu sunna ji rɔ.» **26** Yaya ka ii jabi: «Nde ye mɔɔilu sunna ji rɔ. Kɔni mɔɔ do ye ai tɛma yan ai ma a lɔn, **27** wo nato n kɔ ma, hali ka a la sanbara julɔ fulɛn ka a bɔ a sen dɔ, wo ka bon nde ma.» **28** Ko wo bɛɛ taminda Betani so kɔndɔ a ni Juriden Ba telebɔ rɔ, Yaya tɛrɛ ye mɔɔilu sunna ji rɔ yɔrɔ mɛn dɔ. **29**

Lon wo taminnin, Yaya ka Isa natōla yen, tuma men na, a ka a fō ko: «Ai ja lō! Alla la Saa bulan de, men ye julumun bōla dunuɗa ma. **30** N tere ye kumala jin de la ko rō. N ka a fō ai ye ko: «Men nato n kō, ale le jin di. A ka bon n di, ka a masōron a tere ye ye ka a teren n ma sōron fōlō» **31** Nde ma a lōn, kōni nde nani ka na mōoilu sun ji rō kosa a ri yiraka Isirayelikailu la.» **32** Nba, Yaya ka sereya bō ko: «N ka Alla la Nii Seniman yen, men bōla sankolo rō. A kēni ikomin kanba. A jiira ka i sii Isa kan ka a to a kan. **33** N jere tun ma a lōn fōlō ko ale le, kōni men ka n kelaya ko n ye na mōoilu sun ji rō, wo le ka a fō n ye ko: «I wa Nii Seniman jiitōla yen mō men kan ka to a kan, wo le ketō Nii Seniman najiila mōoilu ma.» **34** Nde ka a yen. N ye sereya le ri cee la ko rō. A ye Alla Dence le ri.» **35** Lon wo taminnin kō rō, Yaya ni a la karanden fila lōni tere. **36** Yaya ka Isa tamintōla yen, ka a fō ko: «Ai ye ai ja lō Alla la Saa bulan na.» **37** Yaya la karanden fila ka kuma wo lamen tuma men na, ii bilara Isa kōfe. **38** Isa ka a ja lase a kō ma ka Yaya la karanden fila wo yen men tere bilani a kōfe. A ka ii mapininka ko: «Ai ye nfen de kō.» Ii ka a jabi: «Rabi, i siini mi?» Rabi kōrō ye le Heburu kan dō ko karanmō. **39** Isa ka ii jabi: «Ai ye na. Ai ri wo yen.» Ii nara, ii ka Isa sii yōrō yen. Ii tora a tōrōfe haan wura dāfe. Ka a teren tele tala a ra tamin haan wura tele waati. **40** Mōo fila woilu tema, menilu ka Yaya la kuma lamen, ka ii bila Isa kōfe, do tō le ko Andere. Andere ka a kōroce Simōn Piyeri le ninin. **41** A ka a yen waati men na, a ka dantēeli wo bēe kē a kōrō Simōn ye. A ka a fō a ye ko: «An da Mōo Suwandinin yen, men kōrō ye ko Mōo

Nenematōmōnin.» 42 Andere wara a kōrōcē ri Isa ma. Isa ka Simōn mafene bēre bēre kē. A ka a fō a yē ko: «Ile le Simōn di, Yuhana dence. I ri i kili le butun ko Sefasi, mēn kōrō ye Piyeri.» 43 Wo lon taminnin, Isa ye a fē ka wa Kalile. A ka Filipe yen ka a fō a yē ko: «Bila n kōfē.» 44 Filipe wo ye Bētisayidaka le ri. Bētisayida fanan ye Andere ni Simōn na so le ri. 45 Awa, Filipe ka Natanayeli yen, ka a fō a yē ko: «Nabi Musa la sariya sebera, a ni nabiilu sebera mēn na ko rō, an da wo yen. Isa Nasaretika le ri, Yusufu dence.» 46 Natanayeli ka a fō Filipe yē ko: «Nasareti ri se fen do labōla mēn ka jī?» Filipe ka a jabi: «Na, i ri a yen.» 47 Isa ka Natanayeli natōla yen a ma ka a fō a ma ko: «Isirayelika bēre bēre le jīn di, tōpōli si tē a la ko rō.» 48 Natanayeli ka Isa maḡininka ko: «I ka a lōn de ko yon de n di?» Isa ka a jabi: «Yani Filipe ye i kili waati mēn, n ka i yen toroju le la.» 49 Natanayeli ka a fō a yē ko: «Karanmō, i ye Alla la Den de ri. I ye Isirayeli mansa le ri!» 50 Isa ka a jabi: «N ka a fō i yē ko n ka i siini yen toroju kōrō. I ra lemeniya wo le kosōn wa? Nba, i ri koilu yen, mēnilu ka bon wo ri paaōn.» 51 Isa ka do la kuma wo kan ka a fō ko: «Dōn. N ye tujā le fōla ii yē: lon do natō, ai bēe ri sankolo dalakani yen, ka Alla la mēlekailu yen jīini ka yēle kēla Mōō Dence ma.»

2 Nba, a tele sawanan lon, kōpōmalō kēra Kana so kōndō Kalile mara rō. Isa na tēre ye. 2 Isa a ni a karandenilu fanan kilini tēre kōpōmalō rō. 3 A sera waati do ma resenji banda fewu. Isa na ka a fō a yē ko: «Resenji ra ban fewu.» 4 Isa ka a jabi: «N na, nfen ye nde ni ile tēma? N na waati ma se fōlō.» 5 A na ka a fō baaradenilu yē ko: «A ye mēn fōla

ai ye, ai ye wo ke.» **6** Jundaa kabalaman belebele ba wooro tere ye ii bolo ye, maa ri se litiri biseyin haan litiri keme ni a ko joon kela a kondoo. Woilu ye ii bolo ka ii seninya men benni ii la namun ma. **7** Isa ka a fo baardenilu ye ko: «Ai ye jundaa lafa ji la.» Baardenilu ka jundaa lafa haan a da la. **8** Wo ko ro, Isa ka a fo ii ye ko: «Ii ye ji jin ta ka wa a ri doonninta ko janabola kunnasiiba ma sisen.» Baardenilu ka wo ke. **9** Damununta ko janabola kunnasiiba a ka ji wo nene, ji men yelamanda ka ke resenji ri. A ma a lon resenji boni fan si, koni baarden menilu ka ji ta jundaa kondoo, woilu ka a lon. A ka koroce kili, **10** ka a fo a ye ko: «Maa wa ke resenji ratalanna maa ilu la, a ye resenji jumajuma folo le ratalanna ii la. Ii ja wa laminin minin tuma men na, a ri resenji ghere ratalan ii la, men duman te kosebe. Koni ile ra resenji jumajuma lamara foo sisen!» **11** Nba, Isa la toomasere kabannako folo le wo ri, a ka men ke Kana so kondoo Kalile mara ro. Isa ka a la nooro yiraka tende. Wo kera sababu ri, a la karandenilu lara a la. **12** Wo taminnin koro, a wara Kaperinahumu so kondoo, a ni a na a ni a dooceilu a ni a la karandenilu. Ii tora ye ka tele dando ke ye. **13** Nba, Yahudiyailu la Taminkunna Sali tun da sudunya. Wo ro, Isa wara Jerusalemu. **14** A donda Allabatobonba jin kondoo ka julailu teren ye, menilu tere ye nisiilu ni saailu ni sokondoo kanbailu ferela. A ka wodifalonnailu siini teren ii la tabaliilu kofe fanan. **15** Nba, Isa ka fojulu ke bonsan di, ka maa ilu labo Allabatobonba jin kondoo a ni ii la nisi ni ii la saa, ka wodifalonnailu la wodi gbanan dawuya duu ma, ka ii la tabali labe. **16** A ka a fo kanba majiralailu fanan ye

ko: «Ai ye kanbailu labo yan! Ai kana n Fa la bon ke julaya bon de.» 17 Isa la karandenilu hankili bilara sebeli kuma wo ro ko: «I la bon na ko gbeleman n ma a ja jere jere ma.» 18 Nba, Yahudiyailu la jemowilu ka Isa majininka ko: «I ra ko menilu ke jin, i ri toomasere kabannakoma su juman ke ka a yiraka an na ko jin ke saratii ye i bolo?» 19 Isa ka ii jabi: «Ai ye Allabatobonba jin tjan, yani tele sawanan n di a lawuli.» 20 Yahudiya jemowilu ka a fo a ye ko: «An ka Allabatobonba lo san binaanin ni san woro le koro. I ri se a lola tele sawa koro wa?» 21 Koni Isa kan tere ye Allabatobonba men ma, a tere ye wo fola a farikolo le ma. 22 Wo le ka a ke, Isa ka i wuli sayabawilu tema, a la karandenilu hankili bilara a la kuma wo ro. Ii lara kuma fanan na men sebeni Alla la kitabu kondɔ, a ni ii lara Isa la kuma fannan na. 23 Isa ka Taminkunna Sali ke Jerusalemu so kondɔ. Mowilu ka a la toomasere kabannakowilu yen, wo ro mow siyaman ba lara a la. 24 Koni Isa ma la mow woi lu la baa a ka adamaden bee lon. 25 A mako ma ke mow la sereyala, baa a ka a lon men ye adamaden sonome ro.

3 Nba, Farisi cee do tere ye ye, a too ko Nikodemu. Yahudiyailu la jemow do le tere a ri. 2 A nara ka Isa yen su tun da ko: a ka a fo ko: «Rabi, an ka a lon ko Alla le ka i kelaya an ma, ka na an karan. Mow si ti se wo kabannako toomasereilu jwon kela ni Alla te a fe.» 3 Isa ka a jabi: «N ye tujia le fola i ye: ni mow men ma soron kokura, wo tii ti se Alla la mansaya yenna.» 4 Nikodemu ka a fo Isa ye ko: «Mow ri se soronna cemowbaya ro ka a kose a na kond ro ka soron sija fila wa?» 5 Isa ka a jabi: «N ye tujia le fola i ye: mow si ti se donna Alla la mansaya ro ni a

ma sərən ji rə a ni nii rə. **6** Mən bəni faribanku rə wo ye faribanku le ri, mən bəni Nii Səniman də, wo ye nii le ri. **7** I kana kabannakoya baa n da fə ko: «mə ka kan ka sərən kokura.» **8** Fəjə ri a fili ikomin a duman ye ja mən. I ri a mankan mən, kəni i ma a lən a ye bəla fan si, i ma a lən a wala fan si. A ye wo ja le məoilu fanan ye mən bəe sərənni Nii Səniman də.» **9** Awa Nikodemu ka Isa mapininka ko: «Ko wo ye sela kəla di?» **10** Isa ka a jabi: «I ye karanmə le ri Isirayelika ye, kəni i ma wo lən wa? **11** N ye tujə le fəla i ye: an ka mən lən, an ye wo le fəla. An da mən yen, an ye wo le sereya bəla. Kəni ai ti sən an na sereya ma. **12** Ni n ka dunujə koilu fə ai ye, kəni ai ma la woilu la. A ye di wo rə, ni n ka sankolo koilu fə ai ye, ai ri la woilu la di? **13** Mə si ma don harijeene rə fə Mə Dence, mən jiini ka bə harijeene rə. **14** Nba, waati taminnin, Musa ka duuma sa munujə layələ jiri la wula kəndə ja mən ma, Mə Dence fanan ka kan ka layələ wo ja le ma, **15** kosa mə si wa lemeniya a ma, wo ri jenemaya banbali sərən.» (aiōnios g166) **16** Baa, Alla ka dunujə məoilu kanin kosebə, wo rə, a ka a Dence kelen pe di, kosa mə si wa lemeniya a ma wo kana halaki, kəni a ri jenemaya banbali sərən. (aiōnios g166) **17** Wo rə Alla ma a Dence lana ka kiti be dunujə kan, kəni ka a kisi a la baraka rə. **18** «Mə si wa lemeniya Dence ma, wo ti jalakila, kəni mə mən ma lemeniya wo tun da jalaki, baa a ma lemeniya Alla Dence kelen tə ma. **19** Kəneya ra na dunujə rə, kəni dibi duman adamaden ye ka tamin kəneya la, ka a masərən ii kewaliilu juuman. Kiti beni ii kan mən kosən, wo le wo ri. **20** Baa mə si ye kojuu

kela, kene wo ma di a ye fewu. A ti son donna kene wo ro, baa a te a fe a kewaliilu ye bila gbe ro. **21** Koni men ye taamala ka ben Alla la tujna ma, wo le ye nala keneya ma, kosa mooilu ri a yen gbe ro ko wo tii ra ko men ke, a ra wo ke Alla la demennin de ro.» **22** Waati wo taminnin ko ro, Isa ni a la karanden wara Jude mara ro. Ii ka waati dando ke ye ka mooilu sun ji ro. **23** Wo ka a teren Yaya ye mooilu sunna ji ro Enon men ye Salimu torofe. Yorowoye jiman diya ba le ri. Mooilu nara a ma ka ii sun ji ro. **24** Wo waati ro, Yaya tere ma bila kaso la folo. **25** Awa, lon do ro, sosoli do wulira Yaya la karanden doilu ni Yahudiya do tema. Sosoli wo tere ye dina seniyali landa le kan. **26** Ii nara Yaya teren ka a fo ko: «Rabi, i kera men na sereya ri, Juriden Ba koma, a ye mooilu sunna ji ro. Sisen bee ra iwa a kofe.» **27** Yaya ka ii jabi: «Moo si ti se fen soronna a jere ye ni Alla ma di men ma. **28** Aile men ye yan, ai ri ke n na sereya ri ko n ka kuma wo fo ko: «Moo Nenematomonin te n di», koni «n ye moo le ri men na nani a jefee.» **29** Koromuso ye men bolo wo le furuce ri, koni cee dupoo men loni ko ma, a tolo ye a kan na. A wa furuce kan men tuma men na a ri sewa bake. Wo ro, n sewani ka jaalen ka dafa. **30** Wo ro Isa la ko ka kan ka bonya ka tamin n na ko la, n na ko ka kan ka a majii bake. **31** «Men nani ka bo sankolo ro wo ye bee kun na. Men nani ka bo dunuja ro wo ye dunuja ta le ri. Wo ye dunuja koilu le folo, koni men nani ka bo sankolo ro wo ye fen bee kun na. **32** A ka men yen a ni a ka men men a ye wo sereya le bola, koni moo te son a la sereya ro. **33** Men ka i son a la sereya ma wo ye a yirakala ko Alla ye tujna le

fɔla. **34** Baa Alla ka mɛn nana wo ye Alla la kuma le fɔla, baa Alla ye Nii Seniman dila a ma fewu. **35** Fa Alla ye a Dence kaninna. A ka fen bɛɛ don Dence bolo. **36** Mɛn wa lemeniya Dence ma wo ri jenemaya banbali sɔrɔn. Mɛn wa a ban lemeniyala Dence ma wo ti jenemaya banbali sɔrɔnna, kɔni Alla la mɔne ri to a ma fewu.» (aiōnios g166)

4 Farisilu ka a mɛn ko Isa ye karandenilu sɔrɔnna ka tamin Yaya kan, ko a ye karandenilu sunna ji rɔ ka tamin Yaya kan fanan. **2** (Kɔni Isa jɛrɛ tɛ mɔɔilu sunna ji rɔ; a la karandenilu le ye mɔɔilu sunna ji rɔ.) **3** Isa kɛni wo kalema, a bɔra Jude mara rɔ, ka a kɔsɛ Kalile. **4** A taatɔla Kalile, a ka kan ka Samari mara rateɛ. **5** A sera Samari so do kɔndɔ, so wo tɔɔ le Sikari. A tɛrɛ ye Yakuba la sɛnɛ tɔrɔfɛ, a ka mɛn di a dence Yusufu ma. **6** Awa, yɔrɔ wo rɔ Yakuba la kɔlɔn ye ye. Isa a tɛrɛ ra kɔri taama ma. A ka i sii kɔlɔn da la, tele tala waati. **7** Samarika muso do nara ji ta diya. Isa ka a fɔ a ye ko: «N sɔ ji rɔ n ni n min.» **8** (A la karandenilu tun da wa so kɔndɔ dɔɔnninta santa jinin diya.) **9** Samarika muso ka a fɔ Isa ye ko: «Nfenna ile, Yahudiya cɛɛ, ri n majininka ko n ye i sɔ ji rɔ, nde mɛn ye Samarika muso ri?» A damira ye mɛn di Yahudiyailu ni Samarikailu mako tɛ i jɔɔn na. **10** Isa ka a jabi: «Ni i ka Alla la sanba lɔn a ni mɛn ye a fɔla i ye ko: «n sɔ ji rɔ n ni n min, » ile tun da a majininka, a ni a tun da ji don i bolo, jenemaya ji kɔnin.» **11** Muso ka a fɔ: «N maari, jilafɛ si tɛ i bolo ka ji ta mɛn na kɔlɔn kɔndɔ, baa kɔlɔn a ra jiini ba le. Ji mɛn ye jenemaya dila mɔɔ ma, wo sɔrɔnna mi? **12** Ile, i ka bon ka tamin an benba Yakuba la, an buruju mɛn ka kɔlɔn jin di an ma? A ni a denceilu a ni a kolofenilu

wo tere ye ji minna kolon ji jin de la.» 13 Isa ka a jabi: «Ni mao ka imin ji jin na, ji loo a ri a mira fanan, 14 koni n ye ji men dila, ni mao mao ka wo ji min, ji loo te wo tii mira butun fewu. Baa ji wo di ke ikomin tenke a kondoo ka jenenemaya banbali di a ma.» (aiōn g165, aiōnios g166) 15 Muso ka a fo a ye ko: «Maari, ji wo di n ma. Wo wa ke ji loo te n fanan mira. N mako ti bilala kolon ji jin na butun.» 16 Isa ka a fo a ye ko: «I ye wa i furuce kili ka na yan sisen.» 17 Muso ka a jabi: «Furuce ti n bolo.» Isa ka a fo a ye: «I jo ye a ro ka a fo ko: <Furuce ti n bolo.> 18 A damira ye men di i ra furuce mao loolu saron. Cee men ye i bolo sisen, i la cee te wo ri. I ka tupa le fo.» 19 Awa, muso ka a fo: «N maari, n da a jayen ko i ye nabi le ri. 20 Ande Samarikailu, an burujailu ka Alla bato koyinke jin kan. Koni aile Yahudiyailu ka a fo ko a fere te fo maoilu ye Alla bato Jerusalemu le. A ye di wo ro?» 21 Isa ka a fo a ye ko: «Ai ye la nde la, waati nato ai ti Fa batola koyinke jin na, wala Jerusalemu. 22 Aile Samarikailu, ai ye fen batola ai ma fen men lon. Andeilu, Yahudiyailu, an ye fen de batola, an ka fen wo lon, ka a masaron kisi ko boni Yahudiyailu le ro. 23 Awa, waati nato konin, a ra se an ma, Alla batola bere bere ri Fa bato a sonome juma la a ni tupa la, baa Fa ye mao wo jininna men di ke a batola bere bere ri. 24 Alla ye Nii de ri, a ni bee men ye a batola ka kan ka a bato sonome juma la a ni tupa la.» 25 Muso ka a fo Isa ye ko: «N ka a lon ko Mao Suwandinin a nato, men ye kilila Mao Jenenematomonin. A wa na, a ri a bee jafan an ye.» 26 Isa ka a jabi: «Nde men kumala i ye men de ri.» 27 Waati wo la a la karandenilu kasetola le tere.

Ii kabannakoyara ka Isa yen kumala Samarika muso ye. Kɔni, mɔɔ si ma a mapininka ko: «I ye nfen kɛla wa?» Ni wo tɛ, «Nfenna i ye kumala muso jin ye?» **28** Awa, muso ka a la jitafen bila yɔrɔ wo rɔ i kɔrɔkɔrɔ, ka i kɔsɛ so kɔndɔ. A ye taminna a fɔla mɔɔilu ye ko: **29** «Ai ye na a ragbɛ. N da jɔɔn bɛn cɛɛ do la, a ka a fɔ n ye n da fosi kɛ, a ka wo bɛɛ jɔafɔ. A ye Mɔɔ Nenematɔmɔnin de ri, wo rɔ wa?» **30** Mɔɔ le ye bɔla so fan bɛɛ rɔ ka na Isa ma. **31** Waati wo rɔ, Isa la karandenilu ka a madiya ko: «Karanmɔɔ, dɔɔnnin kɛ.» **32** Kɔni Isa ka a fɔ ii ye ko: «Damunin fen do ye n bolo ai ma mɛn lɔn.» **33** Wo rɔ, a la karandenilu tɛrɛ ye i jɔɔn mapininkala ko: «Mɔɔ le nara dɔɔnninta di a ma wa?» **34** Isa ka a fɔ ii ye ko: «N balo ye mɛn di: mɛn ka n nana n ye wo sawo kɛ, fɔ n ye wo kɛ ka a ban. **35** Ai ye a fɔla fanan ko: «Yani karo naanin, ko suman nadan waati le wo ri», kɔni nde ye a fɔla ii ye ko: Ai la jɔa lɔ. Ai ye suman tɔnsɔn mafɛnɛ sɛnɛ rɔ. Suman ka waati ra se. **36** Mɛn ye suman kala, wo ye a sara sɔrɔnna sisen. Ii mɛn ye ladɛnna, woilu ri jɛnemaya banbali sɔrɔn ten. Wo rɔ, sifoyila ni sumankala ri sɛwa i jɔɔn fɛ. (aiōnios g166) **37** Nba, tujɔa le sanda wo ri: «Do ye foyili kɛla dogbɛrɛ ri na sumanka kɛ.» **38** N da ai lana sumanka diya mɛn ai ma a baara kɛ fɔlɔ. Doilu ra baara kɛ, a ni ai ra tɔnɔ sɔrɔn woilu la baara la.» **39** Nba, Samarika muso wo wara sereya bɔ sokɔndɔ mɔɔilu ye ko: «N ka ko mɛn kɛ kɔrɔman, cɛɛ wo ka wo bɛɛ fɔ n ye.» Wo le kɔsɔn, Samarika siyaman lemeniyara Isa ma. **40** Wo le rɔ, Samarikailu nara Isa tɛrɛn ye tuma mɛn na, ii ka a madiya ko a ye waati do kɛ ii wara. Isa sɔnda ka tele fila

ke ii wara ye. **41** Nba, mɔɔ siyaman gberɛilu lemeniyara a
 ma a jere la kumakan kosɔn. **42** Ii ka a fɔ muso ye ko:
 «Fɔlɔfɔlɔ an lemeniyara a ma i la kumakan de la gbansan,
 kɔni sisen an da a la kuma lamɛn fanan ka la a la. An lana
 a la ko tɔɔa le. An ka lɔn ko a ye Kisiba le ri, mɛn di se
 dunuɔa bɛɛ kisila.» **43** Tele fila taminnin kɔ rɔ Isa bɔra
 yɔrɔ wo rɔ ka a wa Kalile. **44** (A jere ka kuma jin sereya
 ko Alla la nabi tɛ bonyanin a jere la jamana kɔndɔ.) **45**
 Kɔni ni Isa sera Kalile, Kalilekailu ra a labɛn kun ye. Nba
 ii ra wa Jerusalemu Taminkunna Sali ke diya, wo rɔ ii tun
 ka a yen Isa ka ko mɛnilu ke. **46** Isa ka a kɔsɛ Kana, Kalile
 mara rɔ. A tun ka ji yɛleman so mɛn kɔndɔ ka a ke rɛsɛnji
 ri. Nɛmɔɔ tɔnɔman a dence ma kɛndɛ Kapɛrinahumu so
 kɔndɔ. **47** Nɛmɔɔ wo tɛrɛ ye kuma mɛnna ko Isa ra na ka
 bɔ Jude mara rɔ ka na Kalile mara rɔ. Wo rɔ a wara ka wa
 Isa tɛrɛn ka a madiya ko a ni na Kapɛrinahumu ka a dence
 lakɛndɛya, ka a masɔrɔn a faatɔla tɛrɛ. **48** Isa ka a fɔ ko:
 «Ai ye a fɛ ka tɔɔmasere yen, fen mɛn ye kabannako ri. Ni
 wo tɛ, ai ti lala n na.» **49** Nɛmɔɔ wo ka a fɔ ko: «N maari,
 na n wara, yani n dence ye faa.» **50** Isa ka a fɔ a ye ko:
 «Wa i wara. I dence ra kɛndɛya.» Cɛɛ wo lara Isa la kuma
 la ka i kɔsɛ. **51** A tɛrɛ ye silala tuma mɛn na a la jɔnilu
 nara a kun kɔrɔ bɛn. Ii ka a fɔ a ye ko: «I dence a kɛndɛ le
 tɛrɛ.» **52** Nɛmɔɔ ka ii majininka ko: «A kɛndɛyara waati
 juman?» Ii ka a jabi: «Kunun tele tala a ra tamin waati
 kelen jɔɔnna a fari sumara.» **53** A fa hankili bilara ko Isa
 ka kuma fɔ a ye waati wo le la ko: «I dence ra kɛndɛya.»
 Nɛmɔɔ a lara Isa la, a ni a denbaya bɛɛ. **54** Nba, Isa ka
 tɔɔmasere kabannako filana wo ke Kalile a bɔ kɔ rɔ Jude.

5 Wo kɔ rɔ, Isa wara Jerusalemu Yahudiya la sali lon. **2** Jerusalemu dondiya yɔrɔ wo tɔɔ le ko Saa Donda, yɔrɔ wo tɔrɔfɛ, ji lamara diya do ye ye. Gba safa loolu fanan ye ji lamara diya tɔrɔfɛ. Heburuilu ye a kilila Beteseda. **3** Gba wo kɔrɔ jankarɔtoilu siyaman lani ye, ja fuyen wo, a ni menilu fari fankelen faani ma, a ni kɔrɔngbɔya jankarɔto fanan. **5** Cɛɛ do tɛrɛ ye ye, mɛn da san bisawa ni san sɛ kɛ jankarɔ do rɔ. **6** Isa ka a lani yen. A ka a lon ko cɛɛ ma kɛndɛ kɛbi waati jan. A ka a majininka ko: «I ye a fɛ ka kɛndɛya wa?» **7** A ka Isa jabi: «N maari, mɔɔ tɛ n bolo ka n najii ji rɔ ji lamaa tuma. N wa kɛ wala ji ma, do ri jii ji rɔ n jɛ.» **8** Isa ka a jabi: «I lawuli! I ni la dɛbɛ ta ka i taama.» **9** I kɔrɔkɔrɔ cɛɛ kɛndɛyara. A ka a la dɛbɛ ta ka a taama. (Ko wo kɛra Nɔɔnɔ lon de rɔ.) **10** Wo rɔ, Yahudiyailu la jɛmɔɔilu ka a fɔ cɛɛ yɛ ko: «Bi le Nɔɔnɔ lon di! Ka a bɛn sariya ma, i kana i la dɛbɛ ta i bolo ten.» **11** A ka ii jabi: «Mɛn ka n nakɛndɛya, a ka a fɔ n yɛ ko: «I la dɛbɛ ta, ka i taama.»» **12** Mɔɔ woilu ka a majininka ko: «Cɛɛ yon ka a fɔ i yɛ ko: «I la dɛbɛ ta, ka i taama?»» **13** Kɔni cɛɛ mɛn nakɛndɛyara, wo ma a lakɛndɛyaba tɔɔ lon. Isa tun da tunun a ma ye, baa jama tɛrɛ ka siya. **14** Kɔ fɛ, Isa ka cɛɛ wo yen Allabatobonba kɛndɔ ka a fɔ a yɛ ko: «I ja lɔ! I ra lakɛndɛya sisen. I ye hake kɛ boloka fewu, sa ko gbɛrɛ kana i sɔrɔn, mɛn ka juu ka tamin jankarɔ wo kan.» **15** Cɛɛ wo bɔra ye ka wa a fɔ Yahudiyailu la jɛmɔɔilu yɛ ko Isa le ka a lakɛndɛya. **16** Wo le rɔ, ii wulira Isa tɔrɔla, baa a darini tɛrɛ ko su woilu kɛla Nɔɔnɔ lon. **17** Kɔni Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «N Fa ye baarala, haan sisen. N fanan ye baarala.» **18** Jabili wo kosɔn, Yahudiyailu la jɛmɔɔilu ka

ke Isa faa ja ninin di ka tamin foloma kan. Baa ii ka a fo
 ko a ma Nɔɔ lon bonya, ka a la wo kan fanan, a ka Alla
 kili ko a Fa, ka a jere rakanya Alla ma. **19** Isa ka ii jabi: «N
 ye tɔɔa le fola ai ye: Dence ti se fosi kela a jere ye. A ye Fa
 yenna men kela a fanan ye wo la ɔɔɔn kela. Fa ye men
 kela a Dence fanan ye wo kela. **20** Fa Dence duman a ye. A
 ye fen bee ja yirakala a la, a ye men kela. A ye ko bailu
 yirakala a la men di ai kabannakoya. **21** Baa Fa ri sayabato
 lawuli, ka jenemaya di ii ma ja men ma, wo ja kelen
 ma Dence ye a fe ka jenemaya di menilu ma, a ri wo di
 wilu ma. **22** Fa te mo si kiti tela, koni a ra kiti bee to
 a Dence bolo, **23** sa mo bee ri Dence wo bonya ikomin
 ii ye a Fa bonyala ja men ma. Men ma son ka Dence
 wo bonya, wo tii te a Fa fanan bonyala, men ka Dence
 kelaya konin.» **24** «N ye tɔɔa le fola ai ye: ni mo ka n na
 kumakan namen, ka lemeniya n kelayaba ma, wo tii ra
 jenemaya banbali son. Kiti ti bela wo tii kan, koni a ra
 bo saya ro ka don jenemaya ro. (aiōnios g166) **25** N ye tɔɔa
 le fola ai ye: waati ra se sisen sayabatoilu ri Alla la Dence
 la kumakan namen, a ni menilu ka a kumakan namen
 wilu ri to jenemaya ro. **26** Baa Fa wo ye jenemaya tii ri
 ja men ma, a ra a Dence ke jenemaya tii ri ja kelen wo
 ma. **27** A ka kiti tee saratii di a Dence ma, baa ale le Mo
 Dence ri. **28** «Wo kana ai kabannakoya a la ko wo bee ro.
 Waati ye nala, sayabato men bee ye kaburu kondɔ, wo bee
 ri Mo Dence kumakan namen. **29** Ii bee ri wuli ka bo
 kaburu kondɔ. Menilu ka konuma ke, wilu ri ii wuli ka
 bo saya ro ka jenemaya banbali son. Menilu ka kojuu
 ke, wilu ri bo kaburu ro ka wa kiti diya. Kiti ri be ii kan.

30 «N ti se fosi kɛla n jɛrɛ yɛ. N Fa ye mɛn fɔla n yɛ, n ye kiti tɛɛla ka bɛn wo le ma. N ye kiti wo tɛɛla tɛn de rɔ. Nba n ti ko kɛla mɛn duman n jɛrɛ yɛ, kɔni mɛn ka n kɛlaya n ye wo sawo le kɛla. **31** Ni n ye n jɛrɛ la sɛrɛya le ri, n ye mɛn fɔla wo tɛ jatɛla foyi ri. **32** Kɔni, dogbɛrɛ ye n na sɛrɛya ri, n ka a lɔn ko a ye sɛrɛya mɛn bɔla, wo ye tɔɔna le ri. **33** Ai ka kɛlaya lawa Yaya ma, a ni a ka mɛn sɛrɛya ii ma, wo ye tɔɔna le ri. **34** (Nde mako sa mɔɔ la ka kɛ n na sɛrɛya ri, kɔni n ye wo fɔla ka bɛn ai la kisi ko le ma.) **35** Yaya tɛrɛ ye le ikomin fitina na mɛlɛnni, ka kɛnɛya labɔ. Ai sɔnda ka sɛwa a la kɛnɛya waati kundunni wo la. **36** «Kɔni sɛrɛya gbɛrɛ ye nde bolo mɛn ka bon ka tamin Yaya ta la. Nba, baara mɛn donda n bolo n Fa bolo ko ka a kɛ, n na baara wo le ye n na sɛrɛya ri. Wo le ye yirakala ko n Fa le ka n nana. **37** N Fa mɛn ka n nana, wo fanan ye n na sɛrɛya le ri, kɔni ai tolo ma a la kumakan namɛn fɔlɔ fewu. Ai jɛna ma a jɛakɔrɔla yɛn fɔlɔ fewu. **38** Ai jusukun ma sɔn a la kuma ma, baa a ka mɛn kɛlaya, ai ma lɛmɛniya wo ma. **39** Ai ye kitabu sɛniman karanna ka ai miri ko ai ri jɛnɛmaya banbali sɔrɔn kuma wo rɔ. Kitabu sɛniman de ye n na sɛrɛya ri, (aiōnios g166) **40** kɔni ai sa a fɛ ka na n ma ka jɛnɛmaya sɔrɔn. **41** «N ti natala mɔɔilu ko mɛnilu ye n tɔɔ juma fɔla, **42** kɔni n ka ai bɛɛ lɔn, ko Alla la kanintɛya tɛ ai jusu rɔ. **43** N da na n Fa tɔɔ rɔ, kɔni ai ti sɔnna n damirala. Ni mɔɔ gbɛrɛ nara a jɛrɛ tɔɔ rɔ, ai ri wo ramira. **44** Ka i jɔɔn tando, wo le duman ai yɛ. Kɔni tandoli mɛn di sɔrɔn Alla kɛlɛn pɛ fɛ, ai tɛ wo jɛninna. Ai ri se lɛmɛniyala wo rɔ di? **45** «Ai kana imiri ko nde ri ai tɔɔ la a la n Fa jɛakɔrɔ. Ai bɛɛ la landajɛa ye Musa mɛn dɔ,

wo le ri ai tɔɔ la a la. **46** Ni ai lara Musa la, ai tun di la nde fanan na, baa Musa ka n na ko seɓe a la kitabu kɔndɔ. **47** Kɔni Musa ka mɛn seɓe, ai ma la wo la. Awa ai ri se lala n na kumakan wo la wo rɔ wa?»

6 Wo taminnin kɔ rɔ, Isa wara Kalile Dala kɔ ma. (Do ye dala wo kilila fanan ko Tiberiyasi Dala.) **2** Jama ba tere ye a kɔfe, baa mɔɔ woilu ka a la tɔɔmasere kabannako yen, a ka mɛn ke ka jankarɔtoilu lakendeya. **3** Isa ni a karandenilu yelera koyinke do kan ka i sii ye. **4** Yahudiya la Taminkunna sali ra sudunya. **5** Isa ka a jakarɔta ka jama natɔla yen a ma. A ka Filipe mapininka ko: «An di se buru santa sɔrɔnna mi, jama ba jin di mɛn dɔɔn?» **6** Isa ka wo fɔ Filipe dakarɔbɔ kan de ma. Ni wo te kɔnin, a ka a lɔn a ye mɛn kela. **7** Filipe ka a jabi: «Hali ni wodi gbanan kemɛ fila ye an bolo, wo ti se buru sankɔ bɔla, bɛɛ ri buru kunkundun sɔrɔnna mɛn dɔ.» **8** Isa la karanden mɛn tɔɔ ko Andere, Simɔn Piyeri dɔɔce kɔnin, wo ka a fɔ Isa ye ko: **9** «Kanberen do ye yan, hori burukala loolu ye a bolo a ni jɛɛ kala fila, kɔni wo ri se kela nfen di jama ba jin dɔ?» **10** Isa ka a fɔ ko: «Jama bɛɛ lasii.» (Bin merɛnin siyaman ba le tere yɔrɔ wo rɔ.) Mɔɔilu ka i sii bin merɛnin dɔ. Fɔ diya ii tere ri cɛɛ waa loolu bɔ. **11** Wo rɔ, Isa ka buru ta ka baraka bila Alla ye ka a ratala jama la, bɛɛ mɛn siini tere ye. A ka jɛɛ fanan data la ja kelen wo le ma. Mɔɔilu bɛɛ ka buru ni jɛɛ dɔɔn ka wasa. **12** Ii ka dɔɔnnin ke ka fa tuma mɛn na, Isa ka a fɔ a la karandenilu ye ko: «Ai ye kunkundun tɔ bɛɛ ta, sa foyi kana tijan.» **13** Isa la karandenilu ka hori buru tɔ bɛɛ matɔmɔ ka a ke see tan ni fila kɔndɔ. **14** Ii ka Isa la tɔɔmasere kabannako yen a

banni men kela, mōoilu tere ye fola ko: «Tujna le. Alla la Nabijuma le, men na ko foni ko a nato dunujna ro.» **15** Wo ro, ikomin Isa ka a lon ko ii nala a tala fanka la le ka a ke mansa ri, a ka a mase ii la ka wa koyinke kan, a kelen pe. **16** Wura donni, Isa la karandenilu wara dala kannu. **17** Ii yelera kulun kondō ka wa Kaperinahumu fan fe, dala fan kelen ma. Su kora, kōni Isa ma na folo. **18** Fojō ba ka ji wunwan bake i jōon kan. **19** Ka a teren Isa la karandenilu tere ra kilo loolu jōon ke kulun kondō ji kan, waati wo la ii ka Isa natola yen, a ye taamala dala ji kan, ka a madon ii la kulun na. Karanden bee silanda. **20** Kōni Isa ka a fo ii ye ko: «Nde le. Ai kana silan.» **21** Ii tere ye a fe ka a don ii la kulun kondō. Wo ro sisen kulun sera ii loo diya, ii tere ye wala yoro men do. **22** Jama ba tora dala fan kelen ma. Wo duu sa gbēni, mōoilu ka a yen ko kulun kelen pe le wara. Ii ka a lon ko Isa ma yele kulun kondō a la karandenilu torofe. A la karandenilu gbansan bora. **23** Kōni, kulun gbere nara men boni Tiberiyasi so kondō. Isa ka baraka bila Alla ye ka buru di mōoilu ma yoro men, kulun woilu lōni tere yoro wo koro ye. **24** Jama ka a jayen tuma men na ko Isa ni a la karandenilu te ye butun, ii jere donda kulun woilu kondō ka wa Isa pinin diya Kaperinahumu. **25** Mōoilu wara Isa teren dala fan kelen ma ka a mapininka ko: «Karanmoo, i seni yan waati juman na?» **26** Isa ka ii jabi: «N ye tujna le fola ai ye: n ka toomasere kabannakoma menilu ke ai jakoro, ai te n napininna woilu koson de. Ai ye n napininna ka a masoron ai ka buru don fōo ka wasa. **27** Nba, ai kana baara ke doonninta men ye banna, kōni ai ye baara doonninta men ye menna a ni men di jenemaya

banbali di ai ma. Damununta wo, Mōō Dence ye a dila ai ma, baa Fa Alla ka a la janōō ke a Dence kan.» (aiōnios g166)

28 Wo rō ii ka Isa mapininka ko: «An ye baara su numan de kela men duman Alla ye?» **29** Isa ka a fō ko: «Alla ka men kelaya, ai ye lemeniya wo ma. Alla ye a fe ai ye baara men ke, wo le wo ri.» **30** Awa, ii ka a fō ko: «Ile don, i ri tōomasere kabannakoma numan de ke, sa an di wo yen ka la i la kuma la? I ri nfen de ke?» **31** Wula kōndō, an burujuilu ka mana dōon, ikomin a sebeni kitabu seniman kōndō ko: «A ka dōonninta di ii ma, men bōni sankolo rō.» **32** Isa ka a fō ii ye ko: «N ye tujā le fōla ai ye: ko Musa ma buru wo di ai ma men bōni sankolo rō, kōni n Fa le ye buru bere bere dila ai ma men bōni sankolo rō. **33** Baa Alla la buru ye men ye bōla sankolo rō ka jenemaya banbali dila dunuja ma.» **34** Wo rō ii ka a fō Isa ye ko: «Maari, buru wo di an ma waati bee.» **35** Isa ka a fō ii ye ko: «N ye jenemaya buru le ri. Ni mōō men ka n na sila taama ka bila n kō, kōnkō ti wo mirala habadan. Ni a lemeniyara n ma ji lōō te a mirala habadan! **36** Kōni n da kuma wo fō ai ye ko ai ra n yen ai ja la hali wo rō ai ma lemeniya n ma. **37** N Fa ka mōō mōō di n ma, a bee ri na n ma, ni men nara n ma, n ti wo labōla kōma muumē. **38** Baa n ma jii ka bō sankolo rō n jere sawo ke kanma, fo n kelayaba sawo. **39** Men ka n nana wo le sawo ye jin di, ko n ti bōnōla mōō mōō rō a ka men di n ma, kōni n di bee lawuli saya rō lon naban. **40** N Fa sawo le jin di: ko mōō mōō wa Dence yen ka lemeniya a ma, wo ri jenemaya banbali sōrōn. Dunuja laban lon wa se, n di a lawuli saya rō.» (aiōnios g166) **41** Yahudiyailu ka Isa mafō damira ka a

masəron a ka a fə ko: «N ye buru le ri men jiini ka bə sankolo rə.» 42 Ii ka a fə ko: «Yusufu dence Isa le tɛ jin di wa? An ka a fa lon, an ka a na fanan lon. A ri se a fəla di, ko: «n bəni sankolo rə?» 43 Isa ka ii jabi: «Ai kana dakərə kuma si kɛ, i jɔɔn tɛma. 44 N Fa men ka n nana, mɔɔ si ti se nala n ma fo n Fa wa a masəmon ka a lana n ma. Nde, dunuɲa laban lon wa se, n di a lawuli saya rə. 45 Nabijumailu ka men sɛbɛ wo le jin di: «Alla ye adamaden bɛɛ karanna.» Mɔɔ menilu wa ii tolo malɔ n Fa la ka sɔn a la karan ma, wo bɛɛ ri na n ma. 46 Mɔɔ si ti n Fa yenna, fo men bəni Alla jɛrɛ rə. Wo ra n Fa yen. 47 «N ye tɲa le fəla ai yɛ: mɔɔ men lemeniyani n ma, wo ra jenemaya banbali sɔron. (aiōnios g166) 48 N ye jenemaya buru le ri. 49 Wula kəndə, ai burujiilu ka mana dɔɔn ka sa. 50 Kəni, ni mɔɔ men ka buru dɔɔn men jiini ka bə sankolo rə, wo ti faala. 51 Nde le ye buru ri, men ye jenemaya dila mɔɔilu ma, men jiini ka bə sankolo rə. Ni mɔɔ men ka wo dɔɔn, wo ri to jenemaya rə kadawu. N di buru men di, wo ye n jɛrɛ fari sobo le ri. N di wo di, sa dunuɲa mɔɔilu ri jenemaya sɔron.» (aiōn g165) 52 Wo rə Yahudiyailu ka i jɔɔn masəɔ. Ii ka a fə ko: «Cɛɛ jin di se a faribanku donna an bolo di ka a dɔɔn?» 53 Isa ka a fə ii yɛ ko: «N ye tɲa le fəla ai yɛ: ni ai ma Mɔɔ Dence faribanku dɔɔn ka a jeli min, ai tɛ jenemaya sɔronna. 54 Ni men ka n faribanku dɔɔn a ni ka n jeli min, jenemaya banbali ye wo bolo. Ko nde, dunuɲa laban wa se, ri a lawuli saya rə. (aiōnios g166) 55 N faribanku ye buru bɛrɛ le ri a ni n jeli ye minni fen bɛrɛ le ri. 56 Ni mɔɔ men ka n fari sobo dɔɔn a ni ka n jeli min, wo tii ri to n bolo, n di to wo tii

bolo. **57** N Fa men ka n kela, a ye jenemaya rɔ, n fanan ye
 jenemaya rɔ n Fa wo le kosɔn. Wo ye n ja kelen wo le
 ma, ni men ka n dɔɔn wo ri to jenemaya rɔ n kosɔn. **58**
 Buru men jiini ka bɔ sankolo rɔ, wo le jin di. A ni buru do
 ma fen kelen di, ai benbailu ka buru men dɔɔn kɔnin. Ii
 ka a dɔɔn ka sa, kɔni ni mɔɔ men ka buru jin dɔɔn, wo ye
 tola jenemaya banbali le rɔ.» (aiōn g165) **59** Isa ka kuma wo
 bɛɛ fɔ ka mɔɔilu karan Kapɛrinahumu salibon de kɔndɔ.
60 Nba, tuma wo le rɔ Isa la karanden siyaman tɛɛ ye
 kuma wo menna tuma men na, ii tɛɛ ye fɔla ko: «A la
 kuma ka gbɛɛ ka a lamɛn. Yon di se wo lalɔnna?» **61** Isa
 tɛɛ ye a kalama ko a la karandenilu ye a mafɔla ii dakɔrɔ
 kuma ko. A tɛɛ ye kuma men fɔla, Isa ka ii majininka
 kuma wo ma ko: «Kuma jin de gbani ai la wa? **62** A ye di?
 Ni ai ka Mɔɔ Dence yeletɔla yen ka wa a bɔ yɔrɔ kɔrɔ rɔ
 don? **63** Nii de ye jenemaya dila mɔɔilu ma, faribanku ti
 se foyi kela. N da kuma menilu fɔ ai yɛ, mɔɔilu ye Alla Nii
 ni jenemaya sɔrɔnna woilu le fɛ. **64** Kɔni mɔɔ doilu ye ai
 tɛma yan men lemeniyani tɛ.» Nba, Isa ka a lɔn kɛbi a
 damira waati ko menilu lemeniyani tɛ a ma, a ni men ye
 wala a janfa la. **65** Isa ka do la a la kuma kan ikɔ tuunni
 ko: «Wo le kosɔn, n ka a fɔ ai yɛ ko mɔɔ si tɛ se sɔnna n
 ma, ni n Fa ma wo se di a ma.» **66** Ka a tɛɛn wo lɔn, a la
 karanden siyaman ba bɔra a kɔ, ii ma bila Isa kɔfɛ butun.
67 Wo rɔ Isa kumara a la karanden mɔɔ tan ni fila ye ko:
 «Ai lɔɔ ye ai la, ai fanan ye wa?» **68** Simɔn Piyɛri ka a jabi:
 «Maari, an di wa yon kɔ? Jenemaya banbali kumailu ye
 ile bolo. (aiōnios g166) **69** An da lemeniya a ni an ka a lɔn ko
 i kelen de Mɔɔ Sɛniman men bɔni Alla rɔ.» **70** Isa ka a

jabi: «Nde le ma ai mɔɔ tan ni fila suwandi wa? Kɔni mɔɔ kelen ye ai rɔ, mɛn ye Setana ta ri.» **71** Isa kan tɛrɛ ye Judasi le ma, ni a ye Simɔn Sikariyɔti dence ri. Judasi tɛrɛ ye Isa la karanden tan ni fila do le ri, mɛn kɛtɔ Isa janfala ka a don mɔɔ juuilu bolo.

7 Wo taminnin kɔ, Isa tɛrɛ ye mataamala Kalile yɔrɔ bɛɛ rɔ. A tɛrɛ sa a fɛ ka wa Jude ka a masɔrɔn Yahudiya jɛmɔɔilu tɛrɛ ye a fɛ ka a faa. **2** Yahudiyailu la Faaninbon sali tun da sudunya. **3** Isa dɔɔɛilu ka kuma a ye ko: «I ye bɔ yan ka wa Jude mara rɔ, kosa i la karandenilu bɛɛ ri a mafɛnɛ i ye ko mɛnilu kɛla. **4** Ni mɔɔ mɛn ye a fɛ a tɔɔ ye bɔ, wo tii tɛ a la kɛwaliilu kɛla dokon dɔ. Ni i ye kɛwali bailu kɛla, i ye wa wo rɔ, ka i jɛrɛ yiraka dunuɲa bɛɛ la.» **5** Hali Isa dɔɔɛilu ma lemeniya a ma. **6** Wo rɔ, Isa ka ii jabi: «Nde la waati ma se fɔlɔ. Ai kɔnin, waati bɛɛ ka ji ai ma. **7** Ai ti se gboyala dunuɲa yɛ. Nde gboyara dunuɲa yɛ ka a masɔrɔn n ye sereya bɔla ko ii la kɛwaliilu ka juu. **8** Ai ye wa sali rɔ. Nde ti wala sali jin dɔ ka a masɔrɔn nde la waati ma se fɔlɔ.» **9** Isa ban kɔ rɔ wo fɔla a dɔɔɛilu yɛ, a tora Kalile. **10** A dɔɔɛilu wani kɔ sali rɔ, Isa fanan wara. Kɔni a ma wa mɔɔilu jana, a ka a dokon de ka wa. **11** Sali waati wo rɔ Yahudiyailu la jɛmɔɔilu tɛrɛ ye Isa lapininna. Ii ka majininkali kɛ ko: «A ye mi?» **12** Jama wo rɔ mɔɔilu tɛrɛ ye i jɔɔn masɔsɔla bakɛ a la ko rɔ. Doilu tɛrɛ ye a fɔla ko: «Cɛɛ wo ka ji.» Dogbɛrɛ tɛrɛ ye a fɔla ko: «A ye mɔɔilu manɛɛnna.» **13** Kɔni mɔɔ si ma foyi fɔ Isa la ko rɔ gbɛ rɔ, baa ii silanni tɛrɛ Yahudiyailu la jɛmɔɔilu yɛ. **14** Sali lon tala tuma la, Isa wara Allabatobonba jin kɔndɔ ka wa mɔɔilu karan damira. **15** Yahudiyailu la jɛmɔɔilu

kabannakoyara. Ii ka a fɔ ko: «Cɛɛ jɪn ka lɔnnin jɪn sɔrɔn
 mi ten, ka a tɛrɛn a ma karan foyi kɛ?» **16** Isa ka ii jabi:
 «N na karan ma bɔ n jɛrɛ rɔ. A bɔni n kelayaba le rɔ. **17** Ni
 mɔɔ mɛn ye a fɛ ka Alla sawo kɛ, a ri a lɔn ni n ye mɔɔilu
 karanna mɛn na wo bɔni Alla le rɔ, wala n ye kuma mɛn
 fɔla na bɔni nde le rɔ. **18** Mɔɔ mɛn ye kumala a jɛrɛ tɔɔ
 rɔ, wo ye a fɛ mɔɔilu ye a bonya, kɔni mɔɔ mɛn ye a fɛ
 mɔɔilu ye a kelayaba bonya, wo ye tɔɔtɔti le ri. Wuya si tɛ
 a la ko rɔ. **19** Musa le ka sariya di ai ma, wo tɛ? Kɔni ai si
 ti sariya wo bonyala. Wo rɔ, nfenna ai ye n na jɪninna
 ka n faa?» **20** Jama ka Isa jabi: «Jina le i fɛ. Yon de ye i
 lapɪninna ko ka i faa?» **21** Isa ka ii jabi: «N da kabannako
 kelen pe le kɛ, wo rɔ ai bɛɛ ra ai kabannakoya. **22** Ai jɪa lɔ.
 Musa ka faaninta sariya fɔ ai ye. (Kɔni faaninta ko ma bɔ
 Musa rɔ. A bɔra an benbailu le rɔ.) Wo bɛɛ ni a ta, hali
 Nɔɔɔ lon ai ri ai denceilu la faaninta kɛ. **23** Nɔɔɔ lon ai
 ri se ai dence la faaninta kɛla kosa Musa la sariya kana
 tɪjan. Nde, Nɔɔɔ lon kɔndɔ, nde ka mɔɔ kelen nakɛndɛya
 fefe, wo sababu la ai muruntini n kanma. Nfenna ko rɔ?
24 Ai kana kiti tɛɛ ai jɪa ka mɛn dɔrɔn yen, kɔni ai ye kiti
 tɛɛ telen na.» **25** Mɔɔilu do mɛn siini Jerusalemu ka a fɔ
 ko: «An na jamanatiilu ye cɛɛ mɛn napɪninna ko ka a faa,
 ale le jɪn di wa? **26** Ai jɪa lɔ! A ye kumala gbɛ rɔ, a ni mɔɔ
 si ti kumala ale ma. An na jamanatiilu ye a lɔnna fewu ko
 Mɔɔ Nenematɔmɔnin de ye wa? **27** Kɔni, cɛɛ jɪn, an ka a
 lɔn ko a ye bɔla mɛn. Mɔɔ Nenematɔmɔnin wa na mɔɔ si
 ma a lɔn a ye bɔla yɔrɔ mɛn dɔ.» **28** Nba, ka Isa to mɔɔilu
 karanna Allabatobonba jɪn kɔndɔ, a ka a kan ba labɔ ko:
 «Ai ka n lɔn, ai ka n bɔ yɔrɔ fanan lɔn. Tɔɔɔ wo rɔ. Kɔni n

ma na n jere ma. Men ka n kelaya, wo le tujatii ri. Ai ma a lon. **29** Koni nde ka a lon, baa n boni ale le ro, a ni ale ka n kelaya.» **30** Awa jama wo tere ye Isa jininna ka a lalo, koni mo si ma se ka a lalo ka a masoron a la waati tere ma se folo. **31** Jama ba woilu tema mo siyaman tere lemeniyani a ma. Ii ka a fo ko: «Ni Mo Nenematomonin wa na, a ri toomasere kabannakoilu ke ka tamin ce jin ta wa?» **32** Farisilu tere ye mena jama ye kuma men folo Isa ma, ii dakoro. Wo ro, Sarakalasela kuntiilu a ni Farisilu ka Allabatobonba konogbenna doilu lawa Isa mira kanma. **33** Isa ka a fo a ye ko: «N di to ai fe waati dando, wo wa ban men ka n kelaya ai ma n di n kose a ma. **34** N wa wa, ai ri n jinin ka kaja. Ai tena n yenna. Baa n di ke yoro men do, ai te se wala ye.» **35** Wo ro, Yahudiyailu ka a majininka ko: «A wato mi? A wato yoro men do, an te a terenna yoro men do? A ye wala Yahudiyailu wara le men ni Kirekikailu basannin i jonna wa? A ye di? A ri Kirekikailu karan wa? **36** A ka a fo an ye ko: «Ai ye n najinin koni ai ti n soronna. Ai ti se wala n ye wala yoro men do.» A la kuma wo koro ye nfen di?» **37** Sali lon naban, wo ye lon ba le ri. Wo lon Isa ka i wuli ka kuma ka a kan mayele bake: «Ni ji lo ye men na a ye na n ma ka a min. **38** Menilu lemeniyara n ma, «ba ji le ye woyenna wo jusukun na ka jenemaya di wo mo ma, » ikomin a sebeni Alla la kuma ro.» **39** Isa kan tere Nii Seniman de ma, men dito Isa lemeniyailu ma. Wo tuma Nii Seniman tun ma di folo, baa Isa tun ma layele sankolo ro folo, ka gbiliya soron. **40** Moilu ka Isa kumakan namen ka a fo ko: «Tujale, jin ye Nabijuma de ri.» **41** Doilu gberere tere ye folo ko: «A ye

Moo Nenematomonin de ri!» Koni dogbere tere ye fola ko: «Moo Nenematomonin di se bola Kalile di? 42 Nba, a sebeni Kitabu Seniman kondo ko: Moo Nenematomonin di bo Mansa Dawuda la denbaya le ro. Moo Nenematomonin di bo Betilehemu, Mansa Dawuda la so kondo.» 43 Jama ka fara Isa ko koson. 44 Doilu tere ye a fe ka a lalo, koni moo si ma se ka a lalo. 45 Allabatobonba konogbenna, ii nara sarakalasela kuntiilu torofe a ni Farisilu. Woilu ka ii mapininka ko: «Nfenna ai ma na Isa ri?» 46 Allabatobonba konogbennailu ka a jabi: «Moo si ma se kumala ikomin cee jin ja men!» 47 Farisilu ka ii jabi: «Aile fanan manennin di? 48 A ye di? An na dina kuntii doilu ra lemeniya a ma wa, wala Farisi doilu? 49 Koni jama jin, men ma an na sariya lon, ii ye moo dankannin de ri!» 50 Nikodemu, men wara ka Isa teren waati taminnin, wo jere le Farisi le ri. Wo ka a fo ko: 51 «Ka a ben an na sariya ma, an kana kiti labe moo si kan fo an wa an tolo malo a la ka a lon a ye ko men kela. Ko wo te wa?» 52 Koni dogbereilu ka a jabi: «Ile fanan ye bola Kalile le? I ye Kitabu Seniman karan ka a lon ko: Nabijuma ti se nala Kalile.» 53 Wo tamin, moo bee wara a la bon na.

8 Koni Isa wara Olibiye koyinke kan. 2 Wo duusa gbe sooma da la, a ka a kose Allabatobonba jin kondo iko tuunni. Jama ba nara a ma. A ka a sii ka ii karan damira. 3 Sariya karanmoolu a ni Farisilu nara muso do ri, ko wo ra mira kaninke diya. Ii ka a lalo bee jakoro 4 ka a fo Isa ye ko: «Karanmoo, muso jin da mira kaninke diya. 5 Nabi Musa la sariya ka an jamari ko: an ye muso su wo kaba labon ka faa. Koni, ile ko di?» 6 Ii ka wo fo kosa ii di fere

sorɔn ka tɔɔ la a la. Kɔni Isa ka majii ii kɔrɔ ka sebeli ke a bolokoinin na duu ma. **7** Ii ka jininkali lawara, tuma men na, Isa ka i wuli ka a lɔ ka a fɔ ii ye ko: «Ii tɛma yan ni hake ti men ma wo tii fɔlɔ ye kaba fili a ma.» **8** Wo rɔ a ka a majii kokura ka sebeli ke duu ma fanan. **9** Ii ka kuma wo men tuma men na, ii ka ii kelen kelen wa damira. Men ka kɔrɔ ii beɛ ri wo fɔlɔ ka wa damira, haan muso wo kelen pe lɔni tora Isa nakɔrɔ ye. **10** Wo rɔ a ka a fɔ a ye ko: «Muso, jama wo ye mi? Mɔɔ ma i jalaki?» **11** Muso ka a fɔ a ye ko: «Mɔɔ si, n maari.» Wo rɔ Isa ka a fɔ a ye ko: «N fanan ti kiti labela i kan. I ye wa ka hake boloka butun.» **12** Isa ka kuma kura damira jama ye ka a fɔ ko: «Nde ye dunuɗa kenɛbolan de ri. Men wa bila n kɔ wo tii ti taamala dibi rɔ, kɔni a ri dunuɗaratɛɛ kenɛya rɔ.» **13** Farisilu ka a fɔ a ye ko: «I ra ke i jɛɛ sere ri; i la sereya tɛ tuɗa de.» **14** Isa ka ii jabi: «Hali ni n wa ke n jɛɛ sere di, n na sereya ye tuɗa le, baa n ka a lɔn n bɔni yɔrɔ men dɔ a ni n watɔ yɔrɔ men dɔ. Kɔni ai ma a lɔn n bɔni yɔrɔ men dɔ a ni n watɔ yɔrɔ men dɔ. **15** Ai ye kiti tɛɛla ka bɛn mɔɔilu la sila ma; nde ti mɔɔ si kiti tɛɛla. **16** Kɔni, ni n ka kiti be mɔɔ do kan, jo ye kiti wo fɛ, baa n kelen tɛ wo tɛɛla, Fa men ka n nana wo ye n tɔrɔfɛ. **17** A seɓeni ai la sariya kɔndɔ ko ni mɔɔ fila ka sereya kelen bɔ, wo la sereya ye tuɗa le ri. **18** N ye n jɛɛ la sereya bɔla; Fa men fanan ka n kelaya, wo ye n na sereya bɔla.» **19** Ii ka a mapininka ko: «I Fa ye mi?» Isa ka ii jabi: «Ai ma nde lɔn walama n Fa. Ni ai ka n lɔn ai ri n Fa fanan lɔn.» **20** Isa ka a la kuma wo lase Allabatobonba jin kɔndɔ, yɔrɔ wo ye kankira sii diya le ri mɔɔ ri wodi ja di Alla ma yɔrɔ men

dɔ. Mɔɔ si ma se a mirala baa a la waati tɛɛ ma se fɔlɔ. **21** Isa ka a fɔ ii yɛ fanan ko: «N watɔ le. Ai ri n jinin, kɔni ai ri faa ai la julumun dɔ. Ai ti se wala n ye wala yɔrɔ mɛn dɔ.» **22** Yahudiyailu ka a fɔ i jɔɔn yɛ ko: «A ri a jɛɛ faa wa? Baa a ye a fɔla ko: «Ai ti se wala n ye wala yɔrɔ mɛn dɔ.»» **23** Isa ka ii jabi: «Ai bɔni duuma, nde bɔni sanma. Ai ye dunuɲa ta le ri, kɔni nde tɛ dunuɲa ta le ri. **24** Wo le n ye a fɔla ko ai ri faa ai la julumun dɔ. Baa ai ri faa ai la julumun dɔ ni ai ma la a la ko: mɛn ye ye, nde le wo ri.» **25** Ii ka a mapininka ko: «I ye yon di?» Isa ka ii jabi: «Mɛn n ka a fɔ ai yɛ kebi damira waati. **26** N da kuma siyaman ba le fɔ ai yɛ ai la kiti ko rɔ. Kɔni n Fa mɛn ka n kelaya ye tɲatii ri. N ka mɛn mɛn ale la, n ye wo dɔrɔn de fɔla dunuɲa yɛ.» **27** Ii ma a lɔn ko a ye kumala a Fa la ko le rɔ. **28** Awa Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai wa Mɔɔ Dence kɔrɔta san ma tuma mɛn na, ai ri a lɔn ko mɛn ye ye, ko nde le wo ri. Ai ri a lɔn fanan ko n tɛ foyi kɛla n jɛɛ ma. N tɛ foyi fɔla, fɔ n Fa ka n karan mɛnilu la dɔrɔn. **29** Mɛn ka n kelaya, a ye n fɛ waati bɛɛ rɔ. A ma n kelen bila, ka a masɔrɔn n ye ko mɛn kɛla waati bɛɛ, wo duman a yɛ.» **30** A tɛɛ ye kumala waati mɛn dɔ, mɔɔ siyaman tɛɛ ye lemeniyala a ma. **31** Wo rɔ, Isa ka a fɔ Yahudiyailu yɛ mɛnilu lemeniyara a ma ko: «Ni ai ye tola landaɲa rɔ n na kuma rɔ, wo gbɛnin de ai ye n na karanden de ri; **32** wo rɔ ai ri tɲa lɔn, tɲa fanan di ai kanhɔrɔya.» **33** Ii ka a jabi: «An ye Iburahima bɔnsɔn de ri; an ma kɛ mɔɔ si la jɔn de fefe! Nfenna i don ye a fɔla ko: «Ai ri kanhɔrɔya?»» **34** Isa ka ii jabi: «N ye tɲa le fɔla ai yɛ: mɔɔ mɔɔ wa julumun ko ii ye julumun na jɔn de ri. **35** Jɔn ti kɛ denbaya mɔɔ ri;

kɔni dence ye denbaya rɔ waati bɛɛ. (aiɔn g165) **36** Ni Mɔɔ Dence ka ai kanhɔɔya wo gbɛnin de ai ra hɔɔya de. **37** N ka a lɔn ko ai ye Iburahima bɔnsɔn de ri. Kɔni ai ye fɛɛ jininna ka n faa, ka a masɔɔn ai bannin n kumakan dɔ. **38** Nde ye kumala n Fa ka mɛn yiraka n na, kɔni ai ka mɛn mɛn ai fa la, ai ye wo le kɛla.» **39** Ii ka a jabi: «An fa ye Iburahima le ri.» Isa ka ii jabi: «Ni ai ye Iburahima la den de ri, ai ri a kɛ iko Iburahima ka a kɛ ja mɛn ma. **40** Kɔni sisen ai ye fɛɛ jininna ka n faa. Nde adamaden mɛn ka tɔja fɔ ai ye n ka mɛn namɛn Alla la. Kɔnin, ai ye mɛn kɛla Iburahima ma wo su kɛ! **41** Ai ye mɛn kɛla ai fa ka wo le kɛ.» Ii ka a fɔ Isa ye ko: «An ti jɔɔn mɔɔ den di. Fa kelen pe le ye an na, ni wo ye Alla ri.» **42** Isa ka ii jabi: «Ni Alla ye ai Fa jɛɛ jɛɛ le ri, nde ri diya ai ye, baa n bɔni Alla le rɔ. N ma na n na jɛɛ la ko rɔ, kɔni ale ka n kɛla. **43** Nfenna aile tɛ n jayenna n ye mɛn fɔla ai ye? Ai tɛ wo jayenna ka a masɔɔn, ai ti se n na kumakan mirala. **44** Ai fa le Ibulusa ri. Ai ye a fɛ ka mɛn kɛ, wo le duman ai fa ye. A tɛɛ ye mɔɔ faala le ri kɛbi a damira waati. A ti tɔja lamara la, ka a masɔɔn tɔja tɛ a la ko rɔ. A wa wuya fɔ tuma mɛn na, wo bɔni a danya le rɔ, ka a masɔɔn a ye wuyafɔla a ni a ye wuyailu fa le ri. **45** Kɔni, nde ye tɔja fɔla ai ye, wo le rɔ ai lani tɛ n na. **46** Yon ye ai tɛma yan mɛn di se a yirakala ko julumun ye nde ma? Ni n ye tɔja fɔla ai ye, nfenna ai lani tɛ n na? **47** Mɛn ye Alla fɛ, wo ye a tolo malɔla Alla la kuma la. Ai tɛ ai tolo malɔla baa ai tɛ Alla fɛ.» **48** Yahudiyailu ka Isa jabi: «An jɔ ye a rɔ ka a fɔ ko ile ye Samarika le ri wa? Ko jina ye i fɛ wa?» **49** Isa ka ii jabi: «Jina ti n fɛ. N ye n Fa le bonyala, kɔni aile ka n

kunnajii. **50** Nde tɛ n jɛrɛ la gbiliya nininna. Kɔni dogberɛ ye nde la gbiliya nininna, a ni a ye mɔɔilu la kiti tɛɛla. **51** N ye tɔɔna le fɔla ai yɛ: mɛn wa n kumakan nabato wo ti faala habadan.» (aiɔn g165) **52** Yahudiyailu ka a fɔ a yɛ ko: «Sisen an ka a lɔn ko jina ye i fɛ. Iburahima ra faa, nabiilu ra faa. I kɔnin, i ye a fɔla ko: «Ni mɔɔ mɔɔ ka n kumakan namɛn ka a mira, wo tii ti saya nenela fefe!» (aiɔn g165) **53** I mirini ko i ka bon an benba Iburahima ri mɛn da faa? Nabijumailu fanan sara. I jɛrɛ kɛla yon di?» **54** Isa ka ii jabi: «Ni n ka n jɛrɛ gbiliya, n na gbiliya ti foyi ri. Mɛn ye n gbiliyala, wo le n Fa ri. Ai ye a fɔla a yɛ ko: «Ale le an na Maari ri». **55** Wo rɔ ai ma a lɔn. Nde ka a lɔn. Ni n ka a fɔ ko n ma a lɔn, n di kɛ wuyafɔla ri ikomin ai ye ɔa mɛn ma. Kɔni n ka a lɔn. N ye a kumakan bonyala. **56** Ai fa, Iburahima, a ye sɛwala ka n na lon yen; a ka wo yen ka sewa.» **57** Yahudiyailu ka a jabi: «I ma san biloolu bɔ! I ni Iburahima yen wa?» **58** Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «N ye tɔɔna le fɔla ai yɛ, sani Iburahima ye sɔrɔn, n ye ye.» **59** Ii ka kaba matɔmɔ ko ii ye a mabon kaba la. Kɔni Isa tununda jama ma ka bɔ Allabatobonba kɔndɔ.

9 Nba, Isa tamintɔla, a ka cɛɛ do yen a ɔa fuyen de sɔrɔnda. **2** A la karandenilu ka a maɔnininka ko: «Rabi, ni ɔin na sɔrɔnbailu ka hake kɛ wala ni ale jɛrɛ le ka julumun kɛ, a ɔa fuyen sɔrɔnni wa?» **3** Isa ka a jabi: «Nin ma sɔrɔn ka ben a jɛrɛ la hake ma wala a la mɔɔbailu la julumun ma. A ɔa fuyen le sɔrɔnda, sa Alla la sebaya ri yiraka mɔɔilu la ale fɛ. **4** Ni a kɛla tele ri, an ka kan ka baara kɛ a yɛ mɛn ka n kelaya. Su ra sudunya. A wa ko: mɔɔ si ti se baarala. **5** Ka n to dunuɔa rɔ, n ye dunuɔa

kenebɔlan de ri.» **6** A banni kuma wo la, Isa ka daji labɔ duu ma ka bɔɔ lamun wo la, ka bɔɔ wo ta ka a sisa ja fuyen ja la. **7** A ka a fɔ ko: «Wa i ko Silowe jilamaradiya ji la.» Silowe kɔrɔ ye le ko «kela». Na fuyen wo ka a wa a ko ji wo la tuma mɛn na, a nara a ja yenna! **8** A siijɔɔ ni mɛnilu ka a yen taralila kɔrɔman na woilu ka a mapininka ko: «Cɛɛ jin de siini tɛ taralila kanma kɔrɔman na wa?» **9** Doilu ka a fɔ ko: «Ale le.» Dogbɛɛ ka a fɔ ko: «Ale tɛ, kɔni imunujani.» Cɛɛ ka a fɔ ko: «Nde le jɔ!» **10** Ii ka a mapininka ko: «I ja lakara di?» **11** A ka ii jabi: «Cɛɛ mɛn tɔɔ ko Isa ka bɔɔ kɛ ka wo sisa n ja la ka a fɔ ko: «Wa Silowe ka i ko.» N wara. N banni n kola, n ka yenni kɛ.» **12** Ii ka a mapininka ko: «Cɛɛ wo ye mi?» A ka a jabi: «N ma a lɔn.» **13** Ii ka cɛɛ ja lakani wo lana Farisilu ma. **14** Awa Isa ka bɔɔ sisa a jakɔrɔ da la lɔn mɛn na a ja lakara wo lɔn de, Nɔɔɔ lɔn de tɛɛ. **15** Wo le rɔ Farisilu ka cɛɛ mapininka ko mɛn taminni ko a ye yenni kɛla sisen. A ka a fɔ ii ye ko: «A ka bɔɔ le sisa n ja la, n ka n ko: wo rɔ n ka yenni kɛ.» **16** Farisi doilu ka a fɔ ko: «Mɛn ka wo kɛ a ma bɔ Alla rɔ, baa a ti Nɔɔɔ lɔn sariya bonyala.» Kɔni, doilu ka a fɔ ko: «Kɔjuukɛlailu ri se ko makabani su jin kɛla di?» Ii talara. **17** Farisilu ka ja fuyen mɛn ja lakani mapininka fanan ko: «I ri se nfen fɔla i dandanninna la ko rɔ, ka a masɔrɔn a ka i ja laka?» A ka ii jabi: «Nabijuma le.» **18** Yahudiyailu tɛɛ ma sɔn lala a la ko a ja fuyen le tɛɛ, a ni a ja ra a laka, sani ii ka a la sɔrɔnbailu kili. **19** Ii ka ii mapininka ko: «Ai dence le wa, ai kan mɛn ma ko a ja fuyen de sɔrɔnda? Nfen de taminni wa a ye yenni kɛla sisen?» **20** A sɔrɔnbailu ka ii jabi: «An ka a lɔn ko

an dence ye. A ja fuyen le sɔrɔnda. **21** Kɔni an ma a lɔn fewu ko mɛn taminni ko mɛn a ye yenni kɛla sisen. An ma a lɔn fanan fewu mɛn ka a ja laka. A ye a maɲininka, a ra bonya ka kɛ mɔɔ ri, a ri se a jabila a jɛrɛ yɛ!» **22** Cɛɛ sɔrɔnbailu ka jabila kɛ ten, ka a masɔrɔn ii silanni Yahudiyailu la ɲɛmɔɔilu yɛ. Baa woilu tun da bɛn a ma ko ni mɔɔ mɔɔ ka a lɔ a la ko Isa le ye ɲɛnematɔmɔnin de ri, ko ii ri wo tii gbɛn ii la salibon na. **23** Wo le rɔ a sɔrɔnbailu ka a fɔ ko: «A ye a maɲininka, a ra bonya ka kɛ mɔɔ ri.» **24** Farisilu ka cɛɛ wo kili kokura, mɛn tɛrɛ ye ja fuyen di, ka fɔ a yɛ ko: «I ye i kali Alla ɲakɔrɔ ko i ri tuɲa fɔ. An ka a lɔn ko cɛɛ wo ye kojuu kɛla le ri.» **25** A ka ii jabi: «N ma a lɔn ni julumuntɔ le walama Kojuukɛla tɛ, kɔni n ye ko kelen lɔnna kɔrɔ, n ja fuyen de tɛrɛ kɔni n ye yenni kɛla sisen.» **26** Ii ka a maɲininka ko: «A ka nfen de kɛ i la? A ka i ja laka di?» **27** A ka ii jabi: «N tɛrɛ ra a fɔ ai yɛ fɔlɔ, kɔni ai ma a lamɛn. Nfenna ai ye a fɛ ka a lamɛn kokura? Ai fanan ye a fɛ ka a kɛ a la karandenilu le ri wa?» **28** Ii ka a manani ka a fɔ a yɛ ko: «Ile le a karanden di. Ande le Musa la karanden de ri. **29** Ande ka a lɔn ko Alla kumara Nabi Musa yɛ, kɔni ɲin, an ma a lɔn a ye bɔla yɔrɔ mɛn dɔ.» **30** Cɛɛ ka ii jabi: «Hen! Ko makabani ba le ɲin di. Ai ma a lɔn a ye bɔla yɔrɔ mɛn dɔ, kɔni a ra n ja laka! **31** An ka a lɔn ko Alla ti a tolo malɔla kojuu kɛla la, kɔni a ye a tolo malɔla mɛn ye a bonyala ka a sawo kɛ. **32** Habadan mɔɔ si ma a lamɛn ni mɔɔ ra mɔɔ ja laka mɛn ja fuyen sɔrɔnda. (aiɔn g165) **33** Ni cɛɛ ɲin ma bɔ Alla rɔ, a ti se foyi kɛla.» **34** Ii ka a jabi: «I ye i la julumun dɔ kɛbi i sɔrɔn waati. I ri an karan wa?» Wo rɔ, ii ka a gbɛn salibon

na. **35** Isa ka a men ko ii ra a gben. A ka cee wo jinin ka a yen, ka a fo a ye ko: «I ye lemeniyala MoƆ Dence ma wa?» **36** Cee ka a jabi: «Maari, yon ye wo ri? I ye wo fo n ye, kosa n di lemeniya a ma?» **37** Isa ka a fo a ye ko: «I ra a yen. A ye kumala i ye sisen.» **38** Wo ro a ka a fo a ye ko: «N da lemeniya, n Maari.» A ka a birin Isa korɔ ka a bato. **39** Isa ka a fo ko: «N nara n nani dunuja la kiti la kanma. Na fuyen ja ye a laka; menilu ye yenni kela, woilu ye ke ja fuyen di.» **40** Farisi doilu tere ye a torofe, woilu ka kuma wo men ka a mapininka ko: «Ande le fanan ye ja fuyen de ri?» **41** Isa ka ii jabi: «Ni ja fuyen ye ai ri, ai te jatela julumunto ri. Koni sisen ai ye a folo ko ai ye yenni kela. Wo le koson, ai la julumun da to ai kan folo.»

10 Isa ka a fo ko: «N ye tujɔ le folo ai ye, men ma i madon saa la wɔre donda la, koni men wa yele wɔre fan do la, wo ye son ni benkanila le ri. **2** Men donda wɔre donda la wo ye saa gbengbenna le ri. **3** Wɔre konɔgbenna ri da laka saa gbengbenna ye. Saa gbengbenna ri a la saa bee kili a too la ka ii lawa a jo ro wɔre ko ma. **4** A wa ban a saa bee labola, a ri a tamin ii jo ro; bee ri bila a kofe, baa ii ka a kumakan lon. **5** Koni ii te bilala moƆ ko ii ma men lon. Ii ri ibori ka imase a la, baa ii ma a kumakan lon.» **6** Isa ka kuma korɔlama wo fo ii ye, koni ii le ma a lon a ye men folo ii ye. **7** Isa ka a fo fanan ko: «N ye tujɔ le folo ai ye, n ye saa wɔre donda la. **8** Men bee nara n jero, woilu tere ye sonilu de ri a ni benkanilailu, koni saailu ma ii tolo malo ii la. **9** N ye donda le ri. Ni moƆ moƆ wa don donda wo fe, wo tii ri kisi. Ii ri don ka bo ka ii la balo soron. **10** Son wo ye nala a supali kela, ni ta ka a

faa, a ni ka tijali le dɔrɔn kɛ. Nde kɔnin, n nani sa ii ri jɛnemaya bɛrɛbɛrɛ sɔrɔn, ka a sɔrɔn fasayi. **11** «Nde ye saa gbɛngbɛnna juma le ri. Saa gbɛngbɛnna juma sɔnni ka a nii di saailu la ko kosɔn. **12** Mɔɔ mɛn ye baarala wodi la ko rɔ, wo tɛ saa gbɛngbɛnna bɛrɛbɛrɛ ri. Saalu tɛ a jɛrɛ ta ri. Wo le kosɔn, ni a ka wara natɔla yɛn, a ri ibori ka saailu to ye. Wara juu ri saailu jɛnama ka ii lajɛnsɛn. **13** Cɛɛ wo tɛrɛ ye sarala saa kɔnɔgbɛn ko le rɔ, kɔni saailu la ko hamin tɛrɛ sa a la. **14** «N ye saa gbɛngbɛnna juma le ri. N ka n ta lɔn, n ta fanan ka n lɔn, **15** ikomin n Fa ka n lɔn a ni n fanan ka n Fa lɔn. N ye n nii dila n na saailu le kosɔn. **16** Saa gbɛrɛ ye n bolo mɛn ti wɔrɛ jɛn kɔndɔ. N di na iele fanan di. Ii ri ii tolo malɔ n kumakan na ka ii kɛ saa kuru kelen di. Saa gbɛngbɛnna kelen ye saailu wo gbɛngbɛnna. **17** N duman Fa yɛ ka a masɔrɔn n ye n nii dila, sa n di a ta ikɔ tuunni. **18** Mɔɔ si ti n nii tala, kɔni n ye a dila n jɛrɛ yɛ le. A se ye n na ka a di, se ye n na fanan ka a ta kokura. N Fa ka n jamari mɛn na, wo le wo di.» **19** Yahudiyailu talani kokura ka bɛn a kumakan wo le ma. **20** Mɔɔ siyaman ii tɛma ka a fɔ ko: «Jina le a fɛ! Fatɔ le! Ai ye ai tolo malɔ a la nfenna?» **21** Doilu ka a fɔ ko: «Ale kuma tɛ jinatɔ kuma ri. Jina ti sela mɔɔ ja lakala di?» **22** Allabatobonba Sali mɛn ye kɛla Jerusalemu san san, wo sera. Nɛnɛ waati le tɛrɛ, **23** a ni Isa tɛrɛ ye taamala Allabatobonba tɔrɔfɛ, Sulemani gbaa da la. **24** A tɛrɛ lamininni Yahudiyailu bolo, woilu ka a fɔ ko: «I ye sika bɔla an dɔ waati juman? Ni i ye jɛnematɔmɔnin de ri, i ka kan ka wo fɔ an ye gbɛ rɔ.» **25** Isa ka ii jabi: «N ka a fɔ ai yɛ, kɔni ai ma la a la. Mɛn ye n na sɛrɛya ri, n ye

baara men kela n Fa tɔɔ rɔ. **26** Kɔni, ai ma lala a la, ka a masɔrɔn ai tɛ n na saailu ri. **27** N na saailu le ye n na kumakan namenna. N ka ii lɔn a ni ii ye bilala n kɔ. **28** N di jenemaya banbali di ii ma, ii ti bɔnɔla fewu, mɔɔ si tɛ ii bɔ n bolo. (aiɔn g165, aiɔnios g166) **29** N Fa, men ka ii di n ma, wo ka bon fen bɛɛ ri, mɔɔ si ti se ii bɔla n Fa le bolo. **30** Nde ni Fa ye kelen de ri.» **31** Yahudiyailu ka kaba ta kokura ko ii ye a bonna woilu la ka a faa. **32** Isa ka a fɔ ii ye ko: «N da ko siyaman yiraka ai la men bɔni Fa rɔ. Ai ye a fɛ ka n bon kaba la puman de kosɔn woilu rɔ?» **33** Yahudiyailu ka a jabi: «An ti i bonna kaba la ka i faa i la baara puma rɔ, kɔni ikomin i ye Alla lafɛya kela. I ye adamaden de ri, kɔni ye a fɔla ko ile le Alla ri!» **34** Isa ka a jabi: «A sɛbeni Alla sariya kɔndɔ ko: «Nde Alla ka a fɔ ko ai ye maariilu le ri.» **35** An ka a lɔn ko Alla ka men fɔ a la kitabu kɔndɔ, tujɔna banbali le wo ri. Awa, Alla ka a la kuma wo lase mɔɔ menilu ma, a ye woilu kilila ko maariilu. **36** Nde, Fa ka n suwandi ka n kelaya dunujɔna rɔ. Kɔni, nfenna ko rɔ ai ye a fɔla ko n ye Alla tanama kuma fɔla, ka a masɔrɔn n ka a fɔ ko: «n ye Alla Dence le ri?» **37** Ni n ma n Fa la baara kɛ, ai kana la n na. **38** Kɔni ni n ye wo kela, hali ni ai ma la n na, ai ye la n na kɛwaliilu la, ai ye a lɔn ka a jayen ko Fa ni nde, an ye kelen di.» **39** Ii tɛɛ ye a lalɔ ko rɔ, kɔni a wara. **40** Isa ka a kɔsɛ Juriden Ba fan kelen dɔ, yɔrɔ men ye, Yaya tɛɛ ye mɔɔ sunna ji rɔ kɔrɔman. A tora ye. **41** Mɔɔ siyaman ba tɛɛ ye nala a ma, ka kuma damira ko: «Yaya ma ko makabani si kɛ, kɔni a ka foyi fɔ cɛɛ jin na ko rɔ, tujɔna le.» **42** Yɔrɔ wo rɔ, mɔɔ siyaman lemeniyara Isa ma.

11 Cɛɛ do tɔɔ ko Lasari, a jankarɔra. A tɛɛ siini Betani so kɔndɔ, Mariyamu ni a nakelenɲɔɔ muso Marita fanan siini so wo kɔndɔ. **2** Mariyamu ɲin ye muso le ri mɛn ka Maari sen mamun latikɔlɔn na ka a masusa a kungsi la. Wo dɔɔcɛ Lasari tɛɛ ma kɛndɛ. **3** Muso fila wo ka kela lawa Isa ma ko: «Maari, mɔɔ mɛn duman i ye, wo ma kɛndɛ.» **4** Awa Isa ka kuma wo lamɛn tuma mɛn na, a ka a fɔ ko: «Jankarɔ ɲin ti se saya banna; a ye ye Alla la gbiliya le rɔ, sani Alla la Dence a la gbiliya ye se.» **5** Marita ni a dɔɔmuso a ni Lasari bɛɛ duman Isa ye. **6** Awa, a ka a lamɛn waati mɛn na ko Lasari ma kɛndɛ, a tora a nɔ rɔ haan tele fila. **7** Wo kɔ rɔ, a ka a fɔ a la karandenilu ye ko: «An ye an kɔsɛ Jude ikɔ tuunni.» **8** A la karandenilu ka a jabi: «Rabi, a ma mɛn bakɛ Yahudiyailu tɛɛ ye a fɛ ka i mabon kaba la ka i faa, diya mɛn dɔ. I ye a fɛ ka i kɔsɛ ye wa?» **9** Isa ka ii jabi: «Waati tan ni fila le ye tele kelen di, wo tɛ? Ni mɔɔ taamara tele kɔrɔ a ti a sennatula, ka a masɔrɔn a ye dunuɲa kɛnɛ yenna. **10** Kɔni ni mɔɔ taamara su rɔ, a ri a sennatu ka a masɔrɔn a ɲa sa kɛɲɛya la.» **11** A banni wo bɛɛ fɔla, Isa ka do la kuma wo ka a fɔ ko: «An duɲɔɔncɛ Lasari sunɔɔtɔ. N watɔ a lakunun diya.» **12** Karandenilu ka a jabi: «Maari, ni a sunɔɔtɔ le, a ri kɛndɛya.» **13** Awa, Isa tɛɛ ye kumala a la saya ko le rɔ, kɔni woilu mirini ko a sunɔɔtɔ le. **14** Isa ka a fɔ ii ye gbɛ rɔ ko: «Lasari ra sa. **15** N sewani ba ai kosɔn ko n tɛɛ ti ye, kosa ai ri lemɛniya. Kɔni, an ye wa a tɛrɛn ye.» **16** Wo rɔ Tomasi (mɛn tɛɛ ye kilila ko filani) ka a fɔ karanden toilu ye ko: «An fanan ye wa, kosa an di faa a fɛ.» **17** Isa kɔseyini ka a tɛrɛn Lasari su tun da tele naanin kɛ kaburu

na, hali ni a wa sa a ri jenemaya. **26** Məə si wa ke dunuya
rə ka a la lemeniya la n do, wo ti saya sərən habadan. I
lani wo la?» (aīōn g165) **27** A ka a jabi: «Maari, n lani a la ko

na a mafene.» **35** Isa kasira. **36** Wo rɔ Yahudiyailu ka a fɔ ko: «Ai ra yen, a duman a ye ja men dɔ!» **37** Kɔni doilu tere ye a fɔla ko: «Men ka ja fuyen ja laka, a ti se jin lakendeyala wa?» **38** Ikɔ tuunni Isa sɔnɔme yereyerera. A sera kaburu da la. Kaburu tere ye falan de ri. A da tere latuunni kaba ba le la. **39** Isa ka a fɔ ko: «Kaba bɔ da la.» Sayabato nakelenjɔɔ muso, Marita ka a fɔ a ye ko: «Maari, a suma ye a bɔla. A ra tele naanin bɔ a ye yan.» **40** Isa ka a jabi: «N ma a fɔ i ye ko ni i lemeniyala, i ri Alla la gbiliya yen?» **41** Wo rɔ ii ka kaba bɔ ye. Isa ka a jakɔrɔta, ka a fɔ ko: «Fa, n ye baraka bila i la, baa i ka i tolo malɔ n na. **42** N ka a lɔn ko i ye i tolo malɔla n na waati bee; kɔni ka a masɔrɔn n namininni jama men bolo n ye kumala i ye, sa ii ri lemeniya a la ko ile le ka n kelaya.» **43** A ka wo fɔ tuma men na, a ka a kan ba labɔ ko: «Lasari, bɔ gbe mal!» **44** Su wulira ka bɔ. A sen ni a bolo bee mamininni kasanke rɔ, a jakɔrɔla tununni jala la. Isa ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye kasanke bɔ a ma, ai ye a bila, a ye wa.» **45** Yahudiya siyaman ba men nara Mariyamu kɔfe, ka a yen Isa ka ko men ke, ii ka ii lemeniya la a rɔ. **46** Kɔni doilu bɔra ii tema ka wa a danteeli ke Farisilu ye Isa ka ko men ke. **47** Awa, sarakalasela kuntiilu a ni Farisilu ka kiti tee dekuru laden ka a fɔ ko: «An di nfen de ke? Cee jin da tɔomasere kabannako siyaman ke. **48** Ni an ka a to a jere ma, dunuja bee ri lemeniya a la. Wo rɔ Rɔmukailu ri na ka an na yɔrɔ tɔjan ka an na siya fanan halaki.» **49** Do ye ii tema ye men tɔɔ ko Kayifasi, san wo la wo le tere ye sarakalasela la kuntiia la. Wo ka kuma ta ko: «Ai ma foyi lɔn. **50** Ai ma a yen, ni mɔɔ kelen di faa jama nɔ rɔ sa an na siya bee

kana halaki, wo le ka fisa ai ma wa?» **51** A sa jin fola a jere ye; kɔni ikomin a tere ye sarakalasela kuntiia la san wo la, a kumara ikomin nabi ko Isa ri na sa Yahudiya siya nɔ rɔ. **52** Kɔni Isa ri sa menilu nɔ rɔ, Yahudiya siya kelen ko te. A ri sa ka Alla denilu bee laden denbaya kelen di menilu siini dunuɗa bee rɔ. **53** Ka bɔ lon kelen wo le Yahudiyailu benni tere a ma ko ii ri Isa faa ja jinin. **54** Wo rɔ Isa ka jere yiraka lalo jama ye. A bora mara wo rɔ ka wa wula ba kondɔ, ka a se so men too ko Efirayimu. A ni a la karandenilu tora ye dooni. **55** Taminkunna Sali wa sudunya tuma men na, jamana siyaman mooilu ye nala Jerusalemu sani sali ye se ii ri ii jere seninya ka a ben ii la namun ma. **56** Ii tere ye Isa jininna ii jere ma Allabatobonba jin kondɔ, ka i joon majininka ko: «Ai miriya ye nfen di? A ti nala sali rɔ wa?» **57** Sarakalasela kuntiilu a ni Farisilu ka jamarili di ko ni moo ka a lon a yoro men na, a ri se a yirakala sa ii di se a mirala ja men.

12 A tere tuunni tele wooro le ma Taminkunna Sali ye se, Isa nara Betani, Lasari ye siini so men do, Isa ka Lasari men lawuli ka bɔ saya rɔ. **2** Ii ka a fanda ka a bonya. Marita tere ye doonnin dila ii ma. Lasari siini tere mooilu tema doonnin diya. **3** Wo rɔ, Mariyamu ka tulu suma duman dagbele litiri tala ta, tulu suma duman men too ko naridi. A ka Isa sen mamun wo la ka a kungsi ta ka Isa sen mamun toto. Bonkondola bee kera tulu suma duman suma le ri. **4** Kɔni, Judasi Sikariyoti, men tere ye Isa la karanden do ri, men di janfa don Isa ma, wo ka a fo ko: **5** «Nfenna an ma latikolon jin san ka a sanko di bolokolonilu ma? Latikolon wo sanko ye benna baaraden

kelen san sara le ma.» **6** Ni a kumara jia wo ma, wo te ko a haminni bolokolonilu la ko ro, koni a tere ye son de ri. A tere ye wodi lamarala le ri, koni a tere ye wodi wo tala ka a ke a jere ta ri. **7** Koni Isa ka a fo ko: «A ye a to ye. A ra latikolon sumaduman jin donna ka ben n su don lon men na. **8** Bolokolonilu ye i fe waati bee ro. Koni nde, n ti tola ai fe waati bee ro.» **9** Yahudiya jama ba ka a men tuma men na, a ye ye, ii nara. Ii ma na Isa kelen yen diya, koni ii nara men Lasari le yen diya (Lasari men nawulira ka bo saya ro). **10** Sarakalasela kuntiilu ka miriya ko ka Lasari fanan faa, **11** ka a masoron ale ta fan do Yahudiyailu siyaman ba lemeniyara Isa ma wo ro. **12** Wo duusa gbe, jama siyaman ba men nara Jerusalemu sali diya ka a men ko Isa nato Jerusalemu. **13** Ii ka tamaro bolon ta ka wa a laben ka ii sewa kan nabo ko: «Alla tando!» «Duwawu ye a ye, Men ye nala Maari too ro ten!» «Duwawu ye Isirayeli Mansa Ba ye!» **14** Isa ka sofalini bulan do yen ka i sii wo kan iko sebenni jia men: **15** «I kana silan, Siyonkailu; A ragbe, ai la mansa ye nala, masiini falini bulan kan.» **16** Waati wo la a la karandenilu wo ma a jayen ko men ye taminna, koni Isa ka a la gbiliya labo tuma men na, ii ka lon ko wo bee sebenni Alla la kitabu kondɔ, a ni mɔɔilu tere ka wo bee ke Isa ye. **17** Nba, jama ba tere ye Isa fe wo lon, a ka Lasari kili ka bo kaburu kondɔ lon men ko a ye lawuli ka bo saya ro tuma men na, woilu kera a sereya ri. **18** Wo ro jama ba nara a laben diya, ka a masoron ii ra a men ko a ra kabannako wo ke. **19** Wo ro Farisilu tere ye a folo i jɔɔn tema ko: «Ai ma yen ai ti se foyi kela. A ragbe! Dunupa bee ye bilala a kofe!» **20** Menilu nara Alla bato

diya Jerusalemu sali lon, Kirekika doilu fanan tere ye ii tema. **21** Woilu nara Filipe madon, Filipe men nani ka bo Betisayida so kondɔ Kalile mara rɔ. Woilu ka a fɔ a ye ko: «An fa, an ye a fe ka Isa yen.» **22** Filipe nara wo fɔ Andere ye. Ii fila nara wo fɔ Isa ye. **23** Isa ka ii jabi: «Mɔɔ Dence gbiliya waati ra se, sisen. **24** N ye tɔɔ le fɔla ai ye: ni suman kise kelen ma be duuma, ka a faa, a kelen pe ri to. Kɔni, ni a faara, a ri wa a den siyaman di a la. **25** Men nii duman a ye, a ri bɔnɔ; kɔni men nii ma diya a ye dunuɔa rɔ wo ri jenemaya banbali sɔrɔn. (aiɔnios g166) **26** Men ye a fe ka n na baara ke n ye, wo ye bila n kɔfe. N ye yɔrɔ men na, n na baaraden fanan di teren ye. Ni mɔɔ mɔɔ wa n na baara ke n ye, N Fa ri wo bonya. **27** «Sisen n sɔlɔme ra yereyere. N di nfen fɔ? N di a fɔ ko: <Tɔrɔya men ketɔ n sɔrɔnna sisen, Fa n kisi wo ma> wa? Wo te, kɔni ka a masɔrɔn tɔrɔya men ye n sɔrɔnna wo waati ra se! **28** N Fa, i tɔɔ labɔ i gbiliya rɔ.» Wo rɔ, kumakan do bɔra sankolo rɔ ko: «N da n tɔɔ labɔ gbiliya rɔ, n di n tɔɔ labɔ gbiliya rɔ kokura.» **29** Jama ba men tere ye ye, men ka mankan wo men, ii ka a fɔ ko sanferen kan da bo. Doilu fanan ka a fɔ ko meleka le kumala a ye. **30** Isa ka a fɔ ko: «Kumakan jin ma fɔ nde demen kanma, kɔni a fɔni aile ta le. **31** Nba, sisen dunuɔa la kiti le; dunuɔa kuntii juu ri gben sisen. **32** Kɔni nde, n wa kɔrɔta duukolo ma, n di mɔɔ bee masɔmɔn ka na n ma.» **33** A ka wo fɔ kosa a ri a faa ɔa yiraka ii ma. **34** Wo rɔ jama ka a jabi: «An ka a lamɛn sariya le rɔ ko: Nenematɔmɔnin ye tola le habadan. I ye nfen fɔla ten ko: <Mɔɔ Dence ri kɔrɔta>? Yon ye Mɔɔ Dence ri?» (aiɔn g165) **35** Wo rɔ Isa ka a fɔ ko: «Dunuɔa kenebɔlan ye a tola ai

tɔrɔfɛ waatini. Ai ye taama ai ni dunuɲa kenɛbɔlan yen waati mɛn, sani dibi ye don ai ma waati mɛn. Baa mɛn ye taamala dibi rɔ wo ma a lɔn a ye wala yɔrɔ mɛn na.

36 Ai ni kenɛbɔlan yen waati mɛn dɔ, ai ye lemeniya la kenɛbɔlan dɔ, wo wa kɛ ai ri kɛ kenɛbɔlan den di.» Isa ban mɛn kɛra wo fɔla, a wara ka a dokon woilu ma. **37** Hali Isa ka kabannako siyaman kɛ ii ɲakɔrɔ, ii ma lemeniya a ma.

38 Wo ko ra a dafa Nabi Esayi ka mɛn fɔ ko: «Maari, yon lemeniyani an na kuma ma? Maari, i ra i la sebaya yiraka yon na?» **39** Wo le kosɔn ii ma se lemeniyala a ma, baa ikomin Nabi Esayi ka a fɔ fanan ko: **40** «A ka ii ɲa lasidi, ka ii jusu gbɛɛya, wo rɔ ii ɲa kana fen yen, ii jusu kun kana a ɲayen, ii kana ii kɔsɛ n ma, sa n di se ii lakɛndɛyala ɲa mɛn ma.» **41** Nabi Esayi ka wo fɔ ka a masɔrɔn a tɛrɛ ye Isa la gbiliya yenna ka a kuma a la ko rɔ. **42** Waati wo rɔ, hali mɔɔbakɔrɔilu tɛma mɔɔ siyaman lemeniyara a ma. Kɔni ka a masɔrɔn Farisilu ta fan dɔ ii ma sɔn ka ii lɔ ko Isa ye ɲenematɔmɔnin di. Ii tɛrɛ ye silanni ko Farisilu ri gbɛn salibon kɔndɔ, **43** baa mɔɔilu la gbiliya duman ii yɛ ka a tamin Alla la gbiliya la. **44** Isa ka a kan ba labɔ ka a fɔ ko: «Ni mɔɔ mɛn lemeniyara n ma, a ma lemeniya nde kelen ma, kɔni mɛn ka n kelaya a lemeniyara wo fanan ma. **45** Mɛn ka n yen, wo ra n kelayaba fanan yen. **46** N nani ka a kɛ dunuɲa kenɛbɔlan de ri, wo rɔ mɔɔ mɔɔ wa lemeniya n ma wo tii ti to dibi rɔ. **47** Ni mɔɔ mɔɔ ka n kumakan namɛn, kɔni a ma a mira, nde tɛ a kiti tɛɛla; baa n ma na kiti labe kanma dunuɲa kan, kɔni n nani dunuɲa kisi diya le. **48** Ni mɔɔ mɛn ka a ban n dɔ, ka a ban n na kuma mirala, fen ye ye mɛn di kiti labe wo tii kan. Fen wo

ye n na kumailu ri. N ka kuma menilu fɔ, woilu le ri kiti labe a kan dunuɲa laban lon. **49** Baa n sa kumala n jere ye, kɔni n Fa men ka n kelaya, wo le jere ka n jamari n ka kan ka menilu fɔ a ni n ka kan ka kuma men bo ja men ma. **50** Wo rɔ n ka a lon ko a la jamari ye jenemaya banbali dila. Sisen n ye kumala wo le rɔ n Fa ka a fɔ ko n ye men fɔ, n ye wo le fɔla.» (aiōnios g166)

13 Sani Taminkunna Sali ye se, Isa ka a lon ko a la waati ra dafa ko a ye bo dunuɲa rɔ ka wa a Fa ma. Wo le rɔ a ta men dunuɲa rɔ woilu diyara a ye a ka a kaninteya ba yiraka woilu la haan ka a dan natamin. **2** Wura fe doonninta le tere. Ibulusa ra Isa janfa miriya don Simɔn Sikariyoti dence Judasi jusu rɔ. **3** Isa ka a lon ko a Fa ra fen bee karifa a la, ko a boni Alla le rɔ, ale kɔsela Alla le ma. **4** Wo rɔ a ka a lawuli tabali kunna, ka a la durikiba bo a kan na, ka funduni sisi a la. **5** A banni wo kela a ka ji ke koli muran do ka a la karandenilu sen mako damira, ka funduni sidini ta ka ii sen matoto. **6** A se men kera Simɔn Piyeri ma, wo ka a fɔ a ye ko: «Maari, ile ri n sen mako wa?» **7** Isa ka a jabi: «N ye men kela, i ma wo koro lon sisen; i ri a jayen kofe.» **8** Piyeri ka a fɔ a ye ko: «I ti n sen makola fewu!» Isa ka a jabi: «Ni n ma i sen mako, lonbaya ti ile ni nde tema.» (aiōn g165) **9** Simɔn Piyeri ka a fɔ a ye ko: «Maari, wo rɔ n sen kelen te de, kɔni n bolo a ni n kun fanan!» **10** Isa ka a jabi: «Ni i ra ban i kola, i ma kan ka i ko wo ko fo i sen, i fari fan bee seninya le. Aile fanan seninya le, kɔni ai bee te.» **11** (Baa a ka a lon ko men keto a janfala, wo le rɔ a ka a fɔ ko: «Ai bee seninyani te.») **12** A ban men kela ii sen makola, a ka a la durikiba bila a kan

na ka i sii tabali la. Wo rɔ a ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai bɛɛ ka a lɔn n ka mɛn kɛ ai la wa? **13** Ai ye n kilila ko karanmɔɔ a ni Maari, ai jɔ le wo rɔ baa n ye wo le ri. **14** Ni n ka ai sen mako, nde ai la Maari a ni ai la karanmɔɔ ri, aile ka kan ka i jɔɔn sen mako. **15** Ka a masɔrɔn n nɔ misali le yirakala ai la, ai ka kan ka ai kɛ ai jɛrɛ yɛ ja mɛn dɔ. **16** N ye tɔja le fɔla ai yɛ ko: jɔn ti se warala a jɔntii ma, kelayala ti warala a talibidenba ma. **17** Ni ai ka ko jin lɔn jumala, duwawu ye ai yɛ ni ai ka a kɛ. **18** «N tɛ kumala ai bɛɛ yɛ; n ka a lɔn mɛn suwandini n bolo. Kɔni fɔɔ sɛbɛli kuma wo ye dafa ko: «Mɔɔ mɛn ye n na buru dɔɔnna, wo tii ri n janfa.» **19** N ye a fɔla ai yɛ sisen sani wo ye kɛ waati mɛn, ni wo sera, ai ri a lemɛniya n ma ko n ye ye. **20** N ye tɔja le fɔla ai yɛ: ni mɔɔ mɔɔ ri sɔn n na karanden dɔ wo ra sɔn nde fanan dɔ, mɛn wa sɔn nde rɔ, wo ra sɔn n kelayaba rɔ.» **21** A banni wo fɔla, Isa sɔnɔmɛ jalamanna ka a yɛrɛyɛrɛ. A ka a sereya ko: «N ye tɔja le fɔla ai yɛ ko: ai tɛma mɔɔ kelen di n janfa.» **22** A karandenilu ka i jɔɔn mafɛnɛ kelen kelen ja ma ko a ye kumala yon na ko rɔ. **23** A la karandenilu tɛma, mɛn duman a yɛ wo tɛrɛ ye Isa tɔrɔfɛ tabali la. **24** Simɔn Piyɛri ka a ja kaden a yɛ ko a ni Isa majininka a ye kumala mɛn na ko rɔ. **25** Karanden wo ka a madon Isa la ka a majininka a tolo kɔrɔ ko: «Maari, yon de wo tii ri?» **26** Isa ka a jabi: «N di buru kunkundun sun dɔɔnnin muran dɔ, n di wo di mɛn ma, wo le n janfa la.» A banni Isa ka buru kunkundun ta ka a sun ka a di Simɔn Sikariyɔti dence Judasi ma. **27** Judasi ka buru wo sɔrɔn tuma mɛn na, Setana donda a jusu rɔ i kɔrɔ. Isa ka a fɔ a yɛ ko: «I ye mɛn kɛla, i ye kaliya kɛla.» **28** Kɔni

menilu siini tere tabali la, woilu ma a lon a ye wo fola men do. **29** Ikomin Judasi men tere ye wodi lamarala, doilu la miriya ko Isa no a lawala sali donnninfen san diya le, wala ka wa fen doilu datale misikinanilu la. **30** Judasi ka buru kunkundun ta ka i bo ye i korokoro. Su tun da ko. **31** A wa men kera, Isa ka a fo ko: «Sisen, Mo Dence ka a la gbiliya labo, Alla fanan ka a la gbiliya labo ale ro. **32** Ni Alla ka a la gbiliya labo ale ro, Alla fanan di a la gbiliya labo a jere ye, a ri wo ke sisen. **33** Den mesenilu n ye ai fe waati nin jin do. Ai ri n jinin, koni ikomin n da a fo Yahudiyailu ye na men ma: «N wala yoro men, ai ti se wala ye.» N ye a fola ai fanan ye sisen. **34** «N ye jamarili kura le dila ai ma. Ai ye ai joon kanin. Ikomin ai diyara n ye ai fanan ye diya ai joon ye. **35** Wo le ro bee ri a lon ko n na karandenilu de ai ri, ni ai ka ai joon kanin.» **36** Simon Piyeri ka a fo a ye ko: «Maari, i wato mi?» Isa ka a jabi: «N ye wala yoro men do, i ti se wala ye sisen, koni waati nato i ri bila n kofe.» **37** Piyeri ka a jabi: «Maari, nfenna n ti se bilala i kofe sisen? N di ben saya ma i la ko ro!» **38** Isa ka a jabi: «I ri sa n na ko ro wa? N ye tupa le fola i ye ko: sani dondon ye kasi tuma men do i ri a fo fewu sija sawa ko i ma n lon!»

14 Isa ka a fo ko: «Ai jusu kana yereyere. Ai ye lala Alla la, ai ye la nde fanan na. **2** Sii diya siyaman ba le n Fa la bon na. Ni tupa te, n di a fo ai ye, baa n ye wa ka sii diya raben ai ye. **3** N wa sii diya raben ai ma, n di na ka ai ta ka wa an joon fe, sani ai ri wa nde ye wala yoro men do. **4** Ai ka a lon n ye wala sila men kan.» **5** Tomasi ka a fo ko: «Maari, an ma a lon i ye wala yoro men do. An ye sila wo lonna di?» **6** Isa ka a jabi: «Nde, n ye sila le ri, a ni tupa, a

ni jienemaya. Mòò ti se wala Fa ma, ni a ma se nde ma. 7 Ni ai ka n lòn, ai ri n Fa fanan lòn. Sisen ai ra a lòn, ai ra a yen.» 8 Filipe ka a fò a yé ko: «Maari, Fa wo yiraka an na, wo ri se an wasala.» 9 Isa ka a jabi: «Filipe, a ra mèn bake an bée ye an jòòn fè, kòni i ma n lòn wa? Ni mèn ka n yen, wo ra n Fa yen! Nfenna I ye a fòla ko «Fa yiraka an na»? 10 I ma la a la ko n ye n Fa fè, Fa fanan ye n fè? N ye kuma mèn fòla, wo ti bòla nde jèrè rò de; n Fa mèn ye nde fè wo ye a jèrè la baara kèla. 11 Ai ye a la n na, n ye n Fa fè, n Fa fanan ye n fè, ni wo tɛ ai ye la kɛwaliilu jèrè la sereya la. 12 N ye tujà le fòla ai yé ko: mèn ka a lemeniya la n dɔ wo ri n na baara kabannako fanan kɛ. A ri kabannako kɛ mèn ka bon ka tamin n ta la ka a masòròn n wato n Fa ma. 13 Ai ka foyi mapininka n tɔò rò, n di wo kɛ, sa a ri n Fa la gbiliya yiraka nde la, nde mèn ye a Dence ri. 14 Ni ai ka fen fen mapininka nde tɔò rò, n di wo kɛ. 15 «Ni ai ye n kaninna, ai di n na jamarili mira. 16 Wo rò nde ri n Fa madiya, a ni a ri Lalilila gberɛ di ai ma mèn di to ai fè habadan. (aiòn g165) 17 Lalilila wo ye Nii Seniman de ri mèn ye tujà fòla mɔ̀oilu ye. Dunujà mɔ̀oilu ti se a ko rò ka a masòròn a tɛ a yenna, a ma a lòn. Kòni ai ka a lòn, ka a masòròn a ye ai fè, a ri kɛ ai sɔ̀nɔ̀mɛ rò fanan. 18 «N ti ai bilala ikomin faratanin, kòni n di n kɔ̀sɛ ai ma. 19 A ti mèn bake, dunujà mɔ̀oilu ti n yen butun, kòni ai ri n yen. Ka a masòròn n di jienemaya, ai fanan di jienemaya. 20 Ni wo lon sera, ai ri a jayen ko n ni n Fa ye i jòòn fè ikomin mɔ̀ò kelen, ko aile ni nde ye i jòòn fè ikomin mɔ̀ò kelen. 21 Mòò mèn ye sɔ̀nna n na jamariliilu ma ka ii labato, wo tii le ye n kaninna. Mòò

men wa n kanin, n Fa di wo tii kanin. N fanan di a kanin ka n jere yiraka a la.» **22** Judasi, kɔni Judasi Sikariyɔti tɛ, wo ka a majininka ko: «Maari, nfenna i ri i yiraka an na, kɔni i tɛ i yiraka dunuɲa la wa?» **23** Isa ka a jabi: «Ni n diyara mɔɔ mɛn yɛ, wo tii ri n kumakan bonya. Wo tii ri diya n Fa fanan yɛ. An di na a ma, an di to a fɛ. **24** Kɔni ni n ma diya mɛn yɛ, wo ti n kumakan mirala. Ai ye kumakan mɛn namɛnna wo ma bɔ nde rɔ, kɔni n Fa mɛn ka n kelaya. **25** «N ye a bɛɛ fɔla ai yɛ, an ye an ɲɔɔn fɛ waati ɲin dɔ. **26** Kɔni, Lalilila, Nii Seniman, N Fa ye mɛn lanala n tɔɔ rɔ, wo ye ai karanna ko bɛɛ la, aile fanan hankili ri bila a rɔ n ka mɛn fɔ ai yɛ. **27** «N ye jususuma dila ai ma. Jususuma mɛn ye n na, n ye wo ɲɔɔn dila ai ma. N tɛ ai dila ikomin dunuɲa ye a dila ɲa mɛn ma. Ai jusu kana yerɛyerɛ, ai jusu kana bɔ ka silan. **28** Ai ra a mɛn ko n ka mɛn fɔ ai yɛ ko: «N watɔ, n di n kɔsɛ ai ma fanan». Ni n diyara ai yɛ ai tun di sewa, baa n watɔ n Fa ma, n Fa mɛn ka bon nde ma. **29** Nba, n ka wo fɔ ai yɛ sisen sani a ye kɛ, sa a wa kɛ tuma mɛn na, ai ri lemeniya. **30** N ti kumala ai yɛ bakɛ wo kɔ, baa dunuɲa mansaden ye nala. A ti se nde la, **31** kɔni n Fa ka mɛn jamari n yɛ, n ye wo le labatola, sa dunuɲa mɔɔilu ri a lɔn ko n ye n Fa kaninna. Ai ye ai wuli, an ye bɔ yan.»

15 «N ye rɛsɛn nɔnbɔju ɲuma le ri, n Fa le sɛnɛla ri. **2** Bolon bolon ye n na, ni wo ma den kɛ a la, a ri a tɛɛ. Bolon bolon wa den kɛ a la, a ri wo matɛɛ sa a ri den siyaman kɛ ka tamin fɔlɔman kan. **3** Aile le ra lasɛninya kelen ka fara n na kuma la. **4** Ai ye sidini to n ma, ikomin n fanan ye sidini tola ai ma. Ikomin nɔnbɔbolon ti a den kɛla a jɛɛ

ma, ni a ti nɔnbɔju le la, wo ja kelen na aile fanan ti se ai denna ai jere ye ni aile te sidini to nde ma. **5** «N ye nɔnbɔju le ri, ai ye nɔnbɔbolon de. Men wa sidini to n ma, a ni nde wa sidini to a ma, wo ri a den baɛ la, baa ni nde te, ai ti se foyi kela. **6** Ni mɔɔ mɔɔ ma sidini to n ma woilu tii ri fili kɔma ikomin nɔnbɔbolon wa a tɛla, woilu ri ja ja men ma. Wo bolonilu ri matɔmɔ ka bila ta rɔ ka janni. **7** Kɔni ni aile ye sidini tola n ma, a ni n kumakan fanan ye sidini tola ai ma, ai ri fen fen mapininka n tɔɔ rɔ, bɛɛ ri ke ai ye. **8** Ko men ye N Fa gbiliyala, ai wa den siyaman ba kela ka wo yiraka wo rɔ ai ye n na karandenilu ri. **9** «Ikomin n Fa Alla ye n kaninna ja men ma, nde fanan da ai kanin wo ja ma. Ai ye to n na kaninteya rɔ. **10** Ni ai ka n na jamarili bonya, ai ye tola n na kaninteya rɔ, ikomin nde fanan ye n Fa la jamarili bonyala, n ye a la diyane wo le rɔ. **11** N tere ra wo bɛɛ jafɔ, ko sewa men ye n na, sa wo jɔɔn di ke ai la, ai la sewa ri ke sewa dafanin di. **12** N na jamarili ye men di: ai ye diya ai jɔɔn ye ikomin ai ye diyani n ye ja men dɔ. **13** Mɔɔ men ka a nii di ka sa a dupɔɔ kosɔn kaninteya si ti tamin wo la. **14** Ai ye n dupɔɔ le ri, ni ai ka n na jamarili ke. **15** N te ai kilila butun ko n na baaraden, ka a masɔɔn baaraden ma a lɔn baaratii ye men kela. N ye ai kilila le ko n dupɔɔ ka a masɔɔn n Fa ka n karan fen fen, n ka ai lalɔnni wo bɛɛ la. **16** Aile ma n suwandi, kɔni nde ka ai suwandi. N da aile lɔ kelala ka wa a den, den men di men a la, kosa n Fa ri sɔn ai ma a wa foyi mapininka n tɔɔ rɔ. **17** N ye jamarili jinilu dila ai ma kosa ai ri i jɔɔn kanin. **18** «Ni ai gboyara dunuja ye ai ye a lɔn ko nde le fɔlɔ gboyara a ye. **19** Ni ai ni dunuja

ye kelen de ri, ai ri diya dunuɲa ye, baa ai ye dunuɲa ta le ri. Kɔni, ka a masɔrɔn ai tɛ dunuɲa ta ri, a ni n ka ai suwandi dunuɲa tɛma, wo le rɔ ai gboyara dunuɲa ye. **20** Ai ye hankili bila n ka mɛn fɔ ai ye ko: «Baaraden ma wara a baaratii ri». Ni ii ka n tɔrɔ, ii ri ai fanan tɔrɔya. Ni ii ka n kumakan namɛn ka a lamara, ii ri ai la kumakan namɛn ka a lamara. **21** Kɔni, ko wo bɛɛ ye kɛla ai la n tɔɔ la ko le rɔ, ka a masɔrɔn mɛn ka n kelaya, ii ma wo lɔn. **22** Ni n tɛrɛ ma na a ni n ma kuma, julumun tɛrɛ ti ii ye. Kɔni sisen, julumun ye ii ye. **23** Mɔɔ mɛn ye nde nagboyajɛla, wo tii ra n Fa Alla fanan nagboyajɛ. **24** Ni n ma kabannakoilu baara kɛ ii jana mɔɔ gbɛrɛ ma se mɛn jɔɔn kɛla, julumun tɛrɛ tɛ ii ma wo rɔ. Sisen ii ka a yen, kɔni n ni n Fa gboyara ii ye. **25** Wo rɔ, kumakan mɛn seɓeni ii la sariya la, wo ri a dafa: «N gboyara ii ye, kun ti a la.» **26** Awa Lalilila le wa na waati mɛn na n Fa ta fan dɔ, Nii Seniman, tujɔna tii, mɛn ye bɔ n Fa rɔ, a ri n na sereya bɔ. **27** Aile fanan di kɛ n na sereya ri, baa an da mɛn i jɔɔn fɛ kɛbi n na baara damira waati.»

16 Isa ka a fɔ ko: «N da wo bɛɛ jafɔ ai ye sa ai kana lafili. **2** Ii ri aile gben salibon kɔndɔ, wo fanan waati nato sela mɔɔ mɛn ye ai faa ko rɔ, wo tii mirini ko a ye Alla le batola wo jɔna ma. **3** Ii ri woilu kɛ ka a masɔrɔn ii ma n Fa lɔn, wala nde jɛrɛ. **4** N ye wo fɔla ai ye, sa woilu wa se, ai hankili ri bila a rɔ ko n ka a fɔ le ai ye. «N ma wo fɔ ai ye a damirala, ka a masɔrɔn n tɛrɛ ye ai tɔrɔfɛ. **5** Sisen, n watɔla le wo ma mɛn ka n kelaya, kɔni ai kelen ma n mapininka ko: «I watɔ mi?» **6** Ai jusumakasini kojuuya ko jɔnɪlu kosɔn, n nɔ mɛnilu fɔla ai ye. **7** Kɔni n ye tujɔna

fɔla ai ye ko: ai la here le a rɔ ni n wara, baa ni n ma wa,
 Lalilila ti nala ai ma. Kɔni ni n wara n di a lawa ai ma. **8**
 Wo wa na, a ri julumun ko ni telenbaya ko ni kiti tɛɛ ko
 gbɛ dunuɗa ye, ka a yiraka ii la ko ii filini woilu bɛɛ rɔ. **9**
 Ii filini julumun ko rɔ ka a masɔrɔn ii ma lemɛniya nde
 ma. **10** Ii filini telenbaya ko rɔ, ka a masɔrɔn n watɔ n
 Fa ma, a ni ai ti n yenna butun. **11** Ii filini kiti tɛɛ ko rɔ,
 ka a masɔrɔn, dunuɗa nin kuntii a ra jalaki. **12** «Kuma
 siyaman de n bolo ka a fɔ ai ye, kɔni ai ti se wo kɔrɔ sisen.
13 Nii Senimanna Tupa wa na tuma mɛn na wo ye ai taala
 tupa le rɔ, baa a sa kumala a jɛɛ ye ɗa wo ma, kɔni a wa
 fen fen mɛn a ri wo fɔ. Ko mɛn ye nala a ri wo ɗafɔ ai ye.
14 A ri n na gbiliya yiraka, baa mɛn tɛɛ ye nde rɔ a ri wo
 ta ka a lase ai ma. **15** Fen fen mɛn ye n Fa bolo a bɛɛ ye n
 ta le ri. Wo le kosɔn n da a fɔ ai ye ko mɛn tɛɛ ye n dɔ
 Nii Seniman di wo ta ka a fɔ ai ye. **16** Sani waati ai ti n
 yenna butun, waati wo wa tamin a ti mɛn baɛ ai ri n
 yen fanan.» **17** A la karandenilu tɛma ii tɛɛ ye i ɗɔɔn
 majininkala ko: «A ye nfen fɔ ko rɔ an ye ko: «Sani waati
 ai ti n yenna butun, waati wo wa tamin a ti mɛn baɛ ai
 ri n yen fanan»? A ni fanan «ka a masɔrɔn n watɔ n Fa
 ma»?» **18** Ii ye a fɔla iko tuunni ko: «A ye nfen fɔla ko:
 «Waati dando»? An ma a lɔn a ye mɛn fɔla.» **19** Isa ka a lɔn
 ko ii ye a fɛ ka a majininka, a ka a fɔ ii ye ko: «Ai ye i
 ɗɔɔn majininkala ko n ye nfen fɔla kuma nin dɔ ko: «Sani
 waati ai ti n yenna butun, waati wo wa tamin a ti mɛn
 baɛ ai ri n yen fanan»? **20** N ye tupa le fɔla ai ye ko: ai ri
 kasi a ni ka kule, ka a tɛɛn dunuɗa mɔɔilu ri sɛwa baɛ
 ka ɗaalen. Ai ri to jusukasi rɔ, kɔni ai la jusukasi wo ri

yeleman ka a ke sewa ba ri, fo ka jaalen. **21** Ni muso kera tin ma a jusukasini, ka a masoron dimin ye a kan, koni ni a wa den soron a ri sewa ka jina a la toroyaba wo ko, baa adamaden soronda dunuja ro. **22** Wo ja kelen de ma, ai men fanan jusukasini sisen, koni n di ai yen kokura, ai jusu ri sewa. Sawani men ye wo ri, mao si ti se wo bola ai bolo. **23** Wo lon wo ro ai ti n mapininkala foyi la. N ye tujna le fola ai ye ko: ai wa foyi mapininka n too ro n Fa ye, a ri wo bee di i ma. **24** Haan bi ai ma foyi mapininka n too ro. Ai ye a mapininka, ai ri a soron, sani ai la sewa ye dafa. **25** «N ka jin bee fo ai ye kuma korolama le ro. Waati nato sela n ti son kuma korolama si fola ai ye butun, koni n di n Fa la ko bee fo ai ye gbe ro. **26** Wo lon ai ri mapininka n too la, n ma a fo ko n di n Fa madiya ai ta fan do. **27** Hen! Ai duman n Fa jere ye ka a masoron n diyara ai ye, a ni ai lara a la ko n boni Alla le ro. **28** N boni n Fa le ro ka na dunuja ro, sisen n boto dunuja ro ka wa n Fa ma.» **29** A la karandenilu ka a fo a ye ko: «A mafene, sisen i ye kumala gbe ro, i ti foyi fola kuma korolama ro. **30** Sisen an ka a lon ko i ka ko bee lon a ni i mako sa a la mao ni i mapininka fosi la. Wo le ro an ka lemeniya a la ko i boni Alla le ro.» **31** Isa ka a jabi: «Ai ye lemeniyala sisen wa? **32** Waati nato sela, a don gbun da se, ai ri jensen ai joon na bee ri wa a wara. Ai ri n kelen to. Koni n kelen te, baa n Fa ye n torofe. **33** N da ko jinilu fo ai ye, sa ai jusu ri suma soron n na ko ro. Ai ri toroya soron dunuja ro, koni ai ye seebe don, baa nde ra se dunuja la.»

17 A banni kuma wo fola, Isa ka a jakorota sankolo ma ka a fo ko: «N Fa, waati ra se. I ye i Dence la gbiliya yiraka

mooilu la, sani i Dence fanan di i la gbiliya yirika ii ye, **2**
ka a masoron i ka se di a ma folo adamaden bee ko sani a
ri jenemaya banbali di moo bee ma, i ka men di a ma.
(aiōnios g166) **3** Wo ro jenemaya banbali ye men di, wo le
jin: ka ile lon, ile men kelen pe ye Alla jerejere ri, a ni ka
Isa Nenematomonin fanan lon, i ka men kelaya. **(aiōnios**
g166) **4** N da i la gbiliya yiraka mooilu la duukolo kan, baa
i ka n lo baara men na, n da ban wo la. **5** N Fa, gbiliya
men tere ye n na i dafe sani dunuja ye dan, i ye wo di n
ma sisen i dafe. **6** «N da i too yiraka mooilu la i ka men
suwandi dunuja ro ka ii di n ma. Ii tere ye i ta le ri, koni i
ka ii di n ma. Ii ka i la kuma labato. **7** Sisen ii ka a lon ko i
ka foyi di n ma a bee boni ile le ro, **8** baa n ka kuma lase ii
ma i ka men fo n ye. Ii ka kuma wo masoron, ii ra a lon ko
n boni ile le ro a ni ii ka la a la ko ile le ka n kelaya. **9** N ye
i madiyala woilu le ta fan do. N te i madiyala dunuja ta
fan do, koni i ka menilu di n ma, ka a masoron ii ye i ta le
ri. **10** Fen fen ye n ta ri wo fanan ye i ta le ri. Fen fen ye i
ta ri, wo fanan ye n ta le ri. N ye gbiliyala woilu le ro. **11**
N te dunuja ro butun, koni ii ye dunuja ro, nde nato i
ma. Fa Seniman, i ye ii lamara i too seniman na, i ka too
men di n ma, sa ii ye ke kelen de ikomin an ye kelen di ja
men ma. **12** Ka n to ii dafe, n ka ii lakandan i la sebaya la,
sebaya men ye i too ro, i ka too men di n ma. N ka n janto
ii ro. Wo ro, ii si ma tunun, fo halaki lateera men ma. Wo
tununda sa i la kuma ri dafa, men sebani kitabu seniman
kondo. **13** Sisen, n nato i ma; n ye kumala dunuja ro, sani
n na sewa ba noon di ke ii la fo ka ke sewa dafani ri. **14** N
ka i la kumakan di ii ma. Wo ro ii gboyara dunuja ye, ka a

masorɔn ii tɛ dunuɲa ta ri, ikomin nde tɛ dunuɲa ta ri de. **15** N tɛ i madiyala ko i ye ii bɔ dunuɲa rɔ, kɔni i ye ii kanda Ko Juu Tii ma. **16** Ii sa dunuɲa ta ikomin nde sa dunuɲa ta ɲa mɛn dɔ. **17** Ii bila a dan na i jɛrɛ ma ka fara i la tuɲa la, i la kuma, mɛn ye tuɲa le ri. **18** Ikomin i ka n kelaya dunuɲa rɔ, nde fanan da ii kelaya dunuɲa rɔ. **19** N ye n jɛrɛ bilala a dan na i ye ii kosɔn, sa ii fanan di bila a dan na bɛrɛbɛrɛ kɛ i yɛ. **20** «N tɛ i matarala ii kelen ta fan dɔ, kɔni ni mɛn lemɛniyara nde ma ii la sereya rɔ, **21** sani bɛɛ ye kɛ kelen di. N Fa, ikomin ile ni nde ye kelen di, woilu fanan ni ande bɛɛ ye kɛ kelen di, sani dunuɲa ye a lɔn ko ile le ka n kelaya. **22** Nde, n ka gbiliya di ii ma i ka mɛn di n ma, sani ii kɛ kelen di, ikomin nde ni ile, **23** nde ni iele ye kelen di, sani ii ri kɛ kelen de ri, a ni dunuɲa ri a lɔn ko ile le ka n kelaya a ni ii duman i yɛ fanan, ikomin nde duman ile yɛ ɲa mɛn ma. **24** «N Fa, n ye a fɛ ko n ye yɔrɔ mɛn na, i ka mɛnilu di n ma, woilu ni nde ye kɛ ye, sa ii ri n na gbiliya yen, i ka gbiliya mɛn di n ma, ka a masorɔn n duman i yɛ sani dunuɲa damira waati. **25** N Fa, mɛn telenni, dunuɲa ma i lɔn, kɔni nde ka i lɔn, woilu fanan ye a lɔn ko ile le ka n kelaya. **26** I ye ɲa mɛn ma, n da wo yiraka ii la. N di to wo yirakala fanan sa ii di mɔɔilu kanin ikomin i ra nde kanin ɲa mɛn ma, a ni n sidini ri kɛ ii ma.»

18 A banni wo fɔla, Isa ni a la karandenilu bɔra ka wa Kidirɔn Dinban tɛɛ ka wa a fan kelen ma. A ni a la karandenilu donda jiritu do kɔndɔ ye. **2** Judasi, mɛn di a janfa, wo ka yɔrɔ wo lɔn, ka a masorɔn Isa ni a la karandenilu tɛrɛ ye ii ladenna waati siyaman na. **3**

Judasi kera keɛden la kuntii ri Isa lalo ko rɔ, a ni doilu men kelayani Alla la sarakalaselailu ni Farisilu bolo, ii sera jiritu wo rɔ fitinna ye ii bolo a ni kalamelen a ni keɛkeɛfenilu. **4** Isa, men ka a lon ko men bee ye nala a masoronna, a ka a madon ii la ka ii mapininka ko: «Ai ye yon de nininna?» **5** Ii ka a jabi: «An ye Isa Nasaretika le nininna.» A ka a fo ii ye ko: «Nde le.» Judasi, men ka janfa don a ma, a loni tere ii dafe ye. **6** Isa ka a fo ii ye waati men do ko: «Nde le, » ii ka se kotoma, ka be duu ma. **7** Isa ka ii mapininka kokura ko: «Ai ye yon nininna?» Ii ka a fo ko: «Isa, Nasaretika.» **8** Isa ka ii jabi: «N da a fo ai ye ko nde le. Ni ai ye nde le nininna, ai ye do jinilu to ye.» **9** A tere ye kumala ka kuma wo dafa a tere ka men fo koroman na ko: «I ka moo menilu di n ma, wo si ma tunun n bolo.» **10** Simon Piyeri ka fanmuru ta ka sarakalasela la jon do bolokininma tolo tee a la. Jon wo tere too le ko Malikusi. **11** Isa ka a fo Piyeri ma ko: «I la fanmuru don a laa rɔ. N Fa ka toroya men natee n ma, n di n ban wo rɔ wa?» **12** Keɛdenlu a ni ii la kuntii, a ni Alla la sarakalaselailu kandanilailu ka Isa mira ka a sidi. **13** Ii nara a ri folo Anasi wara, baa Kayifasi men ye sarakalasela kuntiia la san wo la, wo birance le. **14** Kayifasi le ka Yahudiyailu lalili ko: a benni moo kelen ye faa jama no rɔ. **15** Simon Piyeri ni karanden do bilara ii ko. Karanden wo ka sarakalasela kuntii lon, a donda sarakalasela la lu ma Isa ko. **16** Konin Piyeri ma don. A tora lu da la. Karanden do wo bora lu ma, a kumara lu da konogbenna ye, ka Piyeri ladon. **17** Muso men ye da konogbenna wo ka Piyeri mapininka ko: «Ile, i fanan ye a la karanden

do le di?» A ka a fɔ ko: «Nde tɛ.» **18** Baardenilu a ni lakandanilailu ka ta bila sinkɔn do ka ii maja ta dafɛ, baa nɛnɛ tɛrɛ ye bɔla. Piyɛri fanan tɛrɛ ye woilu tɔrɔfɛ ka a maja ye. **19** Fan kelen ma, Alla la sarakalasela kuntii ka Isa majininka a la karandenilu ma a ni a karan ja ma. **20** Isa ka a jabi: «N kumara gbɛ le rɔ mɔɔ bɛɛ yɛ, n ka mɔɔilu karan salibonilu la a ni Allabatobonba jin kɔndɔ, Yahudiya bɛɛ ladennin tɛrɛ ye. N ma foyi fɔ gbundu rɔ. **21** Nfenna i ye n majininkala? I ye majininka mɛn ka ii tolo malɔ n na, n ka mɛn fɔ ii yɛ; ii ka a lɔn n ye mɛn fɔla ii yɛ.» **22** Kuma wo rɔ lakandalila do, mɛn lɔni tɛrɛ ye, ka a da gbasi ka a fɔ ko: «I ye sarakalasela kuntii le jabila ja wo le ma?» **23** Isa ka a jabi: «Ni n ka kuma juu le fɔ, kuma juu wo yiraka, kɔni n ka kuma mɛn fɔ ni a tɔja le, nfenna i ye n gbasila?» **24** Wo rɔ Anasi ka Isa sidini madon sarakalasela kuntii Kayifasi la. **25** Simɔn Piyɛri tora a majala ta dafɛ. Mɔɔ do ka a fɔ a ma ko: «Ile fanan, i ye a la karandenilu do le ri wa?» Kɔni Piyɛri ka a jɛrɛ dakan ko: «Nde tɛ.» **26** Sarakalasela la jɔn mɛn tolo tɛɛla a la Piyɛri bolo wo la mɔɔ do ka a fɔ ko: «N ka i yen de a kɔfɛ jiritu rɔ wa?» **27** Kɔni Piyɛri ka a jɛrɛ dakan kokura, i kɔrɔkɔrɔ dondon kasira. **28** Ii nara ka bɔ Kayifasi wara ka wa mara kunnasiila la mansaya bon na. Sɔɔma da le tɛrɛ. Menilu wara Isa ri, ii ma don mansa bon na sa ii kana ii la seninya landa tijan. Wo wa kɛ ii ti se Taminkunna Sali dɔɔnnin kɛla. **29** Wo rɔ, Pilate bɔra ka wa ii ma ka a fɔ ko: «Ai ye tɔɔ su juman de lala cɛɛ jin na?» **30** Ii ka a jabi: «Ni kojuu kɛla tɛ an tɛrɛ tɛ a mirala ka na a ri i ma.» **31** Pilate ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai ye a mira ka a kiti tɛɛ ai la

sariya la.» Yahudiyailu ka a fɔ a ye ko: «An tɛ kiti tɛɛla ri ka mɔɔ faa.» **32** Isa tɛɛ ra a la saya ko kuma wo lase, a la saya ko ye dafala ja mɛn ma. **33** Pilate donda mansa bon kɔndɔ, ka Isa kili ka a fɔ a ye ko: «I ye Yahudiyailu la mansa le ri?» **34** Isa ka a jabi: «Ile le ka wo fɔ, wala mɔɔ gbɛɛ le ka wo fɔ n na ko rɔ wa?» **35** Pilate ka a jabi: «Nde, Yahudiya le di? I la jama ni sarakalasela kuntiilu ka i don n bolo. I ra nfen kɛ?» **36** Isa ka a jabi: «N na mansaya boni yɔrɔ gbɛɛ le ka na. A ma bɔ dunuɗa rɔ yan. Ni wo tɛ, n kɔmɔɔilu tun di Yahudiyailu la jɛmɔɔilu kɛɛ, sa n kana don woilu bolo. N na mansaya ma bɔ dunuɗa jin dɔ, fɔ yɔrɔ gbɛɛ.» **37** Pilate ka a fɔ a ye ko: «I ye mansa le ri!» Isa ka a jabi: «I jɛɛ le ka a fɔ ko n ye mansa le ri. Ni n da sɔrɔn a ni n da na dunuɗa rɔ, n nani kɛla tuɗa la sereya le ri. Mɔɔ mɔɔ mɛn ye tuɗa ta le ri, wo ri n kumakan namɛn.» **38** Pilate ka a fɔ a ye ko: «Tuɗa ye nfen di?» A banni wo fɔla, ale bɔra kokura ka wa Yahudiyailu ma ka a fɔ ii ye ko: «Nde ma cɛɛ jin mira kun kelen lɔn mɛn di kɛ a faa ko ri. **39** Kɔni ka bɛn ai la namun ma san san Taminkunna Sali wa se n di kasoden kelen bila; ai ye a fɛ n ye Yahudiyailu la mansa bila wa?» **40** Ii ka a jabi mankan ba rɔ ko: «Ale tɛ, Barabasi bila!» Awa Barabasi tɛɛ ye mɔɔ murantiini le ri.

19 Wo rɔ Pilate ka Isa don kɛɛɛɛn bolo ka a gbasi bijɛ la. **2** Kɛɛɛɛn ka nɔnbɔ wɔninɛɛɛɛɛɛ ta ka a mɔrɔmɔrɔ i jɔɔn ma ka a kɛ mansa fula munuɗa do ri ka wo birin a kun na, a ni ii ka durukiba wulenman jalagbɛ do bila a kan na. **3** Ii tora ii madonna a la ka a fɔ a ye ko: «Yahudiyailu la mansa, i ni kɛ!» Ii tora a da gbasila. **4** Pilate bɔra kokura

ka a fɔ Yahudiyailu yɛ ko: «Ai ja lɔ! N da na a ri ai ma, sa ai ri a lɔn ko n ma kojuu si yen cɛɛ jin ma mɛn di kɛ a faa ko ri.» **5** Isa bɔra kɛnɛma. Nɔnbɔ wɔninnama mansa fula birinni a kun na, durukiba wulenman jalagbɛ ye a kan na. Pilate ka a fɔ ii yɛ ko: «Ai ja lɔ! Cɛɛ ye yan!» **6** Ii ka a yen mɛn kɛ sarakalasela kuntiilu a ni lakandanilailu ka wɔyɔwɔyɔ kɛ: «Ka a gbɔngbɔn jiri kan! Ka a gbɔngbɔn jiri kan!» Pilate ka a fɔ ii yɛ ko: «Aile ye a ta aile jɛɛ yɛ, ai ye a gbɔngbɔn jiri kan, baa nde ma sariya yen mɛn di kɛ a faa ko ri.» **7** Yahudiyailu ka a jabi: «Sariya kelen ye an bolo wo le a faa ko ri a don ka kan de ka a faa, ka a masɔrɔn a ka a fɔ ko a ye Alla dence ri.» **8** Pilate ka kuma wo mɛn tuma mɛn na, do lara a silan kan. **9** A donda a la mansa bon na ka a fɔ Isa yɛ ko: «I bɔni mi?» Kɔni Isa ma a jabi. **10** Pilate ka a fɔ a yɛ ko: «I ti kumala nde yɛ? I ma a lɔn ko se ye n bolo ka i bila? Se ye n na ka i gbɔngbɔn jiri kan fanan?» **11** Isa ka a jabi: «Se foyi tɛ i yɛ n kan fɔ mɛn bɔni Alla bolo. Wo le rɔ, mɛn ka n don i bolo, wo la kojuu ka bon i ta ri.» **12** Pilate ka wo mɛn tuma mɛn na, a ka Isa bila ja ninin, kɔni Yahudiyailu ka ii mankan ba labɔ ko: «Ni i ka a bila, i ti Sesare dupɔɔ di. Baa mɔɔ mɛn wa a jɛɛ kɛ mansa ri, wo tii muruntini Sesari kanma.» **13** A ka kuma wo mɛn tuma mɛn na, Pilate bɔra Isa ri gbɛ ma ka wa a jɛɛ sii kiti diya, yɔrɔ wo tɔɔ le ko Kabakuru Yɔrɔ, Heburu kan dɔ ko Kabata. **14** Taminkunna Sali dɔɔnninta rabɛn lon de tɛɛ, teletala, Pilate ka a fɔ Yahudiyailu yɛ ko: «I ja lɔ! Ai la mansa ye yan!» **15** Kɔni ii ka ii mankan nabɔ ko: «Ka a faa! Ka a faa! A ye a gbɔngbɔn jiri kan!» Pilate ka a fɔ ii yɛ ko: «Nde ye ai la mansa gbɔngbɔn jiri

kan wa?» Sarakalasela kuntiilu ka a jabi: «Mansa si tɛ an kun na fo mansaba Sesari.» **16** Wo rɔ Pilate ka Isa bila ii bolo a gbɔngbɔn jiri kan kanma. Wo rɔ ii ka Isa mira. **17** A jɛrɛ ka gbɔngbɔn jiri ta, ka wa a ri yɔrɔ mɛn tɔɔ ko Kunkolo. Heburu kan dɔ ii ye a fɔla yɔrɔ wo ma ko Kɔlikota. **18** Ii ye a gbɔngbɔnna jiri kan ye le, a ni mɔɔ fila, do ye a bolokininma do ye a bolomaran ma; Isa ye ii tema. **19** Pilate ka sɛbɛli kɛ ka wo gbɔngbɔn Isa gbɔngbɔn jiri kan. A tɛrɛ sɛbɛni ko: «Isa Nasaretika, Yahudiyailu la mansa.» **20** Yahudiyailu siyaman ba le ka sɛbɛ wo karan, ka a masɔrɔn Isa gbɔngbɔnni jiri kan yɔrɔ mɛn dɔ wo ni so tema ma jan. Sɛbɛli tɛrɛ ye Heburu kan dɔ, a ni Rɔmu kan dɔ, a ni fanan Kireki kan dɔ. **21** Sarakalasela kuntiilu ka a fɔ Pilate ye ko: «I kana sɛbɛ ko: «Yahudiyailu la mansa», kɔni «A ka a fɔ ko: Nde ye Yahudiyailu la mansa ri.»» **22** Pilate ka a jabi: «N ka mɛn sɛbɛ, n da ban a sɛbɛla.» **23** Kɛlɛden ii ban mɛn kɛra Isa gbɔngbɔnna jiri kan, ka a la faanin ta, ii ka wo rata la sidiyama naanin, kɛlɛden bɛɛ ni a ta fan. Ii ka a duruki kɔrɔbila fanan ta. Duruki kɔrɔbila wo karasila tɛrɛ sa a la, ka a bɔ a sanma fɔɔ a duuma. **24** Ii ka a fɔ i jɔɔn ye ko: «An kana a rafara, kɔni an ye kalabe kɛ, kala wa mɛn mira wo ri a sɔrɔn.» Wo rɔ sɛbɛli kuma wo ra dafa: «Ii ra n na faanin rata la i jɔɔn na, ii ra kalabe kɛ n na faanin juma la ko rɔ.» Awa kɛlɛdenlu ka wo le kɛ. **25** Isa la gbɔngbɔn jiri tɔrɔfɛ a na ni a na kɔrɔmuso tɛrɛ ye ye, a ni Kɔlɔpasi la muso Mariyamu a ni Mariyamu Makidalaka. **26** Isa la karanden mɛn duman a ye kɔsɛbɛ, wo lɔni tɛrɛ Isa na dafɛ ye. Isa ka wo fila yen tuma mɛn na, a ka a fɔ a na ye ko: «Muso, i jɔa lɔ, i dence ye jɔin di.»

27 A ka a fɔ a karanden fanan ye ko: «I na lɔ, i na le jin di!» Waati kelen wo rɔ karanden wo ka Isa na ta ka wa a ri a la lu ma. **28** Wo taminnin kɔ rɔ, Isa ka a lɔn ko ko bɛɛ ra dafa, a ka a fɔ sani sebeli kuma wo ye dafa, ko: «Ji lɔɔ ye n na.» **29** Ji fɔrɔkɔ do tɛɛ ye, fani rɛsɛnji kumunni. Do ka fuu ta ka a sun rɛsɛnji wo rɔ ka a sidi hisope jiri bolon do la ka a madon a da la. **30** Isa ka rɛsɛnji kumunni wo sɔrɔn tuma mɛn na, a ka a fɔ ko: «Ko bɛɛ ra dafa.» A ka a kun najii ka a nii di ka sa. **31** Ikomin Nɔɔɔ lon, su kana to jiri kan, a ni sali dakɔrɔla le tɛɛ ye, baa Nɔɔɔ lon wo ye lon ba de ri, Yahudiyailu ka a fɔ Pilate ye ko a ye sɔn mɔɔ gbɔngbɔnnilu senilu ye rakadi, kosa ii ri faa jona. Wo rɔ ii ri se lajiila ka bɔ jiri kan. **32** Kɛlɛdenlu wara ii sen dakadi kanma. Mɔɔ fila mɛnilu gbɔngbɔnni Isa dafɛ, kɛlɛdenlu ka woilu fɔlɔman sen dakadi, ka ban ka a filana sen dakadi. **33** Ii se mɛn kɛni Isa ma, ii ka a yen a ra sa, wo rɔ ii ma a sen kadi. **34** Kɔni kɛlɛden kelen tɛɛ ye ye mɛn ka a sɔɔ tanba la a barasa rɔ. Wo na ma ji ni jeli bɔra i kɔrɔkɔrɔ. **35** Mɛn ka a yen wo kɛra a la sereya ri. A la sereya ye tɔɔna le ri. Ale ka a lɔn ko a ye tɔɔna le fɔla. A ka sereya mɛn bɔ sa ai fanan di lemeniya Isa ma. **36** Wo bɛɛ kɛra le ri sa sebeli kuma ri dafa ko: «A kolo si kana kadi.» **37** Wo fanan ko rɔ, sebeli kuma do ko: «Ii ri mɔɔ ragbɛ mɛn ii ka sɔɔ.» **38** Wo ban kɔ, Yusufu Arimateka, wara Pilate madiya ko a ni Isa su bɔ jiri kan. Pilate sɔnda wo ma. A nara Isa su lajii. Awa, Yusufu Arimateka tɛɛ ye Isa la karanden do le ri sutura rɔ, baa a tɛɛ silanni Yahudiyailu jɔ rɔ. **39** A ni Nikodemu nara. Wo le fɔlɔfɔlɔ ka Isa jinin su rɔ. A nara latikɔlɔn sumaduman kilo bisawa, su fila ri: Do tɔɔ ko muri, a to

kelen tɔɔ ko alo. **40** Ii fila ka Isa su ta, ka a don kasanke rɔ a ni latikɔlɔn sumaduman ka bɛn Yahudiyailu la su don ja namun ma. **41** Awa a gbɔngbɔnda jiri kan yɔrɔ mɛn dɔ jiritu do tɛrɛ ye ye. Jiritu wo rɔ ye, kaburu kura do tɛrɛ ye, mɔɔ si su tɛrɛ ma don wo rɔ fɔlɔ. **42** Yahudiyailu jaɔjaɔ lon daben waati tɛrɛ ra se. Kaburu tɛrɛ madonni ii la fanan. Wo rɔ ii ka Isa su don ye.

20 Lookun tele fɔlɔ, Lahadi lon kɔnin, Mariyamu Makidalaka wara su ba dibi pulan pulan ma kaburu da la. A ka a yen kabakurun bɔni kaburu da la. **2** A ka ibori ka wa Simɔn Piyeri tɛrɛn a ni karanden do mɛn diyara Isa ye, ka a fɔ ii ye ko: «Ii ra Maari su bɔ kaburu kɔndɔ. An ma a lon fewu, ii na a lala yɔrɔ mɛn dɔ!» **3** Piyeri ni karanden wo bɔra ka wa kaburu da la. **4** Ii fila bɛɛ borimantɔ wara i jaɔɔn fɛ. Kɔni karanden wo tɛrɛ ye borila Piyeri ko: a fɔlɔ sera kaburu da la. **5** A ka a mabirin ka a ja mala kaburu kɔndɔ ka kasanke le dɔrɔn yen, kɔni a ma don. **6** Simɔn Piyeri, mɛn tɛrɛ ye a kɔfɛ, wo fanan nara. A donda kaburu kɔndɔ, ka kasanke yen lani ye. **7** Bitiran mɛn tɛrɛ ye Isa kun na wo ni kasanke tɛrɛ sa yɔrɔ kelen, kɔni bitiran tɛrɛ ra kunbɛnni ka a la a ta fan ma. **8** Awa, karanden mɛn fɔlɔ sera kaburu da la, wo fanan donda kaburu kɔndɔ. A ka a yen ka la a la ko Isa ra wuli. **9** Baa ii tɛrɛ ma sɛbɛli kuma wo jaɛn fɔlɔ, ikomin a tɛrɛ ye sɛbɛni ja mɛn dɔ ko Isa ri wuli ka bɔ suilu tɛma. **10** Wo kɔrɔ, karanden fila ka i kɔsɛ ii wara. **11** Waati wo rɔ Mariyamu tɛrɛ ye kasila ko ma kaburu da la. A ye kasila ka a ja mala kaburu kɔndɔ. **12** A ka mɛlɛka fila yen a bɛɛ gbɛni, woilu siini tɛrɛ Isa su tɛrɛ ye lani dinkira mɛn dɔ kaburu kɔndɔ. Do siini a kun kɔrɔ,

do siini a sen kɔrɔ. **13** Ii ka a fɔ a yɛ ko: «Muso, i kasila nfenna?» A ka a jabi: «Ka a masɔrɔn ii ra Maari su ta ka wa a ri, n ma a lɔn a ye yɔrɔ mɛn dɔ.» **14** A banni wo fɔla, a tintan ja mɛn dɔ ka Isa yen, kɔni a tɛrɛ ma a lɔn ni Isa le. **15** Isa ka a fɔ a yɛ ko: «Muso, i kasila nfenna? I ye yon jininna?» Ikomin a tɛrɛ ye muso jana ikɔ jiritu tii la, a ka a fɔ ko: «N fa, ni ile le ka a su ta ka wa a ri, a fɔ n yɛ i ka a la yɔrɔ mɛn dɔ, n ye wa a ta.» **16** Isa ka a fɔ a yɛ ko: «Mariyamu!» A ka a ja tintan a la, ka a tuwa Heburu kan dɔ ko: «Rabuni» Wo kɔrɔ ye ko Karanmɔɔ. **17** Isa ka a jabi: «I kana ifasa n na, baa n ma yeɛ fɔlɔ n Fa ma. Kɔni wa i fɔ n badenmailu yɛ ko: «N watɔ n Fa ma, a ni ai Fa fanan ma, n na Alla ma, a ni ai fanan na Alla ma.»» **18** Mariyamu Makidalaka nara a fɔ karandenilu yɛ ko: «N da Maari yen!» A ka dantɛɛli kɛ ii yɛ a ka mɛn fɔ a yɛ. **19** Lookun lon fɔlɔman kelen wo wura la, karandenilu tɛrɛ ye bon do kɔndɔ, da sɔɔni ii ma ka a masɔrɔn ii silanni Yahudiyailu jɛmɔɔilu jɔ rɔ. Isa bɔra gbɛ rɔ ka na i lɔ ii tɛma ka a fɔ ii yɛ ko: «Alla ye ai jususuma!» **20** A ka a fɔ waati mɛn dɔ, a ka a bolo yiraka ii la a ni a barasa. Karandenilu sawa ba kɛra ka a masɔrɔn ii ra Maari yen. **21** Isa ka a fɔ ii yɛ fanan ko: «Alla ye jususuma di ii ma! Ikomin n Fa le ka n kelaya, nde fanan di aile kelaya.» **22** A banni kuma wo fɔla a ka fɔjɔ fɛ ai ma ka a fɔ ko: «Ai ye Nii Seniman sɔrɔn. **23** Ni ai ka mɔɔ makoto a la julumun ma, wo tii makotoni Alla bolo. Kɔni ni ai ma mɛn makoto, wo tii tɛ makotoni Alla bolo.» **24** Nba, Tomasi ye Isa la karanden tan ni fila do le ri, mɔɔilu ye a fɔla mɛn ma ko Filani. Isa nara a lɔ a la karandenilu tɛma tuma mɛn na,

Tomasi tun tɛ ye. **25** Karandenilu ka a fɔ a yɛ ko: «An da Maari yen!» Kɔni a ka ii jabi: «Ni n ma poyinti nɔ yen a bolo rɔ, ni n ma n bolokoyini la poyinti nɔ rɔ, ni n ma n bolo la a barasa kɔndɔ, n tɛ lala a la fewu.» **26** Lookun kelen tamin kɔ rɔ, karandenilu ka ii ladeɛ kokura bon na. Ii la ladeɛ wo rɔ, Tomasi tɛɛ ye ii tema. Ii tɛɛ ra da sɔɔ. Isa nara ka i lɔ ii tema ka a fɔ ii yɛ ko: «Alla ye jususuma di ii ma!» **27** A ka a fɔ Tomasi yɛ ko: «I bolokoyini ladon n bolo ma, i ye n bolo yen; i bolo ladon n barasa kɔndɔ. I kana to lemeniyabaliya rɔ, kɔni lemeniya.» **28** Tomasi ka a jabi: «N Maari, a ni n Alla!» **29** Isa ka a fɔ a yɛ ko: «Ka a masɔrɔn i ra n yen, wo le ka i lemeniya n ma. Duwawu ye ii yɛ menilu ma n yen a ni menilu lemeniyara n ma.» **30** Isa ka kabannako siyaman kɛ a la karandenilu jakɔrɔ mɛn seɓeni tɛ kitabu jin kɔndɔ. **31** Kɔni, jin bɛɛ tɛɛ seɓeni de sani ai ye lemeniya Isa la waati mɛn ko Nenematɔmɔnin de, a ni ale le ye Alla Dence de. Ai wa lemeniya a ma, ai ri jenemaya banbali sɔrɔn ale tɔɔ rɔ.

21 Waati wo tamin kɔ rɔ, Isa ka a jɛɛ yiraka a la karandenilu la Tiberiyasi Dala da la. A ka a jɛɛ yiraka wo ja le ma. **2** Simɔn Piyeri, Tomasi mɛn ye kilila ko Filani, a ni Natanayeli mɛn bɔni Kana mɛn ye Kalile mara rɔ, wo ni Sebede dence fila, a ni karanden fila do, wo bɛɛ tɛɛ ye i jɔɔn fɛ. **3** Simɔn Piyeri ka a fɔ ii yɛ ko: «N watɔ jɛɛ faa diya.» Ii ka a fɔ a yɛ ko: «An fanan di wa i kɔfɛ.» Ii bɔra ka yeɛ kulun kɔndɔ. Su kelen wo rɔ, ii ma foyi mira. **4** Wo sɔɔma da la, Isa tɛɛ ye dala da la, kɔni a la karandenilu ma a lɔn ko ni Isa le ye. **5** Isa ka a fɔ ii yɛ ko: «N denilu, ai ra jɛɛ do sɔrɔn wa?» Ii ka a jabi: «Eɛn.» **6** A ka a fɔ ii yɛ ko:

«Ai ye joo lafilu kulun bolokininma fan fe, ai ri jee mira.»
 Ii ka joo lafilu wo ro, ii tere ti se a masomonna jee siyaman
 bolo. **7** Wo ro karanden men duman tere Isa ye, wo le ka a
 fo Piyeri ye ko: «Maari le!» Wo ka a teren duruki gbansan
 ye Simon Piyeri kan na. Awa, a ka a men tuma men na ko
 Maari le, a ka duruki wo tesidi, ka i juran ji ro ka wa Isa
 teren ye. **8** Karanden doilu ni kulun nara a ni jee siyaman
 ba a ni joo, baa a tere ma jan baka dala da la, ko a ri meteri
 keme jooon bo. **9** Ii se men keni gbelema ii ka jee do yen
 janinna sinkon ta la, a ni buru. **10** Isa ka a fo ii ye ko: «Ai
 ye ai la jee do ta, a nani men di.» **11** Simon Piyeri yelera
 kulun kondok joo somon ka jee kunba keme a ni biloolu
 ni sawa mira. Hali jee wa siyaya baka joo ti a rafarafarala.
12 Isa ka a fo ii ye ko: «Ai ye na dabo ke.» Karanden woilu
 si ma susu ka a mapininka ko: «Yon de i ri?» Ii ka a lon ko
 Maari le. **13** Isa ka buru ta ka a ratala ii la, ka jee fanan
 data la ii la. **14** Isa wuli ka bo saya ro, a yiraka sawanan de
 tere ye a la karandenilu la. **15** Ii banni dabola, Isa ka a fo
 Simon Piyeri ye ko: «Yuhana dence Simon, n duman i ye
 ka tamin do jin bee la wa?» A ka a jabi: «Don Maari, i ka
 a lon ko i duman n ye.» Isa ka a fo a ye ko: «I ye n na
 saa denninilu balo.» **16** A ka a fo a ye fanan ko: «Yuhana
 dence Simon, n duman i ye wa?» Piyeri ka a jabi: «Don
 Maari, i ka a lon ko i duman n ye.» Isa ka a fo a ye ko: «I
 ye ke n na saa konogbenna le ri.» **17** A ka a fo a ye a sija
 sawanan do ko: «Yuhana dence Simon, n duman i ye wa?»
 Piyeri niiafinda, baa Isa ra a mapininka fo sija sawa ko:
 «N duman i ye wa?» A ka a jabi: «Maari, i ka ko bee lon. I
 ka a lon ko i duman n ye.» Isa ka a fo a ye ko: «I ye n na

saa denninilu balo. **18** N ye tuj̄a le f̄ola i ye ko: i t̄ere ye denninya r̄o waati m̄en d̄o i t̄ere ye i la kurusi yala sidila ka wa ȳor̄o r̄o, ȳor̄o m̄en ta duman i ye, k̄oni i wa k̄or̄oya tuma m̄en na, i ri i bolo ras̄om̄on, m̄oo ḡbere ri i sidi ka i lawa ȳor̄o r̄o, ȳor̄o m̄en i t̄e a f̄e ka wa.» **19** Isa ka kuma wo f̄o ka Piȳeri sa j̄a yiraka, a ri m̄en k̄e sa a ri Alla t̄oo gbiliya. Wo r̄o a ka a f̄o a ye ko: «Bila n k̄of̄e.» **20** Piȳeri ka k̄of̄ene, ka Isa la karanden yen m̄en duman a ye, a ye taamala ii k̄of̄e. A la karanden m̄en t̄ere ye a k̄of̄e d̄oonnin waati la, m̄en ka a kun la a sisi r̄o ka a f̄o a ye ko: «Yon ye i janfala?» **21** Piȳeri ka a yen ka a f̄o Isa ye ko: «Nin don? A ko di?» **22** Isa ka a jabi: «Ni a duman n ye a ye to dunuj̄a r̄o haan n ye na waati m̄en d̄o, wo t̄on̄o juman j̄a la i ma? Ile, bila n k̄o!» **23** Kuma wo kos̄on, a t̄ere ye f̄ola fan b̄ee badenmailu t̄ema ko karanden wo ti faala. K̄oni Isa ma a f̄o ko ale ti faala, k̄oni ko: «Ni a duman n ye a ye to dunuj̄a r̄o haan n ye na waati m̄en d̄o, wo t̄on̄o juman j̄a la i ma?» **24** Karanden kelen wo le k̄ela a la sereya ri a la ko b̄ee r̄o a ni a ka ko b̄ee s̄ebe. An ka a l̄on ko a la sereya ye tuj̄a le ri. **25** Isa ka ko ḡbere siyaman k̄e, m̄enilu ma s̄ebe yan. Ni wo kelen kelenna b̄ee tun s̄ebra, kitabu m̄enilu tun di s̄ebe wo r̄o, woilu tun t̄e kun dunuj̄a r̄o.

Acts

1 N terice Teyofili, Isa ka baara ni mɔɔ karan menilu ke kebi a la baara damira waati haan a korɔtara ka wa harijeene rɔ lon men na, n ka wo bee sebe n na sebeli folo rɔ ka a lawa i ma. **2** Sani a ye korɔta ka wa harijeene rɔ, a ka a la talibidenbailu karan, a ka menilu suwandi. A ka ii karan Alla la Nii Seniman baraka rɔ, ka ii la baara yiraka ii la. **3** A la tɔrɔya korɔ, a bɔra ii jakɔrɔ gbe rɔ ka ko siyaman ke tele binaani korɔ. A ka a yiraka ii la ja siyaman ma ko a kende le. Wo tuma, a tere ye Alla la Mansaya ko folo ii ye. **4** Lon do rɔ, ka a teren a ye doonninna ii joon fe, a ka a fo ii ye ko: «Ai kana bo Jerusalemu yan haan n Fa la lahidi ye dafa, n ka men na ko fo ai ye koroman. Ai ye wo dafa makono so kondo yan. **5** Yaya ka mooilu sun ji rɔ, koni a te men baka butun, ai ri sun Alla la Nii Seniman na.» **6** Ka a teren ii bee laddenin yoro kelen do, talibidenbailu ka Isa mapininka ko: «Maari, i ri mansaya lasɛ Isirayelikailu ma sisen wa?» **7** A ka ii jabi: «Wo ko ri ke waati men na, N Fa kelen pe le ri se wo lateɛla. **8** Koni Alla la Nii Seniman wa jii ai kan, ai ri sebaya sɔron. Ai ri ke n sereilu ri Jerusalemu, a ni Jude fan bee a ni Samari mara fan bee a ni dunuja duukolo fan bee rɔ.» **9** Isa banda wo folo tuma men na, a korɔtara ii jakɔrɔ ka yele harijeene rɔ. Banda ka a latunun ii ma. **10** Ka ii ja lɔni to sankolo rɔ ka a watola ragbe, cee durukigbe tii fila nara i korɔ ka ii lo ii tɔrɔfe. **11** Woilu ka a fo ko: «Kalilekailu, nfenna ai lɔni yan ka sankolo ragbe? Isa men boni ii tema yan, ka wa sankolo rɔ, a ri na iko. A wani ja men ma ai jana, a ri na iko wo ja kelen ma.» **12**

Nba, talibidenbailu bɔra Olibiye Koyinke kan ka ii kɔse Jerusalemu. A ni Jerusalemu tema ri kilo kelen nɔɔn bɔ.

13 Ii seni Jerusalemu, ii wara sankaso san ma bon kɔndɔ, ii ye i nɔɔn nadenna yɔrɔ mɛn na kɔnin. Piyeri tɛrɛ ye, a ni Yuhana, Yakuba, Andere, Filipe, Tomasi, Baritolɔmi, Matiyu, Alife dence Yakuba, Simɔn Fabaden a ni Yakuba dence Judasi. **14** Ii tɛrɛ ye ii ladenna Alla matara kanma miriya kelen de la. Muso doilu fanan tɛrɛ ye ii rɔ, a ni Isa na Mariyamu a ni Isa dɔɔcɛilu. **15** Nba, lon do rɔ, Piyeri ka i lɔ a badenmailu tema ka kuma. Wo ka mɛnilu tɛrɛn ye, woilu ri mɔɔ kemɛ ni mɔɔ muwan bɔ. **16** Piyeri ka a fɔ ko: «N badenmailu, mɛn sebeni Alla la kitabu kɔndɔ ka fara Alla la Nii Seniman na, mansa Dawuda ka mɛn fɔ Judasi la ko rɔ (Judasi mɛn ka Isa yiraka a mirabailu la) wo sebe ka kan ka dafa. **17** A tɛrɛ ye an na dekuru le rɔ. An ka baara mɛn sɔrɔn Alla la, a sen tɛrɛ ye wo fanan dɔ.» **18** Nba, Judasi ka wodi mɛn sɔrɔn a la juuya sara ri, a ka wo ta ka duu do san. A bera wo duu kan, ka a kɔnɔ fara ka a noo bɛɛ bɔ kɛnɛ ma. **19** Jerusalemkailu bɛɛ kolɔnda wo rɔ tuma mɛn na, ii ka yɔrɔ wo tɔɔ la ii la kan dɔ ko Akelidama. Wo kɔrɔ le ko Jeli Duu. **20** Piyeri ka a fɔ ko: «A sebeni Jaburi rɔ ko: «A la lɔdiya, a dakolon di to. Mɔɔ si kana don a kɔndɔ.» «A ni: «Mɔɔ gbɛrɛ ye a lɔ a nɔ rɔ.» **21** «Wo le kosɔn, an ka kan ka mɔɔ kelen suwandi mɛn bilara an kɔ Maari Isa la waati bɛɛ rɔ **22** kɛbi Isa sun waati ji rɔ Yaya bolo haan a kɔrɔtara waati mɛn na ka yeɛ harijeene rɔ, a bɔra an tema lon mɛn na. Mɔɔ wo ye kɛ mɔɔ ri an tema mɛn di a sereya ko Maari Isa ra wuli ka bɔ saya rɔ.» **23** Wo rɔ, lemeniya jamailu ka mɔɔ fila jɔtɔmɔn. Do tɔɔ

ko Yusufu. A tɔ kelen tɔɔ ko Matiyasi. Yusufu wo tɔɔ le fanan ko Barisabasi. Doilu ye a fɔla a ma ko Jusitusu. **24** Ii bɛɛ ladennin ka Alla matara ko: «Maari, ile le ka mɔɔilu bɛɛ sɔnɔmɛ lɔn. I ra mɛn suwandi mɔɔ fila jɛn dɔ, i ye wo yiraka an na. **25** Wo ye bila Judasi nɔ rɔ ka kɛ talibidenba di ka baara an jɔɔn fɛ, baa Judasi ka baara wo bila, ka wa a sara sɔrɔn mɛn ni a la baara juu sara ka kan.» **26** Ii banda Alla matarala ka kala matɛɛ. Kala ka Matiyasi mira. Wo rɔ, ale lara talibidenba tan ni kelen kan.

2 Pentekoli lon sera ka ii bɛɛ ladennin tɛrɛn yɔrɔ kelen dɔ. **2** Mankan ba do bɔra sankolo rɔ i kɔrɔ, ka kɛ ikɔ fɔjɔ ba mankan. Lemeniya mɔɔilu siini bon mɛn na, mankan ka bon wo lafa. **3** Ii ka fen do yen, mɛn kɛni ikɔ ta mɛlɛn. A bɔni nɛnkun na, a ka a rafara ka a maa lemeniya mɔɔ kelen kelenna bɛɛ la. **4** Alla Nii Seniman jiira ii kan. Ii bɛɛ kumara ii jɛrɛ ye kan gbɛrɛ rɔ ikomin Alla Nii Seniman ka ii dɛmɛn kuma la jɛ mɛn ma. **5** Wo ka Yahudiya siyaman jiyani tɛrɛn Jerusalem, mɛnilu ye Alla jɛsilanjɛbailu ri. Ii bɔni dunuɲa jamana bɛɛ rɔ. **6** Ii ka mankan wo mɛn tuma mɛn na, ii siyaman nara ii laden ka kɛ jama ba ri. Ii seni ye, ii kabannakoyara, ka a masɔrɔn ii kelen kelenna bɛɛ ka ii fa kanilu mɛn woilu da rɔ. **7** Ii kabannakoyara kɔsɛbɛ ka a fɔ i jɔɔn ye ko: «Mɛnilu ye kumala jɛn, ii bɛɛ tɛ Kalilekailu le ri wa? **8** Na juman de an kelen kelenna bɛɛ ye an sinmin kan mɛnna?» **9** Nba, Paritikailu tɛrɛ ye jama wo rɔ, a ni Medikailu, Elamukailu, Mesopotamikailu, Judekailu, Kapadɔsikailu, Pɔntikailu, Asikailu, **10** Firikikailu, Panfilikailu, Misirankailu a ni Libikailu, mɛnilu siini Sireni fan dɔ. Rɔmukailu fanan

tere ye a rɔ. Doilu tere Yahudiyailu le ri. Doilu tun te Yahudiyailu ri, kɔni ii tun da don Yahudiyailu la dina rɔ. **11** Keretikailu ni Arabuilu fanan tere ye jama rɔ ye. Ii bee ka a fɔ ko: «Alla ra kabannako menilu ke, ii ye woilu fɔla an fa wara kanilu rɔ. Nfen keni wo rɔ?» **12** Ii bee kabannakoyara ka jake, fɔɔ ka i jɔɔn majininka ko: «Wo kɔrɔ ye nfen di?» **13** Kɔni doilu ka lemeniya mɔɔilu mayele ko ii ra dɔlɔ min kojuuya. **14** Wo le rɔ, Piyeri ni talibidenba tɔ tan ni kelen ka ii lɔ. Piyeri ka a kan nabɔ ka a fɔ mɔɔilu ye ko: «Ai Yahudiyailu a ni mɔɔ tɔ menilu ye Jerusalemu yan bi, ai ye jin lon ka ai tolo malɔ n kan na. **15** Ai ra a fɔ ko mɔɔ jinilu ra dɔlɔ min ka ii ja laminin. Wo te de! Ai ma a yen? Waleha le ten, mɔɔ ti se dɔlɔ minna ka ii ja laminin. **16** Kɔni men sebeni Alla la kitabu kɔndɔ Nabi Joweli bolo, wo le ra dafa ai jana bi. A fɔra ko: **17** «Alla ka a fɔ ko: laban tuma na, n di n Nii Seniman lajii adamadenilu bee kan. Ai denceilu ni ai denmusoilu ri Alla la kuma lase mɔɔilu ma. Ai la kanbarenilu ri koyenna ikomin sibo. N di sibo la ai la mɔɔbakɔrɔilu ja ma. **18** Wo tuma, n di n Nii Seniman lajii n na jɔnilu kan, cɛman ni musoman. Ii ri n na kela lase mɔɔilu ma. **19** N di kabannakoilu ke sankolo rɔ, ka tɔomasereilu ke duukolo kan. Woilu ri ke ikɔ jeli, a ni ta ni a sisiba. **20** Tele ri fin ka ke dibi ri. Karo ri wulen ikɔ jeli, yani Allabatala la lon ba ni se. Wo ri ke lon ba ri, men makabani. **21** Wo tuma, menilu wa Allabatala kili demen kanma, woilu bee ri kisi.» **22** «Isirayeli cɛilu, ai tolo malɔ kuma jin di. Alla le ka Isa Nasaretika kelaya. Alla ra wo yiraka ai ri kabannakoilu ni ko masilannilu ni

toomasereilu ke a ka menilu ke ai tema ikomin ai jere ka lon na men ma. **23** A donda ai bolo. Alla ka a lon ka a la ko late. Siya gberɛ moɔilu ka ai demen ka a gbongbon jiri kan ka a faa. **24** A faani ko, Alla ka a lawuli ka a hɔɔya saya tɔɔya ba ma. Fanka men ye saya la, wo ma se Isa marala. **25** Nba, mansa Dawuda ka sebeli do ke Isa la ko ro kitabu kondɔ ko: «N ka Allabatala yen n je tuma bee ro. A ye n bolokininma. Wo ro, n te jilanjilanna n na kandanin. **26** Wo le koson, n jusu sewani kosebe! N kan ye sewakan de ri. N faribanku, a toni kendeɔya ro ka a la jiya la a ro. **27** Baa, i ti son n nii ye to saya dibi ro. I ti son i la Mo seniman su ye men kaburu ro ka toli. (Hadēs g86) **28** Sila menilu ye benna jenemaya jere jere ma, i ra woilu yiraka n na. I ri n nawasa sewala i jakoro.» **29** Piyeri ka a fo ko: «N badenmailu, n di a fo ai ye ko an benba Dawuda ra sa. Sika te wo ro: a su donda. Hali bi a kaburu ye yan. **30** Ka a masoron Dawuda tere nabi le ri, a ka a lon ko Alla ka lahidi ta ka a kali a ye ko a ri Dawuda bonson do lasii a la mansaya siifen do a ko. **31** Alla tun di men ke sini nato, Dawuda ka wo yen. Wo ro, a kumara Mo Nenematomonin lawuli ka bo saya ro ko kan. A ka a fo ko a ma to saya dibi ro; a su ma men kaburu ro ka toli. (Hadēs g86) **32** «Alla ka Isa wo le lawuli ka a bo saya ro. Andeilu bee ye sereya le ri. **33** Alla ka a korota ka wa a sii a bolokininma. A ka Alla la Nii Seniman soron a fa Alla bolo, men lahidi tani tere. Isa ka wo lana an ma. Ai ka men yen bi, a ni ai ka men men, Alla la Nii Seniman de ka wo ke. **34** Nba, Dawuda ma korota ka wa sankolo ro, koni ale ka a fo kitabu ro ko: Maari Alla ka a fo n na Maari ye

ko: I sii n bolokininma, **35** haan n ye i juuilu bilala i sen koro. **36** «Ai, Isirayelika bee ka kan ka lon ka a lala na men ma ko Isa men ii ka gbongbon jiri kan, Alla ra ke Maari ri a ni Maa Nenematomonin.» **37** Ii ka wo men tuma men na, kuma wo donda ii jusu ro kosebe. Ii ka a fo Piyeri ni talibidenba toilu ye ko: «An badenmailu, an ye nfen de kela sisen?» **38** Piyeri ka ii jabi: «Ai bee ye tubi ka na Alla ma ka sun ji ro Isa Nenematomonin too ro, wo ro, ai la kojuu ri makoto. Wo wa ke, Alla ri a la Nii Seniman di ai ma. **39** Alla ra Alla la Nii Seniman jin lahidi ta ai ni ai denilu ye, a ni menilu ye foo yoro jan. An na Maari Alla ri menilu kili, wo lahidi tani woilu bee ye.» **40** Piyeri ka kuma siyaman la wo kan, ka ii kawandi. A ka ii lali kosebe ko: «Bi mooilu juuman. Ai ye ai jere kisi ii mal!» **41** Menilu sonda a la kuma ma, woilu sunda ji ro. Maa waa sawa joon lara lemeniya jamailu kan wo lon. **42** Ii tunadiyani tere ye ii tolo malala talibidenbailu la karankan na, ka i joon naden badenmaya ro, ka doonnin ke i joon fe, ka Alla matara. **43** Talibidenbailu tere ye kabannako siyaman ni toomasere siyaman kela. Mooilu bee silanni tere wo ro. **44** Lemeniya mooilu bee benni tere. Maa si ma son ka a bolofenilu ke a kelen ta ri. **45** Wo ro, ii tere ye ii la duuilu ni ii bolofenilu sanna, ka wo wodi di desebato menilu ye ii tema ma. **46** Lon lon, ii tora ii ladenna Allabatobonba jin kondi. Ii la miriya tere ye ikomin maa kelen ta. Ii tere ye buru latalanna ii joonna ii la bonilu la. Ii ka doonnin ke, ka i joon so kosebe. Ii ka wo bee ke jusu lasewa ba a ni jusu lagbe ro. **47** Ii tere ye Alla tandola waati bee. Ii diyara

so kɔndɔ mɔɔilu bɛɛ yɛ. Lon lon, Allabatala tɛɛ yɛ mɔɔilu kisila ka woilu la lemeniya mɔɔilu la deƙuru kan.

3 Lon do rɔ, Piyɛri ni Yuhana watɔla tɛɛ yɛ Allabatobonba kɔndɔ Alla tara diya wura tele waati, **2** ii bɛnda nambara do la. Wo natɔ mɔɔilu bolo. Kɛbi a sɔrɔnda, a tun ma a taama fɔlɔ. Lon lon, mɔɔilu ri a lasii Allabatobonba don da la, bon don da mɛn tɔɔ ko Bon Da Numa. A wa lasii yɛ, a ri mɔɔilu matara, mɛnilu yɛ donna Allabatobonba jin kɔndɔ kɔnin. **3** A ka Piyɛri ni Yuhana dontɔla yɛn Allabatobonba jin kɔndɔ tuma mɛn na, a ka ii matara wodi la. **4** Ii fila ka ii ja lɔ a rɔ. Piyɛri ka a fɔ a yɛ ko: «Andeilu ragbɛ!» **5** Cɛɛ wo ka a ja lɔ ii rɔ. A yɛ a kɔndɔ ko woilu kɛtɔ fɛn do le dila a ma. **6** Piyɛri ka a fɔ ko: «Wodi si tɛ n bolo. Kɔni mɛn yɛ n bolo, n di wo di i ma. Nasaretika Isa Nenematɔmɔnin tɔɔ rɔ, i wuli i yɛ taama.» **7** Piyɛri ka nambara mira a bolokininma ka a dɛmɛn a lawulila. A sen ni a wolokekuduilu ka fanka sɔrɔn i kɔrɔ. **8** A ka a gban ka a lɔ a sen kun na ka a taamataama. A donda Allabatobonba jin kɔndɔ Piyɛri ni Yuhana kɔfɛ ten. A tɛɛ yɛ mataamala ka a gban ka Alla mato. **9** Mɔɔ bɛɛ ka a taamatɔla yɛn Alla matola. **10** Mɔɔilu janɔ tɛɛ yɛ a ma ko nambara mɛn siini tɛɛ tarali kanma Allabatobonba Don Da Numa la, wo le yɛ jin di. Ko mɛn da kɛ a yɛ, wo ka ii bɛɛ kabannakoya ka ii kɔndafili. **11** Nba, ka cɛɛ wo fasani to Piyɛri ni Yuhana ma, mɔɔilu bɛɛ kabannakoyara ka ibori ka na ii ma. Ii lɔni yɔrɔ mɛn, wo tɔɔ ko mansa Sulemani la bolon. **12** Piyɛri ka mɔɔilu ladennin yɛn tuma mɛn na, a ka a fɔ ii yɛ ko: «Isirayelikailu, nfenna ai kabannakoyani ko jin ma? Ai ja lɔni andeilu rɔ nfenna?

A ye di? Ai ye ai mirila ko cɛɛ jin ye a taamala an jɛɛ sebaya le bolo wa, wala an na Alla jɛsilanjɛ baraka le rɔ wa? **13** Ɛɛn de! Alla nɔ le, Iburahima ni Isiyaka ni Yakuba ni an benbailu bɛɛ Maari Alla kɔnin. Wo ra ko ba jin kɛ ka a la baaraden Isa gbiliya. Ai ka Isa don faama Pilate bolo ka a faa, ka ai ban Isa rɔ Pilate jana. Wo ka a kiti ko a ri a bila, kɔni ai ma sɔn. **14** Isa tɛɛ Mɔɔ seniman ni mɔɔ telenni de ri. Kɔni ai ka ai ban a rɔ. Ai ka Pilate madiya ko a ye mɔɔ gbɛɛ bila ai yɛ, mɛn tɛɛ ye mɔɔfaala ri. **15** Mɛn ye jenemaya dila, ai ka wo faa. Kɔni Alla ka a lawuli ka a bɔ saya rɔ. An ye wo sereya le ri. **16** Ai ja ye nambara jin na. Ai bɛɛ ka a lɔn. Ale ra fanka sɔrɔn a la lemeniya kɔsɔn Isa ma. Ai bɛɛ ye a yenna ko a ra kɛndɛya le fewu a la lemeniya fɛ. **17** «Nba, n badenmailu, ai ka ko le kɛ Isa la, ai ma a lɔn ai ye mɛn kɛ kan, ai ni ai la jɛmɔɔilu. **18** Kɔni Alla ka a la kuma le dafa wo ja ma, a la nabiilu bɛɛ tun ka kuma mɛn fɔ, ko a la Mɔɔ Nenematɔmɔnin ri tɔrɔ. **19** Wo rɔ, ai ye tubi ka na Alla ma, sa ai la kojuuilu ri bɔ ai kun ma ka ban. **20** Wo wa kɛ, Allabatala ri ai lafɔɔ ka a la Mɔɔ Nenematɔmɔnin nana, mɛn suwandinin ai ye kɛbi waati jan. Wo le ye Isa ri. **21** Kɔni Isa ri to harijeene rɔ fɔlɔ, fɔ fen bɛɛ wa yɛleman ka kuraya tuma mɛn. Nabijuma senimanilu ka kuraya ko wo fɔ ka fara Alla la kɛbi waati jan. (aiɔn g165) **22** Nabi Musa ka a fɔ ko: «Maari Alla, mɛn ye ai fɛ, wo ri nabi gbɛɛ di ai ma ka bɔ ai badenmailu tɛma, ikɔ a ka n kelaya ja mɛn ma. Wo wa fen fen fɔ ai yɛ, ai ye wo bɛɛ mira. **23** Ni menilu ma nabi wo kan mira, woilu bɛɛ ri labɔ Alla la mɔɔilu tɛma ka halaki fewu.» **24** «Nba, nabi bɛɛ kumara waati jin

de kan. Ka a damira Nabi Samuyeli ma, nabiilu bɛɛ ka ko jinilu lalɔnni. **25** Ii ye denceilu le ri mɛn bɔni nabiilu la. Alla ka teriya mɛn sidi an benbailu yɛ, wo fanan ye ai ta ri. A ka a fɔ Iburahima yɛ ko: «Siya bɛɛ ri baraka sɔrɔn n bolo i bɔnsɔnilu fɛ.» **26** Wo rɔ, Alla ka a la baaraden nawuli ka a lana aile fɔlɔ ma, sa a ri jumaya kɛ ai yɛ ka ai kelen kelenna bɛɛ bɔ ai la sila juu rɔ.»

4 Nba, ka a tɛrɛn Piyɛri ni Yuhana ye kumala mɔɔilu yɛ fɔlɔ, Alla la sarakalaselailu ni Allabatobonba kandaninnailu kuntii ni Sadusiilu madonda. **2** Ii mɔnɛra, baa Piyɛri ni Yuhana ye mɔɔilu karanna ko Isa ra wuli ka bɔ saya rɔ, ko wo ra a yiraka ko adamaden di wuli ka a bɔ saya rɔ fewu. **3** Ii ka Piyɛri ni Yuhana mira. Ikomin su tun da ko: ii ka ii bila kaso la fɔɔ wo duusa gbɛ. **4** Kɔni menilu tun ka ii tolo malɔ Piyɛri ni Yuhana kan na, woilu siyaman lara Isa la, ka kafu lemeniya jamailu ma. Wo rɔ, lemeniya jamailu kɛra mɔɔ waa loolu jɔɔn di. **5** Wo duusa gbɛni, Yahudiya kuntiilu a ni mɔɔbakɔrɔilu a ni sariya karanmɔɔilu, wo bɛɛ ka ii laden Jerusalemu. **6** Anasi, sarakalasela kuntiiba jɛrɛ tɛrɛ ye, a ni a birance Kayifasi ni a badenmailu Yuhana ni Alesandire a ni a tɔilu bɛɛ mɛn ye sarakalasela kuntiiba la denbaya rɔ. **7** Ii ka Piyɛri ni Yuhana lana ka ii labɔ jama bɛɛ jana, ka ii mapininka ko: «Ai sera ko jin kɛla fanka su juman de la wala yon de tɔɔ rɔ?» **8** Piyɛri jusu fani tɛrɛ Alla la Nii Sɛniman na, ka ii jabi: «Yahudiya kuntii ni mɔɔbakɔrɔilu, **9** koɔnuma mɛn kɛni nambara yɛ, ai ye an mapininkala wo le ma wa? A kɛndɛyara ja mɛn ma, ai ye wo fɛsɛfɛsɛ ko le rɔ wa? **10** Nba, ai ni Isirayelikailu bɛɛ ye a lɔn ko

nambara jin lɔni ai jana yan, a ra lakendeya Nasaretika Isa Nenematɔmɔnin fanka rɔ, ai ka mɛn gbɔngbɔn jiri kan ka a faa. Kɔni Alla ka a lawuli ka a bɔ saya rɔ. **11** Ale le: Bon lɔlailu ka ii ban kabakurun mɛn dɔ, wo le ra kɛ bon jusii kabakurun di. Isa le ye kabakurun wo ri. **12** Mɔ si ti se mɔ kisila fo Isa kelen pe, ka a masɔrɔn Alla ma tɔ gberɛ si fo adamadenilu ye dunuja rɔ yan, an di kisi mɛn fɛ.» **13** Lɔdɛn mɔoilu ka a yen ko Piyeri ni Yuhana jusulatɛɛni. Ii kabannakoyara wo rɔ, ka a masɔrɔn ii ka a lɔn ko mɔ fila wo ye mɔ gbansan de ri, ii ma karan bake. Ii ka a jayen wo rɔ ko Piyeri ni Yuhana mɛnda Isa bolo. **14** Ii ma se Piyeri ni Yuhana sɔsɔla, baa ii ka nambara cɛɛ lɔni yen ii da tɔrɔfɛ, mɛn kɛndeyani tɛrɛ fewu. **15** Wo rɔ, kititɛɛ dɛkuru wo ka Piyeri ni Yuhana labɔ kɛnɛ ma, ka ban ka i jɔɔn yen. **16** Ii ka a fɔ ko: «An ye nfen kɛ mɔ jinilu la? Nba, Jerusalemukailu bɛɛ ye kabannako jin kalama, mɛn kɛni ii bolo jin. An ti se ka a fɔ ko kabannako wo ma kɛ. **17** Kɔni an ye an jaseremala ii ye ko ii kana Isa tɔ fɔ mɔ si ye butun, sa ko jin kana jensen jamana fan bɛɛ rɔ.» **18** Wo rɔ, ii ka Piyeri ni Yuhana kili ka a fɔ ii ye ka a magbeleya ko ii kana Isa tɔ fɔ mɔ si ye wala mɔ si karan tɔ wo la fanan. **19** Piyeri ni Yuhana ka ii jabi: «A ye di? Ni mɔ ka i ban Alla rɔ ka sɔn ai rɔ, wo ri bɛn wa? Ai ye wo kititɛɛ. **20** Kɔni an ti se ka an makun. An ka mɛn yen Isa la a ni an ka mɛn mɛn a la, fo an ye wo bɛɛ lase mɔoilu ma.» **21** Mɔɔbakɔɔilu ka ii jaserema la Piyeri ni Yuhana ye iko ka a magbeleya kosebɛ, ka ban ka ii bila. Baa ii ma fɛrɛ sɔrɔn ka jahadi la Piyeri ni Yuhana kan ka a masɔrɔn so kɔndɔ mɔoilu, wo bɛɛ tɛrɛ ye Alla tandola

kabannako wo la. **22** Nba, cee men nakendeya kera ko ba
 ri jin, wo saron tun da san binaanin ni ko bo. **23** Piyeri ni
 Yuhana bila men keni, ii wara ii la mooilu teren. Alla la
 sarakalasela kuntii ni mabakorailu ka ko menilu fo ii
 ye, ii ka wo bee lase lemeniya jamailu ma. **24** Lemeniya
 mooilu ka wo men tuma men na, ii ka ii lade ka Alla
 matara. Ii ka a fo ko: «Maari, ile le ka sankolo dan, a ni
 duukolo ni kooji ni ii rake fenilu bee. **25** I la Nii Seniman
 ka kuma don an benba Dawuda da ro, i la baarden konin.
 A ka a fo ko: Siyailu jamanni nfenna? Jamana mooilu ye
 janfa donna Maari ma nfenna? Wo ri ke fuu ri! **26** Dunuja
 mansailu ka ii raben kele ke kanma. Ii ka ii lade ka wuli
 Maari Alla ni a la Moo Nenematomonin kanma. **27** «Nba
 tupa le wo ri fewu, mansa Herodi ni Ponse Pilate ka ii
 lade so kondo yan, a ni siya toilu, a ni Isirayelikailu. Ii ka
 ii lade ka wuli i la baarden seniman Isa kanma, i ka
 men suwandi. **28** Wo le ro, men nateeni tere i sawo ni
 i fanka la kebi koroman, ii ka ii lade ka wo bee ke. **29**
 Nba, Maari, i tolo malɔ ii jaseremalakan na sisen. I ye
 jusulatee di an ma, i la jonilu konin, sa an kana silan i
 la kuma lase ro mooilu ma, **30** waati kelenna, i ye i la
 sebaya yiraka mooilu la ka jankarotoilu lakendeya, ka
 toomasereilu ni kabannakoilu ke i la baarden seniman
 Isa too ro.» **31** Ii ban men keni Alla matarala, ii la lade
 yoro wo yereyera. Ii bee jusu fara Alla la Nii Seniman na.
 Wo lon kelen, ii ka Alla la kuma lase damira mooilu ma
 jusulatee ro. **32** Lemeniya mooilu bee benni tere ko kelen
 ma. Ii jusu fanan tere kelen de ri. Wo ro, moo si tun te a
 bolofenilu kela a kelen ta ri. Ii tere ye ii bolofenilu bee

ratala ii ni i jɔɔn tɛ. **33** Talibidenbailu tɛɛ ye sereya kɛla sebaya ba la, ka a fɔ mɔɔilu ye ko Maari Isa ra wuli ka bɔ saya rɔ. Alla la jumaya ba tɛɛ ye lemeniya mɔɔilu bɛɛ ka a fɔ kosebɛ. **34** Mɔɔ si dɛsɛni tun tɛ ii rɔ, baa mɛnilu kera duu tii ni bon tii ri, woilu tɛɛ ye duu ni bon sanna kelen kelen **35** ka na wodi wo di talibidenbailu ma. Karandenilu tɛɛ ye wodi wo rafarala lemeniya mɔɔilu tɛ ka bɛn woilu kelen kelenna bɛɛ mako ja ma. **36** Nba, cɛɛ do tɛɛ ye, mɛn tɔɔ ko Yusufu. Lebi bɔnsɔn do le tɛɛ a ri ka bɔ Sipere. Talibidenbailu ka a tɔɔ la ko Barinabasi, mɛn kɔrɔ ye ko dence mɛn ye mɔɔ sɛɛbɛ donna. **37** Duu tɛɛ ye a bolo. A ka wo san ka na a wodi di talibidenbailu ma.

5 Nba, cɛɛ do mɛn tɔɔ ko Ananiyasi a ni a muso mɛn tɔɔ ko Safira fanan ka ii la duu do majira. **2** Kɔni Ananiyasi ka wodi fan kelen bɔ a la ka a kɛ a ta ri. A muso ye wo kalama. A tɔ fan kelen, Ananiyasi nara wo di talibidenbailu ma. **3** A seni ye, Piyɛri ka a fɔ a ye ko: «Ananiyasi, nfenna i sɔnda Setana ye don i jusu rɔ, ka Alla la Nii Seniman janfa ka i la duu sankɔ fan kelen kansɔnya a ma? **4** Duu wo tun ma san tuma mɛn na fɔlɔ, a tun tɛ i ta le ri wa? I ka a majira tuma mɛn na, a wodi bɛɛ tun tɛ i ta le ri fanan? Nfenna i ka i miri kojuu jin ma ka a kɛ? I ma wuya fɔ mɔɔilu ye fɔ Alla.» **5** Ananiyasi ka kuma wo mɛn tuma mɛn na, a bera duu ma ka sa. Silan ba ka wo lamɛnbailu bɛɛ mira. **6** Kanberenilu nara ka Ananiyasi su kasanke, ka a ta ka wa a su don. **7** A mɛnda waati sawa taminnin kɔ, Ananiyasi muso donda bon na. Mɛn keni a cɛɛ la, a tun ma wo lɔn fɔlɔ. **8** Piyɛri ka a fɔ a ye ko: «A ye di? I ni i cɛɛ ka ai la duu san wodi mɛn na, wo le jin di wa?» Safira ka

a fɔ ko: «Ɖɔn, ale le wo ri jɔ.» **9** Piyɛri ka a jabi: «Nfenna ai fila benda ka Maari Alla la Nii Seniman kɔrɔbɔ? I ja lɔ! I cɛɛ su donnailu lɔni da la. Ii nato i fanan su tala.» **10** Safira bera duu ma Piyɛri sen kɔrɔ i kɔrɔ ka sa. Kanberenilu donda bon na ka a sani tɛrɛn. Ii ka a su ta ka wa a su don a cɛɛ dafɛ. **11** Silan ba ka lemeniya jama bɛɛ mira, a ni wo lamenbailu bɛɛ. **12** Kabannako ni tɔɔmasere siyaman tɛrɛ ye kɛla mɔɔilu tɛma talibidenbailu bolo. Lemeniya mɔɔilu bɛɛ tɛrɛ ye i jɔɔn nadɛnna mansa Sulemani la bolon na. **13** Kɔni mɔɔ tɔilu ma susu ii madon ladɛn dɔ. Hali wo, ii tɛrɛ ye lemeniya mɔɔilu tɔɔɲuma fɔla kɔsɛbɛ. **14** Mɔɔ siyaman lemeniyara Maari ma ka don dɛkuru wo rɔ, cɛɛ ni musoilu. **15** Mɔɔilu ka ii la jankarɔtoilu madonni ka ii lala lafenilu ni dɛbɛilu kan sila da la, sa Piyɛri wa kɛ taminna tuma mɛn na, a jiya ri la ii kan ka ii lakɛndɛya. **16** Mɔɔ siyaman ba fanan bɔra Jerusalem laminin soilu la ka na. Ii nara jankarɔtoilu ni jinatɔ mɔɔilu ri; woiilu bɛɛ lakɛndɛyara. **17** Wo tuma, sarakalasela kuntiiba ni a fɛ mɔɔ bɛɛ, Sadusiilu la dɛkuru kɔnin, woiilu wulira talibidenbailu kanma ka a masɔrɔn ii la bɛnsɛnkɔlɔntɛya fɛ. **18** Ii ka talibidenbailu mira ka ii bila kaso la mɔɔ bɛɛ jana. **19** Kɔni su rɔ, Alla la mɛlɛka nara kaso bonda laka ka ii labɔ. A ka a fɔ ii yɛ ko: **20** «Ai ye wa Allabatobonba jin kɔndɔ, ka ai lɔ ka jɛnemaya kura jɛn ko bɛɛ lase mɔɔilu ma.» **21** Ii ka mɛlɛka kan mira. Kɛnɛ bɔra tuma mɛn na, ii wara Allabatobonba jin kɔndɔ ka mɔɔilu karan. Alla la sarakalasela kuntiiba ni a la fɛ mɔɔilu ka Isirayɛlikailu la jɛmɔɔilu bɛɛ kili ko kititɛɛ dɛkuru ye ii ladɛn. Ii ka kɛlɛdenilu lawa kaso bon na ko ii ye na talibidenbailu ri.

22 Kelekedeni lu se men keni kaso bon na, ii ma ii teren ye. Wo ro, ii ka ii kose ka danteeli ke. **23** Ii ka a fo ko: «An seni kaso bon na, an ka a da tuunin teren. A sɔni kojuma. An ka keleden doilu lɔni teren da la fanan, ii ye a konɔgbenna. Kɔni an ka da laka tuma men na, an ma mɔɔ si yen kaso bon kondɔ.» **24** Allabatobonba kandaninnailu kuntii ni Alla la sarakalasela kuntiilu ka kuma wo men tuma men na, ii kondafilira ka ii jere majininka ko: «Nfen keni ye?» **25** Wo tuma, do nara ka a fo ii ye ko: «Ai ka mɔɔ menilu bila kaso la, woilu lɔni Allabatobonba jin kondɔ sisen. Ii ye mɔɔilu karanna.» **26** Wo ro, Allabatobonba kandaninnailu kuntii ka a la mɔɔilu ta ka wa talibidenbailu ko. Ii nara ii ri. Kɔni wo ma ke fanka la, ka a masɔɔn kuntii wo ni a la mɔɔilu silanda ko jama kana wuli ii kanma ka ii mabon kaba la. **27** Ii nara talibidenbailu ri ka ii lalo kititee dekuru jakoro. Alla la sarakalasela kuntiiba ka a fo ii ye ko: **28** «An ma a fo ai ye ka a magbeleya ko ai kana karan si ke wo tɔɔ ro butun wa? Kɔni ai ra ai la karan nase Jerusalemukailu bee ma! Ai ye a fe ka a fo le ko andeilu le ka Isa faa.» **29** Piyeri ni talibidenba toilu ka ii jabi: «An ka kan ka Alla kumakan gbiliya ka tamin mɔɔilu ta la. **30** An benbailu Maari Alla ka Isa lawuli ka a bo saya ro, ai ka men gbongbon jiri kan ka a faa. **31** Alla ka a gbiliya ka a korota fo a bolokinin na, ka a ke Mansa ni Kisiba ri, sani Alla ye fere di Isirayelikailu ma waati mena ka a kose ka tubi a ni ii ri makotoli sɔɔn ii julumun na. **32** Andeilu le kera ko woilu bee sereilu ri. Alla ka a la Nii Seniman men di a kan mirabailu ma, wo fanan ye wo sere le ri.» **33** Mɔɔbailu ka kuma wo men tuma men na, ii monera

kojuuya. A lɔ tɛrɛ yɛ ii la ka ii faa. **34** Kɔni Farisi cɛɛ do, mɛn tɔɔ ko Kamaliyɛli, wulira ka i lɔ kititɛɛ dɛkuru jɔkɔrɔ. Sariya karanmɔɔ do le tɛrɛ a ri mɛn mɔɔ bɛɛ yɛ a tɔɔjuma fɔla. A ka a fɔ ii yɛ ko ii yɛ ii labɔ kɛnɛ ma dooni fɔlɔ. **35** Ii labɔ mɛn kɛni, Kamaliyɛli ka a fɔ mɔɔbailu yɛ ko: «Isirayɛlikailu, ai yɛ a fɛ ka ko mɛn kɛ mɔɔ jinilu la, ai yɛ ai miri wo ma fɔlɔ kɔsɛbɛ, **36** baa waati taminni, cɛɛ do wulira, mɛn tɔɔ ko Tedasi. Ale ka a fɔ ko a yɛ jɛmɔɔ ba le ri. Wo rɔ, mɔɔ kɛmɛ naanin jɔɔn bilara a kɔ. Kɔni mɔɔilu ka Tedasi faa tuma mɛn na, a la mɔɔilu bɛɛ jɛnsɛnda. A la ko ma kɛ foyi ri wo kɔ. **37** Tedasi taminni kɔ, dogbɛrɛ fanan wulira, mɛn tɔɔ ko Judasi. Ale bɔra Kalile ka na tɔɔ sɛbɛ waati. Yahudasi ka mɔɔ siyaman masɔmɔn ka ii bila a kɔ. Kɔni mɔɔilu ka a faa tuma mɛn na, a la mɔɔilu bɛɛ jɛnsɛnda fanan. **38** Wo le rɔ, n yɛ ai lalila sisen ko ai yɛ ai mabɔ mɔɔ jinilu la. Ai yɛ ii bila, sa ii ri wa. Ii yɛ mɛn kan, ni wo bɔni adamaden miriya rɔ, a ri tijan a jɛrɛ ma. **39** Kɔni ni wo ko bɔra Alla jɛrɛ le rɔ, ai ti se ii la muumɛ. Ai tɛ foyi kɛ fɔ ka ai jɛrɛ bila Alla la ten fuu.» Nba, Kamaliyɛli ka mɛn fɔ, mɔɔbailu sɔnda wo ma. **40** Ii ka talibidenbailu kili ka ii gbasi gbijɛ la. Ii ka a fɔ ii yɛ ka a magbɛlɛya ko ii kana Isa tɔɔ fɔ mɔɔ si yɛ butun. Wo rɔ, ii ka ii bila ko ii yɛ wa. **41** Wo rɔ talibidenilu bɔra kititɛɛ dɛkuru la lɛn dɔ. Ii sewara kɔsɛbɛ, ka a masɔrɔn Alla ra ii jate mɔɔilu ri, mɛnilu ri lafɛya Isa kosɔn. **42** Lon lon ii ma boloka mɔɔilu karanna Allabatobonba jin kɔndɔ a ni mɔɔilu wara, ka kibaro juma lase woilu ma ko Isa le Mɔɔ Jɛnematɔmɔnin di.

6 Nba, Isa la karandenilu tere ye siyayala tuma men na, lon do ro, Yahudiyailu menilu fa wara kan tere ye Kirekikan di, wilu ka ii makasi Yahudiyailu kan menilu fa wara kan tere ye Heburukan di. Ii ka a fo ko ii la cesamusoilu te suman soronna suman datalannailu bolo ikomin Heburuilu la cesamusoilu ye a soronna ja men ma. **2** Keladen tan ni fila ka wo men tuma men na, ii ka karandenilu bee kili ka a fo ii ye ko: «Andeilu kana Alla la kuma lase boloka, ka an na baara ke suman datalan doron di. Wo te ben. **3** An badenmailu, ai ye ceɛ mɔɔ wɔrɔnwula suwandi ai ro, menilu ye mɔɔ hankilimailu ri. Wilu ye ke mɔɔ famunninilu ri, menilu jusu fani Alla la Nii Seniman na. An di suman datalan baara karifa wilu la. **4** Koni andeilu ri to Alla tarala ka Alla la kuma lase mɔɔilu ma. An na baara le wo ri.» **5** Wo kuma diyara jama bee ye. Wo ro, ii ka Etiyen suwandi, wo men lemeniyani kosebe. A jusu fani Alla la Nii Seniman na fanan. Ii ka Filipe fanan suwandi, a ni Porokori ni Nikanori ni Timon ni Parimenasi ni Nikolasi, men tere ye Antiyokika ri. Yahudiya tun te a ri, koni a tun da don Yahudiyailu la dina ro. **6** Ii ka mɔɔ wɔrɔnwula wilu lana talibidenbailu ma. Talibidenilu ka Alla tara ii ye, ka ii bolo la ii kan. **7** Alla la kuma tere ye jensenna fan bee ro. Karanden tere ye siyayala berebere ke Jerusalemu. Alla la sarakalasela siyaman fanan donda ka lemeniya sila ta. **8** Alla la jumaya tere ye Etiyen ka a fo kosebe. Alla la sebaya fanan tere ye a fe. A ka kabannako ba ni toomasereilu ke mɔɔilu tema. **9** Koni doilu wulira Etiyen sosola. Ii bee boni salibon kelen de la, mɔɔilu ye a folo men ma ko Mɔɔ Kanhoroyaninilu la salibon. Wo

salibon mɔɔilu bɔni Sireni ni Alesandiri, a ni Silisi ni Asi jamanailu rɔ. **10** Kɔni ii tɛrɛ ti se jɔ sɔrɔnna a ma. Alla la Nii Seniman de tɛrɛ ye hankilimaya dila a ma kuma wo rɔ. **11** Wo le ka a kɛ, ii ka mɔɔ doilu kɔnɔrasu Etiyen kanma. Woilu ka wuya la a la ko: «A ra Nabi Musa ni Alla tanama kuma fɔ. An jɛrɛ ka wo mɛn fewu.» **12** Wo rɔ, salibon mɔɔ woilu ka so kɔndɔ mɔɔilu ni mɔɔbakɔrɔilu ni sariya karanmɔɔilu lawuli Etiyen kanma. Ii ka Etiyen mira fanka la ka wa a ri Yahudiya la kititɛɛ dekururu rɔ. **13** Ii nara mɔɔ doilu ri, mɛnilu ka wuya la Etiyen na. Ii ka a fɔ ko: «Cɛɛ jin ye yɔrɔ seniman jin nafɛyala tuma bɛɛ, ka Nabi Musa la sariya fanan nafɛya. **14** A ra a fɔ ko Nasaretika Isa wo ri Allabatobonba jin te. Ko a ri an na sila yɛlɛman, Nabi Musa ka sila mɛn di an benbailu ma. An jɛrɛ ra kuma wo mɛn a da rɔ.» **15** Kititɛɛ mɔɔilu ka Etiyen mafɛnɛ. A jakɔrɔla ra kɛ ikomin melekɔ jakɔrɔla.

7 Alla la sarakalasela kuntiiba ka a fɔ Etiyen ye ko: «A ye di? Ii ka mɛn fɔ jin di, tujɔ le wo ri wa?» **2** Etiyen ka ii jabi: «N failu ni n badenmailu, ai ye ai tolo malɔ n kan na. Ka a tɛrɛn an benba Iburahima tun ma i sii Haran so kɔndɔ waati mɛn na fɔlɔ, Alla nɔɔrɔ tii ka a jɛrɛ yiraka a la Mesopotami jamana rɔ. **3** Alla ka a fɔ a ye ko: «I ye bɔ i wara, ka bɔ i badenmailu tɛma. I ye wa yɔrɔ do rɔ, n kɛtɔ yɔrɔ mɛn yirakala i la.» **4** «Wo rɔ, an benba bɔra Kalidekailu la jamana rɔ ka wa i sii Haran. A fa sa mɛn keni, Alla ka a lana yan, ai siini jamana mɛn dɔ bi. **5** Alla tun ma yɔrɔ si di a ma yan ka a kɛ a ta ri, hali yɔrɔ fitini. Kɔni Alla ka lahidi ta a ye ko jamana jin di kɛ a ni a bɔnsɔnilu ta ri. Wo tuma den tun tɛ Iburahima

bolo. **6** Alla ka a fɔ a ye ko: «I bɔnsɔnilu ri kɛ londonilu ri jamana do rɔ. Mɔɔ woilu ri ii bila jɔnya rɔ ka ii tɔrɔ. Ii ri san kɛmɛ naanin kɛ tɔrɔya rɔ ye. **7** Kɔni n di jahadi la mɔɔ woilu kan, mɛnilu ka ii kɛ jɔnilu ri. Wo kɔ rɔ, i bɔnsɔnilu ri bɔ ye ka na nde bato yɔrɔ jɛn dɔ yan.» **8** Alla ka teriya sidi Iburahima ye, ka faaninta kɛ wo tɔɔmasere ri. Wo rɔ, Iburahima ka Isiyaka sɔrɔn ka a la faaninta kɛ a sɔrɔn tele seyin. Isiyaka ka Yakuba sɔrɔn ka a kɛ ja wo le ma. Yakuba ka an benba tan ni fila sɔrɔn ka woilu fanan kɛ wo ja kelen wo le ma. **9** «Yusufu la ko keleya ka a kɔrɔilu mira. Ii ka a mira ka a san mɔɔilu ma. Woilu wara a bila jɔnya rɔ Misiran. Kɔni Alla tora a fɛ, **10** ka a bɔ a la tɔrɔya bɛɛ rɔ. A ka a lɔ Misiran mansa Ferawuna jana tuma mɛn na, Alla ka hankili di a ma ka a la ko diya wo ye. Ferawuna ka a lasii Misiran jamana kuntiyya la, a ni a ka a kɛ a la bon jamɔɔ ri. **11** «Wo tuma, kɔnkɔ ba donda Misiran jamana fan bɛɛ rɔ, a ni Kanaan jamana bɛɛ rɔ. Wo tɔrɔya bonyara kɔsɛbɛ. An benbailu ma se balo sɔrɔnna. **12** A fɔra Yakuba ye tuma mɛn na ko suman ye sɔrɔnna Misiran, a ka an benbailu lawa suman ko rɔ. Wo kɛra ii wa ko fɔlɔ ri. **13** Ii seni Misiran a sija filana rɔ, Yusufu ka a jɛrɛ yiraka ii la. A badenmailu la ko fɔra mansa Ferawuna ye. **14** Yusufu ka kela lawa a fa ma ko a ye na, a ni a la denbaya bɛɛ. A fa la mɔɔilu bɛɛ ladennin tɛrɛ mɔɔ biwɔrɔnwula ni mɔɔ loolu le ri. **15** Nba, Yakuba ni a la mɔɔilu wara Misiran ja wo le ma. A mɛnda ye fo a sara, a ni an benbailu bɛɛ. **16** Waati taminni kɔ, mɔɔilu wara ii su ri fɔɔ Sikɛmu. Ii ka ii su don Iburahima la su don diya ye, Iburahima tun da wodi wo bɔ kɔrɔman, a ka

men don Hamōri denceilu bolo, a ka a san woilu ma. **17**
 «Nba, Alla ka lahidi men ta Iburahima ye, wo mafa waati
 tun da sudunya. An na mōoilu tere ye siyayala Misiran a
 ja jere jere ma. **18** Wo tuma, mansa do siira, men ma foyi
 lon Yusufu la ko ro. **19** Mansa wo ka an na mōoilu tona bo
 ka an benbailu toro kojuuya. A ka ii diyagboya ko ii ye ii
 den jarinilu to ii ko kene ma kosa ii denilu ri sa. **20** «Nabi
 Musa saron da waati wo le la. Den puma le tere a ri kosebe
 ka Alla diya fewu! A saron da ka karo sawa ke lamō ro
 a fa wara. **21** A saronbailu ka a to ii ko kene ma tuma
 men na, Ferawuna denmuso ka a yen. Wo le ka a ta ka a
 lamō, ka a ke ikomin a jere den. **22** Wo ro, Misirankailu
 ka Musa karan ii la lonnin bee la. Se ye a ye ka kewali
 ba ke. A kusan kumala a puma la fanan. **23** «Musa saron
 ka san binaanin bo tuma men na, a ka a miri ko a ri wa
 bo a badenmailu torofe, Isirayelikailu konin. **24** A seni
 ye, a ka a badenma do yen. Misiranka do ye wo gbasila.
 Musa wara a badenma demen, ka a badenma ta sara cee
 wo la ka a faa. **25** A ye Musa kondō ko a badenmailu ri a
 jayen ko Alla ra ale lo ii hōroya la. Koni a badenmailu
 ma wo jayen. **26** Wo duusa gbe, Musa wara a badenma
 fila bilani tere i jōon na. A ka woilu masabarikan ke ko:
 «Badenmailu le te ai ri wa? Nfenna ai bilani tere i jōon
 na ten?» **27** «Koni men tere ye a badenma gbasila, wo ka
 Musa latuntun ka a fo a ye ko: «Yon ka i ke an na kuntii ni
 an na kititeela ri? **28** A ye di? I ye a fe le ka nde faa ikomin
 i ka Misiranka wo faa ja men ma kunun?» **29** Musa ka
 wo men tuma men na, a ka ibori ka wa a sii londanya ro
 Madiyana jamana ro. A menda ye ka dence fila saron. **30**

«A ka san binaanin dafa ye tuma men na, meleka do bora gbe ro a jakoro. Meleka wo ka a jere yiraka a la jiri tunin tamelenama ro, Sinayi koyinke waa ro. **31** Musa ka wo yen ka kabannakoya. A ka a madon a la ka a korosi tuma men na, Allabatala kumakan bora. **32** A ka a fo ko: «Nde le i benbailu Maari Alla ri, Iburahima Maari Alla ni Isiyaka Maari Alla ni Yakuba Maari Alla konin.» Musa silanda ka a yereyere. A ma susu a ja lola a ro. **33** «Allabatala ka a fo a ye ko: «I ye i la sanbara bo i sen do, baa i loni yoro men do jin, wo ye yoro seniman de ri.» **34** Alla ka a fo ko: «N na moailu toroni ja men ma Misiran, n da wo yen fewu. N da ii kurunkan men fanan. N da jii ka na ii kisi. Na, n di i lase Misiran.» **35** «Nba, Isirayelikailu tun ka ii ban Musa men do ko: «Yon ka i ke an na kuntii ni an na kititeela ri?» Koni Alla ka ale lawa ka a ke ii la kuntii ri, ka ii horya. Alla ka a kelaya ja wo le ma meleka bolo, men bora gbe ro a jakoro jiri tunin do. **36** Musa ka toomasereilu ni kabannako bailu ke Misiran, ka doilu ke Koji Fararabin da la, ka doilu fanan ke wula kondi san binaanin koro. **37** «Wo Musa kelen de ka a fo Isirayelikailu ye ko: «Alla ri nabi gbera bo Isirayelikailu tema ikomin nde.» **38** Wo Musa kelen de tere Isirayelikailu bee ladennin fe wula ro. A tere ye an benbailu fe ye, a ni meleka wo, men kumara a fe Sinayi koyinke kan. A ka kuma banbali saron ka a lase an ma. **39** «Koni an benbailu ma son ka a kan mira. Ii ka ii ban a ro. Misiran loo tere ye ii la. **40** Ii ka a fo Haruna ye ko: «Batofen doilu ladan an ye, men di a lo an joro ka wa, baa Musa wo, men ka a lo an joro ka bo Misiran, an ja te a la. Men keni a la, an ma wo lon.» **41** Wo ro, ii ka batofen

do raben waati wo la, ka saraka bɔ a ye ka a sɔ. Batofen wo bɔni nisiden na. Ii ka tolon kɛ ka batofen wo bonya, mɛn rabenni ii jɛrɛ bolo. **42** Kɔni Alla ka a kɔ don ii la ka ii bila. A ka ii to ii jɛrɛ ma, ka ii to loloilu batola, a ni tele ni karo. Ko do sebeni wo rɔ nabiilu la kitabu rɔ. A ka a fɔ ko: «Ai Isirayɛlikailu! Ai ka san binaanin kɛ wula kɔndɔ taamala, ka kolofenilu kannatɛɛ ka sarakailu bɔ. Kɔni ai ma woilu bɔ nde ye. **43** Ai la joo Mɔlɔki siini gba mɛn kɔrɔ, ai ka wo madonni a bato kanma. Ai ka ai la joo Arefan na lolo bisiki le ladan ka wo bato. Wo le rɔ, n di ai gben kelekɔrɔbori diya fɔɔ Babilɔni kɔfɛ.» **44** Etiyɛn ka a fɔ ko: «An benbailu tɛrɛ ye wula kɔndɔ taamala tuma mɛn na, Alla la teriya tɔɔmasere daa makɛ faaninbon tɛrɛ ye ii bolo. Musa tun ka faaninbon wo ladan ikɔ Alla ka a fɔ a ye ja mɛn ma. Alla ka mɛn yiraka a la, a ka a ladan ka a ni wo ra kanya. **45** Daa makɛ faaninbon wo tɛrɛ ye an benbailu la denilu bolo ii la waati rɔ. Ii ni Josuwe le ka jamana bɛɛ mira, Alla ka jamana wo mɔɔilu gben ii jɛfɛ. Ii nara daa makɛ faaninbon di jamana rɔ, a mɛnda ye haan an mansa Dawuda tele rɔ. **46** Dawuda la ko diyara Alla ye. Ale le ka Alla madiya ko a ye a fɛ ka sii diya lɔ Yakuba Maari Alla ye. **47** Kɔni Dawuda dence mansa Sulemani le ka bon wo lɔ Alla ye. **48** «Kɔni Alla Kɔrɔtaniba tɛ a siila bon na, mɛn lɔni adamaden bolo. A ye ikomin nabi ka a fɔ ja mɛn: **49** «Allabatala ka a fɔ ko: Sankolo le ye n na mansaya siifen di. Duukolo ye n sen lɔ yɔrɔ le ri. A ye di? Ai ri bon su juman lɔ nde ye? N siibon di kɛ yɔrɔ juman? **50** Fɛn jinilu bɛɛ dannɪ tɛ nde le bolo wa?» **51** Etiyɛn ka a fɔ a lamɛnbailu ye ko: «Ai mɔɔ kungbelenilu! Ai ye ikɔ

Alla lɔnbaliilu! Ai ye ai toloilu magbeleyala ka ai ban Alla kumakan dɔ. Ai ye Alla la Nii Seniman sɔsɔli waati bɛɛ. Ai ni ai benbailu bɛɛ ka kan. **52** Ai benbailu ka nabiilu bɛɛ tɔrɔ. Nabijuma menilu ka Alla la Mɔɔ Suwandini la ko fɔ ii yɛ, ii ka woilu faa. Sisen ai ra Mɔɔ Telenni wo janfa ka a faa. **53** Aile ka Alla la sariya sɔrɔn mɛɛkailu bolo, kɔni ai ma sɔn wo mirala.» **54** Yahudiyailu ka wo mɛn tuma mɛn na, ii mɔnera. Ii jusu bɔra a ja jɛɛ jɛɛ ma ka a dagbolo cin. **55** Kɔni Etiyen jusu fani tɛɛ Alla la Nii Seniman na. A ka a ja lɔ sankolo rɔ ka Alla la nɔɔrɔ yen, ka Isa lɔni yen Alla bolokininma. **56** A ka a fɔ ko: «A ragbɛ. N da sankolo da lakani yen, ka Mɔɔ Dence lɔni yen Alla bolokininma.» **57** Kɔni ii kulera kan ba la, ka ii boloilu dii ii toloilu la. Ii bɛɛ gbidira ka be Etiyen kan. **58** Ii ka a mira ka a sɔmɔn ka wa a ri so kɔkan, ka a bon damira kabakurun na. Sereya wo ka ii la duruki bɔ ii kanna ka a bila kanberen do sen kɔrɔ, mɛn tɔɔ ko Sawuli. **59** Ii ye Etiyen bonna kabakurun na tuma mɛn na, a ka tarali kɛ ko: «Maari Isa, n nii ta.» **60** Awa a ka i jɔɔnkin ka a kan ba labɔ ko: «Maari, i ye kojuu jin yafa ii ma.» A banni wo fɔla, a sara.

8 Sawuli sɔnda Etiyen faa ko ma. Wo lon kelen, mɔɔilu wulira ka lemeniya jama tɔrɔya kojuuya Jerusalemu. Wo rɔ, lemeniya mɔɔilu bɛɛ ka ibori ka wa Jude mara ni Samari mara fan bɛɛ rɔ. Talibidenbailu dɔrɔn de ma bɔ Jerusalemu. **2** Alla jɛsilanjɛba doilu ka Etiyen su don ka kasi kosebɛ a la saya ko rɔ. **3** Kɔni Sawuli tɛɛ ye lemeniya jama tɔrɔla kojuuya. A tɛɛ ye donna ii la bonilu la ka ii mira, cɛɛ ni musoilu. A tɛɛ ye woilu bɛɛ mirala fanka la ka ii bila kaso la. **4** Nba, mɛnilu jensenda ka bɔ

Jerusalemu, woilu sera yɔrɔ yɔrɔ rɔ, ii ka kibarɔ numalase ye mɔɔilu ma. **5** Filipe borini wara Samari so ba la. A ka Mɔɔ Nenematɔmɔnin na ko lase ye mɔɔilu ma. **6** Jama ka ii tolo malɔ a la kosebe. Ii ka a la kuma lamɛn ka a la tɔɔmasere kenii yen, **7** baa jinailu kule kan ba bɔra, ka bɔ jinatɔilu siyaman fe a bolo. Kɔrɔngbɔyato siyaman ni senkelen siyaman nakendeyara fanan. **8** Wo kɛra sɛwa ko ba ri so wo mɔɔilu bolo. **9** Cɛɛ do tɛrɛ ye, mɛn tɔɔ tɛrɛ ko Simɔn. A tun da mɛn, Simɔn ye wɔyɛmaya koilu kɛla so kɔndɔ ka Samarikailu bɛɛ kabannakoya. Ale tɛrɛ ye a jɛrɛ kɛla mɔɔba le ri. **10** Ka a damira denninilu ma haan mɔɔbailu, bɛɛ tɛrɛ ye ii tolo malɔla a la kosebe. Ii tɛrɛ ye a fɔla a ma ko: «Nin kɔnin ye Alla la sebaya ba jɛrɛ le ri.» **11** Nba, Simɔn tɛrɛ ye ii makabala a la wɔyɛmaya koilu la kɛbi waati jan. Wo rɔ, ii bɛɛ tɛrɛ ye ii tolo malɔla a la kosebe. **12** Kɔni Filipe ka kibarɔ numalase ii ma, mɛn ye Alla la Mansaya ko ni Isa Nenematɔmɔnin tɔɔ la ko rɔ. Ii lara a la kuma la tuma mɛn na, ii sunda ji rɔ, cɛɛ ni musoilu. **13** Simɔn jɛrɛ fanan lara kuma wo la ka sun ji rɔ. A sunni kɔ rɔ ji rɔ, a ma bɔ Filipe kɔfe fewu. Filipe tɛrɛ ye kabannako ni tɔɔmasere mɛnilu kɛla, woilu ka Simɔn kabannakoya kosebe. **14** Wo tuma, a fɔra talibidenbailu ye, mɛn tɛrɛ ye Jerusalemu, ko Samarika doilu ra sɔn Alla la kuma rɔ. Wo rɔ, ii ka Piyɛri ni Yuhana kelaya ko ii ye wa woilu tɛrɛn ye. **15** Piyɛri ni Yuhana se mɛn kenii Samari, ii ka Alla matara lemeniya mɔɔilu ye, sa ii ri Alla la Nii Seniman sɔrɔn. **16** Lemeniya mɔɔ woilu sunda ji rɔ tɛrɛ Maari Isa tɔɔ le rɔ, kɔni Alla la Nii Seniman tun ma na ii si ma fɔlɔ. **17** Piyɛri ni Yuhana banda Alla matarala ka ii

bolo la ii kan. Wo rɔ, ii ka Alla la Nii Seniman sɔrɔn. **18**
 Nba, Simɔn ka a yen tuma mɛn na ko lemɛniya mɔɔilu ka
 Alla la Nii Seniman sɔrɔn talibidenbailu la bolo lankannin
 fɛ, a ka wodi bɔ ko a ye a dila ii ma. **19** A ka a fɔ ko: «Ai ye
 wo se di n ma, sa n wa n bolo la mɔɔ mɛn kan, wo ye Nii
 Seniman sɔrɔn.» **20** Kɔni Piyɛri ka a fɔ a yɛ ko: «I ni i la
 wodi bɛɛ ye halaki! Baa i ra imiri ko Alla ye mɛn dila mɔɔ
 ma, i ri wo sɔrɔn wodi la.» **21** Piyɛri ka a fɔ ko: «Ile kɔnin!
 I sen tɛ an na baara jin dɔ fewu! Baa i jusu telenni tɛ Alla
 jana. **22** I ye tubi ka Allabatala matara, sa i ra miriya
 juu mɛn kɛ, tumadɔ i ri makoto wo la. **23** N da a yen ko
 jagboya ka siya i kɔndɔ fewu. Kojuu ra kɛ i la kuntii ri.»
24 Simɔn ka jabili kɛ ko: «Ai ye Allabatala matara n yɛ, sa
 ai ka mɛn fɔ jin, wo si kana n sɔrɔn.» **25** Nba, Piyɛri ni
 Yuhana ka a jafɔ ka Allabatala la kuma lase ii ma. Ii ban
 mɛn keni baara wo la, ii ka ii kɔsɛ Jerusalemu. Ii watɔla,
 ii taminda kibaro juma lasela Samarikailu la so mɛsɛn
 siyaman na. **26** Allabatala la mɛleka do nara ka a fɔ Filipe
 yɛ ko: «I wuli ka wa tele kankan bolokinin dɔ. Sila mɛn ye
 bɔla Jerusalemu ka wa Kasa, i ye wo mira.» (Sila wo ye
 bɔla wula rɔ.) **27** Filipe wulira ka sila wo mira ka wa. Nba,
 a ka i jɔɔn bɛn Etiyopika kibaten do la sila la. Nɛmɔɔ ba
 le. Ale le siini Etiyopi mansa muso Kandasi la nanfulu
 bɛɛ kun na. Wo wani tɛrɛ Alla bato diya Jerusalemu. **28**
 Cɛɛ wo bɔtɔ tɛrɛ Jerusalemu ka i kɔsɛ a wara. A siini a la
 sowontoro rɔ sila la ka Nabi Esayi la kitabu karan. **29** Alla
 la Nii Seniman ka a fɔ Filipe yɛ ko: «I madon sowontoro
 jin na ka itaama a tɔrɔfɛ.» **30** Wo rɔ, Filipe ka ibori ka wa
 se sowontoro ma. A ka cɛɛ wo karankan mɛn, a ye Nabi

Esayi la kitabu karanna. Filipe ka a majininka ko: «I ye kuma men karanna jin, i ka wo koro lon wa?» **31** A ka Filipe jabi: «Ni mo ma wo koro fo n ye, n di se wo lonna di?» A ka Filipe kili ko a ye yele ka a sii a torofe sowontoro kondɔ. **32** A tere ye kuma men karanna, wo le ka a fo ko: «A kera ikomin saa bulan, men da bila jululu la ka wa a kannate diya. Ikomin saa bulan, men te kasila a si mali waati, A ma foyi fo. **33** Ii ka a lafeya, ka a la hakan bo a bolo la. Mo te kuma a bonsɔn ko ro, Ka a masɔron ii ka a faa.» **34** Cee ka Filipe majininka ko: «N fa, nabi ye kumala yon na ko ro kuma jin do? A ye kumala a jere la ko le ro wa, wa mo gberɛ? I ye wo fo n ye.» **35** Wo ro, Filipe ka a damira kitabu kuma wo ma, ka Isa la kibaro juma fo a ye. **36** Ii ye wala sila fe tuma men na, ii sera ko do ma. Cee ka a fo Filipe ye ko: «I ja lo, ji ye yan. Nfen di n bali sunna ji ro?» **38** Cee ka a fo sowontoro borila ye ko a ye sowontoro lalo. A ni Filipe jiira ji ro. Filipe ka a sun ji ro. **39** Ii bo men keni ji ro, Maari Nii Seniman ka Filipe ta ka wa a ri. Cee wo ma a yen butun, koni a sewani ba bora ye ka wa. **40** Filipe ka a jere yen Asoti so kondɔ. A taminda kibaro juma lasela so bee la, haan a nara se Sesare.

9 Waati wo ro, Sawuli tere ye Maari Isa la karandenilu masilanna tuma bee, ko a ri ii faa. A wara sarakalasela kuntiiba teren, **2** ko a ye bataki di a ma, a ri wa men yiraka moilu la Yahudiyailu la salibonilu la Damasi so kondɔ. Wo ro, ni a ka moilu teren ye, menilu ye Isa la sila kan, a ri woilu mira, cee ni muso, ka na ii ri Jerusalemu. **3** Sawuli sundunyara Damasi tuma men na, fen do melen bora gbe ro san ma kelen di ka na a laminin. **4** Sawuli

bera duu ma. A ka kumakan do men ko: «Sawuli, Sawuli, i ye n tɔrɔla kojuuya nfenna?» 5 Sawuli ka nininkali ke ko: «Maari, i ye yon de ri?» A ka Sawuli jabi: «Nde le Isa ri, i ye men tɔrɔla kojuuya. 6 I wuli sisen ka wa so kɔndɔ. I ka kan ka men ke, wo ri fɔ i ye ye.» 7 Sawuli taamaɲɔɔnilu lɔni tɛrɛ ye, kɔni ii ma se foyi fɔla. Ii ka kumakan wo men, kɔni ii ma mɔɔ si yen. 8 Sawuli ka i wuli ka i lɔ. A ka a ɲa laka, kɔni a tun tɛ foyi yenna. Ii ka a gbeleke mira ka wa a ri Damasi. 9 A ka tele sawa ke a tɛ foyi yenna. A ma dɔɔnnin ke, a ma ji min. 10 Wo ka Isa la karanden do tɛrɛn Damasi. Wo tɔɔ ko Ananiyasi. Maari ka fen do yiraka a la, ka a kili ko: «Ananiyasi.» Ananiyasi ka a fɔ ko: «Naamun, Maari. N ye yan.» 11 Maari ka a fɔ a ye ko: «I wuli ka sila ta, mɔɔilu ye a fɔla men ma ko Sila Telenni. I ye wa Judasi wara, ka Tarisika do maɲininka, men tɔɔ ko Sawuli. A ye n matarala sisen. 12 N ka a yiraka a la ko cɛɛ do ri na a bolo la a kan, sa a ɲa ri laka ikɔ. A ka cɛɛ men yen, wo tɔɔ ko Ananiyasi.» 13 Ananiyasi ka a fɔ ko: «Ɛɛ, Maari! Cɛɛ ɲin ka kojuu ke i la mɔɔ sɛnimanbailu la ɲa men ma Jerusalemu, mɔɔ siyaman da wo lakali n ye. 14 Sarakalasela kuntiilu ka se di a ma ko ka mɔɔilu mira menilu bɛɛ ye i tɔɔ kilila. A ra na yan wo ko rɔ» 15 Kɔni Maari ka a jabi: «Wa! N da cɛɛ ɲin suwandi, sa a ri baara ke n ye. A ri n na ko lase siya gbɛɛilu mɔɔilu ma, a ni mansailu ni Isirayɛlikailu. 16 A ri tɔrɔ ɲa men ma n na ko rɔ, n jɛrɛ ri wo bɛɛ yiraka a la.» 17 Wo rɔ, Ananiyasi bɔra ka wa Sawuli tɛrɛn. A donda bon na, ka a bolo la a kan, ka a fɔ a ye ko: «N badenma Sawuli, Maari Isa ra n nana ka i tɛrɛn yan. Ale le ka a jɛrɛ yiraka i la sila la ka a tɛrɛn i ye

nala yan. Ale le ka n nana yan sa i ja ri laka ikɔ, sa i jusu ri fa Alla la Nii Seniman na.» **18** Fen do men munɔnani jɛɛ wari la bɔra Sawuli ja kan i kɔrɔ. Wo beni, Sawuli ja lakara ikɔ. A ka a wuli wo rɔ ka a sun ji rɔ. **19** A ka dɔnnin ke ka fanka sɔrɔn. A mɛnda tele dando Isa la karandenilu tɔrɔfɛ Damasi. **20** Sawuli ka Isa la ko lase damira i kɔrɔ Yahudiyailu la salibonilu la Damasi. A ka a fɔ mɔɔilu ye ko Isa ye Alla Dence le ri. **21** Menilu tolo tɛrɛ ye a la kuma la, woilu bɛɛ kabannakoyara. Ii ka a fɔ ko: «Cɛɛ jin de ma mɔɔilu tɔrɔya kojuuya Jerusalemu wa, menilu ye Isa tɔɔ kilila? A ma na yan ko ka woilu mira ka wa ii ri sarakalasela kuntiilu ma Jerusalemu wa?» **22** Kɔni Sawuli tɛrɛ ye mɔɔilu kawandila se men na, do tɛrɛ ye lala wo kan waati bɛɛ. A tɛrɛ ye a yirakala Damasi Yahudiyailu la ka a gbɛ ko Mɔɔ Nenematɔmɔnin de Isa ri. Ii ma se a jabila muumɛ. **23** Tele siyaman tamini kɔ, ii ka ii lɛɛn ka ii kan ke kelen di ko ii ri Sawuli faa, **24** kɔni ko wo fɔra Sawuli ye. Ii ka ii janto so donda bɛɛ rɔ su ni tele, sa ii ri Sawuli mira ka a faa. **25** Su do rɔ, a la karandenilu ka a bila see kɔndɔ, ka a lajii jululu la so jin kɔma. **26** Sawuli wara Jerusalemu. A seni ye, a lɔɔ tɛrɛ ye a la ka i madon karandenilu la. Kɔni woilu bɛɛ silanni tɛrɛ a jɛ. Ii ma la a la ko Sawuli ra ke Isa la karanden di. **27** Kɔni Barinabasi ka Sawuli ramira ka wa a ri talibidenbailu ma ka a lase ii ma ikomin Sawuli ka Maari Isa yen Damasi sila la ja men ma, a ni Maari kumara a ye ja men ma, a ni Sawuli ma silan ja men ma ka Isa la ko lase mɔɔilu ma Damasi so kɔndɔ. **28** Wo rɔ, Sawuli mɛnda talibidenbailu bolo, ka wa Jerusalemu

fan bee rɔ, ka Maari la ko fɔ mɔɔilu ye jusulatee rɔ. **29** Yahudiya menilu fa kan tere ye Kirekikan di, Sawuli tere ye kumala woilu ye ka ii masɔsɔ. Wo kera sababu ri, ii tere ye a faa ko ja nininna. **30** Wo fɔra lemeniya mɔɔilu ye tuma men na, ii wara Sawuli ri Sesare. Ii seni ye, ii ka a lawa Tarisi. **31** Nba, wo tuma lemeniya jama tere ye jususuma rɔ Jude, a ni Kalile ni Samari. Maari tere ye ii la lemeniya sabatila. Ii tere ye ii taamala Maari nesilanyɛ le rɔ. Alla la Nii Seniman tere ye ii seebe donna. Wo rɔ, mɔɔilu tere ye donna ka la lemeniya mɔɔilu kan. **32** Nba, Piyeri tere ye jamana bee rataamala. Lon do rɔ, a wara bɔ Alla la mɔɔ senimanbailu tɔrɔfɛ Lida so kɔndɔ. **33** A ka cee do teren ye, men tɔɔ ko Ene. Wo tun da san seyin ke a lani a la debe rɔ baa a kɔrɔngbɔyanin de tere. **34** Piyeri ka a fɔ a ye ko: «Ene, Isa Nenematɔmɔnin da i lakendeya sisen. I wuli ka i la debe raben.» Ene ka a wuli i kɔrɔ. **35** Mɔɔ menilu siini Lida ni Saron gbekula kan, woilu bee ka Ene yen ka lemeniya Maari ma. **36** Nba, Isa la karanden do tere ye Jope so kɔndɔ. Wo tɔɔ ko Tabita. Mɔɔilu ye a fɔla a ma Kirekikan dɔ ko Dɔrikasi. Muso wo tere ye koɔnuma kela tuma bee ka fantanilu demen. **37** Ka Piyeri to Lida so kɔndɔ, Tabita jankarɔra ka sa Jope so kɔndɔ. Ii ka a su ko ka a la sankaso san ma bon na. **38** Jope ni Lida te ma jan. Wo rɔ, a fɔra Jope karandenilu ye tuma men na ko Piyeri ye Lida, ii ka mɔɔ fila kelaya ka wa a madiya ko a ye na i kɔrɔkɔrɔ jin di ten. **39** Nba, woilu wara kela fɔ Piyeri ye tuma men na, a nara ii kɔfɛ. A seni ye, ii wara a ri sankaso san ma bon na. Cesamusoilu bee nara Piyeri laminin. Ii kasira ka durukibailu ni duruki kɔrɔbilailu yiraka a la,

Dorikasi tun ka menilu kara. **40** Piyeri ka mɔɔilu bɛɛ labɔ bon na, ka i jɔnkin ka Alla matara. A ka a ja lɔ su rɔ ka a fɔ a yɛ ko: «Tabita, i wuli.» Muso ka a ja maka. A ka Piyeri yen tuma mɛn na, a ka a wuli ka a sii. **41** Piyeri ka a mira a bolo ma, ka a lawuli. A ka Alla la mɔɔ senimanbailu ni cɛsamusoilu kili, ka Tabita kɛndɛ yiraka ii la. **42** Wo ko fɔra Jope fan bɛɛ rɔ. Wo rɔ, mɔɔ siyaman lemeniyara Maari ma. **43** Nba, Piyeri mɛnda Jope ka tele siyaman kɛ ye. A jiyani tɛrɛ karanke do wara, mɛn tɔɔ ko Simɔn.

10 Cɛɛ do tɛrɛ ye Sesare, a tɔɔ ko Kɔrinɛli. Rɔmu kɛlɛden kuntii do le tɛrɛ a ri, kɛlɛden kɛmɛ tɛrɛ ye a bolo. A la kɛlɛdenilu tɛrɛ ye dɛkuru mɛn dɔ, mɔɔilu tɛrɛ ye a fɔla wo ma ko Itali dɛkuru. **2** Kɔrinɛli ni a la denbaya bɛɛ sɛɛbɛ donni tɛrɛ ye Alla batola. Ii silanni Alla jɛ. A tɛrɛ ye fantanilu sɔla kɛsɛbɛ, ka Alla matara tuma bɛɛ. **3** Nba, lon do rɔ wura tele la, Kɔrinɛli ka Alla la mɛlɛka yen nala a yɛ jayennin dɔ a la bon kɔndɔ. Wo ka a kili ko: «Kɔrinɛli.» **4** Kɔrinɛli ka a ja lɔ a la silan dɔ. A ka a fɔ ko: «Faama, nfen de nin?» Mɛlɛka ka a jabi: «I la Alla tarailu ni i la bolokolonilu sɔ ko ra diya Alla yɛ. Alla ra a hankili to i rɔ. **5** Sisen, i ye mɔɔ lawa Jope ka cɛɛ do kili, mɛn tɔɔ ko Simɔn. Doilu ye a fɔla a ma ko Piyeri. **6** A jiyani Simɔn wara, mɛn ye karanke ri. A la bon ye kɔɔji da la.» **7** Mɛlɛka bɔra a tɔrɔfɛ ka wa tuma mɛn na, Kɔrinɛli ka a la bonkɔndɔ baaraden fila kili, a ni a jɛrɛ dɛmɛnba kɛlɛden do. Wo fanan sɛɛbɛ donni tɛrɛ Alla bato ma. **8** Kɔrinɛli ka ko bɛɛ jafɔ ii jana ka ii lawa Jope. **9** Wo duusa gbɛ, telelatelen waati ka mɔɔ sɛwa wo to sila kan fɔlɔ. Wo tuma, ii se mɛn kɛra so da la, Piyeri yɛlɛra Alla matara

diya bon kun bilinin kan. **10** Kɔnkɔ ka a mira. A tɛɛ ye
 a fɛ ka dɔnnin kɛ. Ka a tɛɛn mɔɔilu ye suman tibila,
 Alla ka fen do yiraka a la. **11** A ka sankolo lakani yen,
 ka fen do fanan yen, mɛn kɛni ikomin birinkan ba. Wo
 sidini a kun naanin na, ka lajii duu ma. **12** Sen naaninma
 soboilu su bɛɛ tɛɛ ye wo kan, a ni gbankanbandɔilu ni
 sankolo kɔnɔilu. **13** Piyɛri ka kumakan do mɛn. A ka a fɔ
 ko: «Piyɛri, i wuli ka do faa ka a dɔn.» **14** Kɔni Piyɛri ka
 a fɔ ko: «Ɛɛn de, Maari! Fen haramunnin ni fen kɔsɔni,
 n ma wo si dɔn fɔlɔ.» **15** Kumakan bɔra a sija filana
 rɔ. A ka a fɔ ko: «Alla ra fen mɛn sɛniya, i kana wo jate
 fen haramunnin di.» **16** Wo kɛra sija sawa ka ban tuma
 mɛn na, birinkan wo kɔrɔtara ka wa sankolo rɔ kelen
 di. **17** Piyɛri tun ka fen mɛn yen, a kɔndafilini tɛɛ ye
 wo rɔ kɔsɛbɛ. Wo ka a tɛɛn Kɔrinɛli la keladenilu ra se
 Joɓe ka Simɔn na bon maɓininka, ka na ii lɔ a la bonda
 la. **18** Ii ka ii kan nabɔ ka jɛninkali kɛ ko: «Simɔn mɛn
 ye kilila ko Piyɛri, wo jiyani yan de wa?» **19** Piyɛri ye i
 mirila a la jayennin kɔrɔ ma waati mɛn na, Alla la Nii
 Sɛniman ka a fɔ a yɛ ko: «I ja lɔ. Mɔɔ sawa ye i jɛninna.
20 I wuli ka jii ii tɛɛn ye. I ye wa ii kɔfɛ, i kana sika. Nde
 le ka ii lana i ma.» **21** Piyɛri jiira ka na ii tɛɛn ye. A ka
 a fɔ ko: «Ai ye mɔɔ mɛn jɛninna, wo le nde ri. Ai nani
 nfenna?» **22** Woilu ka Piyɛri jabi: «An bɔni Kɔrinɛli wara
 le. Kɛlɛden kuntii do le a ri. Mɔɔ telenni de, a silanni Alla
 jɛ. Yahudiyailu bɛɛ ye a tɔɔɓuma fɔla. Nba, Alla la mɛlɛka
 sɛniman ka a fɔ a yɛ ko a ye i kili ka wa a wara, sa a ri a
 tolo malɔ i la kuma la.» **23** Wo rɔ, Piyɛri ka a fɔ ii ye ko ii
 ye don. A ka jiyabon di ii ma. Duusa gbɛni, a ka a rabɛn ka

wa ii kɔfɛ. Jopeka lemeniya mɔɔ doilu wara a malɔ diya.

24 Wo duusa gbɛ, ii donda Sesare. Kɔrinɛli ka ii makɔnɔ ye, a tɛrɛ ra a badenmailu ni a teri jumailu bɛɛ ladeɛ. **25** Piyɛri donda a wara tuma mɛn na, Kɔrinɛli nara a tuwa, ka a jɔnkin Piyɛri kɔrɔ, ka a bonya. **26** Kɔni Piyɛri ka a lawuli ko: «I wuli. Mɔɔ le nde fanan di.» **27** Piyɛri tɛrɛ ye kumala Kɔrinɛli ye tuma mɛn na, ii donda bon na ka mɔɔ siyaman nadeɛni tɛrɛn bon na ye. **28** Piyɛri ka a fɔ ii ye ko: «Ka bɛn an na sariya ma, Yahudiyailu ma kan ka ii madon siya gbɛrɛ mɔɔilu la. Ai ye wo kalama. Hali ka don ii la bon na, an ma kan ka wo kɛ. Kɔni Alla ra a yiraka n na ko n kana a fɔ mɔɔ si ma ko a haramunnin, wala a kɔsɔni. **29** Wo le rɔ, n kilira tuma mɛn na, n ka n wuli ka na. N ma sɔsɔli si bila a rɔ. Awa, n ye ai mapininkala sisen, ai ka n kili nfenna?» **30** Kɔrinɛli ka a jabi: «Wura tele su jin na, kunasini kɔ, n tɛrɛ ye Alla matarala n na bon na waati su jin na. Wo tele naanin de bi ri. Nba, n ka cɛɛ do lɔni yen n jɔkɔrɔ i kɔrɔ. Faanin mɛlɛnmɛlɛnna ye a kan na. **31** A ka a fɔ ko: «Kɔrinɛli, i ra Alla matara mɛn kɛ, Alla ra wo mɛn. I ra bolokolonilu sɔ, a ma jina woilu kɔ. **32** Wo le kɔsɔn, i ye kela lawa Jope ka Simɔn kili, mɔɔilu ye a fɔla mɛn ma ko Piyɛri. A jiyani Simɔn wara, mɛn ye karanke ri. Wo la bon ye kɔɔji da la.» **33** Wo rɔ, n ka mɔɔilu lawa i kɔ i kɔrɔ. I na ko ra diya an ye sisen. Nba, Maari ka ko mɛnilu fɔ i ye, an bɛɛ ye yan Alla jɔkɔrɔ ka an tolo malɔ woilu bɛɛ la.» **34** Piyɛri ka kuma damira ko: «N da a yen sisen ko tɔja le a ri ko Alla tɛ mɔɔ bɔla mɔɔ rɔ. **35** Siya siya rɔ, mɔɔ mɛn silanni Alla jɛ ka telenbaya kɛ, wo le duman Alla ye. **36** Alla ka kela fɔ Isirayɛlikailu

ye, ka kibaro numma lase ii ma ko ii ri jususuma sɔrɔn Isa Nenematɔmɔnin bolo, mɛn ye mɔɔ bɛɛ la Maari ri, ai ka wo lɔn. **37** Isa la ko damirara Kalile ka tamin Jude mara fan bɛɛ rɔ na mɛn ma, ai ye wo kalama. Wo bɛɛ jusiira sun ji rɔ le ma, Yaya tɛɛ ye mɛn nasela mɔɔilu ma. **38** Ai a lɔn, ko Alla la Nii Seniman lajiira Isa Nasaretika kun na ikomin suwandili tulu, a ka sebaya di a ma. Ai sebaya ka a lɔn ko Isa wara na mɛn ma yɔrɔ bɛɛ la, ka a to koɲumailu kɛla, ka mɔɔilu lakɛndɛya, mɛnilu bɛɛ ye Jina Mansa Setana fanka kɔrɔ, ka a masɔrɔn Alla ye a fɛ. **39** Isa ka ko mɛnilu kɛ Jerusalemu so kɔndɔ, a ni Yahudiyailu la jamana rɔ, andeilu le kɛra wo bɛɛ sereilu ri. Ii ka a gbɔngbɔn jiri kan ka a faa. **40** Kɔni a faa tele sawana lon, Alla ka a lawuli ka a bɔ saya rɔ. Alla ka a kɛ, mɔɔilu ka a yen ii na la. **41** Kɔni mɔɔilu bɛɛ ma a yen, fo Alla tun ka sere mɛnilu suwandi kɔrɔman. Andeilu le kɛra sere woilu ri, ande mɛnilu ka dɔnnin kɛ ka an min a fɛ a lawulini kɔrɔ ka a bɔ saya rɔ. **42** A ka an jamari ko an ye mɔɔilu bɛɛ kawandi, ka sereya bɔ ko Alla ra ale lasii ka a kɛ fureilu ni kɛndɛmailu bɛɛ la kititɛɛla ri. **43** Nabijumailu bɛɛ ka a la ko fɔ, ko mɔɔ mɔɔ wa la ale la, wo la kojuu ri makoto ale tɔɔ rɔ.» **44** Ka a tɛrɛn Piyeri ma ban kumala fɔlɔ, Alla la Nii Seniman jiira wo lamɛnbailu bɛɛ kan. **45** Wo ka Yahudiya lemɛniya mɔɔ mɛnilu tɛrɛn ye, mɛnilu nani Piyeri malɔ diya kɔnin, woilu kabannakoyara ka a masɔrɔn Alla ka a la Nii Seniman di siya gbɛɛilu fanan ma, **46** ka a masɔrɔn ii ka wo mɔɔilu kumakanilu mɛn ii ye Alla matɔɔla kan gbɛɛilu la. Wo rɔ, Piyeri ka a fɔ, **47** «Mɔɔ jɛnɛni ra Alla la Nii Seniman sɔrɔn ikɔ andeilu

ka a sɔrɔn ja mɛn ma. Wo rɔ, yon di se ka ii bali sun ji rɔ ma wa?» **48** Nba, Piyɛri ka a fɔ ko ii ye sun ji rɔ Isa Jɛnematɔmɔnin tɔɔ rɔ. Ii sun kɔ ji rɔ, ii ka Piyɛri madiya ko a ye tele dando kɛ ii wara ye.

11 Talibidenbailu ni lemeniya mɔɔ mɛnilu ye Jude, woilu ka a mɛn ko siya gbɛrɛ mɔɔilu fanan da sɔn Alla la kuma ma. **2** Kɔni Piyɛri sera Jerusalemu tuma mɛn na, Yahudiya lemeniya mɔɔilu ka a jalaki. **3** Ii ka a fɔ ko: «I donda faaninta kɛbaliilu kan ka dɔnnin kɛ ii fɛ.» **4** Wo rɔ, Piyɛri ka ko wo jaɓɔ ii ye a sila la, a kɛra ja mɛn ma kɔnin. **5** A ka a fɔ ko: «N tɛrɛ ye Alla tarala Joɛ so kɔndɔ tuma mɛn na, Alla ka fen do yiraka n na. N ka fen do yen, mɛn kɛni ikomin birinkan ba. A sidini a kun naanin bɛɛ la ka jii ka bɔ sankolo rɔ. A seni n ma, **6** n ka n ja lɔ a rɔ ka a lakɔrɔsi. N ka sen naaninma fenilu yen, a ni waa rɔ soboilu ni gbankanbandɔilu ni sanma kɔnɔilu. **7** N ka kumakan do mɛn mɛn ka a fɔ n ye ko: «Piyɛri, i wuli. I ye do faa ka a dɔn.» **8** N ka a fɔ ko: «Ɛɛn de, Maari! N ma fen haramunnin ni fen kɔsɔni si bila n da rɔ fɔlɔ fewu.» **9** Kɔni kumakan wo bɔra sankolo rɔ ikɔ ko: «Alla ra fen mɛn seniya, i kana wo jate fen haramunnin di.» **10** Wo kɛra siɲa sawa ka ban tuma mɛn na, birinkan wo ni a kɔndɔfenilu bɛɛ layɛlɛra sankolo rɔ ikɔ ka tunun. **11** Wo waati kelen, mɔɔ sawa nara ka ii lɔ lu da la ye, n jiyani yɔrɔ mɛn dɔ. Ii nani n ma ka bɔ Sesare. **12** Alla la Nii Seniman ka a fɔ n ye ko n ye wa ii tɔrɔfɛ, ko n kana sika. Badenma wɔɔrɔ jɛnilu wara n malɔ diya. An seni ye, an donda Kɔrinɛli la bon na. **13** A tun ka mɛlɛka lɔni yen ja mɛn ma a la bon na, a ka wo jaɓɔ andeilu

ye. Meleka wo ka a fɔ a ye ko: «I ye kela lawa Jope ka Simɔn kili, mɔɔilu ye a fɔla mɛn ma ko Piyeri. **14** A ri kumailu fɔ i ye, mɛnilu ri i ni i la denbaya bɛɛ lakisi.» **15** Nba, n ka kuma damira tuma mɛn na, Alla la Nii Seniman jiira mɔɔ woilu kan ikomin a jiira andeilu kan ja mɛn ma fɔɔfɔɔ. **16** Wo waati kelen, n hankili bilara Maari la kuma rɔ. Ale le ka a fɔ ko: «Yaya ka mɔɔilu sun ji rɔ. Kɔni ai ri sun Alla la Nii Seniman dɔ.» **17** Nba, Alla ka a la Nii Seniman di andeilu ma, ande mɛnilu lemeniyani Maari Isa Nenematɔmɔnin ma. Ni a ka a la Nii Seniman di woilu fanan ma, a se ye n ye ka Alla la baara mabali wa?» **18** Ii ka Piyeri la kuma mɛn tuma mɛn na, ii ka a jalaki boloka. Ii ka Alla tando ko: «Nba, Alla ra se di siya gbɛɛilu fanan ma ka tubi ka na Alla ma sa ii ri jɛnemaya jɛɛ jɛɛ sɔrɔn.» **19** Nba, lemeniya mɔɔilu ka tɔrɔya sɔrɔn kojuuya Etiyɛn faani kɔrɔ. Wo rɔ, do ka ii bori ka wa fɔɔ Fenisi ni Sipere ni Antiyɔki. Ii tun tɛ Isa la ko lasela mɔɔ si ma fo Yahudiyailu gbansan. **20** Kɔni cɛɛ doilu borini wara Antiyɔki. Siperekailu ni Sirenikailu le woilu ri. Ii sera Antiyɔki tuma mɛn na, ii ka Maari Isa la kibaro nɔma lase Kirekikailu fanan ma. **21** Maari la sebaya tɛɛ ye cɛɛ woilu fɛ. Wo rɔ, mɔɔ siyaman ba lemeniyara ka na Maari ma. **22** Awa, wo ko kibaro ka Jerusalemu lemeniya jama bɔ, ii ka Barinabasi lawa Antiyɔki so kɔndɔ. **23** A se mɛn kɛni ye, a ka Alla la nɔmaya nɔɔ yɛn lemeniya mɔɔilu ma ka sɛwa. A ka lemeniya mɔɔilu sɛɛbɛ don ko ii ye ii raja ka to Maari la sila kan. **24** Barinabasi tɛɛ ye mɔɔ nɔma le ri. A jusu fani Alla la Nii Seniman na. A lemeniyara kɔsɛbɛ. Jama siyaman fanan sɔnda Maari rɔ. **25** Wo rɔ, Barinabasi

bɔra ye ka wa Sawuli jinin diya Tarisi. **26** A ka Sawuli tɛrɛn ye ka na a ri Antiyɔki. Ii ka san kelen kɛ ladɛnna lɛmɛniya jama kɔfɛ ye. Ii ka mɔɔ siyaman karan wo rɔ. Mɔɔilu ka Isa la karandenilu tɔɔ la Antiyɔki le fɔlɔ ko Isa la mɔɔilu. **27** Wo tuma, Alla la nabi doilu nara Antiyɔki ka bɔ Jerusalemu. **28** Mɛn tɔɔ ko Akabusi ka i lɔ ka kuma Alla la Nii Sɛniman baraka rɔ. A ka a fɔ ko kɔnkɔ ba dontɔ dunuɲa fan bɛɛ rɔ. Wo kuma dafara jɔ! Wo kɔnkɔ ba donda Rɔmu mansacɛba Kulodi tele le rɔ. **29** Isa la karanden ka a fɔ ko ii ri Jude lɛmɛniya mɔɔilu dɛmɛn. Ko ii kelen kelenna bɛɛ ri ii se ko kɛ ka do bila a rɔ. **30** Ii ka wo bɛɛ ladɛn ka a don Barinabasi ni Sawuli bolo, ko ii ye wa a ri Jude lɛmɛniya mɔɔ mɔɔbakɔrɔilu ma.

12 Wo tuma, mansa Herodi wulira ka lɛmɛniya jama doilu mira ka ii jakankatan. **2** A ka Yuhana kɔrɔcɛ Yakuba faa fanmuru la. **3** Mansa Herodi ra yɛn ko Yakuba faa diyara Yahudiyailu yɛ tuma mɛn na, a ka Piyɛri fanan mira. Wo kɛra Yahudiyailu la Buru Fununbali Sali waati le rɔ. **4** Nba, a ka Piyɛri mira ka a bila kaso la, ka a don kɛlɛdɛn mɔɔ tan ni wɔɔrɔ bolo ko ii ye ii janto a rɔ. A lɔɔ tɛrɛ ye Herodi la ko ni Taminkunna Sali taminda, ko a ri a la kititɛɛ mɔɔilu bɛɛ jana. **5** Wo rɔ, Piyɛri lamarara kaso la ye. Kɔni lɛmɛniya jama mɔɔilu ka ii raja Alla matarala a yɛ kɔsɛbɛ. **6** A lɔɔ tɛrɛ ye Herodi la ka Piyɛri kiti sini jɔɔn. Wo su jɛrɛ rɔ, Piyɛri lani tora sunɔɔ rɔ kɛlɛdɛn fila tɛma. Jɔlɔkɔ fila bilani a bolo fila la. Kanda doilu fanan lɔni da la ka ii janto a rɔ. **7** Wo yɔrɔni rɔ i kɔrɔ, Maari la mɛlɛka do bɔra gbɛ rɔ kasobon kɔndɔ. Kɛnɛya mɛlɛnda bon kɔndɔ. Mɛlɛka ka Piyɛri magbasi a kanbankun ma, ka

a lakunun ko: «I kaliya, i wuli.» Jɔlɔkɔilu bɔra a bolo fila la ka be duu ma. **8** Mɛlɛka ka a fɔ ko: «I tɛsidi ka sanbara don i sen dɔ.» Piyɛri ka wo bɛɛ kɛ. Mɛlɛka ka a fɔ ko: «I la faanin bila i kan na ka i bila n kɔ.» **9** Piyɛri bilara a kɔ ka bɔ kaso la. A tun ma a lɔn ko mɛn kɛni mɛlɛka bolo, ko wo ye tɔja le ri. Mɛlɛka ye ko mɛn kɛla wo kɛra a jana sibo le ri. A ye a kɔndɔ ko wo tɛ foyi ri fɔ sibo. **10** Ii taminda kasobon kɔnɔgbɛnna kuru fɔlɔ la, ka tamin kuru filana fanan na. Wo rɔ, ii sera so donda ba ma. Nɛɛkun de tɛrɛ wo ri. Ii seni ye, da wo lakara a jɛrɛ ma. Ii donda so kɔndɔ ka sila do mira. Ii ye wo taamala tuma mɛn na, mɛlɛka bɔra Piyɛri kɔfɛ kɛn di ka tunun a ma. **11** Mɛlɛka wani kɔ, Piyɛri hankili sera a ma. A ka a fɔ ko: «N da a lɔn sisen ko Maari le ka a la mɛlɛka lana n ma. A ra n bɔ Herodi bolo, ka n kisi kojuu bɛɛ ma, Yahudiyailu tɛrɛ ye a fɛ ka mɛn kɛ n na kɔnin.» **12** Piyɛri ka wo jayɛn tuma mɛn na, a wara Yuhana na Mariyamu wara. Mɔɔilu ye a fɔla Yuhana mɛn ma ko Marika. Mɔɔ siyaman nadɛnni tɛrɛ Mariyamu wara ye ka Alla matara. **13** Piyɛri sera ye ka lu da makɔnkɔn. Baaraden muso mɛn tɔɔ ko Roda, wo nara da la, ka lakɔrɔsili kɛ. **14** A ka Piyɛri kan mɛn tuma mɛn na, a sewara kojuuya, a jɛnara da laka ko rɔ. A ka i bori ka wa a fɔ mɔɔ bɛɛ yɛ ko Piyɛri lɔni da la kɛnɛ ma. **15** Roda ka Piyɛri na ko fɔ tuma mɛn na, ye mɔɔilu ka a jabi: «Fato le i ri wa?» Kɔni Roda ka a fɔ ka a magbɛlɛya ko: «Ale le jɔ!» Ii ka a fɔ ko: «Ale tɛ. A la mɛlɛka le.» **16** Kɔni Piyɛri tɛrɛ ye da makɔnkɔnna kɔsɛbɛ. Ii wara da laka tuma mɛn na, ii ka Piyɛri yɛn ka kabannakoya kojuuya. **17** Piyɛri ka a bolo lawuli ko ii ye ii sabari. Maari ka a labɔ kaso la ja

men ma, a ka wo lase ii ma. Ko ii ye wo bee fo Yakuba ni ii badenmailu ye. Wo ko ro, a bora ye ka wa yoro gberere ro. **18** Nba, wo duusa gbe, Piyeri tunun ko ka keledenilu kondafili kosebe. **19** Herodi ka a jinin fan bee ro, koni a ma a yen. Wo ro Herodi ka kasobon konogbennailu kili ka woilu feselese, ka ban ka ii mira ka ii faa. Nba, Herodi bora Jude ka wa tele dando ke Sesare. **20** Herodi moneni tere kojuuya Tirikailu ni Sidonkailu kanma. A loo tere ye ii la ka kele wo ban, ka a masoron ii la jamana balo ye bola mansa Herodi la jamana le ro. Wo ro, ii ka i joon yen ka moilu lo Herodi madiyala. Koni ii ka teriya don ii ni Bilasitusi tema folo. Bilasitusi wo le Herodi la jemoba ri. Wo bolo ma, ii wara Herodi teren, ka a madiya ko a ye kele ban. **21** Lon men foni Herodi bolo, ii bee ka ii laden. Herodi ka a la mansaya duruki bila a kan na, ka i sii a la kititee siifen do, ka kuma ii bee jana. **22** Jama bee ka ii kan nabo kosebe ko: «Moo kan te jin di. Maari do le kan ye jin di!» **23** Maari la meleka ka jankaro bila Herodi la i koro, ka a masoron a ma bonya di Alla ma fo a jere. Tunbu donda a fari ro ka a doon. A faara wo ro. **24** Nba, moo menilu ka Alla la kuma men ka lemeniya a ma, woilu tere ye siyayala kosebe kosebe. **25** Barinabasi ni Sawuli banda ii la baara la tuma men na, ii ka Yuhana ta ka ii kose Jerusalemu. Moilu ye a folo Yuhana wo ma ko Marika.

13 Nba Alla la nabi doilu ni karanmoo doilu tere ye lemeniya jamailu ro Antiyoki. Woilu le tere: Barinabasi ni Simeyon, men moilu a folo fanan Niserika, a ni Lusiyusi Sirenika, ni Manaheni, men da mansa Herodi lamora i joon fe, a ni Sawuli. **2** Lon do ro, lemeniya moilu tere

ye Maari batola ka sun don tuma men na, Alla la Nii Seniman kumara ii ye. A ka a fo ko: «N ye Barinabasi ni Sawuli lola baara men na, ai ye ii bila a dan na n ye ka baara wo ke.» **3** Wo ro, lemeniya mooilu banda sun donna ka ban Alla matarala tuma men na, ii ka ii bolo la Barinabasi ni Sawuli kan ka ii lo Alla la baara la ka ii lawa. **4** Alla la Nii Seniman ka Barinabasi ni Sawuli kelaya ja wo le ma. Wo ro, ii wara so do la, men too ko Selesi. Ii seni ye, ii donda kulunba kondɔ ka wa Sipere jamana ro. **5** Ii sera Salamisi tuma men na, ii ka Alla la kuma lase mooilu ma Yahudiyailu la salibonilu la. Yuhana tere ye ii demenna. **6** Nba, Sipere jamana siini kooji tema. Ii ka jamana wo rasan ka se Pafosi. Ii ka Yahudiya cee do teren so kondɔ ye, men too ko Barisa. A tere woyemaya le kela. Wuya nabi le tere a ri. **7** Barisa tere ye Sipere jamanatii la moo do le ri. Jamanatii wo too ko Serikusi Polusi. Moo hankilima le tere a ri. A loo tere ye a la ka Alla la kuma men Barinabasi ni Sawuli fe. Wo ro, a ka ii kili ko ii ye na. **8** Koni Barisa wulira ka Barinabasi ni Sawuli soso. Ale too le tere ye Kirekikan do ko Elimasi. A tere ye a fe ka jamanatii kundotijan, sa a kana lemeniya Isa ma. **9** Koni Sawuli, men ye kilila ko Poli, wo jusu fani Alla la Nii Seniman na. A ka a ja lo Elimasi ro kosebe. **10** Poli ka a fo ko: «Ile, Ibulusa la den. Nanbara ni juuya ye i ro kojuuya. I bilani telenbaya ko bee la. I te Maari la sila telenniilu tijan boloka wa? **11** I ja lo! Maari ri i mira a bolo la ka ile kititee sisen. I ja ri lafin. Wo ro, i ri waati dando ke, i te tele yen.» Elimasi ja lafinda i koro. Dibi donda a ma. A ka a bolo rasomon ka mooilu jinin, men di a bolo mira ka

sila yiraka a la. **12** Jamanatii ka ko wo yen tuma men na, a lemeniyara Isa ma. A tun ka men men Maari la ko rɔ, wo ka a kabannakoya kosebe. **13** Pɔli ni a taamaɲɔɔilu donda kulunba kɔndɔ Pafɔsi ka wa Perika, men ye Panfili jamana rɔ. Kɔni, Yuhana ka a bɔ ii kɔfɛ ye le, ka a kɔse Jerusalemu. **14** Ii bɔra Perika ka wa Pisidi Antiyɔki. Yahudiyailu la ɲɔɲɔ lon sera tuma men na, ii donda salibon kɔndɔ ka ii sii. **15** Ii banda Tawurata a ni nabiilu la kitabu yɔrɔ do karanna, salibon kuntiilu ka kela di Pɔli ni Barinabasi ma ko: «An badenmailu, ni kuma do kera ai bolo, men di jama lali, ai ye wo fɔ.» **16** Pɔli ka i lɔ wo rɔ. A ka a bolo kɔrɔta ka a fɔ ko: «Isirayelikailu cɛɛilu ni Alla ɲɛsilanɲɛbailu bɛɛ, ai ye ai tolo malɔ. **17** Isirayelikailu Maari Alla le ka an benbailu suwandi. A ka ii siyaya ii la londanya waati rɔ Misiran jamana rɔ, ka ban ka ii labɔ jamana wo rɔ a la sebaya la. **18** A ka ii la koilu bɛɛ muɲun wula kɔndɔ san binaanin ɲɔɔn kɔrɔ. **19** San binaanin wo taminni, a ka siya wɔrɔnwula halaki Kanaan jamana rɔ, ka jamana wo di an benbailu ma, ka a ke ii ta ri. **20** Kebi Alla ka an benbailu suwandi haan a ka jamana wo di ii ma lon men, wo bɛɛ ladennin kera san kɛmɛ naanin ni san biloolu le ri. «Wo kɛni, Alla ka kelekuntiilu sii an benbailu kun na haan Nabi Samuwɛla tele rɔ. **21** Wo tuma, an na mɔɔilu ka a fɔ Nabi Samuwɛla ye ko a ye mansa sii ii kun na. Wo rɔ, Alla ka Kisa dence Sawuli ke mansa ri ka a sii ii kun na, Sawuli men ye Beniyaminu kabila mɔɔilu le ri. Sawuli ka san binaanin ke mansaya la. **22** Alla ka Sawuli bɔ mansaya la waati men na, a ka Dawuda ke ii la mansa ri. Alla ka a fɔ a la ko rɔ ko: «N ye mɔɔ su men fɛ, n da wo

sorɔn sisen. Wo le Jese dence Dawuda ri. A ri n diyana koilu bee ke ka a dafa.» **23** Alla ra kisiba di Isirayeli ma ka bo Dawuda bɔnsɔnilu rɔ, ikomin a ka a lahidi ta ja men ma. Kisiba wo le Isa ri. **24** Kɔni sani kisiba ye na, Yaya ka Isirayelikailu bee kawandi, ko ii ye kojuu ke boloka ka na Alla ma ka sun ji rɔ. **25** Yaya bantɔ a la baara la tuma men na, a ka a fɔ mɔɔilu ye ko: «Ai ye n jatela men di, wo te n di fewu! Kɔni men natɔ n kɔ, ale le wo ri. Hali ka a demen ka a la sanbara bo a sen dɔ, wo ka bon nde ma.» **26** Pɔli ka a fɔ ko: «N badenmailu, Iburahima bɔnsɔnilu ni Alla jɛsilanjɛbailu, Alla ra kisi ko kuma jin nase an bee ma. **27** Jerusalemkailu ni ii la kuntiilu ma Isa na kun lon. Ii ma nabiilu la kuma fanan famun. Wo rɔ, ii ka kititee Isa kan ka nabiilu la kuma wo kanbali, ii ye men karanna Nɔɔ lon bee. **28** Ii ma kojuu si teren a rɔ, men di ke a faa kun di. Kɔni ii ka Pilate madiya ko a ye a faa. **29** Wo rɔ, ko menilu sebeni Isa la ko rɔ kitabu rɔ, wo bee kanbalira ii bolo. Woilu bee kanbalira tuma men na, ii ka a lajii ka a bo gbɔngbɔn jiri kan ka a su don kaburu rɔ. **30** Kɔni Alla ka a lawuli ka a bo saya rɔ. **31** A wuli kɔ, a ka a jere yiraka a dɔɔɔnilu la, menilu tun nara a fe Jerusalemu ka bo Kalile. Ii ka a yen tele siyaman kɔrɔ. Mɔ woilu le a sere ri Isirayeli mɔɔilu rɔ sisen. **32** An nani wo le kibarɔ num a fɔla ai ye ko Alla ka lahidi men ta an benbailu ye, **33** a ra wo dafa andeilu ye, menilu ye ii bɔnsɔnilu ri. A ka Isa lawuli ka a bo saya rɔ ka wo lahidi dafa. A ye ikomin a sebeni Isa la ko rɔ ja men ma Jaburi sura filana rɔ. A ka a fɔ ko: «I ye n dence le ri. N da ke i fa ri bi.» **34** «Alla ka Isa lawuli ka a bo saya rɔ ko a te sa butun fewu. Alla ka wo le

yiraka a la kuma rɔ kɔrɔman ko: «N ka lahidi seniman men ta Dawuda yɛ, sika tɛ wo rɔ, n di wo dafa ai yɛ.» **35**

«Nba, Jaburi seɓɓa ka wo ko fɔ Alla yɛ yɔrɔ gɓɛrɛ rɔ ko: «I tɛ sɔn i la mɔɔ seniman su ye toli kaburu kɔndɔ.» **36**

«Dawuda ka Alla diyana koilu kɛ ka a dafa a tele rɔ. A sara tuma mɛn na, a su donda a benbailu su don yɔrɔ rɔ ka toli. **37** Kɔni Alla ka mɛn nawuli ka a bɔ saya rɔ, wo su ma mɛn kaburu rɔ ka toli. **38** N badenmailu, an ye mɛn fɔla ai yɛ, ai ye wo famun. Ai la kojuu ri labe ale baraka rɔ ja mɛn ma, wo ra fɔ ai yɛ. **39** Mɛnilu wa lemɛniya Isa ma, woilu bɛɛ ri hɔrɔya ii la kojuu ma, Nabi Musa la sariya ma se ai hɔrɔyala kojuu mɛnilu ma. **40** Wo rɔ, ai ye a kɛ kojuma, sa nabiilu ka mɛn fɔ kitabu kɔndɔ, wo kana ai sɔrɔn. A seɓɛni ko: **41** «Ai ja lɔ! Ai mɛnilu ye Alla la koilu lafɛyala ka ai ban a rɔ. Ai ye kabannakoya, ka ban ka halaki. Ka a masɔrɔn n di mɛn kɛ ai tele rɔ, ai tɛ la wo la, hali ni mɔɔ nara wo jaɓɔ ai yɛ.»» **42** Pɔli ni Barinabasi bɔtɔla salibon na, mɔɔilu ka ii madiya ko ii ye na Nɔɔɔ lon nato ka do la karan wo kan. **43** Nba, mɔɔilu bɛɛ jɛnsenda ka wa. Ii siyaman bilara Pɔli ni Barinabasi kɔ, Yahudiyailu ni Alla jɛsilanɲɛba mɛnilu donni Yahudiyailu la dina rɔ. Pɔli ni Barinabasi kumara woilu yɛ ka ii fanka don, ko ii ye ii raja ka la Alla la jumaya la, ka to wo kan. **44** Nɔɔɔ lon wo kun jɔɔn, fɔdiya so kɔndɔ mɔɔilu fanba nara ii laden ka ii tolo malɔ Maari la kuma la. **45** Yahudiyailu ka jama wo yen tuma mɛn na, keleya ka ii mira. Ii ka Pɔli la kuma sɔsɔ ka Pɔli lafɛya. **46** Pɔli ni Barinabasi ka ii jabi jusulateɛ rɔ ko: «A fɛrɛ tun tɛ fɔ Alla la kuma ye fɔ ai Yahudiyailu le fɔlɔ yɛ. Kɔni ai ra ai ban a rɔ. Ai ra a jate

wo rɔ ko ai ma bɛn jɛnemaya banbali sɔrɔn ma. Wo le rɔ, an di wa siya gbɛɛilu fɛ sisen. (aiðnios g166) 47 Ka a masɔrɔn Maari ka an jamari ten de ko: «N da i kɛ iko kɛnɛ bɔlan de siya gbɛɛilu yɛ, sa i ri kisi ko lase mɔɔilu ma dunuɲa fan bɛɛ rɔ.» 48 Siya gbɛɛilu ka wo mɛn tuma mɛn na, ii bɛɛ sɛwara ka Maari la kuma tando. Jɛnemaya banbali lateɛni mɔɔ mɛnilu ma, wo bɛɛ lemeniyara Isa ma. (aiðnios g166) 49 Nba, Maari la kuma jɛnsɛnda jamana fan bɛɛ rɔ. 50 Nba, muso tɔɔlaman doilu tɛɛ ye so kɔndɔ, mɛnilu tɛɛ ye Alla batola. Yahudiyailu ka woilu ni so kɔndɔ mɔɔbailu kɔndasu. Ii wulira ka Pɔli ni Barinabasi tɔrɔ kojuuya ka ii gbɛn ka ii labɔ ii la jamana rɔ. 51 Kɔni Pɔli ni Barinabasi bɔtɔla, ii ka ii sen na gbangban bɔ ka a kɛ tɔɔmasere ri so kɔndɔ mɔɔ woilu kanma. Wo rɔ, ii wara Ikoniyoɔmu so kɔndɔ. 52 Kɔni karandenilu jusu fani tɛɛ ye sɛwani Alla la Nii Sɛniman na.

14 Nba, Pɔli ni Barinabasi donda Yahudiyailu la salibon na Ikoniyoɔmu iko ii ka a kɛ ɲa mɛn ma Antiyoki. Ii kumara mɔɔilu yɛ ɲa mɛn ma, Yahudiya siyaman ni siya gbɛɛilu siyaman lemeniyara Isa ma. 2 Kɔni Yahudiya mɛnilu ma lemeniya Isa ma, woilu ka siya gbɛɛilu kɔndasu ka ii lawuli lemeniya mɔɔilu kanma. 3 Pɔli ni Barinabasi mɛnda ye ka Maari la kuma lase mɔɔilu ma jusulateɛ rɔ. Maari tɛɛ ye se dila ii ma ka kabannakoilu ni tɔɔmasereilu kɛ, sa woilu ri a yiraka ko ii ye mɛn fɔla Alla la ɲumaya ko rɔ, ko tuɲa le wo ri. 4 So kɔndɔ mɔɔilu rafarani tɛɛ. Fan kelen tɛɛ ye Yahudiyailu fɛ. Fan kelen tɛɛ ye talibidenbailu fɛ. 5 Yahudiyailu ni ii la kuntiilu ni siya gbɛɛilu bɛnda a ma ko ii ye ko kɛla Pɔli ni Barinabasi la, ka ii bon kabakurun

na ka ii faa. **6** Wo ko fɔra Pɔli ni Barinabasi ye tuma men na, ii ka ii bori ka wa Likahoni Lisitiri ni Likahoni Deribe fan fe, a ni so woilu laminin do. **7** Ii ka Isa la kibaro numa lase ye mɔɔilu ma. **8** Nba, nambara cee do tere ye Lisitiri. Keɓi a sɔrɔnda, a ma se a taamala fewu. **9** Lon do ro, a siini ka a tolo malo Pɔli kan na. Pɔli ka a ja lo a ro, ka a yen ko lemeniya ye a fari ro. Pɔli ka a lon wo ro ko a ri se kendeɗala. **10** Wo le ro, Pɔli ka a kan ba labo ko: «I wuli ka i lo i sen kun na.» Cee ka a gban ka a lo ka a taama damira. **11** Jama ka wo keni yen Pɔli bolo tuma men na, ii ka ii kan nabo ka a fo Likahoni kan do ko: «Ee! An jooilu ra mɔo fari ta ka jii an tema yan.» **12** Ii ka a fo Barinabasi ma ko Sesi. Ii la joo kuntiiba too le wo ri. Ii ka a fo Pɔli ma ko Erimesi. Ii la joo dogbere too le wo ri. Ii ka Pɔli too la ten ka a masoron ale tere ye kuma lasela ba le ri. **13** Sesi batobon lɔni so da la. Wo solila ka tora doilu mira, ka ii masidi bin ferenilu la, ka na woilu di so donda la. A loo tere ye a ni jama bee la ka tora woilu kannatee ka Pɔli ni Barinabasi bato. **14** Talibidenbailu Pɔli ni Barinabasi ka wo men tuma men na, ii ka ii la durukiilu rafara, ka i bori ka jama kunben, jusu lafin do. Ii ka ii kan nabo ko: **15** «An badenmailu, nfenna ai ye ko jin kela? An bee ka kan. Andeilu te foyi ri fo mɔɔilu. An nani kibaro numa le folo ai ye, sa ai ri ko fufafu jinilu bila ka Alla jenema bato. Ale le ka sankolo ni duukolo ni kooji dan, a ni ii kondofenilu bee. **16** Waati taminni, Alla ka siyailu bee to ii ye ii jere sawo ke. **17** Koni a ye baara jumailu kela a ko sereyailu ri. A ka sancilana san, lannifenilu ka denna ii waati ro, a ka ai lafa balo ni sewa wo.» **18** Pɔli ka kuma wo

bɛɛ fɔ, kɔni dɔɔni a ni Barinabasi ma kaɲa mɔɔilu la nisi
 faa ko rɔ ka ii bato. **19** Wo tuma, Yahudiya doilu nara ka
 bɔ Antiyɔki ni Ikoniɔmu. Woilu ka jama manɛɛn ka ii
 kɔndasu. Wo rɔ, mɔɔilu wulira ka Pɔli bon kabakurun na
 ko ii ye a faala. Ii ka a sɔmɔn fɔɔ so kɔkan ka a lafili, ka
 a masɔrɔn ii ka ii miri ko a ra sa. **20** Kɔni karandenilu
 nara a laminin tuma mɛn na, Pɔli ka a wuli duu ma ka
 don so kɔndɔ ikɔ. Wo duusa gbɛ, Pɔli ni Barinabasi bɔra
 ye ka wa Dɛribɛ. **21** Pɔli ni Barinabasi ka kibaro num
 lase mɔɔilu ma Dɛribɛ. Wo rɔ, mɔɔ siyaman lara Isa la
 ka kɛ a la karanden di. Wo kɔ rɔ, Pɔli ni Barinabasi bɔra
 ye ka ii kɔsɛ Lisitiri, ka bɔ ye ka wa Ikoniɔmu, ka bɔ ye
 ka wa Pisidi Antiyɔki. **22** Ii tamintɔla so woilu la, ii ka
 karandenilu fanka don, ka ii kawandi ko ii ye ii raja ka to
 lemeniɔ sila kan. Ii tɛɛ ye a fɔla ii ye ko: «Sani an ye don
 Alla la Mansaya rɔ fɔ an ye tɔrɔɔa siyaman de sɔrɔn fɔlɔ.»
23 Pɔli ni Barinabasi ka numɔɔilu lasii lemeniɔ jamailu
 kelen kelenna bɛɛ kun na. Ii ka sun don ka Alla matara
 woilu yɛ, ka ii karifa Maari la, ii lani wo mɛn na. **24** Pɔli ni
 Barinabasi ka Pisidi jamana rasan ka don Panfili jamana
 rɔ. **25** Ii ka Alla la kuma lase mɔɔilu ma Pɛrika tuma mɛn
 na, ii bɔra ye ka wa Ataliya. **26** Ii donda kulunba kɔndɔ
 Ataliya ka ii kɔsɛ Antiyɔki, ii bɔra yɔrɔ mɛn ka taama
 damira. So jin de kɔndɔ ii ka ii karifa Alla la ii la baara rɔ
 ii banni baara mɛn kɛla. **27** Wo rɔ, ii se mɛn kɛni Antiyɔki,
 ii ka lemeniɔ jamailu bɛɛ ladɛn ka dantɛɛli kɛ. Alla ka
 mɛn kɛ ka fara ii la, ii ka wo bɛɛ dantɛɛ lemeniɔ mɔɔilu
 yɛ. Alla ka lemeniɔ sila yiraka siya gberɛilu la na mɛn

ma, ii ka wo fanan fɔ ii ye. **28** Pɔli ni Barinabasi menda kosebe karandenilu fe Antiyoki.

15 Nba, mɔɔ doilu nara Antiyoki ka bɔ Jude. Ii tere ye lemeniya mɔɔilu karanna ko: «Ai ti se kisila ni ai ma faaninta ke ikomin Nabi Musa la landa ye ja men ma.» **2** Pɔli ni Barinabasi ma sɔn wo kuma ma. Wo le rɔ, mankan ba wulira ii ni mɔɔ woilu tema. Ii ka i jɔɔn sɔsɔ kosebe. Wo le kosɔn, lemeniya mɔɔilu ka Pɔli ni Barinabasi suwandi, ka lemeniya mɔɔ gberɛilu la ii kan, ka ii bee lawa Jerusalemu. Ko ii ye wa talibidenbailu ni lemeniya mɔɔilu la jemɔɔilu teren ye, ka ko jin jafɔ ii ye. **3** Nba, lemeniya jamailu ka ii bilasila ka ii lawa. Ii ka Fenisi jamana ni Samari mara rasan. Ii tamintɔla, siya gberɛilu tun lemeniyara ka na Alla ma ja men ma, ii ka wo lase ye lemeniya mɔɔilu ma. Wo ko diyara woilu ye a ja jere jere ma. **4** Nba, ii se men keni Jerusalemu, lemeniya jamailu ni talibidenbailu ni jemɔɔilu ka ii ramira kopuma. Alla tun ka ko menilu ke ka fara ii la, ii ka woilu bee jafɔ ye lemeniya mɔɔilu ye. **5** Kɔni lemeniya mɔɔ doilu tere ye, menilu tere ye Farisilu la dekururɔ. Woilu ka ii lɔ ka a fɔ ko: «Siya gberɛ mɔɔilu menilu lemeniyani Isa ma, a fere te fo woilu ye faaninta ke ka jamari ko ii ye Nabi Musa la sariya latelen.» **6** Nba, talibidenbailu ni jemɔɔilu ka i jɔɔn yen ka ko wo fɛsɛfɛsɛ. **7** Ii menda kumala wo ka a fɔ kosebe. Wo kɔ rɔ, Piyeri ka i lɔ ka a fɔ ii ye ko: «N badenmailu, ai jere ka a lɔn ko Alla ka n suwandi ai tema waati taminni. A ka a fɔ ko n ye kibarɔ numalase siya gberɛilu ma, kosa ii ri wo men ka lemeniya Isa ma. **8** Alla, men ka adamadenilu bee miriya lɔn, a ka a

yiraka ko a sɔnni siya gɓɛɛilu rɔ ka a masɔrɔn a ka Alla la Nii Seniman di ii ma ikomin a ka wo di andeilu ma ja men ma fɔlɔ. **9** Wo rɔ, a ma faranfaasi si kɛ andeilu ni ii tɛma, baa ii lemeniyara tuma men na, a ka ii jusukun gɓɛ. **10** Nba, nfenna ai ye a fɛ ka Alla kɔrɔbɔ? Andeilu ni an benbailu ma se donin men kɔrɔ, ii ye wo siila karandenilu kunma nfenna? **11** Kɔni andeilu lani a la ko Alla ye an kisila Maari Isa la jumaya le fɛ ikomin a ye woilu fanan kisila ja men ma.» **12** Jama bɛɛ ka ii sabari ka ii tolo malɔ Barinabasi ni Pɔli fanan na. Ii tun ka kabannako ni tɔɔmasere menilu kɛ ka fara Alla la siya gɓɛɛilu tɛma, ii ka wo bɛɛ lase jama ma. **13** Pɔli ni Barinabasi banni kumala, Yakuba ka a fɔ ko: «N badenmailu, ai ye ai tolo malɔ n kan na. **14** Alla ka siya gɓɛɛilu kanin ja men ma fɔlɔ, ka doilu suwandi ii tɛma ka woilu kɛ a jɛɛ tailu ri, Simɔn nani wo le jafɔla an ye jin di. **15** Nabijumailu ka Alla jɛɛ kan men seɓɛ, wo benni kuma jin ma. A seɓeni ko: **16** Ko woilu wa tamin, n di n kɔsɛ ka na iko tuun. Dawuda la bon men beni, n di wo lɔ iko. A ye ikomin tunbun, kɔni n di a lɔ iko ka a lakurakuraya. **17** Kosa mɔɔ tɔilu ri Maari jinin, siya gɓɛɛilu kɔnin. N ka woilu kili ka ii kɛ n ta ri. **18** Maari men ka ko woilu yiraka kɛbi waati jan, wo kan ten.» (aiɔn g165) **19** Yakuba ka a fɔ ko: «Wo rɔ, a ye n jana ko an kana siya gɓɛɛ mɔɔilu tɔrɔ, menilu ye sɔnna Alla la kuma ma. **20** Kɔni an ye seɓɛ lawa ii ma ka a fɔ ii ye ko ii kana joo sɔ sobo dɔɔn. Ii kana jalonya kɛ. Ii kana juufaa sobo dɔɔn. Ii kana jeli dɔɔn. **21** Nba, kɛbi waati jan, Nabi Musa la sariya ye lasela mɔɔilu ma so bɛɛ la. A ka men seɓɛ, wo ye karanna salibonilu kɔndɔ

Nɔɔɔ lon bɛɛ.» **22** Talibidenbailu ni jɛmɔɔilu ni lemeniya
 jamailu bɛɛ ka a latɛɛ ko ii ye mɔɔ doilu suwandi ka woilu
 lo Pɔli ni Barinabasi malɔla Antiyɔki. Ii ka Judasi, mɛn
 fanan tɔɔ ko Barisabasi, a ni Silasi suwandi. Mɔɔ fila woilu
 tɛɛ jɛmɔɔilu le ri lemeniya mɔɔilu tɛma. **23** Nba, ii ka
 bataki don woilu bolo ko ka wa a ri. A sɛbɛni ko: «An
 badenmailu, mɛnilu ye siya gbɛɛ mɔɔilu ri Antiyɔki so
 kɔndɔ a ni Siri jamana rɔ ni Silisi jamana rɔ, an ye ai fola.
 Ai badenmailu talibidenbailu ni jɛmɔɔilu kan de. An da
 bataki jin nawa ai ma. **24** An da a mɛn ko mɔɔ doilu bɔra
 an fɛ yan ka wa kuma do fɔ ai ye ka ai tɔɔ. Kuma wo ra ai
 kɔndafili kojuuya. Kɔni andeilu ma mɔɔ woilu lawa ai ma.
25 Wo le kosɔn andeilu bɛɛ sɔnda ka mɔɔ doilu suwandi
 ka ii lawa ai ma an diyana dupɔɔnilu Barinabasi ni Pɔli
 kɔfɛ. **26** Wo fila le ka ii jɛɛ di Maari Isa Nenematɔmɔnin
 na baara kanma fo dɔɔni ii ma faa mɔɔilu bolo. **27** An
 da Judasi ni Silasi la ii kan. Wo rɔ, an ye mɛn fola ai ye
 sɛbɛ jin dɔ, ai ri wo kan kelen mɛn woilu fanan da rɔ. **28**
 An ni Alla la Nii Seniman da bɛn ko an kana donin si sii
 ai kun ma fo mɛn ka kan. Wo rɔ, ai kana mɛn kɛ, wo le
 jin di. **29** Ai kana joo sɔ sobo dɔɔn. Ai kana jeli dɔɔn.
 Ai kana juufaa sobo dɔɔn. Ai kana jalonya kɛ. Ni ai ka
 ko woilu matanka, wo ri bɛn. An bɛn lon do.» **30** Nba,
 Jerusalemu lemeniya mɔɔilu ka sila di karanden woilu
 ma. Wo rɔ, ii bɔra Jerusalemu ka wa Antiyɔki. Ii seni ye, ii
 ka lemeniya mɔɔilu bɛɛ lɛn ka bataki wo di ii ma. **31** Ii
 ka a karan tuma mɛn na, lalilikan wo diyara ii ye kɔsɛbɛ.
32 Judasi ni Silasi fanan tɛɛ ye Alla la nabiilu le ri. Wo rɔ,
 ii kumara lemeniya mɔɔilu ye kɔsɛbɛ ka ii lali ka ii sɛbɛ

don. **33** Judasi ni Silasi ka tele dando ke Antiyoki tuma men na, lemeniya mawilu duwara ii ye ka sila di ii ma, ko ii ye ii kase ii kelayabailu ma jususuma ro. **35** Koni Poli ni Barinabasi menda Antiyoki. Ii ni maw gberɛ siyaman ka mawilu karan Maari la kuma la, ka kibaro juma lase mawilu ma. **36** Poli ni Barinabasi tun da men Antiyoki. Lon do ro, Poli ka a fo Barinabasi ye ko: «An ka Maari la kuma lase so menilu la, an ye wa an badenmailu fo woiu beɛ ro. An di a lon wo ro ni ii ye here ro.» **37** Barinabasi tere ye a fe Yuhana ye wa ii kofe, Yuhana men ye kilila ko Marika. **38** Koni Yuhana wali ko ma diya Poli ye, ka a masaron Yuhana ka a fara ii la Panfili. A ma a raja ka baara laban ii fe. **39** A la wali ko kera sasoli ba ri Poli ni Barinabasi tema, faw ii farara. Barinabasi ka Marika ta ka don kulun do ka wa Sipere. **40** Poli ka Silasi suwandi. Lemeniya mawilu ka ii karifa Maari la, sa a ri a janto ii ro. Ii bora ye ja wo le ma. **41** Ii ka Siri jamana ni Silisi jamana rataama, ka lemeniya jamailu seɛbe don yoro beɛ ro.

16 A sera Deribe, ka bo ye ka wa Lisitiri. Cee do tere ye karandenilu tema men taw ko Timote. A na tere Yahudiya le ri, koni a fa tere Kirekika le ri. A na tere lemeniya maw le ri. **2** Lisitiri ni Ikoniyomu lemeniya maw beɛ tere ye Timote tawjuma fola. **3** Poli tere ye a fe Timote ye wa ii kofe. Koni ye Yahudiyailu beɛ ka a lon ko a fa tere ye Kirekika le ri. Wo kera sababu ri, Poli ka Timote la faaninta ke. **4** Wo ro, ii bora ye ka wa. Talibidenbailu ni jawawilu benda ko menilu ma Jerusalem, Poli ni Silasi tere ye taminna woiu lasela lemeniya mawilu ma so beɛ la, ka a fo ii ye ko ii ye woiu mira. **5** Wo bolo ma, lemeniya

jamailu la lemeniya tere ye sabatila. Lon lon mooilu tere ye donna ka la ii kan. **6** Alla la Nii Seniman ma son Poli ni a taamaɗɗonilu ye don Asi jamana ro ka Alla la kuma lase mooilu ma. Wo ro, ii ka Firiki ni Kalati jamanailu rataama. **7** Ii se men keni Misiya jamana dan na, ii ka a fo ko ii ye donna Bitini. Koni Isa la Nii Seniman ma son wo ma. **8** Wo ro, ii ka Misiya jamana rasan ka wa Torohasi. **9** Su wo ro, Poli ka koyen lo ikomin sibo. A ka Masedonika cee do loni yen men ye a madiyala ko: «I ye na an demen Masedoni jamana ro.» **10** Poli ka wo yen ka ban tuma men na, an ka an daben i korro ka Masedoni sila mira, baa an ka a yen ko Alla le tere ye an kilila ko an ye wa kibarɔ juma fo ye mooilu ye. **11** An donda kulunba ro Torohasi ka an telen Samotirasi ma. Wo duusa gbe, an sera Neyapolisi. **12** An bora ye ka wa Filipi, men ye Masedoni jamana fan kelen so ba do ri, Romu so do le. An ka tele dando ke ye. **13** Nono lon sera tuma men na, an bora so kondɔ ka wa ba da la, baa an mirini tere ko an di Alla matara diya do teren ye. An wara muso doilu ladennin saron ye. An ka an sii ka woilu kawandi. **14** Muso kelen tere ye ii ro, men too ko Lidi. A boni Tiyatiri. Julia le tere, men ye faanin dagbelen wulenman jalagbe mayirala. Alla batoba le a ri. Maari ka a ke, a ka Poli la kuma men tuma men na, a ka wo famun ka a mira. **15** Wo ro, a ni a la denbaya sunda ji ro. Wo banni, a ka an madiya ko ni an ka a jate Maari la lemeniya mo bɛre ri, ko an ye wa jiya a wara. A ka wo fo an ye ka a magbeleya kosebe. **16** Lon do ro, an watola tora Alla matara diya, an ni jonmuso do ka an non ben. Feleli jina tere ye a fe. A tere ye feleli kela wo baraka ro,

ka wodi siyaman sɔrɔn a tiilu yɛ. **17** A bilara andeilu ni Pɔli bɛɛ kɔ. A tɛrɛ yɛ a kan nabɔla ko: «Mɔɔ jinilu yɛ Alla kɔrɔtaninba la baaradenilu le ri. Mɔɔilu ri kisi sila mɛn fɛ, ii yɛ wo le lasela ai ma.» **18** Jɔnmuso ka wo kɛ tele siyaman kɔrɔ. Kɔni lon do rɔ, Pɔli mɔnɛra a ma. A ka a kɔfɛni a ma ka a fɔ jina jɛrɛ yɛ ko: «N yɛ i jamarila Isa Jɛnematɔmɔnin tɔɔ rɔ ko i yɛ bɔ muso jin fɛ!» Jina bɔra muso fɛ i kɔrɔ. **19** Jɔnmuso tiilu ka a yɛn tuma mɛn na ko ii tɛ wodi sɔrɔnna a fɛ butun, ii ka Pɔli ni Silasi mira. Ii ka ii sɔmɔn fɔɔ lɔfɛ rɔ, ka wa ii ri kuntiilu ma. **20** Ii se mɛn kɛni yɛ, ii ka a fɔ Rɔmu kititɛɛ faamailu yɛ ko: «Mɔɔ jinilu yɛ Yahudiyailu le ri. Ii ra an na so bɛɛ jɔkɛ. **21** Ii yɛ an karanna namun na Rɔmuka ma kan ka a sɔn wo ma wala ka wo kɛ.» **22** Jama fanan wulira Pɔli ni Silasi kanma. Faamailu ka mɔɔilu lɔ ka Pɔli ni Silasi la durukiilu bɔ ii kan na, ka a jamari ko ii yɛ ii gbasi gbelekeilu la. **23** Ii ka ii gbasi kɔsɛbɛ ka ii bila kaso la, ka a fɔ kasobon kɔnɔgbɛnna yɛ ko a yɛ i janto ii rɔ kɔsɛbɛ. **24** Wo jamarili kosɔn, kaso bon kɔnɔgbɛnna ka Pɔli ni Silasi bila bon dɔɔmani la kasobon kɔndɔ, ka ii sen bila jiri la. **25** Nba, duu talama, Pɔli ni Silasi tɛrɛ yɛ Alla matarala ka kalamam bɔ. Kasoden tɔilu tɛrɛ yɛ ii tolo malɔla ii la. **26** Wo yɔrɔ kundunin wo rɔ, duukolo yɛrɛyɛrɛra kojuuya ka kasobon jɛrɛ fanan nayɛrɛyɛrɛ. Kasobon da bɛɛ lakara ii jɛrɛ ma i kɔrɔ. Nɛɛ jɔlɔkɔ bɛɛ tateɛra ka bɔ kasodenilu la. **27** Kasobon kɔnɔgbɛnna kununda sunɔɔ rɔ ka kasobon da bɛɛ lakani yɛn. A yɛ a kɔndɔ ko kasoden bɛɛ ra ii bori ka bɔ. Wo rɔ, a ka a la fanmuru sɔmɔn ka a bɔ a laa rɔ ko a yɛ a jɛrɛ faala. **28** Kɔni Pɔli ka a kan ba labɔ a ma ko: «I kana

kojuu ke i jere la! An bee ye yan.» **29** Kasobon konogbenna ka a kan nabo ko ii ye fitinna di a ma. A ka a bori ka wa Pɔli ni Silasi ma. A yereyere to ka a be ii sen korɔ. **30** A ka a wuli ka Pɔli ni Silasi labo kene ma ka ii mapininka ko: «N failu, n ye nfen ke, sa n di kisi?» **31** Ii ka a jabi: «I ye lemeniya Maari Isa ma. Ni i ka wo ke, i ri kisi, i ni i la denbaya bee.» **32** Ii ka Maari la kuma fo ale ni a la denbaya bee ye. **33** Kasobon konogbenna ka Pɔli ni Silasi ta ka wa ii la gbasili dailu ko su waati wo jere ro. A banni wo la, a ni a la denbaya bee sunda ji ro i korɔ. **34** A wara Pɔli ni Silasi ri a wara, ka wa donnin sii ii korɔ. Sawa ba tere ye a ni a la denbaya bee la ka a masoron ii ra lemeniya Alla ma. **35** Nba, wo duusa gbeni faamailu ka ii la moailu lo kela la, ko ii ye wa a fo kasobon konogbenna ye ko a ye Pɔli ni Silasi bila. **36** Wo ro, kasobon konogbenna ka a fo Pɔli ye ko: «Faamailu ra kela lana, ko ka i ni Silasi bila. Ai ye wa jususuma ro.» **37** Koni Pɔli ka a fo faamailu la keladenilu ye ko: «Andeilu ye Romu jamana duuren de ri. Koni faamailu ka an gbasi jama bee jana, ka an bila kaso la, ka a teren ii tun ma kiti tee an na ko ro. Sisen ii ka a fo ko ka an bila sutura ro wa? Wo te ke fewu! Ii jere ye na an nabo yan!» **38** Keladenilu wara kela wo fo Romu faamailu ye. Ii ka a men tuma men na ko Pɔli ni Silasi ye Romu jamana duuren de ri, ii silanda. **39** Wo ro, ii wara Pɔli ni Silasi madiya ko ii ye yafa ii ma. Ii ka ii labo kaso la ka ii dali ko ii ye bo so kondɔ ka wa. **40** Pɔli ni Silasi bora kaso bon na wo le ro ka wa Lidi wara ro. Ii ka lemeniya moailu teren ye. Ii ka woilu lali ka ii seebe don ka ban ka wa.

17 Pɔli ni Silasi taminda Anfipolisi ni Apoloni soilu la, ka se Tesaloniki so la. Yahudiyailu la salibon do tɛrɛ ye so kɔndɔ ye. **2** Pɔli wara salibon wo la Nɔɔɔ lon, ikɔ a darini a kɛla na mɛn ma. A ka Nɔɔɔ lon sawa kɛ salibon na ye, ka mɔɔilu karan Alla la kuma la. **3** Pɔli tɛrɛ ye wo kɔrɔ fɔla ii ye ka a gbɛ, ko a fɛrɛ tɛ fɔ Mɔɔ Nenematɔmɔnin tɛrɛ ye tɔrɔ ka faa, ka ban ka wuli ka a bɔ saya rɔ. A ka a fɔ ko: «N ye Isa mɛn na ko lasela ai ma ni, ale le Mɔɔ Nenematɔmɔnin di.» **4** Yahudiya doilu ka a yen ko kuma wo ye tɔɔa le ri. Woilu lemeniyara Isa ma ka ii lɔ Pɔli ni Silasi la. Alla jɛsilanɔ Kirekika siyaman na a ni muso tɔɔlama siyaman fanan lara la. **5** Kɔni bɛnsɛnkolontɛya ka Yahudiya tɔilu mira. Ii wara lɔfɛ rɔ ka fuwareilu laden ka a kɛ jama juu ri. Jama wo ka mankan ba lawuli so kɔndɔ. Ii wara Jason na bon da kadi ka Pɔli ni Silasi jinin, baa a lɔɔ tɛrɛ ye ii la ka woilu mira ka ii labɔ jama bɛɛ jana. **6** Kɔni ii ma Pɔli ni Silasi tɛrɛn ye. Wo rɔ, ii ka Jason ni lemeniya mɔɔ doilu mira, ka ii masɔmɔn fɔɔ so jɛmɔɔilu wara. Ii jamanda ko: «Mɔɔ mɛnilu ye mankan nawulila dunuɔa bɛɛ rɔ, woilu ra se yan. **7** Jason da woilu jiya a wara. Ii bɛɛ ka a fɔ ko mansa gbɛrɛ le ye, mɛn tɔɔ ko Isa. Ii ra Rɔmu mansaba la sariya tɔɔan wo rɔ fewu.» **8** Jɛmɔɔilu ni jama bɛɛ ka kuma wo mɛn tuma mɛn na, wo ka ii tɔrɔ kɔsɛbɛ. **9** Wo rɔ, ii ka a fɔ ko Jason ni a duɔɔɔnilu ye ii kunka wodi sara. Ii banni wodi wo sarala, jɛmɔɔilu ka ii bila. **10** Dibi donda tuma mɛn na su wo rɔ, lemeniya mɔɔilu ka Pɔli ni Silasi lawa so gbɛrɛ la, mɛn tɔɔ ko Bere. Ii seni ye, ii wara Yahudiyailu la salibon na. **11** Bere Yahudiyailu sɔnɔmɛ gbɛni ka tamin Tesaloniki

Yahudiyailu kan paaɓn. A lɔɔ tɛɛ ye ii la ka ii tolo malo
 Pɔli la kuma la. A tɛɛ ye fen fen fɔla ii yɛ, ii jɛɛ tɛɛ
 ye wo bɛɛ fɛsɛfɛsɛla Alla la kuma rɔ lon lon, sa ii ri a
 yen ni Pɔli la kuma ye tɔɔna le ri. **12** Wo rɔ, ii siyaman
 lemeniyara Isa ma. Kirekika musoilu tɔɔlama siyaman ni
 Kirekika cɛɛilu siyaman fanan lemeniyara Isa ma. **13** Kɔni
 Tesaloniki Yahudiyailu ka a mɛn tuma mɛn na ko Pɔli
 ye Alla la kelalasela mɔɔilu ma Bere, ii wulira ka wa ye.
 Ii sera ye ka Berekailu kɔndasu ka mankan nawuli. **14**
 Lemeniya mɔɔilu ka wo yen tuma mɛn na, ii wulira i kɔrɔ
 ka Pɔli lawa kɔɔji da la. Kɔni Silasi ni Timote tora a kɔ
 Bere. **15** Pɔli malɔbailu nara a ri Atɛni. Ii seni ye, Pɔli ka i
 sara ii la ko ka a fɔ Silasi ni Timote yɛ ko ii ye ii kaliya ka
 na a tɛɛɛn ye. Wo rɔ, Pɔli malɔbailu bɔra a kɔfɛ ka ii kɔsɛ
 Bere. **16** Pɔli tɛɛ ye Silasi ni Timote makɔnɔla Atɛni tuma
 mɛn na, a ka joo siyaman ba yen so kɔndɔ. Wo gbara a la
 kɔsɛbɛ. **17** A tɛɛ ye wala Yahudiyailu la salibon na ka
 Yahudiyailu ni Alla batobailu kawandi. Lon lon a tɛɛ ye
 wala lɔfɛ rɔ fanan. A wa mɔɔ mɛnilu sɔrɔn ye, a ri woilu
 fanan kawandi. **18** Karanmɔɔ doilu tɛɛ ye, mɛnilu tɔɔ
 ko Epikuri a ni Sitoyiki la mɔɔilu. Woilu wulira ka Pɔli
 sɔsɔ. Doilu ka a fɔ ko: «Kuma siyaman ba tii jin kan di?»
 Dogbɛɛilu ka a fɔ ko: «A kɛni iko a ye batofen do le la ko
 lasela, an ma mɛn lɔn.» Ii ka wo le fɔ ka a masɔrɔn Pɔli
 tɛɛ ye Isa la kibaro juma lasela ka a lawuli ko fɔ ka a bɔ
 saya rɔ. **19** Wo rɔ, ii ka Pɔli kili ka wa a ri ladɛn ba rɔ, mɛn
 tɔɔ ko Areyopasi. Ii se mɛn kɛni ye, ii ka a fɔ Pɔli yɛ ko: «I
 nani karan kura mɛn di jin, i tɛ wo jafɔ an yɛ wa? **20** An
 ka mɛn mɛn i da rɔ, an tun ma wo mɛn kɔrɔman fɔlɔ. An

ye a fɛ i ye wo kɔrɔ fɔ an yɛ.» **21** Nba, kokurailu duman tɛrɛ Atɛni duuren ni a londonilu yɛ. Ii tun tɛ foyi kɛla fɔ ka ii tolo malɔ woilu la ka woilu lasɛ i jɔɔn ma. **22** Wo rɔ, Pɔli ka a lɔ Areyopasi ladɛn tɛma ka a fɔ ko: «Ai Atɛnikailu, n da a yɛn ko batoli ko duman ai yɛ ja bɛɛ ma, **23** baa n tɛrɛ ye n mataamala so kɔndɔ tuma mɛn na, n ka ai la batoli yɔrɔ bɛɛ kɔrɔsi. N ka sɛbɛ yɛn saraka janin diya do ka a fɔ ko: «Mɔɔ ma batofɛn mɛn tɔɔ lɔn, wo saraka janin diya lɛ jɛn di.» Nba, ai yɛ mɛn batola, ka a tɛrɛn ai ma a lɔn, ndɛ jɛrɛ na kun dɛ wo ri ka na wo ko fɔ ai yɛ sisen. **24** Alla mɛn ka dunuɗa ni a kɔndɔfɛnilu bɛɛ dan, wo lɛ yɛ sankolo ni duukolo mansa ri. Adamadɛnilu yɛ batobon mɛnilu lɔla ii bolo la, Alla siini tɛ wo si kɔndɔ. **25** Adamadɛnilu ti sɛ ka baara si kɛ ka alɛ dɛmɛn. Ɛɛn, a mako tɛ foyi si la. Alɛ jɛrɛ lɛ ka jɛnɛmaya ni niilakili di mɔɔilu ma, a ni fɛn tɔilu bɛɛ. **26** A ka siya bɛɛ labɔ mɔɔ kɛlɛn dɛ rɔ, ka ii lasii duukolo fan bɛɛ rɔ. A ka ii la waati dantɛɛ, ka ii sii yɔrɔilu yiraka ii la. **27** A ka wo bɛɛ kɛ, sa mɔɔilu ri a jɛnin, sa tumadɔ ii ri a sɔrɔn. Ii la jɛninɛni ri a kɛ ikɔ mɔɔ yɛ mɔmɔli kɛla ja mɛn ma ka fɛn do jɛnin. Kɔni Alla jɛrɛ ma jan an si la. **28** An niiakilila ni an yɛ an taama ni an yɛ yan alɛ lɛ baraka rɔ. A yɛ ikɔ ai la yɛli doilu ra a fɔ ja mɛn ma ko: «An bɔra Alla lɛ rɔ.» **29** «Nba, ikomin an bɔra Alla lɛ rɔ, an kana an miri ko Alla ni jooilu bɛɛ ka kan. Jooilu rabɛnni mɔɔilu bolo sanin ni wodigbɛ ni kabakurunilu la, ka bɛn mɔɔilu miriya ma. **30** Ko su woilu kɛra kolɔnbaliya lɛ rɔ waati taminni. Alla ra woilu to, kɔni bi a yɛ mɔɔ bɛɛ jamarila fan bɛɛ rɔ ko ii yɛ tubi sisen ka na a ma, **31** baa a ra lɔn kɛlɛn fɔ, a ri dunuɗa

moo bee la kititee telenbaya la lon men. Kiti wo ri ke moo kelen bolo. Alla jere le ka wo jenematomon, ka a lawuli ka a bo saya ro. A lawuli ko wo kera toomasere le ri, sa mooilu bee ri a lon ko Alla ra wo le jenematomon.» **32** Mooilu ka su lawuli ko men Poli da ro tuma men na, doilu ka a mayele. Koni doilu ka a fo ko: «An ye a fe i ye do la kuma jin kan lon gberere.» **33** Wo ro, Poli bora ii fe. **34** Wo bee ni a ta, moo doilu lara Isa la ka wa Poli kofe. Diyonisi tere woilu do le ri. Ale tere Areyopasi dekuru le ro. Muso men too ko Damarisi, wo fanan tere ye woilu do le ri, a ni moo gberailu.

18 Wo keni ko, Poli bora Ateni ka wa Korenti. **2** A se men keni ye, a benda Yahudiya cee do ri, men too ko Akila. Pontika le. A muso too ko Pirisili. Ii nasan de tere ka bo Itali jamana ro. Ii bora Itali ka na ka a masoron mansaba Kolodi tere ra a fo ko Yahudiyailu bee ye bo Romu. Poli ka i madon ii la. **3** Ka a teren a ni ii tere ye baara kelen de kela, Poli tora ii fe ka ke ii baara non di. Ii bee tere ye faaninbon rabennailu le ri. **4** Koni Poli tere ye wala salibon na Non lon bee ka kuma Yahudiyailu ni Kirekikailu ye. A ka ko bee ke, sa ii ri son Maari Isa ro. **5** Nba, Silasi ni Timote nara ka bo Masedoni tuma men na, Poli ma baara gberere si ke butun fo ka kawandili ke. A tere ye sereya bola Yahudiyailu ye ko Isa ye Moo Jenematomonin de ri. **6** Yahudiyailu ka ii ban wo kuma ma ka Poli nani. Wo le ro, Poli ka a la duruki juujuu ka wo ke toomasere ri ii kanma. A ka a fo ko: «Ii jeli labon kun ye ii jere le ri. Wo te n kunko ri butun. Nba, n wato siya gberailu kawandila sisen.» **7** Wo ro, Poli bora salibon na ka wa Titusi Jusitusu

wara. Cɛɛ wo ye Alla batoba le ri. A la bon tuunin salibon na. **8** Salibon wo kuntii Kiripusi ni a la denbayailu bɛɛ lara Maari la. Korentika menilu ka Pɔli la kuma men, woilu siyaman fanan lara Isa la ka sun ji rɔ. **9** Lon do rɔ, Pɔli ka koyen kɛ su rɔ ikomin sibo. Maari ka a fɔ a yɛ ko: «I kana silan mɔɔilu yɛ. I ye kuma, i kana i makun, **10** baa n ye i fɛ. Mɔɔ si tɛ be i kan ka kojuu kɛ i la, baa n na mɔɔilu ka siya so kɔndɔ yan.» **11** Wo le rɔ, Pɔli mɛnda ye, ka san kelen ni karo wɔɔrɔ kɛ mɔɔilu karanna Alla la kuma la. **12** Awa Kaliyɔn tɛrɛ ye Akaya jamanatiiya la tuma men na, Yahudiyailu ka ii ladɛn ka wuli Pɔli kanma. Ii ka a mira ka wa a ri kiti diya. **13** Ii ka a fɔ ko: «Cɛɛ jin ye a fɛ ka mɔɔilu bila Alla bato ja gbɛrɛ rɔ, men ma ben sariya ma.» **14** Sani Pɔli ye se ka jabili kɛ, Kaliyɔn jɛrɛ kumara Yahudiyailu yɛ ko: «Ai Yahudiyailu, ni ai nara ka ai makasi kojuu ba do kosɔn, wala ko bɛnbali do, n tun di n tolo malɔ ai makasikan na. **15** Kɔni sɔsɔli jin tɛ foyi ri fɔɔ Yahudiyailu la ko. Ai ye i jɔɔn sɔsɔli kuma doilu ni tɔɔ doilu ni sariya koilu le ma. Kɔni n tɛ sɔn ka ko su woilu kiti tɛɛ. Ai jɛrɛ ye ko woilu janabɔ.» **16** Wo rɔ, Kaliyɔn ka ii gbɛn ka ii labɔ kiti diya. **17** Ii bɛɛ bera Sɔsiteni kan, men ye salibon kuntii ri. Ii ka ale mira ka a gbasi kiti diya jɛfɛ. Kɔni Kaliyɔn ma foyi fɔ. **18** Pɔli mɛnda Korenti kɔsɛbɛ tuma men na, a ka sila jinin lemeniya mɔɔilu fɛ ka wa. A seni Sankere, a ka a kun li ka a masɔrɔn a tun ka dakan ta Alla yɛ. Wo rɔ, a donda kulunba kɔndɔ ka wa Siri jamana rɔ. Pirisili ni Akila wara a kɔfɛ. **19** Ii sera Efesi tuma men na, Pɔli ka a taamaɲɔɔnilu to a kɔ ye. Ale wara salibon na ka kuma Yahudiyailu yɛ. **20** Woilu ka a madiya ko a

ye waati dando ke ii fe ye. Koni Poli ma son. **21** A ka sila jinin ii fe. A ka a fo ko: «ni Alla sonda a ma n di na ii wara iko.» Wo ro, a donda kulunba kondɔ Efesi ka wa. **22** Kulunba seni Sesare, Poli bora ka wa lemeniya jamailu kondon Jerusalem, ka ban ka wa Antiyoki. **23** A menda Antiyoki. Wo ko ro, a wara Kalati jamana ni Firiki jamana ro. A ka yoro wo bee rataamataama ka Isa la karandenilu bee fanka don. **24** Wo tuma, Yahudiya do sera Efesi men too ko Apolosi men boni Alesandiri. Cee wo kusan tere kumala a numa la. A ka Alla la kuma lon kosebe. **25** A karanni Maari la sila la. A duman tere a ye a ja jere jere ma ka mooilu kawandi, ka Isa la ko fo ii ye kɔnuma. A tere ye wo kela a fanka bee la. Koni a la lɔnnin dan tere ye Yaya la sun ji ro ko le ri. **26** A wulira jusulatee ro ka kuma damira salibon na. Pirisili ni Akila ka a lamen tuma men na, ii wara a ri ii wara ka Alla la sila koro fo a ye ka a gbe. **27** Lon do ro, Apolosi ka a fo ko a ye a fe ka wa Akaya jamana ro. Lemeniya mooilu ka a seebe don ko a ye wa. Ii ka sebe raben ka a fo Akaya lemeniya mooilu ye ko ni Apolosi sera ye, ko ii ye a ramira kɔnuma. A se men keni ye, a ka mooilu demen kosebe, menilu kera lemeniya mooilu ri Alla la numaya baraka ro konin. **28** A tere ye Yahudiyailu la kuma lakadila moɔ bee jana, ka a yiraka ii la Alla la kuma ro ko Moɔ Nenematomonin ye Isa le ri.

19 Nba, ka Apolosi to Korenti, Poli ka Asi jamana kondɔ rasan ka wa se Efesi. A ka Isa la karanden doilu sɔron ye. **2** A ka woilu mapininka ko: «Ai lemeniyara Isa ma lon men, ai ka Alla la Nii Seniman sɔron wo lon wa?» Ii ka Poli jabi: «Een de. An ma foyi men Alla la Nii Seniman na ko ro

fɔɔ.» **3** Pɔli ka a fɔ ko: «Ai ka sun ji rɔ su numan sɔrɔn wo rɔ?» Ii ka a jabi: «Yaya ka sun ji rɔ mɛn ko fɔ, an ka wo su le sɔrɔn.» **4** Pɔli ka a fɔ ii yɛ ko: «Mɔɔ mɛnilu tubira, Yaya tɛrɛ ye woilu le sunna ji rɔ. Kɔni a tɛrɛ ye a fɔla mɔɔilu yɛ ko mɛn natɔ ale kɔ, ko ii ye la wo la Maari Isa kɔnin.» **5** Ii ka wo mɛn ka sun ji rɔ Maari Isa tɔɔ rɔ. **6** Pɔli ka a bolo la ii kan tuma mɛn na, Alla la Nii Sɛniman nara ii ma. Ii kumara kan gbɛɛilu rɔ. Alla ka kuma mɛnilu di ii ma, ii ka woilu lase mɔɔilu ma. **7** Cɛɛ woilu tun di mɔɔ tan ni fila jɔɔn bɔ. **8** Pɔli ka karo sawa kɛ, a ye wala salibon na ye ka kuma mɔɔilu yɛ. A tun tɛ silanna muumɛ. A tɛrɛ ye ii karanna Alla la Mansaya ko la, ka ko bɛɛ kɛ ka mɔɔ lali sa ii ri la a la kuma la. **9** Kɔni doilu ma sɔn a la kuma ma. Woilu ka ii ban fewu, ka to Maari Isa la sila tɔɔ tinanna kuma juu la mɔɔ bɛɛ jana. Wo le kosɔn, Pɔli bɔra ii fɛ, ka karandenilu ta ka wa Tiranusi la karan diya rɔ. A tɛrɛ ye karan kɛla ye lon lon. **10** A ka karan kɛ ten san fila kɔrɔ. Wo rɔ, Asi jamana mɔɔilu bɛɛ ka Maari la ko mɛn: Yahudiyailu wo, Kirekilu wo, ii bɛɛ ka wo mɛn. **11** Alla tɛrɛ ye Pɔli lɔla kabannako siyaman kɛla. **12** Hali jala ni faanin mɛnilu ra maa Pɔli fari la, woilu ra jankarɔtoilu kɛndɛya wo rɔ a ni jinailu tɛrɛ bɔla jinatɔmɔɔilu fɛ wo rɔ fanan. **13** Nba, Yahudiya doilu tɛrɛ ye taamataamala ko ii ye jinailu gbɛnna ka bɔ mɔɔilu fɛ. Ii doilu wulira ko ii ri jinailu gbɛn ka bɔ jinatɔmɔɔilu fɛ Maari Isa tɔɔ rɔ. Ii tɛrɛ ye a fɔla jinatɔmɔɔilu ye ko: «Pɔli ye Isa mɛn na ko fɔla, an ye ai jamarila wo tɔɔ le rɔ ko jinailu ye bɔ!» **14** Sikɛwa, mɛn ye Yahudiyailu la Alla sarakalasela kuntiiba do le ri, a la dence wɔrɔnwula le tɛrɛ wo kɛla. **15** Kɔni lon do rɔ,

jina ka ii jabi: «N ka Isa lɔn. N ye Pɔli la ko kalama fanan. Kɔni ai, ai ye yon de ri?» **16** Cɛɛ jinatɔmɔɔ bera ii bɛɛ kan, ka nɔɔ sɔrɔn ii ma. A ka ii gbasi kojuuya ka ii madimin. Ii farimakolon ka ii bori ka bɔ bon na. **17** Wo kibaro fɔra Efesi so fan bɛɛ rɔ, Yahudiyailu ni Kirekilu kɔnin. Wo rɔ mɔɔ bɛɛ silanda, ka Maari Isa tɔɔ bonya. **18** Menilu tun lara Isa la, woilu siyaman nara ka ii lɔ ii la kojuuilu la mɔɔilu bɛɛ jana. **19** Menilu tɛrɛ ye wɔyɛmaya kɛla, woilu siyaman nara ii la wɔyɛmaya sɛbɛilu ri ka woilu janin mɔɔilu bɛɛ jana. Sɛbɛ woilu sankɔ bɛɛ ladennin benda wodigbɛ gbanan waa biloolu le ma. **20** Wo le kɔsɔn, Alla ka fanka don Maari la ko rɔ, ka a la ko lase fan bɛɛ rɔ. Mɔɔ siyaman lara lemɛniya mɔɔilu kan. **21** Ko woilu bɛɛ kɛni kɔ, Pɔli ka a latɛɛ ko a ri Masedoni jamana ni Akaya jamana rataama ka wa Jerusalemu. A ka a fɔ ko: «N wa wa bɔ Jerusalemu, fɔ n ye wa Rɔmu fanan ye.» **22** A ka a dɛmɛnba fila lawa a jɛ Masedoni. Ale tora Asi jamana rɔ ka waati do kɛ ye. Dɛmɛnba fila wo tɛrɛ Timote ni Eratusi le ri. **23** Nba, wo waati jɛrɛ, mankan ba wulira Isa la sila ko rɔ. **24** Nunaka, mɛn ye wodi koyinna ladanna, do tɛrɛ ye, mɛn tɔɔ ko Demetirusi. A tɛrɛ ye wodigbɛ baara le la, ka Aritemisi la batobon bisikilu ladan. Ikomin Efesikailu tɛrɛ ye batofen wo batola, Demetirusi ni a baarakejɔɔnilu tɛrɛ ye tɔnɔ ba sɔrɔnna bisiki woilu fɛ. **25** Lon do rɔ, a ka a baarakejɔɔnilu laden, a ni menilu tɛrɛ ye baara su wo kɛla. A ka a fɔ ii yɛ ko: «N failu, ai ka a lɔn ko an ye tɔnɔ ba sɔrɔnna baara jɛn de rɔ. **26** Kɔni Pɔli tɔɔ jɛn ye mɛn kɛla sisen, ai jɛrɛ jayen wo la, ai tolo ye a la. A ye a fɔla mɔɔilu yɛ ko batofen menilu ladanni mɔɔ bolo, ko woilu tɔnɔ tɛ

foyi ri. Kuma wo ra mɔɔ siyaman kun yeɗeman ka ban. Efesi kelen tɛ. Dooni wo ri se Asi jamana fan bɛɛ rɔ sisen.

27 Wo ri kɛ sababu ri an na baara ri jii baara juu ri. Kɔni a dan tɛ wo ri de. A laban, an na batofen musoman ba Aritemisi la bon tɛ jate butun. Mɔɔilu ye Aritemisi batola Asi jamana ni dunuɗa fan bɛɛ rɔ sisen. Kɔni bonya mɛn ye a kan bi, wo bɛɛ ri bɔ a kan.» **28** Jama ka wo mɛn ka mɔnɛ kojuuya. Ii ka ii kan nabɔ ko: «Efesikailu la batofen Aritemisi ka bon!» **29** Mankan wo ka so bɛɛ lamaa. Mɔɔilu borimantɔ ka Pɔli taamaɗɔɔ fila mira ka ii sɔmɔn fɔɔ so laden diya rɔ. Mɔɔ fila woilu tɛɛ Kayusi ni Arisitariki le ri. Ii bɔni Masedoni. **30** Pɔli tɛɛ ye a fɛ ka wa kuma jama ye, kɔni Isa la karandenilu ma sɔn. **31** Asi jamana ɗɛmɔɔ doilu fanan tɛɛ ye, mɛnilu tɛɛ Pɔli duɗɔɔnilu ri. Woilu ka kela lawa Pɔli ma ka a madiya ko a kana wa laden diya rɔ. **32** Wo tuma, mɔɔilu tɛɛ ye mankan ba lawulila laden diya rɔ. Bɛɛ ye i ta fɔla. Ii siyaman ma ii laden kun lɔn.

33 Yahudiyailu ka mɔɔ do lalo jama ɗana. Cɛɛ wo tɔɔ ko Alesandire. Doilu ka ii kan nabɔ a ma ko a ye kuma. A ka tɔɔmasere kɛ a bolo la jama ɗana ko ii ye sabari. A tɛɛ ye a fɛ ka kuma lase ii ma. **34** Kɔni jama ka a ɗayen tuma mɛn na ko Alesandire ye Yahudiya le ri, ii bɛɛ sɔnkɔra i ɗɔɔn fɛ ka a fɔ ko: «Efesikailu la batofen Aritemisi ka bon!» Ii ka waati fila ɗɔɔn kɛ, ii ye ii kan nabɔla ten. **35** Ii ma wo boloka fɔɔ so seɓelila nara ka ii masabari waati mɛn. A kumara ii ye ko: «Efesikailu, Efesi so ye batofen ba Aritemisi la bon kɔnɔgbenna le ri. Batofen wo munuɗa mɛn bɔra san ma ka be, Efesi so ye wo fanan kɔnɔgbenna le ri. Dunuɗa mɔɔilu bɛɛ ka wo lɔn. **36** Mɔɔ si ti se ka ai

sɔsɔ wo ma. Wo rɔ, ai ye ai sabari. Ai kana koilu ke ai kun fe ye ten! **37** Ai ra cee jinilu mira ka ii lana, ka a teren ii ma foyi sonya joobon na. Ii ma tanama kuma si fo an na joo musoman ba ma fanan. **38** Wo le rɔ, ni mɔɔ do ra ko ke Demetirusi ni a la baarakejinonilu la, ii ye wa makasili ke kiti diya. Faamailu ye ye. Ii ye wa kiti diya ye. **39** Ni ai ye a fe ka ko gberɛ fo, ai ye wa wo fo an na laden ba rɔ, laden men benni sariya ma. A ri janabo ye le. **40** Ni wo te, an da mankan ba men nawuli jin bi, wo ma ben. Mɔɔilu ri a fo ko an da murunti, baa an ti se ka hali laden jin kun fo mɔɔilu ye.» So sebelila banda wo bee fola tuma men na, a ka a fo jama ye ko bee ye wa a wara.

20 Nba, mankan sumara tuma men na, Poli ka karandenilu kili laden do. A ka ii lali ka ii seebe don, ka ban ka sila jinin ii fe. Wo rɔ, a bɔra ye ka wa Masedoni. **2** A ka jamana wo rataama ka ye lemeniya mɔɔilu lali ka ii seebe don kuma siyaman ma. Wo rɔ, a nara se Kireki jamana rɔ. **3** A ka karo sawa ke ye. A tere ye a rabenna tuma men na ka wa Siri jamana rɔ kulunba kondɔ, a ka a men ko Yahudiya doilu ra ben kan kelen ma ko ii ri a faa. Wo rɔ, a ka taama wo rasa ko a ri a kɔse Masedoni jamana rɔ. **4** Sopateri men boni Bere, Pirusi dence konin, wo wara Poli malo. Arisitariki ni Sekundusi, men boni Tesaloniki, fanan wara a malo, a ni Kayusi, men boni Deribe, ni Timote, a ni Tisiki ni Torofime, men boni Asi jamana rɔ. **5** Cee woilu wara an je ka an makono Torohasi. **6** Buru Fununbali Sali banda tuma men na, an bɔra Filipi kulunba kondɔ. An ka tele loolu ke ji kan ka na ii teren Torohasi, ka lookun kelen ke ye. **7** Nɔɔɔ lon dafara tuma men na,

an ka an naden ka dɔnnin ke an jɔɔn fe. Pɔli tun da a latee ko ni duusa gbera, ko a ri wa. Wo le kosɔn, a menda kawandili kela haan duu talama. **8** An bee ladennin tere sankaso do kɔndo. Fitinna siyaman tere ye melenna bon kɔndo ye. **9** Kanberen do, men tɔɔ ko Yutikusi, siini tere bon fɔɔɔda dakun kan bon na ye. Pɔli menda kumala, sunɔɔ lɔɔ ka kanberen wo mira kosebɛ. A sunɔɔra ka be fɔɔɔda la. A bɔra fɔɔ sankaso bon sawana fɔɔɔda wo la ka be duu ma. Ii wara a ta ka a teren a ra sa. **10** Pɔli jiira ka wa i la a kan ka a bolo falafala a ma, ka a fɔ ko: «Ai kana hamin. A nii ye a rɔ.» **11** Wo rɔ, Pɔli yelera sankaso bon na iko. A ka buru rafara ka dɔnnin ke lemeniya mɔɔilu fe. A kumara ii ye haan kene bɔra, ka ban ka wa. **12** Mɔɔilu wara Yuticusi malɔ a wara. A kende. Wo ka lemeniya mɔɔilu bee jususuma kosebɛ. **13** Andeilu donda kulunba kɔndo ka wa Pɔli je Asosi, baa Pɔli ka a fɔ ko a ri wa a sen ma, ko an bee ye wa an jɔɔn ben Asosi. **14** A ka an naben Asosi tuma men na, a donda kulunba kɔndo. Wo rɔ, an wara Mitileni. **15** An bɔra ye lon men na, wo duusa gbe an sera Kiyosi da fe. Wo duusa gbe filana an sera Samosi. Wo duusa gbe sawana an sera Milet. **16** Pɔli tun te a fe an ye lanɔɔ Asi jamana rɔ. Wo rɔ, a ma sɔn ka i lɔ Efesi, baa a korɔtoni ba le tere ka se Jerusalemu, sa a ri Pentekoli sali ke ye, ni a ri se wo kela. **17** Wo le rɔ, a tora Milet ka kela lawa Efesi ka lemeniya jamailu la jemɔɔilu kili, ko ii ye na a teren ye. **18** Ii nara tuma men na, a ka a fɔ ii ye ko: «N badenmailu, kebi n donda Asi jamana rɔ lon men, n taamara sila men kan waati men bee korɔ ai fe yan, ai ka wo lon. **19** Yahudiyailu ka janfailu don n ma ka n tɔrɔ

kosebe fo ka n kasi. N ka wo bee mujun ka n fanmajii
 ka baara ke Maari ye. **20** Ai la nafa ye fen fen do, n ma
 wo si dokon ai ma. N ka ai karan jamama yoro ro, ka ai
 karan ai jere la bonilu kondoo. **21** N da a fo Yahudiyailu
 ni siya ghere tilu ye ka a magbeleya ko ii ye kojuu ke
 boloka ka na Alla ma, ka lemeniya an na Maari Isa ma. **22**
 Nba, a fere te fo n ye Alla la Nii Seniman kan mira. Wo le
 ro, n wato le Jerusalem sisen. Men keto n soronna ye, n
 ma wo lon. **23** Koni n ka men lon, wo le jin di. N wa se
 so so ma, Alla la Nii Seniman ye a folo n ye ko moilu ri
 n bila kaso la, ko toroya ye n ye. **24** Ni n balora, wo te
 foyi ri n jakoro. Men tono ye n ma, wo le n na baara ri,
 Maari Isa ka men karifa n na. Fo n ye baara wo le ban ka
 Alla la kibaro juma lase moilu ma, kibaro men ye Alla
 la jumaya ko folo. **25** «Nba, n da n taamataama ai bee
 tema ka Alla la Mansaya ko lase. Koni n ka a lon sisen
 ko ai ja te la n kan butun. **26** Wo le koson n ye a folo
 ai ye ka a magbeleya bi ko ni mo do halakira ai tema,
 wo ye wo tii jere no le wo ri de, **27** baa n ma Alla la ko
 lateeni si dokon ai ma. Een! N ka wo bee lase ai ma. **28**
 Nba, ai ye ai janto ai jere ro. Alla la Nii Seniman da mo
 menilu karifa ai la, ai ye ai janto wilu fanan do. Ai ye ai
 lo Alla la lemeniya jamailu joro ka ii latanka, baa a ra
 wilu ke a jere ta ri a dence la saya ro. **29** N ka a lon ko n
 wa wa, mojuuilu ri don ai tema ka tijnanni ke. Wilu ye
 ikomin wara juuilu, menilu ye donna saailu tema ka ii
 madimin. **30** Doilu ri wuli hali ai jere tema yan, ka wuya
 juu fo, sa ii ri karandenilu somon ka wilu tuun ii ko. **31**
 Wo le ro, ai ye a ke kojuma. Ai ye ai hankili to a ro ko n

ka ai kelen kelenna bee lali san sawa wo koro. N ma wo boloka fewu, fo ka a ke su ni tele. N naji bora ai koson kosebe. **32** «Nba, n ye ai karifala Alla la sisen, a ni a la kuma la, men konin ye a la jumaya ko fola. Ale le ri se ai la lemeniya sabatila kuma wo la. A ni a ri ce wo di ai ma, a ni men bee bilani a dan na. **33** N ma n nata la mawo si la wodigbe ni sanin ni faanin kan. **34** N ka baara ke n bolo la ka n ni n taamajonilu makoilu mafa. Ai jere ka wo lon. **35** N ka a yiraka ai la nja bee ma ko an ka kan ka baara ba ke ten de, sa an di se desebatoilu demenna, baa Maari Isa ka a fo ko: «Sewa ye soli ro ka tamin soronni kan.» An ye an hankili to kuma wo ro.» **36** Nba, Poli banda wo fola tuma men na, a ni ii bee ka ii jonkin ka Alla tara. **37** Ii ka ii wuli ka ii ton Poli kan ka a sunbu. Ii bee kasira kosebe. **38** A tere ka men fo ko ii nja te la a kan butun, wo kuma gbara ii la kojuuya. Ii wara a bilasila diya kulun da la.

21 Nba, an ka foli di lemeniya mawoilu ma ka don kulunba kondɔ. An bora ye ka an telen Kosi ma. Wo duusa gbe an wara se Rodi, ka bo ye ka wa Patara. **2** An ka kulunba do teren ye, men wato Fenisi jamana ro. An donda wo kondɔ ka wa. **3** An sudunyara Sipere ka a yen, koni an taminda a la a tele kankan bolo kinin fan fe. An wara Siri jamana ro ka an lo Tiri, baa donin men tere ye kulun kondɔ, wo tun ka kan ka lajii so wo le la. **4** An wara karandenilu jinin so kondɔ, ka tele woronwula ke woilu fe. Alla la Nii Seniman tun ka a yiraka ii la ko ko ri Poli soron Jerusalemu. Wo le ka a ke, ii ka a lali ko a kana wa ye. **5** Koni an wa lon sera tuma men na, an bora ye ka wa. Karandenilu ni ii musoilu ni ii denilu bee bora

so kɔndɔ ka wa an bilasila diya fɔɔ kulun da la. An bɛɛ ka an jɔnkin ji da la ye ka Alla matara. **6** An banda Alla matarala ka foli di an jɔɔn ma tuma mɛn na, an donda kulunba kɔndɔ. Woilu ka ii kɔsɛ ka wa ii wara. **7** An bɔra Tiri ka wa Pitolemayisi kulunba kɔndɔ. An se mɛn kɛni ye, an bɔra kulunba kɔndɔ ka wa ye lemɛniya mɔɔilu fɔ. An ka tele kelen kɛ woilu fɛ. **8** Wo duusa gbɛ, an bɔra ye ka wa Sesare. An wara jiya Filipe wara, mɛn tɛrɛ ye kibaro juma lasela ri. Jerusalemu lemɛniya mɔɔilu tun ka cɛɛ wɔrɔnwula mɛn jɛnematɔmɔn ka ii kɛ talibidenbailu dɛmɛnbailu ri, Filipe tɛrɛ woilu do le ri. **9** Denmuso sunkurun naanin tɛrɛ ye Filipe bolo. Wo si tun ma sii cɛɛ kun fɔɔ. Woilu tɛrɛ ye kuma sɔrɔnna Alla la ka a lase mɔɔilu ma. **10** An ka tele dando kɛ Filipe wara tuma mɛn na, Alla la nabi do nara ka bɔ Jude. Wo tɔɔ ko Akabusi. **11** A nara an ma ka Pɔli la tesidilan ta. A ka a jɛrɛ sen ni a bolo sidi wo la, ka a fɔ ko: «Alla la Nii Sɛniman ka a fɔ ko Yahudiyailu ri tesidilan jɛn tii mira Jerusalemu, ka a sidi wo jɛn ma ka a don siya gbɛɛilu bolo.» **12** An ka wo mɛn tuma mɛn na, an ni ye mɔɔilu ka Pɔli madiya kɔsɛbɛ ko a kana wa Jerusalemu. **13** Pɔli ka an jabi: «Ai ye kasila ten ka n jusu tijan kojuuya nfenna? Ni ii ka n sidi Jerusalemu, n dabɛnni wo la. Hali ni ii ka n faa Maari Isa ko kɔsɔn, n dabɛnni wo bɛɛ la.» **14** An ka a yɛn tuma mɛn na ko Pɔli tɛ sɔn an kan mirala, an ka a to ten, ka a fɔ ko: «Maari sawo ye kɛ.» **15** Tele dando taminni kɔ, an ka an dabɛn ka wa Jerusalemu. **16** Sesare karanden doilu nara an malɔ, ka an nana an jiya diya Minasɔn wara. Minasɔn ye Sipereka le ri. A kɛni Isa la karanden di kɛbi waati

jan. **17** An se men keni Jerusalemu, ye lemeniya mooilu ka an damira kojuma. **18** Wo duusa gbe, Poli ni an toilu wara Yakuba wara. An ka lemeniya mooilu la jemooilu bee teren ye. **19** Poli banda folila tuma men na, a kumara ii ye. Alla tun ka ko menilu ke siya gberailu tema ka fara Poli la baara la, a ka wo bee lase ii ma kelen kelen. **20** Ii ka ii tolo malɔ ko woiu la, ka Alla tando kosebe. Ii ka a fo Poli ye ko: «An badenma, i ma a yen Yahudiya waa siyaman de lani Isa la yan. Wo bee tesidini Nabi Musa la sariya ko le la. **21** Koni a ra fo ii nana ko i ye Yahudiyailu karanna, menilu siini siya gberailu tema konin. Ko i ye a folo woiu ye ko ii ye Nabi Musa la sariya bila, ko ii kana ii denilu faaninta ke butun, ko ii kana an na landailu bonya. **22** Sika te a ro, ii ri a men ko i ra na. An ye a ke di wo ro? **23** Nba, an ye men folo i ye sisen, i ye wo mira. Cee naanin ye an bolo yan, menilu ra dakan ta Alla ye. **24** I ye la woiu kan ka seninya landa ke ii fe. I jere ye wodi bo, sa ii ri ii kun li. Wo wa ke, bee ri a lon ko i la ko men foni ii nana, ko tuya te wo ri. Ii ri a lon fanan ko i jere ye i taamala sariya sila kan. **25** Koni siya gbera menilu ra la Isa la, an da sebe lawa woiu ma koroman ka an miriya yiraka ii la. An ka a fo ii ye ko ii kana joo so sobo don. Ko ii kana jeli don. Ko ii kana juufaa sobo don, jeli ye men do. Ko ii kana jalonya ke.» **26** Nba, wo duusa gbe, Poli ka mo naanin woiu ta ka wa seninya landa ke ii fe. Wo ko ro, a wara Allabatobonba la ka seniyali dafa lon fo. Wo lon wa se, saraka ri bo ii kelen kelenna bee ye. **27** Seniyali wo ye kela tele wonwula le korɔ. Waati wo dafatola, Asi jamana Yahudiya doilu ka Poli yen Allabatobonba kondɔ.

Ii ka mankan nawuli jama tema ka Pɔli mira. **28** Ii ka ii kan nabɔ ko: «Isirayelikailu, ai ye na an demen! Cɛɛ men ye mɔɔ bɛɛ karanna fan bɛɛ rɔ ko ii kana an na mɔɔilu ni Nabi Musa la sariya ni an na yɔrɔ jin jate, wo le jin di. Ka a la wo bɛɛ kan, a ra na Kirekilu ri Allabatobonba jere kɔndɔ, ka an na yɔrɔ seniman jin nɔɔ.» **29** Ii ka wo fɔ ka a masɔrɔn ii tun ka Torofime, men bɔni Efesi, a ni Pɔli yen i jɔɔn fɛ so kɔndɔ. Ii ka ii miri ko Pɔli tun da don a ri Allabatobonba jin kɔndɔ le. **30** Mankan bonyara ka so bɛɛ lamaa. Mɔɔilu borimantɔ nara ka bɔ fan bɛɛ rɔ. Ii ka Pɔli mira ka a sɔmɔn ka a labɔ Allabatobonba jin kɔndɔ. Mɔɔilu ka bon dailu tuun i kɔrɔ. **31** Ii tɛrɛ ye a faa ja jininna tuma men na, kela sera Rɔmu kɛɛdenilu la kuntiiba ma ko Jerusalemu so bɛɛ ra lawɔyɔ. **32** A ka kɛɛden kuntii doilu ni kɛɛden doilu ta i kɔrɔ ka a bori ka wa jama rɔ. Yahudiyailu ka kɛɛden kuntiiba ni a la kɛɛdenilu yen tuma men na, ii ka Pɔli gbasi boloka. **33** Kɛɛden kuntiiba nara ka Pɔli mira. A ka a fɔ kɛɛdenilu yɛ ko ii ye Pɔli sidi nɛɛ jɔlɔkɔ fila la. A ka jama majininka ko cɛɛ jin ye yon di, a ka nfen kɛ? **34** Mɔɔilu tɛrɛ ye ii kan nabɔla kosebɛ. Do ta ni do ta tɛ kelen di. Kɛɛden kuntiiba ka a yen ko a ti se tɔja gbɛ sɔrɔnna ka a masɔrɔn mankan ka siya. Wo rɔ, a ka a fɔ kɛɛdenilu yɛ ko ii ye wa Pɔli ri ii la bon ba la. **35** Ii sera bon yɛɛyɛɛnanilu ma tuma men na, kɛɛdenilu ka Pɔli layɛɛ ii boloilu la ka wa a ri, baa jama mɔnɛni tɛrɛ kojuuya ii muruntira a kanma. **36** Ii tɛrɛ ye kɛɛdenilu kɔ, ka ii kan nabɔ ko: «Ai ye a faa, ai ye a faa!» **37** Pɔli ladontɔ tɛrɛ ye bon ba la tuma men na, a ka a fɔ kɛɛden kuntiiba yɛ ko: «I ri hake to, n di se

kuma do fɔla i ye wa?» Keɗeden kuntiiba ka a jabi: «I ye Kirekikan mena wa? **38** A ye di? Misiranka kanberen men ka mɔɔilu lamurunti waati taminni, ile le wo ri wa, men kɔnin wara benkaninna mɔɔ waa naanin di wula kɔndo?» **39** Pɔli ka a jabi: «Nde ye Yahudiya le ri ka bɔ Silisi Tarisi. So ba wo duuren de ye n di. I jaandi, i ye sɔn n ye kuma doilu fɔ jama ye.» **40** Keɗeden kuntiiba sɔnda wo ma. Wo rɔ, Pɔli ka i lɔ bon yeleyelenanilu kan ka tɔomasere ke a bolo la mɔɔilu jana ko a ye a fe ka kuma ii ye. Ii ka ii sabari tuma men na, Pɔli kumara ii ye Heburukan dɔ.

22 A ka a fɔ ko: «N failu ni n badenmailu, ai ye ai tolo malɔ n na, n ye men fɔla n jere kunka ko rɔ.» **2** Ii ka Heburukan men a da rɔ tuma men na, ii ka ii sabari kosebe. Pɔli ka a fɔ ko: **3** «Yahudiya le nde ri. N sɔrɔnni Silisi Tarisi, kɔni n namɔni Jerusalemu yan de. N tere karanmɔɔ Kamaliyeli le bolo. Ale le ka n karan kosebe an benbailu la sariya la. N fanan tesidini tere Alla ko la kosebe, ikomin ai jere tesidini ja men ma bi. **4** N ka sila kura jin taamabailu tɔrɔ kojuuya fɔ ka doilu faa. N tere ye ii mirala, cee ni muso, ka ii bila kaso la. **5** Alla la sarakalasela kuntiiba ni mɔɔbakɔrɔilu bee ye n sereilu ri wo ko rɔ. N ka sebe sɔrɔn ii la, sa n di wa wo ri ii badenmailu ma Damasi. Wo bolo ma, n wara Isa la mɔɔilu jinin Damasi. N wa menilu sɔrɔn ye, n tun ye a fe ka woilu mira ka ii sidi, ka na ii ri Jerusalemu yan sa ko ri latɔn ii la.» **6** «Nba, n watɔla, telelatelen waati ka n sudunyani tere Damasi la. Wo tuma, fen do melen ba bɔra gbe rɔ san ma kelen di ka na n naminin. **7** N bera duu ma.

N ka kumakan do men ko: Sawuli, Sawuli, i ye n tɔrɔla kojuuya nfenna? **8** N ka jininkali ke ko: «Maari, i ye yon di?» A ka n jabi: «Isa Nasaretika le nde ri, i ye men tɔrɔla kojuuya kɔnin.» **9** Nba, n taamaɲɔɔnilu ka kɛnɛ yelen ba wo yen. Kɔni kumakan men tɛɛ ye kumala n yɛ, ii ma wo men. **10** N ka a fɔ ko: «N ye nfen kɛ, Maari?» Maari ka n jabi: «I wuli ka wa Damasi. Ko men bɛɛ latɛɛni i ma ka kɛ, wo bɛɛ ri fɔ i yɛ ye.» **11** N ma se foyi yenna ka a masɔɔn kɛnɛ yelen ba wo bonyara kojuuya ka n ja lafin. Wo rɔ, n taamaɲɔɔnilu le ka n bolo mira ka wa n di Damasi. **12** «Wo ka Alla ɲɛsilanɲɛba do tɛɛn Damasi, men tɔɔ ko Ananiyasi. Cɛɛ wo tɛɛ ye Alla la sariya mirala kɔɛbɛ. Damasi Yahudiyailu bɛɛ tɛɛ ye a tɔɔ ɲuma fɔla. **13** A nara ka i lɔ n dafɛ ka a fɔ n yɛ ko: «N badenma Sawuli, i ja ye laka ikɔ.» Nde fanan, waati kelen wo rɔ, n ka a yen. **14** A ka a fɔ ko: «An benbailu Maari Alla ra i ɲenematɔmɔn, sa i ri a sawo lɔn, ka a la Mɔɔ Telenni yen, ka a la kuma men ka bɔ a jɛɛ da rɔ. **15** I ri kɛ a sere ri, baa i ka ko menilu yen a ni i ka ko menilu men, i ri woilu lase mɔɔilu bɛɛ ma. **16** Nba, i ye nfen makɔnɔla sisen? I wuli ka sun ji rɔ, ka Maari matara sa a ri i ko ka i la kojuu bɔ i ma.» **17** «Kɔ fɛ, n ka n kɔɛ Jerusalem. Lon do rɔ, n tɛɛ ye Alla matarala Allabatobonba la tuma men na, Alla ka fen do yiraka n na. **18** N ka Maari yen. A ka a fɔ n yɛ ko: «I kaliya. I ye bɔ Jerusalem i kɔrɔ ka wa, baa i ye a fɛ ka n na kuma men sereya bɔ yan mɔɔilu yɛ ii ti sɔn wo ma.» **19** N ka a jabi: «Maari, ii jɛɛ ka a lɔn ko n tɛɛ ye donna salibonilu la ka i la lemeniya mɔɔilu mira ka ii gbasi ka ii bila kaso la. **20** Mɔɔilu tɛɛ ye i sere Etiyɛn faala waati men na, n jɛɛ lɔni

tere ye. N sonda wo bee ma, fo ka a faabailu la durukiilu ramira ii ye.» **21** Koni Maari ka a fo n ye ko: «Wa! N keto i lawala siya gberailu ma, menilu siini yoro jan.» **22** Nba, mawilu tere ye ii tolo malala Poli la haan a ka siya gberailu la ko fo. A ka wo fo tuma men na, ii bee sonkora ko: «A ye bo yan ka a faa! A ma kan ka balo butun!» **23** Ii tere ye ii kan nabola, ka ii la durukiilu bo ka wilu lafilifili, ka buuri lasyle san ma. **24** Keleden kuntiiba ka wo yen ka a fo a la keledenilu ye ko ii ye Poli ladon bon ba la. Ko ii ye a gbasi gbije la ka a fefese, sa a ri jama jaman kun fo ii ye. **25** Ii ka Poli sidi ko ii ye a gbasila tuma men na, Poli ka a fo keleden kuntii ye ko: «Ka Romu duuren do gbasi gbije la ka a soron a la kiti ma tee folo, wo dahani wa?» **26** Keleden kuntii ka wo men tuma men na, a wara keleden kuntiiba teren ye ka a fo a ye ko: «I keto nfen kela cee men na jin? A ye Romu duuren de ri de!» **27** Keleden kuntiiba jere wara Poli mapininka ko: «Romu duuren de ile ri wa?» Poli ka a jabi: «Don.» **28** Keleden kuntiiba ka a fo ko: «N ka wodi ba le bo ka ke Romu duuren di.» Poli ka a fo ko: «Nde soronni de a ro!» **29** Menilu keto tere ye Poli fefesela, wilu ka wo men ka ii mabo a la kelen di. Keleden kuntiiba jere silanda, ka a masoron ale le tun ka Poli sidi nee joloko la, ka a teren a ye Romu duuren de ri. **30** Wo duusa gbe, keleden kuntiiba ka Poli la ko rabila doni ka Alla la sarakalasela kuntiilu ni kititee dekuru bee kili ka ii lade, baa Yahudiyailu ye Poli jalakila kun men na, keleden kuntiiba tere ye a fe ka wo lon. Wo ro, a ka Poli lalo ii jakoro.

23 Pɔli ka a ja lɔ kititɛɛ deƙuru rɔ kɔsɛbɛ, ka a fɔ ii yɛ ko: «N badenmailu, n da n taama kɔnɔgbɛya rɔ Alla jana haan sisen.» **2** Mɔɔ mɛnilu lɔni tɛɛ Pɔli tɔrɔfɛ, Alla la sarakalasela kuntiiba Ananiyasi ka a fɔ woilu yɛ ko ii yɛ Pɔli gbasi a da rɔ. **3** Pɔli ka a fɔ a yɛ ko: «Ile, filanfilante! Alla fanan di ile gbasi. I siini yan ko ka n na kititɛɛ ka bɛn sariya ma, kɔni i jɛɛ ra sariya tijan, baa ile ka a fɔ ko ii yɛ n gbasi.» **4** Mɔɔ mɛnilu lɔni tɛɛ Pɔli tɔrɔfɛ, woilu ka a fɔ ko: «I yɛ Alla la sarakalasela kuntiiba le naninna ten wa?» **5** Pɔli ka ii jabi: «N badenmailu, n tun ma a lɔn ko ale le yɛ Alla la sarakalasela kuntiiba ri. Ni wo tɛ, n tun tɛ wo fɔ, baa a sɛbɛni Alla la kitabu kɔndɔ ko: Mɛn siini i la mɔɔilu kun na, i kana kuma juu fɔ wo ma.» **6** Nba, Pɔli ka a yɛn ko kititɛɛ deƙuru farani. A fan kelen yɛ Sadusiilu ri. A fan kelen yɛ Farisilu ri. Wo le kosɔn, Pɔli ka a kan nabɔ ka a fɔ ko: «N badenmailu, n yɛ Farisi le ri. N fa fanan yɛ Farisi le ri. Kiti yɛ kɛla n kanma bi ka a masɔrɔn n jii lani su lawuli ko rɔ, ka bɔ saya rɔ.» **7** Pɔli ka wo fɔ tuma mɛn na, sɔsɔli wulira Farisilu ni Sadusiilu tɛma. Jama ratalara fila ri, **8** baa Sadusiilu yɛ a fɔla ko su ti nala lawulila ka a bɔ saya rɔ, ko mɛlɛkailu ni jinailu fanan tɛ yɛ. Kɔni Farisilu lani wo bɛɛ la. **9** Nba, a kɛra mankan ba ri. Sariya karanmɔɔ mɛnilu tɛɛ Farisilu ri, wo doilu wulira ka sɔsɔli kɛ kɔsɛbɛ ko: «An ma kojuu si yɛn cɛɛ jɛn na. Ni mɛlɛka wala jina kumara a yɛ don?» **10** Sɔsɔli juuyara fɔ kɛlɛden kuntiiba silanda ko ii kana Pɔli sɔmɔn ii ni ii jɔɔn tɛ ka a faa. Wo rɔ, a ka kɛlɛdenilu lawa ka Pɔli labɔ mɔɔilu tɛma fanka la, ka wa a ri kɛlɛdenilu la bon ba la. **11** Su wo rɔ, Maari ka a jɛɛ yiraka Pɔli la ka a fɔ a yɛ

ko: «I sɛɛbɛ don. I ra n na ko fɔ ɲa mɛn ma Jerusalemu, i ka kan ka a fɔ wo ɲa kɛlɛn dɛ ma Rɔmu fanan.» **12** Kɛnɛ bɔra tuma mɛn na, Yahudiya doilu ka ii lɛdɛn ka bɛn kan kɛlɛn ma. Ii ka ii kali ko ii tɛ dɔɔnnin kɛ, ko ii tɛ ji min fo ii wa Pɔli faa. **13** Mɔɔ binaanin ni kɔ lɛ bɛnda wo ma. **14** Ii wara Alla la sarakalasɛla kuntiilu ni mɔɔbakɔrɔilu tɛrɛn yɛ, ka a fɔ ii yɛ ko: «An ka an kali ko an tɛ dɔɔnnin kɛ fo an wa Pɔli faa. **15** Wo bolo ma, ai ni kititɛɛ dɛkuru yɛ kɛla lawa kɛlɛdɛn kuntiiba ma ko a yɛ Pɔli lana ai ma, sa ai ri a la ko fɛsɛfɛsɛ kɔɲuma. An di an dɛbɛn ka a faa sila la sani a yɛ sɛ ai ma yan.» **16** Kɔni Pɔli barincɛ ka janfa kuma wo mɛn. A wara kɛlɛdɛnilu la bon ba la ka wo ɲafɔ Pɔli yɛ. **17** Wo rɔ, Pɔli ka kɛlɛdɛn kuntii do kili ka a fɔ a yɛ ko: «I yɛ wa kanbɛrɛn ɲin malɔ kɛlɛdɛn kuntiiba la. Kuma do yɛ a fɛ ka a fɔ a yɛ.» **18** Kɛlɛdɛn kuntii wo wara kanbɛrɛn malɔ kɛlɛdɛn kuntiiba la, ka a fɔ a yɛ ko: «Kasodɛn mɛn tɔɔ ko Pɔli, wo ka n kili ka a fɔ n yɛ ko n yɛ na kanbɛrɛn ɲin di i ma. Ko kuma do yɛ a fɛ ka a fɔ i yɛ.» **19** Kɛlɛdɛn kuntiiba ka kanbɛrɛn mira a bolo ma ka i mabɔ mɔɔilu la ka a mapininka ko: «Nfɛn yɛ i fɛ ka a fɔ n yɛ?» **20** Kanbɛrɛn ka a fɔ a yɛ ko: «Yahudiya doilu ra bɛn kan kɛlɛn ma ko ii ri i madiya sini, ko i yɛ wa Pɔli ri kititɛɛ dɛkuru ma sa ii ri a la ko fɛsɛfɛsɛ kɔɲuma. **21** Kɔni i kana sɔn wo ma, baa mɔɔ binaanin ni kɔ yɛ Pɔli makɔnɔla sila la, sa ii ri a faa. Ii ra ii kali, ko ii tɛ dɔɔnnin kɛ, ko ii tɛ ji min, fo ii wa a faa. Ii ra ban ii rabɛnna fewu. Ii yɛ ilɛ la jabili lɛ makɔnɔla sisen.» **22** Kɛlɛdɛn kuntiiba ka a fɔ kanbɛrɛn yɛ ka a magbɛlɛya ko: «I kana a fɔ mɔɔ si yɛ ko i ra ko ɲin nase n ma.» Wo rɔ, a ka sila di kanbɛrɛn ma ko a yɛ

wa. **23** Kɛlɛden kuntiiba ka kɛlɛden kuntii fila kili ka a fɔ
 ii yɛ ko: «Ai ye kɛlɛden mɔɔ kɛmɛ fila rabɛn, a ni sotii
 biwɔrɔnwula ni tanbatii kɛmɛ fila. Dibi wa don kɔsɛbɛ, ai
 bɛɛ ye wa Sesare. **24** Ai ye so doilu rabɛn Pɔli yɛ fanan. Ai
 ye wa a kɛndɛ malɔ jamanatii Felisi wara Sesare.» **25** A ka
 sebeli rabɛn ka a don ii bolo. A ka mɛn seɓɛ, wo le jin di.
26 «Nde Kolodi Lisiyasi le ye seɓɛ jin nawala jamanatii
 juma Felisi ma. N ye i fola. **27** «Yahudiyailu ka cɛɛ jin
 mira. Ii tɛrɛ ye a faa ko rɔ. N ka a mɛn waati mɛn na ko
 Rɔmu duuren de a ri, n ka kɛlɛdenilu ta ka wa a bɔsi
 ii bolo. **28** Yahudiyailu tɛrɛ ye a jalakila kun mɛn na, n
 tɛrɛ ye a fɛ ka wo lɔn. Wo le rɔ, n wara a ri ii la kititɛɛ
 dɛkuru rɔ. **29** Wo rɔ, n ka a yen ko a jalaki kun ye ii jɛrɛ la
 sariya koilu le ri. Kɔni mɛn ni saya wala kaso labila ka
 kan, ii ma a jalaki wo si la. **30** A fɔra n jana tuma mɛn
 na ko Yahudiya doilu ra bɛn kan kelen ma ko ii ri a faa,
 n ka a lawa i ma i kɔrɔ. N ka a fɔ a jalakibailu yɛ ko ii
 ye wa a jalaki kun fɔ ile jana. Mɛn tɛrɛ ye n fɛ ka a fɔ i
 yɛ, wo le wo ri.» **31** Nba, mɛn fɔra kɛlɛdenilu yɛ, ii ka
 wo kɛ. Ii wara Pɔli ri Antipatirisi so la su wo rɔ. **32** Wo
 duusa gbɛ, kɛlɛden mɛnilu tɛrɛ ye ii sen ma, woilu ka ii
 kɔsɛ ka wa ii la bon ba la. Mɛnilu tɛrɛ ye sotiilu ri, woilu
 wara Pɔli malɔ. **33** Sotiilu sera Sesare tuma mɛn na, ii ka
 seɓɛ di jamanatii ma ka Pɔli karifa a la. **34** Jamanatii ka
 seɓɛ karan ka Pɔli majnininka a bɔ yɔrɔ ma. Pɔli ka a fɔ
 ko a bɔni Silisi le. **35** Wo rɔ, jamanatii ka a fɔ a yɛ ko:
 «I jalakibailu wa na tuma mɛn na, n di i fɛsɛfɛsɛ ka i la
 kititɛɛ.» Mansa Herodi tun ka mansa la jiya bon mɛn lɔ,
 jamanatii ka a fɔ ko ii ye Pɔli bila wo la ka a kɔnɔgbɛn.

24 Nba, tele loolu taminni kɔ, Alla la sarakalasela kuntiiba Ananiyasi ni mɔɔbakɔrɔ doilu nara Sesare. Ii nara Teritulusi ri mɛn tɛrɛ ye ii bɛɛ kuma fɔla. Ko menilu ye ii ni Pɔli tɛma, ii wara woilu yiraka jamanatii Felisi la. **2** Wo rɔ, jamanatii ka a fɔ ko Pɔli ye na. Ii ka a lana tuma mɛn na, Teritulusi ka tɔɔ la damira Pɔli la jamanatii ye ko: «An fa, an da mɛn jususuma rɔ i baraka le rɔ. I la famunyali kosɔn, ko siyaman da mafisaya ka jamana lawa jɛ fɛ. **3** An fa Felisi, wo ra diya an ye jɛ bɛɛ ma. An ye baraka bilala wo la jamana fan bɛɛ rɔ. **4** Kɔni an kana i sɛɛ kuma siyaman na. Wo le rɔ, n ye i madiyala ko i ye hina an na ka i tolo malɔ an na dɔɔni. **5** Nba, an da a yen ko cɛɛ jɛn ye mɔɔ tɔrɔla le ri. A ye mankan nawulila Yahudiyailu tɛma dunuɲa fan bɛɛ rɔ. Ale le Nasaretikailu la dina sila jɛmɔɔ ri. **6** A tɛrɛ ye a fɛ ka Allabatobonba manɔɔ. Wo le rɔ, an ka a mira. **8** Ni i ka Pɔli fɛsɛfɛsɛ, an ye a jalakila ko menilu rɔ, i jɛrɛ ri woilu famun.» **9** Yahudiya menilu tɛrɛ ye, woilu ka kuma wo lasereya ko a ye ten de. **10** Jamanatii ka tɔɔmasere kɛ ko Pɔli ye kuma. Wo rɔ, Pɔli ka jabili kɛ ko: «N fa, n ka a lɔn ko a ra san siyaman bɔ, i ye an na jamana la kititɛɛla ri. Wo le kosɔn, n sɛwani ka n na ko fɔ ile ye. **11** Ni i ka jɛninkali kɛ, i ri a lɔn ko tuɲa le ko a ma tamin tele tan ni fila kan fɔlɔ, n wara Jerusalemu Alla bato kanma. **12** Ii ma n tɛrɛn mɔɔilu sɔsɔli Allabatobonba jɛn kɔndɔ. Ii ma n tɛrɛn mankan nawulila jama tɛma salibon si la. Ii ma n tɛrɛn wo kan so kɔndɔ yɔrɔ si. **13** Mɔɔ jɛnɛn ye tɔɔ lala n na ko menilu rɔ sisen, ii ti se a yirakala ko woilu ye tuɲa le ri. **14** Nba, n ye n lɔla mɛn na i jɛna, wo le jɛn di. N ye an benbailu

Maari Alla batola sila kura kan. Ii ka a fɔ ko sila wo tɛ tunna ri. Kɔni mɛnilu sɛbɛni sariya kitabu rɔ, a ni mɛnilu sɛbɛni nabiilu la kitabu rɔ, n lani wo bɛɛ la. **15** N ni ii bɛɛ jii lani Alla ka a fɔ ko mɔɔ jumailu ni mɔɔ juuilu bɛɛ su ri wuli ka bɔ saya rɔ. **16** Wo le rɔ, n ye n dajala tuma bɛɛ sa n kɔnɔgbɛyani ri to. Kojuu si kana to n ni Alla tɛma, wala n ni mɔɔilu tɛma. **17** «Nba, n tun ma se Jerusalemu san siyaman kɔrɔ. Kɔni lon do, n wara wodi do di Yahudiya doilu ma ye ka wo kɛ ii la dɛmɛnnifen di. N wara ka saraka bɔ Alla yɛ fanan. **18** N tɛrɛ ye wo kan tuma mɛn na, Yahudiya doilu nara n tɛrɛn Allabatobonba kɔndɔ. N da wo namunilu bɛɛ kɛ ka n jɛrɛ lasɛninya. Jama tun tɛ ye; mankan tun tɛ ye. **19** Kɔni Yahudiya doilu a ye mɛn bɔni Asi jamana rɔ. Woilu ka kan ka na n jalaki i jana yan. **20** Ni wo tɛ, mɔɔilu ye yan, mɛnilu ka n lɔni yɛn kititɛɛ dɛkuru jɛ. Ni ii ka jalaki yɔrɔ do tɛrɛn n na, woilu ye wo fɔ. **21** N ma foyi kɛ fɔ jɛn ko kelen. Ka n lɔni to kititɛɛ dɛkuru jɛ, n ka n kan nabɔ ko: «N lani su lawuli ko le la. Wo le ka a kɛ, ai ra n nana kiti diya bi.» **22** Felisi tɛrɛ ye ko siyaman famunna Maari la sila kan. Wo rɔ, a ka kiti lalɔ fɔlɔ. A ka a fɔ ko: «Ai ye wa. Ni kɛlɛden kuntiiba Lisiyasi nara, n di ai la ko janabɔ.» **23** A ka a fɔ kɛlɛden kuntii do yɛ ko a ye Pɔli mara kaso la fɔlɔ kɔni a ye a rabila dɔɔni. Ko a kana a dupɔɔ si bali a dɛmɛnna. **24** Tele dando taminni kɔ, Felisi ni a muso Durusili nara. Muso wo ye Yahudiya le ri. Felisi ka mɔɔilu lawa Pɔli kɔ ko ii ye a lana. Felisi ka a tolo malɔ a la. Mɔɔ ri a lɛmɛniya la Nenematɔmɔnin Isa la ja mɛn ma, Pɔli ka wo jafɔ a yɛ. **25** Pɔli kumara dununaratɛɛ tɛlenbaya kan a ni jɛrɛramira

ko kan. A kumara kiti ko kan fanan, kiti men nato. A tere ye kumala woilu kan tuma men na, Felisi silanda. A ka a fo Pali ye ko: «A ka ni ten. I ye wa folo. N wa fere soron lon men, n di i kili iko.» **26** A tere ye a kondo fanan ko Pali ri surafen di a ma. Wo le ro, a tere ye Pali kilila tuma bee ka a baro. **27** Nba, san fila taminda tuma men na, moo kura siira Felisi no ro jamanatiiya la. Moo kura wo too ko Porisusi Fesitusi. Koni Felisi tere ye a fe ka Yahudiyailu ladiya. Wo ro, a ka Pali to a ko kaso la ye.

25 Nba, Fesitusi siira jamanatiiya la Sesare. Tele sawa a naaninnan a wara bo Jerusalemu. **2** A se men keni ye, Alla la sarakalasela kuntiilu ni Yahudiya jemoolu nara ka too la Pali la. Ii ka Fesitusi madiya **3** ko a ye ii demen. Ko a ye ii diyana ko ke ii ye ka Pali lana Jerusalemu. Wo ka a teren ii ra ben kan kelen ma ko ni Pali nara Jerusalemu, ii ri be a kan sila la ka a faa. **4** Fesitusi ka ii jabi: «Pali bilani kaso la Sesare. A te men ba ke n di n kose so kondo ye. **5** Wo ro, ai ye ai la jemoo doilu lawa n fe Sesare. Ni cee wo ka kojuu le ke, ai ri too la a la ye.» **6** Fesitusi ka tele seyin wala tele tan ke Jerusalemu, ka ban ka i kose Sesare. A sera ye lon men na, wo duusa gbe a wara i sii kiti diya ka kela lawa ko ii ye na Pali ri. **7** Pali nara tuma men na, Yahudiya menilu boni Jerusalemu, woilu ka ii lo a laminin do ka kojuu bailu la a la. Koni ii ma se ka wo si yiraka tupa la. **8** Wo ro, Pali ka a ta fo ko: «N ma kojuu si ke. N ma Yahudiyailu la sariya tjan. N ma Allabatobonba manoo. N ma Romu mansaba maf.» **9** Fesitusi tere ye a fe ka Yahudiyailu demen ka ii diyana ko ke ii ye. Wo ro, a ka Pali mapininka ko: «I ri wa Jerusalemu wa, sa n di

kititeɛ ko jinilu kan ye?» **10** Pɔli ka a jabi: «N lɔni Rɔmu mansaba la kiti diya le rɔ jin. N na ko ka kan ka janabɔ yan de. N ma foyi kɛ Yahudiyailu la. I jɛrɛ ka wo lɔn. **11** Ni a ka a sɔrɔn n da sariya tijan, ka ko do kɛ mɛn di n faa kun bɔ, n tɛ n ban n faa ko ma. Kɔni mɔɔ jinilu ye ko mɛnilu lala n na, ni woilu la tɔɔ la n na foyi tɛ tɔɔ ri, mɔɔ si ma kan ka n don ii bolo. Wo le rɔ, n ye a fɛ Rɔmu mansaba jɛrɛ le ye n na kititeɛ.» **12** Fesitusi ni a la mɔɔilu ka i jɔɔn yen ka ban tuma mɛn na, a ka Pɔli jabi: «Ikomin i ye a fɛ Rɔmu mansaba jɛrɛ le ye i la kititeɛ, i ri wa mansaba wara Rɔmu.» **13** Waati wo taminni kɔ, mansa Akiripa ni Bɛrenisi nara Sesare ka Fesitusi fo. **14** Ii ka tele siyaman kɛ ye. Wo kɔ rɔ, Fesitusi ka Pɔli la ko fɔ mansa yɛ. A ka a fɔ ko: «Fɛlisi bɔra yan ka cɛɛ do to a kɔ kaso la. **15** N wara Jerusalemu tuma mɛn na, Alla la sarakalasela kuntiilu ni Yahudiya mɔɔbakɔrɔilu ka a la ko fɔ n yɛ, ka n madiya ko n ye a la kititeɛ ka a faa. **16** N ka ii jabi Rɔmukailu tɛ wo kɛla. N ka a fɔ ko ka bɛn an na landa ma, kiti kana tɛɛ mɔɔ kan fo a ni a jalakibailu ye i jɔɔn yen ja ni ja. Wo rɔ, ii ye a jalakila ko mɛnilu la, a ri fɛrɛ sɔrɔn ka woilu jabi. **17** Wo le rɔ, mɔɔ woilu nara yan tuma mɛn na, n ma a ko lasumaya. Ii nara lɔn mɛn, wo duusa gbɛ n wara n sii kiti diya ka kɛla lawa ko cɛɛ wo ye na. **18** Kɔni a jalakibailu ka ii lɔ ka kuma tuma mɛn na, n mirini tɛrɛ kojuu mɛnilu la, ii ma a jalaki wo si la. **19** Ɖɛn. Ii tɛrɛ ye i jɔɔn sɔsɔla ii la dina ko rɔ. Ii tɛrɛ ye i jɔɔn sɔsɔla fanan cɛɛ do la ko rɔ mɛn tɔɔ ko Isa. Wo sara, kɔni Pɔli ka a fɔ ko a kɛndɛ le. **20** N tun ma a lɔn n di ko jin janabɔ ja mɛn ma. Wo le rɔ, n ka Pɔli mapininka ni a ri wa kiti diya

Jerusalemu, sa ko jinilu ri janabo. **21** Koni Pali ka i ban wo ma. A ka a fo ko a ri to kaso la yan fo Romu mansaba jere ye a la kititee. Wo ro, n ka a fo ko ii ye a lamara kaso la fo n wa a ja soron ka a lawa mansaba ma.» **22** Akiripa ka a fo Fesitusi ye ko: «N ye a fe ka n tolo malo cee wo la.» Fesitusi ka a fo ko: «Ale le wo ri. I ri a lamen sini.» **23** Wo duusa gbe, mansa Akiripa ni Berenisi nara. Moailu tere ye ii bonyala a ja jere jere ma. Ii ni keleden kuntilu ni so moobailu donda i joon fe lade bon ba la. Ii seni ye, Fesitusi ka a fo a la moailu ye ko ii ye na Pali ri. Ii nara a ri. **24** Fesitusi ka a fo ko: «Mansa Akiripa ni menilu ye an fe yan, ai ja ye cee men na jin. Yahudiyailu bee makasini ale le kan Jerusalemu, ka ii makasi a kan yan fanan. Ii sonkora ko a ka kan ka faa. **25** Nde ma kojuu si yen a la, men di a faa kun bo. Koni a jere ka a fo ko a ye a fe Romu mansaba jere le ye a la kititee. Wo ro, n ka a latee ko n di a lawa mansaba ma. **26** Koni n ma a lon folo n ka kan ka men sebe a la ko ro ka a di n tii mansaba ma. Wo le ro, n da a lana ai bee jakoro, katerete ile mansa Akiripa ma, sa ii wa a la ko feselese, n di ko do soron n ka kan ka men sebe, **27** baa i wa kasoden nawa mansaba ma, i ka kan ka a jalaki kun fo. Ni wo te, a ti ben.»

26 Nba, Akiripa ka a fo Pali ye ko: «Kuma ye i bolo. I ye i ta fo.» Wo ro, Pali ka toomasere ke a bolo la ka a ta fo damira. **2** A ka a fo ko: «Mansa Akiripa, n sewani bi ka n lo i jakoro ka n mafu le Yahudiyailu ka too la n na ka n jalaki kun men na, **3** baa i ka Yahudiyailu la landailu bee lon kosebe. Sosoli menilu ye ii tema dina ko ro, i ka wo bee fanan lon kosebe. Wo ro, n ye i madiyala, i ye i munun ka

i tolo malɔ n na. **4** «Nba, kebi n denninna ma n tɛɛ ye n taamala ja mɛn ma n fa wara ni Jerusalemu, Yahudiyailu bɛɛ ka wo lɔn. **5** Ii ka n lɔn kebi waati jan. Ni ii ri sɔn sereya bɔla ka ii lɔla ko n tɛɛ ye Farisi le ri. Farisi ye deƙuru gbɛlɛn de ri an na dina rɔ. **6** Sisen, n jii ye Alla la lahiɗi kan, a ka mɛn ta an benbailu yɛ. Wo le kosɔn, n da bila kiti rɔ bi. **7** An na kabila tan ni fila jii ye lahiɗi wo kan, ko a ri mafa. Wo rɔ, ii ye ii rajala ka Alla bato su ni tele. Mansa Akiripa, n jalakini Yahudiyailu bolo jii wo sababu la. **8** Nfenna a ye ai doilu kɔndɔ ko Alla ti se suilu lawulila ka a bɔ saya rɔ? **9** «Nba, a tɛɛ ye n fanan kɔndɔ ko n ka kan ka Isa Nasaretika tɔɔ wo keɛ kosebe. **10** N ka wo le ke Jerusalemu. Alla la sarakalasela kuntiibailu ka se di n ma. Wo rɔ, n ka Alla la mɔɔ sɛnimanbailu siyaman mira ka ii bila kaso la. Ii faa ko fɔra tuma mɛn na, n wotɛra wo ko ma. **11** N ka ii tɔrɔ ko siyaman salibon bɛɛ la, ka ii diyagboya fanka la ko ii ye Alla tanama kuma fɔ. Ikomin n jusu bɔra ii kanma kojuuya, n wara fɔɔ so gberɛilu la ka ii tɔrɔ kojuuya. **12** «Lon do rɔ, n wara Damasi wo kanma. Alla la sarakalasela kuntiilu tun ka n kelaya ka se don n bolo. **13** Mansa Akiripa, telelatelen waati n tɛɛ ye Damasi sila kan tuma mɛn na, fen do mɛlɛn bɔra gbɛ rɔ san ma kelen di. Kɛnɛ yelen wo ka bon tɛɛ tele ri. A mɛlɛnmɛlɛnda ka n ni n taamaɲɔɔnilu laminin. **14** An bɛɛ bera duu ma tuma mɛn na, n ka kumakan do mɛn. Wo ka a fɔ n yɛ Heburukan dɔ ko: «Sawuli, Sawuli, nfenna i ye n tɔrɔla kojuuya? I ye ikomin nisi, mɛn muruntini a tii ma haan ni a gbasi gbeleke wa ke a bolo.» **15** N ka pininkali ke ko: «Maari, ile ye yon di?» Maari ka a fɔ ko: «Isa le nde ri, i

ye men tɔrɔla kojuuya. **16** I wuli ka i lɔ i sen kun dɔ. N da n jɛɛ yiraka i la, sa n di i kɛ n na baaraden di. I ka n yen ja men ma bi, i ye wo sereya bɔ mɔɔilu yɛ. N kɛtɔ ko menilu yirakala i la, i ye wo bɛɛ lase ii ma fanan. **17** N di i kelaya Yahudiyailu ni siya gbɛɛilu ma. Woilu kɛtɔ ko menilu kela i la, n di i bɔ wo bɛɛ rɔ. **18** I ri wa ii ja laka, ka ii bɔ dibi rɔ ka na kɛnɛ rɔ. I ri ii bɔ Setana se kɔrɔ ka ii lana Alla ma. Wo rɔ, ii la kojuu ri yafa ii ma. Ii ri sii diya sɔrɔn Alla la mɔɔilu fɛ, menilu ra lemeniya nde ma kɔnin.» **19** «Nba, Mansa Akiripa, n ka men men ka men yen ka bɔ harijeene rɔ, n ma n ban wo ma muumɛ. **20** N ka mɔɔilu kawandi damira Damasi fɔlɔ, ka wa mɔɔilu kawandi Jerusalemu, ka wa mɔɔilu kawandi Yahudiyailu la jamana bɛɛ rɔ, fɔ ka wa siya gbɛɛilu kawandi. N ka a fɔ mɔɔ bɛɛ yɛ ko ii ye kojuu kɛ boloka ka na Alla ma, ka kɛwali jumailu kɛ, menilu ri a yiraka ko ii ra sɔn Alla rɔ. **21** Wo kɛra sababu ri Yahudiya doilu ka n mira Allabatobonba jin kɔndɔ ko ii ye n faala. **22** Kɔni Alla ra n demen haan bi. Wo rɔ, n lɔni yan ka tujɔ fɔ mɔɔbailu ni fantanilu yɛ. Nabi Musa ni nabi tɔilu ka ko menilu fɔ ko woilu ri kɛ, n ma foyi fɔ ka tamin woilu kan. **23** Woilu ka a fɔ ko Mɔɔ Nenematɔmɔnin di tɔrɔ kojuuya ka faa. Ko ale fɔlɔ ri wuli ka bɔ suilu tɛma. Ko a ri kisiko lase an na mɔɔilu ni siya gbɛɛilu ma. Ko kisiko wo ri kɛ ikomin melenmelen ba.» **24** Ka Pɔli to kuma wo kan, Fɛsitusi ka a kan nabɔ ko: «Ɛɛ Pɔli, faa le i rɔ wa? I ra karan kɛ fɔ ka i kɛ fatɔ ri!» **25** Kɔni Pɔli ka a jabi: «N fa Fɛsitusi, faa tɛ n dɔ. N ye kuma seɓɛ menilu fɔla, tujɔ le wo bɛɛ ri. **26** Mansa Akiripa ye ko wo bɛɛ kalama. Wo rɔ, n lɔni a jana

ka kuma jusulatee rɔ. N lani a la ko ko wo si ma dokon a ma, ka a masɔrɔn ko woilu ma ke sutura rɔ.» **27** Pɔli ka Mansa Akiripa mapininka ko: «Mansa Akiripa, nabiilu ka mɛn fɔ, i lani wo la wa? N ka a lɔn ko i lani a la.» **28** Akiripa ka Pɔli jabi: «I ye a fe ka n ke Isa la mɔɔ ri waati sudun kɔrɔ ten wa?» **29** Pɔli ka a jabi: «Ni a kɛra sisen wala lon gberɛ, n ye Alla madiyala ko wo ye ke. Kɔni i kelen tɛ. Mɛn bɛɛ ye n kan namɛnna yan bi, n ye Alla madiyala ko woilu ye la i kan ka ke n jɔɔn di, mɛn ni jɔlɔkɔ labila tɛ kelen di.» **30** Wo rɔ, mansa ni jamanatii wulira, a ni Berɛnisi ni mɔɔ mɛnilu siini tɛrɛ ii fe. **31** Ii bɔ mɛn kɛni, ii ka a fɔ i jɔɔn ye ko: «Cɛɛ jin ma foyi ke mɛn di ke a faa kun di wala ka a bila kaso la.» **32** Mansa Akiripa ka a fɔ Fɛsitusi ye ko: «Ni cɛɛ jin tun ma a la ko to Rɔmu mansaba ma, an tun di se a bilala sisen.»

27 Faamailu ka a lateɛ ko ii ri an nadon kulunba kɔndɔ ka wa Itali jamana rɔ. Wo rɔ, ii ka Pɔli ni kasoden gberɛilu don kɛlɛden kuntii do bolo, mɛn tɔɔ ko Juliyusi. **2** An donda kulunba kɔndɔ, mɛn bɔni Adarimiti, ka wa Asi jamana kɔɔji tin fan fe. Masedonika do, mɛn tɔɔ ko Arisitariki, tɛrɛ ye an fe ka bɔ Tesaloniki. **3** Wo lon duusa gbɛ, an sera Sidɔn. Ka an lɔni to ye, Juliyusi kininkininda Pɔli ma ka sɔn a ye wa bɔ a dupɔɔnilu fe, sa ii ri a makoilu janabɔ. **4** An bɔra Sidɔn kulunba kɔndɔ tuma mɛn na, fɔjɔ tɛrɛ ye an tɔrɔla kosebɛ. Wo le kosɔn, an taminda Sipere kɔɔji tin fan kelen fe, fɔjɔ tun tɛ tɛɛla kosebɛ fan mɛn. **5** An wara tamin Silisi ni Panfili dafɛ, ka wa an lɔ Mira, mɛn ye Lisiya jamana rɔ. **6** Kɛlɛden kuntii ka kulunba do sɔrɔn ye, mɛn bɔni Alesandiri ka wa Itali

jamana rɔ. A ka an nadon wo kɔndɔ. **7** An mɛnda ji kan
 kosebɛ. Kulunba wa ko gbɛɛyara fɔɗɔ bolo, an tɛrɛ wala
 le dɔɔni dɔɔni. An sɛɛra kosebɛ sani an ye se Kinidi jɛfɛ.
 An bɔni ye, fɔɗɔ ka kulunba wala jɛfɛ. Wo rɔ, kulunba
 taminda Salamɔni la ka wa Kɛrɛti kɔɔji tin fan kelen fɛ,
 fɔɗɔ tun tɛ tɛɛla kosebɛ fan mɛn. **8** An ma an yɔrɔ mataa
 duu wo la, kɔni an wa ko gbɛɛnman tɛrɛ. An wara se yɔrɔ
 do rɔ, mɛn tɔɔ ko Kulun Lɔdiya Numa. Wo ni Lasiya so
 kɔndɔ tɛma ma jan. **9** An tun ka waati jan kɛ taama la.
 Yahudiyailu la sundon waati tun da tamin ka ban. Nɛnɛ
 ba tuma setɔ le tɛrɛ. Wo le kosɔn, kulunbori tun da kɛ
 masiba ko ri. Wo le rɔ, Pɔli ka mɔɔilu lali ko: **10** «N failu,
 n jayen a la ko an na kulundataama jin ketɔ tɔrɔya ni
 tijali ba le ri. A tɛ dan kulunba ni a donin gbansan ma.
 Fo an mɛnilu fanan ye kulunba kɔndɔ, an jɛrɛ nii na ko ye
 a rɔ fanan.» **11** Kɔni kɛɛɛden kuntii ma Pɔli la kuma jate.
 A lara kulunborila la, a ni kulun kuntii la ka tamin Pɔli
 kan. **12** Kulun lɔdiya wo tun ma ji kosebɛ nɛnɛ waati la.
 Wo rɔ, ii siyaman bɛnda a ma ko ii ye bɔ ye ka ko bɛɛ
 kɛ sa ii ri se Fenikisi. Ii ka a fɔ ko ni ii sera ye, ii ri nɛnɛ
 waati kɛ yɔrɔ wo rɔ. Fenikisi wo ye Kɛrɛti jamana kulun
 lɔdiya do le ri. Kulun lɔdiya wo fan kelen ja siini telebe
 ma. A fan kelen ja siini tele kankan bolokininma. **13** Nba,
 fɔɗɔ tɛrɛ ye bɔla tele kankan bolokinin fan fɛ dɔɔni dɔɔni.
 Ii ka wo yen tuma mɛn na, a kɛra ii jana ko ii ri se wala.
 Nɛɛ gbiliman wa mɛn ye kulun nalɔla, ii ka wo lawuli ka
 wa. Kulunba tɛrɛ ye wala Kɛrɛti kɛrɛnkɛrɛn fɛ. **14** Kɔni a
 ma mɛn, fɔɗɔ ba wulira ka bɔ tele kankan bolomaran fan
 fɛ. Fɔɗɔ wo tɔɔ le ko «Maranma fɔɗɔ.» **15** Fɔɗɔ ba wo ka

kulunba ta. An ma se fɔɔ wo nɔɔla muume. Wo rɔ, an ka kulunba to a bolo. **16** An wara kɔɔji tin do kɛɛnkɛɛn fɛ, mɛn tɔɔ ko Koda. Wo rɔ, fɔɔ ko masumara dɔɔni. An sera kulundenni nadonna kulunba kɔɔdɔ, kɔni wo ka gbɛɛn tɛɛ kɔɛbɛ. **17** An banni a ladonna, ii ka kulunba tɛsidi julɔ la ka a raja. Ii silanni tɛɛ ko fɔɔ kana kulunba ta ka wa a sii jikɔɔ kijɛ kan Siritisi jamana fan fɛ. Wo rɔ, ii ka nɛɛ gbiliman najii, mɛn ye kulunba lalɔla. Ii ka kulunba to fɔɔ bolo ten ka wa. **18** Fɔɔ tora juuyala an kan. Wo le rɔ, wo duusa gbɛ ii ka kulun donin do lafilɔ ji kan. **19** Wo fanan duusa gbɛ, kulunborilailu jɛɛ ka kulun majɔran doilɔ lafilɔ ji rɔ. **20** An ka lon siyaman kɛ, an ma tele yen, an ma loloilɔ yen. Fɔɔ ba tɛɛ juuyala le kɔɛbɛ. Wo rɔ, an bɛɛ jiitɛɛra ko an tɛ bɔ a rɔ fewu. **21** A tun da mɛn mɔɔ si ma dɔɔnnin kɛ. Wo rɔ, Pɔli ka i wuli ii tɛma ka a fɔ ii ye ko: «N failu, n ka ai lali ko ai kana bɔ Kɛɛti. Ai tɛɛ ka kan ka kuma wo mira. An ye tɔɔɔya ni bɔɔ mɛn dɔ sisen, ni ai tun ka n kan mira, sa wo si tun tɛ an sɔɔɔn. **22** Kɔni n di ai lali sisen ikɔ ko ai kana jiitɛɛ. An di bɔɔ kulunba la, kɔni foyi tɛ kɛ mɔɔ si la. **23** Baa, Alla n ye mɛn batola a ni n ye mɛn nabaarala, a la mɛɛka do nara n tɛɛn su rɔ. **24** Wo ka a fɔ ko: «Pɔli, i kana silan. I ri i lɔ Rɔmu mansaba jɔkɔɔ ka i la ko jɔfɔ a ye. Mɔɔ mɛn bɛɛ ye i fɛ kulunba kɔɔdɔ, wo bɛɛ ri kisi Alla la kininkinin kosɔn.» **25** Nba, n failu, ai kana jiitɛɛ. N lani Alla la ko mɛɛka ka a fɔ ja mɛn ma a ri kɛ wo ja ma. **26** Fɔɔ ri kulunba ta ka wa a lasii kɔɔji tin do rɔ gbɛɛ kan.» **27** Nba, an tun ka tele tan ni sawa le kɛ ji kan. A tele tan ni naaninna sera ka a tɛɛn fɔɔ ye wala kulunba ri fɔɔ. An

tere ye kooji yoro men kan, wo too ko Adiriyatiki. Duu talama, kulunborilailu sobira ko an da sudunya ghere ro. **28** Wo ro, ii ka jululajii ji ro ka ji dunya rasuman. Ii ka a yen ko ji dunya ye metere binaanin de ri. Kulunba wara jefedooni tuma men na, ii ka jululajii iko. Ji dunya kera metere bisawa ri. **29** Ii silanda wo ro, ko kulunba kana se farakolo ma. Wo le ro, ii ka kulunba nee gbiliman naanin bila ji ro kulunba kofe, ka matarali ke ko kene ye bo. **30** Kulunborilailu ka kulundenni najii ji kan, ka a ke ikomin ii wato kulunba nee gbilimanilu lajiila kulunba jefela ro. Koni ii borito le tere wo ri. **31** Wo ro, Poli ka a fo keledenilu ni ii la kuntii ye ko: «Ni maa woilu ma to kulunba kondo yan, ai ti se kisila.» **32** Keledenilu ka wo men ka wa kulundenni juluilu tee sa a ri wa ka tunun. **33** Nba, kenbora sudunyara tuma men na, Poli ka moolu lali ko ii bee ye doonnin ke. A ka a fo ko: «Bi ye a tele tan ni naanin de ri, ai si hankili ma sii, ai si ma doonnin ke. **34** Wo ro, n ye ai madiyala, ai ye doonnin ke, sa ai ri fanka soron ka kisi, baa maa si te tunun butun hali a kunma si kelen ti tee.» **35** Poli ka wo fo ka ban ka buru ta ka baraka bila Alla ye ii bee jana. A ka buru rakadi ka do don. **36** Maa bee jusu lateera wo ro ka doonnin ke. **37** An menilu tere ye kulunba kondo, an tere ye maa keme fila ni maa biwaronwula ni maa woro le ri. **38** Ii bee ka doonnin ke ka fa tuma men na, ii ka suman kise to labon kooji ro ka kulunba rafeya wo ro. **39** Nba, duusa gbeni wo, ii tere ye yoro men do, ii ma wo lon. Koni ii ka ji sila do yen, men ye kije kerengeren fe. Ii ri wa kulunba ri yoro wo ro ni ai ri se a labo. **40** Wo le ro, ii ka kulunba lalofenilu juluilu

tɛɛ ka lalɔfen woilu to ji rɔ. Kulunborifenilu sidini julun menilu la, ii ka woilu fulɛn, ka ban ka kulunba faanin ba lawuli ka a lalɔ sa a ri fɔɲɔ ta. Wo rɔ, ii ka kulunba lawa kijɛ gbere fan fɛ. **41** Kɔni kulunba wara se jikɔrɔ kijɛ ma. Kulunba ɲɛfɛla donda kijɛ rɔ ɲa mɛn ma, a ma se bɔla fewu. Ka kulunba lɔni to ten, jikuru bailu tɛɛ ye a kɔfɛla gbasila kojuuya ka a tɪɲan. **42** Kɛlɛkɛdenilu miriya ye a la ko ii ka kan ka kasodenilu faa, sa ii kana ii namun ka ii bori ka wa. **43** Kɔni kɛlɛden kuntii tun tɛ a fɛ Pɔli ye faa. Wo le kosɔn, a ma sɔn kɛlɛdenilu ye kasodenilu faa. A ka a fɔ ko mɛnilu kusan ii namunna, ko woilu fɔlɔ ye ii be ji kan, ka ii namun ka wa gbelema. **44** A ka a fɔ ko tɔilu ye jiri fɛrɛnɪlu ni kulunba jiri kunkundunilu mira, ka ii la woilu kan ka bɔ. Wo rɔ, ii bɛɛ sera gbelema ka kisi. Foyi ma mɔɔ si sɔrɔn.

28 Nba, an kisira ka bɔ kɔɔji rɔ waati mɛn na, ye mɔɔilu ka a fɔ an ye ko gbingbi wo tɔɔ le ko Maliti. **2** Ii kininkininda an ma kɔsɛbɛ. Ii ka ta ba ladan ka an bɛɛ kili, ka a masɔrɔn sancɪ tɛɛ ye nala ka nɛnɛ bɔ. **3** Pɔli ka lɔɔ mɛsɛn siyaman naden. A ka wo kɛ ta la tuma mɛn na, fɔnfɔnni do bɔra ta rɔ wuyɛ kosɔn. Wo ka i nara Pɔli bolo la ka a cin. **4** Ye mɔɔilu ka sa narani yen Pɔli bolo ma tuma mɛn na, ii ka a fɔ i ɲɔɔn ye ko: «Sika tɛ a rɔ, cɛɛ ɲin ye mɔɔ faala jɛɛ le ri. Hali a kisini ka bɔ kɔɔji rɔ, an na batofen mɛn ye kojuu kɛlailu sarala, wo ma sɔn a ye balo.» **5** Kɔni Pɔli ka a bolo firifiri ka sa lafili ta rɔ. Foyi ma kɛ Pɔli la. **6** Mɔɔ woilu lani tɛɛ a la ko Pɔli jiiditɔ le. Ni wo tɛ, ko a ri be ka sa kelen di. Kɔni ii mɛnda a makɔnɔla ka a yen ko foyi ma kɛ Pɔli la. Wo rɔ, ii miriya

yelemanda. Ii ka a fɔ ko ii ye menilu batola, ko woilu do le jin di. **7** Dinkira wo tun ma jan kɔɔji tin wo mɔɔba la sene la. Mɔɔba wo tɔɔ ko Pubilusi. Wo ka an damira ka an bonya kosebe. An ka tele sawa ke a wara. **8** Wo ka a teren Pubilusi fa lani ye lafen do fari kaliya ni konoro bori tere ye a la. Poli wara ka Alla matara a ye ka a bolo la a kan. A kendeɣara wo ro. **9** Wo keni ko, jamana jankaroto toilu bee nara. Wo bee kendeɣara. **10** Mɔoilu ka an bonya kosebe. An wa waati sera tuma men na, an mako tere ye fen fen na, ii nara wo bee di an ma. **11** An wa lon, an donda kulunba kondɔ ka wa. An tun ka karo sawa ke Maliti. An donda kulunba men kondɔ, mɔoilu tere ye a fɔla wo ma ko Filanilu. Wo boni tere Alesandiri le, konin a tun ka nene waati bee ke Maliti. **12** An wara an lo so do la, men tɔɔ ko Sirakusi, ka tele sawa ke ye. **13** An bɔra ye ka wa se Rekiyo. An siira ye. Wo duusa gbe, an bɔra ye ka wa. Fɔno tɛera ka bo tele kankan bolokinin do ka na ke an kan. Wo fanan duusa gbe, an sera Potoli. **14** An ka lemeniya mɔo doilu sɔron Potoli ye. Woilu ka an madiya ko an ye lookun kelen ke ii fe. Nba, an nara ja men ma Romu, wo le wo ri. **15** Nba, an na ko fora Romu lemeniya mɔoilu ye tuma men na, doilu wulira ka na an naben Apiyusi Lofe ro. Dogbereilu nara an naben yoro men tɔɔ ko London Jiyabon Sawa. Poli ka woilu yen tuma men na, a ka baraka bila Alla ye. A seɛbe donda. **16** An sera Romu tuma men na, Romu jemɔoilu sɔnda Poli ye wa a sii a jere ma. Ii ka keleden kelen lo a konogbenna. **17** Nba, tele sawa a naaninna, Poli ka Yahudiyailu la jemɔoilu kili. Ii nara ii laden tuma men na, a ka a fɔ ii ye ko: «N badenmailu, n

ma kojuu si ke an na mawilu la. N ma an benbailu la landa si mafɔ. Hali wo, n mirara Jerusalemu ka don Romukailu bolo. **18** Woilu ka n fɛsɛfɛsɛ tuma mɛn na, ii ma foyi yen n na ko rɔ mɛn di ke n faa kun di. Wo rɔ, ii tɛrɛ ye a fɛ ka n bila. **19** Kɔni Yahudiyailu ma sɔn n ye bila. Wo rɔ, a fɛrɛ tun tɛ fo n ye n na ko to Rɔmu mansaba bolo. Kɔni a ma ke ikomin n ye n na mawilu jalakila. Wo tɛ. **20** Wo le rɔ, n ka ai kili ka kuma wo di ai ma, baa Isirayɛlikailu jii ye mɛn kan, wo ra ke sababu ri n sidini jɔlɔkɔ jin na bi.» **21** Ii ka Pɔli jabi: «Judekailu ma sɛbɛ si lana an ma i la ko rɔ. An badenma mɛnilu ra bɔ ye, wo si ma na i kibaro lase an ma. Wo si ma kuma juu fɔ i ma. **22** Kɔni an ye a fɛ ka i jɛrɛ kan namɛn ka i miriya lɔn, baa an ka a lɔn ko i ye sila mɛn kan, mawilu ye sila wo tɔɔ juu fɔla fan bɛɛ.» **23** Nba, ii ka lon kelen fɔ, ii ri na lon mɛn. Wo lon seni, ii siyaman nara Pɔli wara. Pɔli kumara ii yɛ, ka Alla la Mansaya ko jɛfɔ ii yɛ ka bɔ sɔɔma haan wura fɛ. A ka ko bɛɛ ke, sa ii ri se Isa la ko lɔnna kojuma ka bɛn Nabi Musa la sariya kitabu ma, a ni nabi tɔilu la kitabuilu ma. **24** A ka mɛn fɔ, doilu lara wo la. Kɔni doilu ma sɔn wo ma. **25** Ii ma bɛn kan kelen ma. Ii botɔla, Pɔli ka kuma kelen fɔ ii yɛ ko: «Alla la Nii Seniman ka kuma mɛn fɔ ai benbailu yɛ Nabi Esayi bolo, wo ye tɔɔna jɛrɛ jɛrɛ le ri. **26** A ka a fɔ ko: «I ye wa a fɔ siya jin yɛ ko: «Ai ri ai tolo malɔ kojuuya, kɔni ai tɛ foyi famun. Ai ri ragbɛli ke kojuuya, kɔni ai tɛ foyi yen, » **27** baa siya jin da ii ban famunyali ma. Ii ra ii tolo gbɛdɛn ka ii ja masidi. Ni wo tɛ, ii ja tun di yenni ke, ii tolo tun di mɛnni ke, ii hankili tun di famunyali sɔrɔn, ii tun di ii kɔsɛ ka na nde Alla ma. Wo rɔ, n tun di ii kisi.»

28 Pɔli ka do la kuma wo ka a fɔ ko: «Ai ye a lɔn ko Alla la kisi ko ra lɔ siya gbɛɛilu fanan ma. Woilu don di ii tolo malɔ a la!» **30** Nba, Pɔli ka san fila dafanin kɛ a la bon na Rɔmu, a ka bon mɛn sara kɔnin. Mɔɔ mɛnilu tɛɛ ye nala bɔla a fɛ, a tɛɛ ye woilu bɛɛ ramirala koɲuma. **31** A tun ye Alla la Mansaya ko lasela ii ma jusulatɛɛ rɔ, ka ii karan ka Maari Isa Nenematɔmɔnin la koilu yiraka ii la. Mɔɔ si ma a bali fanan.

Galatians

1 Sebe jin farani nde Pɔli le la, nde men ye talibidenba ri. Mɔɔilu ma n suwandi baara wo kanma. Mɔɔ si ma n kelaya. Eɛn, n kɛra talibidenba le ri ka fara Isa Nenematɔmɔnin de la, a ni an Fa Alla mɛn ka a lawuli ka a bɔ saya rɔ. **2** Nde ni an badenma mɛnilu bɛɛ ye n tɔrɔfɛ yan, an ye sebe jin nawala lemɛniya jamailu le ma, mɛnilu ye Kalati jamana rɔ. **3** An Fa Alla a ni Maari Isa Nenematɔmɔnin ye hina ni jususuma di ai ma. **4** Isa Nenematɔmɔnin de ka a jɛrɛ kɛ saraka ri an na kojuuilu kosɔn, sa a ri an bɔ dunuya juu jin fanka kɔrɔ, baa an Fa Alla sawo tɛrɛ ye wo rɔ. (aiɔn g165) **5** A tɔɔ ye gbiliya kadawu. Amina! (aiɔn g165) **6** N da kabannakoya kojuuya ka a masɔrɔn Alla mɛn ka ai kili ka fara Nenematɔmɔnin na jumaya la, ai ra ai kɔdon wo la jona jona, ka wa kela gbɛrɛ kɔ. **7** Kɔni kela gbɛrɛ tɛ wo ri de! Mɔɔ doilu le ye ai kɔndafilila ten. Ii ye a fɛ ka Nenematɔmɔnin na kibaro juma yɛlɛman. **8** Kɔni an ka kibaro juma mɛn nase ai ma, ni fen fen ka kela gbɛrɛ lase ai ma, mɛn ni fɔlɔman wo tɛ kelen di, danka ye wo tii kan, hali ni a kɛra andeilu ri, wala sankolo rɔ mɛlɛka do ri. **9** An ka mɛn fɔ ai ye kɔrɔman, n di wo fɔ ikɔ ko ai sɔnda kibaro juma mɛn ma, ni mɔɔ mɔɔ ka kela gbɛrɛ lase ai ma, mɛn ni fɔlɔman wo tɛ kelen di, danka ye wo tii kan kadawu! **10** A ye di? N ye a jininna ka n jɛrɛ diya mɔɔilu ye wa, wala Alla ye wa? N ye a jininna ka mɔɔilu hɛnɛ wa? Wo kuma tɛ! Ni n tɛrɛ ye a fɛ ka mɔɔilu hɛnɛ fɔlɔ, n tun tɛna kela Nenematɔmɔnin na baaraden di. **11** N badenmailu, n ye a fɛ ai ye a lɔn ko n ka kibaro juma mɛn nase ai ma, wo ma fara mɔɔ la. **12** N ma a sɔrɔn mɔɔ

si la. Mɔɔ ma n karan a la fanan. Kɔni Isa Nenematɔmɔnin jɛrɛ le ka a yiraka n na. **13** N tɛrɛ ye taamala Yahudiyailu la dina sila kan ja mɛn ma fɔɔfɔɔ, ai ra wo mɛn. N tɛrɛ ye Alla la lemeniya jama tɔrɔla fɔɔ ka a dan natamin kojuuya. N tɛrɛ ye a jininna ka a ratijan fewu. **14** N jɛrɛ siya mɔɔilu tema, n tɛrɛ ye wala jɛfɛ Yahudiyailu la dina sila kan ka tamin n kanyajɔɔ ma fan ba kan, baa n benbailu la landailu tun ka gbɛlɛn n ma kɔsɛbɛ. **15** Kɔni ka a tɛrɛn n ma sɔrɔn fɔɔ, Alla ka n suwandi ka n bila a dan na. A ka n kili ka fara a la jumaya la. A diyara a yɛ tuma mɛn na **16** ka a Dence yiraka n na sa n di a la ko fɔ siya gbɛrɛ mɔɔilu yɛ, n ma hankili jinin mɔɔ si la. **17** N ma wa Jerusalemu ka hankili jinin talibidenba fɔɔilu la. N wara Arabu jamana rɔ i kɔrɔ. Wo kɔ rɔ, n ka n kɔsɛ ka wa Damasi so kɔndɔ. **18** San sawa taminni kɔ, n wara Jerusalemu, sa n ni Sefasi ri kuma an jɔɔn fɛ. N ka tele tan ni loolu kɛ a tɔrɔfɛ. **19** Kɔni n ja ma la talibidenba tɔilu si kan, fo Maari Isa dɔɔcɛ Yakuba. **20** Nde ye mɛn seɓɛla ka a di ai ma, wuya tɛ wo ri. N ye wo lasereyala Alla jana. **21** Wo kɔ rɔ, n wara Siri ni Silisi jamanailu rɔ. **22** Kɔni lemeniya jama mɛnilu sidini Nenematɔmɔnin ma Jude mara rɔ, woilu tun ma nde yen, ii tun ma n lɔn. **23** Ii ka a mɛn ten de dɔrɔn ko: «Mɛn tɛrɛ ye an tɔrɔla fɔɔfɔɔ, wo ye lemeniya ko lasela mɔɔilu ma sisen, a tɛrɛ ye a jininna ka lemeniya ko mɛn tijan fɔɔfɔɔ.» **24** Wo kera sababu ri ii ka Alla tando nde la ko kɔsɔn.

2 Nba, san tan ni naanin taminni kɔ, nde ni Barinabasi wara Jerusalemu ikɔ tuun. N wara Tite fanan di. **2** N na wa kun kera mɛn di Alla le ka a fɔ n yɛ ko n ye wa. N seni

ye, n ye kibarɔ nɔma mɛn nasela siya gbɛɛilu ma, n ka wo yiraka mɔɔbailu la ii la jɔɔnyen dɔ ka a jafɔ ii yɛ. N ka wo kɛ ka a masɔrɔn n tun tɛ a fɛ n na baara ye kɛ baara fuu ri, n tun ka mɛn kɛ kɔrɔman na, a ni n tɛɛ ye mɛn kan wo waati la. **3** Ni wo tɛ, hali n taamaɔɔ Tite mɛn ye Kirekika ri, ii ma a diyagboya ko a ye faaninta kɛ. **4** Kuma wo kɛra ka a masɔrɔn wuyafɔla doilu tun ka ii jɛɛ kɛ ikomin lemeniya mɔɔilu, ka ii dokon ka don an tɛma. Baa Isa Nenematɔmɔnin ka an kanhɔrɔya ja mɛn ma, ii tɛɛ ye a fɛ ka wo lakɔrɔsi bundu le rɔ. Ii tɛɛ ye a fɛ ka an kɛ jɔnilu ri ikɔ tuun. **5** Kɔni an ma sɔn ii rɔ hali waatini, sa kibarɔ nɔma ri to ai jusu rɔ, kibarɔ nɔma mɛn ye tɔja ri. **6** Kɔni mɔɔilu tɛɛ ye mɛnilu jatela jɛmɔɔilu ri, woilu ma fosi la n na kibarɔ nɔma kan, n ye mɛn nasela mɔɔilu ma. Ni mɔɔilu ye ii jatela jɛmɔɔilu le ri, wo tɛ n jana foyi ri, baa Alla tɛ mɔɔ bɔla mɔɔ rɔ. **7** Kɔni ii jɛɛ ka a jayen ko Alla de ka baara karifa nde la ko n ye kibarɔ nɔma lase faanintakɛbaliilu ma, ikomin a ka baara karifa Piyɛri la ja mɛn ma ko a ye a lase faanintakɛlailu ma. **8** Baa Alla ka Piyɛri kɛ faanintakɛlailu la talibidenba di ja mɛn ma, a ka nde fanan kɛ siya gbɛɛilu la talibidenba di wo ja le ma. **9** Yakuba ni Sefasi ni Yuhana mɛnilu tɛɛ ye jatela jɛmɔɔbailu ri, woilu jɛɛ ka a jayen ko Alla le ka jumaya kɛ n yɛ ka n kelaya. Wo le rɔ, ii ka ii bolo don Barinabasi ni nde bolo, ka a yiraka an na ko an bɛɛ ye baarakɛjɔɔnilu le ri. An bɛnda a ma ko andeilu ye wa kibarɔ nɔma lase siya gbɛɛilu ma, woilu fanan ye wa wo lase faanintakɛlailu ma. **10** Ii ka ko kelen jinin an fɛ ko an ye an hankili to fantanilu rɔ. N fanan tɛɛ ye n

dajala ka wo ke tuma bee. **11** Nba, Sefasi nara Antiyoki so kondo tuma men na, n ka a soso gbe ni gbe ro, baa a ka ko men ke, wo ma ben fewu. **12** Ka a masoron sani Yakuba la keladenilu ye na, Sefasi ni ye mooilu tere ye donnin kela kelen di, badenma menilu ye siya gberailu ri. Koni Yakuba la keladenilu nara tuma men na, a ka a jere mabo siya gberewe wailu la. A ma son a ni wailu ye donnin ke kelen di wo ko, baa a silanda mooilu ye, menilu ka a fo ko siya gberailu ka kan ka faaninta ke. **13** Badenma non ma menilu tere ye Yahudiyailu ri, wo tailu ka ii bila Piyeri ko a la filanfilanteya ro. Wo kera sababu ri hali Barinabasi ka a bila ii ko. **14** N ka a yen tuma men na ko ii te taamala ka telen kibarona sila kan, men ye tura ri, n ka a fo Sefasi ye ai bee jana ko: «A ye di? Ile men ye Yahudiya ri, ni ile ka Yahudiyailu la landailu bila ka i ke ikomin siya gberailu, nfen de kosa i ye siya gberailu diyagboyala ko ii ye Yahudiyailu la landa latelen?» **15** An ye Yahudiya jerewolo le ri. An te kojuukelailu ri siyailu tema. **16** Koni an ka a lon ko mo si ti se kela mo telenni ri ka fara Nabi Musa la sariya labatoli la. Ee, telenbaya ye kela ka a fara lemeniya ma Isa Nenematomonin ma gbansan. Wo le kosa, an fanan lemeniyani Isa Nenematomonin ma. Mo ri ke mo teleni ri ka fara lemeniya ma Isa Nenematomonin ma, Nabi Musa la sariya labatoli te. Baa mo si te kela mo telenni ri ka fara Nabi Musa la sariya labatona ma. **17** Nba, ni an ye telenbaya ninna gbe ro Nenematomonin lade do, an ye a yirakala wo na kelen de ma ko an ye kojuu kela le ri ikomin siya gberewe mooilu, wo ye a yirakala ye ko Nenematomonin ye an seebe donna

haketa ma wo rɔ wa? Wo kuma tɛ! **18** N ka sariya mɛn to ye, ni n ka n kɔsɛ wo ma ikɔ, n ye a yirakala ko n ye sariyatijanna le ri. **19** Wo rɔ, sariya labatoli nde jɛrɛ sani sariya rɔ, wo rɔ n ye jɛnemaya rɔ Alla yɛ. Nde ni Jɛnematɔmɔnin gbɔngbɔnda jiri kan kelen di. **20** Nde sa n niia butun, Jɛnematɔmɔnin de ye a niia n fari rɔ. N ye dunuɲa ratɛɛ mɛn kɛla faribanku ɲin dɔ sisen, n ye wo kɛla lemɛniya le rɔ Alla Dɛncɛ yɛ, mɛn ka n kanin ka a jɛrɛ nii di n kɔsɔn. **21** N ti sɔn ka n ban Alla la ɲumaya rɔ. Baa ni mɔɔ ri se kɛla mɔɔ telenni ri ka fara sariya labatoli la, Jɛnematɔmɔnin sani le wo rɔ gbansan!

3 Ai Kalatikailu, ai ye kɔmɔɔilu ri! Yon de ka ai lafili? Isa Jɛnematɔmɔnin ka saya mɛn kɛ gbɔngbɔn jiri kan, nde ka wo yiraka ai la ka a gbɛ. **2** N ye a fɛ ka ai maɲininka ɲininkali kelen ma: Ai ka Nii Seniman sɔrɔn di? Ai ka wo sɔrɔn ka a masɔrɔn sariya labatoli le ma wa, wala ka a masɔrɔn lemɛniyala kibaro ɲuma le rɔ, ai ka mɛn namɛn? **3** Nfenna ai kɛra kɔmɔɔilu di wo rɔ? Ai nɔ sila mɛn taama damirala Nii Seniman na sebaya rɔ. A ye di? Ai ye a fɛ ka a laban a jɛrɛ le sebaya rɔ wa? **4** Ai ka ko siyaman muɲun ai ma. Wo kɛra ko fuu ri wa? Ni wo kɛra fuu! **5** Alla mɛn ye Nii Seniman dila ai ma ka kabannakoilu kɛ ai tɛma, a ye wo kɛla ka a masɔrɔn ai ye Nabi Musa la sariya labatola wa, wala ka a masɔrɔn ai lemɛniya kibaro ɲuma ma, ai ka mɛn namɛn wa? **6** Nba, Iburahima don? «Iburahima lara Alla la ɲa mɛn ma; wo le kɔsɔn, Alla ka a jate mɔɔ telenni ri, » **7** wo rɔ ai ye a lɔn ko mɛn wa lemɛniya wo le Iburahima den de ri. **8** A seɓɛni Alla la kitabu kɔndɔ fɔlɔfɔlɔ ko Alla ri siya tɔilu kɛ a jɛrɛ ɲakɔrɔ

mɔɔ telenniilu ri ka fara ii la lemeniya le la. Wo le kosɔn,
 a sɛbeni ko a ka kibarɔ juma lase Iburahima ma fɔlɔ ko:
 «Siyailu bɛɛ ri Alla la jumaya sɔrɔn ile le fɛ.» **9** Awa, mɔɔ
 mɔɔ wa lemeniya Alla la ikomin Iburahima lara Alla la ja
 mɛn ma, wo bɛɛ ri Alla la jumaya sɔrɔn. **10** Mɔɔ menilu
 ra ii la lemeniya la sariya labatoli kan, woilu bɛɛ dankani.
 Baa a sɛbeni Alla la kitabu kɔndɔ ko: «Mɔɔ menilu tɛ Alla
 la sariya sɛbenilu bɛɛ labatola, wo tiilu bɛɛ dankanin
 de.» **11** A gbɛni le ko mɔɔ si tɛna kɛla Alla jɔkɔrɔ mɔɔ
 telenni ri ka fara sariya labatoli la. Baa: «Mɔɔ telennin
 di a la dunɔɔna ratɛɛ kɛ landɔɔna rɔ.» **12** Kɔni ka Alla la
 sariya labato, a ni ka lemeniya Alla ma, woilu tɛ kelen
 di muumɛ. Baa: «Mɔɔ mɛn ka sariyailu bɛɛ labato, wo
 ri kɛ ii la dunɔɔna latɛɛ kun di.» **13** Nenematɔmɔnin ka
 an kunka danka le la, mɛn ye mɔɔilu kan sariya kosɔn.
 Danka wo ye a kan an na nɔ rɔ. Baa a sɛbeni ko: «Mɔɔ
 mɔɔ dunni jiri la, wo tii dankani.» **14** Isa Nenematɔmɔnin
 ka wo kɛ sa Iburahima la duwawu ri se siya gbɛɛɛilu
 ma, a ni an bɛɛ ri Nii Seniman sɔrɔn landɔɔna le rɔ. **15** N
 badenmailu, n di misali di ka a bɛn an na landailu le ma.
 Ni mɔɔ do ka teriya sidi ka ban, mɔɔ si kana teriya wo
 lasa, mɔɔ si kana do la teriya wo kan. **16** Awa, Alla ka
 teriya sidi Iburahima ni a bɔnsɔn na. A ma sɛbɛ ko «a
 bɔnsɔnilu» ikomin bɔnsɔn siyaman de ko. Ɛɛn, a sɛbeni
 ko «i bɔnsɔn.» Wo kɔrɔ le ko «i bɔnsɔn» kelen de ri, mɛn
 ye Nenematɔmɔnin di. **17** N ye a fɛ ka mɛn fɔ, wo le jin
 di: Sariya mɛn nara san kɛmɛ naanin ni san bisawa Alla la
 teriya kɔman ti se ka Alla la lahidi ban. Kɔni sariya wo ti
 se ka Alla la teriya lasa ka Alla la lahidi bɔ a nɔ rɔ. **18**

Baa ni ceta ye sɔrɔnna sariya labatoli le rɔ, a tɛ sɔrɔnna lahidi rɔ butun. Kɔni Alla ka wo di Iburahima ma lahidi wo sababu rɔ. **19** Nba, sariya kun ye mun di? A siira, sa an di sariya tijan koilu lɔn haan lahidi den wa sɔrɔn waati mɛn, lahidi mɛn sidini. Mɛlɛkailu ka sariya wo di ka a fara kumalataaminna le la **20** Ni kumalataaminna ye ye, mɔɔ kelenna ko tɛ wo ri. Kɔni lahidi la ko rɔ, Alla kelen pe le wo ri. **21** A ye di wo rɔ? Nabi Musa la sariya ye Alla la lahidilu sɔsɔla le wa? Wo kuma tɛ! Ni sariya dira mɔɔilu ma, mɛn tun di se jɛnemaya dila ii ma, mɔɔilu tun di jate mɔɔ telennilu ri ka fara sariya wo la. **22** Kɔni sebeli kuma wo le nɔ an bilana kaso la an julumun dɔ, sa Alla ri a la lahidi dafa lemeniya mɔɔilu yɛ ka fara ii la lemeniya la Isa Jɛnematɔmɔnin ma. **23** Sani lemeniya waati ye se, sariya tɛrɛ ye an kɔnɔgbɛnna ka an kɛ ikomin kasodenilu. An tora ten haan ka lemeniya makɔnɔ, mɛn nato bola gbɛ rɔ. **24** Wo rɔ, sariya wo kɛra ikomin an na kɔrɔsiba fɔɔ Jɛnematɔmɔnin na waati, sa an di jate mɔɔ telenniilu ri ka fara lemeniya la. **25** Lemeniya nala sisen, an tɛ kɔrɔsiba wo bolo butun. **26** Baa ai bɛɛ ra kɛ Alla denilu ri ka fara lemeniya la, lemeniya mɛn ye ai badila Isa Jɛnematɔmɔnin ma. **27** Ai mɛn sunda ji rɔ Jɛnematɔmɔnin tɔɔ rɔ, ai badini Jɛnematɔmɔnin ma. **28** Wo le kosɔn, faranfaasi tɛ Yahudiyailu ni siya gbɛrɛilu tɛma butun, wala jɔnilu ni hɔrɔnilu tɛma, wala cɛɛ ni muso tɛma. Baa ai bɛɛ ka kan Isa Jɛnematɔmɔnin ma. **29** Ni ai ye Isa Jɛnematɔmɔnin ta le ri, ai fanan ye Iburahima bɔnsɔnilu le ri. Ceta la le ile ri ikomin lahidi mɛn taani.

4 Nba, n ye a fe ka men fo, wo le jin di: den de ye a fa
cetala ri. A fa la fen bee ri ke a ta ri. Hali wo, a denninya
waati, a ni jon bee ka kan. **2** Ka a to denninya ro, a tere ye
a denmamiralailu ni a denmakololailu la fanka le koro fo
ka wa se a fa la waati lateeni ma. **3** Andeilu fanan tere
ten de. An tere ye denninya ro tuma men na, an tere ye
dunya koilu fanka le koro, ka ke woilu la jonilu ri. **4** Koni
Alla la waati lateeni sera tuma men na, a ka a dence lana.
Muso le ka a saron. A saron da Nabi Musa la sariya koro, **5**
sa a ri moilu kunka, menilu ye sariya koro, kosa an di ke
a denilu ri. **6** Jon, ikomin ai ye Alla denilu ri, a ka a Dence
Nii nana an ma. Nii Seniman wo ye a kela, an ye Alla kilila
ko: «an Baba, an Fa!» **7** Wo le ro, i te jon di butun, i ye
Alla den de ri sisen. Ikomin i ye Alla den di, a ra men
daben a denilu bee ye, i fanan di wo saron ale baraka ro.
8 Fofofolo, ka a teren ai tun ma Alla lon folo, ai tere ye
jinailu la jonya le ro. Woilu tun te batofen sebeiilu ri.
9 Koni sisen ai ka Alla lon; tupa le Alla ka ai lon. Ai ye
a fe ka wa dunya ko barakatanilu le ko iko wo ro wa,
wo menilu te foyi jala ai ma? Ai ye a fe ka ke woilu la
jonilu ri kokura wa? **10** Ai ye lon doilu jatela lon bailu
ri ka woilu bonya, a ni karo doilu a ni waati doilu a ni
san doilu. **11** Aa! N da hamin ai la ko la, ko n ka baara
men ke ka ai mademen, wo bee ri ke baara fuu ri. **12** N
badenmailu, n ye ai madiyahala ko ai ye ai jere ke ikomin
nde ye ja men ma, baa n ka n jere ke ikomin ai ye ja men
ma. Ai ma kojuu si ke n na. **13** Ai ka a lon ko jankaro le ka
a ke n sera ai wara ka kibaro numa lase ai ma fofofolo. **14**
N na jankaro ka ai toro kosebe, koni ai ma n dooya, ai ma

ai kɔdon n na. Ai ka n mira koɗuma, ikomin ai tun di Alla la meɓe ka wala Isa Nenematɔmɔnin jere mirala ja men ma. **15** Ai sewani tere kosebe. Sawa wo wani mi? N ye sereya di ko ni a se tere ai ye wo lon, ai tun di ai jaden bo ka a di n ma. **16** Ai ye n jatela ai juu ri baa n ka tujɔa fo ai ye wa? **17** Karanmɔɔ wuya folailu ye ii rajala kosebe ai la ko ro, kɔni ii te wo kela kun juman na. Baa ii ye a fe le ka n ni ai fara ka an bo an jɔɔn na, sa ai ri ai raja ka wa ii ko. **18** Ni ai ka ai raja koɗuma kela tuma bee, wo ka ji. Ai kana wo ke n jana gbansan. **19** N denilu, n ye torola ai la ko ro kokura ikomin muso men ye tin ma. N di toro ten haan Nenematɔmɔnin ye don ai ro tuma men na. **20** A loo ye n na sisen ka ke ai tema, sa n di se kumala ai ye ja gberɛ ma. Baa n da kondafili ai la ko ro. **21** Nba, ai menilu ye a fe ka to Nabi Musa la sariya le korɔ, ai ye n jabi: Sariya wo ka men fo, ai ma wo lon wa? **22** Nba a sebeni ko Iburahima ka dence fila soron. Jonmuso ka kelen soron a ye, horonmuso ka a to kelen soron a ye. **23** Jonmuso den soronda ikomin ceɛ ni muso ye den soronna ja men ma tuma bee. Koni horonmuso den soronda ka a ke lahidi den de ri, Alla tun ka lahidi men ta Iburahima ye. **24** Misaliya gberɛ fanan ye tariku wo ro. Nba, muso fila woilu ye teriya su fila yirakala. Teriya men sidira Sinayi koyinke kan, Hajara ye wo le yirakala. Ale ye den menilu soronna, woilu ye jonilu le ri. **25** Hajara le ye Sinayi koyinke misali ri, men ye Arabu jamana ro. Hajara le ye Jerusalemu misali fanan, men ye ye bi. Baa Jerusalemu wo ni a la mooilu ye jonya le ro. **26** Koni Alla la Jerusalemu men ye sanma, wo horoyani le ri. Ale le ye ikomin an na. **27** Baa a sebeni Alla la kitabu

kɔndɔ ko: «Ile muso densɔrɔnbali, ile mɛn tɛ den sɔrɔnna, i ye sɛwa ka jaalen kosɛbɛ! Ɖɔn, ile mɛn ma tin tɔrɔ lɔn, i ye i sɛwakan ba labɔ! Baa muso mɛn da bila, wo denilu ri siyaya ka tamin muso cɛtii ta kan.» **28** Wo le rɔ, n badenmailu, ai ye lahidi denilu de ri, ikomin Isiyaka. **29** Jɔnmuso den sɔrɔnda ikomin cɛɛ ni muso ye den sɔrɔnna ja mɛn ma tuma bɛɛ. Hɔrɔnmuso den sɔrɔnda ikomin cɛɛ ni muso ye den sɔrɔnna ja mɛn ma, kɔni den farara Nii Seniman na. Nba, wo tuma jɔnmuso den ka hɔrɔnmuso den wo tɔrɔ. Hali bi a ye ten de. **30** Kɔni a sɛbɛni Alla la kitabu kɔndɔ di? A sɛbɛni ko: «Jɔnmuso ni a dence gbɛn, baa hɔrɔnmuso dence ri a fa cɛta. Jɔnmuso dence sen tɛ a rɔ muumɛ.» **31** Wo le kosɔn, n badenmailu, an tɛ jɔnmuso denilu ri; an ye hɔrɔnmuso denilu le ri.

5 Nenematɔmɔnin ka an hɔrɔya, sa an di kɛ mɔɔ hɔrɔyani jɛrɛ jɛrɛ ri. Wo le rɔ, ai ye ai rajala. Ai kana sɔn mɔɔilu ye ai bila sariya jɔnya rɔ kɔkura. **2** Ai ye ai tolo malɔ! Nde Pɔli ka a fɔ ko ni ai sɔnda mɔɔilu ye ai faaninta kɛ, Nenematɔmɔnin ka baara mɛn kɛ ai yɛ, wo tɛ foyi ja ai ma. **3** N ye a fɔla ikɔ ko mɔɔ mɔɔ wa sɔn mɔɔilu ye a faaninta kɛ ten, fo wo tii ye Nabi Musa la sariya bɛɛ labato; diyagboya le wo ri. **4** Ai mɛnilu ye a jininna ka kɛ mɔɔ telen ri ka fara Nabi Musa la sariya la, ai ra ai jɛrɛ fara Nenematɔmɔnin na. Ai ra ai kɔdon Alla la jumaya la. **5** Kɔni andeilu, an jii ye a ka a fɔ ko Alla ri an jate mɔɔ telenni ri. Nii Seniman ye an demɛnna ka wo le makɔnɔ ka fara an na lemeniya la. **6** Baa ni mɔɔ sidini Isa Nenematɔmɔnin ma, faaninta kɛ tɛ foyi ri butun, faanintakebaliya fanan tɛ foyi ri butun. Mɛn ye ko ba ri,

wo ye lemeniya le ri, lemeniya men ye mɔɔ lɔla kɛwaliilu
 kɛla kaninteya kosɔn. **7** Ai tɛrɛ ye ai borila kojuma! Yon
 ka ai la sila tɛɛ, ka ai mabali tujɔ labatola? **8** Mabalili
 wo ma bɔ ale rɔ, mɛn ka ai kili. **9** «Lɛbɛn fitinin di buru
 siyaman nawuli ka a funun.» **10** Nba, n lani ai la ko ai la
 miriya a ni n na miriya a ri kanya, baa an bɛɛ sidini Maari
 ma. Kɔni mɔɔ mɛn ye ai hankili jaaminna, wo tii ri a sara
 sɔrɔn, a kɛra mɔɔ su su ri. **11** N badenmailu, ni n ye mɔɔilu
 kawandila fɔlɔ ko ii ye faaninta kɛ, nfenna mɔɔilu ye n
 tɔrɔla? Ni n ye mɔɔilu kawandila ten, Nenematɔmɔnin
 faa ko gbɔngbɔn jiri kan, wo tun tɛna gbala mɔɔ si la. **12**
 Mɔɔ mɛnilu ye ai lamaala, woilu ka kan ka ii jɛrɛ cɛya
 diya tɛɛ! **13** N badenmailu, Alla ka ai kili sa ai ri kɛ mɔɔ
 hɔrɔyanilu ri. Kɔni ai kana hɔrɔya ko wo kɛ sababu ri ka
 ai faribanku diyana koilu kɛ. Ɛɛn! Ai ye ai jɔɔn dɛmɛn,
 kaninteya kosɔn. **14** Baa Alla la sariya bɛɛ ye sɔrɔnna jɛn
 kuma kelen de kɔndɔ ko: «I ye i mɔɔjɔɔ kanin ikomin
 i jɛrɛ.» **15** Ni ai ka ai jɔɔn cin ka ai jɔɔn rafarafara, ai
 ri ai jɛrɛ tijan. **16** N ye a fɔla ai ye ko ai ye taama ka a
 bɛn Nii Seniman na sila ma, wo rɔ nata juu mɛnilu ye ai
 fari rɔ, woilu tɛ ai lɔ kojuu kɛla habadan. **17** Baa nata
 juu mɛnilu ye ai fari rɔ, woilu ye Nii Seniman sɔsɔla. Nii
 Seniman fanan ye woilu sɔsɔla. Ii ye ii jɔɔn kɛlɛla. Wo
 rɔ, ai ye a fɛ ka mɛn kɛ, ai ti se wo kɛla. **18** Kɔni ni ai ye
 taamala ka a bɛn Nii Seniman na sila ma, ai tɛ Nabi Musa
 la sariya fanka kɔrɔ butun. **19** Faribanku ye baarada mɛn
 kɛla, wo le jɛn di, bɛɛ ka a lɔn: jatɔya ni ko nɔɔni kɛ ni
 malobaliya koilu **20** ni joo sɔli ni subaya ni lagboyajɛ
 ni sɔsɔli ni kɛleya ni jusumaya ni natabaya ni bɛnbaliya

ni kanintema le fara ii jɔɔnna, **21** ni nata ni dɔlɔmin ni manamana ko dan natamin mɔɔilu, a ni wo jɔɔn gbere. N ye ai lalɔninna sisen ikomin n ka ai lalɔnin ja men folo ko mɔɔ menilu ye ko su woilu kela, woilu te niyɔrɔ sɔrɔn Alla la Mansaya rɔ. **22** Kɔni Nii Seniman ye a den men kela mɔɔ jusu kɔndɔ, wo le jin di: kaninteya ni sewa ni jususuma ni mujunnin ni mɔɔ demennin ni jumaya ni lemeniya **23** ni sabari a ni senjerela. Sariya si te ko su woilu kanma. **24** Mɔɔ menilu ye Isa Nenematɔmonin ta ri, ii ra ii sawonan koilu ni ii nata juu bailu bee gbɔngbɔn jiri kan. **25** Ni an da jenemaya kura sɔrɔn Nii Seniman na, an ka kan ka an taama ka a ben a la sila ma. **26** An kana jeredabaya ke, an kana sɔsɔli lawuli an ni an jɔɔn tema, an kana an jɔɔn keleya.

6 N badenmailu, ni ai ka mɔɔ do yen kojuu kela, ai menilu ye taamala ka a ben Nii Seniman sawo ma, ai ye wo tii lali jususuma dɔ, ka a demen a kɔsela sila juma kan. Kɔni i ye i janto i jere rɔ, sa i fanan kana manɛen ka kojuu wo jɔɔn ke. **2** Ai ye i jɔɔn demen ai la doninilu tala sa ai ri Nenematɔmonin na sariya labato a ja ma. **3** Ni mɔɔ men ye a mirila ko ale ye mɔɔ ba ri, ka a teren a te foyi ri, wo tii ye a jere le lafilila. **4** Mɔɔ kelen kelenna bee ye a jere la kewaliilu fɛsɛfɛsɛ a ni ka a jere bonya. A mako te a la ka a la kewaliilu la mɔɔ gbere ta ma. **5** Baa bee ka kan ka a jere la kunko ta. **6** Men da Alla la kumakan sɔrɔn ka a karan, wo tii ka kan ka a la karanmɔɔ sɔ a la bolofen jumailu rɔ. **7** Ai kana ai jere lafili. Mɔɔ ti se mɔnedona Alla rɔ wala ka a mayele. Baa mɔɔilu wa si su su foyi sene rɔ, ii ri suman su wo sɔrɔn. **8** Ɖɔn, mɔɔ men wa sɔn a jere faribanku nata

juuilu ma ka kojuu ke, wo tii ri saya sɔrɔn. Kɔni mɔɔ mɛn wa sɔn Nii Sɛniman diyana koilu ma ka kojuma ke, wo tii ri jɛnemaya banbali sɔrɔn. (aiōnios g166) **9** An kana kori kojuma ke rɔ, baa ni an ma jiitɛɛ ka a boloka, an di a tɔnɔ sɔrɔn a waati la. **10** Wo le kosɔn, an wa fɛrɛ sɔrɔn tuma mɛn na, an ka kan ka kojuma ke mɔɔilu bɛɛ yɛ, ka tɛrɛ tɛ an badenma lemɛniya mɔɔilu ma. **11** Nba, ai ye sɛbɛden kunba jɛnɛn ragbɛ. Nde ye woilu sɛbɛla n jɛrɛ bolo le la ka a lawa ai ma. **12** Mɔɔ mɛnilu ye a fɛ ka ai diyagboya ko ai ye faaninta ke, ii bɛɛ ye a jɛninna ka diya mɔɔilu yɛ tuun, baa ii tɛ a fɛ mɔɔilu ye ii tɔrɔ Jɛnematɔmɔnin faa gbɔngbɔn jiri kan wo kosɔn. **13** Baa mɔɔ mɛnilu faaninta ke la, woilu jɛrɛ tɛ Nabi Musa la sariya labatola. Kɔni ii ye a fɛ ai ye faaninta ke sa ii ri se ii jɛrebonyala ko ii ka a ke faaninta ke nɔ ra ke ai fari ma. **14** Nde kɔni, n tɛna n jɛrebonyala ko si ma, fo an na Maari Isa Jɛnematɔmɔnin faa ko gbɔngbɔn jiri kan. A la saya kosɔn gbɔngbɔn jiri wo kan, dunuɲa koilu ye n jana ikomin fen mɛnilu faani. N fanan ye dunuɲa jana ikomin fen mɛn faani. **15** Faaninta ke tɛ foyi ri. Faanintakebaliya fanan tɛ foyi ri, fɔɔ a ke danfen kura ri. **16** Mɛnilu ye sila wo taamala a ni Isirayeli mɔɔilu fanan, Alla ye jususuma di wo bɛɛ ma, ka hina ii la. **17** Nba, sisen mɔɔ si kana n tɔrɔ butun, baa tɔrɔya nɔ mɛnilu ye n fari ma, n ka woilu sɔrɔn Isa le kosɔn. **18** N badenmailu, an Maari Isa Jɛnematɔmɔnin na jumaya ye to ai fɛ. Amina.

Ephesians

1 Nde Pɔli mɛn kɛni Isa Nenematɔmɔnin na talibidenba ri Alla sawo rɔ, nde le jin seɓɓɓa jama seniman ma Efesi so kɔndɔ, lemeniya mɔɔ menilu ye Isa Nenematɔmɔnin dɔ. **2** An Fa Alla ni an Maari Isa Nenematɔmɔnin ye sɔli ni jususuma di ai ma. **3** An ye baraka bila an Maari Isa Nenematɔmɔnin Fa Alla ye mɛn ye nii duwawu bɛɛ lateɛla an ma sankolo rɔ a la Mɔɔ Nenematɔmɔnin dɔ. **4** Yani dunuja ye dan waati mɛn na, Alla tun da an suwandi Nenematɔmɔnin dɔ kosa an ye seninya, ka to fɛɛtɔja rɔ a jakɔrɔ. **5** Alla tɛɛ ra a lateɛ a la kaninteya rɔ ko a ri an nabɔ a rɔ a denilu ri Isa Nenematɔmɔnin baraka rɔ ikomin a duman a ye a jɛɛ sawo rɔ ja mɛn ma. **6** Wo kɛra Alla la gbiliya hina ba tando kun di a sɔnda ka mɛn di an ma a diyana Dence fɛ. **7** Ka a masɔrɔn an da kunka Isa jeli fɛ, ka an julumunilu kafari, ka fara a la hina ba la, **8** Alla ra mɛn nabɔn an ma sɔnɔya rɔ a la hankilimaya ni a la lɔnnin bɛɛ rɔ. **9** A ra a sawo gbundu ko lenkenemaya an ye, ka fara a diyana ko mɛn nateɛra Isa baraka rɔ **10** kosa a ye wo lakanbali a waati wa se. Wo sawo le ten ko a ye fen bɛɛ ladɛn, menilu ye sankolo ni duukolo kan, ka Nenematɔmɔnin to woilu bɛɛ kun na. **11** An suwandini fanan kɛ Alla ta ri Nenematɔmɔnin baraka rɔ, ikomin Alla tɛɛ ra a lateɛ an ma ja mɛn ma, Alla mɛn ye ko bɛɛ lakanbalila a jɛɛ la lateɛ ni a sawo rɔ. **12** Wo kɛnin de kosa andeilu menilu fɔlɔ ra an jii la Nenematɔmɔnin dɔ, kosa an ye kɛ Alla la gbiliya tando kun di. **13** Aile fanan da to Nenematɔmɔnin dɔ, baa ai ra tɔja kuma lamen, ai lakisi ko Kibaro Numa, ai lara Nenematɔmɔnin na tuma mɛn

na, Alla ka a la tɔɔmasere la ai kan, tɔɔmasere wo ye Nii Seniman de ri a ka ai lahiɗi mɛn na. **14** Nii Seniman kenin de ikomin Alla ka fen fɔlɔ mɛn don an bolo tɔɔmasere ri kosa an ye a lɔn ko an di wa cɛ sɔrɔn Alla la jama wa kunka waati mɛn na, ka Alla tando a la gbiliya rɔ. **15** Wo le rɔ, kɛbi n ka ai la lemeniya ko lamɛn Maari Isa ma a ni ai la kaninteya jama seniman bɛɛ yɛ, **16** n ye baraka bilala Alla yɛ ai la ko rɔ waati bɛɛ, n wa kɛ Alla matarala ai yɛ. **17** N ye Fa Alla, gbiliya tii, matarala ai yɛ, an Maari Isa Nenematɔmɔnin na Alla kosa a ye a la Nii Seniman najii ai ma mɛn ye hankilimaya dila, ka koilu lenkenɛmaya kosa ai la Alla lɔn ye makafu. **18** N ye Alla matarala ai yɛ kosa ai ye koilu nɔyɛn ai jusu rɔ, ka gbɛ, kosa a ka ai kili jii mɛn ma, ai ye wo lɔn, a ka a cɛ nɔɔrɔ gbiliyanin mɛn to a la jama seniman yɛ, **19** a ni a fanka fisamantɛ andeilu lemeniya mɔɔilu yɛ. Wo kɛni a fanka jɛrɛ le ri a ka mɛn nabaara a fanka ba rɔ **20** a ka Nenematɔmɔnin lawuli saya rɔ, ka a lasii a bolokininma sankolo rɔ. **21** A ka a to mansayailu ni setiiyailu ni fankamailu ni kuntiiyailu bɛɛ kun na pon, a ni tɔɔ mɛnilu bɛɛ ri se fɔla dunuɔa jɛn dɔ a ni waati natɔilu rɔ. (aiɔn g165) **22** Alla ra fen bɛɛ to Nenematɔmɔnin sen kɔrɔ, ka a kɛ fen bɛɛ kun di lemeniya jama kun na. **23** Lemeniya jama kɛni de ikomin Nenematɔmɔnin faribanku, mɛn nakanbalinin ko bɛɛ rɔ, Nenematɔmɔnin mɛn ye ko bɛɛ lakanbalila ja bɛɛ ma.

2 Aile fanan, ai faanin de tɛrɛ a ri ai hakeilu ni ai julumunilu la ko rɔ, **2** ai tɛrɛ ye taamala mɛnilu rɔ ai tɛrɛ ye dunuɔa jɛn koilu rɔ waati mɛn na, a ni duu ni sankolo tɛmala jinailu kuntii, wo nii juu mɛn ye baarala Alla

masɔsɔ mɔɔilu rɔ ten. (aiɔn g165) **3** A damira, an fanan bɛɛ tɛrɛ ye an na dunɔparatɛɛ kɛla le ikomin woilu, an bilani tɛrɛ an faribanku sawo le kɔfɛ, an tɛrɛ ye an faribanku ni an miriyani natailu kɛla. Wo rɔ, ka fara an kɛɲa la, Alla la mɔnɛ le latɛɛni tɛrɛ an ma ikomin toilu bɛɛ. **4** Kɔni Alla la kininkinin ka bon, a ra an kanin kaninteya ba rɔ. **5** Andeilu mɛnilu faani tɛrɛ an hakeilu la ko rɔ, Alla ra an nii bila an dɔ Nenematɔmɔnin fɛ. Ai kisini Alla la hina le fɛ. **6** Alla ra andeilu ni Isa lawuli an ɲɔɔn fɛ saya rɔ, ka an sii an ɲɔɔn fɛ sankolo rɔ, **7** kosa a ye a la sɔli ba fisamantɛ yiraka waati natailu rɔ a la ɲumaya rɔ a ka mɛn yiraka an na Isa Nenematɔmɔnin baraka rɔ. (aiɔn g165) **8** Ka a masɔrɔn ai kisinin Alla la hina le fɛ lemeniya baraka rɔ. Wo farani tɛ ai le la, Alla la sɔlifɛn le wo ri. **9** Ai la karan tɔnɔ tɛ a ri, wo rɔ mɔɔ si ti se a jɛrɛ matɔɔla. **10** Alla baara nɔ le an di. A ra an dan Isa Nenematɔmɔnin baraka rɔ, kosa an ye baara ɲumailu kɛ, Alla tɛrɛ ra mɛnilu rabɛn an ɲɛrɔ, kosa an ye taama woilu kan. **11** Aile mɛnilu sɔrɔnni siya doilu tɛma, Yahudiyailu ka mɛnilu jate kojiikɛbaliilu ri faribanku fɛ mɔɔilu bolo la, n ye a labila ai la ai tɛrɛ ye ɲa mɛn ma a damira: **12** Ai tɛrɛ tɛ Nenematɔmɔnin dɔ wo waati rɔ. Ai tɛrɛ ma kan ka Isirayɛli cɛ sɔrɔn, Alla la jama. Lɔndanilu le tɛrɛ ai ri. Teriya lahidi si tɛrɛ tɛ ai ni Alla tɛma. Jii si tɛrɛ tɛ ai ma, Alla tɛrɛ tɛ ai rɔ dunɔɲa rɔ. **13** Kɔni sisen Isa Nenematɔmɔnin dɔ, aile mɛnilu mataani tɛrɛ ten, sisen ai ra madon a la Nenematɔmɔnin jeli fɛ. **14** Ale le ka bɛn nadon an bɛɛ tɛma. A ra Yahudiyailu ni siya gbɛɛrilu kɛ jama kɛlɛn di, a faribanku di kosɔn, ka wo dan tiɲan mɛn tɛrɛ ra an dataɔla ɲangboya rɔ. **15** Ale le

ka sariya ban a ni a la jamariilu ni tɔnilu, ka wo jama filailu bɛɛ kɛ mɔɔ kura kelen di a jɛɛ rɔ, ka jususuma lana ii tɛma, **16** ka jama fila wo ni Alla tɛmala rabɛn a la saya rɔ ka faa gbɔngbɔn jiri kan, ii benda ii jɔɔn ma ikomin faribanku kelen. Wo rɔ, Nenematɔmɔnin ka ii la jangboya tijan. **17** Isa nara, ka jususuma Kibaro Numa lase ai ma, mɛnilu mataani tɛɛ Alla la a ni Yahudiya mɛnilu madonni tɛɛ a la. **18** Isa le sila lakala andeilu jama fila bɛɛ yɛ, ka wa Fa Alla jɔkɔrɔ Nii Seniman kelen baraka rɔ. **19** Wo le rɔ, aile mɛnilu tɛɛ tɛ Alla la jama rɔ, london tɛ ai ri butun. Ai ra kɛ duurenilu ri jama seniman dɔ. Ai ra don Alla la denbaya rɔ. **20** Ai ra kɛ ikomin bon mɛn ju lani kabailu la. Wo kabailu kɛni talibidenbailu ni nabiilu le ri. Isa Nenematɔmɔnin jɛɛ le bon tonkon kaba bɛɛ ri. **21** Bon yɔrɔ bɛɛ tuunnin ii jɔɔn na, ka yɛɛ ale baraka rɔ, ka kɛ Allabatobonba seniman di Maari yɛ. **22** A ye ai ni doilu tuunna ai jɔɔn na ale baraka rɔ, ka kɛ ikomin bon Alla ye a siila mɛn kɔndɔ a la Nii Seniman dɔ.

3 Wo le rɔ, nde Pɔli, Isa Nenematɔmɔnin na kasoden, aile siya gbɛɛilu la ko rɔ. **2** N lani a la, ai ra a lamɛn Alla ka hina mɛn natɛɛ n ma kosa n ye ai dɛmɛn. **3** Alla ra a la gbundu ko lɔnnin lɛnkɛɛmaya n yɛ, ikomin n ka a la ko do sɛbɛ ai ma ja mɛn ma. **4** Ai wa n na bataki karan, n ka hankili mɛn sɔrɔn Nenematɔmɔnin na gbundu ko rɔ, ai ri wo jayɛn. **5** Gbundu ko jin ma lɛnkɛɛmaya fɔlɔ mɔɔilu yɛ, kɔni sisen Alla ra a lɛnkɛɛmaya a la talibidenba senimanilu ni nabi senimanilu yɛ Nii Seniman baraka rɔ. **6** Wo gbundu ko le jin di ko siya gbɛɛilu ni Yahudiyailu ri cɛ kelen sɔrɔn Isa la ko Kibaro Numa baraka rɔ, ka kɛ

jama kelen di ikomin faribanku kelen, ii fila bɛɛ ri lahidi
 jin sɔrɔn Nenematɔmɔnin Isa baraka rɔ. **7** Alla ra a fanka
 labaara, ka n sɔ a la hina rɔ, ka n kɛ a la Kibaro Numa la
 baarakɛla ri. **8** Hali n dɔɔman mɔɔ sɛnimanilu bɛɛ ko,
 adon Alla ra a la hina latɛɛ n ma, ko n ye Nenematɔmɔnin
 na ko Kibaro Numa nɔɔrɔ banbali lase siya gbɛɛilu ma. **9**
 N ye a yiraka gbundu ko jin ye lakanbalila ja mɛn ma.
 Kɛbi waati taminninilu rɔ, gbundu jin dokonni tɛrɛ Alla
 rɔ mɛn ka fen bɛɛ dan, (aiɔn g165) **10** kosa sisɛn mansayailu
 ni setiyyailu menilu ye sankolo rɔ, lemɛniya jama ye Alla
 la hankilimaya kɛja bɛɛ yiraka woilu la. **11** Wo bɛɛ kɛni
 a la habadan ko latɛɛnin de ri, a ra mɛn nakanbali an
 Maari Isa Nenematɔmɔnin baraka rɔ. (aiɔn g165) **12** Ale
 rɔ a ni lemɛniya a ma an di an madon Alla la sɔnɔya ni
 jusulatɛɛ rɔ. **13** Wo le rɔ, n ye ai madiyala, ai kana jiitɛɛ n
 na tɔrɔyailu la ko rɔ aile ye ka a masɔrɔn ai la gbiliya
 le woilu ri. **14** Wo le ka a kɛ, n ka n jɔnkin n Fa kɔrɔ
15 denbaya bɛɛ tɔɔ farani mɛn na menilu ye sankolo ni
 duukolo kan. **16** N ye ai matarala ko ai ye sɔn ai la gbiliya
 nɔɔrɔ rɔ, ka ai sɛɛbɛ don fanka la ai la mɔɔya koilu rɔ a la
 Nii Sɛniman baraka rɔ, **17** kosa Nenematɔmɔnin ye to ai
 jusu rɔ lemɛniya baraka rɔ. N ye Alla matarala ai ye, ai ye
 sabati, ka gbɔngbɔn kaninteya rɔ ikomin lulu **18** kosa ai
 ni jama sɛniman bɛɛ ye fanka sɔrɔn ka Nenematɔmɔnin
 na kaninteya bonya ni a gbiliya ni a lɔ ni a jii famun, **19**
 ka a la kaninteya lɔn mɛn taminni lɔnnin bɛɛ la, kosa ai
 ye dafa Alla la ko dafanin bɛɛ rɔ. **20** Nba, Alla mɛn ye ko
 bɛɛ kɛla an ye ka fara a fanka la mɛn ye baarala an dɔ,
 an wa mɛn majininka hali an di se an mirila mɛn ma,

hali ka tamin an miriyailu la pon, **21** gbiliya ye di wo ma lemeniya jama rɔ, a ni Isa Nenematɔmɔnin dɔ, waati bɛɛ habadan haan habadan. Amina! (aiɔn g165)

4 Wo rɔ, nde mɛn kɛni kasolamɔɔ ri Maari la ko rɔ, n ye ai madiyala, Alla ra ai kili mɛn kɛ ko ma, ai taama ja ye bɛn wo ma. **2** Ai ye ai jɛrɛ fanmajii, ka to jusu jumaya rɔ ko bɛɛ rɔ, ka sabari. Ai ye dija ai jɔɔn yɛ kaninteya rɔ, **3** ka karan ja bɛɛ ma kosa Nii Seniman ka bɛn mɛn di ai ma, wo ye to ai tɛma, ka tuun ai jɔɔn na jususuma rɔ. **4** Lemeniya jama kɛnin de ikomin faribanku kelen. Nii Seniman kelen de ye ikomin ai kilinin jii kelen ma ja mɛn ma. **5** Maari kelen de ye a ni lemeniya kelen a ni lasunnin kelen ji rɔ tubi kanma. **6** Alla kelen de Fa ri mɛn ye mɔɔ bɛɛ kun na, mɛn ye ko bɛɛ kun na, fan bɛɛ rɔ, ko bɛɛ rɔ. **7** Alla ra hina di an kelen kelenna bɛɛ ma ikomin Nenematɔmɔnin ka an sɔ sɔlifɛn su mɛn dɔ. **8** Wo le rɔ, Kitabu ka a fɔ ko, «A yɛlɛra san ma waati mɛn na, a wara mɔɔ miraniilu ri a bolo. A ka sɔlifɛnilu di adamadenilu ma.» **9** Nba, «A yɛlɛra san ma, » wo kɔrɔ ye nfen di? Wo kɔrɔ le ko a jiira le fanan dunuja rɔ duu kan. **10** Mɛn jiira dunuja rɔ, wo le fanan yɛlɛra sankolo ma pon, kosa a ye ko bɛɛ lakanbali. **11** Ale le ka sɔlifɛnilu rataɓa, ka mɔɔ doilu kɛ talibidenbailu ri, a ka doilu kɛ nabiilu ri, ka doilu kɛ dawakɛlailu ri, ka doilu kɛ jɛmɔɔilu ri, ka doilu kɛ karanmɔɔilu ri. **12** A ka an sɔ wo ja le ma kosa mɔɔ senimanilu bɛɛ ye kusanya baara kɛla, kosa a la jama ye sabati mɛn kɛni Nenematɔmɔnin faribanku ri. **13** Wo ye kɛla le haan an bɛɛ ye kɛ kelen di lemeniya ni Alla Dɛncɛ lɔn ko rɔ, ka an kɛ mɔɔ dafaniilu

ri ikomin Nenematōmōnin na gbiliya dafani ja men ma. **14** Wo rō, an tē kē den mēsenilu ri butun, ikomin ji wunwan ye wala kulun di ja men ma, a ni ikomin fōjō ye an nawala karan bēē kōfē ja men ma, mōōilu ri an majuuwaya ii la kewuyailu ni wuyailu fē. **15** Kōni an ka tujā fō kaninteya rō, an di kōō, ka kē Nenematōmōnin munujailu ri ko bēē rō, ale men kēni an kun di. **16** Ale le ka a kē lemeniya jama ye kē faribanku kelen di, ka a la mōōilu to ii jōōn fē ikomin faribanku yōrōilu tuunnin ii jōōn na fasailu fē. Wo rō, ni fari yōrōilu bēē ka a baara kē, a ri wara ten, ka kōō kaninteya rō. **17** Nba, n ye lalili kuma jin fō ai ye Maari tōō rō: Ai kana taama butun ikomin lemeniyabaliilu. Ii miriyailu bilani fufafu koilu le kōfē. **18** Ii hankiliilu radibini. Ii ma foyi sōrōn Alla la niilakisi la ko rō ka a masōrōn ii la lōnbaliya fē men ye ii rō baa ii jusu ragbēēyanin. **19** Ii tē maloyala butun. Ii ra ii jērē kē haramun ko kēlailu ri kosa ii ye ko kōōni su bēē kē haan ka to kunfanna. **20** Kōni aile ma Nenematōmōnin na ko karan wo ja ma. **21** Ai ra a la ko lamen, ka karan Isa ta tujā la fewu. **22** Ka fō ko ai ye sē ai dorinna ko kōrōilu kōfē, a ni ai la mōōya kōrō men ye tola ai lakunfanna ka ai lafili. **23** Kōni ai nii ni ai miriya ye kē a kura ri. **24** Ai ye mōōya kura ta, Alla ka mōōya men dan a jērē munuja la, telen ni sēninya bēē rō. **25** Wo le rō, ai ye wuya bila, bēē ye tujā fō a mōōjōō ye ka a masōrōn an kēnin faribanku kelen yōrōilu le ri. **26** Ni ai mōnēra, ai kana hake kē. Ai kana to dujanani haan tele be waati. **27** Ai kana fērē di lbulusa ma. **28** Ni men dorinnin supali kēla, a ye a to. A ye baara bēē do kē a jērē bolo la, kosa a ye fen sōrōn ka a di

moo ma men mako ye a la. **29** Ai kana kuma koron si fo fo kuma juma doron men di mooilu demen men mako ye a la, kosa wo ye ke hina ri a lamen mooilu ye. **30** Ai kana Nii Seniman namone, Alla ka men ke toomasere ri ai ro ai kunka lon na. **31** Ai ye fara jusu makasi ni jusumaya ni mone ni sanko sanko ni moo tootijan ni juuya la ai tema. **32** Ai ye jumaya ni kininkinin yiraka ai joon na, ka ai joon makoto ikomin Alla ra ai makoto Nenematomonin baraka ro ja men ma.

5 Wo le ro, ai ye Alla lade, ikomin ai kenin a den kaninninilu ri ja men ma, **2** ka taama kaninteya ro ikomin Nenematomonin ka an kanin ja men ma, a ka a jere di an na ko ro, a kera ikomin saraka men boni Alla ye, men janin suma duman a ye. **3** Koni kaninke ni ko kasoniilu ni nata kana to ai tema, ii la ko jere kana fo muume, ikomin a benni jama seniman do ja men ma. **4** Ai kana ko kasoniilu ni hankilidooya kumailu ni malobaliya kumailu fo fanan. Woilu dahani te koni fo baraka bila. **5** Ai ye jin lon yati, ko moo men ye kaninke ni ko kasoniilu ni nata koilu kela, ka a masoron nata kenin fen bato le ri ikomin joo so, wo foyi te ce soronna Alla ni Nenematomonin na mansaya ro. **6** Ai kana son moo si ye ai majuuwaya kuma fuuilu fe, ka a masoron Alla la mone ye nala kuma mirabaliilu le kanma wo ko suilu le la ko ro. **7** Wo le ro, ai kana basan woilu la. **8** Ka a masoron aile fanan kenin tere le ikomin dibi koni sisen ai ra ke ikomin keneya Maari baraka ro. Wo ro, ai ye taama ikomin keneya mooilu. **9** Ka a masoron kojuma ni telenbaya ni tupa su bee ye nala keneya le fe. **10** Ai ye koilu fefefese ka Maari diyana ko

lɔn. **11** Ai la foyi ni dibi kɛwali ko fuuilu kana laden, kɔni fɔɔ ai ye ii labɔ kenɛya le ma. **12** Baa mɔɔilu ye ko menilu kɛla gbundu rɔ, hali woilu fɔ gbansan mamaloyanin. **13** Kɔni kenɛya wa sɔn mɛn bɛɛ yiraka, woilu ri ragbɛ. **14** Ka a masɔrɔn mɛn bɛɛ wa ragbɛ, wo ra to kenɛma. A fɔnin wo le ma ko, «Aile menilu ye sunɔɔla, ai ye kunun! Ai ye wuli mɔɔ faaniilu tɛma, Nenematɔmɔnin di kɛ kenɛya ri ai yɛ.» **15** Wo rɔ, ai ye a kɛ ai hankili la ai taamajɔ rɔ, ai kana kɛ ikomin ko lɔnbaliilu, kɔni ikomin lɔnninnailu. **16** Ai ye fɛrɛ ninin waatiilu ma, ka a masɔrɔn waati jinilu juuman de. **17** Wo le rɔ, ai kana kɛ hankilidɔɔilu ri, kɔni ai ye ai lɔn mɛn ye Maari sawo ri. **18** Ai kana ai fa rɛsɛnji rɔ ka ai ja laminin, ko haramunin de wo ri, kɔni ai ye ai fa Nii Seniman na. **19** Nba, ai ye kuma ai jaɔn ye Yaburi kumailu ni kalamaniilu ni Alla tando kalamani senimanilu rɔ, ai ye kalamani bɔ Maari yɛ, ka a tando ai jusu bɛɛ rɔ! **20** Ai ye baraka bila an Fa Alla yɛ fen bɛɛ la ko rɔ waati bɛɛ an Maari Isa Nenematɔmɔnin tɔɔ rɔ. **21** Ai ye kolo ai jaɔn ma Nenematɔmɔnin jakɔrɔsilan dɔ. **22** Musoilu, ai ye kolo ai cɛɛilu ma ikomin ai ye a kɛla Maari yɛ ja mɛn ma. **23** Ka a masɔrɔn cɛɛ le a la muso kun na, ikomin Nenematɔmɔnin ye lemeniya jama kun na ja mɛn ma, mɛn kenin a faribanku ri, a ka mɛn nakisi. **24** Musoilu fanan ka kan ka kolo ii cɛɛilu ma ko bɛɛ rɔ ikomin lemeniya jama kolonin Nenematɔmɔnin ma ja mɛn ma. **25** Cɛɛilu, ai fanan ye ai musoilu kanin ikomin Nenematɔmɔnin da lemeniya jama kanin ja mɛn ma, ka a jɛrɛ di ii la ko rɔ, **26** kosa a ye ii lasɛninya, ka ii gbɛ ji la kumakan fɛ, **27** kosa a ye ii lɔ a jakɔrɔ lemeniya jama

nɔɔrɔnin di, ikomin nɔɔ si tɛ faanin mɛn na, a jɔriɔrinin tɛ, fɛɛ si tɛ a la kɔni jama seniman de sɔnjuu sa mɛnilu la. **28** Cɛilu ka kan ka ii musoilu kanin wo ja le ma ikomin ii jɛrɛ faribanku. Cɛɛ mɛn ye a la muso kaninna, wo ra a jɛrɛ kanin. **29** Mɔɔ si ma a jɛrɛ faribanku lagboyɛnɛ fɔlɔ. Kɔni a ye a balola le, ka a mamira ikomin Nenematɔmɔnin ye lemeniya jama balola ni mamirala ja mɛn ma **30** ka a masɔrɔn a faribanku yɔrɔilu le andeilu ri. **31** Kitabu ka a fɔ ko, «Wo le rɔ, cɛɛ ri a mataa a fa ni a na la, ka to a muso fɛ. A fila ri kɛ mɔɔ kelen di.» **32** Gbundu ba le jin di, kɔni sisen n ye Nenematɔmɔnin ni lemeniya jama le la ko fɔla. **33** Kɔni ai fanan bɛɛ ka kan ka ai muso kanin ikomin ai jɛrɛ, muso fanan ye a cɛɛ gbiliya.

6 Denilu, ai ye ai sɔrɔnbailu bato ikomin ai ye Maari ta ri ja mɛn ma, ka a masɔrɔn wo le telennin. **2** Jamarili fɔlɔ le jin di lahidi lani mɛn kan ko, «I fa ni i na gbiliya **3** kosa ai ri sɛwa sɔrɔn ka sii jan sɔrɔn duukolo kan.» **4** Den failu, ai kana ai denilu lamɔnɛ, kɔni ai ye ii labɔrɔ Maari la kolo ni a la kawandili fɛ. **5** Jɔnilu, ai ye ai tiilu kumakan mira mɛnilu ye ai kun na dunuɔa rɔ, ka ii gbiliya, ka silan ii jɛrɔ. Ai ye ii sawo kɛ ai jusu nɔma rɔ ikomin ai ye a kɛla Nenematɔmɔnin ye ja mɛn ma. **6** Ai kana a kɛ ii jɔkɔrɔ gbansan dɔ, kosa ai ye diya ii yɛ, kɔni ikomin Nenematɔmɔnin jɛrɛ la jɔnilu, mɛn ye Alla sawo kɛla ai jusu bɛɛ rɔ. **7** Ai ye baara ii yɛ ai jusu bɛɛ rɔ, ikomin ai ye baarala Maari le yɛ, mɔɔilu tɛ. **8** Baa ai ka lɔn ko Maari ka mɔɔ bɛɛ kɔndɔn de a la kɔɔuma la, ni a kɛra jɔn di wala hɔrɔ. **9** Jɔn tiilu, ai fanan ye a kɛ ai la jɔnilu ye wo ja ma. Ai kana ai kɔnkɔn ii kanma, baa ai ye a lɔn ko ai ni

ai la jɔnilu bɛɛ tii kelen pe ye harijeene, mɛn tɛ mɔɔilu lafisala ii jɔɔn ma. **10** Kuma sudunyanin ye mɛn di, ai ye ai sɛɛbɛ don Maari la ko ma, a ni a fanka ba rɔ. **11** Ai ye ai masidi Alla la kɛɛkɛ fenilu bɛɛ rɔ kosa ai ye se lɔla Ibulusa la kewuyailu bɛɛ jɛrɔ. **12** Ka a masɔrɔn an tɛ adamadenilu kɛɛla, kɔni kuntiilu ni setiilu ni fankamailu mɛnilu ye dunuɲa radibinni jin kun na, a ni jina juu mɛnilu ye sankolo ni duu tɛmala rɔ. (aiɔn g165) **13** Wo le rɔ, sisen ai ye ai masidi Alla la kɛɛkɛ fenilu bɛɛ rɔ kosa waati juu wa se, ai ye se lɔla wo juuilu jɛrɔ, Ai wa ban a bɛɛ kɛla waati mɛn na, ai ye to ai nɔ rɔ gben! **14** Wo le rɔ, ai ye to ai nɔ rɔ gben! Tuɲa ye kɛ ai tɛmasidi ri, telenbaya ye kɛ ai sisi makandan fen di. **15** Ai la rabɛn ye kɛ ikomin ai sen da sanbara Isa la ko Kibaro Numa lase diya mɛn ye jususuma dila. **16** Ai la lemɛniya ye to ai rɔ waati bɛɛ rɔ ikomin ai la jama sansan fen ai bolo ai ye Ko Juu Tii la bijɛ lamɛlɛnniilu bɛɛ lasala mɛn na. **17** Ai ye kisi ko lamira ikomin kun makandan kɛɛkɛ fula, ka Alla la kuma to ai bolo Nii Sɛniman na fanmuru la. **18** Ai ye Alla matara waati bɛɛ Nii Sɛniman baraka rɔ Alla matara su bɛɛ rɔ. Ai to ai jana wo rɔ, ka ai tunadiya waati bɛɛ Alla matara ma jama sɛniman bɛɛ la ko rɔ. **19** Ai ye Alla matara n fanan yɛ, kosa n wa wuli kuma diya waati mɛn na, Alla ye kuma di n ma, ka n wakali Kibaro Numa gbundu ko lase diya jama ma, **20** n kɛni lasiiden di mɛn na ko rɔ hali n sidini jɔlɔkɔ la sisen. Ai ye Alla matara, kosa n ye n wakila kuma fɔla ikomin n dahani ja mɛn ma. **21** An diyana nakelɛnɲɔɔ ni an baarajɔɔn kɔnɔrɔdi Tisiki mɛn ye baarala Maari yɛ, wo ri n na ko

bɛɛ ɲafɔ ai yɛ, kosa ai fanan ye n na ko kibaroilu lɔn a ni
ka n keɲa lɔn. **22** N ye a lawala ai ma wo le rɔ kosa ai ye
an na ko lɔn, ka ai jusu raja. **23** An fa Alla ni Maari Isa
Nenematɔmɔnin ye jususuma ni kaninteya ni lemeniya di
an nakelenɲɔɔmailu bɛɛ ma. **24** Menilu la kaninteya tɛ
banna an Maari Isa Nenematɔmɔnin yɛ, Alla ye hina di
woilu ma.

Philippians

1 Nde Pɔli ni Timote, Nenematɔmɔnin Isa la baarakelailu, an ka jin de sɛbe ka a lawa aile Nenematɔmɔnin na jama seniman na menilu ye Filipi so kɔndɔ a ni dina kuntiilu ni demenninnailu. **2** An Fa Alla a ni Maari Isa Nenematɔmɔnin ye hina ni jususuma di ai ma. **3** Ai la ko wa labila n ma waati si ma, n di baraka bila Alla ye. **4** N ye Alla matarala ai ye sɛwa le rɔ waati bɛɛ, **5** ka a masɔrɔn ai ra n demen Isa la ko Kibaro Numa lase diya ka bɔ lon fɔlɔ ma haan bi. **6** N lani a la fewu, Alla men ka baara numa jin damira ai tema, a ri a lakanbali haan a la Nenematɔmɔnin Isa na lon. **7** A benni ai bɛɛ la diyajɛ ye to n dɔ ja kelen dɔ, ka a masɔrɔn ai la ko lamarani n jusu rɔ. Baa ni n sidini jɔlɔkɔ la, wala ni n ye Isa la ko Kibaro Numa kɛɛ kɛla, ka a jɛbɔ, an bɛɛ ye Alla la sɔli rɔ. **8** Alla le n sere ri ko ai la lɔɔ ye n na kaninteya bɛɛ rɔ men bɔni Isa Nenematɔmɔnin jɛɛ rɔ. **9** N na Alla matarali le jin di: Ai la kaninteya ye makafu fewu, lɔnnin ni famunyali bɛɛ la, **10** kosa ai ye se ko fisamantɛ lɔnna, ka to fɛɛtanya ni joo korontanya rɔ haan Nenematɔmɔnin na lon. **11** Ai ye dafa telenbaya jiriden dɔ menilu ye bɔla Isa Nenematɔmɔnin dɔ, Alla gbiliya ko ni a bato ko rɔ. **12** Nakelenjɔɔmailu, n ye a fɛ le, ai ye a lɔn ko menilu kɛra n na, woilu ra Isa la ko Kibaro Numa demen, ka wa jafɛ. **13** Ka a masɔrɔn a ra yiraka mansa la bɔlɔn kɔnɔgbenna bɛɛ ni mɔɔilu bɛɛ la, ko n ye kaso la Nenematɔmɔnin de la ko rɔ, **14** Nakelenjɔɔ siyaman, menilu ka ii la landaya la Maari rɔ, baa n bilani kaso la, woilu ra wakali sɔrɔn Alla la kuma lase diya kɔsɛbe, ii ma silan. **15** Tujɛ le wo ri, ii

le doilu ye Nenematōmōnin na ko kawandili bola minle ni benbaliya le rɔ, kɔni doilu ye a kela wɔnike jumaya le rɔ. **16** Woilu ye a kela kaninteya le rɔ, ka a masɔrɔn ii ka a lɔn ko Alla ka n lɔ yan Isa la ko Kibaro Numa la keɛ ke ko le rɔ. **17** Doilu ye Nenematōmōnin na ko kawandili bola nata le rɔ. Ii miriyailu ma jɛ. Ii mirini ko ii ye do lala n na tɔrɔya kan kaso la. **18** Foyi tɛ wo ri. Ni ii miriya kɛra a juma ri, ni a kɛra juuman di, Nenematōmōnin na ko ra lase ja bɛɛ ma. Wo ra n sɛwa, n di to sɛwa rɔ fanan. **19** Ka a masɔrɔn n ka a lɔn ko wo bɛɛ ye kɛla n na kisi le ri ai la Alla mataraliilu ni Isa Nenematōmōnin na Nii baraka le rɔ. **20** N ye mɛn makɔnɔla, ka n jii la a rɔ ko n kana maloya ko si sɔrɔn muumɛ. Kɔni n ye lala a la ten ikomin waati taminniilu rɔ kosa Nenematōmōnin di gbiliya n faribanku rɔ, ni n tora n nii la, wala ni n faara. **21** Ka a masɔrɔn Nenematōmōnin de kɛni nde la dunɔnarateɛ ri, ka saya ke tɔnɔ ri n ye. **22** Kɔni ni n tora nii la faribanku rɔ, n di se baara tɔnɔma do kɛla. N ka kan n ye nfen ke? N ma a lɔn. **23** N gberɛnni ko fila jɛn bɛɛ la: N ye a fɛ ka bɔ dunɔja jɛn dɔ, ka wa to Nenematōmōnin tɔrɔfɛ, wo le ka fisa kɔsɛbɛ. **24** Kɔni ai le la ko rɔ, a bɛnni n ye to n nii la faribanku rɔ. **25** Baa n lani wo la, n da a lɔn ko n di to ai tɛma kosa ai ye wa jaɛfɛ, ka sɛwa ai la lemeniya rɔ. **26** Kosa n wa n kɔsɛ ai tɔrɔfɛ tuma mɛn na, ai ri Nenematōmōnin Isa matɔɔ makafu n na ko rɔ. **27** Kɔni, ai taama ja ye bɛn Nenematōmōnin na Kibaro Numa ma, kosa ni n di na ai tɔrɔfɛ, wala ni n ye jan, n ye a mɛn de ko ai ye to hankili kɛlɛn dɔ, ko ai ye ai bolo don ai jɔɔn bolo ka Kibaro Numa lase lemeniya rɔ. **28** Ai kana

2 Wo rɔ, ni Nenematɔmɔnin ye fanka si dila ai ma, wala ni a la kaninteya ye masabarili si dila ai ma, wala ni ben si ye ai ni Alla la Nii Seniman tɛma, wala ni kaninteya ni kininkinin si ye ai rɔ, **2** nba, ai ye n na sewa lakanbali, ka ben ai jɔɔn ma, ka kaninteya kelen to ai tɛma, ka kɛ jusu ni hankili kelen dɔ. **3** Ai kana foyi kɛ kɔrɔndiya rɔ wala jɛrɛdabaya rɔ, kɔni ai ye ai jɛrɛ majii, ka doilu jate ka tamin ai jɛrɛ la. **4** Ai kana ai miri ai makoilu gbansan ma fo doilu fanan ta. **5** Ai kɛja ye to ai jɔɔn tɛma ikomin Nenematɔmɔnin, Isa. **6** Allaya tɛrɛ ye ale mɛn dɔ, a ma a miri ko a ri wo lamara a jɛrɛ rɔ. **7** Kɔni a ka a ban a jɛrɛ rɔ, ka a jɛrɛ kɛ jɔn di, ka to adamadenya ja ma. A ka adamadenya sɔrɔnni, **8** a kolora Alla la kuma kɔrɔ ka sɔn saya ma haan a gbɔngbɔnda jiri kan. **9** Wo le ka a kɛ, Alla ka a lɔdiya fɔlɔ di a ma gbiliya rɔ, ka tɔɔ di a ma mɛn ka bon tɔɔ bɛɛ ri, **10** kosa mɛnilu bɛɛ ye sankolo ma mɛnilu ye duukolo kan a ni a kɔrɔ, ii wa Isa tɔɔ mɛn waati mɛn na, kunbelen bɛɛ ri jɔnkin a kɔrɔ, **11** nɛn bɛɛ ri a latɛɛ ko Nenematɔmɔnin Isa le Maari ri, Fa Alla gbiliya ko rɔ. **12** Wo rɔ, n kanintɛnilu, ai dorinnin n na kuma mirala ja mɛn ma n ja kɔrɔ, ai ye a mira n kɔma fanan ka tamin wo la ten, ka to ai la kisi ko lakanbalila silan ni yɛrɛyɛrɛ rɔ. **13** Ka a masɔrɔn Alla le baarala ai rɔ, kosa ai wɔnike ni a

ƙewaliilu ye ben a diyana ko ma. **14** Ai ye ko bee ke hali ai kana a ke dalakasili ni ko masasoli ro, **15** kosa ai ye ke son te menilu la, ka seninya. Ai ye ke Alla denilu ri, fee te menilu la, menilu ye melenna ikomin loloilu sankolo ma farake telenbali ni seninyabaliilu tema, **16** ai ri ke nii lakisi kuma lasela tuma men na, kosa n ye n waso ai la Nenematomonin na lon ko n na dunuwarate ni n na baara keni te ko fuu ri. **17** Hali ni n faara ai ye, ka ke ikomin minninfen saraka men ye latonna ai la ko ro, ka la ai la lemeniya baara kan Alla jakoro men fanan keni ikomin saraka, wo ro n di sewa wo fanan do ai ri sewa nde torofe. **18** Ai fanan ye sewa wo ja ma, ka to an jooon fe sewa ro. **19** N jii lani Maari Isa ro ko, n di Timote lawa ai ma jona, kosa nde jere ri jususuma ja men ma ai kibaroilu la ko ro. **20** Moo ghere te n bolo men hamini ai la ko ro ikomin ale. **21** Baa bee ye tonole doron jininna ii jere ye. Ii te Isa Nenematomonin ta jininna. **22** Koni ai jere ka lon ko Timote ra a keja yiraka, ka a jere ke Kibaro Numa baaraden di n torofe ikomin dence ni a fa. **23** N ye a fe ka a lawa ai ma, n wa n na koilu yen gbeni waati men na. **24** N lani a la Maari baraka ro ko n fanan jere ri wa ai torofe jona. **25** N da a miri ko a fere te ye fo n ye nakelenjoo Epafrodite lasa ai ma iko tuun, n baarajoo ni n kekekejoo, ai ka men nana n ma, ai fenilu di a ma n demen ko ro. **26** Ai bee yen loo ye a la kosebe! A ra kunnagboya baa ai ra a la jankaro la ko men. **27** Tujale a ri, a jankara le yati! A tere toni dooni a ye faa. Koni Alla kininkininda a ma. A ma kininkinin a kelen ma, koni nde fanan, kosa wo sunun kana la n na toroya kan. **28** Wo le

rɔ, n ye a fɛ ka a lawa ai ma jona kosa ai wa a yen waati men na, ai ye sɛwa, n jusu fanan ye la dɔɔni. **29** Ai ye a lasɛnɛ sɛwa ba rɔ Maari tɔɔ rɔ. Ai ye wo mɔɔ su gbiliya, **30** baa a tɛrɛ ye faala le Nenematɔmɔnin na baara la ko rɔ. A tɛrɛ sɔnni a nii di ko rɔ kosa a ye n dɛmɛn ai le jɛrɛ tɛrɛ ti se mɛn kɛla.

3 Sisen, nakelenɲɔɔmailu, aile ye sɛwa Maari la! Wo tɛ n tɔrɔ ni n kɔsɛra wo koilu ma n tɛrɛ ra mɛnilu sɛbɛ ai ma kosa wo ye ai latanka. **2** Aile ye ai mataa wo wuluilu la, wo kojuu kɛlailu la, wo mɔɔilu la mɛnilu ye a magbɛlɛyala wuya rɔ ko ni mɔɔ ma faaninta kɛ a tɛ kisila. **3** Adon, andeilu le ra faaninta bɛrɛ kɛ, andeilu mɛnilu ye Alla batola a la Nii Seniman baraka rɔ, andeilu mɛnilu ye an wasola Nenematɔmɔnin Isa la ko rɔ, andeilu mɛnilu lani tɛ an jɛrɛ faribanku la. **4** Ni n ye a fɛ, n fanan di se lala n jɛrɛ faribanku la. Ni doilu mirini ko ii ri la ii jɛrɛ faribanku la, n taminni woilu la paaɔn! **5** Ka a masɔrɔn n ka faaninta kɛ n sɔrɔn tele seyinna lon de ma. Isirayɛlika le n di, ka bɔ Bɛniyaminu kabila rɔ, Heburuilu la Heburu le nde ri. N fanan tɛrɛ bilani sariya kɔfɛ Farisi mɔɔilu kɛɲa ma. **6** Yahudiya dina kɔmɛ le tɛrɛ n di haan n tɛrɛ ye lemeniya jama ɲakankatanna. Fɛɛ si tɛrɛ tɛ n na telenna sariya fan fɛ. **7** Kɔni n tun da fen mɛnilu jate tɔnɔ ri, sisen n ye woilu jatela bɔnɔ ri Nenematɔmɔnin na ko rɔ. **8** Kɔni n ye koilu bɛɛ jatela bɔnɔ le ri fisamantɛ ɲin na ko rɔ mɛn kɛni Nenematɔmɔnin lɔn ko ri, Isa n Maari. Ka a masɔrɔn n da bɔnɔ ko bɛɛ rɔ a la ko rɔ. N da fen bɛɛ jate bɔɔ ri kosa n ye Nenematɔmɔnin sɔrɔn, **9** ka yen ale rɔ. N tɛ n jɛrɛ kɛla mɔɔ telenni ri n na sariya mira fɛ, kɔni fo

lemeniya baraka rɔ Nenematɔmɔnin ma. Telenbaya le wo ri mɛn bɔni Alla rɔ ka a sɔrɔn lemeniya baraka rɔ. **10** N ye a fɛ sinɛn ka Isa lɔn, a ni fanka mɛn ka a lawuli ka bɔ saya rɔ, an ni ale ye tɔrɔya kelen di, ka kɛ ikomin ale a la saya rɔ **11** kosa n fanan ye wuli saya rɔ. **12** N ma ban wo bɛɛ sɔrɔnna fɔlɔ, ni wo tɛ n tɛrɛ ri dafa. Kɔni n dajani a jinin diya kosa n ye n kɔndɔn namira baa Nenematɔmɔnin Isa le ka n fanan namira. **13** Nba, nakelenjɔɔmailu, n ka a lɔn, n ma a sɔrɔn fɔlɔ. Kɔni n ye ko kelen de kɛla sisen: ko mɛnilu ye n kɔfɛ, n ye jinala woilu ko. Mɛn ye n jɛrɔ, n ye karanna se ko rɔ wo le ma ten. **14** N ye n borila, kosa n ye wa se a dan ma, ka n kɔndɔn sɔrɔn, Alla ka n kili mɛn ma Nenematɔmɔnin Isa baraka rɔ. **15** Wo le rɔ, andeilu mɛnilu ra kɔɔ lemeniya rɔ, a ka kan an bɛɛ ye wo yen wo ja le ma. Kɔni ni ko gbɛrɛ ye ai le do kɔndɔ, Alla ri wo fanan nagbɛ wo tii yɛ. **16** Wo rɔ, an kun lɔni yɔrɔ mɛn na, an ye wa jɛfɛ wo ja le ma. **17** Nakelenjɔɔmailu, ai bɛɛ ye nde laden. Mɔɔ mɛnilu taama ja kɛni ikomin an ta, woilu le ye kɛ misali ri ai yɛ. **18** N tɛrɛ ra jɛn fɔ ai yɛ sija siyaman, n kasitɔla ye a fɔla ai yɛ sisen fanan. Mɔɔ siyaman taamaja ka ii kɛ juuilu ri Nenematɔmɔnin na gbɔngbɔn jiri kan. **19** Wo mɔɔilu ye ii labanna jahanama le rɔ. Ii la alla le ii kɔnɔrɔ natailu ri. Ii la waso ye ii la kɔsɔ koilu le rɔ. Ii mirini dunuɔa koilu ma dɔrɔn. **20** Kɔni harijeene duurenilu le andeilu ri. An ye an nakisila le makɔnɔla ka bɔ harijeene, an Maari Isa Nenematɔmɔnin. **21** A ri an faribanku fankatan yɛlɛman, ii ri to gbiliya rɔ ikomin ale, a ri a kɛ fanka la mɛn di se ko bɛɛ lala a fanka kɔrɔ.

4 Wo le rɔ, nakelenjɔɔmailu, n kanintenilu n lɔɔ ye menilu la, menilu kɛni sɛwa ni kunnafulen di n yɛ, ai ye to Maari rɔ gben gben ja men ma, n kanintenilu. **2** Ewodi ni Sintiki, n ye ai madiyala, ai bɛn ai jɔɔn ma Maari rɔ. **3** Ile, n baarajɔɔ, landaya mɔɔ, n da i madiya, i ye wo musoilu demen ka a masɔɔn ii ra baara bake n tɔɔfɛ Isa la ko Kibaro Numa la ko rɔ, wo ni Kelementi ni n dujɔɔilu bɛɛ menilu tɔɔilu sɛbɛni harijeene don kitabu kɔndɔ. **4** Ai ye sɛwa Maari la ko rɔ waati bɛɛ. N ye a fɔ fanan, ai ye sɛwa. **5** Mɔɔ bɛɛ ye a lɔn ko ai sabarini. Maari natɔla le sisen! **6** Ai kana hamin foyi la, kɔni ai ye ai makoilu fɔ Alla matara diya a ni baraka bila rɔ fen bɛɛ rɔ waati bɛɛ. **7** Nba, Alla ye jususuma men dila, hankili foyi ti se a famunna, wo ri ai jusu ni ai miriya lakandan Nenematɔmɔnin Isa rɔ. **8** Nba, tɔɔla, nakelenjɔɔmailu, ko men di kɛ tɔɔja ri, ko bɛrɛ, telen, sɛninya, ladiyɔɔɛ, gbiliya ye ko men dɔ, ni sɔn juma le a ri, men ka kan ka tandoli sɔɔn, woilu ye kɛ ai miriyailu ri. **9** Ai ra karan menilu sɔɔn n na, ai ra men namen n na wala ka a yen n kɛwaliilu rɔ, ai ye woilu kɛ. Wo rɔ, Alla la jususuma ri to ai fɛ. **10** N sɛwani Maari la ko rɔ kɔsɛbɛ baa ai ra ai janto n dɔ iko tuun. Ai hamini tɛrɛ ye n yɛ yati kɔni ai ma fɛrɛ sɔɔn ai ye a yiraka n na. **11** N tɛ jin fɔla ai ye n mako la ko rɔ, baa n da karan ka wasa kɛja su bɛɛ ma. **12** N da bolokolonya lɔn, n da dabundɛ lɔn. N da gbundu sɔɔn ka wasa yɔɔrɔ bɛɛ ni waati bɛɛ, ni n fani wala ni n desɛni, ni fen siyaman ye n bolo wala dɔɔni, baa **13** n di se ko bɛɛ kɛla Isa baraka rɔ men ye fanka dila n ma. **14** Kɔni hali wo, ai ra kojuma kɛ ka n demen n na tɔɔyailu rɔ. **15** Aile Filipikailu fanan jɛrɛ

ka a lɔn, ai ka Isa la ko Kibaro Numa ko mɛn waati mɛn na, n bɔtɔla Masedoni, aile le dɔrɔn ka sanba lana n ma lemeniya jamailu tɛma. **16** Fanan, n tɛrɛ ye Tesaloniki so kɔndɔ waati mɛn na, siɲa fila, ai ka sanbailu lana n ma n mako tɛrɛ ye mɛnilu la. **17** N tɛ sanbali jininna n jɛrɛ yɛ, kɔni n ye a fɛ le ai ri ai kɔndɔn sɔrɔn. **18** Ai ka fen mɛnilu bɛɛ don Epaforodite bolo, n da ii bɛɛ masɔrɔn, woilu ra n makoilu bɛɛ ɲa, ka n wasa. A kɛni de ikomin wusulan mɛn ye janinna saraka ɲuma ri, mɛn ka Alla hɛnɛ. **19** Wo rɔ, n na Alla ri ai dɛmɛn ai mako bɛɛ rɔ a la dabundɛ rɔ Nenematɔmɔnin Isa baraka rɔ. **20** An ye gbiliya di an Fa Alla ma habadan haan habadan. Amina. (aiɔn g165) **21** Ai ye jama sɛniman bɛɛ tuwa mɛnilu ye Isa Nenematɔmɔnin dɔ. An nakelenɲɔɔ mɛnilu ye n tɔrɔfɛ yan, woilu fanan ye ai tuwala. **22** Jama sɛniman mɛn bɛɛ ye yan, woilu ye ai tuwala, katarabi Rɔmu Mansaba wara mɔɔilu ma. **23** Maari Isa Nenematɔmɔnin na hina ye to ai la.

Colossians

1 Nde Pɔli mɛn kɛni Isa Nenematɔmɔnin na talibidenba ri Alla sawo rɔ, nde ni an badenma Timote le ka bataki jin seɓɛ, **2** ka wa an nakelenjɔɔ senimanilu ma mɛnilu lemeniyani Mɔɔ Nenematɔmɔnin ma Kɔlɔsi so kɔndɔ. An Fa Alla ye sɔli ni jususuma di ai ma. **3** An wa kɛ Alla matarala ai ye, an ye baraka bilala an Maari Isa Nenematɔmɔnin Fa Alla ye ai la ko rɔ waati bɛɛ, **4** ka a masɔrɔn an da ai la lemeniya la ko mɛn ka bɛn Mɔɔ Nenematɔmɔnin Isa la ko ma a ni ai ka a la Alla la jama seniman kanin ja mɛn ma. **5** Wo le rɔ, ai la lemeniya ni ai la kaninteya kun lɔni wo jii le ma, mɛn namarani ai ye harijeene rɔ. Ai ra wo jii lɔn, Kibaro Numa ba tɔja kuma sera ai ma tuma mɛn na. **6** Kibaro Numa jin da na ai ma ikomin a natɔ dunɔja bɛɛ ma ja mɛn ma. A ri jiri, ka siyaya. A ye wo ja fanan ma ai tɛma kɛbi ai ka Kibaro Numa mɛn lon mɛn na, ai ka Alla la sɔli lɔn. **7** Epafirasi le ka ai karan, an diyana baaraden jɔɔn, mɛn kɛni ai ye Mɔɔ Nenematɔmɔnin na keladen sabarinin di. **8** Ale le ka a fɔ an ye, Alla la Nii Seniman ka kaninteya di ai ma ja mɛn ma. **9** Wo le ka a kɛ, kɛbi an ka wo mɛn lon mɛn na, an ye Alla matarala ai ye waati bɛɛ! An ye madiyali kɛla kosa ai ye dafa Alla sawo lɔn dɔ a ni lɔnnin ni hankilimaya bɛɛ Alla la Nii Seniman ye mɛn dila. **10** Wo rɔ, ai ri se taamala ikomin Maari ye a fɛ ja mɛn ma, ka a hɛnɛn ja bɛɛ ma. A ye jiri ai kɛwali jumailu rɔ ka jiriwa Alla lɔn dɔ. **11** An ye Alla matarala ikɔ tuun kosa ai ye fanka ba sɔrɔn Alla la fanka nɔɔrɔ fɛ, ka se ai tunadiyala, ka ai mɔpun fanan. **12** Ai ye baraka bila Fa Alla ye sewa rɔ baa ale le ka a kɛ ai ka

ce sɔrɔn mɛn yɛ kɛnɛ mansaya rɔ jama seniman yɛ. **13** Ale
 ra an kisi dibi fanka ma, ka wa an di a diyana dence la
 mansaya rɔ **14** mɛn ka an kunka, ka an julumunilu kafari.
15 Alla yenbali munuɲa le a ri. Ale le den fɔlɔ ri dalifen
 bɛɛ kun na. **16** Ka a masɔrɔn Alla ra fen bɛɛ dan ale
 baraka rɔ sankolo ni duukolo kan, fen mɛnilu yɛ yenna a
 ni mɛnilu tɛ yenna, mansayailu, kuntiilu, fankatiilu, ni
 faamailu. Fen bɛɛ dannɪ ale le baraka rɔ ale yɛ. **17** A tɛrɛ
 yɛ yɛ yani fen bɛɛ yɛ dan. Fen bɛɛ mamira ale le bolo. **18**
 Ale le lemeniya jama kun di mɛn kɛni ikomin a fari. Ale le
 habadan mɔɔ fɔlɔ wulinin di ka bɔ saya rɔ, kosa a yɛ kɛ
 ɲɛmɔɔ ri wo ko bɛɛ rɔ. **19** Ka a masɔrɔn a ra diya Alla yɛ a
 yɛ a kɛɲa dafani bɛɛ to Isa rɔ. **20** A ra sɔn fanan, a yɛ
 woilu ni fen bɛɛ tɛmala rabɛn mɛn yɛ duu ni sankolo
 ma a la Mɔɔ Nenematɔmɔnin baraka rɔ. A jeli bɔra ka
 faa gbɔngbɔn jiri ma kosa a yɛ jususuma di an ma. **21** A
 damira, bɛnbaliya tɛrɛ ai ni Alla tɛma fewu! Ai ka ai jɛrɛ
 kɛ a juuilu ri ai miriyailu ni ai kɛwali juuilu fɛ. **22** Kɔni
 sisen, a ra ai tɛmala rabɛn a faribanku la saya fɛ, kosa a
 yɛ na ai lasɛninya ri a ɲakɔrɔ. Fɛ tɛ ai la butun, a tɛ ai
 maborila butun. **23** Kɔni, fɔɔ ai yɛ to lemeniya kan fewu,
 kosa ai kana mataa Kibaro Numa jii la ai ka mɛn mɛn mɛn
 naseni dalifen bɛɛ ma a ni nde Pɔli kɛni mɛn na baaraden
 di. **24** Sisen, n sɛwani n na tɔrɔyailu rɔ ai la ko rɔ, baa wo
 tɔrɔya tɔ mɛnilu toni Nenematɔmɔnin na tɔrɔya la, n di
 wo dafa n faribanku rɔ lemeniya jama yɛ mɛn kɛni a fari
 ri. **25** Alla le ka n kɛ lemeniya jama baaraden di, ko n yɛ
 Alla la kuma dafani lase ai ma. **26** Gbundu le wo ri mɛn
 tɛrɛ dokonni waati taminniilu mɔɔ bɛɛ ma, kɔni sisen a ra

a ja yiraka a la jama seniman na. (aiōn g165) 27 Alla ra sɔn siyailu bɛɛ ye a la gbundu nanfulu mirima lɔn. Wo gbundu le ten: Mɔɔ Nenematɔmɔnin mɛn ye gbiliya jii ri, a ri to ai rɔ. 28 An di Mɔɔ Nenematɔmɔnin na ko lase mɔɔ bɛɛ ma, an di ii kawandi, ka ii karan lɔnnin bɛɛ ma kosa an ye na mɔɔ bɛɛ dɛfanin di Mɔɔ Nenematɔmɔnin ma. 29 N ye baarala gbɛɛya rɔ wo ko le ma, ka n sebaya don a fanka ba rɔ mɛn ye baarala n dɔ fanka la.

2 N ye a fɛ le ai ye a lɔn ko n ye kɛɛ ba su mɛn dɔ ai ye a ni Layodisekailu ni mɛnilu bɛɛ tɛrɛ ma n fari yen. 2 N di kɛɛ kɛ ii ye kosa ii jusu ye sɛɛbɛ don, ka kɛ faribanku kelen di kanintɛya rɔ, ka lɔnnin dafani sɔrɔn hankilimaya rɔ kosa ii ye Alla la gbundu ko lɔn, Mɔɔ Nenematɔmɔnin, 3 banaya lɔnnin ni hankili bɛɛ dokonni mɛn dɔ. 4 Nba, n ye a fɔla ai ye, kosa mɔɔ si kana ai majuuwaya kuma dumanilu la. 5 Baa hali n fari tɛ ai tɔrɔfɛ kɔni n hankili ye ai fɛ. N sɛwani, n wa ai la wakali yen, a ni ai la lɛmɛniya bɛrɛ Mɔɔ Nenematɔmɔnin ma! 6 Wo rɔ, baa ai ra Isa Nenematɔmɔnin sɔrɔn ikomin Maari, ai ye to ale fɛ. 7 Ai ye ai lulu lajii, ka sabati ale rɔ, ka ai fanka don lɛmɛniya rɔ ikomin ai karannin ja mɛn ma. Ai ye baraka bila Alla ye waati bɛɛ. 8 Ai ye a kɛ ai hankili la, kosa mɔɔ si kana ai mira dunuɗa kuma fuuilu ni majuuwaya koilu fɛ, ka fara adamadenilu la namunilu ni dunuɗa tanama koilu la, mɛnilu bɔni tɛ Mɔɔ Nenematɔmɔnin dɔ. 9 Ka a masɔrɔn Allaya dafani bɛɛ toni Isa faribanku le rɔ. 10 Ai fanan da dafa ale rɔ mɛn ye faamailu ni fankatiilu bɛɛ kun na. 11 Ai ra faaninta kɛ Isa fɛ, mɔɔilu la faaninta tɛ mɛn di, kɔni mɛn ye mɔɔilu hɔrɔyala faribanku diyana koilu fanka ma,

Mɔɔ Nenematɔmɔnin ye mɛn kɛla. **12** Ka a masɔrɔn ai
 sunda ji rɔ waati mɛn na, ai ni Isa su donda ai jɔɔn fɛ. Ai
 ra wuli saya rɔ ai jɔɔn fɛ fanan lemeniya baraka rɔ Alla
 fanka ma mɛn ka a lawuli saya rɔ. **13** Ai faanin le tɛrɛ a
 ri ai hakeilu la ko rɔ a ni ai faribanku faanintakebaliya
 ma. Kɔni sisen, Alla ra an hakeilu makoto, ka Isa nii bila
 ai jɔɔn fɛ. **14** Julu seɓe mɛn nabenni an kanma a ni tɔn
 menilu tɛrɛ an halakila, a ra woilu bɔ, ka ii ban, ka ii
 gbɔngbɔn a faa jiri kan. **15** Wo ja ma, a ra fankatiilu ni
 faamailu la keɓe fenilu bɔ ii bolo, ka lo ii jɛrɔ dunɔɔna
 jakɔrɔ ikomin mɔɔ miranilu keɓe rɔ, ka fanka sɔrɔn ii ma
 a la saya baraka rɔ a faa jiri kan. **16** Wo le rɔ, ai kana sɔn
 mɔɔ si ye ai kitila ai la dɔnninfen na ko rɔ wala ai la
 minnifen wala sali lon do, wala karo kura ladennilu,
 wala Nɔɔ Lon na ko rɔ. **17** Woilu bɛɛ keni ko natɔilu
 lulen de ri menilu tɛrɛ ye nala, kɔni tɔɔna jɛrɛ keni Mɔɔ
 Nenematɔmɔnin de ri. **18** Ai kana sɔn, mɔɔ si ye ai jalaki
 jɛrɛ majii rɔ wuya rɔ a ni mɛleka bato fɛ. Wo mɔɔ su ye a
 wasola a la koyennilu le la ko rɔ. A fani waso fuu le la a la
 adamadenya miriya rɔ, **19** ka bɔ Isa rɔ. Adon, ale le keni
 ikomin faribanku kun. Isa baraka rɔ fari bɛɛ baloni, ka ke
 kelen di lulu fenilu ni fasailu fɛ, a tɛrɛ ka bon ikomin Alla
 ye a fɛ ja mɛn ma. **20** Ni ai ni Mɔɔ Nenematɔmɔnin ra faa
 ai jɔɔn fɛ, ka ai hɔrɔya dunɔɔna tanama koilu ma, nfenna
 wo rɔ ai ye taamala ikomin dunɔɔna mɔɔ le ai ri? Nfenna
 ai ye sɔnna ii ye tɔn su jinilu la ai ma? **21** Ai kana a ta! Ai
 kana a ragbɛ ai nɛn na! Bolo kana maa a la! **22** Woilu keni
 fenilu le ri menilu ye tununna ka tamin ii wa labaara
 waati mɛn na. Woilu keni jamariliilu ni karanilu le ri ka

fara mɔɔilu la. **23** Wo jamariliilu munuɲani ko kɔrɔlɔn de ri, ka fara ii diyagboya bato ɲa ma, a ni ii la jɛrɛ majii, a ni ii faribanku mira ɲa gbɛlɛn, kɔni fanka tɛ woilu la, ka faribanku natailu kolo.

3 Wo rɔ, ikomin ai ni Mɔɔ Nenematɔmɔnin da wuli saya rɔ, ai ye harijeene koilu ɲinin, Nenematɔmɔnin siini Alla bolokininma yɔrɔ mɛn dɔ. **2** Ai ye ai miri harijeene koilu ma, ai kana ai miri dunuɲa koilu ma. **3** Ka a masɔrɔn ai ra sa, ai la dunuɲa ratɛɛ dokonni Mɔɔ Nenematɔmɔnin dɔ Alla fɛ. **4** Mɔɔ Nenematɔmɔnin wa bɔ kɛnɛma, ale mɛn ye ai la dunuɲa ratɛɛ ri, ai fanan di bɔ a tɔrɔfɛ a la gbiliya rɔ. **5** Wo le rɔ, dunuɲa kojuu mɛnilu ye ai rɔ, ai ye woilu faa ai jusu rɔ: kaninkɛ, kɔsɔ koilu, kunfan juuilu, diyana kojuuilu, a ni nata, mɛn kɛni joo bato ri. **6** Sɔn su ɲinilu ye Alla la duɲa lanala kuma mirabaliilu ma. **7** Ai fanan jɛrɛ tɛrɛ taamala wo ɲa le ma ai tɛrɛ ai la dunuɲa ratɛɛ kɛla a rɔ. **8** Kɔni sisen, ai ye wo koilu bɛɛ boloka: mɔnɛ, jusumaya, juuya, mɔɔ tɔɔɲinanni, a ni kuma juu mɛn ye bɔla ai da rɔ. **9** Ai kana wuya fɔ ai ɲɔɔn ye ka a masɔrɔn ai ra ai cɛɲa kɔrɔman bila a ni a kɛwaliilu. **10** Ai ra cɛɲa kura damira mɛn ye tola rabɛnna Alla lɔn dɔ, haan a ye kɛ a danɲa munuɲa ri. **11** Wo dannɪ kura rɔ, Kirekikailu ni Yahudiyailu, kanbarenilu ni faanintakɛbaliilu, londonilu ni jamakabaliilu, ɲonilu ni hɔrɔilu, Nenematɔmɔnin ye fɛn bɛɛ le ri bɛɛ yɛ, fanka ye a la ko bɛɛ rɔ. **12** Wo le rɔ, baa Alla ra ai ɲenematɔmɔn, ka ai kɛ a diyana jama seniman di, ai ye kininkinin ni juumaya ni fanmajii ni jusu ɲumaya ni sabari ta. **13** Ai ye diɲɛ ai ɲɔɔn ye, ka ai ɲɔɔn makoto, ni do ka ko kɛ a duɲɔɔ na. Ai ye ai ɲɔɔn

makoto ikomin Maari Alla ra ai makoto ja men ma. **14** Ai ye kaninteya la woilu kan, men ye ii bee dafala. **15** Mɔɔ Nenematɔmɔnin na jususuma ye sabati ai jusu rɔ. Baa Alla ka ai kili wo le fe, ka ai ke faribanku kelen di. Ai ye ke walijuma lonna ri. **16** Mɔɔ Nenematɔmɔnin na kuma ye to ai bee jusu rɔ, a diya bee rɔ, ka ai jɔɔn karan, ka ai jɔɔn nali lonnin bee la, a ni Yaburi kumailu ni kalamanilu ni Alla tando kalaman senimanilu la, ka baraka bila Alla ye ai jusu rɔ. **17** Ai ye men bee kela wala ka a fɔ, ai ye wo bee ke Maari Isa tɔɔ rɔ, ai ye baraka bila Fa Alla ye a baraka rɔ. **18** Musoilu, ai ye kolo ai ceilu ma ikomin a benni musoilu ma ja men ma Maari jakɔrɔ. **19** Ceilu, ai ye ai musoilu kanin, ai kana juuya ii la. **20** Denilu, ai ye ai sɔrɔnbailu la kumakan mira ko bee rɔ, ka a masɔrɔn wo le duman Maari ye. **21** Den failu, ai kana ai denilu lamɔne kosa ii kana tunnagboya. **22** Jɔnilu, ai ye ai tiilu kumakan mira ko bee rɔ menilu ye ai kun na dunuɲa rɔ. Ai kana baara ii jakɔrɔ gbansan ma, kosa ai ye diya ii ye, kɔni ai ye baara jusu juma la Maari gbiliya ko rɔ. **23** Ai wa ke ko ko kela, ai ye a ke ai jusu bee rɔ ikomin ai ye a kela Maari ye ja men ma kɔni mɔɔilu te. **24** Baa ai ka a lon, ko ai ri ai sara sɔrɔn Maari bolo, a ka ce men namara a la jama ye. Ai tii le Mɔɔ Nenematɔmɔnin di ai ka kan ka baara men ye. **25** Men wa baara telenbaliya rɔ, a ri telenbaliya sara sɔrɔn, baa Alla te mɔɔilu lafisayala ii jɔɔn ma.

4 Jɔn tiilu, ko men benni, men telenni, ai ye wo ke ai la jɔnilu ye. Ai ye a lon ko ai tii ye sankolo rɔ fanan. **2** Ai ye ai raja Alla matara ma, ka a to ai jana, ka baraka bila a ye. **3** Ai ye Alla matara an ye fanan, kosa Alla ye an

na kuma lasɔɔya kosa n ye se Mɔɔ Nenematɔmɔnin na gbundu ko lasela, n ye kaso la mɛn na ko rɔ. **4** Ai ye a madiya, n ye a fɔ a gbɛ rɔ ikomin a bɛnni n ma ja mɛn ma. **5** Ai ye taama hankilimaya rɔ lemeniyabaliilu fan fɛ, ai ye fɛrɛ jinin waatiilu ma. **6** Ai la kuma ye kɛ sɔli kuma bɛrɛ le ri. Ai ye a lɔn ai ye mɔɔ bɛɛ jabila a juma la ja mɛn ma. **7** An diyana badenma Tisiki le ri n na ko bɛɛ fɔ ai yɛ. Maari la baaraden jɔɔn lemeniyani le a ri mɛn ye baarala Maari yɛ ikomin nde. **8** N ye a lawala ai ma kun jin de la kosa ai ye an kɛja lɔn, ka ai lalemeniya. **9** An diyana badenma, lemeniya mɔɔ, Onesimɔ mɛn bɔni ai tɛma, n ye a lawala ai ma. Ko mɛn taminni yan, ii ri wo bɛɛ jafɔ ai yɛ. **10** N kasolabila jɔɔn Arisitariki ye ai fola a ni Marika, Barinabasi dɔɔni. Ai tɛrɛ ra jamariilu mɛn mɛn na ko rɔ, ni a nara ai wara, ai ye a lasɛnɛ ja jumala. **11** Isa, mɛn fanan ye tɔɔla Jusitusu, wo fanan ye ai fola. Yahudiyailu tɛma woilu le dɔrɔn ye baarala n fɛ Alla la Mansaya la ko rɔ, woilu le kɛni n nii nasɛwa mɔɔilu ri. **12** Ai la mɔɔ do ye ai fola, Epafirasi, Isa Nenematɔmɔnin na baaraden. A ye kɛkɛ kɛla ai ye Alla matara rɔ waati bɛɛ, kosa ai rajanin di to, ka sabati, ka to hankili latɛɛ rɔ ka dafa Alla sawo bɛɛ rɔ. **13** N ye wo sereya bɔla a yɛ, a ka baara gbɛlɛn kɛ ai la ko rɔ kɔsɛbɛ a ni Layodisekailu ni Herapolisikailu. **14** An diyana mɔɔ, Luka dandalila, a ni Demasi ye ai fola. **15** Ai ye badenmailu fɔ an yɛ mɛnilu ye Layodise, a ni Nimifa ni lemeniya jama mɛn ye ladɛn kɛla a la bon kɔndɔ. **16** Ai wa bataki jin karan ai wara, ai ye a kɛ a ye karan Layodisekailu la lemeniya jama yɛ. Mɛn fanan ye bɔla Layodise, ai ye wo fanan karan. **17** Ai ye a

fɔ Arikipe yɛ ko: «I ka baara mɛn sɔrɔn Maari la, a kɛ i
hankili la, ka a lakanbali.» **18** Nde Pɔli le ka foli laban jin
sɛbɛ n bolo la: Ai ye ai hankili to n na kaso labila ko. Alla
la sɔli ye to ai fɛ.

James

1 Sebe jin farani Yakuba le la, men ye Alla la jon de a ni Maari Isa men Nenematomonin na jon de ri. N ye a lawala Isirayeli la kabila tan ni fila ma, menilu jensenni dunuya fan bee ro. N ye ai tuwala. **2** N badenmailu, toroya su su wa ai soron, ai ye wo mira ka a ke ai sewa ko ba ri, **3** baa ai ka a lon ko ai la lemeniya wa korobo, wo ri ke sababu ri do ri la ai la mujunnin kan. **4** Ai ye toroya bee mujun fo ka a ban, sa ai ri ke mo dafaninilu ri fewu. Foyi te ai jen butun. **5** Koni ni famunyali ka ai do jen, a ye Alla matara. Wo ri famunyali di a ma, baa Alla ye mo bee sola ka a wasa. A te ii jalakila fo ka ii so. **6** Koni mo wo wa Alla tara, fo a ye a la lemeniya la Alla ro, a kana sika. Mo men ye sikasikala, wo tii ye ikomin kooji jikuru ba, fono ye men namaala kojuuya. **7** Wo tii kana a miri ko a ri fen soron Maari bolo. **8** Filanfilante le. A te tola kan kelen si kan a la ko si ro. **9** Lemeniya mo men ye fantan di, wo ka kan ka waso bake, baa a ka bonya soron Alla la. **10** Men ye nanfulutii ri, wo fanan ka kan ka waso bake, baa a ka dooya soron. Mo wo ri sa ka wa ikomin bin feren ye jala ka wa na men ma. **11** Ni tele bora ka a wuye ba labo, bin di ja, a ferenilu bee ri tunun. A dariya bee ri ban fewu. Nanfulutii fanan banto ten de ka bo a la ko ketailu tema. **12** Kunnadiya mo men ye a mujunna a la toroya ro, wo mo wa ban korobola Alla bolo a ri jenemaya banbali soron, Alla ka men lahidi ta a kanintemailu ye. **13** Kojuu ke lo wa mo mira a toroya waati ro tuma men na, a kana a fo ko Alla le ye a manenna, baa kojuu ke lo te Alla mirala. Alla fanan te mo si manenna ten. **14** Mo bee ye

manɛɛnna a jɛrɛ la nata juu la ka a mira ikomin miralifen.

15 Kojuu lɔɔ wa an mira tuma mɛn na a ri an kɛ kojuu kɛla ri, a ni kojuu wa fanka sɔrɔn tuma mɛn na, a ri an faa. **16** Nba, nakelenjɔɔilu, ai kana sɔn ai ye lafili. **17** Mɔɔ ri fen juma mɛnilu sɔrɔn, a ni fen dafanmuruilu, woiu bɛɛ ye bɔla Alla fɛ san ma, mɛn ka san dɔ kɛnɛbɔlanilu dan. A tɛ yɛlɛmanna ka bɔ a ja ma. Dibi yɔrɔ si tɛ a la. **18** A ka jɛnemaya kura latɛɛ ka a di an ma ka fara a la kuma la, mɛn ye tujɔa ri. A ka wo kɛ, sa a ri lɔdiya fɔlɔ di an ma a la danninɛnilu bɛɛ tɛma. **19** Ai ye hankili bila jin dɔ, n nakelenjɔɔilu, ai ka kan ka kaliya ka ai tolo malɔ ai jɔɔn na, ai kana da lakaliya kuma fɔla, ai kana mɔnɛ jona. **20** Baa mɔɔ wa mɔnɛ, a ti se Alla la telenbaya koilu kɛla. **21** Wo le kosɔn, ai ye kɔnɔrɔjuuya bɛɛ to ye, ka kojuu bɛɛ boloka. Ai ye ai fanmajii ka sɔn Alla la kuma ma, a ka mɛn don ai jusukun dɔ. Kuma wo le ri se ka ai kisi. **22** Ai ye ai tolo malɔ Alla la kuma la ka a labato. Ai kana dan ai tolo malɔla a la. Ni wo tɛ, ai ri ai jɛrɛ lafili. **23** Baa ni mɔɔ ka a tolo malɔ kuma wo la, kɔni a ma sɔn wo labatola, a ye ikomin mɔɔ mɛn ye a jɛrɛ jɔkɔrɔ ragbɛla dubalen na kɔsɛbɛ. **24** A wa ban a jɔkɔrɔ ragbɛla ka wa, a jɔkɔrɔ ye ja mɛn ma, a ri jina wo ko i kɔrɔ. **25** Sariya dafanin di se mɔɔilu hɔrɔyala. Mɔɔ mɛn wa a raja a karanna tuma bɛɛ, Alla ri wo tii kunnadiya a la ko ketailu rɔ. Wo ye mɔɔ le ri, mɛn ye kuma wo labatola. A tɛ sɔn ka a tolo malɔ a la gbansan. **26** Ni mɔɔ ye a mirila ko a ye Alla la dina rɔ, ka a tɛrɛn a ti se a nɛn kun marala, wo tii ye a jɛrɛ lafilila. A ye mɛnilu jatela Alla la dina ri, woiu tɛ foyi ri. **27** Ka faratanniilu ni cesamusoiu dɛmɛn ii la tɔrɔya waati, a ni

ka an jere mabo dunuja ko mawilu bee la, wo ye Alla la dina seniman ba le ri an Fa Alla jakoro.

2 Nba, n badenmailu, ai ra lemeniya an na Maari Isa men Nenematomonin ma, gbiliya ba ye men bolo, wo ro ai kana maw do lafisaya maw do ma. **2** N di misaliya di ai ma. Ni lon do ro, maw do ri na don ai kan ai la laden diya, koyina saninnaman ye a bolo la, faanin juma ye a kan na, a ni wo waati kelen, fantan do fanan di don ai kan, faanin koron ye a kan na, **3** tumado ai ri jabo faaninjumatii wo la, ka a bonya, ka a fo a ye ko a ye na a sii siifen juma ro yan, koni ai ri a fo fantan ye ko a ye a lo wo ri, ni wo te, ai ri a fo a ye ko a ye a sii duu ma ai sen koro. **4** A ye di wo ro? Ni ai ka a ke ten, ai ma maw do lafisaya do ri ai tema wa? Ai ma na ke miriyajuutii ri ai la kiti tee diya ro wa? **5** N badenma kaninbailu, ai tolo malo. Dunuja mawilu ye menilu jatela fantanilu ri, Alla le ka woilu suwandi sa ii ri lemeniya kosebe. Alla ka ii suwandi fanan, sa ii ri se donna a la mansaya ro, a ka men lahidi ta a kanintemailu ye. **6** Koni ai ye fantanilu dooyala! Nanfulutiilu le te ai mirala karagbeleya la wa? Iile te ai mirala ka wa ai ri kititee diya ro wa? **7** Ai ye men ta ri, nanfulutii le te wo tanama kuma fo wa? **8** A sebeni Alla la kitabu kondo ko: «I ye i siijawo kanin ikomin i ye i jere kaninna ja men ma.» Alla la Mansaya sariya le wo ri. Ni ai ka sariya wo labato, ai ye kopuma kela. **9** Koni ni ai ka maw bo maw ro, ai ra kojuu ke. Sariya ye a yirakala ko ai ye sariya tjanbailu le ri wo ro. **10** Ni maw ka sariya kelen pe tjan ka a toilu bee latelen, a ye ikomin wo tii ra sariya bee tjan. **11** Baa Alla ka a fo ko: «I kana

kaninke ke.» A kan fanan ko: «I kana mɔɔ faa.» Awa, ni mɔɔ ka mɔɔ faa, wo tii ra ke sariya tɔɔnba ri, hali ni a ma kaninke ke. **12** Alla ri ai la kititɛɛ ka a bɛn sariya le ma, sariya mɛn ye mɔɔ hɔɔyala. Wo le kosɔn, ai ye ai kuma ni ai taama bɛɛ ke ka a bɛn miriya wo ma. **13** Hina ri se kiti tɛɛ ma. **14** Nba, n badenmailu, ni mɔɔ do ko lemeniya ye a bolo, ka a tɛrɛn a tɛ kɛwalijumailu kɛla, a ye di wo rɔ? A tii ri se kisila wa? **15** Ni ai nakelenjɔɔ cɛɛ wala ai nakelenjɔɔ muso mako ye feriyabɔ ni balo la don? **16** Tumadɔ ai do ri a fɔ makotii wo ye ko: «Alla ye hɛrɛ ke i ye, ko i ye wa i maja, ka dɔɔnnin ke ka i fa, » kɔni ni a ka wo le fɔ ka a tɛrɛn a ma fosi di a ma ka a mako ja, wo ye nfen de jaala? **17** Wo ja kelen de ma, ni mɔɔ do ka a fɔ ko a lemeniyani, ka a tɛrɛn a tɛ kɛwalijumailu kɛla, wo tii la lemeniya tɛ foyi jaala a ma. A ye ikomin fen faanin de. **18** Tumadɔ do ri a fɔ ko: «Lemeniya ye i bolo, kɔni nde ye kɛwalijumailu kɛla.» Nba, ile mɛn tɛ kɛwalijumailu kɛla, i ye i la lemeniya yiraka n na ni kɛwalijumailu tɛ. Nde fanan di n na lemeniya yiraka i la n na kɛwalijumailu sababu la. **19** I lani a la ko Alla kelen pe le ye ye. Wo ka ji! Hali jinailu lani wo la. Woilu silanni Alla ye fɔɔ ka ii yɛɛyɛɛ. **20** Mɔɔkuntan! I ye a fɛ n ye a yiraka i la wa ko lemeniya tɛ foyi jaala ni a ma mɔɔ lɔ kɛwalijumailu kɛla? **21** Alla ma an benba Iburahima jate mɔɔ telenni ri a la kɛwalijumailu le kosɔn wa? Baa a ka a dence Isiyaka la saraka janin diya kan ka a ke Alla la sarakafen di. **22** I ka a jayen wa? A lemeniyara Alla ma ka kɛwaliilu ke. A ka kɛwali menilu ke, woilu le ka a la lemeniya dafa. **23** Wo le rɔ, mɛn sɛbɛni Alla la kitabu

kɔndɔ, wo dafanin. A sɛbɛni ko: «Iburahima lara Alla la kuma la. Wo rɔ, Alla ka a jate mɔɔ telennin di.» Ka a la wo kan, Alla ka Iburahima kili ko a terice. **24** Ai ka a jayen wo rɔ ko Alla ri mɔɔ jate mɔɔ telennin di a tii la kɛwaliilu kosɔn, lemeniya ko gbansan tɛ. **25** Wo ja kelen de ma, Alla ka sunkurunba muso Rahabu jate mɔɔ telennin di a la kɛwalijumailu le kosɔn. Baa Isirayɛlika cɛɛ fila menilu wara jamana lakɔrɔsi, Rahabu ka woilu ramira kojuma a wara, ka ban ka ii dɛmɛn sila gbɛrɛ sɔrɔnna ka wa. **26** Nba, ni nii tɛ mɔɔ mɛn faribanku rɔ, mɔɔ wo sanin de. Wo ja kelen de ma, ni mɔɔ do ka a fɔ ko a lemeniyan, ka a tɛrɛn a tɛ kɛwalijumailu kɛla, wo tii la lemeniya ye ikomin fen faanin de.

3 N badenmailu, ai siyaman ma kan ka kɛ karanmɔɔilu ri, baa ai ka a lɔn ko andeilu menilu ye mɔɔilu karanna, an na kiti ri gbɛlɛya ka tamin mɔɔ tɔilu ta la. **2** An bɛɛ ye filila ja siyaman de ma. Ni mɔɔ mɛn tɛ filila a kuma rɔ fewu, wo tii ye mɔɔ dafanin de ri. A ye senjerɛla mɔɔ le ri. **3** An wa karafɛ don so da rɔ sa a ri wa an sawona diya rɔ, so la ko bɛɛ ri kɛ andeilu le bolo. **4** Ai ye jikan kulunbailu mafɛnɛ. Ii ka bon kɔsɛbɛ. Fɔɲɔ ba wa tɛɛ, a ri ii ta ka wa ii ri. Kɔni kulun borilan fitini do ye ii la, mɛn ye ii lawala kulunborila sawona diya bɛɛ rɔ. **5** Wo ja kelen de ma, nɛn ye mɔɔ faribanku fen fitini do le ri. Kɔni a ye waso ko bailu fɔla. A ragbɛ! Ta fitinna ri se tu ba mirala ka wo bɛɛ janin. **6** Mɔɔ nɛn fanan ye ikomin ta. Foyi tɛ a la ni kojuu gbansan tɛ! A ye mɔɔ faribanku yɔrɔ do le ri, mɛn di mɔɔ faribanku yɔrɔ tɔilu bɛɛ lanɔɔ. A ye ikomin jahanama ta le ye a rɔ. A ri se mɔɔ

la dunujaratee bɛɛ ratijnanna. (Geenna g1067) 7 Adamaden ye niimafen su bɛɛ kolola: waa rɔ soboilu wo, kɔnɔilu wo, ji rɔ fenilu wo, niimafen mɛsɛnilu wo, mɛnilu ye taamala duu ma. Adamaden da wo bɛɛ kolo, 8 kɔni mɔɔ si ti se a nɛn kolola! Fen juu le. Mɔɔ ti se a la. A kɛni ikomin a lafani baa le la. 9 Maari mɛn ye an fa Alla ri, an ye wo tandola an nɛn de la, kɔni Alla ka mɔɔ mɛnilu dan ka ii kɛ a jɛrɛ munuja ri, an ye woilu dankala nɛn kelen wo le la. 10 Da kelen de ri duwawu kɛ a ri dankali fanan kɛ! N badenmailu, wo ma kan ka kɛ de! 11 A ye di? Ji duman ni ji kunani fila bɛɛ ri se bɔla ji bɔ diya kelen dɔ wa? 12 A ye di, n badenmailu? Toroku ri se a denna olibiyedenilu la wa? Rɛsɛnju ri se a denna torodenilu la wa? Wo kuma tɛ! Nba, ji duman tɛna bɔla tenke yɔrɔ rɔ, kɔɔji ye bɔla mɛn dɔ. 13 Nba, mɔɔ ye ai tɛma wa, mɛn ye mɔɔ famunyali hankilima ri? Ni do ye ye, wo tii ye a la famunyali yiraka a la taama njuma rɔ, a ni a la kɛwaliilu rɔ, a ye mɛnilu kɛla fanmajii mɛn bɔni famunyali rɔ. 14 Kɔni ni keleya ye ai la kojuuya, a ni bɛnsɛkolontɛya, ai kana ai jɛrɛ bonya ko ai ye mɔɔ famunyanilu le ri. Ni wo tɛ, ai ri wuya fɔ ka tujɔa tijan. 15 Famunyali su wo ma bɔ Alla rɔ sankolo rɔ. A bɔni dunuja le rɔ yan, a ni adamaden ni jina le rɔ. 16 Baa keleya ni bɛnsɛkolontɛya ye yɔrɔ mɛn dɔ, sɔsɔli fanan ka siya ye, a ni kɛwalijuu su bɛɛ. 17 Kɔni famunyali mɛn bɔni Alla rɔ sankolo rɔ, wo fɔlɔ ye a tii kɛla mɔɔ sɛniman de ri, jususuma duman mɛn yɛ. Wo tii ye mɔɔ sabarini de ri, mɛn na ko ma gbɛlɛn. Wo ye hinala mɔɔilu la kɔsɛbɛ ka kopumailu kɛ ii ye. A tɛ mɔɔ bɔla mɔɔ rɔ. Filanfilantɛya tɛ

a la ko rɔ. **18** Mɔɔ mɛn yɛ jususuma baara kɛla mɔɔilu tɛma wo la dunɔnaratɛɛ ri kɛ tɛnbaya ri.

4 Nba, kɛlɛ ni sɔsɔli mɛnilu yɛ ai ni i jɔɔn tɛ, woilu bɔni mi? Ii ma bɔ ai la nata juuilu le rɔ wa, mɛnilu yɛ kɛlɛ kɛla ai la jɛnemaya rɔ tuma bɛɛ? **2** Fɛn lɔɔ yɛ ai la, kɔni ai tɛ a sɔrɔnna. Wo rɔ, mɔɔ faa lɔɔ yɛ ai mirala. Ai nata lani fɛn do kan, kɔni ai ti sɛ wo sɔrɔnna. Wo rɔ, ai yɛ i jɔɔn sɔsɔli, ka i jɔɔn kɛlɛ. Ai yɛ mɛn fɛ, wo tɛ ai bolo, baa ai tɛ a tarala Alla la. **3** Ni wo tɛ, ai wa a tara, ai tɛ fɛn sɔrɔnna, baa ai yɛ a tarala miriyajuuya le la. Ai yɛ a tarala ai jɛrɛ la nata juuilu le nafa kanma. **4** Ai yɛ ikomin kaninkɛlailu! Dunɔna koilu duman mɛn yɛ, Alla la ko ma di wo tii yɛ. Ai ma wo lɔn wa? Nba, mɔɔ mɛn yɛ a fɛ ka kɛ dunɔna koilu kaninba ri, wo tii yɛ a jɛrɛ kɛla Alla juu le ri. **5** Mɛn fɔni Alla la kitabu kɔndɔ, ai yɛ ai mirila le ko wo fɔni le fuu wa? A ka a fɔ ko: «Alla ka nii mɛn bila an dɔ, wo duman a yɛ a ja jɛrɛ jɛrɛ ma.» **6** Kɔni Alla ka baraka don an na ko rɔ haan ka tamin. Wo le kɔsɔn, a fɔni Alla la kitabu kɔndɔ ko: «Alla yɛ jɛrɛdabailu kɛlɛla. Kɔni a yɛ baraka donna mɔɔ fanmajii nilu rɔ.» **7** Wo le rɔ, ai yɛ ai fanmajii Alla yɛ ka a kan mira. Ai yɛ ai ban Setana rɔ. Wo rɔ, a ri a bori ka a mabɔ ai la. **8** Ai yɛ ai madon Alla la. Wo rɔ, Alla fanan di a madon ai la. Ai kojuukɛlailu, ai yɛ ai bolo bɔ kojuu la fewu. Ai filanfilanteilu, ai yɛ ai jusukun seniya. **9** Ai yɛ jusumakasa, ka kasi, ka kule! Ai yɛ yɛlɛ boloka ka a kɛ kasi ri. Ai yɛ sɛwa boloka, ka a kɛ jusukasi ri. **10** Ai yɛ ai fanmajii Maari jakɔrɔ. Wo rɔ, a ri ai kun nawuli. **11** Nba, n badenmailu, ai kana i jɔɔn tɔɔjuu fɔ. Mɔɔ mɛn wa a badenma tɔɔjuu fɔ, ka a badenma jii kojuu kɛla ri,

wo tii ye Alla la sariya le tɔɔjuu fɔla, ka sariya wo jii fen juu ri. Ni mɔɔ don ka sariya jii fen juu ri, wo tii tɛ sariya labatola fɔ ka a jɛrɛ kɛ sariya jalakiba ri. **12** A kelen pe le ye sariyasiiba ri. A kelen pe le ye kititɛɛla ri. Ale le seni mɔɔ kisila, a seni mɔɔ halakila fanan. Kɔni ai mɔɔ gbansan, nfenna ai ye ai mɔɔɔɔ jii kojuu kela ri? **13** Nba, ai ye ai tolo malɔ sisen. Ai ka a fɔ ko: «An di wa so do kɔndɔ bi, ni wo tɛ sini. An di san kelen kɛ ye, ka julaya kɛ ka tɔnɔ sɔrɔn.» **14** Ai kan ten, kɔni ai ma wo lɔn mɛn di kɛ sini. A ye di? Aila dunɔparatɛɛ ye nfen di? Ai ye ikomin duuru, mɛn di bɔ ka waatini kɛ, ka ban ka tunun. **15** Ai ka kan de ka a fɔ ko: «Ni Maari sɔnda, an kɛndɛ ri to, an di ko jɛnɪlu kɛ.» **16** Kɔni sisen, ai ye ai wasola ka jɛrɛrabaya kumailu fɔ. Wo jɔɔn bɛɛ ma jɪ le! **17** Wo rɔ, ni mɔɔ mɛn ka a lɔn a ka kan ka kojuma mɛn kɛ, kɔni a ma wo kɛ, wo tii ra julumun kɛ.

5 Nba ai nanfulutii, ai ye ai tolo malɔ! Ai ye kasi ka kule, baa tɔrɔya ri na ai sɔrɔn. **2** Aila nanfulu ra tipan. Baabaanen da don ai la faaninilu rɔ. **3** Korikori ra ai la sanin ni ai la wodigbɛ mira. Korikori wo ri ai jalaki. A ri ai fari halaki ikomin ta. Ai ra nanfulu ladɛn ai jɛrɛ ye dunɔpa laban waati jɪn dɔ. **4** Ai jɪa lɔ! Baaraden mɛnɪlu ka ai la sɛnɛsumanɪlu ka, ai ka woilu janfa. Ai ma sɔn ii sara dila ii ma. Sara wo ye kule kan bɔla ai kanma. Baaradenɪlu kule kan da se Maari Sebɛɛtɪi ma. **5** Ai ka ai la dunɔparatɛɛ kɛ fen duman gbansan de kan, ka ai diyana koilu gbansan de kɛ. Ai ra ai jɛrɛ kɛ ikomin nisi tɔlɔnɪlu, mɛnɪlu ye ii kannatɛɛ lɔn makɔnɔla. **6** Ai ra kiti labe mɔɔ telenni kan ka a faa, mɛn tɛ ai sɔsɔli. **7** Wo le

rɔ, n badenmailu, ai ye ai mujun fɔɔ Maari ye na. Ai
 ma senekelailu kɔɔsi wa? Ii ye suman ka makɔnɔla, ii ri
 mɛn sɔrɔn ii la sɛnɛ rɔ. Ii ri ii mujun fɔɔ sanci ye na,
 sanci fɔlɔ ni sanci laban. **8** Ai fanan ye ai mujun, ka jusu
 lasɛwa, baa Maari na lon da sudunya. **9** N badenmailu, ai
 kana ai makasi ai jɔɔn kan, sa Alla kana kiti labe ai kan.
 Kititɛɛla le a ri, mɛn ma jan ai la. A ri na i tɔrɔfɛ sisen.
10 N badenmailu, ai ye ai hankili to Maari la nabiilu la
 kuma rɔ, mɛnilu kumara a tɔɔ rɔ. Woilu ka ii mujun i
 tɔrɔya kɔrɔ ja mɛn ma, ai ye ai mujun ja wo le ma. **11** Ai
 ja lɔ! Mɔɔ mɛnilu ka ii mujun tɔrɔya rɔ, an ye a fɔla ko
 wo tii kunnadiyani Alla bolo. Ayuba ka a mujun ja mɛn
 ma, ai ka wo mɛn. Maari ka mɛn kɛ a ye a laban dɔ, ai ka
 wo fanan lɔn, baa Maari la kininkinin ka bon, a ni a la
 kaninteya. **12** Nba, n badenmailu, n ye mɛn magbɛɛyala
 ai ye, wo le jin: ai kana ai kali. Ɔɔn, ai kana ai kali sankolo
 la, wala duukolo la. Ai kana ai kali foyi la. Ni ai sɔnda
 ko ma, ai ye a fɔ dɔrɔn ko ɔɔn. Ni ai ma sɔn ko ma, ai
 ye a fɔ dɔrɔn ko ɛɛn. Ai ye dan wo ma, sa kiti kana be
 ai kan. **13** Nba, ni tɔrɔbatɔ ye ai tɛma, wo ye Alla tara.
 Ni mɔɔ sɛwanin ye ye, wo ye kaliman bɔ Alla ye ka a
 tando. **14** Ni jankarɔto ye ii rɔ, wo ye lemeniya mɔɔilu la
 dɛkuru jɛmɔɔilu kili. Ii ye tulu mun a kun na Maari tɔɔ
 rɔ, ka Alla tara a ye. **15** Ni mɔɔ ka a la lemeniya la Alla
 rɔ ka a matara, jankarɔto ri kɛndɛya. Maari ri a lawuli.
 Ni jankarɔto tun ka kojuu le kɛ, Maari ri woilu yafa a
 ma. **16** Wo le rɔ, ai ra kojuu mɛnilu kɛ, ii ye woilu fɔ i
 jɔɔn ye, ka Alla tara ai jɔɔn ye, sa ai ri kɛndɛya. Fanka ye
 telenba la tarali la a ye ko jaala kɔsɛbɛ. **17** Nabi Eli fanan

tɛɛ adamaden de ri ikomin andeilu, kɔni a ka a raja Alla matarala ko sanci kana na. Wo rɔ, sanci ma na san sawa ni karo wɔrɔ kɔrɔ. **18** Wo taminni kɔ rɔ, a ka Alla tara ikɔ ko sanci ye na. Sanci nara. Duukolo jiri ni a sumanilu ka ii den. **19** N badenmailu, tumadɔ ai do ri fili ka tɔɔa sila bila, kɔni lemeniya mɔ do ri wo tii lasɛ ka a bila tɔɔa sila kan ikɔ. **20** Ni wo kɛra, ai ye la a la ko mɔ mɛn ka kojuu kɛla labɔ a la fili sila kan, wo tii ra kojuu kɛla ni kisi saya ma. A fanan di kɛ sababu ri, Alla ri kojuu siyaman ba yafa kojuu kɛla wo ma.

1 Peter

1Nde Piyeri, Isa Nenematōmōnin na talibidenba, nde le jnin seɓɓe Alla la mōo suwandiniilu ma, menilu lajensenni londanya rō Pōnti ni Kalati ni Kapadōsi ni Asi a ni Bitini jamanailu rō. **2** Ai suwandini le ikomin An Fa Alla hankili tere a ma ja men ma. A ra ai laseninya a la Nii Seniman baraka rō kosa ai ye kolo Isa Nenematōmōnin ma, a jeli ye sadisadi ai ma ai laseninya kōrō. Alla ye sōlini ni jususuma sabati ai rō! **3** Tando ye ke an na Maari Isa Nenematōmōnin na Fa a ni Alla ye. A ra a ke a la kininkinin ba rō, ka an kōse, ka sōrōn kokura, ka don niilakisi jii rō Isa Nenematōmōnin nawuli fe men bōni saya rō. **4** Ce men te tijanna, a te kōrikōrila, a te tununna ka tamin, wo le lamarani ai ye harijeene, **5** ai le menilu kandani a fanka la lemeniya fe kosa ai ye kisi sōrōn, men ye bōla kenema waati labanilu rō. **6** Wo rō, ai ye sewa, hali ai tōrōni ai kōrōbō ko su bēe rō waatinin jnin dō **7** kosa ai la lemeniya ye sensen. Hali sanin men di se tijanna, wo ye lalenna ta le la, ka lasensen. Wo rō, ai la lemeniya men tōnō ka bon sanin di, wo fanan ka kan ka lasensen kōrōbōli rō, ka tandoli ni gbiliya ni kunnafulen sōrōn Isa Nenematōmōnin di bō waati rō kenema. **8** Ai ma Maari yen fōlō kōni ai ra a kanin. Ai te a yenna sisen, kōni ai ye ai lemeniyala a ma, ai ye sewa ba rō men ti se jafōla. **9** Ka a masōrōn ai ye ai lemeniya kun sōrōnna, men keni ai sōlōmē kisi ko ri. **10** Nabijuma menilu ka sōlini ko fō, men tere lateeni ai ma, men keni kisi ko ri, wo ra ke woilu la ko jajinin ni ko fēsefese kun di. **11** Ii tere ye karanna waatiilu ni kejailu lōn kōrō, Nenematōmōnin na

Nii tere ye menilu lenkenemayala ii ye, baa a tere ye ii rɔ, ka Nenematɔmɔnin na tɔrɔya ni a la gbiliya natɔla la ko fɔ yani a waati ye se. **12** Alla ka a yiraka le nabiilu la, ko ii tere te baarala ii jere ye kɔni ai le, ii tere ye koilu fɔla ai ka menilu la ko lamen wo mɔɔilu la menilu ka Kibaro Numa lase ai ma Nii Seniman baraka rɔ men bɔni harijeene. Hali melekailu fanan kunfani wo ko fɛsɛfɛsɛ kɔrɔ. **13** Wo le rɔ, ai ye ai hankili rabɛn baara la ko rɔ, ka ai jere mira, ka ai jii la wo sɔli rɔ ai ye men sɔrɔnna Isa Nenematɔmɔnin di bɔ waati rɔ kenema. **14** Ai ye to ikomin Alla den koloniilu, ai kana sɔn tola ai la kunfan juuilu rɔ, ai tere ye menilu rɔ ai la hankilidɔɔya rɔ. **15** Kɔni ikomin Alla seniman da aile kili, aile fanan ye seninya ai kɛwaliilu bɛɛ rɔ. **16** Ka a masɔrɔn a seɓeni, «Ai ye seninya, ka a masɔrɔn nde seniman.» **17** Baa ai ye ai Fa Alla matarala, men ye mɔɔilu bɛɛ kɛwaliilu makitila ja kelen ma, ai ye to ikomin londonilu dunuja jin dɔ, ka kolo Alla ma. **18** Ai ka a lɔn ko ai ma kunka ai failu la namun ko fuuilu ma, fen tijan tailu la ikomin wodi wala sanin, **19** kɔni ai kunkani Nenematɔmɔnin jeli fisamante le la, men bɔni sarakaya la ikomin saa bulan, fɛɛ te men na a ni men jatɛɛni te. **20** Alla tere ra wo suwandi yani dunuja ye dan, ka a labɔ kenema ai le la ko rɔ waati laban jinilu rɔ. **21** Ai lemeniyani Alla ma ale le baraka rɔ, Alla men ka a lawuli saya rɔ, a ka gbiliya di wo ma, kosa ai la lemeniya ni jii ye to Alla rɔ. **22** Baa ai ra ai jere nii laseninya tujɔ mira fɛ, ka kaninteya bere sɔrɔn ai nakelenjɔɔmailu ye, wo rɔ, ai ye ai jɔɔn kanin ai fanka bɛɛ la, ai solɔme seninya rɔ. **23** Ka a masɔrɔn ai ra ai kɔsɛ, ka sɔrɔn kuraya fanan,

mɛn ma fara adamaden na mɛn ye faala, kɔni ka fara
Alla la kuma la mɛn ye niila, a ri to habadan. (aiɔn g165) 24
Baa a sɛbɛni Kitabu kɔndɔ ko, «Adamadenilu bɛɛ kɛni de
ikomin bin, ii la gbiliya bɛɛ kɛni ikomin fen feren. Binilu
ye jala, ii ferenilu ye burunna. 25 Kɔni Maari la kuma ye
tola le habadan.» Wo kuma kɛni Isa la Kibaro Numa le ri
mɛn naseni ai ma. (aiɔn g165)

2 Wo rɔ, ai fara kojuu su bɛɛ la a ni janfateya ni
filanfilanteya ni minlɛ ni kuma juu bɛɛ. 2 Nii balo bɛɛ
lɔɔ ye ai mira ikomin sin lɔɔ ye den jɛrɛn mirala ja mɛn
ma, kosa ai fanan ye sabati ai kisi ko rɔ a fɛ, 3 baa ai ra
a ragbɛ, ka a lɔn ko Maari ka jni. 4 Ai ye ai madon a la,
mɛn kɛni siimaya kabakurun di, adamadenilu ka ii ban
mɛn dɔ, kɔni Alla ka mɛn suwandi, mɛn dagbɛɛyani a
bolo fanan. 5 Aile fanan da kɛ Alla la bon lɔ fenilu ri
ikomin siimaya kabakurunilu, ka kɛ sarakalasela jama
seniman di, ka siimaya sarakailu bɔ Alla sɔnni mɛnilu rɔ
ka fara Isa Nenematɔmɔnin na. 6 Ka a masɔrɔn Kitabu ka
jin de fɔ ko, «A ragbɛ! N da kaba do sii Siyon so kɔndɔ
ikomin bon tonkon kaba juma kɛnji. Mɛn wa lemɛniya
a ma, maloya ti se wo tii ma.» 7 Kaba jin dagbɛɛyani
aile lemɛniya mɔɔilu le yɛ, kɔni Kitabu yɔrɔ jin de benni
lemɛniyabaliilu ma ko, «Bon lɔlailu ka ii ban kabakurun
mɛn dɔ, wo ra kɛ bon jusii kabakurun di.» 8 A sɛbɛni
Kitabu kɔndɔ fanan ko, «Jama ye ii sennatula kaba mɛn
na, ka kɛ ii labe kaba ri.» Ii ri ii sennatu a la ka a masɔrɔn
ii ma sɔn kuma mirala, baa wo le tɛrɛ natɛɛni ii ma. 9 Kɔni
aile ra kɛ siya suwandini ri. Mansailu la sarakalaselailu le
aile ri, siya seniman, Alla ta ye jama mɛn di, kosa ai ye a

la baara numa bailu la ko lase, ale men ka ai kili, ka ai bo dibi ro, ka wa a la kabannako keneya ro. **10** Foloman, Alla la jama tere te ai ri koni sisen, ai ra ke a la jama ri. Aile men tere ma Alla la kininkinin soron, koni sisen, ai ra a la kininkinin soron. **11** Nba, n kanintenilu, ai le menilu keni ikomin londonilu ni taamalailu dunuwa ro, n ye ai madiyala, ai ye ai jere mira faribanku kunfan koilu ma menilu ye ai nii kelela. **12** Ai kewaliilu ye numaya lemeniyabailu tema, kosa, ii wa ai makuma kojuu kela, ii ye ai kewali numailu yen, ka Alla gbiliya a na lon. **13** Ai ye kolo adamadenya mansayailu bee koru Maari la ko koson, a wa ke mansa ba ri **14** wala jamanatiilu, a ka menilu lawa baara koronilu sara diya kojuu kelailu la, ka kojuma kelailu tando ii la baara numailu la. **15** Ka a masoron Alla sawo le wo ri, ko ai la kojuma ke ye hankilidailu da mira ii la hankilidaya ro. **16** Ai ye ke mo haroniilu ri, koni ai kana ai la harya ke kojuu dokon fen di, ai ye ke Alla la jon numailu ri. **17** Ai ye mo bee gbiliya, ka ai lemeniyamo jaiilu kanin, ka silan Alla jero, ka mansace gbiliya. **18** Jonilu, ai ye kolo ai la tiilu ma gbiliya ko bee ro, ka tii juuilo kolo ikomin tii numa ni sabariniilu. **19** Ka a masoron, wo keni kojuma le ri, ni mo lemeniya ra jakankatan koru Alla lon na ko ro, ka a soron wo jakankatan benni te a kewaliilu ma. **20** Koni wo ri ke gbiliya ri ai ye di, ni ai jakankatanra ai la hake na ko ro, ka tunadiya? Adon, ni ai torora ai kewali numailu la ko ro, ka lemeniya, kojuma le wo ri Alla jakoro. **21** Alla ka ai kili wo le ma, baa Nenematomonin jere torora le ai ye, ka misali to ai bolo kosa ai ye bila a kofe. **22** «A ma julumun

si ke, a ma janfa kuma si fo fanan.» 23 Ii ka a nani waati men na, ale ma nanili ke. A torora waati men na, a ma yaman ii ma koni ka a jere to kitilala telenni Alla le bolo. 24 Isa jere ra an julumunilu donin ta a faribanku ro, a gbongbonni jiri kan, kosa an ye ke ikomin moo men farani julumun do, ka to an nii la telen do. Ai ka kende ya saron a la madiminniilu le fe. 25 Ai tere keni le ikomin saa menilu tununni, koni sisen ai ra kose fanan kolofen gbengbenna a ni nii kandanna torofe.

3 Aile musoilu, ai ye kolo ai cecilu ma, kosa ni ii le doilu lani te Alla la kuma la, ii ye ke lemeni ya mooilu ri, ka fara ii musoilu taamaja la, hali kuma te, 2 ii wa ai taamaja lakorosi waati men na ai ye seninya ni gbiliya men do. 3 Ai la kenja kana fara ai masidi ja si la, ikomin ka ai kun dan, wala ka sanin don wala ka faanin dagbelenilu don, 4 koni ai jusu ro ko ye jumaya men dokonni, a te koroyala, a ye ke nii masumani ni nii sabarini le ri, Alla ri men jate haan! 5 Wo le tere keni a folo muso senimanilu lakenja fen di, menilu jii lani tere Alla ro. Ii koloni tere ii la cecilu ma 6 ikomin Iburahima la muso Saran tere koloni a ma ja men ma, a tere ye a kilila le ko, «N tii.» Wo denmusoilu le ai ri, ni ai ka kojuma ke, ai te silanna foyi jero. 7 Aile cecilu fanan ye wo ja le ma, ai ye a ke hankili la ai ni ai muso wa ke ai la dunujaratete kela ai joon fe, ka ii gbiliya baa ii faribanku fanka ma se ai ta ro, baa ai ni woilu bee ri nii lakisi solini saron ai ceyala. Wo ro, foyi te ai la Alla matara lalo. 8 Nba, aile bee ye to hankili kelen do, ka kininkinin, ka ai joon kanin nakelenjooya la, ka jumaya ai joon na, ka ai jere majii. 9 Ai kana kojuu sara

kojuu la, ka nanili sara nanili la, kɔni ai ye duwawu ke,
 ka a masɔrɔn Alla ka ai kili wo le ma kosa ai ye baraka
 ɔrɔn ai cɛɛya la. **10** Baa, «Siimaya duman mɛn yɛ, mɛn ye
 siimaya juma fɛ, wo tii ye a nɛn mira kuma juuilu ma,
 ka a da mira wuya ma, **11** ka a kɔnkɔ don kojuu rɔ, ka
 kɔnuma ke, ka jususuma jinin, ka bila a kɔfɛ. **12** Maari ja
 ye mɔɔ telenniilu la, a tolo malɔni ii la matarali kan na.
 Kɔni Maari kɔnkɔ donni kojuu kelailu la.» **13** Ni kɔnuma
 kunfan ye ai la, yon di se kojuu kɛla ai la? **14** Kɔni hali ni
 ai wa tɔrɔ ai la baara jumailu la ko rɔ, sɛwa le wo ri ai yɛ.
 Ii ye silanna mɛn jɛrɔ, ai kana silan wo jɛrɔ, ai kana
 kɔndafili. **15** Kɔni ai ye Nenematɔmɔnin gbiliya ai Maari
 ri ai jusu rɔ. Ai ye to rabɛnni ai kun mafɔ ko la ka bɛn ai
 jii ma, ii wa ai mapininka waati mɛn na. **16** Kɔni ai ye
 a ke sabarini ni gbiliya rɔ. Ai ye to kɔnɔgbɛya rɔ waati
 bɛɛ kosa ai wa ke baara jumailu kɛla Nenematɔmɔnin
 na ko rɔ, mɔɔ mɛnilu ye ai mafɔla, woilu ye maloya ii la
 kumailu la. **17** Ka a masɔrɔn ni Alla sawo le, a ka fisa mɔɔ
 ye tɔrɔ kɔnuma ke diya yani a ye tɔrɔ a juuman ke diya.
18 Baa Nenematɔmɔnin faara le an julumunilu la ko rɔ
 sija kelen haan habadan, ale mɔɔ telennin telenbaliilu yɛ,
 kosa a ye na ai ri Alla ma. Mɔɔilu ra a faa ten faribanku
 rɔ, kɔni Alla ka a lakɛndɛya, Nii Seniman na baraka le rɔ.
19 Wo Nii Seniman fɛ, a wara kawandi bɔ diya nii kasola
 mɔɔilu yɛ, **20** mɛnilu tɛrɛ ra murunti Alla ma a damira,
 Alla tɛrɛ ye makɔnɔla Nuhan na teleilu rɔ, a la dijɛ rɔ, a
 tɛrɛ ye kulun nadanna waati mɛn na. Mɔɔ dando le dɔrɔn
 kisira ji ta fan fɛla ma, wo kɔndɔ, mɔɔ seyin gbansan.
21 Wo ji keni sun ji rɔ misali le ri ai tubi kanma mɛn ye

ai fanan nakisila sisen. A keni tɛ faribanku nɔɔni bɔ fen di, kɔni dakan ta Alla yɛ kɔnɔgbɛya rɔ. Wo sun ji rɔ le ai lakisila sisen Isa Nenematɔmɔnin nawuli fɛ mɛn bɔra saya rɔ, **22** mɛn wani harijeene, ka a sii Alla bolokininma melekailu ni setiilu ni fankamailu bɛɛ kun na.

4 Wo le rɔ, ikomin Nenematɔmɔnin da tɔrɔ a faribanku la, ai fanan yɛ ai rabɛn wo hankili kelen na, ka a masɔrɔn mɛn da tɔrɔ faribanku la, wo ni julumun da fara. **2** Wo tii tɛ a la siimaya kɛla adamadenilu la kunfan koilu rɔ butun fo Alla sawo. **3** Ka a masɔrɔn ai tɛrɛ ra mɛn lemeniyabaliilu diyana koilu kɛla waati taminni rɔ, ka ai sɛɛbɛ don ko haramuninilu ni kunfan juuilu ni dɔlɔ min ni haramuya sumunilu ni dɔlɔ min sumunilu ni joo bato kɔsɔni ma. **4** Wo rɔ, a yɛ kɛla ii laterɛnna ko ri baa ai tɛ ai borila ii kɔfɛ butun hankilidɔɔya ko ba siyaman jinilu rɔ, ka ai lafɛya. **5** Kɔni ii ri ii dantɛ Alla yɛ ko wo ma, mɛn dabenni mɔɔ faaniilu ni niilamailu kiti ko la. **6** Wo le rɔ, Alla la kuma Kibaro Numa ra lase hali mɔɔ faaniilu ma, kosa ni ii faribanku koilu wa ban makitila ikomin adamadenilu bɛɛ, ii yɛ to nii lakisi rɔ Alla fɛ ka bɛn Nii Seniman na ko ma. **7** Koilu bɛɛ laban ra madon. Wo rɔ, ai yɛ a kɛ hankili la, ka ai jɛrɛ mira kosa ai yɛ se Alla matarala. **8** Wo bɛɛ rɔ, ai yɛ sɛɛbɛ don kaninteya ma ai jɔɔn yɛ, ka a masɔrɔn kaninteya le julumun siyaman banna. **9** Ai jɔɔn jiya hali ai tɛ ai makasila. **10** Alla ka sɔlifɛn mɛn di ai kelen kelenna bɛɛ ma, ai jɔɔn demɛn wo fanan na. Wo rɔ, ai yɛ kɛ le Alla la baaraden jumailu ri menilu yɛ a hina suilu bɛɛ labaarala. **11** Ni mɛn di kuma ta, wo yɛ kuma ikomin a yɛ Alla la kumailu le jɛrɛ fɔla. Ni

moo do ye walila doilu ye, a ye wali ikomin Alla ye a sola fanka la na men ma, kosa gbiliya ye di Alla ma ko bee ro Isa Nenematomonin baraka ro. Gbiliya ni fanka ye di ale le ma habadan haan habadan. Amina. (aiōn g165) **12** N kanintenilu, toro gbelenni men ye ai torola, wo kana ai lateren, ikomin ko dahabali do ri ai bo. **13** Koni ni ai ni Nenematomonin torora an jooon fe, ai ye sewa wo ro, kosa a gbiliya ri bo kenema tuma men na, a ni aile ye sewa haan. **14** Ni ii ka ai nani Nenematomonin too la ko ro, sewa ai ye wo ro, ka a masoron Alla la Nii Seniman gbiliyani ye tola ai ro. **15** Adon, aile do si kana toro baa ai ra ke moo faala ri wala son, wala kojuu kela, wala nafi. **16** Koni ni ai torora baa Isa la moo le ai ri, maloya te wo ro, foo ai ye Alla gbiliya, baa a too ra to ai kun na. **17** Ka a masoron kiti la waati ra se, a ye damirala Alla la jama le ma. Adon, ni a ye damirala ande le ma, menilu banna Alla la kuma Kibaro Numa mirala woilu le laban mooilu di? **18** «Ni moo telenni ri kisi doron, Alla lonbaliilu ni kojuukelailu woilu ye tola di?» **19** Wo ro, menilu torola Alla sawo ro, woilu ye ii jere solomeilu to ii Danni Maari bolo men telenni, ii tora ko juma kela.

5 N ye lemeniya jama mabailu fanan madiyala ai tema ka a masoron n fanan keni jama maba do le ri ikomin iile, a ni Nenematomonin na toroya sereya do. Gbiliya men nato bola kenema, n fanan di wo do soron. **2** Ai ye ai janto Alla la kolofen kuru ro, a ka men karifa ai la. Ai diyagboyanin kana ii mafene le, koni niilifen juma ye Alla sawo ro. Ai kana a ke malobaliya koilu tono soron ma koni fo ai sebe. **3** Menilu karifani ai la, ai kana noya ke

woilu la ikomin kuntiilu, kɔni ai ye a kɛ misali ri kuru yɛ.

4 Kolofen Gbengbenna Kuntii wa bɔ kɛnema waati mɛn na, ai ri mansaya tɔɔmasere fula sɔrɔn gbiliya rɔ mɛn tɛ tijanna muumɛ. **5** Kanberenilu, ai fanan ye kolo mɔɔbailu ma. Ai bɛɛ ye ai fanmajii ii yɛ ikomin faanin wa kɛ ai jɔɔn kan. Ka a masɔrɔn, «Alla ye a jɛrɛ wulila wasolailu kanma, kɔni a ye soli donna jɛrɛ majiilailu la.» **6** Ai ye ai majii Alla fanka kɔrɔ, kosa a ye ai mayɛɛ a diyana waati rɔ. **7** Ai ye ai hamin koilu bɛɛ to a ma, ka a masɔrɔn a ri a janto le ai ko. **8** Ai ye ai jɛrɛ mira, ka a kɛ ai ye hankilila, ka a masɔrɔn ai juu Ibulusa ye taamala ikomin yara mɛn ye wurundula. A ye mɔɔilu nininna a ye mɛnilu dɔɔnna. **9** Ai ye ban a rɔ, ka to lemeniya rɔ gben. Ai ye a lɔn ko wo tɔrɔ suilu ye ai nakelenjɔɔmailu fanan kan dunupa yɔrɔ bɛɛ rɔ. **10** Ai wa tɔrɔ waati do rɔ, Alla hina bɛɛ tii mɛn ka ai kili habadan gbiliya rɔ Nenematɔmɔnin dɔ, wo jɛrɛ ri ai lawuli, ka ai fanka di ai ma, ka ai kologbeɛya, ai ma yɛrɛyɛrɛ. (aiōnios g166) **11** Fanka ye to ale le la habadan! Amina. (aiōn g165) **12** Silasi, n ye mɛn jatela nakelenjɔɔ kɔnɔrɔdi ri, wo le ka n dɛmɛn bataki kundunyanin jin seɓɛla ai ma, kosa n ye ai lalemeniya, ka sereya bɔ ai yɛ, ko Alla la sɔlini tupa le jin di, ai ye mɛn dɔ gben! **13** Lemeniya jama mɛn ye Babilɔni so kɔndɔ, Alla ka mɛnilu suwandi ikomin ai le, woilu ye ai tuwala. N dence Marika fanan ye ai tuwala. **14** Ai ye ai jɔɔn tuwa nakelenjɔɔya sunbuli rɔ. Alla ye jususuma di ai bɛɛ ma ai le mɛnilu ye Nenematɔmɔnin dɔ.

2 Peter

1 Nde Simōn Piyēri Isa Nenematōmōnin na baaraden ni a la talibidenba, nde le ka jīn seɓe, ka a lawa ai ma, ai le menilu fanan da lemeniya sōrōn mēn ni an na gbiliya ka kan ai ka mēn sōrōn an na Alla ni an na kisila la telenbaya fε, Isa Nenematōmōnin. **2** Alla ye hinani ni jususuma di ai ma, ka wara Alla la kolōn ni an Maari Isa la kolōn dō. **3** Alla la fanka ra fεrε bεε di an ma kosa an ye an na dunujaratεε ni an na Alla jεsilanjε kε Alla ko lōn dō mēn ka an kili a la gbiliya ni a la jumaya rō. **4** Wo rō, a ra an lahidi lahidi gbelen na, menilu ka bon ka tamin bεε la, kosa ai ye ai jεrε laban kōsō koilu ma kunfan ye mōoilu lōla mēn ma dunuja jīn dō, ko ai fanan di Alla la kεja sōrōn. **5** Wo rō, ai ye karan ai fanka bεε la, ka sōnjuma la ai la lemeniya kan, ka lōnnin la sōnjuma kan, **6** ka jεrε mira la lōnnin kan, ka tunadiya la jεrε mira kan, ka Alla lōn la tunadiya kan, **7** ka nakelenjōɔya ladiyajε la Alla lōn kan, ka kaninteya la nakelenjōɔya ladiyajε kan. **8** Ni kεja jīnilu wa to ai rō, ka sabati, ii tε ai to tunnagbeya ni baarabaliya rō an Maari Isa Nenematōmōnin ko lōn dō fewu. **9** Kōni ni woilu tε mōo mēn dō, wo tii ja tε ko ragbela, a totō le ikomin ja fuyen, ka jina ko Alla ra a julumun kōrōilu kafari. **10** Wo le rō, nakelenjōɔmailu, ai ye ai raja ka tamin sisen na Alla la kilili lamenna diya a ni ai suwandini ko, ka a masōrōn ni ai ka wo kε, ai ti be muumε. **11** Wo rō, an Maari ni an Nakisila Isa Nenematōmōnin di habadan mansaya ladon fεrε ba di ai ma. (aiōnios g166) **12** Wo le ka a kε, n ye ko jīnilu labilala ai la waati bεε, hali ai ka ii lōn, ka wo tujā ko mira fanan

gben ai ka men sɔrɔn. **13** N na miriya rɔ, fanin n ye n nii la faribanku rɔ, n ka kan n ye wo koilu labila ai la kosa ii ye to ai jana. **14** Ka a masɔrɔn n ka a lɔn, n nii bɔtɔla le ten faribanku rɔ, ikomin an Maari Isa Nenematɔmɔnin jɛɛ ka n nalɔnni ja men ma. **15** Wo rɔ, n ye karanna le fɛɛ bɛɛ rɔ, hali n na saya kɔrɔ, ko jinilu ye se labilala ai la waati bɛɛ. **16** Nba, Maari Isa Nenematɔmɔnin na ko rɔ a ni a la fanka, an ma mɔɔilu la tali rabɛniilu fɔ ai ye ka ben wo koilu ma, baa andeilu jɛɛ le ka a la gbiliya yen an jailu la. **17** A ka kunnafulen ni gbiliya sɔrɔn an Fa Alla le bolo, a ka wo kan namen ka fara Gbiliya Kunnafulen ba la tuma men na ko, «N Dence le jin di, n ye men kaninna, a ra n hɛɛ kosebɛ!» **18** An jɛɛ ka wo kumakan men, ka bɔ sankolo rɔ, an tɛɛ ye a tɔrɔfɛ koyinkɛ sɛniman kan waati men na. **19** Iko tuun, nabiilu la kuma gbɛnin an ma ten ka tamin fɔlɔ la. Ai ka kan ka ai hankili lɔ woilu la ikomin fitina men ye mɛlɛnna dibi rɔ haan bandaka, bandaka da lolo fanan ye mɛlɛn damira ai jusu rɔ. **20** Mɛn taminni a bɛɛ la, ai ka wo lɔn, ko Kitabu nabiya kuma si ma fara nabi la ko jafɔ ja ma. **21** Ka a masɔrɔn nabiya kuma si tɛɛ tɛ bɔla adamadenilu sawo rɔ, kɔni Alla la Nii Sɛniman de tɛɛ ye adamadenilu dɛmɛnna, ka kuma ka fara Alla la.

2 Kɔni wuya nabiilu tɛɛ ye jama tɛma waati taminin. Wuya karanmɔɔilu fanan di yen ai tɛma. Ii ri wuya karanilu ladon ai tɛma gbundu rɔ menilu ri mɔɔilu halaki haan ka ii ban ii Tii rɔ men da ii kunka. Woilu ye halaki le kilila ii jɛɛ ma jona! **2** Mɔɔ siyaman di bila ii la ko haramuninniilu kɔfɛ, ka tujɔ sila lafɛya. **3** Karanmɔɔ jinilu ri ai labaara majuwaya rɔ ii la kuma rabɛniilu fɛ ii

la wasabaliya rɔ. Kɔni ii kiti ko ra damira bi tɛ wo ri, ii halaki ko tɛ mɛnna butun. **4** Mɛleka mɛnilu ka julumun kɛ waati taminin dɔ, Alla tɛ woilu latankala, kɔni a ka ii lafili jahanama rɔ, ka ii kɛ jɔlɔkɔ la dibi rɔ ii kiti lon jɛrɔ. **(Tartaroɔ g5020)** **5** Mɔɔ fɔlɔilu dunuɗa rɔ, a ma woilu fanan natanka, a ka ji bɔni ba lana Alla lɔnbaliilu ma, kɔni a ka mɔɔ wɔrɔnwula le dɔrɔn nakisi a ni Nuhan mɛn tɛrɛ ye telenbaya la ko kawandili bɔla. **6** Alla ka Sɔdɔmu ni Kɔmɔri soilu fanan halaki le ta la, ka ii kɛ buuri ri. A ka ii kɛ misali ri Alla lafililailu yɛ, ko mɛn natɔ kɛ diya ii yɛ. **7** Alla ka Luti mɔɔ telenni fanan kunka le, mɛn jusu tɔrɔra wo sariyalɔnbaliilu ko haramuninilu la ko rɔ. **8** Baa wo mɔɔ telenni tɛrɛ siini ii tɛma, a sɔlɔmɛ telenni tora tɔrɔla lon lon ii la kojuuilu la ko rɔ, a tɛrɛ ye mɛnilu yenna, ka ii lamɛn. **9** Wo koilu le bɛɛ ye a yirakala ko Maari ka a lɔn a ri mɔɔ kunka tɔrɔya rɔ ɗa mɛn ma mɛn telennin, ka telenbaliilu mara ɗakankatan jɛrɔ kiti la lon kɔrɔ, **10** katarabi wo mɔɔilu ma, mɛnilu bilani ko kɔsɔniilu kɔfɛ, ii faribanku diyana koilu, ka murunti fanka bɛɛ kɔrɔ. Wuya karanmɔɔ jɛnilu wakalini, ii wasoni. Ii tɛ silanna gbiliya tiilu lafɛya la. **11** Hali mɛleka mɛnilu fanka ni sɛɛbɛ ka bon wuya karanmɔɔ jɛnilu ri, woilu tɛ wo suilu lafɛyala kiti rɔ Maari ɗakɔrɔ. **12** Kɔni mɔɔ jɛnilu ye koilu lafɛyala ii ma mɛnilu lɔn, ka kɛ ikomin sobo hankilidɔɔ mira ta mɛnilu ye halaki. Wo mɔɔilu halakila ikomin soboilu, **13** ii la telenbaliya bɛɛ ri sara ii la. A duman ii yɛ, ii ye wasa ii diyana ko kɔrɔnilu bɛɛ la tele rɔ. Ii wa kɛ dɔɔnnin kɛla ai tɔrɔfɛ, maloya ni kunnajii le a ri, ka sɛwa ii diyana koilu la. **14** Ii ye kaninkɛ jɛninna ii ɗa la. Ii tɛ wasala julumun

na muumel! Ii ye fankatanilu masomonna. Ii jusu dorinnin wasabalidaya koilu le la. Dankadenilu le ii ri. **15** Ii ra sila telenni bila, ka bila Beyori dence Balami la sila kofe fili ro men kaninna telenbaliya sara la. **16** Koni a ka mafoli soron a la ko masoso ro. A la fali men ti se kumala, wo ka a mao kan nabo le, ka nabi lasa a la hankilidoya ro. **17** Wuya karanmoo jinilu keni le ikomin tenke denka janin, ikomin fono ba ye duru men tuntunna san ma, dibi ba le lamarani ii jero. **18** Ii ye waso kuma fuuilu folo, ka mooilu lakunfan faribanku diyana ko haramuninilu la, menilu gbansan ye ii soronna mao filiniilu la. **19** Ii ye mooilu lahidila horoa la, adon, ii le jere ye koso koilu jonya ro. Ka a masoron foyi wa se mao la, a ri ke wo jon di. **20** Ni ii ra matanka dunuwa koso koilu ma an Maari ni an Nakisila Isa Nenematomonin lon ko ro, ka ii son fanan wo koilu ye se ii la, ii la ban tun di juuya ka tamin ii la folo la. **21** Baa a tun ka fisa wo tiilu kana telenbaya sila lon, yani ii ye a lon ka ii konko don jamari seniman na ii ka men soron. **22** Men keni ii la, wo ra sanda jinilu tujia yiraka ko, «Wulu ye a kosela a baji ma le, » a ni «I wa kose mako doron, a ri wa a makurukuru boo ro.»

3 N kanintenilu, n na bataki filana le jin di, n da men sebe ai ma. N ka ii fila sebe ai ma le kosa n ye koilu labila ai la, ka hankili seniman lasu, **2** kosa, nabi senimanilu tere ra kuma menilu fo, woilu ye labila ai la a ni an Maari ni an Nakisila la jamariliilu, talibidenbailu ka menilu lase ai ma. **3** Ai ye a lon folo ko lon labanilu ro, mayelelailu ri na ai mayele diya menilu ye bilala ii la kunfan kojuuulu kofe. **4** Ii ri a fo ko, «Isa ka ai lahidi a na ko men na, wo

ye mi? Keɓi an benbailu faara waati men na koilu bee
 ye ja kelen ma ka bo dunuɗa dan waati ma haan bi.» **5**
 Ka a masorɓn, ii ye a lawulila a ma le ka jina jin na ko,
 waati taminin siyaman Alla ka sankolo dan a kumakan
 na, ka duu ni ji bo a jooɗna ka to ji tema. **6** Wo ji le
 ka wo waati dunuɗa bee halaki ji boni ba la. **7** Koni bi
 sankolo ni duukolo lamarani ta le kanma wo kuma kelen
 de fe, kiti la lon ni Alla lonbaliilu halaki korɓ. **8** Koni, n
 kanintenilu, ai kana jina ko kelen jin na, tele kelen kenin
 de Maari jakorɓ ikomin san waa kelen, san waa kelen
 fanan ikomin tele kelen. **9** Maari te menna a la lahidi
 kanbali diya, ikomin moo doilu ye a mirila menna ja men
 ma. Koni a dijani ai ye le ka a masorɓn a te a fe moo si
 ye halaki, koni foo mooilu bee ye ii konko don ii hakeilu
 la. **10** Adon, Maari na lon ye sela le, a ri mooilu lateren
 ikomin son. Wo lon, sankolo ri tamin halaki kan ba ro, a
 rakefenilu fanan di janin. Duukolo ni a rakefenilu bee ri
 lenkenemaya. **11** Baa woilu bee ye halakila le wo ja ma, ai
 ka kan ai ye ke moo su jumanilu di? Ai la dunuɗaratee
 ye seninya Alla lon do, **12** ai wa Alla na lon makono, ai
 kewaliilu ye a la na lakaliya, sankolo ni a rakefenilu ri
 halaki ta la lon men na. **13** Adon, Alla ra a lahidi sankolo
 kura ni duukolo kura la, telenbaya ye tola yoro men. An
 ye wo le makonola. **14** Wo le ro, n kanintenilu, baa ai ye
 wo ko makonola, ai ye fere bee ke kosa a ye ai teren kojuu
 ni sonjuu te si ai la, jususuma ye to ai ni Alla tema. **15** Ai
 ye a lala ko an Maari la dije le mooilu lakisila ikomin an
 diyana nakelenjoo Poli ka a sebe ai ma ja men ma lonnin
 do Alla ka men di a ma. **16** A ka wo le sebe a la bataki bee

kɔndɔ ka bɛn ko jɪnilu ma. A la bataki yɔrɔ doilu jayen
ma di, hankilidɔɔilu ni karanbaliilu ri woilu kɔrɔilu Jake,
ikomin ii ka Kitabu dogberɛilu fanan kɛ ja mɛn ma, ka ii
jɛrɛ halaki. **17** Wo le rɔ, n kanintenilu, baa ai le lalɔnni, ai
ye a kɛ ai hankili la, kosa sariyalɔnbaliilu la fili kana se ai
ma, ka bɔnɔ ai lɔdiya barakani rɔ. **18** Kɔni ai ye to bonyala
an Maari ni an Nakisila Isa Nenematɔmɔnin na sɔli ni a
lɔnnin dɔ. Gbiliya ye di ale le ma sisen haan habadan.
Amina. (aiɔn g165)

1 John

1 Men tere ye fɔɔfɔɔ ka a teren fen si ma dan fɔɔ, an ka an tolo malɔ wo la ka an ja la a kan. An ka a ragbe ka an bolo maa a la. A ye kilila ko Kuma, men ye jenemaya jere jere dila moɔilu ma. **2** Jenemaya wo lenkenemayara, an da a yen, an ye a sere ri, a ni an ye jenemaya banbali ko fɔla ai ye. Fɔɔ, a tere ye Fa Alla dafe, kɔni a lenkenemayara an jana. (aiōnios g166) **3** An ka men yen, ka men men, an ye wo le fɔla ai ye, sa ai fanan di don an na dujɔɔya rɔ, andeilu menilu ye Fa Alla ni a dence Isa Nenematɔmonin na dujɔɔya rɔ. **4** An ye ko jinilu sebela ka a lawa ai ma, sa an di se sɛwala fewu. **5** Nba, an ka kuma men men Isa Nenematɔmonin na, an ye wo lasela ai ma. Kuma wo le jin di: Alla ye kene ri; dibi yɔrɔ si te a rɔ. **6** Ni an ka a fɔ ko an ye Alla la dujɔɔnya rɔ, ka a teren an ye taamala kojuu dibi rɔ, an ye wuya fɔla. An te an na koilu kela ka ben tɔja ma. **7** Kɔni ni an ye taamala kene rɔ, ikomin Alla jere ye kene rɔ ja men ma, dujɔɔnya ri ke an ni jɔɔn tɛma. Ka a la wo kan, a dence Isa la jeli ri hake bee bo an do ka an seniya. **8** Ni an ka a fɔ ko julumun te an ma, an ye an jere le lafilila. An te taamala ka ben tɔja ma. **9** Alla ye kankelentii le ri. A telenni le fanan. Wo rɔ, ni an ka an lo an na julumun na ka woilu fɔ a ye, a ri an na kojuuilu makoto ka an seniya an na telenbaliya koilu bee ma. **10** Ni an ka a fɔ ko an ma hake ke, an da Alla ke wuyafɔla ri wo rɔ, a ni a la kuma te an jusu rɔ.

2 N den mesenilu, n ye ko jinilu sebela ka a di ai ma, sa ai kana kojuu ke. Kɔni ni do ka kojuu ke, lalilila ye an bolo an Fa dafe men di an na solɔnali ke: wo ye Isa

Nenematōmōnin de ri, mēn telenni. **2** Ale le ka a jere di
 ka ke saraka ri an na julumunilu kafari ko rō. Kōni an
 kelen na julumunilu ko tē, fō dunuṗa mōṓilu bēē ta. **3** Ni
 an ye Alla la jamariilu labatola, wo ye a yirakala an na ko
 an ka Alla lōn. **4** Ni mōṓ mēn ka a fō ko a ka Alla lōn, ka a
 tēren a tē Alla la jamariliilu labatola, mōṓ wo ye wuyafōla
 le ri. A tē taamala ka bēn tuṗa ma. **5** Kōni mōṓ mēn ye
 Alla la kuma labatola, wo ye Alla kaninna a ṗa jere le ma
 fewu. An di se a lōnna ṗa mēn ma ko an sidini Alla ma,
 wo le wo ri. **6** Ni mōṓ mēn ka a fō ko a sidini Alla ma, wo
 tii ka kan ka taama ikomin Isa jere taamara ṗa mēn ma.
7 N kanintenilu, n ye jamarili mēn sebēla ka a di ai ma
 ṗi, jamarili kura tē wo ri. Jamarili kōrō le, ai ka mēn lōn
 kēbi ai lemēniya waati. Ai ka mēn mēn kōrōman, wo ni
 jamarili ṗin ye kelen de ri. **8** Wo bēē ni a ta, n ye jamarili
 mēn sebēla ka a di ai ma, jamarili kura le wo ri fanan. Isa
 taamaṗa ni ai la taamaṗa ye wo yirakala tuṗa le ri, baa
 dibi bantō le, kēnē jere jere ye bōla sisen. **9** Ni mōṓ mēn
 ka a fō ko a ye taamala kēnē rō, ka a tēren a ye a badenma
 jēnematōmōnin kōnna, wo tii ye dibi le rō butun. **10** Mōṓ
 mēn ye a badenma jēnematōmōnin kaninna, wo le ye
 taamala kēnē rō. Foyi tē wo tii la, mēn di a lafili. **11** Kōni
 mōṓ mēn ye a badenma kōnna, wo ye dibi le rō. A ye
 taamala dibi rō fanan. A ma a lōn a ye wala yōrō mēn
 na, baa dibi ra a ṗa fuyen. **12** Nba, n na den mēsenilu,
 n ye sebe ṗin dila ai ma ka a masōrōn ai la julumun da
 makoto Isa kosōn. **13** Failu, n ye sebe ṗin dila ai ma ka a
 masōrōn mēn tere ye kēbi dunuṗa ma dan fōlō, ai ka wo
 lōn. Kanberenilu, n ye sebe ṗin dila ai ma ka a masōrōn ai

ra se Ko Juu Tii la. **14** Den mesenilu, n ye sebe jin dila ai ma ka a masoron ai ka Fa Alla lon. Failu, n ye sebe jin dila ai ma ka a masoron men tere ye kebi dunuja ma dan folo, ai ka wo lon. Kanberenilu, n ye sebe jin dila ai ma ka a masoron ai jusulateeni. Alla la kuma ra don ai jusu ro. Ai ra se Ko Juu Tii la. **15** Nba, ai kana dunuja kanin, ai kana dunuja kondofenilu kanin. Ni mo ye dunuja kaninna, wo tii te Fa Alla kaninna, **16** baa dunuja ko si ma bo Fa Alla ro: fari nata juu wo, nabonanfenilu wo, waso dunuja nanfulu la wo. Wo bee boni dunuja le ro. **17** Koni dunuja banto le. A ye nata juu menilu bilala moilu jusu ro, wo bee fanan banto le. Koni mo men ye Alla sawo kela, wo ri to kadawu. (aiōn g165) **18** N denilu, dunuja laban waati le jin. A fora ai ye koroman ko Nenematomonin juu ri na. Awa, Nenematomonin juuilu siyaman da wuli sisen. An ka a lon wo ro ko dunuja laban waati le jin. **19** Mo woilu bora an tema, koni ii tun te an fen ri, baa ni ii tun ye an doilu ri, ii tun di to an fe. Koni ii bora an fe men ke ka wa, wo ka a yiraka fewu ko ii si tun te an fen di. **20** Koni Men Seninman wo ra a Nii Seninman najii ai kan, ai bee a ko lon. **21** N ye sebe jin dila ai ma ka a masoron ai ka tujna lon. N ma a di ai ma tujna lonbaliya koson. Ai ka a lon ko wuya si te bola tujna ro. **22** A ye di? Yon ye wuyafola di? Wo ye mo le ri, men ye a folo ko Isa te Nenematomonin di. Men ye wo folo, Nenematomonin juu le wo ri. A banni an Fa Alla ni a Dence ro. **23** Mo men banni Dence wo ro, Fa Alla te wo tii daf. Koni men di a lo a la ko Isa ye Alla Dence le ri, wo fanan di Fa Alla lon. **24** Nba, ai ka karan men men kebi ai la lemeniya waati, ai ye ai raja wo

ye to ai kɔndɔ. Ni wo tora ai kɔndɔ, ai sidini ri to Alla Dence ma, a ni Fa Alla ma. **25** Ɖɔn de! Nenematɔmɔnin ka lahiɗi mɛn ta an yɛ, wo le jin. A ka a fɔ ko a ri jenemaya banbali di an ma. (aiōnios g166) **26** N ye ko woilu sɛbɛla ka ai lali mɔɔilu la ko rɔ, mɔɔ mɛnilu ye a kan ka ai lafili. **27** Kɔni Nenematɔmɔnin ka Nii Sɛniman mɛn di ai ma, wo toni ai fɛ. Ai mako tɛ karanmɔɔ la, baa Nii Sɛniman jɛrɛ ye ai karanna fen bɛɛ la. A la karan ye tupa le ri. Wuya tɛ a rɔ. Wo le kosɔn, ai sidini ye to Nenematɔmɔnin ma ikomin Nii Sɛniman ka ai karan ja mɛn ma. **28** N denilu, ai fasani ye to Nenematɔmɔnin ma, sa an di landaja ba sɔrɔn, a ye nala lon mɛn, a ni an kana maloya a jana. **29** Ai ka a lon ko Nenematɔmɔnin telenni le. Wo rɔ, ai ka kan ka a lon fanan ko mɔɔ mɛn ye taamala telenbaya kan, wo ye Alla den de ri.

3 A ragbe! An Fa ye an kaninna ja mɛn ma, wo ka bon fewu! Fo a ye a fɔla an ma ko a denilu. An ye a denilu le ri jɔ. Dunupa mɔɔilu ma Alla lon. Wo le ka a kɛ, ii ti se a lonna ko andeilu ye a denilu le ri! **2** N kanintenilu, an ye Alla denilu le ri sisen! Kɔni an di kɛ ja mɛn ma, wo ma gbɛ fɔlɔ. Kɔni an ka a lon ko Isa Nenematɔmɔnin na ko wa lenkenemaya, an bɛɛ ri kɛ ikomin a jɛrɛ ye ja mɛn ma, baa a ye ja mɛn ma, an di a yen ten. **3** Mɔɔ mɛnilu jii lani a rɔ ko ii ri kɛ ikomin Isa, woilu ye ii jɛrɛ seninya ikomin Isa Nenematɔmɔnin seninyani ja mɛn ma. **4** Mɔɔ mɛnilu bɛɛ ye julumun kɛla, woilu ye Alla la sariya tipanna, baa julumun ye Alla la sariya tipan de ri. **5** Ai ka a lon ko Isa Nenematɔmɔnin nara sa a ri mɔɔilu la kojuu bɔ ii ma. Kojuu si tɛ ale ma. **6** Mɔɔ si tola Isa ma, wo tii tɛ to hake

kela. Men tola julumun kela, wo te Isa yenna folo, a tere ma a lon. **7** N den mesenilu, ai kana son mao si ye ai lafili: mao men ye taamala telenbaaya kan, wo telenni le ikomin Isa Nenematomonin telenni ja men ma. **8** Mao men ye kojuu kela, wo ye Kojuu Tii la mao le ri, baa kebi folofolo Kojuu Tii ye kojuu kela. Alla Dence nani le ka Kojuu Tii la kewaliilu tignan fewu. **9** Alla wa mao menilu ke a denilu ri, woilu si te tola kojuu kela butun, baa Alla la si ye to woilu ma. Ii ti se tola kojuu kela, baa Alla ra ii ke a denilu ri. **10** Alla denilu ni Kojuu Tii la denilu ye faranfaasila ja men ma ka bo i jwon na, wo le jin. Mao men te telenbaya sila taamala, wo tii te Alla ta ri. Mao men te a badenma jenematomonin kaninna, wo tii te Alla ta ri. **11** Ai ka kuma men men kebi ai la lemeniya waati, wo le jin, fo an ye an jwon kanin. **12** An kana ke ikomin Kabila. Ale tere Ko Juu Tii la mao le ri, men ka a dace faa. Nfenna a ka a faa? A ka a faa, ka a masoron a jere la kewaliilu juu le la, ka a teren a dace la kewaliilu telenni. **13** A kana bara ai ro, n badenma, ni ai gboman dunuja mawilu ye. **14** Andeilu ye an badenma jenematomoninilu kaninna. Wo le koson, an ka a lon ko an da bo saya ro ka don jenemaya kura ro. Mao menilu te ii badenma jenematomoninilu kaninna, woilu ye saya le ro butun. **15** Mao men ka a badenma kon, wo tii ni mawfaala bee ka kan. Ai ka a lon fanan jenemaya banbali te mawfaala si bolo. (aiōnios g166) **16** Isa Nenematomonin ka a jere di ka sa an ye. An ka kaninteya lon wo le fe. An fanan ka kan ka an jere di ka sa an badenma jenematomoninilu no ro. **17** A ye di? Ni fentii ka a yen ko a badenma jenematomonin deseni

don? Ni a ka a ban hinala a badenma jenematɔmɔnin wo la, a ri se a fɔla ko Alla la kaninteya ye a fari rɔ wa? **18** Nba, n denilu, an ye kaninteya mɛn yirakala an badenma jenematɔmɔninilu la, wo kana kɛ da rɔ kuma gbansan di. Kaninteya wo ye kɛ kaninteya jɛrɛ jɛrɛ le ri, mɛn ye yirakala an badenma jenematɔmɔninilu la an na kɛwaliilu fɛ. **19** Ni an ye an badenma jenematɔmɔninilu kaninna wo ja le, an di a lɔn ko an ye tɔja kan. Ni an ye an badenma jenematɔmɔninilu kaninna wo ja le, an hankili siini ri to Alla ja kɔrɔ fanan, **20** baa hali ni an hankili ka a fɔ ko an ye kojuu kɛlailu le ri, an ka a lɔn ko Alla ka bon an hankili ri paaɔn. Ale le ka ko bɛɛ lɔn. **21** N kanintenilu, ni an hankili ma an jalaki, an di se Alla tarala lemɛniya rɔ. **22** An ye fen mɛn tarala, a ri wo di an ma, baa an ye a la jamariliilu labatola. An ye a diyanan koilu le fanan kɛla. **23** A ka jamarili mɛn di an ma, wo le jin: an ye lemɛniya a dɛncɛ Isa Jenematɔmɔnin ma, a ni an ye an jɔɔn kanin ikomin Isa Jenematɔmɔnin ka an jamari ja mɛn ma. **24** Mɔɔ mɛn ye Alla la jamariliilu labatola, wo tii sidini ye tola Alla ma. Alla fanan sidini ye tola wo tii ma. An ka a lɔn ja mɛn ma ko a sidini ye tola an ma, wo le jin: an ye wo lɔnna Nii Seniman de sababu la, a ka mɛn di an ma.

4 N kanintenilu, wuya nabiilu ka siya dunuɔa rɔ sisen. Wo rɔ, mɔɔ mɛnilu ka a fɔ ko Alla Nii Seniman ye ii fɛ, ai kana la woilu bɛɛ la de! Ai ye ii kɔrɔbɔ butun, sa ai ri a lɔn Alla Nii ye mɛn fɛ. **2** Ai ri a lɔn ja mɛn ma Alla Nii ye mɛn fɛ, wo le jin: mɔɔ mɛn wa i lɔ a la ko Isa Jenematɔmɔnin nara dunuɔa rɔ ka kɛ adamaden

di, Alla Nii Seniman ye mɔɔ wo fɛ. **3** Kɔni mɔɔ mɛn ma
 sɔn i lɔla Isa la ten, Alla Nii tɛ wo fɛ. Wo tii miriya bɔni
 Nenematɔmɔnin juu le rɔ. Ai ka wo la ko mɛn ko a nato
 dunuɲa rɔ. Kɔni sisen a ra na. **4** N denmisɛnilu, ai ye Alla
 ta le ri. Ai ra se wuya kelailu la, baa Alla Nii ye ai fɛ. Wo
 fanka ka bon Kojuu Tii ta ri, wo mɛn ye dunuɲa mɔɔilu
 fɛ. **5** Wuya kela woilu ye dunuɲa ta le ri. Wo le kosɔn, ii
 ye mɛn fɔla, wo bɛnni dunuɲa mɔɔilu la miriya le ma.
 Wo rɔ, dunuɲa mɔɔilu ye sɔnna ii la kuma ma. **6** Kɔni
 andeilu ye Alla ta le ri. Mɔɔ mɛn ka Alla lɔn, wo tii ri sɔn
 an na kuma ma. Kɔni mɔɔ mɛn tɛ Alla ta ri, wo tii ti sɔn
 an na kuma ma. An di a lɔn wo rɔ Alla Nii Seniman ye
 mɛnilu fɛ, Nii Seniman mɛn ye tuɲa yirakala mɔɔilu la.
 An di a lɔn fanan Kojuu Tii ye mɛnilu fɛ, Kojuu Tii mɛn ye
 mɔɔilu lafilila. **7** N kanintenilu, an ye an ɲɔɔn kanin, baa
 kanintɛya farani Alla le la. Mɔɔ si wa mɔɔ kanin, woilu
 bɛɛ ye Alla denilu le ri. Ii ka Alla lɔn fanan. **8** Mɔɔ mɛn tɛ
 a badenma jɛnematɔmɔninilu kaninna, wo tii ma Alla
 lɔn, baa Alla ye a la ko bɛɛ kɛla kanintɛya le la. **9** Alla ka a
 yiraka an na wo le ma ko a ye an kaninna. Baa a ka a
 dɛncɛ kelen pe kelaya dunuɲa rɔ, sa an di jɛnemaya jɛrɛ
 jɛrɛ sɔrɔn dɛncɛ wo sababu la. **10** Kanintɛya jɛrɛ jɛrɛ ye
 ɲa mɛn ma, wo le ɲin: ka a fɔ ko ande ra Alla kanin, wo
 tɛ; kɔni ale ka ande kanin ka a dɛncɛ lana ka a kɛ saraka
 di sa an na julumunilu ri makoto. **11** Nba, n kanintenilu,
 ni Alla ra an kanin ten, an fanan ka kan ka an ɲɔɔn kanin
 de! **12** Mɔɔ si ma Alla yen a ɲa la fɔlɔ. Kɔni ni an ka an
 ɲɔɔn kanin, wo ye a yirakala ko Alla sidini ye tola an ma.
 Ka a la wo kan, Alla ye an fɛ, a la kanintɛya dafani an dɔ.

13 An ka a lɔn ja mɛn ma ko an ye tola le a fɛ, ko a fanan ye tola le an fɛ, wo le jin di: baa a ra a la Nii Seniman di an ma. **14** An da a yen an ja la ka wo sereya bɔ ko Fa Alla ka a Dencɛ lana dunuɗa rɔ mɔɔilu kisi kanma. **15** Ni mɔɔ mɛn ka i lɔ a la ko Isa le Alla Dencɛ ri, Alla sidini ye tola wo tii ma. Wo tii sidini ye tola Alla ma fanan. **16** An ka a lɔn ko Alla ye an kaninna. An da an na lemeniya la wo kan. Alla ye a la ko bɛɛ kɛla kaninteya le la. Mɔɔ mɛn ye kaninteya sila taamala, wo tii sidini ye tola Alla ma. Alla sidini ye tola wo tii ma fanan. **17** Kaninteya dafanin an fari rɔ ja wo le ma. Wo rɔ, ni Alla la kiti tɛɛ lon sera, an tɛ silan, baa an ye an taamala dunuɗa rɔ ikomin Isa Jɛnematɔmɔnin ka a kɛ ja mɛn ma. **18** Silan tɛ bɔla kaninteya rɔ. Alla ye an kaninna ka a dafa fewu. Wo rɔ, an tɛ silanna muumɛ, baa silan bɔni latɔn ko le rɔ, Alla la kititɛɛ tɔrɔya kɔnin. Mɔɔ mɛn silan, Alla la kaninteya dafanin tɛ wo fari rɔ. **19** Alla le fɔlɔ ka an kanin. Wo le kosɔn, an fanan ye a ni an badenma jɛnematɔmɔninilu kaninna. **20** Ni mɔɔ mɛn ka a fɔ ko a ye Alla kaninna, ka a tɛrɛn a badenma jɛnematɔmɔnin gboman a yɛ, wo tii ye wuyafɔla le ri, baa a ja ye a badenma jɛnematɔmɔnin mɛn na, ni a tɛ wo kaninna, a ti se Alla kaninna, a ja tɛ wo mɛn na. **21** Alla ka jamarili mɛn fɔ an yɛ, wo le jin: a ka a fɔ ko ni mɔɔ mɛn ye Alla kaninna, fɔ wo tii ye a badenma jɛnematɔmɔnin fanan kanin.

5 Ni mɔɔ mɛnilu bɛɛ lara a la ko Isa le Jɛnematɔmɔnin di, woilu bɛɛ ye Alla denilu le ri. Ni mɔɔ mɛnilu ka Fa Alla kanin, woilu ri a denilu fanan kanin. **2** Ni an ka Alla kanin ka a la jamariliilu labato, an di a lɔn wo rɔ

ko an ye a denilu kaninna. **3** Wo rɔ, Alla kanin ye le; i ye a la jamarili bɛɛ labato. Woilu kɛ fanan ma gbelen an ma. **4** Mɔɔ menilu ye Alla denilu ri, woilu bɛɛ ye sela dunuɲa la. Mɛn da nɔ sɔrɔn dunuɲa ma, wo ye an na lemeniya ri. **5** A ye di? Yon ye sela dunuɲa la? Mɔɔ si ti sela dunuɲa la fɔ mɛn lani a la ko Isa ye Alla Dence le ri. **6** Isa Ƴenematɔmɔnin de nara ji ni jeli fɛ. A ma na ji gbansan fɛ de! A nara ji ni jeli fɛ. Nii Sɛniman ye sereya bɔla ko tuɲa le wo ri, baa ale le tuɲatii ri. **7** Sere sawa ye ye: **8** mɛn ye Nii Sɛniman ni ji ni jeli le ri. Wo sawa bɛɛ benni kan kelen ma. **9** Mɔɔilu ye sereya mɛn fɔla, an di la a la ko wo ye tuɲa ri. Kɔni Alla ye sereya mɛn fɔla, wo ka bon mɔɔilu ta ri. Alla ka sereya mɛn fɔ, wo le ɲin: a kumara a Dence la ko rɔ. **10** Ni mɔɔ mɛn lemeniyara Alla Dence ma, wo tii ra sɔn Alla la sereya wo ma ka wo lamara a jusu rɔ. Kɔni ni mɔɔ mɛn ma la Alla la kuma la, wo tii ra Alla kɛ wuyafɔla ri, baa Alla ka sereya mɛn fɔ a Dence la ko rɔ, wo tii ma la wo la. **11** Alla ka sereya mɛn fɔ, wo le ɲin: a ka a fɔ ko a ra ɲenemaya banbali di an ma, ko ɲenemaya wo ye sɔrɔnna a Dence le fɛ. (aiōnios g166) **12** Mɔɔ mɛn sidini Alla Dence ma, ɲenemaya banbali ye wo tii bolo. Kɔni mɔɔ mɛn sidini tɛ Alla Dence ma, ɲenemaya banbali tɛ wo tii bolo. **13** N ye sɛbɛ ɲin nawala ai ma, ai menilu lemeniyani Alla Dence ma, sa ai ri a lɔn ko ɲenemaya banbali ye ai bolo. (aiōnios g166) **14** An lani a la fewu ko ni an ka Alla sawo la ko si si tara a la, a ri an na tarali wo mɛn. **15** Ikomin an ka a lɔn ko a ye an na taralilu mɛnna, an ka a lɔn fanan ko an da ko si si tara a la, a ye wo dila an ma. **16** Hake do ye ye, mɛn tɛ mɔɔ lawala saya

ma. Ni ai do ka a badenma jenematōmōnin yen hake su
 wo kela, a ye Alla tara wo ye. Alla ri tarali wo mira ka
 jenemaya jere jere di a ma. Menilu la julumun ti nala ii
 lawala saya ma, n kan ye woilu le ma. Kōni julumun do ye
 ye, men di mōo lawa saya ma. N ma a fō ko ai ye Alla tara
 wo tii ye. **17** Telenbaliya ko bēe ye julumun de ri. Kōni
 julumun do ye ye, men tē kela mōo sa kun di. **18** An ka a
 lōn ko mōo mōo kera Alla den di, wo tii tē tola hake kela,
 baa Alla Dence ye wo tii lakandanna. Wo rō, Ko Juu Tii ti
 se ko kela a la. **19** An ka a lōn ko an ye Alla ta le ri, kōni
 dunupa mōoilu bēe ye Ko Juu Tii fanka le kōrō. **20** An ka a
 lōn fanan ko Alla Dence nara ka hankili di an ma, sa an di
 Alla jere jere lōn. An sidini Alla jere jere ma, baa an sidini
 a Dence Isa Nenematōmōnin ma. Ale le Alla jere jere ri.
 Ale le fanan ye jenemaya banbali dila mōoilu ma. (aiōnios
 g166) **21** N na den mēsenilu, ai ye mataa joo koilu ma.

2 John

1 Sebe jin farani lemeniya mɔɔilu la deƙuru mɔɔbakɔrɔ le la. N ye a lawala n badenmuso ma, Alla ka men suwandi, a ni a denilu. Ai bee duman n ye, baa an bee ye taamala ka ben Alla la tujɔa ma. Kɔni n kelen te. Menilu ka tujɔa wo lɔn, ai duman woilu bee ye. **2** An ye ai kaninna ka a masɔrɔn Alla la tujɔa ye an ni ai bee jusu rɔ. A ri to an jusu rɔ kadawu. (aiɔn g165) **3** An Fa Alla ni a Dence Isa Nenematɔmɔnin di hina yiraka an na, ka kininkinin an na, ka jususuma di an ma. Ii ri woilu bee ke an ye, andeilu menilu ye taamala ka ben Alla la tujɔa ma, ka i jɔɔn kanin. **4** N sewani kosebe, baa n ka i den doilu yen, ii ye taamala ka ben Alla la tujɔa ma ikomin an Fa Alla ka a fo an ye ja men ma. **5** Awa, n badenmuso, n ye i madiyala sisen ko an bee ye i jɔɔn kanin. N ye men sebela jin, jamarili kura te wo ri, baa wo fɔni an ye kebi a damira waati. **6** Ka i jɔɔn kanin, wo te foyi ri fo ka Alla la jamariliilu labato. Ai ka jamarili men men kebi a damira waati, wo le jin: Ai ye kaninteya sila taama. **7** Mɔɔ lafilila ka siya dunujɔa rɔ sisen. Woilu le te ii lɔla a la ko Isa Nenematɔmɔnin nara dunujɔa rɔ ka ke adamaden di. Mɔɔ su wo ye mɔɔ lafilila le ri, a ni Nenematɔmɔnin juu. **8** Wo le rɔ, ai ye a ke kojuma, sa ai kana bɔnɔ ai la baara tɔnɔ rɔ fo ka wo baarayi dafanin sɔrɔn. **9** Mɔɔ men te tola Nenematɔmɔnin na karan kan fo ka a ta la a kan, Alla te wo tii dafɛ. Kɔni mɔɔ men toni Nenematɔmɔnin na karan kan, Fa Alla ni a Dence fila bee ye wo tii dafɛ. **10** Ni mɔɔ do nara ai wara, men na karan ni Nenematɔmɔnin ta te kelen di, ai kana wo tii lajiya ai wara. Hali ka a fo, ai kana sɔn wo ma, **11**

baa ni mɔɔ mɛn ka mɔɔ su wo fo, wo tii ra don mɔɔ wo la
kɛwali juuilu rɔ. **12** Nba, kuma siyaman ye n fɛ ka a fɔ ai
yɛ, kɔni n tɛ a fɛ ka wo bɛɛ kɛ sɛbɛ ri. A lɔɔ ye n na ka wa
bɔ ai fɛ, ka kuma ai yɛ ja ni ja. Ni wo kɛra, an na sɛwa ri
kɛ sɛwa dafanin di. **13** Nba, Alla ka i nakelenjɔɔ muso
mɛn fanan suwandi yan, wo denilu ye i fola.

3 John

1 Sebe jin farani lemeniya mɔɔilu la deƙuru mɔɔbakɔɔ le la. N ye a lawala n kaninba Kayusi ma. I duman n ye, baa an bee ye taamala ka ben Alla la tupa ma. **2** N kaninba, n ye Alla tarala ko i ye to kendeƙani rɔ, ko i la ko bee ye sabati, ikomin i solome sabatini Alla la ko rɔ ja men ma. **3** An badenma jenematɔmonin doilu seni yan, ii ka i la ko fo. Ii ka a fo ko i fasani Alla ma, ko i ye taamala ka ben a la tupa ma. N sewara wo rɔ kosebe, **4** baa ni n ka a men ko n denilu ye taamala ka ben Alla la tupa ma, foyi te n sewala ka tamin wo kan. **5** N kaninba, i ye an badenma jenematɔmoninilu demenna, hali ni i tun ma woilu lon koroman. I wa a ke ten, i ye a yirakala ko i ye lemeniya mɔɔ le ri. **6** I ka kaninteya yiraka badenma jenematɔmonin woilu la ja men ma, ii ka wo fo lemeniya mɔɔilu la deƙuru ye yan. Awa, ni i ri ii demen ii la taama rɔ wo ja ma, men di Alla lasewa, wo ri ben kosebe, **7** baa ii ye taama wo kela Nenematɔmonin de ye. Ii te sonna ka lemeniyabaliilu la demenni foyi mira. **8** Wo le koson, andeilu ka kan ka mɔɔ su woilu makona. Ni wo kera, an di ke ii baarajoonma le ri Alla la tupa lase ko rɔ mɔɔilu ma. **9** Nba, n ka kuma doilu sebe ka a lawa lemeniya mɔɔilu la deƙuru ma ye. Koni Diyoterefu te sonna an na kumailu ma muume, baa a ye a fe ka ke ye mɔɔilu la mɔɔba ri. **10** Wo le koson, ni n sera ye, a ye kojuu menilu kela, n di wo bee labo gbe rɔ, baa a ye an mafola kuma juuila. Koni Diyoterefu ma dan wo ma de. An badenma jenematɔmonin menilu kelayani, a ti son woilu jiya ko ma a wara. Lemeniya mɔɔ menilu fanan ka a

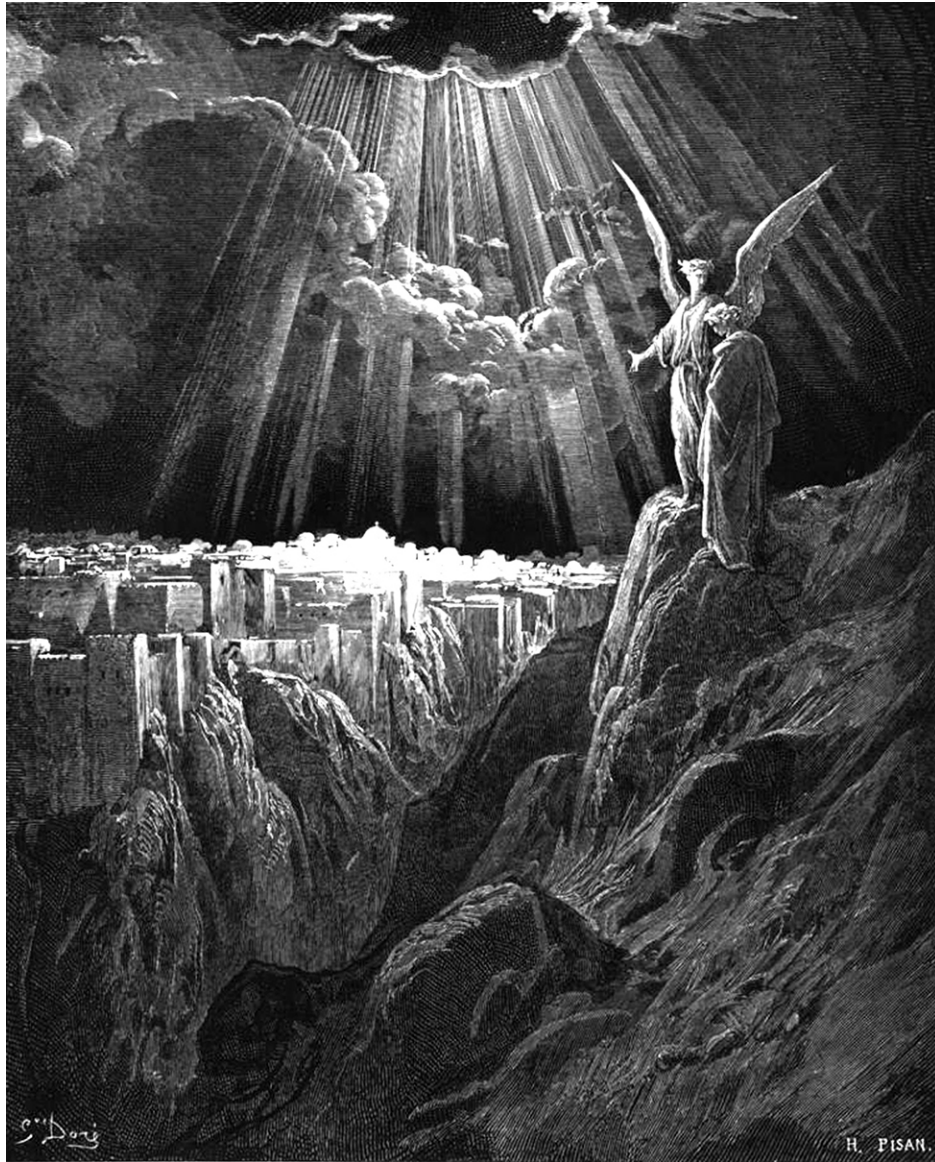
fɔ ko ii ri karanden woilu lajiya, a ri woilu laban wo ma,
ka ban ka ii gbɛn ka bɔ lemeniya mɔɔilu la dɛkuru rɔ. **11**
N kaninba, i kana mɔɔ la kojuu ladɛn. Ɛɛn de, i ye mɔɔ la
koɲuma ladɛn. Mɔɔ mɛnilu ye koɲuma kɛla, woilu ye Alla
la mɔɔilu le ri. Kɔni mɔɔ mɛnilu ye kojuu kɛla, woilu ma
Alla yen. **12** Nba, bɛɛ ye Demetirusi la sereya bɔla, tuɲa
fanan ye a bɔla. An fanan ye a la sereya le bɔla. I ka a lɔn
ko an na sereya ye tuɲa le ri. **13** Nba, kuma siyaman ye n
fɛ ka a fɔ i yɛ, kɔni n tɛ a fɛ ka wo bɛɛ kɛ sɛbɛ ri. **14** N miri
ye a la ko a tɛ mɛn ba kɛ n di wa bɔ i fɛ. An di kuma ɲa ni
ɲa. Kisi ni nɛma i yɛ. I teri mɛnilu ye yan, woilu ye i fola.
I ye n terilu kelen kelenna bɛɛ fo n yɛ ye.

Jude

1 Nde Judi le ka jin sebe, Isa Nenematōmōnin na baaraden, Yakuba nakelenjoo. N ka a lawa an Fa Alla la mōo kiliniilu ma, a ka menilu kanin, Isa Nenematōmōnin ye menilu kandanna. **2** Alla ye kininkinin ni jususuma ni kaninteya sabati ai rō. **3** N kanintenilu, a lōo tere ye n na kosebe n ye jin sebe ai ma ka ben an kisi ko ma, kōni n ka a yen de fo n ye a sebe le ka ben ai fanka don ko ma lemeniya makaran dō Alla ra men karifa a la jama seniman ma sija kelen haan habadan. **4** Ka a masōron mōo doilu ra don ai tema gbundu rō menilu jalaki ko tere ra sebe kebi a waati jan. Alla lōnbaliilu le woilu ri, menilu ye Alla la sōlini kela ko haramuninilu ke kun di, ka ii ban Isa Nenematōmōnin na, an tii kelen pe, an Maari. **5** Kōni hali ai ka ko jin lōn, n ye a labila ko rō ai la ko Maari ka Isirayeli jama lakisi le Misiran jamana rō, kōni a ka lemeniyabaliilu fanan halaki wo kō rō. **6** Meleka doilu fanan ma ii jere to ii wara, ka ii ban ii lōdiya la, Alla ka woilu bila dibi ba rō, ii sidini habadan jōlōkōilu la haan kiti la lon ba. (aīdīos g126) **7** A ye wo ja le ma, Sōdōmu ni Kōmōri ni ii laminin soilu fanan tere jalonya kela ka lapōoya ke ii jōon na ja do ma men benni te adamadenilu tema. Alla ka woilu fanan ke le misali ri, ka ii jakankatan habadan ta rō. (aīōnios g166) **8** Wo mōo menilu donni ai tema, woilu fanan ye siboilu kela menilu ye a kela ii ye ko haramuninilu ke ii fariilu la, ka murunti sariyatiilu ma, ka melekailu lafeya. **9** Baa, hali meleka kuntii Mikayeli ma susu Ibulusa jalaki nanili kela. Ii tere ye ko masōsola waati men na ka ben Musa su la ko ma, a ka a fō ko, «Maari Alla

ye kuma i kanma.» **10** Kɔni mɔɔ jɪnɪlu ye mɔɔ mafɔla ko rɔ ii ti mɛn jayenna. Ii ka wo doilu lɔn ii la hankilidɔɔya rɔ ikomin soboilu hankili tɛ mɛnilu la, adon wo le yati ye ii bilala halaki rɔ. **11** Gbalo ye ii ye baa ii ra bila Kabila misali kɔfɛ. Ii ra ii bori tɔnɔilu kɔfɛ fili rɔ ikomin Balami. Ii ra halaki ka a masɔrɔn ii ra murunti ikomin Kora. **12** Wo mɔɔilu ra ai la nakelenjɔɔya ladɛnnɪlu laharamun, ka dɔɔnnɪn kɛ ai fɛ haan! Ii tɛ maloyala, ka karan ii jɛrɛ dɔrɔn na. Ii kɛni de ikomin banda wa fin ka fɔ, fɔjɔ ye donna mɛn kɔrɔ ka lafɔ. Ii kɛni le fanan ikomin fira kɔrɔ wulɛn waati jiri mɛnilu ti sɔn nadenna, ii ra bɔ, ka faa sɪja fila. **13** Ii kɛni le ikomin ji wunwannailu, ii ye malobaliya kɔilu lajɛnsɛnna ikomin kɔɔji kanfa, ikomin lolo tununnɪn mɛnilu ye wala sunna habadan mɛn lamarani dun dibi ba rɔ. **(aiɔn g165)** **14** N benba Adama bɔnsɔn wɔrɔnwulana Hanɔki ka nabiya kumailu fɔ iile le la ko rɔ ko, «Ii ja lɔ! Maari ye nala a ni a la mɛleka sɛnɪman waa siyaman, **15** kosa a ye na bɛɛ makiti, ka Alla lɔnbaliilu bɛɛ sɔn yiraka ii la ii la Alla lɔnbaliya baarailu la ko rɔ, a ni Alla lɔnbaliya kojuukɛlailu la kuma gbɛlɛn mɛnilu bɛɛ lɔni Alla ma.» **16** Wo mɔɔilu ye tola ii dalakasila, ii tɛ wasala. Ii bilani ii la kunfan kɔilu le dɔrɔn kɔfɛ, ka to jɛrɛdabaya kumailu fɔla, ka mɔɔilu matɔɔ fɛn ko rɔ. **17** Kɔni n kanintɛnilu, an Maari Isa Nɛnematɔmɔnin na talibidenbailu ra ko natɔ mɛnilu ko fɔ, wo ye labila ai la. **18** Ii ka a fɔ le ai ye ko, «Mɔɔ mayɛlɛla ri na le waati laban dɔ, mɛnilu bilani ii la Alla lɔnbaliya kunfan kɔilu kɔfɛ.» **19** Wo kojuu kɛlailu le ai ratallanna, ii ye bilala ii la dunuɔna hankili kɔfɛ, Nii Sɛnɪman tɛ mɛnilu fɛ. **20** Kɔni aile, n kanintɛnilu, ai ye to

sabatila ai la lemeniya seniman dɔ, ka Alla matara Nii Seniman dɔ. **21** Ai ye to Alla la kaninteya rɔ, ai wa kɛ Maari Isa Nenematɔmɔnin na hina makɔnɔla waati men na, ka wa ai ri jenemaya banbali rɔ. (aiɔnios g166) **22** Sika ye menilu rɔ, ai ye hina woilu ma. **23** Ai ye ii faron ta rɔ, ka ii lakisi. Ai ye kininkinin doilu fanan ma Alla la jakɔrɔsilan dɔ, hali ii la faanin menilu kɔsɔni ii faribanku diyana koilu fɛ, ii ri wo lagboyɛ. **24** Men di se ai latankala ko ai kana be, ka ai fɛetanilu jiraka a la gbiliya rɔ a jakɔrɔ sewa rɔ, **25** gbiliya ni mansaya ni fanka ni se ye kɛ wo Alla kelen pe yɛ, an nakisila, Isa Nenematɔmɔnin baraka rɔ an Maari, kɛbi a damira haan bi haan habadan. Amina. (aiɔn g165)

The New Jerusalem

"I saw the holy city, New Jerusalem, coming down out of heaven from God, prepared like a bride adorned for her husband. I heard a loud voice out of heaven saying, 'Behold, God's dwelling is with people, and he will dwell with them, and they will be his people, and God himself will be with them as their God.'"

Revelation 21:2-3

Reader's Guide

Sankaran Malinke at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, *"As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him."* Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, *"And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned."* So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, *"Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth."* 2 Timothy 2:15. *"God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,"* 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Sankaran Malinke at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aīdios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēse g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonymous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Sankaran-Maninka---Alla-la-Kitabu-Seniman/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luke 8:31
Romans 10:7
Revelation 9:1
Revelation 9:2
Revelation 9:11
Revelation 11:7
Revelation 17:8
Revelation 20:1
Revelation 20:3

aïdios

Romans 1:20
Jude 1:6

aîōn

Matthew 12:32
Matthew 13:22
Matthew 13:39
Matthew 13:40
Matthew 13:49
Matthew 21:19
Matthew 24:3
Matthew 28:20
Mark 3:29
Mark 4:19
Mark 10:30
Mark 11:14
Luke 1:33
Luke 1:55
Luke 1:70
Luke 16:8
Luke 18:30
Luke 20:34
Luke 20:35
John 4:14
John 6:51
John 6:58
John 8:35
John 8:51
John 8:52
John 9:32
John 10:28
John 11:26
John 12:34
John 13:8
John 14:16

Acts 3:21
Acts 15:18
Romans 1:25
Romans 9:5
Romans 11:36
Romans 12:2
Romans 16:27
1 Corinthians 1:20
1 Corinthians 2:6
1 Corinthians 2:7
1 Corinthians 2:8
1 Corinthians 3:18
1 Corinthians 8:13
1 Corinthians 10:11
2 Corinthians 4:4
2 Corinthians 9:9
2 Corinthians 11:31
Galatians 1:4
Galatians 1:5
Ephesians 1:21
Ephesians 2:2
Ephesians 2:7
Ephesians 3:9
Ephesians 3:11
Ephesians 3:21
Ephesians 6:12
Philippians 4:20
Colossians 1:26
1 Timothy 1:17
1 Timothy 6:17
2 Timothy 4:10
2 Timothy 4:18
Titus 2:12
Hebrews 1:2
Hebrews 1:8
Hebrews 5:6
Hebrews 6:5
Hebrews 6:20
Hebrews 7:17
Hebrews 7:21
Hebrews 7:24
Hebrews 7:28
Hebrews 9:26
Hebrews 11:3
Hebrews 13:8
Hebrews 13:21
1 Peter 1:23

1 Peter 1:25
1 Peter 4:11
1 Peter 5:11
2 Peter 3:18
1 John 2:17
2 John 1:2
Jude 1:13
Jude 1:25
Revelation 1:6
Revelation 1:18
Revelation 4:9
Revelation 4:10
Revelation 5:13
Revelation 7:12
Revelation 10:6
Revelation 11:15
Revelation 14:11
Revelation 15:7
Revelation 19:3
Revelation 20:10
Revelation 22:5

aîōnios

Matthew 18:8
Matthew 19:16
Matthew 19:29
Matthew 25:41
Matthew 25:46
Mark 3:29
Mark 10:17
Mark 10:30
Luke 10:25
Luke 16:9
Luke 18:18
Luke 18:30
John 3:15
John 3:16
John 3:36
John 4:14
John 4:36
John 5:24
John 5:39
John 6:27
John 6:40
John 6:47
John 6:54
John 6:68

John 10:28
John 12:25
John 12:50
John 17:2
John 17:3
Acts 13:46
Acts 13:48
Romans 2:7
Romans 5:21
Romans 6:22
Romans 6:23
Romans 16:25
Romans 16:26
2 Corinthians 4:17
2 Corinthians 4:18
2 Corinthians 5:1
Galatians 6:8
2 Thessalonians 1:9
2 Thessalonians 2:16
1 Timothy 1:16
1 Timothy 6:12
1 Timothy 6:16
2 Timothy 1:9
2 Timothy 2:10
Titus 1:2
Titus 3:7
Philemon 1:15
Hebrews 5:9
Hebrews 6:2
Hebrews 9:12
Hebrews 9:14
Hebrews 9:15
Hebrews 13:20
1 Peter 5:10
2 Peter 1:11
1 John 1:2
1 John 2:25
1 John 3:15
1 John 5:11
1 John 5:13
1 John 5:20
Jude 1:7
Jude 1:21
Revelation 14:6

eleēsē

Romans 11:32

Geenna

Matthew 5:22
Matthew 5:29
Matthew 5:30
Matthew 10:28
Matthew 18:9
Matthew 23:15
Matthew 23:33
Mark 9:43

Mark 9:45
Mark 9:47
Luke 12:5
James 3:6

Hadēs

Matthew 11:23
Matthew 16:18
Luke 10:15
Luke 16:23
Acts 2:27
Acts 2:31
1 Corinthians 15:55
Revelation 1:18
Revelation 6:8
Revelation 20:13
Revelation 20:14

Limnē Pyr

Revelation 19:20
Revelation 20:10
Revelation 20:14
Revelation 20:15
Revelation 21:8

Sheol

Genesis 37:35
Genesis 42:38
Genesis 44:29
Genesis 44:31
Numbers 16:30
Numbers 16:33
Deuteronomy 32:22
1 Samuel 2:6
2 Samuel 22:6
1 Kings 2:6
1 Kings 2:9
Job 7:9
Job 11:8
Job 14:13
Job 17:13
Job 17:16
Job 21:13
Job 24:19
Job 26:6
Psalms 6:5
Psalms 9:17
Psalms 16:10
Psalms 18:5
Psalms 30:3
Psalms 31:17
Psalms 49:14
Psalms 49:15
Psalms 55:15
Psalms 86:13
Psalms 88:3
Psalms 89:48

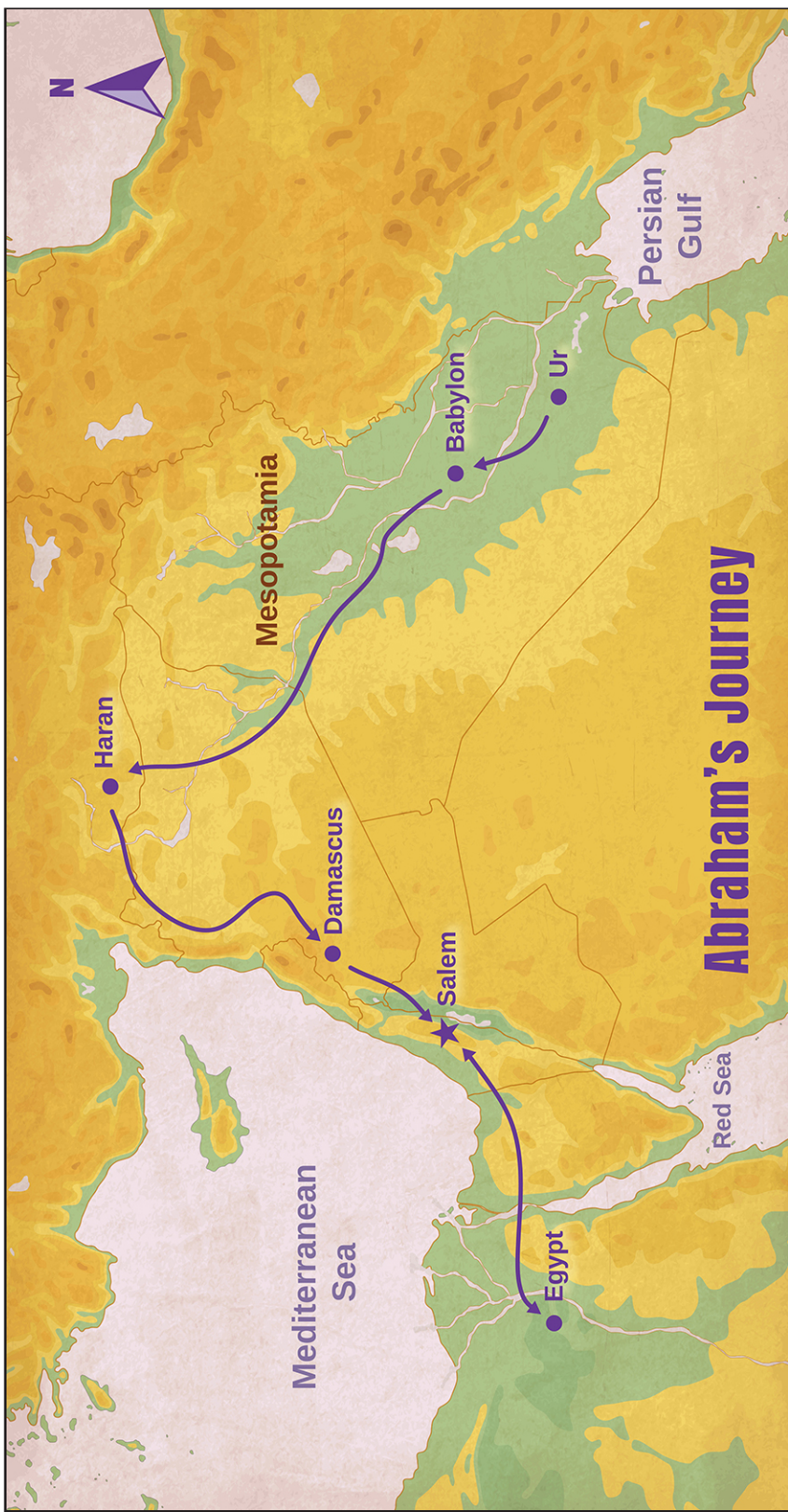
Psalms 116:3
Psalms 139:8
Psalms 141:7
Proverbs 1:12
Proverbs 5:5
Proverbs 7:27
Proverbs 9:18
Proverbs 15:11
Proverbs 15:24
Proverbs 23:14
Proverbs 27:20
Proverbs 30:16
Ecclesiastes 9:10
Song of Solomon 8:6
Isaiah 5:14
Isaiah 7:11
Isaiah 14:9
Isaiah 14:11
Isaiah 14:15
Isaiah 28:15
Isaiah 28:18
Isaiah 38:10
Isaiah 38:18
Isaiah 57:9
Ezekiel 31:15
Ezekiel 31:16
Ezekiel 31:17
Ezekiel 32:21
Ezekiel 32:27
Hosea 13:14
Amos 9:2
Jonah 2:2
Habakkuk 2:5

Tartaroō

2 Peter 2:4

Questioned

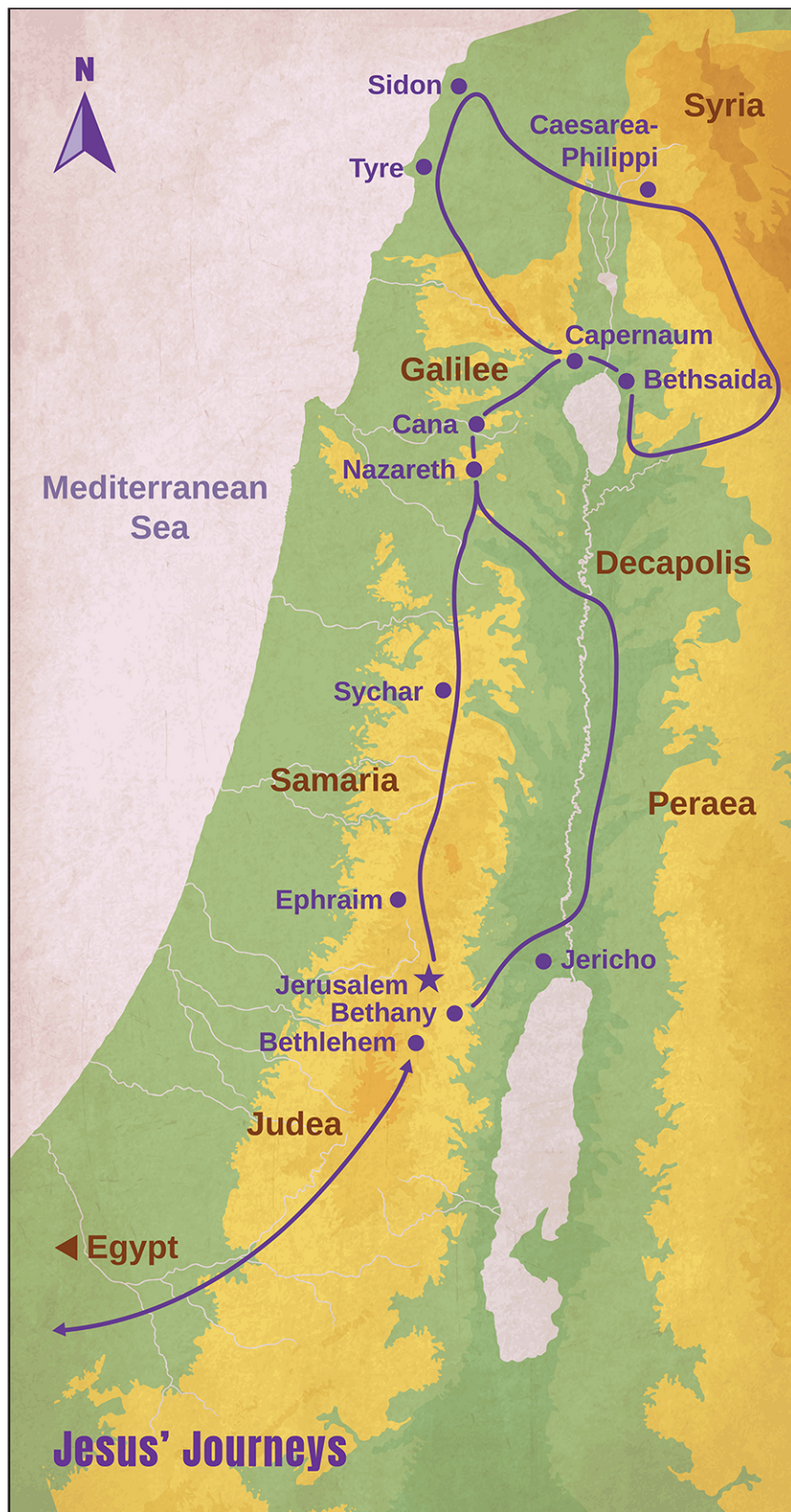
None yet noted

"By faith, Abraham, when he was called, obeyed to go out to the place which he was to receive for an inheritance. He went out, not knowing where he went"
Hebrews 11:8

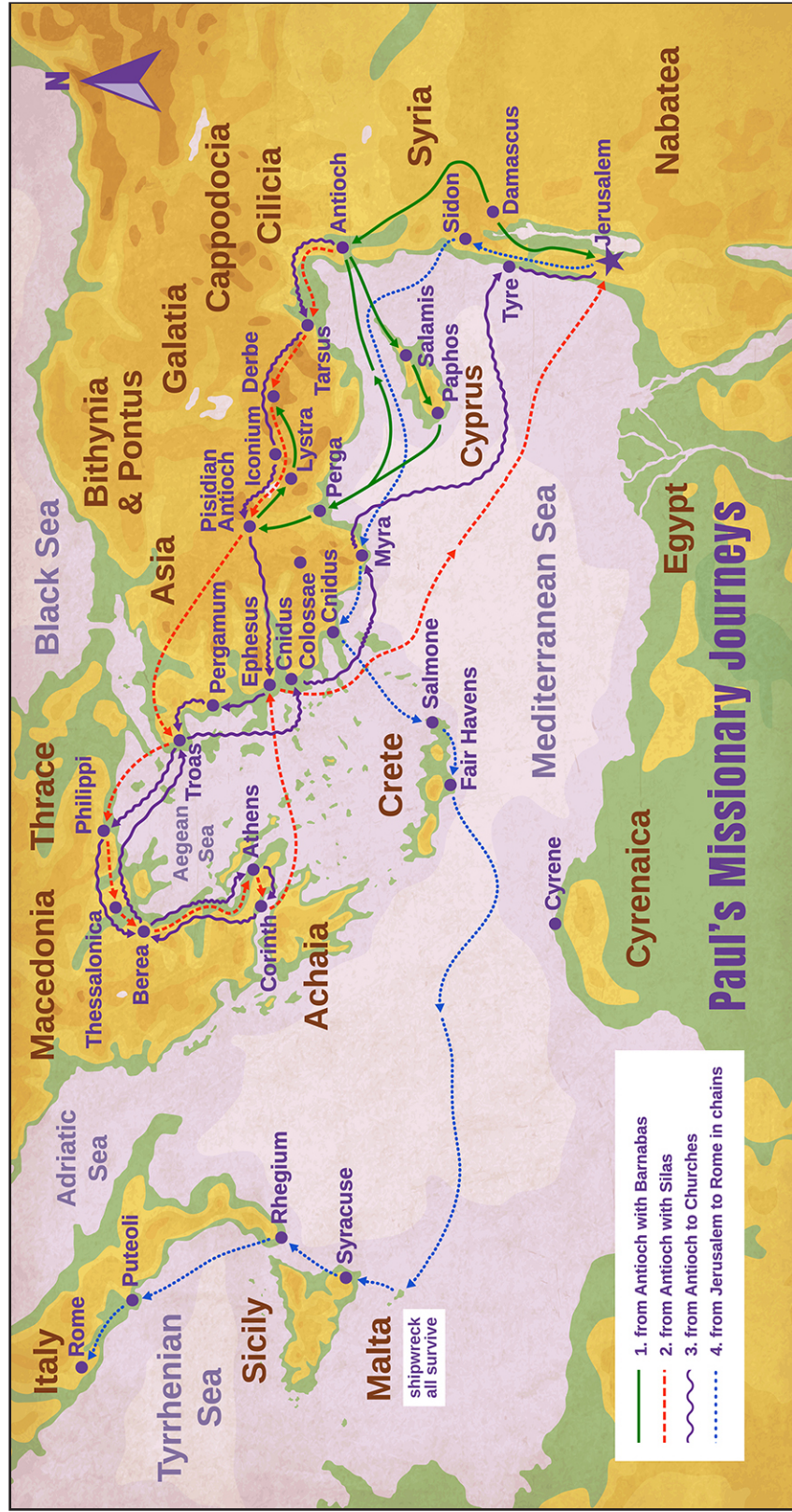

Nba, Ferawuna ka Isirayelikailu bila sa ii ri wa tuma men na, Alla ma ii lawa Filisitilu la jamana sila kan. Sila wo sudunman, koni Alla ka a yen ko ni ii wara sila wo kan ka ye maollu wultala yen ii kamma, ii ri silan ka ii hankli yeleman ka ii kase Misiran. - Exodus 13:17

"For the Son of Man also came not to be served, but to serve, and to give his life as a ransom for many"

Mark 10:45

"Paul, a servant of Jesus Christ, called to be an apostle, set apart for the Good News of God"

Romans 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophesies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Usher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

1956	Christ returns for his people
1830	Jim Elliot martyrd in Ecuador
1731	John Williams reaches Polynesia
1614	Zinzendorf leads Moravian mission
1572	Japanese kill 40,000 Christians
1517	Jesuits reach Mexico
1455	Martin Luther leads Reformation
1323	Gutenberg prints first Bible
1276	Franciscans reach Sumatra
1100	Ramon Llull trains missionaries
1054	Crusades tarnish the church
997	The Great Schism
864	Adalbert martyrd in Prussia
716	Bulgarian Prince Boris converts
635	Boniface reaches Germany
569	Alopen reaches China
432	Longinus reaches Alodia / Sudan
397	Saint Patrick reaches Ireland
341	Carthage ratifies Bible Canon
325	Ulfilas reaches Goth / Romania
250	Niceae proclaims God is Trinity
197	Denis preaches Paris, France
70	Tertullian writes Christian literature
61	Titus destroys the Jewish Temple
52	Paul imprisoned in Rome, Italy
39	Thomas reaches Malabar, India
33	Peter reaches Gentile Cornelius
	Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

Where?

When?									
Innocence			Fallen			Glory			
Eternity Past	4000 BC Creation	Fall to Sin No Law	1500 BC Moses' Law	Advent of Christ 0-33 AD	Church Age Kingdom Age	Great White Throne	New Heaven and Earth		
God	God's Perfect Fellowship John 10:30	God's Perfect Fellowship with Adam in the Garden of Eden	Living in Unapproachable Light, 1 Timothy 6:16				God's Perfectly Restored Fellowship with All Mankind in the Holy City	All Restored Acts 3:21	
	Son	Pre-Incarnate, John 8:58	Incarnate, John 1:14	Paradise, Luke 23:43					
	Holy Spirit	Everywhere, Psalm 139:7	Indwelling Believers, John 14:17						
	Living Mankind	Serving the Savior or Satan on Earth, Ephesians 2:1-5							
	Deceased Believing Mankind	Blessed in Paradise, Luke 16:22							
	Deceased Unbelieving Mankind	Punished in Hades until the final judgment, Luke 16:23 and Rev 20:13							
Angels	Holy Angels	Serving Mankind at God's Command, Hebrews 1:14			Lake of Fire Prepared for the Devil and his Angels	No Hades No Dead Rev 20:3			
	Imprisoned Angels	Imprisoned in Tartarus, 2 Peter 2:4 and Jude 6							
	Fugitive Angels	Rebelling Against Christ							
	First Beast Demon	Accusing Mankind							
	False Prophet Demon	1 Peter 5:8 and Revelation 12:10							
	Satan	Abyss Revelation 20:2							

Who?

Destiny

Sankaran Malinke at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, "*the gates of Hades will not prevail*," Matthew 16:18. Paul asks, "*Hades where is your victory?*" 1 Corinthians 15:55. John wrote, "*Hades gives up*," Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, "*Do not be afraid*," because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to "*be afraid*" because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, "*out of the frying pan, into the fire?*" Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, "*Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'"* Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. "*If the first fruit is holy, so is the lump*," Romans 11:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Wo le ro, ai ye wa mooflu ke n na karandenilu ri siyailu bee tema. Ai ye ii sun ji ro Fa Alla too ni Dence too ni Nii Seniman too ro. - Matthew 28:19